Prof. Dr.

Muhammed Hamidullah

BÜTÜN ESERLERİ 17

Aziz Kur'an

Çeviri ve Açıklama

BEYAN

Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, 19 Ocak 1908'de Haydarabad'da doğdu. Sekiz çocuklu bir ailenin en küçüğüydü. Ailesinden aldığı ilk.öğrenimin arkasından, medrese öğrenimine başladı. Darü'l-Ulum Medresesi'nden sonra Osmaniye Üniversitesinde okudu. Devletler hukuku alanında lisans üstü çalışma yaptı. Daha sonra Hicaz, Suriye, Filistin, Mısır ve Türkiye kütüphanelerinde bulunan İslâm devletler hukuku alanındaki çalışmaları inceledi. Almanya'da Bonn'daki Friedrich Wilhelm Ren Üniversitesi'nde aynı konuda doktorasını verdi (1933). Çalışmalarını Paris Üniversitesinde sürdürdü. Bu arada Kuzey Afrika ülkelerinin kütüphanelerinde incelemeler yaptı. Hindistan'a dönerek Osmaniye Üniversitesi'nde çalışmaya başladı. Bu üniversitede devletler hukuku profesörüyken, görevle yurt dışında bulunduğu bir sırada, Haydarabad'ın Hindistan hükümeti tarafından işgal edilmesi (1948) üzerine geri dönmedi. Siyâsî mültecî olarak Fransa'ya yerleşti.

Hamidullah, başta Fransa, Mısır, Pakistan ve Türkiye olmak üzere birçok ülkenin üniversitelerinde dersler, konferanslar verdi. 1952'de İstanbul Üniversitesi'nde çalışmaya başladı; uzun yıllar Edebiyat Fakültesi İslâm Araştırmaları Enstitüsü ile Erzurum'da Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Bu sırada, başta İslâm Tedkikleri Enstitüsü Dergisi ile İlahiyat Fakültesi Mecmuası olmak üzere, birçok süreli yayında ilmî makaleler yazdı. Paris'teki Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'nin (CNRS) üyesi olan Hamidullah'ın beş ayrı dilde (Arapça, Urduca, İngilizce, Fransızca ve Almanca) yazdığı ve yayımladığı çalışmaları, İslâm'ı temel kaynaklarına inerek kavramada ve günümüz şartlarına uygun biçimde yeniden anlamlandırmada etkili oldu; Batı dünyasında İslâm'ın doğru biçimde tanınmasında rol oynadı. 17 Aralık 2002'de Amerika'da vefat etti.

Hamidullah'ın Türkçe'ye çevrilerek yayımlanan başlıca eserleri şunlardır: İslâm'a Giriş (1961), Hz. Peygamber'in Savaşları (1962), İslâm'ın Hukuk İlmine Yardımları (1962), İslâm'da Devlet İdaresi (1963), İmam-ı Azam ve Eseri (1963), Modern İktisat ve İslâm (1963), İslâm Fıkhı ve Roma Hukuku (1964), Kur'an-ı Kerim Tarihi (1965), İslâm Peygamberi (1966, 2 cilt), Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemmam b. Münebbih (1967), Resulullah Muhammed (1973), İslâm Hukuku Etüdleri (1984), İslâm Müesseselerine Giriş (1984), İslâm Bilim ve Felsefe (1990), İlk İslâm Devleti, (1992), İslâm'ın Doğuşu, (1997), Hz. Peygamberin Altı Orijinal Diplomatik Mektubu (1998), İslâm Anayasa Hukuku (1998), El Vesâiku's-Siyasiyye (1998), İslâm Tarihine Giriş (1999), Aziz Kur'an -Çeviri ve Açıklama- (2000), İslâm'ın Hukuk İlmine Katkıları (2005), Sorunlar, Sorular ve Cevaplar (2015).

Aziz Kur'an, Beyan Yayınları'nın 664. kitabı olarak yayına hazırlandı; sayfa düzeni DBY Ajans, kapak düzeni Yazıevi (Harun Tan), baskı ve cild Erkam Yay. San. Tic. A.Ş. (Sertifika: 19891 İkitelli OSB Mh. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3 C Başakşehir - İstanbul Tel: 0212 671 07 00 -Pbx-) tarafından gerçekleştirildi ve Ekim 2016'da İstanbul'da yayımlandı. ISBN 978-975-473-715-8

Sertifika No: 14723

BEYAN YAYINLARI
Ankara Cad. 21 • 34112 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: +90 212 512 76 97 - Tel-Faks: +90 212 526 50 10
www.beyanyayinlari.com.tr / beyanyayinlari@gmail.com
www.facebook.com/beyanyayinlari
www.twitter.com/beyanyayinlari

Prof. Dr. Muhammed Hamidullah

Aziz Kur'an

– Çeviri ve Açıklama –

Yayın Kurulu

Çevirenler

Prof. Dr. Abdülaziz Hatip - Mahmut Kanık

Editör

Ahmet Baydar

Dil ve yazım

N. Ahmet Özalp

BEYAN

İçindekiler

Sûrelerin Alfabetik Dizini 6
Sunuş 7
Birkaç Terimin Anlamı 13

Birinci Bölüm
1/Fâtiha 15
2/Bakara 16
3/Âl-i İmran 52
4/Nisâ 71

İkinci Bölüm
5/Mâide 91
6/En'âm 104
7/A'raf 119
8/Enfal 136
9/Beraat veya Tövbe 143

Üçüncü Bölüm
10/Yunus 157
11/Hud 166
12/Yusuf 177
13/Ra'd 188
14/İbrahim 193
15/Hicr 198
16/Nahl 204

Dördüncü Bölüm
17/İsrâ 215
18/Kehf 225
19/Meryem 234
20/Tâhâ 240
21/Enbiyâ 249
22/Hac 257
23/Mü'minûn 265
24/Nur 271
25/Furkan 278
26/Şuarâ 283

Beşinci Bölüm
27/Neml 292
28/Kasas 298
29/Ankebut 305
30/Rum 311
31/Lokman 315
32/Secde 318
33/Ahzab 320
34/Sebe 328
35/Fâtır veya Melâike 333
36/Yâsin 337

Altıncı Bölüm
37/Saffat 342
38/Sad 349
39/Zümer 354
40/Ğafir veya Mü'min 360
41/Fussilet 366
42/Şûrâ 371
43/Zuhruf 376
44/Duhan 381
45/Câsiye 383
46/Ahkâf 386
47/Muhammed veya Kıtal 390
48/Fetih 393
49/Hucurat 397

Yedinci Bölüm
50/Kâf 399
51/Zâriyât 402
52/Tûr 405
53/Necm 407
54/Kamer 411
55/Rahmân 413
56/Vâkıâ 417
57/Hadid 421
58/Mücadele 424
59/Haşr 427
60/Mümtehine 430
61/Saf 432
62/Cuma 434
63/Münâfikûn 435
64/Teğâbün 436
65/Talâk 437
66/Tahrim 439
67/Mülk 441
68/Kalem 443
69/Hâkka 446
70/Meâric 448
71/Nuh 450
72/Cin 451
73/Müzzemmil 453
74/Müddessir 455
75/Kıyâmet 457
76/İnsan veya Dehr 459
77/Mürselât 460
78/Nebe 462
79/Nâziât 464
80/Abese 466
81/Tekvir 467
82/İnfitar 469
83/Mutaffifîn 469
84/İnşikak 471
85/Buruc 472
86/Târık 473
87/A'lâ 474
88/Ğâşiye 475
89/Fecr 476
90/Beled 477
91/Şems 478
92/Leyl 479
93/Duha 480
94/Şerh 480
95/Tîn 481
96/Alak 482
97/Kadr 483
98/Beyyine 483
99/Zelzele 484
100/Âdiyât 484
101/Kâria 485
102/Tekâsür 485
103/Asr 486
104/Hümeze 486
105/Fil 487
106/Kureyş 487
107/Mâûn 488
108/Kevser 488
109/Kâfirûn 489
110/Nasr 489
111/Mesed 490
112/İhlâs 490
113/Felak 491
114/Nâs 491

Dizin 493

Sûrelerin Alfabetik Dizini

87/A'lâ 474
7/A'raf 119
80/Abese 466
100/Âdiyât 484
46/Ahkâf 386
33/Ahzab 320
96/Alak 482
3/Âl-i İmran 52
29/Ankebut 305
103/Asr 486
2/Bakara 16
90/Beled 477
9/Beraat veya Tövbe 143
98/Beyyine 483
85/Buruc 472
45/Câsiye 383
72/Cin 451
62/Cuma 434
93/Duha 480
44/Duhan 381
6/En'âm 104
21/Enbiyâ 249
8/Enfal 136
35/Fâtır veya Melâike 333
1/Fâtiha 15
89/Fecr 476
113/Felak 491
48/Fetih 393
105/Fil 487
25/Furkan 278
41/Fussilet 366
40/Ğafir veya Mü'min 360
88/Ğâşiye 475
22/Hac 257
57/Hadid 421
69/Hâkka 446
59/Haşr 427
15/Hicr 198
49/Hucurat 397
11/Hud 166
104/Hümeze 486
14/İbrahim 193
112/İhlâs 490
82/İnfitar 469
76/İnsan veya Dehr 459
84/İnşikak 471
17/İsrâ 215
97/Kadr 483
50/Kâf 399
109/Kâfirûn 489
68/Kalem 443
54/Kamer 411
101/Kâria 485
28/Kasas 298
18/Kehf 225
108/Kevser 488
75/Kıyâmet 457
106/Kureyş 487
92/Leyl 479
31/Lokman 315
5/Mâide 91
107/Mâûn 488
70/Meâric 448
19/Meryem 234
111/Mesed 490
47/Muhammed veya Kıtal 390
83/Mutaffifîn 469
23/Mü'minûn 265
58/Mücadele 424
74/Müddessir 455
67/Mülk 441
60/Mümtehine 430
63/Münâfikûn 435
77/Mürselât 460
73/Müzzemmil 453
16/Nahl 204
114/Nâs 491
110/Nasr 489
79/Nâziât 464
78/Nebe 462
53/Necm 407
27/Neml 292
4/Nisâ 71
71/Nuh 450
24/Nur 271
13/Ra'd 188
55/Rahmân 413
30/Rum 311
38/Sad 349
61/Saf 432
37/Saffat 342
34/Sebe 328
32/Secde 318
91/Şems 478
94/Şerh 480
26/Şuarâ 283
42/Şûrâ 371
20/Tâhâ 240
66/Tahrim 439
65/Talâk 437
86/Târık 473
64/Teğâbün 436
102/Tekâsür 485
81/Tekvir 467
95/Tîn 481
52/Tûr 405
56/Vâkıâ 417
36/Yâsin 337
10/Yunus 157
12/Yusuf 177
51/Zâriyât 402
99/Zelzele 484
43/Zuhruf 376
39/Zümer 354

Sunuş

Çeviri sorunu ve Kur'an çevirileri

Bir çeviriden söz edilecekse, önce, çeviride yöntem sorunundan söz edilmelidir.

Sözlüğe bakılırsa, son derece yalın, sıradan bir işlemdir çeviri: Bir dilden bir dile aktarmak. Buna göre, bir dili bilmek yeterlidir çeviri için; eğer yazı deneyiminiz varsa biraz, bildiğiniz dildeki bir metni anadilinize aktarmak için hiçbir engel yoktur önünüzde.

Oysa, yakından bakıldığında, söz konusu işlemin hiç de yalın ve sıradan olmadığı görülür. Sözgelimi, aynı zamanda usta bir çevirmen olan düşünür Cemil Meriç'e göre çeviri bir "yaratış"tır. Üstelik, şiirden bile daha güç bir yaratış. Öyleyse çeviri, sıradan bir işlem değil, bir sanattır. Açıktır ki, bir dil bilmek, yazıyla ilgilenmek de, hiç kimseyi "sanatçı" yapmaya yetmez.

Bu iki yaklaşım arasındaki ayrım, ne denli çetin bir işlemle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Kaldı ki, çeviri, böyle çetin bir işlem olmasaydı, iki bin yılı aşkın bir süredir tartışılır, hemen her dönem, ciddi bir sorun olarak ortaya çıkar mıydı?

Eski Roma'dan yükselen "Çevirmen hâindir!" sözünün yankısı, günümüzde bile sona ermemiştir. Belki de bu çığlık yüzünden, çeviri konusundaki ilk yöntem arayışları, daha o dönemde başlamış ve iki temel çeviri tutumu ya da yöntemi, yine o dönemde belirlenmiştir: Sözcüğü sözcüğüne ya da harfi harfine çeviri ve anlamın çevirisi.

Bu iki çeviri yöntemi, günümüzde de varlığını sürdürüyor. Kaba bir tanımlamayla ilk yöntem, kaynak metnin biçimsel öğelerinin olabildiğince korunarak aktarılmasına; ikinci yöntem ise, kaynak metnin, olabildiğince, çeviri dilinin anlambilimsel, sözdizimsel ve biçimsel işleyişine uydurulmasına dayanmaktadır. Ne ki, her iki yöntem de, kendi içinde aşmak zorunda kaldığı sorunlar nedeniyle, zamanla, daha da gelişmiştir. Üstelik çevirinin nesnesi olan metin, bu metnin yazılış amacı,

türü ve dile yüklediği işlev, kimi zaman tek bir yöntemi yetersiz kılmakta, çevirmeni, ikisini birlikte kullanmaya, kimi zaman da kesin biçimde birini seçmeye zorlamaktadır. Bu nedenle, tarihsel süreç içinde, örneğin, kutsal metinlerin çevirisinde birinci, sanat metinlerinin çevirisinde de ikinci yöntemin öne çıktığı gözlenmektedir. Yöntemler, çeviri metnin değerlendirilmesine ilişkin ilkelerin belirlenmesinde de etkili olmuşlardır. "Sözcüğü sözcüğüne çeviri" yöntemini benimseyenlere göre, çeviri metin, kaynak metnin özelliklerini en iyi biçimde yansıtmalıdır. Okur da, farklı bir dünya, farklı bir kültür ve farklı bir dilsel yapı ile karşı karşıya olduğunu bilmeli ve onu kavramaya, anlamaya çalışmalıdır. Başka bir deyişle, okur, metne götürülmelidir çeviride. İkinci yöntemi (anlamın çevirisi) benimseyenlere göre ise, kaynak metin, araç dille yeniden üretilmeli, biçim ve içerikle ilgili tüm özellik ve boyutlarıyla okura taşınmalıdır.

Dilimizdeki Kur'an çevirileri incelendiğinde, ne yazık ki, çevirmenlerinin, tüm iyi niyetli çabalarına karşın, söz konusu sorunun farkında bile olmadıkları, çok önemli bir bölümünün de, özgün sayılabilecek birkaç örneğin çoğaltımından oluştuğu görülmektedir. Türkçe'ye son yıllarda kazandırılan Kur'an Mesajı adlı çalışmasıyla Muhammed Esed, bu yargıdan ayrı tutulmalıdır. Esed, yalnız bu konudaki bilinciyle değil, olağanüstü birikimi, araştırma coşkusu ve-dil duyarlılığı ile "anlamın çevirisi" yönteminin başarılı bir örneğini ortaya koymuştur. "Sözcüğü sözcüğüne çeviri" yöntemiyle yapılmış bir çeviri örneğine rastlamak ise mümkün değildir. Bu yöntemin bilinçle seçildiği ve başarıyla uygulandığı ilk örneği, Muhammed Hamidullah'ın elinizdeki çalışması Aziz Kur'an oluşturmaktadır.

Özgün metin: Le Saint Coran

Çağımızın en saygın İslâm bilginlerinden biri olan Muhammed Hamidullah'ın Fransızca'ya yaptığı Kur'an çevirisi, bir Müslüman tarafından yapılan ilk sözcüğü sözcüğüne/harfi harfine çeviri sayılabilir. Hamidullah bu çeviriyi yapmaya, Batıdaki çevirileri inceleyip yetersizliklerini gördükten sonra karar vermiş, Le Saint Coran adıyla yayımladığı (1958) çalışması, haklı bir ilgi görmüştür. Bugüne kadar onbeş baskı yapması, bu ilginin somut bir kanıtıdır.

Bir dilci, bir sanatçı olmamasına karşın dört dili kitap yazabilecek bir düzeye kadar bilmesi, ilgili literatürü yakından izlemesi ve yapılan çevirileri derinlemesine incelemesi, onu dil üzerinde önemle durmaya götürmüş; yaptığı çeviride, Kur'an'ın-tüm dil ve anlatım özelliklerinin bire bir aktarılması yöntemini seçmesine neden olmuştur. Le Saint Coran incelendiğinde, bu seçimin sonuçları açık biçimde görülür. Bunların belli başlılarını şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle her sözcük, kural olarak, bir tek sözcükle karşılanmış, sözcüğe bir cümle ya da belli bir bağlam içinde yeni bir anlam yüklenmiş olsa bile, bu, bir tutum değişikliğine yol

açmamıştır. Deyimler ve mecaz anlamlı sözcükler bile, eşdeğerli deyim ya da sözcükler yerine temel anlamın karşılığı olan sözcüklerle karşılanmaya çalışılmıştır. Sözcük dışındaki tüm anlatım öğeleri de (çekim ekleri, edatlar, zamirler...) eksiksiz çevrilmiş, böylece dil ve anlatım düzeni de olduğu gibi korunmuştur. Dahası, aynı cümle içinde görülen kişi ve zaman değişimlerini de olduğu gibi yansıtmıştır. Bu nedenle, aynı cümle içinde, örneğin Tanrı'yla ilgili olarak birinci, ikinci ve üçüncü kişi ekleri ya da zamirleri bir arada kullanılmıştır.

Kur'an metni, yazılı bir kültürün değil, sözlü bir kültürün ürünüdür. O, dilsel ve mantıksal bir disiplin içinde kuralları belirlenmiş, sağlam bir kurguyla düzenlenmiş yazılı metinlerin dil, anlatım ve yazım özelliklerini taşımaz. Onun niteliklerini belirleyen sözlü kültür ve anlatımın gerekleridir. Bu nedenle, çoğu cümlelerinin anlamsal özelliği, yazımıyla değil, ancak seslendirişiyle, vurgusuyla ayırt edilebilir. Sözgelimi gerçekte soru anlamı taşıyan bir cümlesinde, bir soru sözcüğü de, bir soru edatı da olmayabilir. Hamidullah, böyle bir soru cümlesinin, yazı dilinde taşıdığı riske karşın, özgün yapısını değiştirmeyi, uygun bir sözcük eklemeyi düşünmemiş, yalnızca cümlenin sonuna bir soru işareti koymayı, eklediği bir dipnotla da cümlenin özelliğine dikkat çekmeyi yeğlemiştir.

Bilindiği gibi, zaman zaman âyetler, bir cümlenin parçacıklarından oluşur; cümle ve dolayısıyla anlam, ancak birbirini izleyen birçok âyetten sonra tamamlanır. Çoğu çevirmen, bu tür bir durumda, anlamı yazı dilinin kuralları içinde verebilmek için, âyetleri birleştirme ya da her âyeti kendi içinde anlam bütünlüğü taşıyan cümlelere dönüştürme yoluna başvurur. İki tutum da âyetlerin yapısında bir değişime, anlamlarında bir farklılaşmaya neden olur. Hamidullah'ın yöntemi, bu iki tutuma da izin vermez; o, her âyeti, kaynak metinde olduğu gibi anlamlandırır, söz diziminin sürdüğünü noktalama işaretleriyle gösterir.

Metne böylesine bir bağlılık içinde yürütülen bir çalışmada, kaynak metne keyfi müdahalelerin, ayraç içine alınarak da olsa, sözüm ona açıklayıcı, tamamlayıcı, düzeltici kimi-eklemelerin yapılmadığını söylemek fazlalık olur. Bununla birlikte, iki dilin anlatım yetenekleri farkının ya da kurallarının ortaya çıkardığı kimi sorunların aşılabilmesi için, zaman zaman, küçük müdahaleler yapılmıştır. Bir zamirin, yerini tuttuğu ada çevrilmesi ya da cümlenin anlamında içkin bir sözcüğün açığa çıkarılması gibi, sınırlı sayıdaki bu dönüştürme ve eklentilerin tümü, düşülen notlarla belirtilmiş,-özgün metin biçimi ayrıca gösterilmiştir.

İndiği dönemde, belli bir anlamın iletilmesinde sıradan bir görev üstlenen kimi sözcükler, sonradan kavramlaştırılmış, bir terim özelliği kazanmıştır. Bu oluşum, kendini izleyen dönemlerde, Kur'an'ın anlamlandırılmasında da önemli ölçüde etkili olmuştur. Bu etkinin ne ölçüde yaygın olduğunu kavrayabilmemiz için birkaç örnek yeterlidir: "Zikir, müslüman, ahiret, şefaat." Bu sözcüklerin Kur'an'daki anlamı ile

sonraki dönemlerde kazandığı anlam birbirinden çok farklıdır. Hamidullah, bu tarihsel oluşumun Kur'an'ın anlamını sınırlandırmasına izin vermemiş;-sözcükleri, Kur'an'ın özgün anlamsal örgüsü içindeki anlamlarıyla çevirmiştir. Bu nedenle Aziz Kur'an'ı inceleyen okur, alıştığı sayısız sözcüğü göremeyecek, ama buna karşılık, aynı sözcüklerin, deyim yerindeyse, çıplak anlamlarını bulacaktır.

Aziz Kur'an'ı önemli kılan, yalnız çeviride izlenen yöntem ve bu yöntemin uygulanışındaki ısrar değildir. Bunun ötesinde daha birçok ayırıcı niteliğe sahiptir. Bunlardan yalnızca biri olan "açıklayıcı notlar"a değinmeden geçmek, haksızlık olur. Hamidullah'ın, âyetlere yazdığı notların ağırlıklı olarak üç temel işlevi yerine getirdikleri söylenebilir. Bunlardan ilki, doğal olarak, anlamın kavranmasına ilişkindir. Bu tür notlarda Hamidullah, ilgili âyeti anlamayı kolaylaştırıcı açıklamaların yanısıra, İslamî ilimler, özellikle İslam tarihi konusundaki engin bilgi birikimiyle gerekiyorsa, metindışı bağlamına ilişkin bilgiler vermektedir. Açıklama gerektiren dil ve anlatım özelliklerine ilişkin notlar da bu çerçevede anılabilir. Notların ikinci işlevi, Kur'an metninin anlam örgüsünü göstermek. Bu tür notlarda, konunun başka hangi âyetlerde ele alındığı, varsa, bunlar arasındaki ayrımlar belirtilerek, okurun konuya ilişkin bütüncül bir fikre ulaşması sağlanıyor. Hamidullah'ın notlar bölümünde üzerinde önemle durduğu üçüncü işlevse, Kur'an'ın, Kitab-ı Mukaddes'le ilişkisinin saptanması. Bu notlarda Hamidullah, ilgili âyetlerle Kitab-ı Mukaddes'in aynılık ya da farklılıklarını, kimi zaman açıklamalar, kimi zaman alıntılar, kimi zaman da yalnızca göndermeler yaparak gözler önüne seriyor.

Çeviri metin: Aziz Kur'an

Le Saint Coran'ın Aziz Kur'an'a dönüştürülmesine katkıda bulunanların, en çok bu konudan söz etmekte çekingen davranacakları açıktır. Bununla birlikte, okuru bilgilendirmenin kendileri için kaçınılmaz bir görev olduğunun da bilincindedirler.

Le Saint Coran'ın çevirisi, üç yılı aşan bir çalışmanın ürünüdür. Bu sürenin yaklaşık altı ayında, tam bir ekip çalışması yürütüldü; çeviri metnin, hem kaynak metne, hem de Türkçe'nin anlatım koşullarına olabildiğince uygun bir yapıya kavuşması için çaba harcandı.

Bütün bu süreç içerisinde, doğal olarak, Hamidullah'ın uyguladığı yöntem izlendi; bu yöntemin kaynak dilde ortaya çıkardığı metin, tüm biçimsel ve anlamsal özellikleriyle dilimize aktarılmaya çalışıldı. Bu nedenle, yukarıda üzerinde durulan ayırıcı niteliklerin burada da büyük ölçüde geçerli olduğu söylenebilir.

Sonucun, birçok okur için şaşırtıcı gelebileceğini kabul ediyoruz. Onlara kolay bir metin sunduğumuzu söylemiyoruz. Ama, her şeyden önce şunu hatırlatmalıyız: Bu çeviride uygulanan yöntemin temel yaklaşımı, metni okura değil, okuru metne götürmektir. Gerçekten de biz -bu "biz"in daha çok Muhammed Hamidullah'ı

belirttiğinin altını çizelim-, okura, alışkanlıklarına ters düşen bir metin sunuyor ve bunu okumaya, anlamaya çağırıyoruz. Çünkü, aynı okurun, şaşırtıcılığın doğruluk-yanlışlık, güzellik-çirkinlik gibi kavramlardan kaynaklanmadığını rahatlıkla anlayabileceğine güveniyoruz.

Bu metinde okuru neler şaşırtacaktır? Bunların dökümünü yapmak, bir sunuşun sınırlarını çok aşar. Bu nedenle ancak en önemlilerini anabiliriz:

Bu metinde okur, şimdiye değin bir Kur'an çevirisinde hiç rastlamadığı kimi sözcüklerle karşılaşacaktır. Gerçekten de, tüm çeviri boyunca, Türkçe sözcükleri kullanmaya özen gösterdik. Ama burada belirleyici olan, anlamsız bir özenti değil, öncelikle, kaynak dildeki sözcüklerin en doğru biçimde karşılanması düşüncesidir.

Bu seçimimizde, genç kuşaklara anlama kolaylığı sağlama düşüncesinin de etkili olduğunu belirtmeliyiz.

Daha önce de söyledik. Hamidullah, sonradan kavramlaşan sözcükleri, kendi özgün anlamlarıyla çeviriyor. Bu yüzden, bizim dilimize de yerleşmiş bulunan bir çok sözcüğün farklı anlamlarıyla karşılaşıyoruz. Örneğin Arapça'daki "zikir" sözcüğü, çoğunlukla "hatırlatma" sözcüğüyle karşılanıyor ve sözcük Kur'an'ı belirttiğinde, özel ad olarak yazılıyor. Dahası, notlarda da bunun gerekçesi açıklanıyor. Kur'an'ın zaman zaman "Okuma", "ceza"nın tümüyle "karşılık"; "azap"ın da her zaman "ceza" olarak çevrilmesi, Hamidullah'ın bu konudaki tutumunu gösteren yalnızca birkaç örnek. Türkçe çeviriye de yansıyan bu tür karşılıklar, kuşkusuz şaşırtacaktır okuru. Ama bunun, bir ölçüde de olsa, onu, düşünmeye yönelteceğini de umuyoruz.

Türkçe metin, kaynak metne ne kadar uygun olursa olsun, salt biçimsel özelliklerine bakılarak "Neden şu sözcük değil de bu seçildi?" ya da "Neden kalıplaşmış olan şu ifade değil de bu yeğlendi?" diye bizi sigaya çekecekler olacaktır. Onlar için açıklayalım: Hiçbir sözcüğü kolayca ve iş olsun diye seçmedik. Seçilen sözcüğün, geçtiği tüm âyetlerde aynı işlevi yerine getirip getirmediğini denedik, ana kaynaktaki sözcüğün anlamına uygun düşüp düşmediğine baktık. Özellikle, alışılmadık bir karşılık bulunmuşsa, bunun daha önce kullanılıp kullanılmadığını araştırdık... Ve neden sonra verdik kararımızı.

Kısacası, biz, sözcüklerin kökeninden çok, anlatımdaki, anlamı aktarmaktaki işleviyle ilgilendik. Eğer seçtiğimiz sözcük anlamı, işlevi açısından yanlışsa, elbette eleştirilmeyi gerektirir. Değilse, salt eskiliği ya da yeniliği nedeniyle tartışılmasının anlamlı bir davranış olacağını düşünmüyoruz.

Aziz Kur'an, yöntemiyle, yaklaşımıyla bir ilk örnek, tam anlamıyla özgün bir çalışma. Hamidullah'ın onca birikiminin, emeğinin bir ürünü. Bu gerçekten yetkin çalışmayı gerektirdiği ölçüde doğru, yeterli ve güzel bir biçimde aktarabildiğimizi söyleyemeyiz. Bütün çabamıza karşın, farkına varmadığımız yanlışlar yapmış

olabiliriz. Dolayısıyla biz, bu çalışmayı, sonlanmış bir çalışma olarak görmüyoruz. Tersine, üzerinde sürekli çalışılması, yanlışlardan arındırılması, sürekli yetkinleştirilmesi gereken bir çalışmanın ilk adımı olarak görüyoruz. Bu nedenle, eleştirilerin de, bu çalışmaya önemli katkılar sağlayacağına inanıyoruz.

Başarı Allah'tandır.

Yayın Kurulu

Birkaç Terimin Anlamı

Kur'an kelimesi "okuma" anlamına gelmektedir. Günümüz Arap dili uzmanları, boğazdan telaffuz edilen Arapça "kaf" harfi ile, dilin damağa dokunmasıyla telaffuz edilen "kâf"ı birbirinden ayırmak için bu kelimeyi Qor'ân şeklinde yazmaktadırlar. Bununla beraber Latin harflerini kullanan Arap bilim adamları, geleneksel olarak Latince "c" harfini "kaf" harfiyle karşılamışlardır. Bu da bize *Coran* şeklinde yazma imkânı vermektedir.

Müslüman bilim adamları, Kur'an tilaveti ihtiyacından dolayı Kur'an'ı 7 *menzil*'e (yolculukta, bir günlük mesafe; biz bunu *bölüm* olarak ifade ettik); 114 *sûre*'ye (duvarlar, dolayısıyla evler, ki bu da "*kısım*" olarak çevrilir, fakat *sûre* kelimesi, oldukça fazla bilindiği için, biz de onu tercih ettik); -her sûre "*rükû*" denilen belli sayıdaki paragraflara ayrılır ki, bunlardan her biri namazın birer "rekat"ında okunur (bkz. 2/Bakara, 3. âyetin notu),- ve ayrıca çok sayıda *âyet*'e (bu kelime, "yatağa gitmek" anlamındaki bir kökten gelmektedir) ayırmışlardır.

İşte, *menzil*, *ev*, *yatak* vs. inananın "Allah'ın yaratılmamış kelâmı" olan Kur'an'ın içinde Rabb'ine doğru yaptığı ruhsal yolculuğun öğeleridir. Çünkü Hz. Muhammed, toplumuna bildirmek için, kutsal mesajı, vahiy yoluyla alan sade bir görevliden başka bir şey değildir. Kur'an bilimcileri, ayrıca her sûre için kronolojik olarak iniş dönem ve sırasını gösteren birer numara vermişlerdir. Çünkü sûreler, kronolojik sıralanışlarından farklı olarak Hz. Peygamber tarafından başka bir sıralamaya tâbi tutulmuştur. Biz, dinsel yönlendirmeye uyarak bu sıralamayı esas alacağız.

Sûre 1
Fâtiha

Hicretten Önce 5. sırada inmiştir, 7 âyettir. "Fâtiha:" Harfi harfine: Açış. Ama bu sûre, ayrıca, "Dua" veya "Tekrarlanan Yedi" diye de adlandırılır. Bu son adı alması, yedi âyetin namaz kılarken her rekâtta tekrar edilmesinden ileri gelir. (Bkz. 2/Bakara, 3. âyetin notu.) Hz. Peygamber'e, hicretinden önce ve Mekkî diye isimlendirilen dönemde indirilmiş vahiyler ile, Hicretten Sonra ve Medenî denilen dönemde indirilmiş vahiyler, geleneksel olarak birbirinden ayrılır. Biz, her sûre için, Müslümanlarca kabul edilen kronolojik sırayı gösteren bir numara ile birlikte, bu tarihsel özelliğe işaret için, "Hicretten Önce" veya "Hicretten Sonra" ifadelerini kullanacağız.

§1. 1. *Rahman, Rahîm Allah adına.* [2]
2. Övgü Allah'a: Âlemlerin Rabb'i,
3. Çok Merhametli, Hep Merhametli,
4. Karşılık Günü'nün sahibi.
5. Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.
6. Bizi doğru yola ilet,
7. kendilerine iyilik verdiklerinin yoluna, hışma uğrayanların ve sapanlarınkine değil. [3]

1 "Bölüm" için bkz. "Birkaç Terimin Anlamı."

2 Müslüman yorumculara göre, bu cümlede Allah'ın adıyla (par le nom de Dieu) "başlıyorum" gibi bir ifadeyi var saymak gerekir... Fakat "adıyla" (par le nom) ifadesi bir anlam belirsizliği verdiği ve aynı şekilde "Allah'ın adıyla yemin ederim" gibi bir anlamı da ifade edebileceği için, "adıyla" ifadesi kaldırılmıştır. "Avec le nom" cümlesi de aynı şekildedir. Daha iyisi olmadığından, biz "Allah adına" (Au nom de Dieu) çevirisini tercih ettik. Bununla birlikte, okuyucu, bundan, Tanrı'nın ismini devreye sokmak ya da Tanrı'nın dostluğunu kazanmak için Hıristiyanlık'ta kullanılan "Au nom de Dieu" formülünü anlamamalıdır; yalnız "Allah'ın adıyla başlıyorum" ifadesini kastetmelidir. Öte yandan âyetin orijinalinde iki sıfat yer almaktadır: Rahman ve rahîm. Her ikisi de aynı kökten gelip "merhametli" anlamındadırlar. (Birincisi, ikincisinden daha güçlü bir biçimde bunu belirtir.) Bu nedenle biz bunları "çok merhametli, hep merhametli" şeklinde çevirdik. Allah, evrensel tanrıdır, sadece Müslümanların tanrısı değildir.

3 Namazda okurken, "Âmin" kelimesi ilave edilir.

Sûre 2

Bakara

Sûre, adını 67. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 87. sırada inmiştir, 286 âyettir. 281. âyet, Hz. Peygamber'e hac sırasında inmiştir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Mîm. [1]

2. Bu Kitab, aslâ kuşku yok, bir yol göstermedir, [2] takvâlılara, [3]

3. ki onlar, gayba inanırlar ve namazı kılarlar [4] ve kendilerine verdiklerimizden

1 2, 3, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 50 ve 68. sûrelerin başında bu tür şifreler yer alır. Bunlar birer kelime değildir. Ama bazı kelimelerin baş harfleri ve birbirinden ayrı ayrı okunan alfabe harfleridir. Özel bir anlamları yoktur. Öyle görünüyor ki, Peygamber bizzat bunların anlamını belirtmemiştir. Bundan dolayıdır ki, eski dönem ve çağdaş müfessirler tarafından birçok yorum önerilmiştir. Bunları olduğu gibi bırakıyoruz. Bununla birlikte şunu hatırlatalım ki, Arap alfabesindeki harfler, belli birer sayısal değer taşır. Alfabede tam olarak 28 harf vardır. -Tıpkı Ay'ın 28 menzili gibi.- Bunlar, hayranlık uyandıracak biçimde 1'den 1000'e kadar olan sayıları temsîl etmeye yetmektedir. Kur'an'ın yukarıda işaret edilen sûrelerinin başında yer alan "ayrık harfler"de yalnızca 14 harf vardır ki, bunlar tekrar edilmektedir. Alfabenin geri kalan 14 harfi temsîl edilmemiştir. Arap alfabesinin harfleri ve özel sayısal değerleri şunlardır: Başlarında (*) yıldız işareti bulunan harfler, yukarıda anılan ayrık harfleridir. *Elif 1, Bâ 2, Cim 3, Dal 4, *Hâ 5, Vav 6, Ze 7, *Ha 8, *Ta 9, *Yâ 10, *Kaf 20, *Lâm 30, *Mim 40, *Nun 50, *Sin 60 (300), *Ayn 70, Fâ 80, *Sâd 90 (60), *Kaf 100, *Râ 200, Şın 300 (1000), Te 400, Se 500, Hı 600, Zâl 700, Dad 800 (90), Za 900 (800), Ğayn 1000 (900). Bu harf isimlerini gösteren kelimelerin ilk harfi, o harfin fonetik değerini, kelimenin bütünü ise harfin adını temsîl eder. Harflerin değeri konusunda, Doğu Arapları ile Batı Arapları (Kuzey Afrika) arasında küçük bir fark vardır. Harfin hemen yanında kaydettiğimiz rakam, dünya Müslümanlarının büyük çoğunluğunu oluşturan Doğu Araplarının ve Arap harflerini kullananların kabul ettiği değerdir. Parantez içindeki rakam ise, Mağribilerin (Batı Araplarının) kabul ettiği değerdir.

2 Bu kelime sık sık gelecektir. Fransızca'da karşılığı olmayan bu kelime, doğru yol göstericinin eylemini veya doğru yolda olma gerçeğini belirtir.

3 "Takvâlılar" için bkz. 2/Bakara, 150. âyetin ikinci notu.

4 "Namaz" burada yalnızca dua anlamına gelmez. Ama belli merasim, hareket ve davranışları kapsayan özel bir ibadettir. Namaz günde beş defa kılınır: Güneş doğmadan biraz önce, Güneş meridyeni geçtikten biraz sonra, ikindileyin, Güneş battıktan hemen sonra ve akşam aydınlığının kaybolmasından sonra. İki kutba yakın bölgelerde ise bu vakitlerin saatlerle belirlenmesi gerekir. -Haftada bir kez kılınan cuma namazı o günün öğle namazının yerini tutar.- Yılda iki bayram namazı ise, teşvik edilmiş olmakla birlikte farz değildir. Rekâtların sayısı dışında, bütün bu namazlar birbirine benzer. Bunların nasıl kılınacağına gelince: Abdest alınır. (Bkz. 5/Mâide, 6) Ayakta durularak Mekke'deki Kâbe'ye dönülür, (Bkz. 2/Bakara, 144) -Batı Avrupa'da güneydoğuya- namaza niyet edilir, Kur'an'ın birinci sûresi okunur, arkasından başka sûreden birkaç âyet daha ilave edilir, sonra eller dizler üzerine konularak eğilinir, doğrulunur, sonra alın yere konularak secde edilir, oturulur, ikinci bir kez secde ettikten sonra da ayağa kalkılır. Bu hareketlerin hepsi bir rekât sayılır. İkinci rekâtta hemen hemen birincisinde yapılanların aynısı yerine getirilir. Ancak, ikinci secdeden sonra oturulur ve Allah'ın huzurunda bulunma duası (teşehhüt) okunur. Eğer sabah namazı gibi, iki rekâtlı bir namaz ise, böylece sona erer. Aksi hâlde, yeniden ayağa kalkılır ve bir rekât daha kılınır.

bağışlarlar, [1]

4. ve sana indirilene ve senden önce [2] indirilene [3] ve öteki dünyaya kesin inanırlar.
5. Onlar, Rab'lerinden bir doğru yol üzerindedirler ve kazananlar da onlardır.
6. Evet, o inkârcıları uyarsan da, uyarmasan da, [4] onlar için birdir; inanmayacaklar.
7. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürledi. Ve gözleri üzerinde bir perde ve onlar için büyük bir ceza vardır. [5]

§2. 8. Birtakım insanlar vardır ki, "Allah'a ve Son Gün'e inanıyoruz!" derler. Oysa, inanmış değildirler. [6]

9. Allah'ı ve inananları aldatmaya çalışırlar; oysa, kendilerinden başkasını aldatamazlar ve bilincinde değildirler.
10. Kalplerinde hastalık vardır. Allah da hastalıklarını arttırdı. Yalan söylemeleri nedeniyle onlara, can yakıcı bir ceza vardır!
11. Ve onlara, "Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın" denildiğinde, "Biz ancak iyileştiricileriz!" derler.
12. Onlardır, değil mi, asıl bozgunculuk yandaşları ama bilincinde değildirler!
13. Ve onlara, "İnsanların inandığı gibi siz de inanın" denildiğinde, "Biz alıkların inandıkları gibi mi inanacağız?" derler. Onlar değil midir asıl alıklar ama bilmezler.
14. Ve inananlara rastladıklarında, "İnanıyoruz" derler. Ve şeytanlarıyla [7] baş başa kaldıklarında, "Biz kesin olarak sizinleyiz ve onlarla yalnızca alay ediyoruz" derler.
15. Allah onlarla alay eder ve onları azgınlıkları içinde batırır: [8] Şaşkınlık içinde bocalarlar.
16. Onlar, doğru yolu sapkınlıkla değiştirmiş kimselerdir. Ancak, bu ticaretleri hiçbir yarar sağlamadı. Ve onlar, doğru yolu da bulamamışlardır!

(Dördüncü sıradaki namaz üç rekât; iki, üç ve beşinci sıradaki namazlar ise dörder rekâttır.) Namaz, sağda ve solda bulunanlara selâm verilerek bitirilir. Bu hareketler için bkz. Kur'an, 22/Hac, 26.

1 "Bağışlarlar." Harfi harfine: Harcarlar. (İyilik olsun diye.) Burada söz konusu olan gönüllü iyiliktir. Gerçek ve tek vergi olan zekatla karıştırılmamalıdır. (Bkz. İleride gelecek olan 43. âyetin notuna.)

2 "Sana": Hz. Muhammed. Aksine bir ifade olmadığı sürece, 2. tekil kişi için kullanılan bütün zamirleri bu şekilde anlamak gerekir. Peygamber, Allah'tan aldığını aynen aktarmaktadır. "Senden önce..." ifadesi de, Hz. Muhammed'den önce gönderilmiş vahiylere, özellikle Kitab-ı Mukaddes'e işarettir.

3 "İndirilen" ifadesi, vahyi belirtmek için kullanılan bir ifadedir. Harfi harfine: İndirilen şey. Vahiy de çoğu zaman "Allah'tan iniş" olarak adlandırılır.

4 "Uyarma" için bkz. 2/Bakara, 150. âyetin notu.

5 Bkz. 2/Bakara, 26.

6 Bkz. 4/Nisâ, 150.

7 "Şeytanlar": Bkz. 2/ Bakara, 36. âyetin notu.

8 "Onları... batırır." Harfi harfine: Onları... uzatır...

17. Durumları, öyle kimsenin durumuna benzer[1] ki, bir ateş yakmak ister; sonra ateş çevresini aydınlattığında,[2] Allah ansızın ışıklarını giderir ve onları koyu karanlıklar içinde bırakır. Hiçbir şey göremezler.
18. Sağır, dilsiz, kördürler. Bu yüzden geri de dönemezler.
19. Ya da şuna benzer: Gökte bir yağmur bulutu; içinde, karanlıklar, gök gürlemeleri ve şimşekler var: Yıldırımlar yüzünden ölüm kaygısıyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Ve Allah inkârcıları kuşatır.
20. Şimşek neredeyse gözlerini kapıverecek. Önlerini her aydınlattığında, ışığında yürürler; karanlık üzerlerine çökünce[3] çakılıp kalırlar. Eğer Allah dileseydi, elbette duymalarını da, gözlerini de giderivirdi. Gerçekten de Allah, her şeye gücü yetendir![4]

§3. 21. İnsanlar! Sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabb'inize kulluk ediniz, belki takvâlı olursunuz?

22. O ki, yeri sizin için bir döşek, göğü de bir çadır gibi yaptı ve gökten su indirdi, onunla size yiyecek olarak çeşitli ürünler çıkardı. Öyleyse, siz de bile bile Allah'a eşler koşmayın.
23. Ve eğer, kulumuza indirdiğimizden[5] kuşku duyuyorsanız, haydi onun gibi bir sûre getirin[6] ve Allah'tan başka tanıklarınızı da çağırın, eğer doğru sözlü iseniz!
24. Sonra, eğer bunu yapamazsanız -ki aslâ yapamayacaksınız,- öyleyse inkârcılar için hazırlanmış, yakıtı insanlar ve taşlar olan Ateş'ten korkun.[7]
25. Ve inanan ve iyi işler yapanlara duyur ki, onlara, altlarından ırmaklar akan Bahçeler vardır. Onlardan, yiyecek olarak, kendilerine her meyve verilişinde, "Bu, daha önce bize yiyecek olarak verilmişti!" diyecekler ve o yiyecekler, birbirinin benzeri olarak sunulacak. Ve orada, tertemiz eşlere sahip olacaklar. Ve orada, temelli kalacaklar.[8]

---

1 Harfi harfine: Onların örneği... isteyen kişinin örneği gibidir.
2 Harfi harfine: Sonra o aydınlattığında...
3 Harfi harfine: Ve üzerlerinde karanlık olunca.
4 "Allah her şeye gücü yetendir." Kırk defadan fazla rastlanacak olan bu ifade, doğal anlamı neyse onu ifade eder. Yalnızca, bazı âyetlerde oraya özgü ek bir anlam ifade edebilir.
5 "Kulumuz" ifadesinden maksat, Hz. Muhammed'dir. Kendisine indirilenden maksat da vahiydir.
6 "Haydi onun gibi bir sûre getirin." Bu ifade, daha sonra da sıkça geçecektir. Alışılmamış ama çok kuvvetli bir biçimde: "Eğer burada söylenenden şüphede iseniz, haydi siz kendiniz onun benzerini söylemeyi deneyin. Siz yalana ve çelişkiye düşüyorsunuz!" denmektedir.
7 Bkz. 66/Tahrîm, 6.
8 "Altlarından ırmaklar akan Bahçeler." Bu tablolaştırıcı ifade, çöl ortamında yaşayan Arabistan bedevilerine Suriye'nin meyveli ve yemyeşil bahçeleriyle süslü sahillerini hatırlatmak için kullanılmışa benziyor. Söz konusu bahçelerin içinden pınarlar, tatlı su ırmakları hâlinde doğuyor. Çölde ve kumlar arasında yaşayan bir bedevi için bu idealdir. Luka İncili (XXII, 30), aynı şekilde Suriyeli Efraim'in de 365 yılları civarında yazdıkları, Cennet'in anlatılamaz zevklerini dünyevî ölçülerle anlatmaktadır. Suriyeli Efraim, Cennet hûrilerinden bile söz etmektedir. Ayrıca bkz. 55/Rahman, 58, 72.

26. Gerçekten Allah, bir sivrisineği de, onun üstünde herhangi bir şeyi de örnek göstermekten çekinmez. İnananlar, onun Rab'lerinden bir gerçek olduğunu bilirler. İnkârcılar ise, "Böyle bir örnekle Allah ne kastetmiştir?" derler. Allah onunla birçoklarını saptırır, [1] birçoklarını da doğru yola iletir. Ama ancak yoldan çıkmışları saptırır,
27. ki onlar, onaylandıktan sonra, Allah'a verdikleri sözü bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini buyurduğu bağı koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. Kaybedenler işte onlardır.
28. Allah'a karşı nasıl nankör olabiliyorsunuz? Oysa ölü idiniz, O size hayat verdi, sonra sizi öldürür; sonra sizi yeniden diriltir; sonra da O'na döndürülürsünüz.
29. Yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yaratan O'dur. Sonra da göğe yönelip onu yedi gök olarak düzenlemiştir. Ve O, her şeyi bilir.

§4. 30. Ve Rabb'in meleklere, "Ben yeryüzünde bir vekil [2] belirleyeceğim" dediğinde, onlar, "Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek [3] birisini mi belirleyeceksin? Oysa biz seni, övgüyle tenzih ediyor [4] ve kutsallığını ilan ediyoruz?" dediler. O, "Gerçekte ben, sizin bilmediklerinizi bilirim!" dedi.

31. Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti; sonra, onları meleklere sundu [5] ve "Eğer doğru sözlüyseniz, haydi şunların isimlerini bana bildirin!" dedi.

---

1 "Allah onunla birçoklarını saptırır." Bkz. 2/Bakara, 7. Yirmiden fazla âyette, tıpkı doğru yola iletmek gibi, saptırma işi de Allah'a isnad edilir. Doğru yolu bulmak ancak Allah'ın lütfu sayesindedir. Kötülük de, ya doğrudan doğruya Allah'tan veya Allah'ın yarattığı bir varlıktan (Şeytan gibi) gelmektedir. Nihaî kaynak aynı kalmaktadır. İyilik için bir tanrı, kötülük için başka tanrı olduğunu öngören düalizme, iki tanrı inancına düşme riski olmasın diye, Kur'an kelimeleri kapalı söylemez. İleride başka yerde (Bkz. 17/İsrâ, 16. âyetin dipnotu) kader ile irade özgürlüğü arasındaki ikilemi ele alacağız.

2 Vekil. Halife kelimesinin karşılığıdır. Allah'ın halifesi, yaratılış anında insan, yani Âdem'dir. (57/Hadid, 7.)

3 "Kan dökecek." Harfi harfine: (Bir çok kimsenin) kanlarını.

4 "Tenzih ediyoruz." Harfi harfine: Birinin temizliğini ilân etmek anlamında; arındırıyoruz. (Fiilin nesnesi yok). "Sübhân" terimi, bazı Samî dillerinde "şan" anlamına gelebilir. Ama Arapça'da yalnızca "temizlik" anlamına gelir. (Aynı kelimelerin anlamlarının aynı dil ailesine mensup dillerden birinden diğerine geçerken gösterdiği anlam değişmesi için bkz. 2/Bakara, 135'deki nota.) Bu anlam, "sübhân an..." (...den temiz) deyiminde de kendini hissettiriyor. Bunun örnekleri için şu âyetlere bkz.: 9/Tövbe, 31; 21/Enbiya, 22; 23/Mü'minûn, 91; 37/Saffat, 159 ve 180. "Allah onların nitelemelerinden münezzehtir" veya "... Şirk koştukları şeyden münezzehtir" gibi ifadelerde eğer, "...den daha yücedir" şeklinde çevirilirse, kastedilen anlamın tam aksi ortaya çıkar. Bu yalnızca, "sübhân" kelimesinin bir mukayese sözcüğü olmamasından değil, aynı zamanda ve özellikle, "...den daha yücedir" ifadesi, Allah'ın yalnızca çok tanrıcıların ileri sürdükleri tanrılar değil, zihinlerde başka ortaklarının da bulunduğunu ifade eder. O hâlde, bütün ilgili yerlerde, "yüce" ve türevleri şeklindeki çevirileri değiştirmek gerekir. Hz. Âdem'in yaratılış öyküsü için bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, II ve III.

5 "Onları meleklere sundu." Sunulan, isimler değil ama Allah'ın insana isimlerini öğrettiği varlıklardır. Allah, ilmin kaynağının yalnızca kendisi olduğunu meleklere gösterdi. "İsimler"den maksat, bir varlığın iyi mi kötü mü olduğunu, bir işi yapmak mı, yoksa terk etmek mi gerektiğini belirten isimler ve sıfatlardır. Allah, insan aklının, hayvanların içgüdülerinden daha fazla olarak iyilikle kötülüğü birbirinden ayırt etmesini istedi. Konfüçyüs de bu konudan uzun uzun söz etmiştir.

32. Onlar, "Münezzehsin! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Gerçekten sen bilensin, bilgesin" [1] dediler.
33. Allah, "Ey Âdem, onlara bu isimleri [2] bildir" dedi. Âdem isimleri kendilerine bildirince, Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını ben bilirim ve sizin açıkladıklarınızı ve gizlediklerinizi de bilirim demedim mi?" dedi. [3]
34. Ve meleklere, "Âdem'in önünde secde edin" dediğimizde, bunu reddeden ve büyüklenen İblis dışında, secde ettiler. O zaten, inkârcılardandı. [4]
35. Ve şöyle dedik: "Ey Âdem, sen ve eşin Cennet'e yerleşin. Orada istediğiniz şeyden bol bol yiyin ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa hâinlerden olursunuz." [5]
36. Sonra Şeytan, [6] her ikisinin ayağını kaydırdı ve onları içinde bulundukları yerden uzaklaştırdı. Biz de, "Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için belli bir zamana kadar yeryüzünde bir yerleşme ve yararlanma imkânı vardır" dedik.
37. Sonra Âdem, Rabb'inden kelimeler [7] aldı. Ardından Allah tövbesini kabul etti. [8] O, gerçekten tövbeleri çok kabul edendir, merhametlidir!
38. "Gidin oradan, hepiniz! Katımdan size bir yol gösterme geldiğinde, kim doğru yoluma uyarsa, onlar hiç kaygılanmayacak ve hiç üzülmeyecekler" dedik. [9]
39. Ve inkârcılara ve delillerimizi yalanlayanlara gelince, onlar Ateş halkıdır: Onlar, orada temelli kalacaklar.

§5. 40. Ey İsrailoğulları, size yaptığım iyiliği hatırlayın. Ve bana sözünüzü yerine getirin

---

1 31, 32. âyetler için bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, II. 19-23.

2 "Bu isimleri." Harfi harfine: "Onların isimleri" (o şeylerin isimleri).

3 "Allah... dedi." Harfi harfine: O... dedi.

4 Şeytan sapıtan bir melek değil, bir cindi. Bkz. 18/ Kehf, 50'de bu konudan uzunca bahsedilmiştir. "Şeytan" hakkında bkz. 16/Nahl, 36. Meleklerin secde edip, Şeytan'ın bunu reddetmesi öyküsü (bu öykü için ayrıca bkz. 7/A'raf 11; 15/Hicr 31; 17/İsrâ, 61; 18/Kehf, 50; 20/Tâhâ 116; 38/Sad, 74) Allah'ın Şeytan'a lânet etmesinin nedenini açıklamaktadır. Bu nokta Kitab-ı Mukaddes'te yoktur.

5 Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, III.

6 Metinde "İblis" kelimesinin geçtiği her defasında -ki bu kelime, muhtemelen Grekçe 'Diabolos' kelimesinin Arapçalaşmış şeklidir- biz onu Fransızca'ya özel isim olarak Satan kelimesiyle çevirdik. Ama âyet metninde "eş-Şeytan" olarak geçiyorsa biz Le Diable dedik. Yine, belirlilik takısı olan elif-lâm'sız olarak 'şeytan' ve bunun çoğulu olan 'şeyâtîn', 'diable' ve 'diables' olarak çevirdik. Bunun nedeni ise şudur: İblis kelimesi Arapça'da belirlilik takısı almamaktadır. Tıpkı Fransızca'daki Satan kelimesi gibi. Oysa, Arapça'daki 'şeytan' ve 'şeyâtîn', tıpkı Fransızca'daki 'diable' kelimesi gibi belirlilik takısı almaktadır. Öte yandan Kur'an bazen 'bir şeytan' veya 'insanlar arasından şeytanlar' ifadesini İblis kelimesinden daha geniş bir anlamda kullanmakta ve tam olarak Fransızca'daki "un diable" ve "des diables" kelimelerini andırmaktadır.

7 "Kelimeler" için bkz. 7/A'raf, 23.

8 "Sonra Allah tövbesini kabul etti." Harfi harfine: Sonra O tövbesini kabul etti.

9 Bkz. 20/Tâhâ, 123'ün notu. "Onlar" kelimesinin çoğul gelmesi, "kim" kelimesinin lafzen tekil olsa da genel olması ve çok kişiyi içine alması nedeniyledir. Kur'an'da bir kelimenin kolektif veya genel olması nedeniyle çoğul olan anlamının göz önünde bulundurularak kendisine çoğul zamir gönderilmesi sıkça görülür.

ki, ben de size sözümü yerine getireyim [1] ve ancak benden korkmalısınız. [2]

41. Ve yanınızdakini [3] doğrulayıcı olarak indirdiğime [4] inanın ve onu ilk yalanlayanlar olmayın, delillerimi ucuza satmayın ve yalnız benden sakınmalısınız. [5]
42. Ve gerçeğe yanlışı giydirmeyin ve bile bile doğruyu gizlemeyin.
43. Ve namazı kılın, zekatı verin [6] ve rükû edenlerle birlikte rükû edin.
44. Siz insanlara iyiliği buyuracaksınız da kendinizi unutacak mısınız? Oysa Kitab'ı okuyorsunuz? [7] Ne! Anlamayacak mısınız?
45. Ve sabır ve namazda yardım arayın; evet, namaz, çok ağır bir iştir. Ancak, alçakgönüllüler için değil!
46. Onlar ki, gerçekten Rab'lerine kavuşacaklarını ve gerçekten O'na döneceklerini düşünürler.

§6. 47. Ey İsrailoğulları, size yaptığım iyiliği ve sizi insanlara üstün kıldığımı hatırlayın.

48. Ve öyle bir günden korkun ki, o gün, hiç kimse, bir başkasına, ne olursa olsun, hiçbir şey sağlamayacak ve ondan herhangi bir aracılık kabul edilmeyecek;

---

1 Alınan söz ve sözleşme hakkında bilgi için bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XXXIV, Ahd-i Atik, Tesniye, XXIX-XXX.

2 "Benden korkmalısınız" ifadesi için ayrıca bkz. 2/Bakara, 150. âyetin notu.

3 "Yanınızdaki", Kitab-ı Mukaddes demektir.

4 "İndirdiğim" ifadesi ile kastedilen Kur'an'dır.

5 "Sakınmalısınız" ifadesi için, ayrıca bkz. 2/Bakara, 150. âyetin notu.

6 "Zekatı verin" ifadesi için ayrıca bkz. 2/Bakara, 3. ve 110. âyetler. Bu âyetlerin ifadeleri, "Allah rızası için" gönüllü olarak verilen sadakadan ayrı ve zorunlu olarak bir de zekat yükümlülüğü bulunduğunu göstermektedir. Zekat, devlet tarafından, belirli zamanlarda ve belirli miktarlarda toplanır. Ödememek suretiyle yasaya karşı gelenler cezalandırılır. Zekat limiti, zekatı verilecek mala göre değişir. Bunlar, biriktirilmiş paralar, tarım mahsulleri, madenler, davar sürüleri vs'dir. Bu gerçek bir vergidir. Kelimeleri gevelemeye gerek yoktur. Çünkü, İslâmî devlette normal dönemlerde Müslümanlar üzerinde zekat dışında bir vergi yoktu. İslâm, dünya ile âhireti, madde ile mânâyı büyük bir birliktelikle düzenlemeye özen gösterirken, insanın bütün davranışlarının, hatta yemek yerken ve hanımıyla yatarken bile- Allah rızası için olmasını ve O'nun emirlerine uygun bulunmasını öngörür. İşte zekat da, Allah'a, "mal ile yapılan ibadet" olarak kabul edilir. Nitekim, namaz da, "bedenle yapılan" bir ibadettir. Şüphesiz Kur'an, zekatı farz kılarken aşamalı bir yol izlemiştir. Şöyle ki: Başlangıçta ne miktar ne de zaman belirlenmişti. Daha sonra ise, zekat vermemekte direnenlere karşı bir zor kullanma bile söz konusu olmuştur. Şunu da hatırlatalım ki, yalnızca biriktirilmiş paranın zekatı -yine farz olmak üzere- bazen inananın kendi iradesine bırakılmıştır ve isterse, Kur'an tarafından belirlenmiş (9/Tövbe, 60) hak sahiplerine devlet aracılığı olmaksızın, bizzat verebilir. Bu zekatı vermek de tıpkı oruç ve namaz gibi bir ibadettir. Kur'an, zekatın eşanlamlısı olarak "sadaka" (9/Tövbe, 79, 60) ve "hak" (6/Enâm, 141) kelimelerini de kullanır.

7 "Oysa Kitab'ı okuyorsunuz." Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an her ikisi de Kitap olarak adlandırılmışlardır. Onlar, -farklı isimlerle de olsa-, Allah'ın emriyle yazılmış tek kaynağın görünen tecellîleridir. Onlar, üstünlük ve birliklerini işte o kaynaktan alırlar. Yahudilere yöneltilecek tek tenkit Tevrat'a inanmamaları ve ona uygun yaşamamaları (bkz. 2/Bakara, 101) veya onu tahrif etmeleridir (2/Bakara, 75). Kitap kelimesi, aynı şekilde âlemde cereyan edecek her şeyin kaydedilmiş olduğu kader veya kaza kitabı (bkz. 4/Nisâ, 103) ve amel defteri anlamında da kullanılmıştır (Örnek olarak bkz. 10/Yunus, 61 ve 45/Câsiye, 29).

ondan bir fidye alınmayacak ve onlara yardım da edilmeyecek.

49. Ve hani, bir zaman sizi Firavun'un adamlarından kurtarmıştık. [1] Onlar sizi cezanın en kötüsüne çarptırıyorlardı!... Oğullarınızı öldürüyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda, Rabb'inizden sizin için büyük bir sınav vardı.
50. Ve bir zaman sizin için denizi yarmıştık!... Sonra sizi kurtarmış ve Firavun'un adamlarını boğmuştuk ve siz de bakıyordunuz.
51. Ve bir zaman Musa ile kırk gece için sözleş-miştik!... [2] Sonra, onun arkasından Buzağı'yı edinip [3] hâinler olmuştunuz! [4]
52. Bundan sonra, belki şükredersiniz diye sizi bağışlamıştık!
53. Ve hani, belki doğru yola gelirsiniz diye Musa'ya, Kitab'ı ve Furkan'ı [5] vermiştik!
54. Ve hani Musa, halkına şöyle demişti: "Ey halkım! Siz Buzağı'yı edinmekle gerçekten kendinize zulmettiniz. Hemen Yaratan'ınıza tövbe edin; sonra kendinizi öldürün. [6] Bu Yaratan'ınız katında sizin için daha iyidir." Sonra Allah [7] tövbenizi kabul etmişti. Gerçekten O, tövbeleri çok kabul edendir, merhametlidir!
55. Ve hani, demiştiniz ki: "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana inanmayacağız." Bunun üzerine, bakınıp dururken yıldırım sizi yakalamıştı.
56. Sonra, ölümünüzün ardından, sizi, yeniden diriltik. Belki şükredersiniz!
57. Ve üzerinize bulutu gölge yaptık ve size kudret helvası ve bıldırcın indirdik. "Size verdiğimiz güzel şeylerden yiyin" dedik. Onlar bize zulmetmediler ama kendilerine zulmediyorlardı. [8]
58. Ve hani biz, "Şu şehre girin ve dilediğiniz yerde istediğinizi bol bol yiyin; şehrin kapısından secde ederek girin ve 'Af!' deyin; hatalarınızı bağışlayacağız. Ve yakında, iyi kimselere daha çok vereceğiz!" demiştik.

---

1 "Firavun'un adamları." Harfi harfine: Firavun'un ailesinden, onlar sizi... "Al" kelimesi bir topluluk ismi olduğu için, "çarptırıyorlardı" fiili çoğul getirilmiştir. "Bir zaman sizi kurtarmıştık" ifadesinden önce, gramer olarak tutunabileceği bir ifade geçmemiştir. Sanki boşlukta gibi durmaktadır. Bu tıpkı, "Ve size beni dinlemenizi söylediğim zaman!" ifadesine benzemektedir. Burada şu ifadeler varsayılabilir: "Hatırla" veya "Hatırlat" o zamanı ki sizi kurtarmıştık. Krş. Ahd-i Atik, Çıkış, I.

2 "Kırk gece için sözleşmiştik." Bu ifadeden kırk günü anlamak lâzımdır. Araplar, bizim kırk gün diye ifade ettiğimizi, "kırk gece" diye ifade ederler.

3 "Siz Buzağı'yı edinip..." Bu harfi harfine tercümedir. "Edinmek" burada evlat edinmeye benzer bir anlamda kullanılmıştır. (Bkz. 2/Bakara, 116) Burada söz konusu edilen, Altın Buzağı'dır.

4 Krş. Ahd-i Atik, Çıkış, XXXII vd.

5 "Furkan" [Ayırıcı]: Doğruyu yanlıştan ayırma aracı. Bu kelime, bazen Kitab'ı (Kitab-ı Mukaddes veya Kur'an'ı) nitelemek için de kullanılır.

6 Putlara tapmaktansa, kendinizi öldürmeniz daha iyidir.

7 "Sonra Allah..." Bu ifade metinde "Sonra O, tövbenizi kabul etmişti." şeklindedir. Hz. Musa tarafından verilen öğüt ve onun verdiği karar hakkında bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XXXII, 26-28.

8 "Kendi kendilerine zulmediyorlardı." Harfi harfine: Kendi nefislerine zulmediyorlardı (Nefis, kişi anlamında.) Bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XVI.

59. Ama hâinler kendilerine söylenilen sözü başka şekle çevirdiler. Biz de, yoldan çıkmaları nedeniyle, o hâinler üzerine gökten bir ceza indirdik.

§7. 60. Ve hani Musa, halkı için su istemişti de ona şöyle demiştik: "Kayaya sopanla vur." Anında on iki kaynak fışkırdı. Her oymak, içeceği kaynağı bildi. "Allah'ın verdiklerinden yiyin, için ve yeryüzünde, bozgunculuğu yayanlar gibi bozgunculuk yapmayın."

61. Ve hani siz, "Ey Musa! Biz, artık bir tek yiyeceğe katlanamayacağız. O hâlde bizim için Rabb'ine yalvar da, yerin yetiştirdiği sebze, acur, tahıl, [1] mercimek ve soğan bitirsin!" demiştiniz. O da, "Siz en iyiyi, az iyiyle değiştirmek mi istiyorsunuz? Bir şehre inin, [2] istediğiniz şeyleri bulacaksınız!" demişti. Ve üzerlerine alçaklık ve yoksulluk vuruldu. Allah'tan bir hışma uğradılar. Bu, şundan dolayıdır ki, onlar Allah'ın delillerini inkâr ediyor ve peygamberleri haksız yere öldürüyorlardı. [3] Bu da, isyan etmelerinden ve sınırları aşmalarındandı.

§8. 62. Evet, İnananlar, Yahudiler, [4] Nasraniler [5] ve Sabiîlerden [6] Allah'a ve Son Gün'e inanıp iyi işler yapanlar için, Rab'leri katında karşılıklar vardır; onlar hiç kaygılanmayacak ve hiç üzülmeyecekler de.

63. Ve hani, sizden söz almış, Dağ'ı [7] üzerinize kaldırarak demiştik ki: "Verdiğimiz şeyi [8] kuvvetle tutun, içindekileri hatırlayın!.." Belki takvâlı olursunuz!

64. Sonra, onun arkasından, yine sırt çevirdiniz. İşte, üzerinizde Allah'ın iyilik ve rahmeti olmasaydı, hiç kuşkusuz, kaybedenlerden olurdunuz.

65. Oysa, hiç kuşkusuz, içinizden cumartesi konusunda sınırları aşanları bilirsiniz. "Peki", demiştik onlara: "Aşağılık maymunlar olun!" [9]

66. Bunu, çağdaşlarına ve sonra gelenlere müthiş bir ders, takvâlılara da bir öğüt aracı kıldık.

67. Ve Musa, halkına, "Allah size bir inek [10] kesmenizi buyuruyor" demişti. Onlar

---

1 Diğer bir anlamı da "sarımsak"tır.

2 "Bir şehre inin." Bu bir alay ifadesidir. İbranîler, Vâdedilmiş Toprak'a ulaşmalarını engelleyen şehirlere hücum etmekten korkuyorlardı. İşte Hz. Musa, onlara, bizzat gidip o şehirlerde istedikleri sebzeleri aramalarını tavsiye eder.

3 "Peygamberleri haksız yere öldürüyorlardı..." Bu ifade, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve başka peygamberleri öldürmelerine işarettir.

4 Kur'an, "Yahudiler" için birçok terim kullanır. Mesela, "Ellezîne hâdû" (bu âyette geçtiği gibi), "Yehûd", "Beni İsrail=İsrailoğulları" ve hatta bir kez de, "Tövbekârlar" anlamına gelen ve etimolojik olarak "Hudnâ" fiilinden gelen bir kelime kullanmıştır. Yahudî kelimesi de aynı köktendir. Bütün bu eşanlamlıların hiçbirinde aşağılama anlamı yoktur. Ayrıca bkz. 5/Mâide, 69.

5 Nasraniler: Hıristiyanlar. Bkz. Matta, 2/23.

6 Sabiîler: Yıldızlara tapanlardır. Babil asıllıdırlar.

7 Buradaki Dağ'dan maksat Sina'dır.

8 "Verdiğimiz şey" Tevrat'tır.

9 "Aşağılık maymunlar olun." Bu ifade, bizim tarafımızdan bilinmeyen bir olaya işarettir.

10 "Bir inek." Sûrenin isimlendirilmesine bakınız. Yahudiler önce bunun bir şaka olduğuna inanır gibi davrandılar veya öyle inandılar. Daha sonra da, boğazlanması istenen sığırı bilmez gibi davrandılar veya gerçekten de bilemediler. Bunun üzerine Hz. Musa, onlara istedikleri tanımlamayı şöylece yaptı: Söz konusu sığır parlak sarıdır, yaşlı değildir, henüz işe koşulmamıştır... Bunlar da, Altın Buzağı'nın nitelikleriydi.

da, "Bizi alaya mı alıyorsun?" demişlerdi. O, "Bilgisizlerden olmaktan Allah'a sığınırım!" demişti.

68. Onlar, "Bizim için Rabb'ine sor da bize onun ne olduğunu iyice açıklasın" dediler. O, "Allah diyor ki,[1] 'O ne yaşlı ne de körpe, ikisi arasında bir inektir.' Haydi öyleyse, size buyrulanı yapın!" dedi.[2]
69. Onlar, "Bizim için Rabb'ine sor da bize onun renginin ne olduğunu iyice açıklasın" dediler. O da, "Allah, onun sarı, açık renkli ve bakanlara haz veren,[3] bir inek olduğunu söylüyor" dedi.
70. Onlar, "Bizim için Rabb'ine sor da bize onun nasıl olduğunu iyice açıklasın, biz bu ineği başkalarıyla karıştırdık. Ama biz, Allah dilerse, kesin olarak doğru yolu buluruz" dediler.
71. O dedi: "Allah, onun tarla sürme ve ekin sulama gibi işlerde kullanılmamış, kusursuz ve beneksiz bir inek olduğunu söylüyor." Bunun üzerine onlar, "İşte şimdi gerçeği bildirdin!" dediler ve onu kestiler. Ama neredeyse bunu yapmayacaklardı!

§9. 72. Hani, siz bir adam öldürmüştünüz[4] ve o işi örtbas etmeye çalışıyordunuz! Oysa Allah gizlediğinizi açığa çıkarır.
73. O zaman şöyle dedik: "İneğin bir parçasıyla ölüye vurun."[5] İşte Allah ölüleri böyle diriltir ve belki anlarsınız diye, delillerini gösterir!
74. Bundan sonra, yürekleriniz katılaşarak taş gibi, hatta daha da katı kesildi. Çünkü öyle taşlar vardır ki, içinden nehirler fışkırır. Öylesi de vardır ki çatlar, sonra ondan su çıkar. Yine öylesi de vardır ki, Allah korkusundan yuvarlanır. Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
75. Peki, siz onların, size inanacaklarını mı umuyorsunuz?[6] Oysa onların içinde öyle bir topluluk vardır ki, Allah'ın sözünü dinlerler de onu anladıktan sonra, -bile bile- tahrif ederler![7]
76. Ve onlar, inananlarla karşılaştıklarında, "İnandık!" derler. Birbirleriyle baş başa kaldıklarında ise, "Rabb'iniz katında, aleyhinizde bir kanıt getirsinler diye mi Allah'ın size açmış[8] olduğu şeyleri, onlara anlatıyorsunuz; anlamıyor musunuz?" derler.

---

1 "Allah diyor ki." Harfi harfine: O diyor ki. Aynı durum, bu sûrede 69 ve 71. âyetlerde de söz konusudur.
2 Bkz. Ahd-i Atik, Sayılar, XIX.
3 "Bakanlara haz veren.": Harfi harfine: Bakanların hoşuna giden.
4 "Hani siz bir adam öldürmüştünüz..." Bu ifade, Kitab-ı Mukaddes'in bilinmeyen bir gerçeğine işaret eder. Bkz. Ahd-i Atik, Tesniye, XXI, 1-9.
5 "İneğin bir parçasıyla ölüye vurun." Harfi harfine: Ona, ondan bir parçayla vurun.
6 Yahudilerden söz edilerek; "...size inanmalarını mı umuyorsunuz?" Burada hitap Müslümanlaradır.
7 Bkz. Ahd-i Atik, Yeremya, VII, 22-24; VIII, 8.
8 "Allah'ın size açmış..." ifadesinde 2. çoğul kişi kullanılmış ama bu sözü birbirlerine söyledikleri için 1. çoğul kişi (biz) kastedilmiştir. Dolayısıyla Yahudiler, Kur'an'da Allah'ın vahyini tanıdıklarını itiraf etmeyi kabul etmiyorlar.

77. Bilmiyorlar mı ki, gerçekte Allah, gizlediklerini de, açığa vurduklarını da biliyor?
78. Ve onların aralarında birtakım bilgisizler de vardır ki, Kitab'ı değil, yalnız arzularını bilirler ve onlar, yalnız zanlarına uyarlar.
79. Yazıklar olsun o kimselere ki, Kitab'ı elleriyle yazarlar, sonra onu önemsiz bir karşılığa satmak için, "Bu Allah katındandır" derler. Ellerinin yazdıklarından dolayı, yazıklar olsun onlara! Kazandıklarından dolayı da, yazıklar olsun!
80. Ve "Sayılı birkaç gün dışında, Ateş, bize aslâ değmeyecektir" dediler. De ki: "Siz, Allah'tan, bir söz mü aldınız? -Ki Allah, sözünden aslâ dönmez.- Yoksa Allah'a rağmen, bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?"
81. Ama hayır! Kim bir kötülük kazanır da günahı kendisini çepeçevre kuşatırsa, işte onlar, Ateş halkıdır; orada temelli kalacaklar.
82. İnanan ve iyi işler yapanlara gelince, onlar da, Cennet halkıdır; onlar da orada temelli kalacaklar.

§10. 83. Ve hani, İsrailoğulları'ndan "Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, annebabaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edecek; insanlara güzel söz söyleyecek, namazı kılacak, zekatı vereceksiniz!" [1] diye söz almıştık. Sonra, pek azınız dışında, sırt çeviriyor ve çekip gidiyordunuz.
84. Ve hani sizden, "Birbirinizin kanını dökmeyecek, birbirinizi evlerinizden çıkarmayacaksınız" diye söz almıştık. Siz de kabul etmiştiniz. Ve siz tanıksınız!
85. Şimdi, işte siz, birbirinizi öldürüyor ve yasaklanmasına karşın, bir kısmınızı evlerinden çıkarıyor, günahta ve sınırları aşmada onlara karşı birleşiyorsunuz. Size tutsak olarak gelirlerse, onları dışarı atmak size yasak olduğu halde, ancak fidye karşılığı özgür bırakıyorsunuz. Yoksa Kitab'ın bir kısmına inanıyor ve bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Öyleyse, sizden bunu yapanların karşılığı, bu hayatta [2] ancak bir zillettir. Diriliş Günü de cezanın en çetinine uğratılacaklardır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.
86. İşte onlar, ötekine karşılık şimdiki hayatı satın alan kimselerdir. Bu nedenle cezaları azaltılmayacak ve onlara yardım da edilmeyecektir.

§11. 87. Oysa biz, elbette Musa'ya Kitab'ı verdik. Ondan sonra, birbiri ardınca elçiler gönderdik. Ve Meryem oğlu İsa'ya [3] da deliller verdik ve kendisini Kut-

1 "Zekatı vereceksiniz": Bkz. 2/Bakara, 43. âyetin notu. Karşılaştırın: Ahd-i Atik, Çıkış, XX.

2 "el-Hayatü'd-dünya" deyimi, tarafımızdan "bu hayat"; âhiret hayatı ise, "diğer hayat" şeklinde çevrilmiştir. Ayrıca, "şimdiki hayat", "öteki hayat", "bu dünya", "âhiret" şeklinde de çevrilmiştir. Arapça'daki, "el-Hayatü'd-Dünya" ve "el-Hayâtü'l-Ahire", "birinci hayat" ve "son hayat" anlamına gelir. Hatta söz konusu iki ifade, "hayat" zikredilmeksizin de kullanılır. Bazen de "dünya hayatı", "acile=hızlı, geçici" deyimiyle de karşılanmıştır.

3 İsa, Jezü, (Yesu) kelimesinin Arapça karşılığı olup, "kurtarıcı" anlamına gelir. Belki de, Jezü (Yesu) halk arasında kullanılan, İsa ise, annesi ve ailesi tarafından verilen ismidir.

sal Ruh'la [1] destekledik. Bir elçi, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, her defasında, ne kadar büyükleniyordunuz! [2] Çünkü, bir kısmını yalanlıyor, bir kısmını da öldürüyordunuz.

88. Ve onlar, "Kalplerimiz sünnetsizdir" [3] dediler. Hayır, aksine Allah, inkârları nedeniyle onlara lânet etmiştir. Onlardan inananlar ne kadar azdır!
89. Ve Allah katından, ellerindekini doğrulayıcı bir Kitap geldiğinde, -daha önce inkârcılara karşı zafer kazanmak istedikleri hâlde- o tanıdıkları kendilerine geldiğinde, onu inkâr ettiler. Öyleyse Allah'ın lâneti, inkârcılara olsun!
90. Karşılığında özlerini değiştirdikleri şey ne kötüdür! Onlar Allah'ın, kullarından dilediği kimseye lütfuyla indirdiği vahyi, isyanları yüzünden [4] inkâr ediyorlar. Onlar, bu nedenle hışımdan hışma uğradılar. Gerçekten de inkârcılar için alçaltıcı bir ceza vardır!
91. Kendilerine, "Allah'ın indirdiğine inanın" denildiğinde, "Bize indirilene inanırız" derler ve ondan başkasını, yanlarındakini doğrulayıcı gerçek olduğu hâlde, inkâr ederler. [5] De ki: "Eğer inanmışsanız, niçin daha önce Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz?" [6]
92. Ve hiç kuşkusuz Musa, size delillerle gelmişti. Sonra siz, onun ardından, hâinler olarak Buzağı'yı edindiniz. [7]
93. Ve hani, biz Dağ'ı [8] üzerinize kaldırarak, sizden söz almış, "Size verdiğimize iyice sarılın ve dinleyin" demiştik. "İşittik ve isyan ettik" demişlerdi. İnkârları yüzünden Buzağı sevgisi kalplerine sindirilmişti. De ki: "Eğer inanmışsanız, inancınız size ne kötü şey emrediyor!"

---

1 Kutsal Ruh: İslâm'da ruh yalnızca "Allah'ın emri" demektir. Kur'an'da, Allah'ın bazı peygamberleri ve dilediği kimseleri bununla desteklediği belirtilir. Hz. Peygamber'in hadislerinde de, peygamber olmayan bazı kimselerin bununla şereflendirildiklerini görüyoruz. Örneğin sanatını, yeteneğini Allah dâvâsı için kullanan Hassan bin Sabit bunlardan biridir.

2 "Ne kadar büyükleniyordunuz!" Harfi harfine: Büyükleniyor muydunuz? Bunlar, cevap istemeyen sorulardandır.

3 "Kalblerimiz sünnetsizdir" ifadesi için bkz. Kur'an, 4/Nisâ, 155; Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış, XVII, 10; Levililer, XII, 3. Sünnetsiz kalpler, "Allah'la ahdini bozmuş, inkârcı kalpler" anlamındadır. Ğulf, "Bir zarf içine kapatılmış" anlamında değil, bu anlamdadır. Biz bunu, Darimî'de geçen bir hadiste görüyoruz (Mukaddime, 2/5). Bunda bir kuşku ve belirsizlik yoktur. (Orada, "gulf" kelimesinden sonra "hitan" ya da sünnet olma kelimesi geçmektedir.) İsrail peygamberleri de insanların kalblerinin sünnetsiz olmasını kınıyorlar. Bkz. Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, XXX, 6; Yeremya, IX, 26.

4 "İsyanları yüzünden." Harfi harfine: Allah'ın onlara indirmesine isyan...

5 "Ondan başkasını inkâr ederler." Yani, Kitab-ı Mukaddes'i destekleyen Kur'an'ı inkâr ederler. Harfi harfine: Bunun dışında kalan şeyi inkâr ederler, oysa bu, kendilerinin yanındakini destekleyen gerçektir.

6 "Niçin daha önce Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz?" Bu ifadeyi, Hz. İsa'nın, Ferisîleri ve Katipleri kınamasıyla karşılaştırınız. Matta, XXIII, 29-32.

7 "Buzağı'yı edindiniz" ifadesi için bkz. 2/Bakara, 51. âyet ve notuna.

8 "Dağ", Sina Dağı demektir.

94. De ki: "Eğer Allah katında Son Yurt, başka insanlara değil de yalnız size aitse ve bu iddianızda samimi iseniz... haydi ölümü dileyin!" [1]
95. Oysa, elleriyle işlediklerinden [2] dolayı, onu aslâ dilemeyeceklerdir. Ve Allah, hâinleri çok iyi bilir.
96. Ve hiç kuşkusuz sen, onları, insanlar içinde, hayata çok düşkün kimseler olarak bulacaksın. Tanrılar uyduranların [3] kimilerinden de. Onlardan her biri, kendisine bin yıl ömür verilmesini ister. Ama uzun ömür verilmesi, kendisini cezadan kurtarmayacak! Ve Allah, yaptıklarını çok iyi görendir.

§12. 97. De ki: "Kim Cebrail'e düşmansa, bilsin ki, onu, kendisinden öncekileri [4] doğrulayıcı, inananlar için bir yol gösterme [5] ve bir müştu olarak, senin kalbine, Allah'ın izniyle, o indirmiştir, [6]

98. kim ki, Allah'a, meleklerine, elçilerine, Cebrail'e, Mikail'e düşmansa, o zaman evet, Allah da, inkârcıların düşmanıdır."
99. Ve hiç kuşkusuz biz sana kanıtlayıcı deliller indirdik. Onları, yoldan çıkanlardan başkası inkâr etmez.
100. Ne zaman bir sözleşme yapsalar, içlerinden bir topluluk, onu bozacak mı? Aslında, onların çoğu inanmaz.
101. Ve kendilerine, Allah katından, yanlarındakini doğrulayıcı bir elçi geldiğinde, Kitap verilenlerden bir topluluk, bilmiyorlarmış gibi, Allah'ın Kitabı'na [7] sırt çevirdiler!
102. Ve Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında, şeytanların söylediklerine [8] uydular. Oysa Süleyman aslâ inkârcı olmamıştır! [9] Ama şeytanlar inkârcı oldular: İnsanlara büyüyü ve Babil'deki iki meleğe, Harut ve Marut'a vahyedilen şeyi [10] öğre-

---

1 Bkz. 62/Cuma, 6.

2 "Elleriyle işledikleri." Harfi harfine: Ellerinin önde gönderdiği. Bu ifadeye âyetlerde sık sık rastlanır. Dünyada, çalıştığını ve bir şeyler yaptığını zanneden eller aslında âhiret için, kendi mükafat veya cezasını hazırlamaktan başka bir şey yapmamaktadır.

3 "Tanrılar uyduranlar." Bunu daha dakik bir şekilde ifade etmek için, "ortak tanrılar uyduranlar" demek gerekir. Bu da, Allah dışında, kutsallaştırılarak, aracı yapılarak, yarı tanrı gibi kabul edilerek tapılan ve yüceltilen herhangi bir şeyi benimseyen kimseleri içine alır. Bu ifadeyle sık sık karşılaşılacaktır.

4 "...kendisinden öncekiler" ifadesinden maksat da Kitab-ı Mukaddes'tir.

5 "Yol gösterme" kelimesi için bkz. 2/Bakara, 2. âyetin notu.

6 "...onu senin kalbine indirmiştir": İndirilenden maksat Kur'an'dır.

7 "Kitap... Kitab..." Âyette geçen birinci "Kitap"tan maksat, "Tevrat", ikincisinden maksat ise "Kur'an"dır. Buna göre anlam şöyle olur: Kendilerine daha önce Tevrat verilmiş kimselerden bazıları, ellerindekini doğrulayıcı olan Kitab'a (Kur'an'a) sırt çevirdiler.

8 "Şeytanların söylediklerine..." Bunlar, Süleyman'ın kâfir olduğu, putperestliği yeğlediği...vs. gibi iddialardır. Bkz. Ahd-i Atik, I. Krallar, XI, 7 vd.

9 "Süleyman aslâ inkârcı olmamıştır." Bu ifade, Ahd-i Atik, I. Krallar, XI 1-7 vs'ye bir itirazdır. İslâm'a göre, Süleyman günahsız bir peygamberdir.

10 Harfi harfine: "İki meleğe, Harut ve Marut'a indirilen şeyi...": Müslüman geleneğin belirttiğine göre Harut ve Marut iki melektir. Onlar insanlarla alay ediyorlardı. Onları sınamak için Allah kendilerini, cinsel vb. günahlar işlememe emriyle yeryüzüne gönderdi. Yeryüzünde bir güzel kadın onları yoldan çıkardı. Ceza olsun diye onlar, Babil'de bir kuyuya kapatıldılar. Orada, kendilerinden istekte bulunan insanlara sihri öğretiyorlardı.

tiyorlardı ama onlar "Biz ancak ayartıcıyız, sakın inkârcı olma!" demedikçe, hiç kimseye bir şey öğretmezlerdi. İşte insanlar, onlardan, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğrendiler. Oysa, Allah'ın izni olmadıkça, onunla hiç kimseye zarar veremezler. Ve kendilerini zarara sokacak, bir fayda vermeyecek şeyler öğreniyorlardı. Ve kuşkusuz biliyorlardı ki, onu satın alan kimsenin öteki dünyadan hiçbir payı yoktur. Ve karşılığında kendilerini sattıkları şey, ne kötüdür! [1] Keşke bunu bilmiş olsalardı!

103. Evet ve eğer inansalardı ve takvâlı olsalardı, Allah'tan bir ödül daha iyi olacaktı. Keşke bilselerdi!

§13. 104. Ey inananlar! "Bizi gözet!" demeyin ama "Bize bak!" deyin ve dinleyin. [2] İnkârcılar için can yakıcı bir ceza vardır.

105. Size, Rabb'inizden bir iyilik indirilmesini, Kitap halkından [3] inkârcılar da, tanrılar uyduranlar da [4] istemezler. Oysa Allah rahmetini dilediğine verir. Ve Allah büyük lütuf sahibidir.

106. Eğer herhangi bir âyeti yürürlükten kaldırır veya unutturursak, ondan daha iyisini veya benzerini getiririz. [5] Allah'ın her şeye gerçekten güç yetirdiğini bilmez misin? [6]

107. Gerçekte, göklerin ve yerin egemenliğinin Allah'a ait olduğunu ve O'ndan başka ne bir koruyucu ne de bir yardımcınızın bulunmadığını bilmez misin?

108. Yoksa daha önce Musa'nın sorgulandığı gibi, [7] siz de, size gelen Elçi'yi [8] sorguya çekmek mi istiyorsunuz? [9] Kim inancı inkârla değiştirirse, elbette, doğru yoldan sapmış olur.

109. Kitap halkının çoğu, gerçek kendilerine apaçık belli olmuşken, içlerindeki çekememezlik nedeniyle, sizi, inanmanızdan sonra, inkârcılığa döndürmek isterler. Öyleyse, Allah buyruğuyla gelinceye kadar, onları bağışlayın, kusurlarına bakmayın. Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir!

---

1 "Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür!" Harfi harfine: Kendi nefisleri için satın aldıkları şey, -nefs kişinin kendisini temsîl eder.

2 "Bizi gözet!": "Rainâ"; "Bize bak!": "Unzurnâ". Bu iki ifade şu iki şekilde açıklanabilir: 1. Peygamber'le görüşen insanlara, "Bizi gözet" dememelerini, daha alçakgönüllü ve daha doğru olan "Bize bak" demeleri emredilmektedir. 2. Ya da, insanlardan, İbranice'de, "Bizim kötü kişimiz" anlamına gelen kelimeyle aynı şekilde telaffuz edilen "Rainâ" demekten sakınmaları istenmektedir. Bu iki açıklamanın her ikisi de aynı anda söz konusu olabilir. Ayrıca bkz. 4/Nisâ, 46.

3 "Kitap halkı.": Bunlar özel olarak Yahudi ve Hıristiyanlar; genel olarak da vahyedilmiş bir kitaba sahip olduklarını ilân eden herkestir.

4 "Tanrılar uyduranlar" ifadesi için bkz. 2/Bakara, 96. âyetin notu.

5 "Nesaha" kelimesi, birbirinden farklı iki anlama gelebilen bir kelime olması bakımından, ayrıca, hatta öncelikli olarak âyet şu şekilde de çevrilebilir: "Eğer herhangi bir âyeti (buyruğu) yazdırır veya unutturursak..."

6 Bu konu için ayrıca bkz. 16/Nahl, 101.

7 "Musa'nın sorgulandığı gibi." Belki de âyet-i kerimede, insanların Hz. Musa'dan kendilerine Allah'ı apaçık göstermelerini istemelerine işaret edilmektedir. Bkz. 2/Bakara, 55.

8 "Elçinizi": Hz. Muhammed'i.

9 "...sorguya çekmek mi istiyorsunuz?" Ey Müslümanlar!

110. Ve namazı kılın, zekatı [1] verin. Ve kendiniz için [2] önceden her ne iyilik hazırlarsanız [3] Allah katında onu bulacaksınız. Gerçekten Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir!
111. Ve dediler ki: "Yahudiler veya Nasranilerden [4] başkası Cennet'e giremeyecektir." Bu onların arzularıdır! De ki: "Söylediğiniz gerçekse, delilinizi getirin."
112. Hayır ama her kim iyi davrananlardan olarak yüzünü Allah'a teslim ederse, [5] onun, Rabb'i katında karşılığı vardır; onlar hiç kaygılanmayacak ve üzülmeyecekler.

§14. 113. Ve Yahudiler, "Hıristiyanlar hiçbir temele dayanmazlar" [6] diyorlar ve Hıristiyanlar da, "Yahudiler hiçbir temele dayanmazlar" diyorlar. Oysa Kitab'ı [7] okuyorlar. Hiçbir şey bilmeyenler de onların söylediklerine benzer şeyler söylüyorlar. Peki! Ayrılığa düştükleri konuda, Diriliş Günü, Allah, aralarında hüküm verecektir.
114. Ve Allah'ın mescidlerinde O'nun adının anılmasını engelleyen ve onların yıkılmasına çalışandan daha hâin kim olabilir? Aslında bunların oralara, ancak sakınarak girmeleri gerekir. Onlar için dünyada bir zillet, öteki dünyada da büyük bir ceza vardır.
115. Doğu da, batı da Allah'ındır. Öyleyse, her nereye yönelirseniz, Allah'ın yüzü oradadır. Evet, Allah sonsuzdur, bilendir.
116. Ve "Allah bir erkek çocuk edindi" [8] dediler. Münezzehtir O! [9] Hayır; aksine, göklerdeki ve yerdeki her şey O'nundur. Hepsi, O'na boyun eğer.

---

1 "Zekat" için bkz. 2/Bakara, 43. âyetin notu.

2 "Kendiniz için." Harfi harfine: Nefisleriniz için. "Nefs" için bkz. 2/Bakara, 102. âyetin notu.

3 "Hazırlarsanız." Harfi harfine: Önünüzden gönderirseniz.

4 "Nasraniler": Hıristiyanlar. Nâsıra-Nazareth- Hz. İsa'nın memleketidir. Bu kelimenin aslâ aşağılayıcı bir anlamı yoktur. Bkz. bu sûredeki 62. âyetin notu.

5 "...yüzünü Allah'a teslim ederse." Harfi harfine çeviri: İtaatkâr bir yüzü Allah'a teslim ederse. "Teslim olmak" ve "teslimiyet" kelimeleri -ki, sık sık karşılaşacağız- "Müslim" kelimesinin yalın bir karşılığıdır. Bu da Müslümanlar ve İslâm demektir.

6 Harfi harfine: "Hiçbir şey üzerinde değiller."

7 "...Kitab'ı okuyorlar...": Kitab-ı Mukaddes'i okumakta oldukları hâlde. Bkz. bu sûrede 105. âyetin notu.

8 "Allah bir erkek çocuk edindi." "Allah'ın oğlu" ifadesi gerçekte birçok defa Kitab-ı Mukaddes'te geçmektedir. Yaratılış, VI, 2, 4; Eyyub, I, 6; Luka, III, 38. Bu deyim değişik kişilere nisbet edilmektedir. Matta, XXVI, 63'de Hz. İsa'ya nisbet edilmektedir. Bkz. Matta, V, 9. Matta, V, 9'da, aynen Müslim (Müslüman) kelimesi anlamında olan "barışçı" kelimesi kullanılmıştır. Matta, V, 44-45 ve Luka, VI, 35'de "Düşmanlarını sevenler", "kendilerine zulmedenlere bile dua eden, iyilik yapan ve hiçbir karşılık beklemeden borç para verenler" anlamında kullanılmıştır. Hz. Musa da, onu, Tesniye, XIV'de, "Bir olan Allah'a gerçekten inanan ve O'na itaat eden" anlamında kullanır. Mezmurlar, 2/7'de Allah Davud'a şöyle diyor: "Sen benim oğlumsun." İslâm'a göre Davud büyük peygamberlerden biridir. Kur'an, "Allah'ın oğlu" ifadesini kullanmayı yasaklar. Çünkü bu, değişik anlamlara çekilebilen müphem bir kelimedir.

9 "Münezzeh." Bu deyim, Allah'ın söylenen çirkin nitelikten uzak olduğunu belirtmek ve böyle diyenleri kınamak için sık sık kullanılan bir deyimdir. Bkz. 2/Bakara, 30. âyet ve notu.

117. Göklerin ve yerin yaratıcısı, bir şeye karar verdiğinde, yalnızca "Ol!" der ve olur.

118. Ve o bilmeyenler dediler ki: "Allah bizimle konuşmalı veya bize bir delil gelmeli değil miydi!" İşte, daha öncekiler de onların dediği gibi demişlerdi. Kalpleri birbirine benziyor. Bununla birlikte biz, delilleri iyice açıklamıştık; bir halk için ki, inanırlar. [1]

119. Evet, biz, seni duyurucu ve uyarıcı olarak gerçekle gönderdik [2] ve Cahîm-Cehennem [3] halkının hesabından sorumlu tutulmayacaksın.

120. Ve sen onların dinine uyuncaya kadar, ne Yahudiler ne de Hıristiyanlar senden aslâ hoşnut kalmayacaklardır. De ki: "Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur." Ve sana ilim geldikten sonra, eğer onların tutkularına uyarsan, Allah'tan sana ne bir koruyucu ne de yardımcı vardır.

121. Kendilerine Kitab [4] verdiğimiz kimseler -ki gerektiği gibi ona uyarlar- [5] ona inanırlar. Kim onu inkâr ederse, kaybedenler de ancak onlardır.

§15. 122. Ey İsrailoğulları! Size bağışladığım iyiliği ve sizi insanlara üstün kıldığımı hatırlayın. [6]

123. Ve öyle bir günden korkun ki, o gün, hiç kimse başkası adına bir şeyi ödeyemez. Kendisinden hiçbir bedel kabul edilmez. Hiçbir aracılık yarar sağlamaz. Ve kendilerine yardım da edilmez.

124. Ve İbrahim!... Hani, [7] Rabb'i birkaç kelimeyle onu sınamış, [8] onları tam olarak yerine getirince, "Evet, seni insanlara önder [9] yapacağım" demişti. O da, "Ve soyumdan da?" deyince, Allah, "Sözüm hâinleri kapsamaz" dedi. [10]

125. Ve Ev'i, [11] insanlar için bir huzur ve güvenlik yeri yapmıştık. Siz de, İbrahim'in

---

1 "bir halk için ki, inanırlar." Metindeki fiil bir topluluk ismi olan "kavm"in eylemi olduğu için çoğul gelmiştir.

2 "Biz seni... gönderdik..." Ey Muhammed!

3 Cahîm, Cehennem'in bir ismidir. Kızgın ateş anlamına gelir. Bu deyime ileride de bir çok kez rastlanacaktır. Peygamber, yalnızca Allah'ın mesajını kullarına iletmekle sorumludur. Kendilerini Cehennem'e hazırlayan kimselerin yaptıklarından sorguya çekilmeyecektir.

4 Kitap'tan maksat, Kitab-ı Mukaddes'tir. Ama aynı şekilde Kur'an da düşünülebilir.

5 "Uyarlar" diye çevirdiğimiz "yetlûne" kelimesi "onu okurlar" anlamına da gelebilir.

6 Bkz. 2/Bakara, 47. âyet.

7 Karşılaştırınız: Ahd-i Atik, Yaratılış, XVII, 5-20. "Ve İbrahim!... Hani.": Hatırla veya diğer insanlara hatırlat ki İbrahim... Bkz. 2/Bakara, 49. âyetin notu.

8 "Birkaç kelimeyle onu sınamış." Kelimelerden maksat bazı emirlerdir. Tâbi tutulan sınav muhtemelen 37/Saffat, 100-113'de ifade edilen hususlar.

9 "Önder" diye çevirdiğimiz kelime, "imâm"dır.

10 "Allah dedi", metinde yalnızca "O dedi" şeklindedir. Burada söz konusu edilen diyalogların büyük çoğunluğunda söyleyenin kim olduğu tam olarak belirtilmiyor: Onun için, hep "O dedi" şeklinde çevrilmiştir. Çeviride, zamirlerin yerine zamir sahibinin adının konulması gerekiyor.

11 "Ev": Mekke'de bulunan, hac sırasında ziyaret edilen ve yanında ayakta durup namaz kılan Hz. İbrahim tarafından inşâ edilen Kâbe'dir. İbrahim'in makamı, Hz. İbrahim'in orada durup namaz kıldığı yerdir.

makamını namazgâh edinin. İbrahim ve İsmail'den, "Tavaf edenler,[1] ibadete kapananlar, rükû ve secde[2] edenler için Ev'imi temizleyin" diye söz aldık.

126. Ve hani, İbrahim demişti ki: "Ey Rabb'im! Burayı güvenli bir kent yap, halkından Allah'a ve Son Gün'e inananları ürünlerle besle." Rabb'i, "Kim de inkâr ederse, onu az bir süre yararlandırır, sonra onu Ateş cezasına sürüklerim. Varılacak ne kötü yerdir orası!" dedi.[3]

127. Ve hani İbrahim, İsmail ile birlikte Ev'in temellerini yükselttiğinde: "Ey Rabb'imiz, bizden kabul buyur, sen duyansın, bilensin!

128. "Rabb'imiz, ikimizi sana teslim olmuş kimseler kıl ve soyumuzdan da sana teslim olmuş[4] bir toplum meydana getir. Ve bize kulluk yöntemlerini göster ve tövbemizi kabul et; evet sen tövbeleri kabul edensin, gerçekten merhametlisin!

129. "Rabb'imiz! Kendilerine içlerinden bir elçi gönder ki, onlara senin âyetlerini[5] okusun ve Kitab'ı ve bilgeliği öğretsin ve onları arındırsın. Gerçekten sen güçlüsün, bilgesin!"

§16. 130. Kendini bilmezlerden başka kim İbra-him'in dininden yüz çevirir? Hiç kuşkusuz biz, onu dünyada seçkin kıldık ve o elbette öteki dünyada da iyilerden olacaktır.

131. Rabb'i, "Teslim ol"[6] dediğinde o, "Âlem-lerin Rabb'ine teslim oldum" demişti.

132. Ve İbrahim bunu, çocuklarına vasiyet etti; aynı şekilde Yakub da: "Ey oğullarım! Allah sizin için bu dini seçmiştir. Öyleyse, siz de ancak teslim olanlar olarak can verin!"

133. Yoksa Yakub'a ölüm geldiğinde, çocuklarına, "Benden sonra neye kulluk edeceksiniz?" dediğinde, siz orada mıydınız? Onlar şöyle dediler: "Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın Tanrı'sına kulluk edeceğiz; tek Tanrı'ya ki, biz O'na teslim olmuşuz."

134. İşte onlar gelip geçmiş bir toplumdu. Onların kazandıkları onlara, sizin

---

1 "Tavaf edenler": Kâbe'nin çevresinde dolaşarak tavaf yapmak, haccın en önemli kurallarından biridir.

2 Rükû ve secde de namazın en önemli öğelerinden iki tanesidir. Bkz. 2/Bakara, 3. âyetin notu.

3 Bkz. 14/İbrâhim, 37. "Rabb'i... dedi": Metinde "O... dedi" şeklindedir (124. âyetteki gibi).

4 "Sana teslim olmuş": Müslüman olmuş...

5 "Senin âyetlerini..." Bazen, "âyetler", bazen de "deliller" olarak çevirdiğimiz "âyât" kelimesi, aslında her iki anlama da geliyor. Çünkü bu kelime, Allah'ın her türlü tasarrufunu ve müdahalesini belirtir. Hayatta, Allah'ın dileğiyle başa gelen olaylar âyettir, Allah'ın eylemlerinin eserleri âyettir, vahyedilen her anlatı âyettir, her mucize ve musibet âyettir, bir buyruğun yöneltilmesi âyettir...

6 "Teslim": Müslüman. (Bkz. 2/Bakara, 112. âyetin notu.) 22/Hac, 78. âyetinde Hz. İbrahim, kendine tabi olanları "Müslüman" olarak isimlendirmektedir.

kazandığınız sizedir. Onların yaptıklarından sorguya çekilmeyeceksiniz.

135. Ve derler ki: "Yahudi veya Hıristiyan olun ki, doğru yolu[1] bulasınız." -De ki: "Hayır, aksine, içtenlikle[2] İbrahim'in dinine...![3] O, tanrılar uyduranlardan[4] değildi!"

136. Deyin ki: "Biz, Allah'a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Kabileler'e indirilene,[5] Musa'ya, İsa'ya verilene ve peygamberlere Rab'leri katından verilenlere inandık. Onlardan hiçbiri arasında ayırım yapmayız[6] ve biz O'na teslim olanlarız."

137. Öyleyse, eğer onlar da, aynı şekilde, sizin inandığınıza inanırlarsa, o zaman doğru yolu[7] bulacaklar. Ve eğer dönerlerse, onlar kesin ayrılık içindedirler. Onlara karşı Allah sana yetecektir. O, duyandır,[8] bilendir.

138. "Allah'ın boyasına![9] Boyası, Allah'ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz de yalnız O'na kulluk ederiz."

139. De ki: "Allah hakkında bizimle tartışmaya mı giriyorsunuz? Oysa O, bizim de Rabb'imiz, sizin de Rabb'inizdir. Bizim yaptığımız bize, sizin yaptıklarınız da sizedir. Biz O'na gönülden bağlananlarız.

140. "Yoksa siz, 'İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Kabileler, Yahudi veya Hıristiyan idiler' mi diyorsunuz?" De ki: "Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?" Allah tarafından verilmiş, yanındaki bir tanıklığı gizleyenden daha hâin kim olabilir? Allah sizin yaptıklarınızdan habersiz değildir.

141. Onlar gelip geçmiş bir toplumdu. Onların kazandığı onlara, sizin kazandığınız sizedir. Ve onların yaptıklarından hesaba çekilmeyeceksiniz.

§17. 142. İnsanlar arasındaki kimi düşüncesizler, "Onları daha önce üzerinde bulundukları

---

1 "Doğru yol" için, bkz. 2/Bakara, 2. âyetin notu.

2 "İçtenlikle." Bazı kelimeler, aynı gruba mensup dillerde bile, birisi diğerinden alınmaksızın değişik anlamlara gelebilir. Örneğin, "deva" kelimesi, Sanskritçe'de Tanrı anlamına gelir. Ama Farsça'da "dev" kelimesi, Şeytan (İblis) anlamını ifade eder. Aynı şekilde, Hanîf kelimesi de Arapça'da "ihlâslı, sadık" anlamına gelirken Babil dilinde, "mülhid, doğru yoldan sapmış" anlamına gelmektedir. Bunu dinî rekabet ve ayrılıklarla açıklamak mümkündür. Nasıl ki, Hindularla İranlılar arasında bir anlaşmazlık varsa, aynı şekilde Hz. İbrahim ile Babilli hemşehrileri arasında da bir ihtilaf vardı. Çünkü Hz. İbrahim onların dinlerine isyan etmişti. Yine, "yabancı" (gentil) kelimesinin, Romalılarda 'soylu' anlamına gelirken, Hıristiyan ve Yahudilerde "çok tanrıcı" anlamına geldiğini bilmeyen var mı?

3 "İbrahim'in dinine" (uyunuz)!

4 "Tanrılar uyduranlar" için bkz. 2/Bakara, 96. âyetin notu.

5 "Kabileler'e indirilene..." İndirilmek, "vahyedilmek" demektir. (Bkz. 2/Bakara, 4. âyetin notu) Kabileler, 12 Yahudi oymağıdır. Söz konusu on iki oymağın kökeni hakkında bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, VLVI, XLIX, Yeşu, III, 12 vd.

6 "Hiçbiri arasında ayırım yapmayız.": Bkz. 2/Bakara, 285. âyetin notu.

7 "Doğru yol": Bkz. 2/Bakara, 2. ve 135. âyete.

8 "O, duyandır...": Bkz. 2/Bakara, 127. âyete.

9 "Allah'ın boyasına.", sanki, "O'nun boyasına girin..." anlamına geliyor. Bu biraz da şu ifadeye benzer: "Haydi, Tevhid'e, İslâm'a girin!"

kıbleden [1] kim çevirdi?" diyecekler. De ki: "Doğu da, batı da Allah'ındır. Dilediğini doğru yola iletir."

143. Ve işte böylece sizi, orta bir toplum kıldık ki, insanlara tanık olasınız ve Elçi de size tanık olsun. Senin daha önce yöneldiğin kıbleyi, ancak, Elçi'ye uyanları, ökçeleri üzerinde geri döneceklerden ayırt etmek için belirlemiştik. Bu, o kadar ağır bir iş mi? Allah'ın doğru yola iilettiği kimseler için değil. Allah, inancınızı boşa çıkaracak değildir. Gerçekten Allah, insanlara karşı çok sevecendir, merhametlidir! [2]

144. Evet, biz, senin yüzünün göğe doğru çevrilip durduğunu görüyorduk. Şimdi seni, hoşnut olacağın bir kıbleye döndüreceğiz: Bundan böyle yüzünü Kutsal Mescid [3] yönüne çevir. Nerede bulunursanız bulunun, yüzlerinizi o yöne çevirin. Evet, o kendilerine Kitap verilenler [4] de bunun Rab'lerinden gelen gerçek olduğunu bilirler. Ve Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.

145. Ve kendilerine Kitap verilenlere her türlü delili getirsen de, yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar da birbirlerinin kıblesine uyacak değildirler. Sana bunca ilim geldikten sonra, eğer onların tutkularına uyarsan, elbette evet, hâinlerden olursun.

146. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu tıpkı kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. [5] Evet, oysa onlardan bir kesim, bile bile gerçeği gizliyorlar!

147. Gerçek Rabb'indendir. Öyleyse sakın kuşku duyanlardan olma.

§18. 148. Herkesin yöneldiği bir yön vardır. [6] Öyleyse iyi işlerde yarışın. Nerede olursanız olun, sonunda Allah tümünüzü toplayacaktır. Gerçekten, Allah her şeye gücü yetendir!

149. Ve nereden çıkarsan çık, yüzünü Kutsal Mescid [7] yönüne çevir. Bu, Rabb'inden sana gelen gerçektir. Ve Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.

---

1 Harfi harfine: Daha önce üzerinde oldukları kıblelerinden... "Kıble", namaz kılarken yüzün çevrildiği yöndür. Hicretin ilk yıllarında kıble, tıpkı Yahudilerinki gibi Kudüs'e doğruydu. Daha sonra, Mekke'ye doğru değiştirildi. Acaba, Fransızca'da "hedef" anlamına gelen "cible" kelimesiyle "kıble" kelimesi arasında bir yakınlık görülemez mi?

2 Öyleyse, ibadette bir yöne yönelme zorunluluğu, inancın bir tür uygulamasıdır. Allah her yerde hazır ve nazırdır. Ama toplumun birliğini koruyabilmesi için odaksal bir ortak noktanın bulunması gerekir. Hicretten önce Mekke'de, Hz. Peygamber namazda o şekilde duruyordu ki, aynı anda hem Kâbe'ye, hem de Kudüs'e yönelmiş oluyordu. Medine'ye vardığında, Kudüs'e yönelmeye başladı. Birkaç ay sonra, Allah adına inşâ edilmiş "İlk Ev"i bırakıp da ona göre daha yeni Ev'e yönelmenin uygun olmayacağını hissetti.

3 "Kutsal Mescid", Mekke'de bulunan Kâbe'dir. Mescid, cami demektir ve secde edilen yer anlamındadır.

4 "...kendilerine Kitap verilenler" ifadesindeki "Kitap", Kitab-ı Mukaddes demektir. "Kitap verilenler" ise, Yahudi ve Hıristiyanlardır. Belki de bu ifade, Yuhanna, IV, 21'e işaret ediyor.

5 Bkz. 6/En'âm, 20. "Onu tanırlar", yani, Peygamber'i.

6 "Herkesin yöneldiği bir yön vardır." Burada da yine, 142. âyette ifade edilen kıble söz konusu edilmektedir.

7 "Kutsal Mescid", Kâbe demektir. Bkz. 2/Bakara, 144'ün notu.

150. Ve nereden çıkarsan çık, yüzünü Kutsal Mescid yönüne çevir. Nerede olursanız olun, yüzünüzü onun yönüne çevirin ki, size karşı, aralarından hâinlik edenlerden başka insanların bir kanıtı olmasın. [1] Siz onlardan sakınmayın ama benden sakının! [2] Size olan iyiliğimi tamamlayayım ve belki doğru yolu bulursunuz!
151. Madem ki, içinizden âyetlerimizi size okuyan, sizi arındıran, Kitab'ı ve bilgeliği öğreten ve bilmediğiniz şeyleri bildiren bir elçi gönderdik,
152. öyleyse, beni tanıyın ki, ben de sizi tanıyayım ve bana şükredin ve nankörlük etmeyin!
153. Ey inananlar! Sabır ve namazda yardım arayın. Evet, Allah sabredenlerle birliktedir.

§19. 154. Ve Allah yolunda [3] öldürülenlere ölüler demeyin. Aksine, onlar diridirler ama siz bilincinde olamazsınız. [4]
155. Hiç kuşkusuz sizi, biraz korku ve açlıktan bir şeyle ve mal, can ve ürünlerden eksiltme ile sınayacağız. Sabredenleri muştula, [5]
156. onlar, başlarına bir kötülük geldiğinde, "Evet, biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz" diyenlerdir.
157. İşte onlar için Rab'lerinden ilgi ve rahmet vardır. Doğru yola iletilenler de ancak onlardır.
158. Safa ve Merve [6] gerçekten Allah'ın simgelerindendir. Öyleyse her kim hac veya umre için Ev'i ziyarete giderse, o iki tepeyi [7] tavaf etmesinde kendisi için bir sakınca yoktur. Kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa, Allah kuşkusuz, iyilikleri kabul edendir, O bilir. [8]

---

1 "İnsanların bir kanıtı olmasın": Sizi Yahudi zannetmesinler.

2 "Benden sakının." Kur'an, onlarca yerde bu anlama gelen değişik kelimeler kullanmıştır. "Haşyet" (burada olduğu gibi), "ittaki" (2/Bakara, 206), "havf" (3/Âl-i İmran, 175), "vecl" (23/Mü'minûn, 60), "muşfikûn" (23/Mü'minûn, 57), "enzerte" (2/Bakara, 6), "rahb" (2/Bakara, 40), "vâcife" (79/Nâziât, 8). Bu kelimeler, korkmak, sakınmak, çekinmek, ürpermek, takvâlı olmak...gibi ifadelerle çevrilmişlerdir. Hiç kuşkusuz, Allah hakkında, hiçbir adaletsizlik, zulüm ve kapristen korkulmaz. Bilakis yalnızca O'nun adaletinden korkulur. Hz. Peygamber bunu şöyle açıklamıştır: "Eğer Allah, hesap sormada sıkı davransaydı, hiç kimse kurtulamazdı. Allah'ın beni, lütuf ve merhametiyle kuşatması olmasa, ben de buna dahilim."

3 "Allah yolunda": Allah hizmetinde, iyi işler yolunda. Bütün bunlar Allah'a mânen yaklaştıran birer yolculuktur. Buna öncelikle, Allah'ın düşmanlarına karşı savaş ve mücadele; ikinci derecede de bütün iyi işler ve ibadetler girer.

4 Bkz. 3/Âl-i İmran, 169.

5 "Sabredenleri muştula." Ey Muhammed!

6 Safa (kaya), Merve (taş) Kâbe'nin yakınında bulunan iki tepecik olup eskiden çok tanrıcıların putlara tapınma yerleriydi. Bu âyet, Mekke'nin çevresinde, tek Allah'ın belirlediği simge olan bu iki tepeyi, hac ve umre sırasında, hacıların, ikisi arasında gidip gelerek tavaf etmelerinin hiçbir sakıncası ve kötülüğü bulunmadığını belirtmektedir. Belki de bu iki tepe Allah'ın olağanüstü bazı işlerini hatırlatmaktadır.

7 "O iki tepeyi" ifadesindeki, "tepe" kelimesi âyet metninde bulunmamaktadır.

8 Harfi harfine: O, bilendir.

159. Evet, indirdiğimiz delilleri ve doğru yolu, Kitap'ta insanlara açıklamamızdan sonra gizleyenler var ya, işte onlara Allah lânet eder, lânet edebilecekler de lânet ederler. [1]

160. Ancak tövbe edenler, durumlarını iyileştirenler ve açıklayanlar bunun dışındadır. İşte onların tövbelerini kabul ederim. Ben tövbeleri çok kabul edenim ve merhametliyim.

161. Evet, inkâr edip de inkârcı olarak ölenlere gelince, işte, kuşku yok ki, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerinedir;

162. onlar, o durumda, temelli kalacaklar. Ne cezaları hafifletilecek ne de süre verilecek.

163. Ve Tanrı'nız tek bir Tanrı'dır. O'ndan başka tanrı yoktur, O çok merhametlidir, hep merhametlidir.

§20. 164. Evet, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yararlı şeylerle yüklü olarak [2] denizde yüzen gemilerde, Allah'ın gökten su indirip onunla ölü yeryüzünü [3] diriltmesinde ve orada her türlü canlıyı yaymasında, rüzgârların değişmesinde, gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutta, elbette akıllı bir halk için [4] deliller vardır.

165. Ve Allah'tan başkasını O'na eş edinen, [5] Allah'ı sever gibi onları seven insanlar vardır. İnananlar ise, Allah'ı her şeyden daha çok severler. Keşke hâinler, bütün gücün Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın pek çetin cezalandırdığını, cezayı görecekleri zamanki gibi, [6] bilseler!...

166. O zaman, arkalarından gidilenler, kendilerini izleyenleri reddedecekler ve cezayı gördüklerinde de aralarındaki bağlar bütünüyle kopacaktır!

167. Ve izleyenler diyecekler ki: "Keşke bizim için bir dönüş olsaydı da, onların bizi reddetmeleri gibi, biz de onları reddetseydik!" Böylece Allah, yaptıklarını, kendilerine büyük pişmanlıklar konusu olarak gösterecektir. Ve onlar Ateş'ten çıkacak değillerdir!

§21. 168. İnsanlar! Yeryüzünde bulunan helâl, temiz şeylerden yiyin. Ve şeytanın adımlarına uymayın. Gerçekten o, sizin için açık bir düşmandır.

169. O size ancak kötülüğü, utanmazlığı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi buyurur.

170. Ve onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun" denildiğinde, "Hayır, biz atalarımızı ne üzere bulduysak, ona uyarız!" derler. Ne! Ataları bir şey anlamamış ve doğru

---

1 Bkz. 2/Bakara, 174. âyet.

2 "İnsanlara yararlı şeylerle yüklü olarak." Harfi harfine: İnsanlara yararlı şeylerle.

3 "...onunla ölü yeryüzünü." Âyette, "...yeryüzünü ölümünden sonra" şeklindedir.

4 "Akıllı bir halk için." Âyette, "Düşünen bir halk için" şeklindedir. "Ya'kılûn" fiilinin çoğul gelmesi, "kavim" kelimesinin bir topluluk ismi olmasındandır.

5 "...O'na eş edinen." Bkz. 2/Bakara, 51 (notu) ve 116. âyetler.

6 "Görecekleri ... gibi." Âyet metninde "gibi" kelimesi yoktur.

yolu bulamamış olsalar da mı?

171. Ve inkârcıların durumu, duyduğu bir çağrıya ve bir sese gaklayanın durumuna benzer. Sağır, dilsiz ve kördürler, bu yüzden anlamazlar. [1]

172. Ey inananlar! Size verdiğimiz güzel şeylerden yiyin. Ve Allah'a şükredin, eğer O'na kulluk ediyorsanız.

173. O size yalnız ölmüş hayvanı, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası için kesileni yasakladı. Ama kim, zorunlu kalırsa, [2] hakkı çiğnememek ve sınırı aşmamak şartıyla kendisine günah yoktur. Evet Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir. [3]

174. Evet Allah'ın indirdiği Kitap'tan [4] bir şeyi gizleyen ve onu ucuza satanlar [5] var ya, onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmazlar. Diriliş Günü, Allah onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için can yakıcı bir ceza vardır.

175. Onlar, doğru yol karşılığında sapkınlığı, bağışlanma karşılığında cezayı satın almışlardır. Onlar Ateş'e ne kadar da dayanıklıdırlar!

176. Bu, Allah'ın Kitab'ı gerçekle indirmesinden; evet, Kitab [6] hakkında ihtilaf edenlerin de uzak bir ayrılık içinde olmalarındandır. [7]

§22. 177. Yüzlerinizi doğuya ya da batıya çevirmeniz iyilik değildir. Ama iyilik, Allah'a, Son Gün'e, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanmak; sahip olduklarından akrabalara, yetimlere, yoksullara, yolcuya, [8] ve dilenenlere ve boyundurukları çözmeye [9] Allah sevgisi için [10] vermek ve namazı kılmak, zekatı ödemektir. Ve sözleştiklerinde, sözlerini tastamam yerine getirenler, sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenler, işte içtenlikli olanlar bunlardır! Ve işte takvâlılar da bunlardır!

178. Ey inananlar! Öldürülenler hakkında size kısas [11] yazıldı: Özgüre özgür, köleye

---

1 "İnkârcıların durumu..." Karşı tarafın ne dediğini anlamak şöyle dursun, tam duymadan başkalarına bağıran kimselerin durumu gibidir. Peygamber, herkesin iyiliğini istiyor: Kâfir, birisinin kendisini çağırıp davet ettiğini biliyor ama ona kulak vermiyor, ancak bir karga gibi bağırmağa başlıyor.

2 "Kim, zorunlu kalırsa." Yani, zor durumda kalıp yasaklanmış bir şey yemek mecburiyetinde bulunursa. Burada genellikle, günlerce yiyecek bir şey bulamayan, zor durumda kalan bir kimsenin durumu anlatılmak isteniyor.

3 Bunu Resullerin İşleri'nde (XV 19-20), Yahudi olmayan ilk Hıristiyanlara verilen talimatlarla karşılaştırın.

4 "Kitaptan" veya şeriattan.

5 Söz konusu kimseler, bu gizlemeden çıkar sağlamaya çalışanlardır.

6 "Kitap": Bkz. 2/Bakara, 44 ve 101. âyetin notu.

7 "Uzak bir ayrılık içinde." Harfi harfine: Ayrılık içinde uzak.

8 "Yolcu": Yolculuk yapan insan.

9 "Boyundurukları çözmeye." Harfi harfine çeviridir. Kölelerin ve savaş esirlerinin boyunlarını tutsaklık boyunduruğundan kurtarıp özgürlüklerine kavuşturmaya...

10 "Allah sevgisi için." Harfi harfine: O'nun sevgisi için.

11 Kısas ile ilgili olarak bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XXI 23-25; Levililer, XXIV, 19, 21; Tesniye, XIX, 19-21; I. Samuel, XV, 33. Haksızlığa uğrayan insan doğal olarak, intikam alır. Hatta bunu,

köle, kadına kadın. Buna karşı kimin cezası, kardeşi tarafından bir miktar bağışlanırsa, artık iyi geleneğe uymalı ve ona iyilikle ödemelidir; bu, Rabb'inizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim, bundan sonra sınırları aşarsa, kesinlikle onun için can yakıcı bir ceza vardır.

179. Ve sizin için kısasta hayat vardır, ey kavrama yeteneği olanlar! [1] Belki takvâlı olursunuz!

180. Birinize ölüm yaklaştığında, eğer bir mal bırakıyorsa, anneye, babaya, yakın akrabaya, iyi geleneğe uygun bir şekilde vasiyette bulunması yazıldı. Bu, takvâlılar için bir görevdir.

181. Öyleyse, kim onu duyduktan sonra değiştirirse, bunun günahı, değiştirenlerin üzerinedir. Allah gerçekten duyar, bilir. [2]

§23. 182. Ama kim, vasiyet edenin bir adaletsizlik yapmasından veya günah işlemesinden kaygılanıp aralarını bulursa, [3] ona günah yoktur. [4] Allah bağışlayıcıdır, gerçekten, merhametlidir!

183. Ey inananlar! Sizden öncekilere yazıldığı gibi, oruç [5] size de yazıldı, -belki takvâlı olursunuz!-

184. sayılı günler sırasında. Sizden her kim hasta ya da yolcu olursa, o zaman, diğer günlerden saysın. [6] Ama onu tutmakta zorlananların bir yoksul yiyeceği kadar fidye vermesi gerekir. Kim gönüllü olarak daha fazla verirse, bu kendisi için daha iyidir ama oruç tutmanız, sizin için daha iyidir, keşke bilseydiniz!

185. Ramazan [7] ayı ki, insanlara yol gösterme ve yol göstermenin, doğru ile yanlışı

---

uğradığından daha kötü bir karşılıkla yapar. İşte kısas kuralı, kişinin kendi başına intikam alma hakkını ortadan kaldırarak, intikam duygusu yerine adaletin gerekliliğini ikame ediyor. Suçlu, kendi cezasını bizzat onaylar. Demek ki, kısas katı âdetlerde bir çeşit yeğniltme yapar. Burada (2/Bakara, 178) ayrıca, acılı olan maktul tarafının bağışlaması ve suçlu tarafın buna karşılık bir diyet ödemesi söz konusu edilmektedir. Bu konu için ayrıca bkz. 42/Şûrâ, 40. âyetin notu.

1 "Kavrama." Harfi harfine: "Anlamalar", çoğul, muhtemelen, "anlama yetenekliler" anlamında.

2 Harfi harfine: ...duyandır, bilendir.

3 "Aralarını bulursa." Kendisine vasiyet yapılanlarla haksız olarak mirastan yoksun bırakılanların.

4 "Ona günah yoktur." Eğer bunun için vasiyetteki herhangi bir şeyi, vasiyetten yararlanacakların da rızasıyla değiştirirse...

5 Oruç, yılın 9. ayı olan Ramazan ayı boyunca tutulur. Kamerî takvime uygun olarak belirlendiği için aylar bütün mevsimleri dolaşır. Fecirden -ki yaklaşık güneşin doğuşundan bir buçuk saat öncedir- başlayarak güneşin batışına kadar yemekten, içmekten ve sigara içmekten uzak durulur. Güneşin batışından fecre kadar, yemek, içmek ve kişinin eşiyle cinsel birlikteliği serbesttir. Hem namaz, hem de oruç için, kutuplarda zamanı saatlerle belirlemek gerekir.

6 "...diğer günlerden saysın." Harfi harfine: Diğer günlerin üzerinden bir sayım. Kaç gün hasta veya yolcu olarak oruç tutmamışsa, o süreyi hesaplayıp sağlığına kavuştuğu veya yolculuktan döndüğü zaman, o kadar gün oruç tutsun.

7 "Ramazan": Ramazan orucu, Kur'an'ın "indirilişini" bir nevi kutlama, vahyedilişini bir nevi melek hayatına benzer bir tarzda karşılamadır (Melekler yemez içmezler). Bkz. 44/Duhan, 3; 97/Kadr, 1.

ayırmanın delilleri olarak Kur'an, onda indirilmiştir; öyleyse, sizden her kim o ayda bulunursa, oruç tutsun! Ve her kim hasta ya da yolcu olursa, o zaman diğer günlerden saysın;- Allah, sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bu, sayıyı tamamlamanız ve sizi doğru yola ilettiğinden, Allah'ın büyüklüğünü seslendirmeniz içindir. Umulur ki şükredersiniz!

186. Ve kullarım sana beni sorarlarsa... Oysa ben çok yakınım; bana çağırdığında, çağıranın çağrısına cevap veririm. Öyleyse, benim çağrıma uysunlar ve bana inansınlar. Belki doğru yola yönelirler!

187. Oruç gecesi, kadınlarınıza yaklaşmak, size helâl kılındı. Onlar sizin için bir giysi, siz de onlar için bir giysisiniz. Sizin kendinize hâinlik ettiğinizi Allah bildi de tövbenizi kabul edip sizi bağışladı. Öyleyse, şimdi, onlara yaklaşın ve Allah'ın yararınıza yazdığını arayın. Sizin için şafağın beyaz ipliği, siyah ipliğinden seçilinceye kadar yiyin, için. Sonra, geceye kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde ibadete çekildiğinizde, kadınlarınıza yaklaşmayın. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Sakın onlara yaklaşmayın! Allah delillerini, insanlara işte böyle güzelce açıklar, umulur ki, takvâlı olsunlar!

188. Ve mallarınızı aranızda haksız nedenlerle yemeyin. Bile bile, insanların mallarından bir kısmını, günah yollardan yemek için, o malları, hakimlere rüşvet vermeyin.

§24. 189. Sana yeni ayları soruyorlar. De ki: "Onlar, insanlar ve hac [1] için, zaman ölçmeye yarar. [2] Evlerinize arka taraflarından girmeniz iyilik değildir. [3] Ama iyilik, takvâlı davranmaktır. Öyleyse, evlere kapılarından girin. Ve Allah'tan sakının. Belki başarıya erenlerden olursunuz!

190. Sizinle savaşanlarla, Allah yolunda [4] savaşın ve sınırları aşmayın. Gerçekten Allah, sınırları aşanları sevmez!

191. Onları, nerede yakalarsanız, öldürün; sizi kovdukları yerden, siz de onları kovun: Zulüm, öldürmekten daha kötüdür. Ama Kutsal Mescid'te [5] onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Eğer onlar size savaş açarsa, siz de onları öldürün. İşte inkârcıların cezası böyledir. [6]

192. Vazgeçerler mi? O zaman evet, Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir!

193. Ve zulümden iz kalmayıncaya ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse, o zaman hâinlerden başkasına düşmanlık yoktur.

---

1 "Hac" için bkz. 2/Bakara, 158 ve 196. âyetler.

2 "Onlar, ...yarar": Harfi harfine: Onlar, ... zamanı belirleme araçlarıdır.

3 İslâm'dan önce hacılar, bir kez hac yapma işine başladılar mı, haccı bütünüyle tamamlamadan evlere girmeyi kendilerine caiz görmüyorlardı. Çok acil ihtiyaç durumlarında ise, evlere normal kapılarının dışında başka yerlerden girmeye çalışırlardı. Bkz. 2/Bakara, 196.

4 "Allah yolunda": Bkz. 2/Bakara, 154. âyetin notu.

5 "Kutsal Mescid": Kâbe.

6 Burada, kendileriyle savaşılıp öldürülmeleri istenenler, bundan hemen önceki âyette söz konusu edilen kimselerdir. "Savaş" için bkz. 2/Bakara, 218. âyetin notuna.

194. Kutsal Ay, Kutsal Ay'a karşılıktır! [1] Aynı şekilde, her yasağa bir kısas vardır. Onun için, kim size saldırırsa, siz de, tıpkı size saldırdığı kadarıyla [2] ona saldırın. Ve Allah'tan sakının. Ve bilin ki, Allah takvâlılarla birliktedir.

195. Ve Allah yolunda bağış yapın. Ve ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. [3] Ve iyilik edin. Evet, Allah iyilik edenleri sever.

196. Haccı ve umreyi, Allah için tam yapın. [4] Eğer alıkonursanız, o zaman kolayınıza gelen bir kurban gönderin. [5] Kurban, kesileceği yere varıncaya kadar, başınızı tıraş etmeyin. [6] İçinizden biri hasta, veya başından rahatsızsa, fidye olarak oruç tutsun, veya sadaka versin ya da kurban kessin. Sonra, güvenliğe kavuşunca, [7] hacca kadar umreden faydalanan kimse, kolayına gelen bir kurban göndersin; bulamazsa, hac günlerinde üç, [8] geri döner dönmez yedi gün oruç tutsun ki, tam on gün olsun. Bu, ailesi Kutsal Mescid [9] yanında oturmayan kimse içindir. Ve Allah'tan sakının. Ve bilin ki, evet, Allah'ın kovuşturması çetindir.

§25. 197. Hac bilinen aylardadır. Kim o aylarda haccı yerine getirmeye karar verirse, artık hac sırasında kadına yaklaşmak, günah davranışlarda bulunmak, kavga

1 "Kutsal Ay, Kutsal Ay'a karşılıktır." "Kutsal Ay"; savaşan iki taraf arasında ateşkes ayıdır. Ayrıca bkz. 9/Tövbe, 5.

2 "Saldırdığı kadarıyla..." Harfi harfine: Size karşı yaptığı saldırının benzeri bir saldırıyla. Ayrıca bkz. 42/Şûrâ, 40 ve notu.

3 Âyet, savunma savaşı hazırlıklarına maddi katkıda bulunmayanlara seslenerek onları kınıyor.

4 İki çeşit hac vardır: Büyük (hac) ve küçük (umre). Umre, bireyseldir; herkes isteğine göre, yılın herhangi bir zamanında yerine getirebilir. Hac ise, yılın on ikinci ayı olan ve kamerî ay takvimine göre yılın her mevsimini dolaşan Zilhicce ayının 8 ile 12. günlerinde yapılır. Umrede, Kâbe'nin önüne gelinir, yedi kez onun çevresinde dolaşarak tavaf edilir. Sonra Safa ve Merve tepecikleri arasında yedi kez koşarak gidip gelinir. Arkasından erkekler, ya başlarını tıraş eder veya bir miktar saç keserler. (Kadınlar ise, saçlarından az bir şey keserler.) Hacda ise, Zilhiccenin 8. günü Mina'da geçirilir. 9. günün bütünü Arafat'ta geçirilir. O günün gecesi Müzdelife'de kalınır. 10-11. veya 12. günler (bkz. 2/Bakara, 203. âyet) yeniden Mina'ya gidilip kalınır. Orada bir koyun kurban edilir. Saç tıraş edilir ve bütün bu günlerde, -bu anlam için inşâ edilmiş yerlerde- sembolik olarak Şeytan taşlanır. Mina'daki bu ikamet sırasında bir kez daha Mekke'ye gelinerek umre yapan kişilerce daha önce belirttiğimiz hususlar yerine getirilir. Sonra yeniden Mina'ya dönülür. Bu ihram günleri sırasında -kadınlar değil de erkekler, ihram denilen ve bedenin alt ve üst kısımlarına örtülen iki kumaş parçasından meydana gelen özel giysilere bürünürler. Başları açık olur. Bu zaman süresince ne tıraş olunabilir ne de tırnak kesilebilir. Kişinin hanımıyla olan münasebeti en aza indirilir. Bu sayılan görevler yerine getirilirken, kuşkusuz her birinin özel duaları vardır.

5 "Gönderin" kelimesi metinde yoktur.

6 Hac yaptıktan sonra ihramdan çıkıp normal hayata dönmek için ya baş tıraş edilir veya bir miktar saç kesilir.

7 "Güvenliğe kavuşunca", Mekke'ye girmeye engel olan düşman uzaklaştırılır uzaklaştırılmaz.

8 Harfi harfine: Üç günün orucunu.

9 "Kutsal Mescid": Kâbe.

etmek yoktur. Ve siz ne iyilik ederseniz, Allah onu bilir. Ve azıklarınızı alın, [1] ama muhakkak ki azığın en iyisi takvâdır. Ve benden sakının, ey kavrama yeteneği olanlar!

198. Rabb'inizden gelecek bir lütfu aramanızda [2] sizin için bir sakınca yoktur. Sonra, Arafat'tan çıktığınızda, [3] Kutsal Anıt'ta [4] Allah'ı anın ve sizi nasıl doğru yola iletttiyse, siz de O'nu öylece anın; ondan önce sapkınlardandınız.
199. Sonra, insanların çıktığı yerden siz de çıkın [5] ve Allah'tan bağışlanma dileyin. Evet, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
200. Ve hac ibadetlerinizi bitirince, atalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha canlı bir şekilde Allah'ı anın. Ama insanlardan öyleleri vardır ki, "Rabb'imiz! Bize dünyada iyilik ver!" derler. Böyle kimselerin öteki dünyada payı yoktur.
201. Ve onlardan öyleleri de vardır ki, "Rabb'imiz! Bize dünyada iyilik ver, öteki dünyada da iyilik ver ve bizi Ateş cezasından koru!" derler.
202. İşte onlar kazandıklarından bir pay alacaklar. Allah, hesabı çabuk görendir.
203. Ve sayılı günlerde Allah'ı anın. Sonra, takvâlı davranan kimsenin, iki günün sonunda hemen gitmesinde günah yoktur; [6] ertelemesinde de bir günah yoktur. Ve Allah'tan sakının. Ve bilin ki, kesinlikle O'nun huzuruna toplanacaksınız.
204. İnsanlar arasında öylesi vardır ki, şimdiki hayata ilişkin sözü, senin hoşuna gider ve kalbindekilere Allah'ı tanık tutar. Oysa, düşmanların en azılısıdır;
205. ve sırtını döner dönmez, bozgunculuğu yaymak, ekini ve hayvanı yok etmek için, yeryüzünde koşturur. Oysa Allah, kötülüğü sevmez!
206. Ve kendisine, "Allah'tan kork!" [7] denildiğinde, onu, suçluluk dolu bir gurur kuşatır. İşte ona Cehennem yeter. Ve elbette, o ne kötü yataktır!
207. Ve insanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için, kendisini feda eder. Ve Allah, kullarına [8] sevecendir!
208. Ey inananlar! İslâm'a [9] tam olarak girin ve Şeytan'ın adımlarına uymayın. Evet o, sizin için, açık bir düşmandır.
209. Eğer, size deliller geldikten sonra kayarsanız, o zaman bilin ki, evet Allah, kuşkusuz güçlüdür, bilgedir.

---

1 Çok tanrıcılar arasında sözde dindarlık gereği bir dilencilik vardı. İslâm bunu bir asalaklık olarak ilân ediyor.

2 "Bir lütfu aramanız." Bu deyim sıkça kullanılır. Müfessirler bunda, ticaretle uğraşanların bundan sağladıkları kazancın, Allah'ın lütfunun ürünü olduğunu görüyorlar. Demek ki bu âyet, hac ibadeti sırasında bile ticaretle uğraşmaya izin veriyor.

3 "Arafat'tan çıktığınızda." Haccın bu ve benzeri usulleri için bkz. 2/Bakara, 196. âyetin notu.

4 Kutsal Anıt, Müzdelife'dedir.

5 Bu âyet, Mekkelilerin, Arafat Dağı'na kadar çıkmama ayrıcalığını ortadan kaldırıyor.

6 Harfi harfine: Hareket edişini iki günün sonunda öne almasında, ona günah yoktur.

7 "Allah korkusu" için bkz. 2/Bakara, 150. âyetin notu.

8 "Kullarına." Harfi harfine: Kullara.

9 "İslâm [Teslimiyet]", buradaki "silm" kelimesi, "İslâm" ile aynı köktendir.

210. Onlar Allah'ın, meleklerle birlikte, bulut [1] gölgeleri içinde, kendilerine gelmesini ve işin bitirilmesini mi bekliyorlar? İşler yalnız Allah'a döndürülür.

§26. 211. İsrailoğulları'na sor, onlara nice apaçık deliller verdik! Kim, Allah'ın iyiliği kendisine geldikten sonra, onu değiştirirse, o zaman, Allah'ın kovuşturması gerçekten çetindir.

212. Şimdiki hayat, inkârcılara süslü gösterilmiştir ve onlar inananlarla alay ediyorlar. Ama Diriliş Günü, takvâlı olanlar onların üstündedir. Ve Allah dilediğine hesapsız verir.

213. İnsanlar, tek bir toplum idiler. Sonra Allah, duyurucu ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdi ve onlar aracılığıyla, anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için, gerçekle Kitap indirdi. Ve kendilerine Kitap verilenler, deliller geldikten sonra, aralarındaki azgınlık yüzünden, Kitap hakkında anlaşmazlığa düştüler. Sonra Allah, inananları, [2] onların hakkında anlaşmazlığa düştükleri gerçeğe kendi izniyle iletti. Ve Allah, dilediğini doğru bir yola iletir.

214. Yoksa sizden önce gelip geçenlerin başına gelenin benzeri, sizin de başınıza gelmeden, Cennet'e gireceğinizi mi sandınız? [3] Yoksulluk ve sıkıntı, onlara öylesine dokunmuş ve öylesine sarsılmışlardı ki, Elçi ve onunla birlikte inananlar, "Allah'ın yardımı ne zaman?" demişlerdi. Ne! Allah'ın yardımı yakın değil mi?

215. Sana, "Ne bağışlamak gerekir?" diye soruyorlar. De ki: "Siz maldan neyi bağışlarsanız, anne-baba, akrabalar, yetimler, yoksullar ve yolcular için olsun. Ve ne iyilik yaparsanız, gerçekten Allah onu bilir." [4]

216. Hoşunuza gitmemesine karşın, savaş size yazıldı. Sizin için daha iyi olduğu hâlde, bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu hâlde, bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

§27. 217. -Sana Kutsal Ay'ı, bu ayda savaşmayı soruyorlar. De ki: "O ayda savaşmak, büyük bir günah ve Allah yolundan bir alıkoyma ve O'na ve Kutsal Mescid'e [5] karşı bir inkârdır. Ama onun sakinlerini oradan çıkarmak, Allah yanında daha kötü, zulüm de adam öldürmekten daha kötüdür." Gerçekten de, ellerinden gelse, dininizden geri döndürünceye kadar, sizinle savaşı sürdürecekler. Ve sizden kim, dininden geri döner de inkârcı olarak ölürse, işte onların yaptıkları, bu dünya ve öteki dünyada boşa gitmiştir. Onlar Ateş'in arkadaşlarıdır: Orada temelli kalacaklardır.

---

1 "Bulut" için bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XIX, 18, XXXIV, 5; Tesniye, IV, 12.

2 "İnananları": Müslümanları.

3 Harfi harfine: Sizden önce gelip geçenlerin başına gelenin aynısı sizin de başınıza gelmeden...

4 "Allah onu bilir." Harfi harfine: Allah bilendir.

5 "Kutsal Mescid": Kâbe.

218. Evet, inananlar, hicret edenler [1] ve Allah yolunda savaşanlar, [2] işte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
219. -Sana şarabı ve kumarı soruyorlar.- De ki: "O ikisinde büyük bir günah ve insanlar için kimi yararlar vardır. Ama her ikisinde de günah yarardan daha büyüktür!" [3] Yine sana, "Ne bağışlamak gerekir?" diye soruyorlar. De ki: "Artanı." Allah size, delillerini [4] işte böyle açıklıyor. Belki derinlemesine düşünürsünüz,
220. bu dünya ve öteki dünya [5] konusunda! -Sana yetimler konusunda da [6] soruyorlar.- De ki: "Onlara iyi davranmak en iyisidir. Ve eğer onları, aranıza alırsanız ne de olsa, onlar kardeşlerinizdir!" Allah, kimin iyi olduğunu, kimin de bozgunculuğu yaydığını bilir. Ve Allah dileseydi, sizi zora sokardı. Gerçekten, Allah güçlüdür, bilgedir!
221. Ve tanrılar uyduran kadınlar inanmadıkça, onlarla evlenmeyin. Ve elbette inanmış bir köle kadın, hoşunuza gitse bile, tanrılar uyduran [7] bir kadından daha iyidir. Ve inanmadıkça, tanrılar uyduran erkeklere de eşler vermeyin. Ve elbette inanmış bir köle, çok hoşunuza gitse bile, tanrılar uyduran bir adamdan

---

1 "İnananlar, hicret..." İnanıp Hz. Peygamber ile göçenler veya Medine'de ona katılanlar.

2 "Savaşanlar." Savaş yasaları arasında, düşmanı öldürmek de vardır. (Bkz. 2/Bakara, 190, 216.) Ama "cihad"ın çok daha geniş bir anlamı vardır. Örneğin, 8/Enfal, 72'de, "Mal ve can ile savaş"tan söz edilir. Hadis, bu ikisine "Dil ile mücadele"yi ve "diğer sahip olunan bütün güçler"i ekler. Hatta kişinin kendi benliğiyle mücadelesi bile bunun içindedir. Avrupalıların İslâm hakkında kaleme aldıkları yazılarda çoğu zaman problem olan "kutsal savaş" deyimi, "cihad" kelimesinin yanlış bir çevirisinden başka bir şey değildir. Oysa, bu kelime, yalnızca "ortak çaba" anlamını belirtir ki, bunda savaş, adam öldürme ve hele hele "kutsallık" söz konusu değildir. Savaş, İslâm'da kuşkusuz kutsal bir şeydir ve kutsallığı şu nedenlerden ileri gelir: Her şeyden önce, "Allah yolunda savaş", özveriyi ve (şöhret, yurtseverlik, yağmalama, taşkınlık, istila... vs. gibi) her türlü din dışı amaçtan sıyrılmayı gerektirir. Bunun dışındaki her türlü savaş, mutlak olarak yasaktır. İkinci olarak, hayat, Hz. Peygamber'in belirttiği gibi, bütünüyle "kutsal" olabilir, hatta olmalıdır. İnsanlara gösteriş olsun diye namaz kılmak veya oruç tutmak, hiçbir şekilde takvâ değil, aksine bir şeytanlık ve "ego"ya tapmaktır. Öte yandan, Allah tarafından buyrulan dinsel görevleri daha iyi yerine getirmek için lezzetli bir öğün yemek; hatta Allah tarafından emredilen evlilik görevini yerine getirme niyetiyle eşiyle yatmak, hiçbir zaman değersiz bir iş değil, bir ibadettir ve tıpkı namaz kılmak ve oruç tutmak gibi kutsal bir davranıştır. İşte, "Allah yolunda savaş"ın kutsal olması da bu anlamdadır. Yoksa zorla dine sokmak yasaktır (2/Bakara, 256). Ve İslâm'da zorla dine sokmak için savaşmak da kesin olarak yasaktır.

3 "Yarar." Harfi harfine: İkisinin yararı. Günah, onların yararlarına karşı çıkarılıyor, zararlarına değil.

4 Burada "deliller"den maksat, açıkça anlatılan buyruklardır. Bu kelimenin anlamları hakkında bkz. 2/Bakara, 129'un notu.

5 Harfi harfine: Şimdiki ve sonuncu (hayat). Bkz. 2/ Bakara, 85'in notu.

6 "Yetimler" konusunda bkz. 4/Nisâ, 3-10.

7 "Tanrılar uyduranlar" için bkz. 2/Bakara, 96'nın notu. Bir Müslüman kadın, bir gayri Müslim'le evlenemez. Bkz. 60/Mümtehine, 10. Bir Müslüman erkek ile bir gayri Müslim kadının durumu için bkz. 5/Mâide, 5.

daha iyidir. Onlar Ateş'e çağırırlar. Allah ise, kendi izniyle, Cennet'e ve bağışlanmaya çağırır. Ve insanlara delillerini açıklar. Belki hatırlarlar!

§28. 222. Sana, aybaşı durumunu soruyorlar. De ki: "O bir kirliliktir. [1] Dolayısıyla aybaşı durumundayken eşlerinizden el çekin ve temizlenmedikçe onlara yaklaşmayın. Arındıklarında, Allah'ın size buyurduğu yoldan onlara yaklaşın. Evet, Allah tövbe edenleri sever ve arınanları sever."

223. Eşleriniz sizin için bir tarladır. Öyleyse, tarlanıza istediğiniz gibi gelin. Ama kendiniz için hazırlık yapın, [2] ve Allah'tan sakının ve bilin ki O'na, evet, kavuşacaksınız. Ve inananları müştula!

224. Ve iyilik etmeye, takvâlı olmaya ve insanların arasını düzeltmeye, Allah'ı, ileri sürdüğünüz yeminlerle, engel durumuna getirmeyin ve Allah duyar, bilir! [3]

225. Allah, boş yeminlerinizden, sizi sorumlu tutmaz ama kalplerinizin kazandıkları nedeniyle sorumlu tutar. Allah bağışlayıcıdır, sabırlıdır.

226. Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler için, dört ay bekleme süresi vardır. Ve eğer dönerler-se, [4] Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir!

227. Ama boşanmaya karar verirlerse, o zaman, Allah duyar, elbette, bilir.

228. Ve boşanan kadınlar, kendi kendilerine, üç aybaşı süresince [5] beklemelidirler. Eğer Allah'a ve Son Gün'e inanıyorlarsa, Allah'ın, rahimlerinde yarattığını [6] gizlemeleri, kendilerine helâl değildir. Barışmak isterlerse, kocaları onları, bu süre içinde, geri almakta, daha çok hak sahibidirler. Kadınların, iyi geleneğe uygun olarak, görevleri kadar hakları da vardır. [7] Ama erkeklerin onlar üzerinde bir derecesi vardır. [8] Allah güçlüdür, bilgedir.

§29. 229. Boşama iki defadır. Sonrası, ya iyi geleneğe uygun olarak tutmak ya da iyilikle bırakmaktır. İki taraf, Allah'ın yasalarını koruyamayacaklarından

---

1 "Kirliliktir" veya "sıkıntıdır". Bu farklılık, "ezâ" kelimesinin iki anlamı da taşımasından ileri geliyor.

2 "Ama kendiniz için hazırlık yapın." Zevkten başka bir şeyi düşünmezlik etmeyin: "Ellerinizle işleyip önden gönderdiğinizden" sorguya çekileceğinizi düşünün.

3 Harfi harfine: Duyandır, bilendir.

4 "Eğer dönerlerse." Kararlarından dönerlerse. İşte bunun için kendilerine dört aylık süre verilmiştir.

5 "Üç aybaşı süre": Boşanmış kadının, muhtemel yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süre, iddet.
"Kuru" kelimesi aynı zamanda, aybaşı durumunun görülmediği temizliği belirtir. Aybaşı durumunda iken boşamak yasak olduğu için, artık belirsizlik söz konusu değildir. Bekleme süresi, kesin olarak aybaşı durumuyla başlayacaktır.

6 Harfi harfine: "Allah'ın, rahimlerinde yarattığını..." Gebe olup olmadıklarını... Birden fazla kişi söz konusu olduğunda, hemen her zaman çoğul kipi kullanılır.

7 Harfi harfine: "Kadınların da..." Yani, kadınların yükümlülükleri kadar hakları da bulunmaktadır.

8 "Erkeklerin onlar üzerinde bir derecesi vardır." Karı-kocanın birbirine denk hak ve görevleri vardır. Yalnızca boşama konusunda kocanın bir öncelik hakkı bulunmaktadır.

kaygılanmadıkça, kadınlara verdiklerinizden [1] bir şey almanız, size helâl değildir. Eğer Allah'ın sınırlarını koruyamayacaklarından kaygılanırsanız, o zaman, kadının fidye vermesinde, ikisine de günah yoktur. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır; onları çiğnemeyin. Allah'ın sınırlarını çiğneyenler, hâinlerdir. [2]

230. Bundan sonra, erkek kadını boşarsa, bu durumda, kadın başka birisiyle evlenmedikçe, [3] artık kendisine helâl olmaz. Eğer, ikincisi de onu boşarsa, Allah'ın yasalarını koruyacaklarına güvenmeleri durumunda, birbirlerine dönmelerinde bir sakınca yoktur. [4] Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır ki, onları, anlayan bir halk için açıklamaktadır.

231. Eşlerinizi boşadığınızda, bekleme süreleri sona erince, [5] ya onları iyi geleneğe uygun olarak tutun ya da iyi geleneğe uygun olarak bırakın ama haklarına tecavüz etmek için, onlara zararlı olacak şekilde, haksız yere tutmayın. Böyle yapan kişi, kuşkusuz kendisine zulmedecektir. Allah'ın âyetlerini eğlence konusu yapmayın. Ve Allah'ın size olan iyiliğini, öğüt almak üzere size indirdiği Kitap ve bilgeliği hatırlayın. Ve Allah'tan sakının ve bilin ki, Allah, her şeyi gerçekten bilir.

§30. 232. Ve eşlerinizi boşadığınızda ve bekleme süreleri sona erdiğinde, kocalarıyla iyi geleneğe uygun olarak anlaşmışlarsa, evlenmelerine engel olmayın. [6] İşte, Allah'a ve Son Gün'e inananlara, bu öğütlenir. Bu, sizin için daha nezih, daha temizdir. Ve Allah bilir, siz bilmezsiniz.

233. Anneler, çocuklarını emzirmeyi tamamlatmak isteyen için, tam iki sene emzirirler. Onların yiyecek ve giyeceğini, iyi geleneğe uygun olarak sağlamak, çocuğun babasına borçtur. Herkes, ancak gücü nisbetinde yükümlü tutulur. Anne çocuğundan, baba da çocuğundan dolayı zarara sokulmasın. Mirasçıya da aynı yükümlülük vardır. [7] Eğer her ikisi, aralarında danışarak ve anlaşarak sütten kesmek isterlerse, bir sakınca yoktur. Çocuklarınızı sütanneye emzirtmek

---

1 "Kadınlara verdiklerinizden..." Bu "mehir" ya da "onur karşılığı" için bkz. 2/Bakara, 236.

2 Boşanmada üç durum söz konusu olabilir: 1. durum: Geri dönülebilir (ric'î) boşama. Bir evlilikte iki defaya kadar yapılabilir. Üçüncü defada artık otomatik olarak kesinleşir. 2. durum: Kadının boşanmak istemesine rağmen, erkeğin, "mehr"i geri vermedikçe kadını boşamak istememesi. Bu erkeğe yasaktır. Bkz. 4/Nisâ, 20. 3. durum: Uzlaşmanın mümkün olmaması üzerine kocanın da boşamak istemesi. Bu durumda kadın, boşanması karşılığında bir miktar maddi karşılık verebilir.

3 "Kadın başka birisiyle evlenmedikçe..." Kesin olarak boşanmış kadın, başka bir erkekle evlenip onun tarafından da boşanmadıkça eski kocasıyla yeniden evlenemez. Bunun amacı, düşüncesizce yapılan boşanmaları engellemek gibi gözüküyor.

4 Ona ve ilk kocasına.

5 Harfi harfine: Onlar bekleme sürelerinin sonuna ulaştıklarında.

6 "Kocalarıyla evlenmelerine..." Harfi harfine: Yeniden evlenmelerine... Burada, üçüncü (2/Bakara, 230. âyette belirtilen) bir evlilik söz konusudur: Kadın ikinci bir kocayla evlenip ondan boşandıktan sonra, birinci kocasıyla yeniden evlenebilir.

7 "Mirasçıya da aynı yükümlülük vardır." Mirasçı, bu konuda varisi olduğu kişinin yükümlü bulunduğu aynı şeylerle yükümlüdür.

isterseniz, vereceğinizi iyi geleneğe uygun bir şekilde öderseniz, size sorumluluk yoktur. Ve Allah'tan sakının ve bilin ki, evet, Allah yaptıklarınızı görür.

234. Ve sizden ölenlerin bıraktıkları eşler, kendi başlarına dört ay on gün [1] beklerler. Süreleri sona erdiğinde, [2] kendileri hakkında iyi geleneğe uygun olarak yaptıklarından dolayı, size sorumluluk yoktur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

235. Ve böyle kadınlara, üstü kapalı bir şekilde evlenme teklif etmenizde -veya onlarla evlenme niyetini içinizde saklamanızda- sizin için bir sakınca yoktur. [3] Allah, onları yakında hatırlayacağınızı bilir. Ama sakın onlara, yatma sözü vermeyin: Daha çok uygun sözler söyleyin. Ve belirlenen süre sona erene kadar nikah akdine kalkışmayın. Ve bilin ki, evet, Allah, içinizdekini bilir. Öyleyse O'ndan sakının ve bilin ki, evet, Allah bağışlayıcıdır, sabırlıdır.

§31. 236. Kadınlara dokunmadan ve mehirlerini [4] belirlemeden onları boşadığınızda, size bir sorumluluk yoktur. Bununla birlikte, -zengine kendi ölçüsüne, yoksula da kendi ölçüsüne göre- iyi geleneğe uygun olarak o kadınlara, sevinecekleri bir şeyler verin. Bu, iyi davrananlar üzerine bir borçtur.

237. Ve eğer bir mehir belirledikten sonra, dokunmadan onları boşarsanız, kendilerinin vazgeçmesi veya nikah akdi elinde olanın [5] bağışlaması durumu dışında, belirlediğinizin yarısını verin. Bağışlamanız takvâya daha uygundur. Aranızdaki iyiliği unutmayın. Evet, Allah, yaptıklarınızı görendir.

238. Namazlara ve orta namaza [6] devam edin ve Allah'ın huzurunda kendinizi vererek ayakta durun.

---

1 "Gün" kelimesi metinde yoktur.

2 "Süreleri sona erdiğinde." Harfi harfine: Sonra sürelerine ulaştıklarında.

3 Kadının beklemesi gereken söz konusu süre içerisinde, genç kadına evlilik niyetini çıtlatma izni verilmiştir. Çünkü, Allah, erkeğin bu sürenin bitiminden sonra kadını hatırlayacağını bilir.

4 "Mehirlerini [Onur karşılıklarını] belirlemeden..." Kur'an'ın birbirinden farksız bir biçimde, "farida", "saduka", "ecr" diye isimlendirdiği, buradan başka yerlerde de "mehr" veya "sudak" olarak geçen bu ifadeleri çevirmek için onların karşılığı olacak bir kelime bulunmamaktadır. "Ecr" kelimesi, bizim her yerde kullandığımız "salaire=ücret" anlamına gelir. Bu, kocanın hanımına verdiği (onun akrabalarına değil) bir nevi evlilik bedelidir ve onu moral açısından onurlandırmaktır. Yasal açıdan tam ve bağımsız bir kişiliğe sahip olan kadın, bu mehri mülkiyetine alabilir ve ne akrabaları ne de kocası bunun üzerinde hak sahibi olabilir. Öyleyse burada Batıda olduğu gibi, ne bir drahoma (dot) ne de kocanın karısına bıraktığı dulluk geliri (douaire) söz konusudur. Kadına verilen bu mehirden ayrı olarak kadının (zorunlu olarak değil de görenek gereği) kendi akrabalarından ve kocasından aldığı bir çeyiz de vardır. Koca öldüğünde, kadının mirasçı olma durumu da söz konusudur. Bütün bu durumlarda kadın, özel ve kayıtsız bir mülkiyet hakkına sahiptir. Koca, eşinin akrabalarına hiçbir şey vermekle yükümlü değildir.

5 "Nikah akdi elinde olan..." Kadın, kendisinin evlilik akdini gerçekleştirmesini ve nikah işlemlerini yoluna koymasını güvendiği birisine havale edebilir. İşte bu kişinin yetkisi, boşanmış olan bir kadına verilmesi gereken mehirden, müvekkilesi adına vazgeçmeyi de kapsar.

6 "Orta namaz" ifadesi, şu üç anlamdan birine gelebilir: 1. Ne uzun, ne kısa olan namaz. 2. En ideal şekilde kılınan namaz. 3. Özellikle, beş vakit namazın ortasında bulunan, üçüncü sırada yer alan ikindi namazı. Bkz. 2/Bakara, 3'ün notu. Bu âyet, en mutlu sevinçlerde veya en çetin mücadelelerin ortasında bile Allah'ın unutulmaması gerektiğini hatırlatmak için açılmış bir parantez niteliğindedir.

239. Ama eğer bir tehlikeden çekinirseniz, yaya ya da binekte iken kılın; [1] güvenliğe erişince, bilmediklerinizi öğrettiği gibi, Allah'ı hatırlayın.

240. Ve içinizden ölüp de eşler bırakacak kimseler, evlerinden çıkarılmaksızın, senesine kadar eşlerinin geçimini sağlayacak bir şeyler vasiyet etsinler; eğer kadınlar kendileri çıkarlarsa, iyi geleneğe uygun olarak [2] yaptıklarından dolayı, size sorumluluk yoktur. Allah güçlüdür, bilgedir.

241. Boşanan kadınları, iyi geleneğe uygun olarak geçindirmek, takvâlılar üzerine bir borçtur.

242. Allah, âyetlerini size böylece açıklamaktadır. Belki düşünürsünüz!

§32. 243. Binlerce kişi olmalarına karşın, ölüm korkusuyla konutlarından çıkanları görmedin mi? [3] Allah onlara, "Ölün!" dedi. Sonra onları diriltti. Allah'ın insanlara gerçekten de lütfu çoktur ama insanların çoğu şükretmez. [4]

244. Ve Allah yolunda [5] savaşın ve bilin ki, evet, Allah duyandır, bilendir.

245. Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse, Allah onu ona kat kat fazlasıyla öder. Darlık veren de, bolluk veren de Allah'tır. Ve O'na döndürüleceksiniz.

246. Musa'dan sonra İsrailoğulları'nın ileri gelenlerini görmedin mi? Peygamberlerinden birine, "Bize bir kral gönder de Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. [6] -O, "Ya savaş size yazıldığında savaşmazsanız?" demişti.- Onlar, "Evlerimizden ve çocuklarımızdan uzaklaştırıldığımıza göre, neden Allah yolunda savaşmayalım?" demişlerdi. Ve savaş onlara yazılınca, az bir kısmı dışında, sırt çevirdiler. Ve Allah hâinleri bilir.

247. Peygamberleri onlara, "Peki, Allah size, Talut'u [7] kral olarak gönderdi" dedi. -"Biz krallığa ondan daha lâyıkken ve ona malca da bir bolluk verilmemişken, o bize nasıl kral olabilir?" dediler,- "Şüphesiz Allah size onu seçti, bilgice ve bedence gücünü arttırdı" dedi. Allah krallığı dilediğine verir. Ve Allah, sonsuzdur, bilir.

---

1 "Kılın" ifadesi, metinde yer almamaktadır.

2 "İyi geleneğe uygun olarak." Kadınlar, kocalarının ölümünden 4 ay 10 gün sonra evlenme hakkına sahiptirler. Bkz. 2/Bakara, 234.

3 "Görmedin mi?" ey Muhammed!

4 Âyette, İsrailoğulları'yla ilgili bir olaya işaret edilmektedir. Bu olay konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

5 "Allah yolunda" ifadesi için bkz. 2/Bakara, 154.

6 Bu hükümdar atanmasıyla ilgili olarak bkz. Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i Atik, I. Samuel, VIII ve X, 17-22; IX, 5; IX, 1; X, 16; XI; VIII, 5; X. Montet, "Yukarıdaki (Kitab-ı Mukaddes'in) üç metin arasında hiçbir ilgi yoktur. Bunlar farklı rivayetlerin karışımından ibârettir" der. (Karşılaştırın: Ahd-i Atik, I. Samuel, VIII, 5 ve X.) Bu Samuel öyküsü, İslâm Anayasası açısından önemlidir: Peygamber'in karşısında bir hükümdarın bulunması hiçbir şekilde laikliği temsîl etmez! Çünkü, her ikisi de tanrısal yasaya boyun eğen memûrlardır. Sıfatların ayrılması, hem peygamberlik, hem de hükümdarlık niteliğini kendisinde birleştiren bir kişinin bulunmayışından ileri geliyor.

7 "Talut." Harfi harfine: Hükümdar. Burada: Saül.

248. Ve peygamberleri onlara, "Onun krallığının delili, sandığın[1] size gelmesidir; onda Rabb'inizden bir huzur ve Musa ailesinin ve Harun ailesinin bıraktıklarından kutsal emanetler var; onu melekler taşıyacaklar. Eğer inanıyorsanız, bunda sizin için gerçekten bir delil vardır!" dedi.

§33. 249. Sonra, Talut orduyla birlikte ayrıldığında, "Doğrusu Allah sizi bir ırmakla sınayacaktır; kim ondan içerse benden değildir, içmeyen -eliyle yalnızca bir avuç alan ayrı- kuşkusuz bendendir" dedi. Sonra, içlerinden pek azı dışında, ondan içtiler. Kendisi ve yanındaki inananlar ırmağı geçince, onlar, "Bugün Calut ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yok" dediler. Allah'a kavuşacaklarını düşünenler ise, "Nice küçük birlik, büyük birliğe, Allah'ın izniyle üstün gelmiştir! Ve Allah sabredenlerle birliktedir" dediler.[2]

250. Ve Calut ve ordusuna karşı çıktıklarında, "Rabb'imiz! Sabır ver, ayaklarımızı sağlamlaştır, inkârcı topluluğa karşı bize zafer ver" dediler.

251. Sonra, Allah'ın izniyle onları bozguna uğrattılar ve Davud, Calut'u[3] öldürdü ve Allah Davud'a krallık ve bilgelik verdi ve ona dilediğini öğretti. Ve Allah insanları birbiriyle savmasaydı, elbette yeryüzünün düzeni bozulurdu. Ama Allah, insanlara karşı lütuf sahibidir.

252. İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Biz onları sana[4] gerçekle okuyoruz. Ve sen, elbette evet, gönderilenlerdensin.

253. İşte bu elçiler arasından bir kısmını, diğerlerinden üstün kıldık. Onlardan, Allah'ın kendilerine konuştuğu ve derecelerce yükselttiği elçiler vardır.[5] Meryem oğlu İsa'ya açık deliller verdik ve onu Kutsal Ruh'la destekledik. Ve Allah dileseydi, kendilerine açık deliller geldikten sonra, onların ardından gelen insanlar birbirlerini öldürmezlerdi. Ama ayrılığa düştüler: Kimisi inandı, kimisi inkâr etti. Allah dileseydi, birbirlerini öldürmezlerdi ama Allah istediğini yapar.

§34. 254. Ey inananlar! Alışverişin, dostluğun, aracılığın olmayacağı günün gelmesinden önce, size verdiklerimizden bağışlayın. Ve inkârcılar, hâinlerdir!

255. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur; diridir, mutlaktır,[6] kendisini uyuklama ve

1 Söz konusu "sandık"ın aslı hakkında bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XXV, 10; Saül'ün nasıl kullandığı hakkında bkz. I. Samuel, XIV, 18; Davud zamanında yeniden dönüşü hakkında bkz. Ahd-i Atik, II. Samuel, VI, 2.

2 Aynı olay, Ahd-i Atik'te, Hâkimler, VII, 5'te Gideon'a nisbet edilmektedir. Askerleri su içmekten menetmenin nedeni neydi? Acaba, susuzluğa karşı dayanıklı olmaya alıştırmak için mi; yoksa o suyu içmek sağlık için zararlı mıydı? Bu olay iki kez mi tekrarlanmış, yoksa Kur'an'ın anlatımı ile Hâkimler Kitabı'nın(7/6)? anlatımı arasında, yalnızca komutanın isminde değil aynı zamanda suyu içme biçiminde -ki birinde avuçla içmek, diğerinde ise (Kitab-ı Mukaddes'te) köpekler gibi yalayarak içmek şeklindedir- bir karışıklık mı vardır?

3 Davud ve Golyat (Calut) hakkında bkz. I. Samuel, XVII.

4 "Onları sana", ey Muhammed!

5 Bkz. 2/Bakara, 285'in notu.

6 "Mutlaktır." Varlığı kendisiyle olan, başka varlıkların ise, varlıklarını kendisine borçlu oldukları anlamını en iyi belirten bir deyimdir.

uyku tutmayandır.[1] Göklerde ve yerde olanlar ancak O'nundur. O'nun izni olmadan, katında kim aracılık edebilir? O önlerindeki ve arkalarındaki şeyleri bilir; onlarsa, bildirdiğinden başka, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar. Kürsüsü[2] gökleri ve yeri kuşatmıştır, onların korunması O'na zor gelmez. Ve O çok aşkındır, çok büyüktür.

256. Dinde zorlama yoktur![3] Çünkü, iyi yol ile sapkınlık birbirinden ayrılmıştır. Öyleyse, Tağut'u[4] inkâr edip Allah'a inanan kimse, kopmayan sağlam bir kulpu tutmuştur. Ve Allah duyar, bilir.

257. Allah inananların koruyucusudur; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkârcıların koruyucuları ise Tağutlardır.[5] Onları aydınlıktan karanlıklara sürüklerler. İşte onlar Ateş'in arkadaşlarıdır; orada temelli kalacaklar.

§35. 258. Allah kendisini kral yaptı diye Rabb'i hakkında İbrahim ile tartışanı[6] görmedin mi? İbrahim, "Rabb'im, dirilten ve öldürendir" demişti. O, "Ben de diriltir ve öldürürüm" dedi. O zaman İbrahim, "Şüphesiz Allah Güneşi doğudan getiriyor, öyleyse sen de onu batıdan getir" dedi. O zaman inkârcı şaşırıp kaldı. Ve Allah hâin halkı doğru yola iletmez.

259. Ya da, evlerinin çatıları çökmüş bir kasabaya uğrayan kimseyi?... "Allah burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek?" dedi. Bunun üzerine Allah, onu yüz yıl ölü bıraktı. Sonra diriltip "Ne kadar kaldın?" dedi, -"Bir gün veya daha az kaldım" dedi.- "Hayır yüz yıl kaldın, yiyeceğine, içeceğine bak, bozulmamış; eşeğine bak!... Seni insanlar için bir delil kılmak için... Kemiklere bak, nasıl birleştirip sonra onlara et giydiriyoruz" dedi. Bu ona apaçık belli olunca, "Evet, Allah'ın her şeye gücü yeten olduğunu biliyorum" dedi.[7]

260. Ve hani İbrahim, "Rabb'im! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster" dediğinde, Allah, "Hâlâ inanmıyor musun?" deyince, -"Aksine! Ama yalnızca kalbimin yatışması için" dedi.- Allah, "Öyleyse dört kuş al ve onları kendine alıştır,[8]

---

1 "Uyku tutmayan." Bkz. Ahd-i Atik, Mezmurlar, 121/4; âyetin ifadesi, belli ki, burada, Mezmurlar, 78/65'e karşı bir reddiyedir.

2 "Kürsü" kelimesinin anlamı için bkz. Taberî, Tevarih, I, 38.

3 "Zorlama yoktur." Bkz. Matta, X, 34; Luka, XIX, 27; Korintoslulara 1. Mektup, XV, 25.

4 "Tağut", Şeytan demektir. Arapça'da "tağut" kalıbı, mübalağa sigası olup, "aşırı isyankâr", "en büyük isyankâr" ve hatta "aşırı isyankârlık" anlamına geliyor. Bu kelime, hem burada olduğu gibi tekil, hem de bundan sonraki âyette olduğu (257) gibi çoğul için aynı şekilde kullanılır.

5 "Tağut" kelimesi için bkz. 39/Zümer, 17'nin notu.

6 "Rabb'i hakkında tartışan"dan maksat Babil Kralı Nemrut'tur. Yasaları dikili taşlar üzerinde yazılı olarak Louvre Müzesi'nde bulunan Hamurabi de (?) olabilir.

7 Metinde "dedi" şeklinde geçen "her cevap konuşması" arasında başka bir sahne bilgisi yoktur. Âyette işaret edilen bu kişinin kim olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Bu kişinin Ezra, Yeremya, Hezekiel vs. olduğunu söyleyenler vardır. Bununla paralellik gösteren bir öykü Blachère tarafından özetle kaydedilmiştir. Şöyle ki: Baruch Kitabı'nın Etiyopyaca versiyonuna göre Abdu'l-Melik 66 sene uyudu. Uyandığında, esaretten sonraki Kudüs'ü yeniden inşâ edilmiş gördü. Oysa, bir mûcize olarak, kendi ekmeği ve incirleri sanki dünden kalmış gibi taze duruyordu.

8 "Onları kendine alıştır." Lisanu'l-Arab ve Menar Tefsiri'ne göre, bu, klasik müfessirlerin hemen hemen üzerinde birleştikleri bir anlamdır. "Onları parçala" şeklindeki anlam ise, hemen

sonra onların her birini bir dağın üzerine koy, sonra onları çağır: Kanat çırparak hızla sana gelecekler. Ve bil ki, evet, Allah güçlüdür, bilgedir" dedi.

§36. 261. Mallarını Allah yolunda bağışlayanların durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren bir tanenin durumuna benzer. Çünkü Allah dilediğine kat kat verir. Allah sonsuzdur, bilir.

262. Mallarını Allah yolunda bağışlayıp sonra bağışladıkları şeyin ardından başa kakmayan [1] ve incitmeyenlerin karşılıkları, Rab'lerinin yanındadır; onlar hiç kaygılanmayacak ve üzülmeyecekler.

263. Güzel bir söz ve bağışlama, ardından incitme gelen sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, sabırlıdır.

264. Ey inananlar! Allah'a ve Son Gün'e inanmayıp malını insanlara gösteriş için bağışlayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakarak ve eziyet ederek boşa çıkarmayın. Onun durumu, üzerinde toz toprak bulunan kayanın durumuna benzer: Üzerine bir sağanak yağdığında, onu cascavlak bırakır. Kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Ve Allah inkârcı halkı doğru yola iletmez.

265. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve kendilerini sağlamlaştırmak için mallarını bağışlayanların durumu, bir tepecikteki bahçenin durumuna benzer: Sağanak yağdığında, iki kat meyve verir; sağanak yağmasa bile, bir çisenti düşer. Ve Allah yaptıklarınızı görür.

266. Sizden biriniz, kendisi ihtiyarlamış ve çocukları da güçsüzken, sahip olduğu, altından ırmaklar akan, hurma, üzüm ve her çeşit meyveleri bulunan bahçenin, kavurucu bir kasırganın etkisiyle yanmasını ister mi? [2] Allah size delillerini böyle açıklamaktadır; belki derinlemesine düşünürsünüz!

§37. 267. Ey inananlar! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardıklarımızın en iyilerinden bağışlayın. Özellikle kötü olanını seçmeyin. Gözünüzü kapatmadan alamayacağınız şeyi mi bağışlıyorsunuz? Bilin ki, evet, Allah kendi kendine yeterli ve övgüye değer olandır!

268. Şeytan yoksullukla korkutarak size utanmazlığı emreder; oysa Allah size kendisinden bağışlama ve lütuf sözü verir. Ve Allah sonsuzdur, bilir.

269. O, bilgeliği dilediğine verir. Kime bilgelik verilmişse, gerçekten ona çok iyilik verilmiştir. Ama ancak kavrama yeteneği olanlar ders alır.

270. Yaptığınız bağışlar veya adadığınız adaklar ne olursa olsun, evet, Allah bilir. Ve hâinler için yardımcı yoktur!

271. Bağışlarınızı açıkça verirseniz, bu iyidir. Eğer onları yoksullara gizlice verirseniz bu, sizin için daha iyidir. Ve Allah kötülüklerinizin bir kısmını siler. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

---

sonra gelen "ileyke=kendine" kelimesiyle çelişiyor. Âyette çizilen tablo son derece canlıdır: Dört yöndeki tepelerin üzerine konulan kuşlar, sahiplerinin çağrısına hemen koşarlar; aynı şekilde ölüler de Diriliş'te Allah'ın çağrısına öylece icabet ederler.

1 "Başa kakmayan." Biraz sonra gelecek 264. âyet gösteriyor ki, birine yapılan iyiliği onun başına kakmak, o iyiliğin değerini yok eder.

2 Harfi harfine: (Bahçe) yanar.

272. Onları doğru yola iletmek, sana ait değil ama Allah, dilediğini doğru yola iletir. Ve iyilik olarak her ne harcarsanız, kendinizedir; -zaten, ancak Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için harcarsınız. Ve iyilik olarak her ne harcarsanız, karşılığı, size tam olarak ödenecektir. Ve siz haksızlığa uğratılmayacaksınız:- [1]

273. kendilerini Allah yoluna adayıp yeryüzünde istedikleri gibi dolaşamayanlar, utandıkları için, kendilerini tanımayanların zengin sandıkları yoksullar için, -onları, tavırlarından tanıyacaksın,- ki, yüzsüzlük ederek insanlardan bir şey istemezler. Ve yaptığınız her iyiliği, evet, Allah onu çok iyi bilir. [2]

§38. 274. Gece ve gündüz, gizli ve açık olarak mallarını bağışlayanlar yok mu, onların Rab'leri yanında karşılıkları vardır. Onlar kaygılanmayacak ve üzülmeyecekler de.

275. Faiz yiyenler, ancak Şeytan dokunuşunun sersemlettiği kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu böyledir, çünkü onlar, "Zaten ticaret de faiz gibidir" derler. Oysa Allah, ticareti helâl, faizi haram kıldı. Kime Rabb'inden bir öğüt gelir de vazgeçerse, geçmişteki kendisinedir, onun işi Allah'a aittir. Ama kim geri dönerse, işte onlar Ateş'in arkadaşlarıdır, onlar orada temelli kalacaklar. [3]

276. Allah faizi yok eder, sadakaları ise bereketlendirir. Ve Allah, hiçbir nankör günahkârı sevmez.

277. Evet, inanan ve iyi işler yapanlar, namazı kılıp zekatı verenler var ya, işte onların, Rab'leri yanında karşılıkları vardır. Ve onlar kaygılanmayacak ve üzülmeyecekler de.

278. Ey inananlar! Allah'tan sakının ve faizin kalanından vazgeçin, eğer inanmışsanız.

279. Ve eğer yapmazsanız, o zaman Allah ve Elçi'si tarafından açılmış bir savaştan haberiniz olsun! Ve eğer tövbe ederseniz, o zaman sermayeniz sizindir. Böylece ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz. [4]

280. Darda olan kimseye eli genişleyinceye kadar süre verin. Ama borcu bağışlamanız sizin için daha iyidir, keşke bilseniz!

281. Ve Allah'a döndürüleceğiniz günden sakının. O zaman herkese kazandığı şeyden tam olarak ödenecektir. Ve onlara hiç haksızlık edilmeyecektir!

---

1 Harfi harfine: Siz hâinliğin kurbanları olmayacaksınız; ya da size karşı hâinlik edilmeyecektir.

2 Harfi harfine: Allah onu çok iyi bilendir. Bu âyette söz konusu olan yoksullar, baskı yüzünden yoksulluğa mahkum olmuş, öncelikle el uzatılıp yükleri yeğniltilmesi gereken, insanlardan bir şey istemekten de çekinen kimselerdir.

3 Yasak edilen yalnızca faiz değildir. Aksine, bir çıkar için verilen en ufak her türlü borçtur. Tek taraflı çıkar temeline dayalı her türlü ticari alışveriş yasaktır. Diğer bir ifadeyle riskin tek tarafa ait bulunmaması gerekir. Mesela, bir tüccara veya endüstriciye ödünç para verip de muhtemel kâr ve zarar riskine katılmaksızın borçludan bir kazanç elde etmeyi şart koşmak buna örnektir. Oysa, kâr ve zarar riskine ortak olarak verilen borçtan elde edilecek gelir helâldir. Çünkü, ortada tam bir ortaklık söz konusudur.

4 Harfi harfine: Ne haksızlık edeceksiniz ne haksızlığın kurbanları olacaksınız.

§39. 282. Ey inananlar! Birbirinize belirli bir süre için borçlandığınızda, onu yazın. İçinizden bir yazıcı doğru olarak yazsın; hiçbir yazıcı, onu, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın: [1] Rabb'i Allah'tan sakınsın ve ondan bir şey eksiltmesin. Eğer borçlu, aklı zayıf veya yetersiz ya da yazdıramayacak durumda ise, velisi, doğru olarak yazdırsın. Erkeklerinizden iki tanığı tanık tutun; eğer iki erkek yoksa, tanıklardan razı olacağınız bir erkek ve biri unuttuğunda diğeri ona hatırlatacak iki kadın. Ve tanıklar çağrıldıklarında geri durmasınlar. Büyük veya küçük olsun, borcu süresiyle birlikte yazmaya üşenmeyin; [2] bu, Allah katında daha doğru, tanıklık için daha sağlam ve sizi kuşkudan kurtarmaya daha yakındır. Ancak aranızdaki alışveriş peşin olursa, onu yazmamanızda size bir sakınca yoktur. Alışveriş yaptığınızda, tanık tutun. Ne yazıcıya ne de tanığa zarar verilsin! Eğer bunu yaparsanız, sizde bir yoldan çıkma olduğu kesindir. Ve Allah'tan sakının. Allah size öğretir ve Allah her şeyi bilir. [3]

283. Ama eğer yolculukta iseniz ve yazıcı bulamazsanız, bir rehin alın. Ve eğer birbirinize güvenirseniz, güvenilen kimse emanetini ödesin ve Rabb'i Allah'tan, sakınsın. Ve tanıklığı gizlemeyin, onu kim gizlerse, gerçekten kalbi günahkârdır. Ve Allah, yaptığınız her şeyi bilir.

§40. 284. Göklerde ve yerde ne varsa, Allah'ındır. İçinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de, Allah ondan size hesap soracaktır. Sonra dilediğini bağışlar, dilediğini cezalandırır. Allah her şeye gücü yetendir.

285. Elçi, [4] Rabb'inden kendisine indirilene inandı, inananlar da. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine inandılar. -"Elçileri arasında hiçbir fark gözetmeyiz";- [5] ve "Duyduk, boyun eğdik, Rabb'imiz! Bağışlamanı dileriz, dönüş yalnız sanadır" dediler.

286. Allah, bir kişiyi, ancak kapasitesine göre yükümlü tutar; kazandığı yararına, bilinçle işlediği de zararınadır. "Rabb'imiz! Eğer unutacak veya yanılacak olursak, bizi sorumlu tutma. Rabb'imiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır bir yük yükleme. Rabb'imiz! Gücümüzün yetmeyeceği şeye bizi zorlama ve bizi akla ve bizi bağışla ve bize merhamet et. Sen koruyucumuzsun, inkârcılar topluluğuna karşı bize yardım et."

---

1 Harfi harfine: Üzerinde hak (bir yük olarak) bulunan kimse yazdırsın. Aynı durum daha sonra gelecek "Eğer borçlu..." ifadesi için de geçerlidir.

2 "Borcu... yazmaya üşenmeyin." Harfi harfine: Onu... yazmaya üşenmeyin.

3 Hicri 1. veya 2. yılda... ilginçtir.

4 "Elçi"den maksat, Hz. Muhammed'dir.

5 "Hiçbir fark gözetmeyiz." Bu ifadeyle, daha önce geçen 136 ve 253. âyetler arasında bir çelişki yoktur. Ayrıca bkz. 3/Âl-i İmran, 84. Her peygamber, Allah'ın elçisi olması bakımından aynı yargı kapsamına girer ve kendisine inanılması gerekir. Oysa her birinin kendi aralarında farklı üstünlük dereceleri vardır. Üstelik, ileride 6/Enâm, 90. âyette, geçmiş peygamberlerin tutum ve davranışlarının İslâm'da da uyulmaya değer olarak ilân edildiklerini göreceğiz.

Sûre 3

Âl-i İmran

Arapça'da İmran olarak kullanılan Amran, Musa ve Harun'un babasıdır. Bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, VI, 18, 20. Bu sûre, Hicretten Sonra 89. sırada inmiştir. 200 âyettir. "Hicretten Sonra" deyimi için 1. sûrenin dipnotuna bakınız. Adını 33. âyetten almıştır.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Mîm. [1]

2. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur, diridir, mutlaktır! [2]

3. O sana Kitab'ı, gerçekle, öncekileri doğrulayıcı olarak parça parça indirdi. [3] Ve Tevrat'ı ve İncil'i toplu hâlde indirdi,

4. bundan önce, insanlar için bir yol gösterme [4] olarak. Ve Furkan'ı [5] indirdi. Evet, Allah'ın delillerini inkâr edenler için çetin bir ceza vardır! Ve Allah güçlüdür, intikam alıcıdır.

5. Gerçekten ne yerde, ne gökte hiçbir şey Allah'a gizli değildir.

6. Sizi rahimlerde dilediği gibi biçimlendiren O'dur. O'ndan başka tanrı yoktur. O güçlüdür, bilgedir.

7. Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onda pekiştirilmiş âyetler [6] bulunur, -ki bunlar Anakitap'tır,- [7] ve diğerleri ise kararsızlığa yol açabilir. Kalplerinde eğrilik bulunan insanlar, anlaşmazlık çıkarmak ve yorumlamak niyetiyle, ondan kararsızlığa yol açabilenlere uyarlar, -oysa Allah'tan başka hiç kimse, onların yorumunu bilemez;- ve ilimde derinleşenler, "Biz onlara inandık. Hepsi Rabb'imiz katındandır!" derler. Ama bunları yalnız kavrama yeteneği olanlar hatırlarlar: [8]

1 Bu harfler için bkz. 2/Bakara, 1. âyetin notu.

2 "Mutlak." Her şeyin kendisiyle var olduğu ve O'na dayandığı Zat demektir. (Bkz. 2/Bakara, 255. âyetin notu.)

3 "O... parça parça indirdi." Vahiy için kullanılan bu "indirme" fiilinin Arapça'da iki anlamı vardır: "Parça parça indirme" ve "toplu hâlde indirme." Burada, özellikle "parça parça indirme" ifadesinin Kur'an için, "toptan indirme" ifadesinin ise Tevrat için kullanıldığını görüyoruz. -Başka yerlerde biz bu ince ayrımı gözden kaçırmıştık. "Sana" zamirinden maksat Hz. Muhammed'dir. "Bundan önce" ifadesindeki zamirden maksat da Kur'an'dır. Önce indirilenlerden maksat ise, Tevrat ve İncil'dir.- Bilindiği gibi, Tevrat, Musevî şeriatın bütününü, özellikle de Ahd-i Atik'in beş kitabını belirtir.

4 "Hüden" kelimesiyle ilgili açıklama için bkz. 2/Bakara, 2. âyetin notu.

5 "Furkan." [Ayırıcı] Kur'an'ın diğer bir ismidir.

6 Âyetler için bkz. 2/Bakara, 129'un notu.

7 "Anakitap", yalnızca "Allah'ın emirleri"nin değil, aynı zamanda, olay ve varlıkların önceden ne ise öyle olmalarını sağlayan özel buyrukların önceden yazıldığı kitaptır. Bu isim bazen Kur'an için de kullanılmıştır.

8 "...hatırlar.": Hatırlamanın bu genel kullanılışına sık sık rastlanır. Kur'an, insanlar için bir "Hatırlatma"dır. Peygamber, hatırlatma ile yükümlüdür. Sürekli olarak hatırlayanlar ise, inananlardır. Namazın bir faydası da onda sıkça Allah'ın adının hatırlanmasıdır.

8. "Rabb'imiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalbimizi çevirme ve bize katından bir rahmet ver; evet, sensin sen büyük bağışlayıcı!
9. "Rabb'imiz! Evet, varlığında hiç kuşku bulunmayan günde insanları toplayacaksın!" Allah, gerçekten sözüne hâinlik etmez.

§2. 10. Hayır! İnkârcıların malları ve evlatları, Allah'a karşı kendilerini hiçbir şekilde koruyamayacak. İşte onlar Ateş'in yakıtıdırlar.
11. Tıpkı Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin[1] durumu gibi! Onlar delillerimizi yalanlamışlardı. Allah da onları günahları nedeniyle yakalayıverdi. Ve Allah'ın kovuşturması çetindir!
12. İnkârcılara de ki: "Yakında yenileceksiniz ve toplatılıp Cehennem'e sürüleceksiniz. Ve o, ne kötü yataktır!"
13. Karşılaşan iki birlikte sizin için bir delil vardır: Birisi Allah yolunda savaşıyordu, diğeri ise inkârcıydı; bizzat gözleriyle onu kendilerinin iki katı gördü.[2] Allah dilediğini yardımıyla destekler. Gerçekten bunda ileri görüşlü kimseler için bir düşünme konusu vardır!
14. İnsanlara süslendi, arzulanan şeylerin sevgisi; kadınlar, çocuklar, altın ve gümüşten yığılı hazineler, seçkin atlar, hayvanlar ve ekin; bunların tümü geçici yararlanma nesneleridir, şimdiki hayat için. Oysa dönülecek güzel yer, Allah'ın yanındadır.
15. De ki: "Bütün bunlardan daha iyisini size bildireyim mi? Takvâlılar için, Rab'lerinin katında, altlarından ırmaklar akan, temelli yerleşecekleri Bahçeler ve tertemiz eşler[3] ve Allah'ın hoşnutluğu vardır." Ve Allah, kulları[4] görendir,
16. onlar, "Rabb'imiz! Biz gerçekten inandık; öyleyse günahlarımızı bağışla ve bizi Ateş cezasından koru" diyenler,
17. sabredenler, özü-sözü bir olanlar, boyun eğenler,[5] eli açıklar ve her seher bağışlanma dileyenlerdir.
18. Allah, -ve melekler ve ilim sahipleri- kendisinden başka tanrı olmadığına, tanıklık eder. Ki O, gerçekten de adaleti uygulayandır. O'ndan başka tanrı yoktur; ki O güçlüdür, bilgedir!

---

1 "Onlardan öncekiler" ifadesinde "onlar" zamirinin çoğul getirilmesi, ailenin bir topluluk ismi olmasındandır.

2 "Onu... gördü." Harfi harfine: Onları... gördü. Çoğul olarak geçer, çünkü, "topluluk", çoğulluk belirtir.

3 Harfi harfine: "(Allah tarafından) tertemiz kılınmış." Aynı ifade için ayrıca bkz. 2/Bakara, 25, 4/Nisâ. 57.

4 "Kulları", "kullarını" anlamındadır. Abd kelimesi aslında köle anlamına gelir. Kur'an'da sık sık Allah'a ibadet edeni belirtir. Örneğin, Abdu'l-kâdir ismi, "Kudret Sahibi'nin kulu" demektir. Allah'ın isimlerine bağlanan diğer adlar da böyledir. "İnsanların köleleri", anlamı ise, birkaç kelimelik dolaylı anlatımla örneğin, "sağ ellerinizin sahip olduğu kimse" (yani, savaş ganimeti yoluyla köle olanlar) veya "boyunlar" (köleliğin ağır boyunduruğu altında bulunan) veya yine bu "abd" kelimesiyle dile getirilir. Bkz. 24/Nur, 32.

5 Harfi harfine: (Allah'a) bağlı olanlar.

19. Evet, Allah katında din İslâm'dır.[1] Kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra, yalnızca aralarındaki azgınlık yüzünden ayrılığa düştüler.[2] Ve kim Allah'ın delillerini inkâr ederse... Gerçekte Allah, hesabı çok çabuk görendir!
20. Eğer seninle[3] tartışmaya girerlerse, de ki: "Yüzümü Allah'a teslim ettim[4] ben ve bana uyanlar da." Ve kendilerine Kitap verilenlere ve Kitab'a yabancılara de ki: "Teslim oldunuz mu?" Eğer teslim olurlarsa, doğru yolu bulmuş olurlar. Eğer sırt çevirirlerse, sana düşen yalnızca bildirmedir.[5] Allah, kulları görendir.

§3. 21. Evet, Allah'ın delillerini inkâr edenlere, haksız yere peygamberleri öldürenlere ve insanlardan adaleti emredenleri öldürenlere can yakıcı bir ceza duyur.
22. Bu dünyada ve öteki dünyada yaptıkları boşa çıkanlar, işte onlardır. Ve onların yardımcıları da yoktur!
23. Kendilerine Kitap'tan bir pay[6] verilenleri görmedin mi? Aralarında hakem olması için Allah'ın Kitabı'na[7] çağrılıyorlar da, sonra onlardan bir grup sırt çeviriyor: Onlar aldırmaz kimselerdir.
24. Evet bu, "Ateş bize yalnızca sayılı birkaç gün dokunacak" demelerindendir. Ve attıkları iftiralar, dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır.
25. Geleceğinde kuşku olmayan gün onları topladığımızda ve herkesin kazancı kendisine tam olarak verildiğinde, durumları ne olacak? Ve onlar hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklar![8]
26. De ki: "Ey Allah, egemenliğin sahibi! Egemenliği dilediğine verir, dilediğinden de alırsın. Dilediğini güçlü, dilediğini zelil edersin. İyilik senin elindedir. Evet, sen her şeye gücü yetensin.
27. "Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarırsın. Ve dilediğine de hesapsız verirsin."
28. İnananlar, inananlar yerine inkârcıları koruyucu edinmesinler, -kim böyle yaparsa, artık onun Allah katında hiçbir değeri yoktur;- ancak onlardan sakınmanız başkadır. Allah sizi kendisinden sakındırır. Ve dönüş ancak Allah'adır.
29. De ki: "İçinizdekini gizleseniz de, açığa vursanız da Allah onu bilir. Ve göklerde olan her şeyi ve yerde olan her şeyi bilir. Allah, her şeye gücü yetendir.
30. "Herkesin, yaptığı iyiliği ve kötülüğü karşısında hazır bulacağı günde kişi, yaptığı kötülükle kendisi arasında uzun bir süre bulunmasını isteyecektir! Allah sizi

---

1 "İslâm" [Teslimiyet]: Bkz. 2/Bakara, 112. âyetin notu.
2 "Kitap": Kitab-ı Mukaddes. "Ayrılığa düşenler" ise Hıristiyanlar ve Yahudilerdir.
3 Âyetteki "seninle" zamirinden maksat, Hz. Muham-med'dir.
4 "Yüzümü Allah'a teslim ettim," yani, Müslüman oldum, Allah'a teslim oldum, anlamındadır. Aynı şekilde İslâm, itaat ve teslimiyet demektir.
5 15/Hicr, 13 deki nota bakınız.
6 "Kitap'tan bir pay" için bkz. 3/Âl-i İmran, 7. âyet.
7 "Allah'ın Kitabı'na...": Kur'an'a.
8 "Hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklar." Harfi harfine: Onlar haksızlığın kurbanları olmayacaklar. Tıpkı 2/Bakara, 279'da olduğu gibi.

kendisinden sakındırır. Allah kullara [1] sevecendir."

§4. 31. De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."

32. De ki: "Allah'a ve Elçi'ye [2] boyun eğin. Ve eğer sırt çevirirseniz... o zaman, hayır, Allah inkârcıları sevmez!"

33. Evet, Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini [3] âlemlere üstün kıldı,

34. birbirlerinin soyundan olarak. Ve Allah duyar, bilir.

35. Ve İmran'lı o kadın [4] demişti ki: "Evet, Rabb'im, karnımdakini yalnız sana hizmet etmesi için adadım. Bunu benden kabul et. Evet, sen duyansın, bilensin!"

36. Sonra, onu doğurunca şöyle dedi: "Rabb'im! Ben onu doğurdum ve bu bir kız;" -oysa Allah onun ne doğurduğunu çok iyi biliyordu!- "erkek, kız gibi değildir. [5] Ve ben onun adını Meryem koydum. Onu ve soyunu, kovulmuş [6] Şeytan'ın kötülüğünden sana emanet ediyorum."

37. Rabb'i onu en güzel bir şekilde kabul etti ve en güzel bir şekilde yetiştirdi; onu Zekeriya'ya [7] emanet etti. Zekeriya, tapınakta onun yanına her girdiğinde, yanında bir miktar yiyecek [8] buluyordu. "Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?" dedi. O da, "Bu, Allah'tan" dedi. Evet, Allah, dilediğine hesapsız verir.

38. Ve o zaman Zekeriya Rabb'ine seslenerek dedi: "Ey Rabb'im, katından bana temiz bir soy bağışla. Evet, sen duayı duyansın." [9]

39. Tapınakta ayakta durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle seslendiler: "Allah, kendinden gelen bir Kelime'yi [10] doğrulayıcı, bir önder, iffetli, bir peygamber ve iyi insanlardan Yahya'yı sana müştuluyor."

40. O dedi ki: "Ey Rabb'im, bana ihtiyarlık gelip çatmış, üstelik karım da kısırken, bir oğlum nasıl olabilir?" Allah, "Bu böyledir!" buyurdu. [11] Allah dilediğini yapar.

---

1 "Kullara": Boyun eğen kullara, yaratıklara.

2 Elçi'ye: Muhammed'e.

3 "İmran ailesi", bu sûrenin de adı olup, hakkındaki bilgi için sûre başındaki nota bakınız.

4 "İmran'lı o kadın": İmran'ın soyundan gelen o kadın: Anne, Joachim'in karısı ve Hz. Meryem'in annesi.

5 "Erkek kız gibi değildir." Anne, kadınların kabul edilmediği tapınakta hizmet edebilecek bir erkek çocuğu olmadığından dolayı üzülüyor.

6 "Kovulmuş"; Şeytan'ın bir niteliğidir.

7 "Zekeriya", Vaftizci Yahya'nın babasıdır. Ahd-i Atik'te kendi adıyla bir bölüm bulunan peygamberle hiçbir ilgisi yoktur.

8 Harfi harfine: Ona verilmiş bir rızık.

9 Bu öyküyü, Luka İncil'i (I, 5-25) ile karşılaştırınız. Kur'an, daha önce bilinen öyküyü yalnızca hatırlatmakta ve belli başlı noktalara değinmekle yetinmektedir.

10 Buradaki "kelime", hem Allah'ın emri, hem de Hz. İsa'nın kendisi anlamına gelir.

11 "Allah... buyurdu": Harfi harfine: O... dedi. Bundan sonraki 41. âyette de sahneyle ilgili açıklamalar yoktur.

41. "Rabb'im!" dedi Zekeriya, "Benim için bir delil belirle." "Senin delilin şudur" dedi Allah, "İnsanlarla işaretle anlaşman dışında, üç gün konuşamayacaksın. Ama Rabb'ini çok an ve sabah akşam tenzih et!"

§5. 42. Ve melekler de şöyle dediler: "Ey Meryem, Allah seni seçti, seni arındırdı ve bütün dünya kadınlarına üstün tuttu.

43. "Ey Meryem, bütün kalbinle Rabb'ine bağlan ve secde et ve eğilenlerle birlikte [1] sen de eğil."

44. Bunlar, sana vahyettiğimiz [2] gayb haberlerindendir. Çünkü, içlerinden hangisi Meryem'i korumasına alacak diye kalemlerini atarlarken [3] sen orada değildin! Onlar tartışırlarken de yanlarında değildin!

45. Melekler şöyle dediler: "Ey Meryem, Allah seni kendinden bir kelimeyle müjdeliyor. Onun adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. [4] Bu dünyada ve öteki dünyada saygındır ve yaklaştırılanlardan [5] biridir.

46. "Beşikteyken de, yetişkinken de insanlara konuşacak; [6] ve iyi kimselerden olacaktır."

47. O, "Rabb'im! Bana bir insan dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?" dedi. "Bu böyledir!" buyurdu. Allah dilediğini yaratır. O bir şeye karar verince, yalnızca "Ol!" der ve olur.

48. Ve Allah [7] ona Kitab'ı, bilgeliği, Tevrat'ı ve İncil'i öğretir.

49. Ve işte o, İsrailoğulları'na bir Elçi'dir: [8] "Ben size Rabb'inizden bir delil getiriyorum: Size çamurdan bir kuş figürü yapar, sonra ona üflerim ve Allah'ın izniyle bir kuş oluverir. Yine Allah'ın izniyle körü ve alaca hastasını iyileştirir, ölüleri diriltirim. Yediklerinizi ve evlerinizde biriktirdiklerinizi size haber veririm. [9] Eğer inananlarsanız, bunlarda sizin için bir delil vardır!

50. "Ve işte ben, [10] benden önce gelen Tevrat'ı doğrulamak [11] ve size haram kılınan

---

1 (Namaz için) "eğilenlerle birlikte..."

2 "Sana vahyettiğimiz", ey Muhammed.

3 "Kalemlerini atarlarken": İfadenin akışı gösteriyor ki, ortada bir kura çekme söz konusudur. Ya da, yazmanlar, kutsal metinleri yazıyla çoğaltacaklarına, kimin Meryem'e vasi olacağına karar vermek için çoğaltma işlemlerine ara vererek kalemlerini bırakmışlar. Bu konuda fazla bir şey bilinmiyor.

4 "Onun adı Mesih'tir." Mesih, Christ'in bir lakabıdır.

5 "Yaklaştırılan": (Allah'a). Bu ifade, Kur'an'da sık geçer.

6 "Konuşacak", muhtemelen, "öğüt verecek" anlamındadır. Bkz. 19/Meryem, 30-33.

7 "Ve Allah." Harfi harfine: Ve O.

8 Hz. İsa'nın, İsrailoğulları'na elçi olması, Matta İncil'i V, 5-6'dan net olarak anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bu, Markos, XVI, 15'ten de sonuç olarak çıkmaktadır. (Bu pasaj, en eski elyazması nüshalarda bulunmamaktadır.)

9 Burada belirtilen mucizelerden kuş ile ilgili olanı, Evangile de L'Enfance'ta; doğuştan kör ile ilgili olanı, Yuhanna, IX'da; alacalı ile ilgili olanı, Matta VIII, 1-4'te; ölüleri diriltmekle ilgili olanı ise, Luka, VII, 11-17 ve Yuhanna, XI, 17-46'da yer almaktadır.

10 "Ve işte ben" metinde yoktur.

11 Harfi harfine: Doğrulayıcı olarak.

bazı şeyleri de helâl kılmak için gönderildim. Size Rabb'inizden bir delille geldim. Öyleyse Allah'tan sakının ve bana uyun!

51. "Evet, Allah benim de Rabb'im, sizin de Rabb'inizdir. Öyleyse O'na kulluk edin. İşte bu dosdoğru bir yoldur." [1]
52. Sonra, İsa onlarda inkârcılığı [2] sezince, "Allah yolunda benim yardımcılarım kimlerdir?" dedi. Havariler [3] dediler: "Biziz Allah'ın yardımcıları. Biz Allah'a inandık ve tanık ol ki, biz elbette, teslim olanlarız. [4]
53. "Rabb'imiz! İndirdiğine inandık ve El-çi'ye uyduk. O hâlde bizi tanıklar arasına yaz."
54. Ve diğerleri [5] plan yaptılar. Allah da plan yaptı. [6] Ve Allah, plan yapanların en iyisidir!

§6. 55. Hani Allah şöyle demişti: [7] "Ey İsa! Kuşkusuz seni vefat ettireceğim ve katıma yükselteceğim ve seni inkârcılardan arındıracağım [8] ve sana uyanları Diriliş Günü'ne kadar inkârcılardan üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz gerçekte bana olacak. Sonra, ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hüküm vereceğim.

56. "İnkârcıları bu dünyada [9] ve öteki dünyada çetin bir cezaya çarptıracağım. Onların yardımcıları da olmayacak.
57. "Ve inanan ve iyi işler yapanlara gelince, onların karşılığı tam olarak verilecektir. Ve Allah hâinleri sevmez."
58. İşte bunları sana âyetlerden [10] ve hikmetli Kur'an'dan okuyoruz.
59. Evet, Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: [11] Allah, Âdem'i topraktan yarattı, sonra da ona "Ol!" dedi ve oldu.
60. Gerçek Rabb'indendir. Öyleyse sakın kuşkuculardan olma.

---

1 Bu ifadeleri karşılaştırınız: Yuhanna, IV, 23-24.

2 "İnkârcılık." Bkz. Yuhanna, VI, 66-71.

3 Havariler: İsa'nın havarileri.

4 "Biz teslim olanlarız": Müslümanlarız.

5 "Ve diğerleri." Harfi harfine: Ve onlar (Yahudiler).

6 "Plan yapma": Mekr, (bu âyette ve 8/Enfal, 30; 13/Ra'd, 42; 27/Neml, 50, âyetlerinde geçtiği gibi), kandırma (hud'a), (4/Nisa, 142. âyetinde geçtiği gibi), düzen (keyd) (örneğin, 86/Târık, 16) Allah'a karşı kula isnad edilmiş, arkasından da bunların cezasını verme anlamında Allah'a isnad edilmişlerdir. Buradaki yalın düşünce şudur: Allah'ı aldatmaya çalışan, kendi kendini aldatır. Çünkü Allah ona bu dünyada bir süre verir.

7 "Hani Allah şöyle demişti": Yani, "Allah'ın şöyle dediği zamanı hatırla ve başkalarına da hatırlat..."

8 "Seni arındıracağım": Senin, inkârcılarca yapılan suçlamalardan temiz olduğunu ilân edeceğim. (Belki de Hz. Meryem'i ahlâksızlıkla suçlamaları kastedilmiştir.)

9 "Bu dünya" ve "öteki" için bkz. 2/Bakara, 85'in notu.

10 Bu âyette hitap Hz. Muhammed'edir. "Âyât", deliller veya Kur'an âyetleridir.

11 "İsa'nın durumu..." Harfi harfine: İsa'nın örneği, Âdem örneği gibidir. Gerçekten de, yalnızca babasız olarak yaratılan Hz. İsa'nın durumu, hem annesiz hem de babasız olarak yaratılan Hz. Âdem'in durumundan daha büyük bir olay değildir.

61. Bu konuda sana bilgi geldikten sonra, seninle kim mücadele ederse,[1] şöyle de: "Gelin çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimiz de dahil olmak üzere çağıralım, sonra yalvaralım da yalancıları Allah'ın lânetiyle lânetleyelim."
62. Bunlar, evet elbette, doğru anlatılardır. Allah'tan başka tanrı yoktur ve O, Allah, gerçekte güçlüdür, bilgedir.
63. Eğer sırt çevirirlerse, o zaman evet, Allah ayrılık tohumu ekenleri iyi bilir!

§7. 64. De ki: "Ey Kitap halkı! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birbirimizi rabler edinmeyelim." Sonra, yine sırt çevirirlerse, siz de deyin ki: "Tanık olun, bizler teslim olmuş kimseleriz!"[2]
65. Ey Kitap halkı! Niçin İbrahim konusunda tartışıyorsunuz? Oysa Tevrat da, İncil de ancak ondan sonra indirilmiş değil mi? Hâlâ anlamıyor musunuz?[3]
66. Hadi diyelim ki, hakkında biraz bilginiz olan bir konuda tartıştınız. Peki, hakkında hiçbir bilginiz bulunmayan konuda niçin tartışıyorsunuz? Allah her şeyi bilir, oysa siz bilmezsiniz.
67. İbrahim, Yahudi de, Nasranî[4] de değildi; o doğruya yönelmiş bir müslümandı.[5] Tanrılar uyduranlardan[6] da değildi.
68. Evet, insanlardan İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar[7] ve bu Peygamber[8] ve inananlardır. Ve Allah, inananların koruyucusudur.
69. Kitap halkının bir kısmı, ne yapıp edip sizi saptırmak ister. Oysa onlar ancak kendilerini saptırıyorlar ve bilincinde değiller.
70. Ey Kitap halkı! Görüp durduğunuz hâlde, niçin Allah'ın delillerini inkâr ediyorsunuz?
71. Ey Kitap halkı! Niçin gerçeğe yanlışı giydiriyor ve gerçeği gizliyorsunuz, oysa biliyorsunuz?

§8. 72. Kitap halkından kimileri şöyle dedi: "İnananlara[9] indirilene, günün başlangıcında

1 "Seninle kim mücadele ederse" hitabı, Hz. Muhammed'edir. Âyette, Necran Hıristiyanları heyetine işaret edilmektedir. Söz konusu heyet, âyetin bu çağrısına uymaya cesaret edememiştir.
2 "Teslim olmuş kimseleriz": Müslümanlarız.
3 Eğer bir kimsenin Yahudi olması Tevrat'la ve Hıristiyan olması da İncil'le ise, o zaman İbrahim Yahudi'ydi veya Hıristiyan'dı demeyin, çünkü Tevrat ve İncil ondan çok sonra gelmiştir.
4 "Nasranî": Hıristiyan.
5 "Müslümandı." [Teslim olandı]
6 "Tanrılar uyduranlar" için bkz. 2/Bakara, 96.
7 Burada, Yuhanna İncili VIII, 39-40'da bulunan, Hz. İbrahim üzerindeki tartışmalar ve Hz. İsa'nın delilleri hatırlansın.
8 Bu Peygamber: Hz. Muhammed.
9 "İnananlara...": Müslümanlara. Belki böylece (o zavallı Müslümanlar, yanlışlarından) dönerler!

inanın [1] ve günün sonunda inkâr edin; belki onlar da dönerler?

73. "Ve siz, dininize uyanlardan başka hiç kimseye inanmayın." De ki: "Doğru yol, gerçekte Allah'ın yoludur: İsterse bu, size verildiği gibi, herhangi birine de verilmiş olsun." [2] -Yoksa [3] Rabb'iniz katında sizinle tartışacaklar!- De ki: "Gerçekte lütuf, Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Ve Allah sonsuzdur, bilir."
74. Rahmetini dilediğine ayırır. Ve Allah büyük lütuf sahibidir.
75. Ve Kitap halkından öylesi vardır ki, ona bir kıntar [4] emanet bıraksan, sana eksiksiz geri verir. Ama onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet bıraksan, tepesine dikilip durmazsan, onu sana geri vermez. Bu da onların, "Yabancılar için bize karşı bir yol yoktur" demelerindendir. Ve Allah'a karşı yalan söylüyorlar; oysa biliyorlar.
76. Hayır! Ama her kim, sözünü yerine getirir ve takvâlı davranırsa... Evet, Allah işte o takvâlıları sever.
77. Evet, Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini önemsiz bir karşılıkla değiştirenlere gelince, onların öteki dünyada hiçbir payı olmayacaktır; Diriliş Günü'nde Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları arındırmayacaktır. Onlar için can yakıcı bir ceza vardır.
78. Evet ve onlardan öyleleri de vardır ki, Kitap'tan sanasınız diye dillerini Kitap ile eğip bükerler, oysa o Kitap'tan değildir ve Allah katından olmadığı hâlde, "Allah katındandır" derler. [5] Ve Allah'a karşı yalan söylerler. Oysa biliyorlar.
79. Allah'ın kendisine Kitap, bilgelik ve peygamberlik verdiği bir kimsenin, [6] insanlara, "Allah'ı bırakıp da bana kulluk edin" demesi yaraşmaz. Aksine, "Rabb'e içtenlikli kullar olunuz, madem ki Kitab'ı öğretiyorsunuz ve madem ki onu okuyup inceliyorsunuz" demesi yaraşır.
80. Size melekleri ve peygamberleri rabler edinmenizi emretmesi de yaraşmaz. Siz teslim olmuşken size inkârcılığı emreder mi?

§9. 81. Ve hani Allah, peygamberlerden, "Ben size bir kitap ve bilgelik verdikten sonra, yanınızdakini doğrulayıcı bir elçi gelirse, kesinlikle ona inanacak ve onu destekleyeceksiniz" diye söz almış, "Kabul ettiniz ve sözümü yüklendiniz mi?" demişti. Onlar da, "Kabul ediyoruz" cevabını vermişlerdi. Allah da demişti: "Öy-

1 "İnanın": İnandık diyeceğiz. Bunu diyen kendi aralarında konuşan Kitap halkıdır.
2 "Size verildiği gibi herhangi birine de verilmiş..." Bu biri, Hz. Muhammed'dir. "Size verildiği gibi": Size gönderilmiş vahyin benzeri bir vahiy.
3 "Yoksa..." Cümlenin devamı: "Sizin dininize uyanlardan başka hiç kimseye inanmayın, yoksa..." şeklindedir.
4 'Kıntar', bin altın demektir. Latince'de quintal denilir.
5 "Allah katındandır derler" ifadesini karşılaştırınız: Yeremya, XXIII 30-31; Hz. İsa'nın buna işaret eden sözleri için bkz. Matta, XVI 6,12.
6 Kastedilen, Hz. Muhammed'dir.

leyse tanık olun ve ben de sizinle birlikte tanığım. [1]

82. "Kim bundan sonra sırt çevirirse, o zaman onlar, yoldan çıkmışlardır."

83. Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Göklerde ve yerdekiler ister istemez O'na teslim olduğu ve kendileri de O'na döndürülecekleri hâlde!

84. De ki: "Allah'a ve bize indirilene [2] ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve Kabileler'e indirilene; Rab'lerinden Musa'ya, İsa'ya ve diğer peygamberlere verilenlere inandık. Onların arasından hiçbirini ayırmayız. Biz yalnız O'na teslim olanlarız." [3]

85. Ve kim İslâm'dan [4] başka bir din ararsa, bu ondan aslâ kabul edilmeyecek ve öteki dünyada kaybedenlerden olacaktır.

86. İnandıktan ve Elçi'nin gerçek olduğuna tanıklık ettikten sonra, kendilerine [5] de deliller gelmişken, inkâra sapan halkı Allah nasıl doğru yola iletir? Evet, Allah hâin halkı doğru yola iletmez. [6]

87. İşte onların karşılığı: Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerinedir.

88. Ve sonsuza dek o lânette kalacaklardır. Kendilerinden ceza hafifletilmeyecek ve onlara süre verilmeyecek.

89. Ancak, bundan sonra tövbe edip durumlarını iyileştirenler başka: O zaman Allah, elbette bağışlayıcıdır, merhametlidir.

90. İnandıktan sonra inkâra sapıp sonra da inkârda ileri gidenlerin tövbesi aslâ kabul edilmeyecektir. İşte onlar tam sapkınlardır.

91. Evet, küfre sapıp inkârcı olarak ölenlerin hiçbirinden, -dünya dolusu altın vermek istese bile,- fidye kabul edilmeyecektir. İşte onlara can yakıcı bir ceza vardır ve onların yardımcıları da bulunmayacaktır!

§10. 92. Sevdiğiniz şeylerden bağışlamadıkça aslâ iyilikseverliğe eremezsiniz. Siz her neyi bağışlarsanız, evet, Allah onu bilir.

---

1 O hâlde bu âyete göre Allah, geçmiş her peygamberden, peygamberliğinin şartı olarak, yeni bir elçinin geleceğini kabul etmesini ve bunu bildirmesini istemiştir. Müslüman müfessirler, bunun yanısıra şunlara da referansta bulunuyorlar:
Enoch için, Epire de jude 14-15; İbrahim için, Yaratılış, XII, 1-3 ve 16-20; Yakub için Yaratılış, XLIX, 10; Musa için, Tesniye, XVIII, 18, XXXIII, 2, Daniyel için, Daniyel, II, 31-32, VII, 13-14; Davud için, Mezmurlar, XLV no: 3-18; İşaya, XXI, 6-7, 13-16; XLII, 9 vd. XLIII, 1, 6; Habacuc için, Hab, III, 3; Yahya için, Apocalypse, II, 26-29, III, 12, VI 4; İsa için, Matta, XXI, 33-34, Yahya, I, 21, XIV, 15-16, XV 26-27, XVI, 7-16. Hindu ve Zerdüştlerin literatürü için bkz. 26/Şuarâ, 196. âyetin notu.

2 "İndirilen": Vahiy yoluyla gönderilen. Bkz. 2/Bakara, 4'ün notu.

3 "Teslim olanlarız": Müslümanlarız. Bu âyeti karşılaştırınız: 2/Bakara, 253 ve 285.

4 "İslâm [Teslimiyet]", bkz. 2/Bakara, 112. âyetin notu.

5 "Kendilerine..." kelimesinin çoğul olması, "halk" kelimesinin topluluk ismi olmasındandır.

6 Bkz. Yuhanna, I. Mektup, II, 21.

93. Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in kendisine haram ettiği [1] şeyler dışındaki tüm yiyecekler İsrailoğulları'na helâldi. De ki: "Eğer doğruysanız, haydi Tevrat'ı getirip okuyun!"
94. Artık bundan sonra her kim, Allah'a karşı yalan söylerse, işte onlar hâinlerdir!
95. De ki: "Allah gerçeği söylemiştir. Öyleyse içtenlikle İbrahim'in dinine uyun. O, tanrılar uyduranlardan [2] değildi!"
96. Evet, insanlara kurulan ilk Ev Bekke'de-kidir; [3] kutsanmıştır, herkes için yol göstermedir.
97. Orada apaçık deliller, İbrahim'in makamı [4] vardır ve oraya giren güvende olur. Yoluna gücü yeten herkesin o Ev'i ziyaret etmesi, insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. [5] Ve kim inkâr ederse, gerçekten Allah, bütün âlemlere karşı zengindir!
98. De ki: "Ey Kitap halkı, Allah yaptıklarınızı görüp dururken Allah'ın delillerini niçin inkâr ediyorsunuz?"
99. De ki: "Ey Kitap halkı, gerçekliğine tanık olduğunuz hâlde, niçin eğri göstermeye yeltenerek inananları Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz?" Ve Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
100. Ey inananlar! Kendilerine Kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız, sizi inancınızdan çevirip yeniden inkârcı yaparlar.
101. Ve Allah'ın âyetleri [6] size okunurken, üstelik O'nun Elçisi de aranızdayken, nasıl inkâr edebiliyorsunuz? Ama kim Allah'a bağlanırsa, o zaman evet, dosdoğru bir yola iletilmiştir.

XII. 102. Ey inananlar! Allah'tan O'na yaraşır şekilde sakının ve ancak teslim olanlar olarak ölün.

103. Ve hep birlikte, Allah'ın ipine sımsıkı sarılın, parçalanmayın ve Allah'ın üzerinizdeki iyiliğini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız; O, kalplerinizi uzlaştırdı; sonra, O'nun iyiliğiyle birbirinize kardeş oldunuz. Siz ateşten bir uçurumun kenarındaydınız, sizi oradan O kurtardı. Allah, delillerini size işte böyle açıklıyor. Belki doğru yolu bulursunuz?

---

1 "İsrail'in kendisine haram ettiği" ifadesindeki İsrail'den maksat Yakub'tur. Tevrat'ın 'Yaratılış' bölümünde (XXXII, 28) bu isimle anılmaktadır. Yine bu ifadede, Yaratılış'ta (IX, 4) belirtilen yasaklamaya işaret edilmektedir.

2 "Tanrılar uyduranlardan": Bkz. 2/Bakara, 96'daki nota.

3 "Bekke'deki." Bunun için bkz. Mezmurlar, LXXXIV, 6-7. Coğrafyacıların belirttiklerine göre, Mekke, şehrin yer aldığı bütün vadiyi ifade eder. Bekke ise, Kâbe'nin üzerine kurulduğu alandır. Kitab-ı Mukaddes, Hâkimler, XVIII, 31, Şilo'dan söz eder ve oldukça ilginçtir ki, Salahi, Mekke şehrinin isimlerinden biridir.

4 'İbrahim'in makamı': İbrahim'in ayakta durup namaz kıldığı yer.

5 Hac için bkz. 2/Bakara, 196.

6 Âyetleri veya delilleri. Bkz. 2/Bakara,129'daki nota.

104. Sizden, iyiye çağıran, uygun olanı emredip kınanacak olandan [1] sakındıran bir toplum olsun. Ve kazananlar işte onlardır.
105. Ve kendilerine deliller geldikten sonra bölünen ve birbirleriyle çekişen kimseler gibi olmayın! Onlar için büyük bir ceza vardır.
106. O gün kimi yüzler ağaracak, kimileri de [2] kararacaktır. Yüzleri kararanlara şöyle denecektir: "Siz inandıktan sonra yeniden inkârcılığa mı döndünüz? Öyleyse, inkârınızdan dolayı tadın cezayı!"
107. Ve yüzleri ağaranlar ise, Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada temelli kalacaklardır.
108. İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir; sana onları gerçek olarak okuyoruz. [3] Ve Allah, insanlara zulmedilmesini istemez. [4]
109. Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Ve bütün işler, Allah'a döndürülecektir.

§12. 110. Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en iyi toplumsunuz: Uygun olanı emreder, kınanacak olandan sakındırır ve Allah'a inanırsınız. Eğer Kitap halkı inansaydı, bu kendileri için daha iyi olurdu. Onlardan kimileri inanırlar ama büyük çoğunluğu yoldan çıkmış kimselerdir.
111. Onlar incitmekten başka size aslâ bir zarar veremezler. Sizinle savaşacak olsalar, sırt [5] çevirip kaçacaklar, sonra onlara yardım da edilmeyecek.
112. Onlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın sözleşmesine ve insanların sözleşmesine bağlı kalanlar ayrı, kendilerine aşağılık damgası vurulmuştur; çünkü, Allah'ın hışmına uğramış ve miskinliğe mahkum edilmişlerdir. Çünkü onlar Allah'ın delillerini inkâr ediyor ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Bu da onların boyun eğmemelerinden ve sınırları aşmalarındandır.
113. Hepsi bir değildir. Kitap halkından [6] dosdoğru bir toplum vardır ki, gece vakitlerinde secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini [7] okurlar.
114. Onlar, Allah'a ve Son Gün'e inanırlar, iyiliği emreder kötülükten sakındırırlar ve iyi işlerde yarışırlar. İşte bunlar iyilerdendir,

---

1 "Uygun olan" diye çevirdiğimiz kelime, âyette "ma'ruf" olarak geçmektedir. Bu da etimolojik olarak, herkes tarafından iyilik olarak tanınan anlamına gelir. "Kınanacak olan" şeklinde çevirdiğimiz "münker" ise, hoş karşılanmayan ve herkes tarafından kötü olarak kabul edilmiş anlamındadır.

2 "Kimileri de." Harfi harfine: Kimi yüzler de.

3 "Âyetler" deliller ve işaretler anlamına da gelir (Bkz. 2/Bakara, 129). "Sana okuyoruz"daki hitap Hz. Muhammed'edir.

4 Harfi harfine: "....âlemlere hâinlik edilmesini istemez."

5 Harfi harfine: Arkalarını.

6 Burada belirtilen Kitap halkıyla, Müslümanlar kastedilmiş olabilir. 2/Bakara, 121'de de aynı durum söz konusu olabilir.

7 "Âyetlerden" maksat "deliller" de olabilir. Ama burada kastedilen, "Kur'an âyetleri"nin okunmasıdır.

115. ve iyilik olarak her ne yaparlarsa, karşılıksız bırakılmayacaktır. Çünkü Allah, takvâlıları bilir.

116. İnkârcılar var ya, kuşkusuz onların malları da, evlatları da Allah'a karşı kendilerine hiçbir fayda vermeyecektir. Ve işte onlar Ateş'in arkadaşlarıdır; orada sürekli kalacaklardır.

117. Onların şimdiki hayattaki harcamaları, kendi kendilerine zulmeden bir topluluğun ekinlerine isabet ederek onu mahveden kavurucu bir rüzgâra benzer. Allah onlara zulmetmemiştir ama onlar kendilerine zulmederler.

118. Ey inananlar! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin: Onlar size kötülük etmekten aslâ geri durmazlar. Sıkıntıya düşmenizi isterler. Elbette ağızlarından kinleri taşmaktadır. Kalplerinde gizledikleri ise daha da büyüktür. Biz delilleri size, işte böyle açıkladık, eğer anlarsanız.

119. Siz, öyle kimselersiniz ki, onları seversi-niz, [1] oysa onlar sizi sevmezler. Siz Kitab'ın tümüne [2] inanırsınız. Oysa onlar sizinle karşılaştıklarında, "İnandık" derler; yalnız başlarına kaldıklarında ise, size karşı kinlerinden parmak uçlarını ısırırlar. De ki, "Kininizle kahrolun!" Gerçekte Allah, kalplerdekini hakkıyla bilendir.

120. Size bir iyilik dokunsa, bu onları üzer. Başınıza bir kötülük geldiğinde de, sevinirler. Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, onların entrikaları size hiçbir zarar vermez. Allah, gerçekten, bütün yaptıklarını kuşatmıştır.

§13. 121. Ve hani sen, [3] bir sabah [4] erkenden inananları savaş mevzilerine yerleştirmek için ailenden ayrılmıştın. Ve Allah duyar, bilir.

122. Ve o zaman sizden iki grup, dağılmayı düşünmüştü! Oysa her iki grubun da yardımcısı Allah'tı. İnananlar yalnızca Allah'a dayanıp güvensinler.

123. Siz güçsüz durumda iken, Allah Bedir'de size yardım etmişti. Öyleyse Allah'tan sakının. Belki şükrediciler olursunuz! [5]

124. Hani sen inananlara, "Rabb'inizin, indirilen üç bin melekle yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun.

125. Evet, eğer siz sabırlı ve takvâlı olursanız ve düşmanlarınız ansızın üzerinize

---

1 "Siz onları seversiniz": Ey Müslümanlar!

2 "Siz Kitab'ın tümüne..." Gerek Hz. Muhammed'e gerek ondan önceki peygamberlere vahyedilen kitapların tümünün içeriğinin aslına...(Bkz. bu sûrenin 7. âyetindeki nota.)

3 "Ve hani sen..." ifadesi için bkz. 2/Bakara, 49'daki nota.

4 "Sen bir sabah..." ifadesindeki hitap Hz. Muhammed'edir.

5 Burada söz konusu edilen, Bedir Savaşı'dır. Bu savaş, Hicret'in ikinci yılında, Hz. Peygamber'in yandaşlarıyla Mekkeli çok tanrıcılar arasında gerçekleşen ilk karşılaşmadır. Bu karşılaşmada, Mekke'li çok tanrıcıların sayısı, Hz. Peygamber'in taraftarlarının sayısından üç kat daha fazlaydı. Müslümanlar, onları bozguna uğrattılar. Bedir zaferi, bu genç din için mutluluk verici sonuçlardan biri oldu.

saldırırlarsa,[1] Rabb'iniz işaretleyen beş bin melekle[2] yardımınıza koşar.

126. Ve Allah, bunu sırf size bir müjde olsun ve kalpleriniz onunla güvene kavuşsun diye yaptı. -Çünkü yardım ancak, güçlü, bilge Allah katındadır.-

127. Ve Allah, inkârcılardan bir kısmının kökünü kessin veya onları perişan etsin ve böylece kaybetmiş bir durumda dönüp gitsinler.

128. Bu işte, senin elinde hiçbir şey yoktur,[3] dilerse tövbelerini kabul eder, dilerse onları cezalandırır. Çünkü onlar hâindirler!

129. Göklerde ne varsa ve yerde ne varsa Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğini de cezalandırır. Ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§14. 130. Ey inananlar! Kat kat artan faizi yemeyin. Ve Allah'tan korkun. Belki kazançlı çıkarsınız!

131. Ve inkârcılar için hazırlanmış Ateş'ten sakının.

132. Ve Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin. Belki size merhamet edilecektir!

133. Ve Rabb'inizin bağışlamasına ve takvâ-lılar için hazırlanmış, gökler ve yer kadar geniş olan Cennet için yarışın.[4]

134. Ki onlar bollukta ve darlıkta bağışta bulunurlar, öfkelerini tutarlar ve başkalarını bağışlarlar, -çünkü Allah, iyilik yapanları sever,-

135. ve onlar, bir kötülük yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde, Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen bağışlanma dilerler, -zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir?- Ve onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.

136. İşte bunların karşılıkları, Rab'lerinden bağışlanma, altlarından ırmaklar akan ve orada temelli kalacakları Bahçelerdir. Çalışanların karşılığı ne güzeldir!

137. Elbette, sizden önce de nice kurallar[5] uygulanmıştır. Yeryüzünü dolaşın da yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın!

138. İşte bu, insanlara bir açıklama, bir yol gösterme ve takvâlılar için bir öğüttür.

139. Gevşemeyin, üzülmeyin, üstün gelecek sizsiniz, eğer inanıyorsanız.

---

1 Harfi harfine: Şu anda ansızın üzerinize gelseler.

2 "İşaretleyen melekler": Bazı müfessirler, bu ifadeyi, "Ayırt edici işaretler taşıyan" (örneğin, sarıklarının üzerinde birer tutam saç taşıyarak) diye açıklıyorlar. Burada kullanılan fiil, geçişli etken bir fiildir. Bunun için kullanılan "müsevvimîn" kelimesi, "sıfat-fiil" olup "damgalayan" anlamına gelir. Fiil bugün unutulmuş olsa bile, eskiden geçişsiz olarak da kullanılmıştır. Bu durumda ifade, "işâretleyen" anlamına gelir. Yani bu melekler, indirdikleri her darbede karşı tarafta bir yara izi meydana getirirler... Hz. Peygamber'in otoritesi hakkında bu konuda bir rivayet vardır, orada bu fiil geçişsiz anlamda kullanılmıştır. Ama burada tam aksine, o fiilin geçişli şekli vardır.

3 "Bu işte senin elinde hiçbir şey yoktur." Yani, ey Muhammed, Allah'ı ilgilendiren bu işte... "İş" diye çevirdiğimiz "emr" kelimesi, aynı zamanda, "komuta etme", "buyruk" veya "girişilen iş" anlamlarına gelir.

4 "Rabb'inizin bağışlamasına." Harfi harfine: Rabb'inizden bir bağışlanmaya doğru. "Cennet" için. Bkz. ileride gelecek olan 57/Hadid, 21.

5 "Nice kural": "Sünen", Arapça "sünnet" kelimesinin çoğuludur. Bu kelime aynı zamanda gelenekler, töreler, hayat şartları, hareket biçimleri, ortaya çıkan olaylar anlamlarına da gelir.

140. Eğer siz bir yara almışsanız, o topluluk da ona benzer bir yara almıştı. Bu günleri, insanlar arasında sıra ile veririz. Allah, sizden inananları bilsin ve sizden tanıklar edinsin diye -çünkü Allah, hâinleri sevmez,-
141. ve Allah, inananları arındırsın ve in-kârcıları mahvetsin diye.
142. Yoksa Allah, içinizden savaşanları ayırt etmeden ve sabredenleri ortaya çıkarmadan Cennet'e gireceğinizi mi sandınız?
143. Kuşkusuz, yüz yüze gelmeden önce, ölümü istiyordunuz. Oysa onu, elbette gördünüz ve ona bakıyordunuz! [1]

§15. 144. Muhammed ancak bir elçidir, -ondan önce de elçiler gelip geçmiştir;- öyleyse o ölür veya öldürülürse, ökçeleriniz üzerinde geri mi döneceksiniz? Kim geri dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremeyecektir. Allah, şükredenleri ödüllendirecektir.
145. Belirlenmiş bir yazgı olarak, [2] Allah'ın izni olmaksızın, hiçbir kimsenin ölmesi mümkün değildir. Kim bu dünya karşılığını isterse, kendisine ondan veririz, kim de, öteki dünya karşılığını isterse, ona da bundan veririz ve şükredenleri ödüllendireceğiz.
146. Nice peygamberler vardı ki, onlarla birlikte birçok Allah eri savaştılar da, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşemediler, zaaf göstermediler ve boyun eğmediler! Ve Allah sabredenleri sever.
147. Ve şundan başka da bir şey söylemediler: "Rabb'imiz! Günahlarımızı ve işte aşırılığımızı bağışla, ayaklarımızı sabit kıl ve inkârcı halka karşı bize yardım et."
148. Allah da onlara, hem bu dünya ödülünü, hem de öteki dünya ödülünün en güzelini verdi. Ve Allah, iyilik yapanları sever.

§16. 149. Ey inananlar! Eğer o inkârcılara uyarsanız, sizi gerisin geriye döndürürler. Ve kaybedersiniz.
150. Ama hayır! Sizin koruyucunuz yalnız Allah'tır. O, yardımcıların en iyisidir.
151. Allah'ın, hakkında hiçbir kanıt indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaları nedeniyle, yakında, inkârcıların kalplerine korku salacağız. Varacakları yer Ateş'tir. Hâinlerin barınağı ne kötüdür!
152. Ve hiç kuşkusuz, siz onları, izniyle, kırıp geçirirken Allah, size olan sözünü yerine getirdi. Nihayet öyle bir an geldi ki, Allah'ın istediğinizi size göstermesinin hemen ardından zaafa düştünüz, buyruk konusunda tartışmaya giriştiniz ve itaatsizlik ettiniz. [3] Sizden bazıları bu dünyayı istiyordu, bazıları ise

1 Yani, onu gözlerinizle gördünüz.

2 "Belirlenmiş bir yazgı olarak." "Kitap" kelimesinin bir kullanımı da, önceden kaydedilmiş yazıdır. Aynı zamanda Kur'an'ın yazıya geçirilmiş haline de uygulanır.

3 Burada söz konusu edilen, Hicretin 3. yılında meydana gelen Uhud Savaşı'dır. Mekkeliler, bununla bir intikam savaşına girişmişlerdi. Başlangıçta bozguna uğradılar. Ama ne zaman Müslümanlar, Hz. Peygamber tarafından çizilen stratejiye uymayınca, bu kez yenilgi yer değiştirdi ve Müslümanlar ağır bir bozguna uğradılar. Ama Müslümanlar yeniden toparlanıp geri dönen düşmanı izlemeye başlayınca, düşman korktu ve yeniden bir askeri harekata girişmeye cesaret edemedi.

ötekini... -Sonra Allah, sınamak için sizi onlardan ayırdı. Ve elbette sizi bağışlamıştır. Ve Allah, inananlar için büyük lütuf sahibidir!

153. O zaman siz, yukarıya doğru çıkıyor, [1] kimseye dönüp bakmıyordunuz. Oysa Elçi sizi arkanızdan çağırıyordu. [2] Kaybettiğinize [3] ve başınıza gelenlere üzülmeyesiniz diye, Allah üzüntüyü sizden başka bir üzüntüyle savdı. [4] Ve Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

154. Sonra o üzüntünün arkasından size bir güven indirdi ki, bir uyuklama hâli bir kısmınızı kapladı. Kendi canlarının kaygısına düşmüş bir topluluk ise, Allah'a karşı gerçek dışı olarak, [5] bilgisizce bir düşünceye [6] kapılıyor ve diyorlardı ki, "Bu işten [7] bize bir fayda var mı?" -De ki: "Bütün iş Allah'a aittir."- Sana açıklayamadıklarını içlerinde gizliyorlar. "Eğer bu işten bize bir fayda olsaydı, burada öldürülmezdik" diyorlar. De ki: "Evlerinizde olsanız bile, kendilerine öldürülme yazılanları, ölüm, yataklarında bulur. Allah bütün bunları, [8] içinizde gizlediklerinizi sınamak ve kalplerinizden kötülükleri temizlemek için yaptı. Ve Allah, kalplerin içindekini bilendir.

155. İki ordunun karşılaştığı gün, Şeytan, sizden geri kaçanları, gerçekte, sırf işledikleri bazı hatalar yüzünden, sendeletti. Yine de Allah onları bağışladı. Gerçekten Allah bağışlayıcıdır, sabırlıdır!

§17. 156. Ey inananlar! Yeryüzünde sefere çıkan veya savaşan kardeşleri hakkında, "Eğer bizim yanımızda kalsalardı ölmezlerdi ve öldürülmezlerdi" diyen inkârcılar gibi olmayın. Allah bunu, onlara bir kalp yarası kılmak istiyordu. Canı veren de, alan da Allah'tır. Ve Allah, yaptıklarınızı görendir.

157. Ve eğer Allah yolunda [9] öldürülür veya ölürseniz, evet Allah'tan bir bağışlama ve rahmet, onların topladıkları her şeyden daha iyidir.

158. İster ölün, ister öldürülmüş olun, evet, Allah'ın huzurunda toplanacaksınız.

159. Allah'ın rahmetiyle onlara yumuşak davrandın. [10] Eğer sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç kuşkusuz çevrenden dağılıp giderlerdi. Öyleyse onları bağışla ve onlar için bağışlanma dile ve iş [11] konusunda onlara danış. Bir kere de karar verdin mi, artık Allah'a güven. Gerçekte Allah, güvenenleri sever.

---

1 "O zaman siz, yukarıya doğru çıkıyor...": Medine'nin uzağına, dağlara doğru kaçarak tırmanıyordunuz.

2 "Elçi": Muhammed. "Sizi çağırıyordu": Bozgunu durdurmak için.

3 "Kaybettiğinize...": Zafere.

4 "Üzüntüyü başka bir üzüntüyle savdı": Yani, savaşı kaybetme üzüntüsünü, Medine'nin bir yağma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu üzüntüsüyle unutturdu.

5 "Allah'a karşı gerçek dışı olarak...": Bir kötülük Allah'tan gelmemiş olabilir mi? Ya da Allah, düşmanlarına karşı dostlarını koruyamayabilir mi?..

6 "Bilgisizce bir düşünce." Veya, çok tanrıcılık düşüncesi, çok tanrıcıların düşündükleri gibi.

7 "Bu işten." Bkz. 3/Âl-i İmran, 128. âyetteki nota.

8 "Bütün bunları": Âyetin metninde yoktur.

9 "Allah yolunda": Allah için yapılan savaşta. Bkz. 2/Bakara, 154. âyetteki nota.

10 "Onlara yumuşak davrandın", ey Muhammed!

11 "'İş" için bkz. 3/Âl-i İmran, 128. âyet ve notu.

160. Eğer Allah size yardım ederse, sizi yenecek hiç kimse yoktur. Eğer sizden yardımını keserse, O'ndan başka size kim yardım edebilir? Öyleyse inananlar, yalnızca Allah'a güvensinler.
161. Bir peygambere, aldatmak yakışmaz. Kim aldatırsa, Diriliş Günü aldattığı şeyle gelecek. Sonra herkese, kazandığı tastamam verilecek. Ve onlara zulmedilmeyecek. [1]
162. Öyleyse, Allah'ın hoşnutluğunu gözeten kimse, Allah'tan gelen bir hışma uğrayıp da sığınağı Cehennem olan kimse gibi olur mu? Orası varılacak ne kötü yerdir!
163. Onlar, Allah katında derecelerine göre-dirler. [2] Çünkü Allah, onların yaptıklarını görmektedir.
164. Daha önce her ne kadar apaçık bir sapkınlık içindeyseler de, onlara âyetlerini okuyan, [3] onları arındıran, onlara Kitap ve bilgeliği öğreten kendilerinden bir Elçi göndermekle, Allah inananlara büyük bir lütufta bulunmuştur.
165. Ne! Başınıza bir kötülük geldiğinde, -ki daha önce iki katını onların başına getirmiştiniz,- [4] "Bu da nereden geldi?" mi diyeceksiniz" De ki: "O bizzat kendinizdendir." Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir!
166. Ve iki ordu karşılaştığı gün, [5] size gelen kötülük, Allah'ın izniyledir; sizden inananları bilsin diye,
167. ve ikiyüzlüleri de bilsin diye. Oysa onlara, "Gelin Allah yolunda savaşın veya kendinizi savunun" denilmişti de onlar, "Eğer savaşmayı bilseydik, arkanızdan gelirdik!" dediler. -Onlar, o gün, inanmaktan çok inkâra yakındılar.- Onlar kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlar. Ve Allah, gizlediklerini çok iyi bilendir.
168. Kendileri rahat rahat oturarak kardeşleri hakkında, "Eğer bize uysalardı öldürülmezlerdi!" diyorlar. De ki: "Peki, eğer doğruysanız, haydi ölümü kendinizden uzaklaştırın!"
169. Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanma. Aksine onlar diridirler ve Rab'leri katında rızıklandırılırlar, [6]
170. Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği şeylerle sevinç içindedirler. Geride kalıp henüz kendilerine kavuşmayanlara, "Kendileri için bir kaygı ve üzüntü olmadığı"nı [7] muştularlar.

---

1 Harfi harfine: Onlara karşı hâinlik edilmeyecek.
2 "Onlar... derecelerine göredirler." Harfi harfine: Onlar rütbelerdir (veya derecelerdir).
3 "Onlara âyetlerini okuyan": Âyet, "delil" ve "işâret" anlamına da gelir. Bkz. 3/Âl-i İmran, 101 ve 108.
4 "İki katını onların başına getirmiştiniz": Bedir Savaşı'nda düşmanınızın başına...
5 "İki ordu karşılaştığı gün..." ifadesi, Uhud Savaşı'na işaret ediyor. Bkz. 3/Âl-i İmran, 152. âyet ve notu.
6 Bkz. 2/Bakara, 154.
7 "...Bir kaygı ve üzüntü olmadığı": Henüz yaşayan o kimseler de eğer şehit olarak ölürlerse, onlar için de bir kaygı ve üzüntü olmayacağını muştularlar.

171. Onlar, Allah'tan bir iyilik ve lütfu ve gerçekten de Allah'ın, inananların karşılığını kaybettirmeyeceğini muştularlar.

§18. 172. Yaralandıktan sonra, yine Allah ve Elçi'nin çağrısına uyanlar var ya, onlardan iyilik edenler ve takvâda bulunanlar için, büyük bir karşılık vardır. [1]

173. Onlar öyle kimselerdir ki, "Evet, insanlar size karşı toplandılar; onlardan sakının" denildiğinde, bu kendilerinin inancını arttırır ve "Allah bize yeter, O en iyi kefildir" derler.

174. Bunun üzerine, kendilerine hiçbir kötülük dokunmadan, Allah'ın hoşnutluğuna uymuş olarak Allah'tan bir iyilik ve lütuf ile döndüler. Allah büyük lütuf sahibidir.

175. İşte o Şeytan, kendi dostlarıyla sizi korkutuyor. Siz eğer inananlar iseniz, onlardan çekinmeyin, benden çekinin. [2]

176. İnkârda yarışan o kimseler seni üzmesin. Gerçekte onlar, Allah'a hiçbir zarar veremeyeceklerdir. Allah, öteki dünyada onlara hiçbir pay vermemeyi diliyor. Onlar için, çok büyük bir ceza vardır.

177. Evet, inancı inkâr ile değişenler, Allah'a hiçbir zarar veremeyeceklerdir. Ve onlar için, can yakıcı bir ceza vardır.

178. O inkârcılar, süre vermemizin, kendileri için daha iyi olduğunu sanmasınlar. Onlara ancak, günahlarını arttırmaları için süre veriyoruz. Ve kendileri için, alçaltıcı bir ceza vardır.

179. Allah inananları, üzerinde bulunduğunuz durumda bırakacak değildir. Sonunda kötüyü iyiden ayıracaktır. Ve Allah gaybı size bildirecek değildir. Ama Allah, elçilerinden dilediğini seçer. Öyleyse Allah'a ve elçilerine inanın. Eğer inanır ve takvâlı olursanız, sizin için büyük bir karşılık vardır.

180. Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği şeylerde cimrilik edenler, bunu kendileri için iyi sanmasınlar. Aksine bu onlar için kötüdür: Cimrilik ettikleri şey, Diriliş Günü, onların boyunlarına dolanır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır ve Allah yaptığınız şeylerden iyi haberdardır.

§19. 181. Allah, hiç kuşkusuz, "Allah ne kadar yoksul! Ve biz çok zenginiz!" diyenlerin sözünü duydu. Söylediklerini de, peygamberleri haksız yere öldürmelerini de hemen yazacağız. Ve "Tadın Harîk-Cehennem'in [3] cezasını!" diyeceğiz.

182. Bu, ellerinizin hazırladıkları yüzündendir! Çünkü gerçekte Allah, kullarına [4] aslâ zulmedici değildir.

---

1 3/Âl-i İmran, 166. âyet ve notunda dile getirilen ve Hamra el-Esed denilen yere kadar süren kovalamaya işaret edilmektedir.

2 "Korku" için, bkz. 2/Bakara, 150. âyetin notu.

3 "Harîk-Cehennem." Harfi harfine: Yangın-Cehennem. Cehennem'in bir adıdır.

4 "Kullarına." Harfi harfine: Kullara.

183. Onlar şöyle de diyenlerdir: [1] "Allah, ateşin yiyeceği bir kurbanı [2] getirmedikçe, hiçbir peygambere inanmamamız konusunda bizden söz aldı." De ki: "Kuşkusuz, benden önce, size, delillerle ve o dediğinizle [3] kimi peygamberler geldiler. Eğer doğruysanız, onları niçin öldürdünüz?"

184. Eğer seni yalancılıkla suçluyorlarsa, [4] hiç kuşkusuz, senden önce deliller, mezmurlar ve aydınlatıcı kitap getiren birçok peygamber de yalancılıkla suçlanmıştı.

185. Her can ölümü tadacaktır. Ancak, Diriliş Günü'nde, karşılığınız size eksiksiz verilecektir. Kim Cehennem ateşinden uzaklaştırılır ve Cennet'e konursa, elbette o kazanmıştır. Şimdiki hayat ise, aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir.

186. Hiç kuşkusuz siz, mallarınız ve canlarınız konusunda sınanacaksınız. Sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden ve tanrılar uyduranlardan [5] pek çok incitici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâlı olursanız... ama bu, kuşkusuz en iyi kararlılıktır.

187. Ve hani Allah, kendilerine Kitap [6] verilenlerden, "Onu kesinlikle insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz" diye söz almıştı. Onlarsa bunu arkalarına attılar ve onu düşük bir bedel karşılığında sattılar. Satın aldıkları şey ne kötüdür!

188. Kesinlikle sanma ki, yaptıklarıyla şımaran, yapmadıklarıyla övülmek isteyenler, evet sanma ki onlar, cezadan kurtulacaklardır. Onlar için can yakıcı bir ceza vardır!

189. Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ındır ve Allah her şeye gücü yetendir.

§20. 190. Evet, göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, kavrama yeteneği olanlar için gerçekten deliller vardır,

191. onlar ki, ayakta iken, otururken, yatarken Allah'ı anarlar ve göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde derinlemesine düşünürler: "Rabb'imiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Münezzehsin! [7] Bizi Ateş cezasından koru.

---

1 "Onlar şöyle de diyenlerdir": 181. âyetin ilk kısmındaki sözü söyleyenlerdir. Söz konusu âyetin ikinci kısmı olan ve "Söylediklerini yazacağız..." diye başlayan ifadelerle 182. âyet arada açılmış bir parantez niteliğindedir. Mealde bu bağlantıyı kurmak bize zor gibi geliyor. Hatta Arapça aslında da bu bağlantıyı yakalayabilmek o kadar kolay değil.

2 "...ateşin yiyeceği bir kurban." Bazı Yahudiler, Hz. Muhammed'e inanmamalarını bir dinî tören bahanesine dayandırıyorlar. Onlar, kurbanın ateşe konulmasını istiyorlar. Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, XV, 17; Levililer, I, 7 vd; Tesniye, XIII 16; I. Krallar, XVIII 38.

3 "Ve o dediğinizle." Ateşle yapılan bu kurban töreni.

4 "Eğer seni yalancılıkla suçluyorlarsa", ey Muhammed!

5 "Tanrılar uyduranlar" ifadesi için bkz. 2/Bakara, 96. âyetin notu.

6 "Kitap" veya "tanrısal buyruk" veya "vahyedilen yasa."

7 "Münezzehsin" ifadesi için bkz. 2/Bakara, 116. Manevi ve akli ilimlere, ayrıca maddi ve tatbiki ilimlere kişiyi bir hamlede iten ne güzel bir sözdür!

192. "Evet, Rabb'imiz! Kuşkusuz sen kimi Ateş'e koyarsan, onu kesinlikle rezil etmişsindir. Ve hâinlerin hiçbir yardımcıları da yoktur!
193. "Rabb'imiz! Evet 'Rabb'inize inanın!' diye inanmaya çağıran bir haberciyi duyduk ve hemen inandık. "Rabb'imiz! Artık bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi sil ve canımızı iyilerle birlikte al.
194. "Rabb'imiz! Elçilerin aracılığıyla söz verdiklerini bize ver ve Diriliş Günü bizi rezil etme! Gerçekte sen, verdiğin sözden caymazsın!"
195. Bunun üzerine, Rab'leri onların çağrılarına cevap verdi: "Gerçekte erkek olsun, kadın olsun -ki hep birbirinizdensiniz,- içinizden çalışan hiç kimsenin çalışmasını boşa çıkarmam. "Öyleyse, hicret eden, yurtlarından çıkarılan, benim yolumda işkenceye uğrayan, savaşan ve öldürülen kimseler var ya, işte onların günahlarını mutlaka ödenmiş sayacağım ve elbette onları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere koyacağım, Allah'tan bir ödül olarak." Allah'a gelince, ödülün en güzeli O'nun katındadır.
196. İnkârcıların, ülkeyi, keyiflerince dolaşmaları, seni kesinlikle aldatmasın.
197. Önemsiz bir yararlanmadır o! Sonra varacakları yer Cehennem'dir. O ne kötü yataktır!
198. Ama Rab'lerinden sakınanlara gelince, onlar için, Allah katından bir konak olarak, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları Bahçeler vardır. Ve Allah katındaki, iyi kişiler için daha iyidir.
199. Evet, Kitap halkı arasında Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilene [1] Allah'a boyun eğerek inananlar vardır. Ve onlar, Allah'ın delillerini düşük bir değere değişmezler. İşte onların, Rab'leri katında karşılıkları vardır. Gerçekte Allah, hesabı çabuk görendir.
200. Ey inananlar! Sabredin! Sabırla savaşın, [2] direnin [3] ve Allah'tan sakının. Belki, kazançlı çıkarsınız!

1 "Size indirilene ve kendilerine indirilene": Yani vahiy yoluyla. Bkz. 2/Bakara, 4. âyet ve notu.

2 "...sabırla savaşın": Harfi harfine: Devamlı olarak sabredin.

3 "Direnin": Arapça "rabitû" kelimesi, bir işi karşılıklı yapmayı da nüans olarak ifade eder. Sanki bu kelime, "Sizi sarsmak ve zayıf düşürmek isteyenlere karşı direnin" anlamını ifade ediyor.

Sûre 4
Nisâ

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Medine'de 92. sırada inmiştir, 176 âyettir. (Mekkî ve Medenî deyimleri için bkz. 1/Fâtihâ, 2. not.)

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. İnsanlar! Sizi tek bir kişiden yaratan, eşini de ondan [1] var eden, [2] ve o ikisinden bir çok erkekler ve kadınlar çoğaltan Rabb'inizden sakının. [3] Kendisinin adını vererek birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalığa saygısızlıktan sakının. [4] Gerçekten, Allah üzerinizde gözetleyicidir.

2. Ve yetimlere mallarını verin; kötüyü iyi ile değiştirmeyin. [5] Onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin: Gerçekten bu, büyük bir günahtır!

3. Ve eğer yetimler hakkında dürüst davranamayacağınızdan korkarsanız, hoşunuza giden kadınlardan ikisiyle, üçüyle, dördüyle evlenin, -ama eğer adaleti gözetemeyeceğinizden korkarsanız, o zaman, bir kadınla evlenin veya ellerinizin sahip olduğu kölelerinizle [6] yetinin. Bu, aile yükünü ağırlaştırmamanız içindir. [7]

1 "Eşini de ondan." Harfi harfine çeviridir. Havva'yı Âdem'den yarattı. (Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, II, 21-22.) Bütün insanlar Âdem ve Havva denilen aynı çiftten geldikleri için, ilk kuşak çocukları arasında akrabalar içinde nikah yasağı bulunduğunu düşünmemek, dolayısıyla nikah düşmeyenler arasında zina yapıldığı sonucunu çıkarmamak gerekir. Büyük Müfessir Taberî, Tarih'inde diyor ki: Hz. Havva, normal olarak her defasında biri kız, biri erkek olmak üzere ikiz dünyaya getiriyordu. Bunlar büyüdüklerinde Âdem, bir doğumdan olan kızı başka bir doğumdan olan oğlanla evlendiriyordu. Bu uzaklaşma, sonraki kuşaklara doğru daha uzaklara çıkarıldı. Buna göre artık, birbirine yarı kardeş olanlar arasında değil, amca kızı ve oğulları arasında evlenme gerçekleştirildi. Bu uygulama, insan neslini sürdürmeyi sağladı ve daha sonra artık ikiz doğurma değil de, tek doğurma normal hâle geldi.

2 "Var eden." Havva, Âdem'den yaratıldı. Şimdi, Mendel tarafından bulunan soya çekim yasasıyla şu husus açıklanabilir: Polip ve tatlı su yılanı gibi en ilkel canlılar dışındaki hayvanlar, üreme için bir anne ve babaya muhtaçtırlar. Hurma gibi, ayrı erkeği ve dişisi bulunan, gelişmiş olanlar dışında, bitkiler, tek başlarına üreyebilirler. Bitkilerin kendini üretme yasası, Hz. Âdem (Havva için) ve daha sonra Hz. Meryem'de (Hz. İsa için) yeniden görülmüştür.

3 "Rabb'inizden sakının." Bu sakınma, O'ndan gelecek bir haksızlıktan değil, aksine O'nun çok ince olan adaletindendir. İnsan, Yargı Günü tanrısal rahmete muhtaçtır.

4 "...ve akrabalığa saygısızlıktan sakının." Biz, bu çeviriyi, yaygın kıraat olan, "Ve'l-arhame" şeklindeki okuyuşa göre yaptık. Ama başkaları, "Ve'l-arhami" şeklinde de okumuşlar. Buna göre anlam: "Kendi adıyla ve akrabalıkla birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan sakının" şeklinde olur.

5 Kendi malınızın kötüsünü verip onlarınkinin iyisini almayın.

6 "Ellerinizin sahip olduğu köleler." Harfi harfine tercümeye göre, "sağ ellerinizin sahip oldukları..." şeklindedir. Bu da savaşta esir alınan köle kadınlara işaret eder. Bkz. Bu sûredeki 25. âyetin notu.

7 Eğer yetimler, aile içine alınırsa (Bkz. 2/Bakara, 220) ve bir tek hanım da onlara bakıp büyütmenin üstesinden gelemezse, o zaman dörde kadar başka kadınlarla evlenilebilir. Burada çok kadınla evliliğin kabul edilebilir şartlarından biri söz konusu ediliyor. Hatırlatmak gerekir

4. Ve kadınlara mehirlerini [1] bir hak olarak verin; eğer gönül hoşluğu ile onun bir kısmını size bağışlarlarsa, onu da âfiyetle yiyin.
5. Ve Allah'ın geçim nedeni kıldığı mallarınızı, aklı ermezlere vermeyin; o mallarla onları [2] yedirin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.
6. Ve yetimleri sınayın. Evlenecek yaşa geldiklerinde, onlarda bir olgunlaşma sezerseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin, aşırı bulacakları şekilde, onu savurganca ve ölçüsüzce yemeyin. Zengin, [3] yemekten sakınsın, yoksul ise uygun bir şekilde yesin. [4] Ve mallarını kendilerine teslim ettiğinizde, onlara karşı tanık tutun. Ama hesap görücü olarak Allah yeter!
7. Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mirasta erkeklere bir pay vardır. Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mirasta kadınlara da bir pay vardır. Bunlar az olsun, çok olsun belirlenmiş bir paydır.
8. Ve akrabalar, yetimler ve yoksullar, miras bölüşümünde hazır bulunduklarında, ondan onlara da yiyecek bir şey verin ve kendilerine güzel söz söyleyin.
9. Ve kendilerinden sonra geride, haklarında kaygılandıkları korunmasız çocuklar [5] bırakmaktan çekinenler, Allah'tan korksunlar, [6] ve doğru bir söz söylesinler.
10. Evet yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenler, karınlarına ancak ateş tıkarlar. Ve yakında Saîr-Cehennem'e [7] düşecekler.

§2. 11. İşte çocuklarınız hakkında Allah'ın, size kesin buyruğu: Mirastan erkeğe, iki kadının payı vardır. [8] Yalnızca kadınlar varsa, hatta ikiden fazla iseler, [9] ölenin

---

ki, ilk defa bir din evlenilebilecek kadınların sayısına bir sınırlama getiriyor. Böyle bir sınırlama ne Eski Ahit'te ne de Yeni Ahit'te bulunmaktadır. Luther, Butzer, Melanchton vs. gibi Protestan bilginler, Hıristiyanlıkta da çok kadınla evlilik bulunduğu sonucunu Matta, XXV, 1-12'den çıkarmışlardır. Westermarck, Charlemagne zamanında Hıristiyan din adamlarının çok kadınla evliliği uyguladıklarını belirtmektedir. Bu konuda Hinduizm, Zerdüştler vs. nezdinde de hiçbir sınırlama mevcut değildir. Burada, sevgi değil (Bu sûrede 129. âyet) yalnızca adalet söz konusu edilmektedir. Sevgi, ileride 33/Ahzâb, 4. âyette söz konusu edilecektir.

1 "Mehir" hakkında bkz. 2/Bakara, 236.

2 Bu sûrenin 3. âyetinde ve 2/Bakara, 220'de söz konusu edilen yetimleri.

3 İhtiyacı bulunmayan.

4 Bu hukukî ifade son derece özlüdür. Şöyle açılabilir: "O (küçük yetim çocukların mirasıyla yükümlü olan) kimse, eğer ihtiyacı yoksa, (kendisine emanet edilmiş o mirastan kendisi için harcama yapmaktan) sakınsın. Yok eğer yoksulsa, (o durumda iyi geleneğe) uygun biçimde (bir miktarını) vasiliğinin ücreti olarak alabilir.

5 Harfi harfine: Zayıf, yaşı küçük, güçsüz çocuklar.

6 "Kaygı", "çekinme" ve "korkma"; terimlerinin üçü de Arapçada eş anlamlı olarak kullanılır.

7 Ateşi alevli Cehennem anlamına gelir, Cehennem'in bir adıdır.

8 "Mirastan erkeğe, iki kadının payı vardır." Bu düzenleme, görünüşte erkeğin tarafını tutmuş ve onu kayırmış gibi gelebilir. Oysa böyle bir durum söz konusu değildir. Burada birkaç tanesine yer vereceğimiz pek çok neden, bu kararın âdil olduğunu kanıtlar: 1) Kadının geçimi, önce babasına, kardeşine...vs. evlendikten sonra da kocasına, çocuğuna aittir. Barınması, beslenmesi, giyimi vs. onlar tarafından sağlanır. Mahkeme onları buna yükümlü kılar. 2) Öte yandan kadınlar evlenirken mehir alırlar, çeyiz alırlar ve miras alırlar. Bunlar üzerinde ne kocasının, ne babasının ne de başka akrabasının hiçbir hakkı yoktur. 3) Erkeklere karşı

bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Bir kadın ise, yarısı onundur. Ölenin [1] çocuğu varsa, anne ve babasından her birisi için, bıraktığının altıda biri vardır. Eğer çocuğu yoksa, anne baba da mirasçısı iseler, o takdirde, üçte biri annenindir. [2] Eğer erkek kardeşleri varsa, o zaman altıda biri annenindir. Bunlar, yapacağı bir vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcunun ödenmesinden sonradır. [3] Babalarınız ve çocuklarınızdan hangisinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar, Allah tarafından kararlaştırılmış paylardır. Gerçekten Allah, bilendir, bilgedir! [4]

12. Ve eğer eşlerinizin çocukları yoksa, bıraktıklarının yarısı sizindir. Eğer çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir; bunlar, yapacakları bir vasiyetin yerine getirilmesinden ve varsa, borcunun ödenmesinden sonradır. Ve eğer siz çocuk bırakmadan ölürseniz, bıraktığınızın dörtte biri onlarındır;- eğer çocuklarınız varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır, -bunlar, yaptığınız vasiyetler yerine getirildikten ve varsa borcunuz ödendikten sonradır. Ve eğer bir erkek veya kadının anne-babası ve çocukları olmayıp bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, [5] bunlardan her birinin miras payı, bırakılanın altıda biridir. Eğer ikiden daha çok iseler, bu durumda, üçte birde ortaktırlar; bunlar, yapacağı bir vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcunun ödenmesinden sonradır; bu, haksızlık yapılmaksızın yerine getirilmelidir. Allah'tan bir buyruk olarak! Ve Allah bilendir, sabırlıdır.
13. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Ve kim Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerse, Allah onu, altlarından ırmaklar akan Bahçelere, temelli kalmak üzere koyacaktır. İşte büyük başarı budur.
14. Ve kim de Allah ve Elçi'sine karşı gelir ve O'nun sınırlarını çiğnerse, Allah onu, temelli kalmak üzere Cehennem'e sokar. Onun için alçaltıcı bir ceza vardır.

§3. 15. Fuhuş [6] yapan kadınlarınıza karşı, içinizden dört tanık getirin. Tanıklık yaparlarsa, ölüm alıncaya veya Allah bir yol açıncaya kadar [7] o kadınları evlerde tutun. [8]

---

kadınların hiçbir malî sorumlulukları yoktur. Hatta çocuğunu emzirmekle bile yükümlü değillerdir. Koca çocuğu için bir süt anne bulmak ve masrafını karşılamak zorundadır. Bütün bunların yanı sıra kadın, babasına, kocasına, çocuklarına ve diğer yakınlarına mirasçı da olur.

9 "Hatta ikiden fazla iseler" ifadesinde, "hatta" edatının karşılığı metinde yoktur. Ama öyle olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü, böyle bir durumda Hz. Peygamber, iki kız kardeşe de, ikiden fazla kız kardeşe de üçte iki vermiştir. Bkz. 4/Nisâ, 176. âyet.

1 Bu kelime, metinde yer almaz, yalnızca "Onun" şeklindedir.

2 Geriye kalan babanındır.

3 Bu cümlede, "yerine getirilmesinden" ve "ödenmesinden" ifadeleri gizlidir.

4 Miras yasası için ayrıca bkz. 4/Nisâ, 176. âyet.

5 Anneleri bir, babaları ayrı kız veya erkek kardeşler iseler.

6 "Fuhuş", ahlâksızlık demektir. Burada zina etmek veya eşini aldatmak anlamında kullanılmıştır.

7 Onlar için bir çözüm yolu belirleyinceye kadar. Bu çözüm yolu, daha sonra 24/Nur, 2. âyetiyle vahyedilerek belirlenmiştir. Karşılaştırınız: Ahd-i Atik, Levililer, XIX, 20, XX, 10, 14, XXI, 9; Tesniye, XXII, 21, 24; Yuhanna, VIII, 5 vs.

8 Harfi harfine: Onları tutun.

16. Ve içinizden fuhuş yapan her iki erkeğe eziyet edin! Eğer tövbe eder ve uslanırlarsa, artık onlardan vazgeçin.[1] Evet Allah, tövbeleri çok kabul edendir, merhametlidir.
17. Allah'ın mutlaka kabul edeceği tövbe, ancak bilmeyerek günah işleyip hemen tövbe edenlerinkidir. İşte onların tövbesini Allah kabul eder. Ve Allah bilendir, bilgedir.
18. Yoksa kötülük[2] yapmayı sürdürenlerden, ölüm gelip çatınca, "İşte şimdi tövbe ettim" diyenler için tövbe yoktur, inkârcı olarak ölenler için de; onlar için can yakıcı bir ceza hazırladık.
19. Ey inananlar! Eğer istemezlerse, kadınlarınıza mirasçı[3] olmanız size helâl değildir. Onlara vermiş olduğunuzun bir kısmını alıp götürmek için, -açık bir ahlâksızlık yapmadıkça,- onları sıkıştırmayın. Ve onlara iyi davranın. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, hoşlanmadığınız bir şeyde Allah çok hayır kılmış olabilir.
20. Eğer bir eşi bırakıp yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine bir kıntar[4] mehir vermiş olsanız bile, geri almayın. Onu bir iftira ve açık bir günah olarak nasıl geri alırsınız?[5]
21. Ve vaktiyle birbirinizle kaynaşıp baş başa kalmışken ve onlar sizden sıkı bir söz[6] almışken, onu nasıl geri alırsınız?
22. Ve babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin, -ancak geçen geçmiştir;- gerçekten o bir utanmazlık, iğrenç bir iş ve kötü bir yoldur.

§4. 23. Anneniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşinizin kızları, kız kardeşinizin kızları, sizi emziren anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, eşlerinizin anneleri, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılınmıştır -Eğer onlarla henüz birleşmemişseniz, kızlarını almanızda bir sakınca yoktur.- Öz oğullarınızın hanımlarını ve iki kız kardeşi birden nikahınız altına almanız[7] da size haram kılınmıştır; -ancak geçen geçmiştir;- gerçekten, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir;

24. ve evli kadınlarla[8] evlenmeniz de haram kılındı, ancak ellerinizde bulundurduğunuz köleler ayrı. Bunlar, Allah'ın size buyruğudur. Bunun dışında, iffetli olarak, zina etmeksizin, mallarınızla onları istemeniz size helâl kılındı. Sonra, onlardan yararlanmanıza karşılık, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Mehir

1 Krş. Ahd-i Atik, Levililer, XX, 13.
2 Harfi harfine: Kötülükler.
3 Âyet metninde, "Kadınlara mirasçı..." şeklindedir.
4 "Bir kıntar": Bin altın. Bkz. 3/Âl-i İmran, 75. âyetin notu.
5 Çünkü bu geri alma, gerçekten kadının apaçık bir ahlâksızlık yapmış olması anlamına gelir. Bkz. 19. âyet.
6 Harfi harfine: Ağır bir söz.
7 Bkz. Ahd-i Atik, Levililer, XVIII, 18.
8 "Evli kadınlar" kelimesi, harfi harfine, "korunmuşlar" anlamında olup Kur'an'da, ister köle, ister hür olsunlar, koca otoritesiyle korunan, yani evli kadınları belirtir. Bkz. 25. âyetin notu.

belirlendikten sonra, birbirinizi hoşnut etmenizde bir sakınca yoktur. Şüphesiz Allah bilendir, bilgedir.

25. Ve sizden inanmış özgür kadınlarla, maddî bir nedenle evlenmeye gücü yetmeyen kimse, sahip olduğunuz inanan kölelerinizle [1] evlensin ve Allah sizin inancınızı daha iyi bilir;- çünkü siz birbirinizdensiniz. Ve sahiplerinin izniyle ve mehirlerini iyi geleneğe göre vererek, kölelerden iffetli olan, zina etmeyen, dost da edinmeyenlerle evlenin. Evlendikten sonra zina ederlerse, kölelere özgür kadınlara verilen cezanın yarısı vardır. [2]-Bunlar, içinizden günah işlemekten sakınanlaradır ama eğer sabrederseniz, sizin için daha iyidir. [3] Ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§5. 26. Allah sizi aydınlatmak, size öncekilerin yasalarını [4] göstermek ve tövbelerinizi kabul etmek istiyor. Ve Allah bilendir, bilgedir.

27. Ve Allah tövbenizi kabul etmek ister; oysa, arzularına uyanlar, sizin, büsbütün sapmanızı isterler.

---

1 "Mâ meleket eymanüküm=sağ ellerinizin sahip oldukları" ifadesi köle demektir. Bu terim, hem erkek, hem de kadın köleleri içine alır. (Bunu, İngilizce'deki "handmaid" kelimesiyle karşılaştırınız.) Köle sahibi, kendi kölesiyle cinsel ilişkide bulunma imkanına sahiptir. Başka insanlar, hatta efendisinin oğlu bile, köleyle böyle bir ilişkide bulunabilmek için normal bir nikahla evlenmek zorundadır. Efendi kölesini satmak suretiyle elinden çıkarabilir. Ancak kendisinden çocuğu bulunan köleyi satamaz. Bu tür kölelere "Ümmülveled=çocuk annesi" denir (yani efendisinden çocuğu olan köle). Böyle bir köleyi eğer efendisi daha önce özgürlüğüne kavuşturmamışsa, efendisinin ölümüyle otomatik olarak özgür olur. Kölelerin özgürlüklerine kavuşturulmasıyla ilgili olarak bkz. 9/Tövbe, 60 ve 24/Nur, 33.

2 Cezanın yarısı için, kronolojik olarak bu âyetten sonra gelen 24/Nur, 2. âyeti düşünülemez. Burada hiç kuşkusuz daha önce geçen 15. âyet ve Medine'nin bazı gelenekleri söz konusu olabilir. Öte yandan 24/Nur, 2. âyet özgür ve evlenmemiş kadınların zina etmesiyle ilgilidir. Evli bir kadının zina cezası ise, Hz. Peygamber'in sünnetiyle, Kitab-ı Mukaddes'te de olduğu gibi recimdir. Bu ceza ikiye bölünemez ki, zina eden evli köleye uygulanabilsin.

3 Özgür bir erkeğe, başkasına ait bir köle kadınla evlenmesi öğütlenmemiştir. Çünkü çocukların statüsü annelerininkine tâbidir. Ancak, efendi kendi isteğiyle bir andlaşma yapıp da kölesinin çocuklarının özgür olacağını kabul ederse, durum değişir.

4 "Öncekilerin yasaları" ifadesiyle kastedilen Kitab-ı Mukaddes'tir. Kuşkusuz iki yasa arasında özellikle evlenilmesi yasak olan kadınlar ve cinsel suçlarla ilgili konularda vs. büyük bir benzerlikler var. O ölçüde ki, Kur'an'ın eski tanrısal yasayı yeniden gözden geçirdiği, bazı yönlerden değiştirdiği, bazı yönleri de aynen geçerli kıldığı söylenebilir. Biz, yakında geçen 23. âyette bir örnek kaydetmiştik. Bir başka örnek de, evli kadının Kitab-ı Mukaddes tarafından recminin öngörülmesidir. (Levililer, XX, 10, Tesniye, XXII, 21, 24; Yuhanna, VIII, 5). Kur'an bu yasadan söz etmiyor, yani, bu yasayı kendiliğinden geçerli hâle getiriyor. (Nitekim Hz. Muhammed, onu her zaman uygulamıştır.) Kur'an'da buna benzer başka örnekler de vardır. Hz. Muhammed, Kur'an tarafından verilen ve "Onların doğru yoluna uy" diye buyuran (6/En'âm, 90) talimatlara uyarak geçmiş peygamberlerin yasalarını uygulamaktan başka bir şey yapmamıştır. Bu anlamda başka âyetler de vardır. Buharî vb. en iyi kaynaklarda yer alan ünlü bir hadis vardır ki, buna göre, (Kur'an'da) doğrudan bir vahiy bulunmadığı zaman Hz. Peygamber, Kitap halkının (özellikle Yahudilerin) uygulamalarına uyardı. Buna karşın, Kitab-ı Mukaddes'in zina ile ilgili olan (ve Tesniye, XXII, 28-29'da yer alan) yasası, Kur'an tarafından değiştirilmiştir. (24/Nur, 2.)

28. Allah yükünüzü hafifletmek ister. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır.
29. Ey inananlar! Mallarınızı aranızda haksız yolla yemeyin, ancak kendi isteğinizle yaptığınız ticaretle yemeniz helâldir. Ve birbirinizi öldürmeyin. Gerçekten Allah, size karşı merhametlidir.
30. Ve kim bunları sınırları aşarak ve haksızlıkla yaparsa, [1] onu yakında Ateş'e atacağız ve bu, Allah'a kolaydır.
31. Ve eğer size yasaklanan büyük günahlardan sakınırsanız, küçük günahlarınızı siler ve sizi onurlu bir makama yerleştiririz.
32. Allah'ın bir kısmınızı diğerinden üstün kıldığı şeyleri tutkuyla istemeyin. Erkeklere hak ettiklerinden bir pay vardır. Kadınlara da hak ettiklerinden bir pay vardır. Allah'tan lütfunu isteyin. Gerçekten Allah, her şeyi çok iyi bilendir.
33. Anne, baba ve akrabaların bıraktıklarından her şey için mirasçılar kıldık. Andlaşma yoluyla kardeşler [2] edindiklerinizin de paylarını verin. Gerçekte Allah, her şeye tanıktır.

§6. 34. Allah'ın, kimisini kimisinden yetkin kılmasından ve erkeklerin mallarından harcamalarından dolayı, [3] erkekler, kadınlar için yöneticidirler. [4] O nedenle iyi kadınlar, boyun eğen ve Allah'ın koruduğu şeyleri, kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. Ve sizi aldattıklarından korktuğunuz [5] kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın veya dövün. Eğer size uyarlarsa, zararlarına başka bir yol aramayın. Allah gerçekten aşkındır, büyüktür!

35. Eğer bir çift hakkında ayrılıktan kaygılanıyorsanız, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. Barışmak isterlerse, Allah onları uzlaştırır. Allah, gerçekten bilendir, haberdardır!
36. Allah'a kulluk edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, akraba komşuya, yabancı komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altındaki kölelere [6] iyilik edin. Kuşkusuz Allah, kendini beğenmiş, böbürlenip duran kimseyi sevmez;

---

1 Harfi harfine: Bunları bir düşmanlık ve hâinlik olarak yaparsa.

2 "Andlaşma yoluyla kardeşler": Sonradan kardeş edinilen kimseler (Bkz. 19/Meryem, 5), veya sözleşmeyle kardeşler. Bu anlam, soyluların koruduğu kişi=client anlamından daha iyidir. Arapça'da "mevlâ" kelimesi, hem "soyluların koruduğu kişi=client, köle", hem de "sahip, dost, efendi" anlamına geliyor. Bu da onların eksiksiz eşitliklerini gösterir. "Sözleşmeyle kardeş"in bu niteliği hem özgürleştirilmiş olanı, hem de eski efendisini bağlayabilir. Bu 33. âyete göre, "Andlaşmalı kardeş" de kişiye mirasçı olarak kalır. Başka hiçbir akrabası olmaması durumunda, iki "antlaşmalı kardeş" birbirlerine mirasçı olabilirler. "Mevla" terimi için, ayrıca bkz. 57/Hadid, 15. âyetin notu.

3 "Mallarından harcamalarından dolayı." Bkz. 4/Nisâ, 11.

4 "Erkekler, kadınlar için yöneticidirler." Bkz. Ahd-i Cedîd, I. Timoteosa, II, 12 ve I. Korintoslular, XI, 3.

5 "Sizi aldattıklarından (zinadan) korktuğunuz..." Arapça'da, bu anlam "nüşûz" kelimesiyle ifade edilmiştir. Bu kelimenin açıklaması için bkz. 4/Nisâ, 128. âyetin notu. O âyette koca için de kullanılmıştır.

6 "Ellerinizin altındaki kölelere." Harfi harfine: Sağ ellerinizin sahip olduklarına.

37. onlar, cimrilik eden ve insanlara da cimriliği emreden, Allah'ın kendilerine lütfundan verdiğini gizleyenler, -ama biz, inkârcılar için aşağılayıcı bir ceza hazırladık,-
38. ve mallarını insanlara gösteriş yapmak için harcayanlardır. Ne Allah'a ne de Son Gün'e inanırlar. Şeytan kimin arkadaşı [1] olursa, o ne kötü arkadaştır!
39. Allah'a ve Son Gün'e inansalar ve Allah'ın onlara verdiğinden bağışlasalardı, kendilerine ne zarar gelirdi? Allah, onları bilendir!
40. Hayır, Allah, zerre kadar haksızlık etmez. Yapılan iyiliği ise, kat kat arttırır ve katından da büyük bir karşılık verir.
41. Nice olacak! Ve her toplumdan bir tanık getirdiğimiz, seni de [2] onlara karşı tanık gösterdiğimiz zaman?...
42. İnkâr edip Elçi'ye karşı gelenler, o gün yerin dibine geçirilmeyi isterler. Allah'tan hiçbir söz gizleyemezler.

§7. 43. Ey inananlar! Sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüpken de -yolculuk yapanlar dışında- gusledinceye kadar, namaza yaklaşmayın. Ve eğer hasta iseniz veya yolcuysanız ya da biriniz tuvaletten gelmişse veya kadınlarla birbirinize dokunmuşsanız ve bu durumlarda su da bulamamışsanız, o zaman, temiz bir toprakla teyemmüm [3] alın: Ellerinizi, yüzleriniz ve kollarınıza sürün. Kuşkusuz, Allah, aklayandır, bağışlayandır.

44. Kendilerine Kitap'tan bir pay verilenleri görmüyor musun? [4] Onlar sapkınlığı satın alıyor ve sizin de yoldan sapmanızı istiyorlar.
45. Allah, düşmanlarınızı çok iyi bilir. Koruyucu olarak Allah yeter! Yardımcı olarak da Allah yeter!
46. Yahudilerden bir kısmı, kelimeyi [5] yerlerinden değiştirirler, [6] dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak, "Dinledik ve karşı geldik" veya "Sana işittiren bir kimse olmaksızın dinle" [7] veya "Bizi gözet" [8] derler. Eğer onlar, "Dinledik ve boyun eğdik" ve "Dinle" ve "Bize bak" [9] deselerdi, kendileri için daha iyi ve

---

1 "Arkadaş", "kârîn" kelimesinin (harfi harfine: birleşmiş) karşılığıdır. Bu kelime, şu âyetlerde geçmektedir: 37/Saffat, 51,41/Fussilet, 25, 43/Zuhruf, 36, 38, 50/Kâf, 23, 27. Kârîn, kişiden ayrılmayacak derecede ona bağlı olan kimsedir; bir insan, bir cin veya bir melek olabilir.

2 Ey Muhammed!

3 [Toz abdesti]

4 Ey Muhammed!-

5 Kur'an metninde geçen "kelim" sözcüğü, "kelime" sözcüğünün erili ve tekili olarak kullanılmış olmalıdır. Yoksa "kelime"nin çoğulu olarak kullanılmamıştır. Nitekim, "mevadi'ih" deyiminin sonundaki zamirin tekil oluşu bunu göstermektedir. Ayrıca, "kelim" sözcüğünün benzer bir kullanımı için bkz. 35/Fâtır, 10.

6 "Kelimeyi yerlerinden değiştirirler." Ya da anlamlarını değiştirirler. Yani, metni tahrif ederler.

7 Hiçbir şey söylenmiş olmadan işitmek ancak Allah'ın bir niteliği olabilir.

8 "Bizi gözet=rainâ", için bkz. 2/Bakara, 104. âyetin notu.

9 "Bize bak", için bkz. 2/Bakara, 104.

daha doğru olurdu. Ama Allah, inkârları yüzünden onlara lânet etmiştir; öyleyse çok azı dışında, inanmayacaklar.

47. Ey Kitap verilenler! Biz, kimi yüzleri silip belirsiz yaparak arkalarına çevirmeden veya cumartesi adamlarına [1] lânet ettiğimiz gibi, onlara lânet etmeden, yanınızdakini doğrulayıcı olarak indirdiğimize inanın. Allah'ın buyruğu mutlaka yerine getirilecektir.
48. Hayır, Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bundan başkasını, dilediği kimse için bağışlar. Ama kim Allah'a ortak koşarsa, kuşkusuz büyük bir günah işlemiş olur.
49. Kendilerini arındıranları görmedin mi! Ama Allah, dilediğini arındırır. Ve onlara, yanan kandil fitili kadar hâinlik edilmeyecek. [2]
50. Bak! Allah'a karşı nasıl yalan uyduruyorlar! Ve bu, açık bir günah olarak yeter!

§8. 51. Kendilerine Kitap'tan [3] bir pay verilenleri görmüyor musun, büyüye ve İsyancı'ya [4] inanıyorlar ve inkârcılar [5] için, "Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadır" diyorlar?

52. İşte, Allah'ın lânet ettikleri bunlardır ve Allah'ın lânet ettiği kişiye, aslâ yardımcı bulamayacaksın.
53. Yoksa onların krallıktan bir payı mı var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir hurma çekirdeğinin oyuğunu bile vermezlerdi.
54. Yoksa Allah'ın lütfundan verdiği insanları [6] mı çekemiyorlar? Gerçekten de İbrahim ailesine [7] Kitap ve bilgelik vermiş ve onlara büyük bir egemenlik bağışlamıştık.
55. Onlardan, ona inananlar da vardı, yüz çevirenler de. Çılgın bir alev olarak Cehennem yeter!
56. Evet, delillerimizi inkâr edenleri, kesin, Ateş'e atacağız. Derilerinin her yanışında, cezayı tatmaları için, derilerini başka derilerle değiştireceğiz. Gerçekten Allah güçlüdür, bilgedir.
57. Ve inanan ve iyi işler yapanları, içinde sürekli ve temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler [8] vardır. Ve onları koyu bir gölgeliğe girdireceğiz.
58. Gerçekte Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında

1 Bu, harfi harfine bir çeviridir. Demek istenen ise, cumartesi yasağını çiğneyenlerdir. Örneğin bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, XXXI, 14-15, Sayılar, XV, 32-36.
2 "Hâinlik" burada, baskı altında tutup ezmek anlamındadır.
3 "Kitap" burada tanrısal buyruk anlamındadır.
4 "İsyancı", burada Şeytan demektir.
5 Burada inkârcılardan maksat, Mekkeli çok tanrıcılardır.
6 "Lütfundan verdiği insanları": Kendilerine bir peygamber ve bir Kitap gelen Müslümanları.
7 İbrahim ailesine..." Burada muhtemelen Müslümanlar kastedilmiştir.
8 Allah tarafından tertemiz yaratılmış eşler.

hüküm verdiğinizde, adaletle hüküm vermenizi buyurur. Evet, Allah size ne güzel öğüt veriyor. Gerçekte Allah duyandır, görendir.

59. Ey inananlar! Allah'a boyun eğin ve Elçi'ye ve sizden buyruk sahiplerine de boyun eğin. Sonra, eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve Son Gün'e inanmışsanız, onu Allah'a ve Elçi'ye havale edin. Bu, daha iyi ve sonuç bakımından daha güzeldir.

§9. 60. Sana indirilene [1] ve senden önce indirilene [2] inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tağut'un [3] önünde yargılanmak isterler; oysa, onu inkâr etmeleri buyrulmuştu! Ama Şeytan, onları uzak bir sapkınlığa saptırmak ister.

61. Ve onlara, "Allah'ın indirdiğine ve Elçi'ye gelin" dendiğinde, ikiyüzlülerin senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.

62. Nice olacak! Ve kendi elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir kötülük çattığında? Sonra hemen sana gelip "Biz, iyilik etmekten ve uzlaştırmaktan başka bir şey istemedik!" diye Allah'a yemin ederler.

63. İşte bunlar, Allah'ın, kalplerinde olanı bildiği kimselerdir. Sen onlara aldırma, onlara öğüt ver ve kendilerini derinden etkileyecek bir söz söyle.

64. Biz her elçiyi ancak, Allah'ın izniyle, kendisine uyulsun diye gönderdik. Eğer onlar, kendilerine zulmettiklerinde, sana gelip Allah'tan bağışlanma dileselerdi ve Elçi de onlara bağışlanma dileseydi, elbette Allah'ı tövbeleri çok kabul edici, merhametli bulurlardı. [4]

65. Ama hayır! Rabb'ine and olsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem seçip sonra, verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymadan, tümüyle boyun eğmedikçe, inanmış olamazlar.

66. Eğer onlara "Kendinizi öldürün" yahut "Yurtlarınızdan çıkın" diye yazmış olsaydık, onların pek azı dışında, bunu yapmazlardı. Oysa, kendilerine verilen öğüdü yerine getirmiş olsalardı, kuşkusuz bu, onlar için daha iyi ve daha sağlam olurdu;

67. o zaman onlara, kendi katımızdan elbette büyük bir karşılık verirdik,

68. ve onları dosdoğru bir yola iletirdik.

69. Kim Allah'a ve elçiye boyun eğerse, işte onlar Allah'ın kendilerine iyilikler verdiği peygamberler, özü sözü doğrular, şehitler ve iyilerle birliktedirler ve onlar da ne güzel arkadaştırlar!

70. Bu, Allah'ın lütfudur. Ve bilen olarak Allah yeter!

§10. 71. Ey inananlar! Önleminizi alın. Sonra, bölük bölük veya toptan sefere çıkın.

72. Evet, aranızda böyle ağır davranan vardır; size bir kötülük gelirse, "Allah bana lütfetti de onlarla bulunmadım" demeye başlayacak;

---

1 Vahiy yoluyla bildirilene. Bkz. 2/Bakara, 4. âyetin notu.

2 Hitap Hz. Muhammed'edir. Ondan önce indirilenden amaç da, Kitab-ı Mukaddes'tir.

3 "Tağut", âsi Şeytan'dır. Bkz. 2/Bakara, 256; 39/Zümer, 17 ve notu.

4 Bu günah itirafı hakkında, ayrıca bkz. 58/Mücadele, 12.

73. ve Allah'tan size bir lütuf erişirse, sizinle kendisi arasında hiçbir dostluk yokmuş gibi, "Keşke onlarla birlikte olsaydım da, ben de büyük bir başarı kazansaydım" diyecek.
74. Öyleyse, şimdiki hayatı [1] öteki dünya karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Ve kim Allah yolunda savaşırsa, öldürülsün veya üstün gelsin, [2] biz ona büyük bir karşılık vereceğiz.
75. Ve size ne oluyor ki, Allah yolunda ve "Rabb'imiz! Bizi, insanları hâin olan bu kentten çıkar, tarafından bize bir koruyucu gönder, katından bize bir yardımcı gönder" diyen, ezilen erkekler, kadınlar ve çocuklar [3] uğrunda savaşmıyorsunuz?
76. İnananlar, Allah yolunda savaşırlar; inkâr-cılar ise, Tağut yolunda savaşırlar. Siz de Şeytan'ın dostlarına karşı savaşın. Kuşkusuz Şeytan'ın düzeni zayıftır!

§11. 77. Kendilerine, "Ellerinizi çekin, namazı kılın, zekatı verin" denenleri görmez misin? Sonra onlara savaş yazıldığında, içlerinden bir kesimi, bir de bakarsın ki, Allah'tan korkar gibi, hatta daha şiddetli bir şekilde insanlardan korkarlar ve "Rabb'imiz! Bize savaşı niçin yazdın, bizi yakın bir zamana kadar geri bırakamaz mıydın?" derler. De ki: "Bu dünya geçimliği önemsizdir; takvâlılar için öteki dünya, daha iyidir. Ve siz yanan kandil fitili kadar incitilmeyeceksiniz. [4]

78. "Nerede olursanız olun, ölüm size yetişecektir; sağlam kaleler içinde bulunsanız bile." Onlara bir iyilik dokunursa, "Bu Allah'tandır" derler. Başlarına bir kötülük geldiğinde ise, "Bu, sendendir" [5] derler. De ki: "Hepsi de Allah'tandır." Ama ne oluyor, bu kişiler, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar?
79. Sana bir iyilik gelirse Allah'tan, bir kötülük dokunursa bizzat kendinden...? [6] Ve seni insanlara elçi olarak gönderdik. Ve ne yeterli tanıktır Allah! [7]
80. Elçi'ye boyun eğen, kuşkusuz, Allah'a boyun eğmiş olur. Ve kim sırt çevirirse... Peki, biz de seni onlara bekçi olarak göndermedik!
81. "Baş üstüne!" derler, sonra senin yanından çıktıklarında, içlerinden bir kesim,

---

1 "Şimdiki hayat" deyimi için bkz. 2/Bakara, 85.

2 Harfi harfine: Sonra, ister öldürülsün, ister üstün gelsin.

3 Harfi harfine: Düşmanın baskısı altında bulunan ve zayıf görülen erkekler, kadınlar...

4 "İncitilmeyeceksiniz." Harfi harfine: Size hâinlik edilmeyecek. 4/Nisâ, 49'daki gibi.

5 Ey Muhammed! Her şey Allah'tan gelir. İyilik gibi kötülük de O'ndandır. İyilik de kötülük de göreli şeylerdir. Aç kurt kuzuyu parçaladığında, bu, kurt için iyi, kuzu için kötüdür. Kendi iradesiyle insanları katleden bir eşkıya ile, aklı ermediği için cana kıyan bir çocuk veya av yaparken insanı öldüren bir avcı, maaşı devlet tarafından verilen bir cellat, devlete başkaldıran âsi ile devletin askeri... Bunların yaptıkları şeklen birbirine benzese de, ne kadar da farklıdırlar! Birisi bağışlanır, öbürü cezalandırılır. Birine lânet okunurken öbürü kahraman ilân edilir. Demek ki, kötülük ancak duruma göredir.

6 "...bizzat kendinden...?" Bu söyleyiş daha birçok kez geçer. (Bkz. 2/Bakara, 124, 7/A'raf, 113, 8/Enfal, 27...vs.) Kur'an'ın üslubu bazen, soruyu, soru edatıyla değil de ses tonuyla sorar. Burada soru anlamı olmazsa, kaderle ilgili olan önceki âyet olumlu anlaşılamaz.

7 Harfi harfine: Tanık olarak Allah ne kadar yeterlidir!

geceleyin, senin dediklerinden başka şeyler kurarlar.[1] Ama Allah, geceleyin kurduklarını yazar. Onlara aldırma, Allah'a güven. Ve ne yeterli kefildir Allah![2]

82. Kur'an'ı derinliğine, düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkasından gelseydi, onda pek çok çelişki bulurlardı.

83. Kendilerine güven veya korku konusunda bir haber geldiğinde onu yayarlar. Oysa o haberi Elçi'ye veya kendilerinden yöneticilere götürselerdi, onlardan, çıkarım gücüne sahip olanlar, onu bilirdi. Ve Allah'ın size bol lütfu ve rahmeti olmasaydı, -pek azınız dışında,- kesin, Şeytan'a uyardınız.

84. Allah yolunda savaş, -sen kendinden başkasından sorumlu değilsin- ve inananları da teşvik et; umulur ki Allah, o inkârcıların şiddetini önler. Allah'ın kahrı ders verici, cezası da çok çetindir.

85. İyi bir işe aracılık edene, ondan bir pay vardır; kötü bir şeye aracılık edene de ondan bir sorumluluk vardır. Ve Allah, her şeyin üzerinde gözetleyicidir.

86. Eğer, bir selâmla selâmlanırsanız, siz, daha iyisiyle selâmlayın ya da onu verin. Evet, Allah, her şeyin hesabını sorandır.

87. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur! Şüphesiz O, Diriliş Günü, sizi toplayacaktır, ki onda hiç kuşku yoktur. Ve Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

§12. 88. İkiyüzlüler hakkında ikiye ayrılmanız da niye? Allah onları, yaptıkları yüzünden baş aşağı etmiştir. Allah'ın saptırdığını siz mi doğru yola getirmek istiyorsunuz? Ve Allah'ın saptırdığı kimseye sen hiçbir yol bulamazsın.

89. Onlar inkâr ettikleri gibi, sizin de inkâr edip kendileriyle eşit olmanızı isterler. Allah yolunda hicret etmedikçe, onlardan dost edinmeyin! Ama eğer sırt çevirirlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün ve onlardan dost da, yardımcı da edinmeyin;

90. ancak, sizinle kendileri arasında andlaşma olan bir halka sığınanlar ya da sizinle de, kendi halklarıyla da savaşmayı istemediklerinden, yürekleri sıkılarak size başvuranlar başka. Allah dileseydi, onlara, size karşı güç verirdi de sizinle savaşırlardı. Eğer sizden uzak durur, sizinle savaşmaz, size barış önerirlerse,[3] Allah onların zararına size bir yol vermemiştir.

91. Hem sizden, hem de kendi halklarından güvende olmak isteyen başkalarını da göreceksiniz. Bunlar, kargaşaya her sürüklendiklerinde[4] ona aceleyle atılırlar. Öyleyse, eğer sizden uzak durmazlar, barış önermezler ve el[5] çekmezlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. İşte onların zararına, size apaçık bir yetki verdik.

---

1 "Geceleyin ... kurarlar.": "Geceyi geçirmek" anlamına da gelen "beyyete" fiili, burada "karanlık işler çevirmek", "dolap döndürmek" anlamında kullanılmıştır.

2 Harfi harfine: Kefil olarak Allah ne kadar yeterlidir!

3 "Size barış önerirlerse." Bkz. 8/Enfal, 61; 47/Muhammed, 35.

4 Kötü dostlar tarafından.

5 Harfi harfine: Ellerini.

§13. 92. Bir inananın diğer bir inananı, yanlışlık dışında, öldürmeye hakkı olabilir mi? Kim bir inananı yanlışlıkla öldürürse, bir inanan köleyi özgürleştirsin[1] ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça, ona kan bedeli ödesin. Eğer öldürülen, kendisi inanmış olup size düşman bir halktan ise[2] inanan bir köleyi özgürleştirsin. Eğer aranızda andlaşma olan bir halktan ise, ailesine teslim edilecek bir kan bedeli ödemesi ve inanan bir köleyi özgürleştirmesi gerekir. Bulamayan, Allah tarafından tövbesinin kabulü için, art arda iki ay oruç tutmalıdır. Ve Allah bilendir, bilgedir.

93. Kim bir inananı kasten öldürürse, onun karşılığı, içinde temelli kalacağı Cehennem'dir. Allah ona hışımlanmış, lânetlemiş ve büyük bir ceza hazırlamıştır.

94. Ey inananlar! Allah yoluna atıldığınızda, size selâm verene,[3] "Sen inanmış değilsin" demeden[4] önce, iyice araştırın. Şimdiki hayatın iyilikleri peşinde mi koşuyorsunuz?[5] Oysa Allah katında birçok ganimet vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size lütufta bulundu.[6] O hâlde iyice araştırın.[7] Gerçekten Allah yaptıklarınızdan dâima haberdardır.

95. İnananlardan, evlerinde oturanlarla, -özrü bulunanlar dışında- Allah yolunda mal ve canlarıyla savaşanlar bir değildir. Allah, mallarıyla ve canlarıyla savaşanları, derece bakımından, oturanlardan üstün kılmıştır. Allah tümüne en güzel ödülü söz vermiştir. Ancak Allah, savaşanları, oturanlara göre, büyük bir karşılıkla üstün kılmıştır:

96. Kendisinden dereceler, bağışlama ve rahmet vermiştir. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§14. 97. Evet, kendilerine yazık edenlerin canlarını aldıklarında[8] melekler onlara: "Ne yaptınız bakalım?" deyince, "Biz yeryüzünde güçsüz kimselerdik" derler. Melekler de, "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!" derler.[9] İşte sığınacakları yer Cehennem olanlar bunlardır. Ve ne kötü bir durumdur!

98. Çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı erkek, kadın ve çocuklar bunun dışındadırlar;

---

1 Harfi harfine: O zaman: İnanan bir kölenin boynunun azat edilmesi gerekir. bkz. 3/Âl-i İmran 15'in notu.

2 "Eğer öldürülen ....bir halktan ise." Harfi harfine: Eğer o... halktan ise.

3 "Size, selâm verene", "Size barış önerisinde bulunana" biçiminde de anlaşılabilir.

4 Harfi harfine: Demeyin.

5 Yani, bir inkârcının üzerinden ganimet kazanma umuduyla mı savaşıyorsunuz?

6 Daha önce siz de inkârcılardandınız, Allah size Müslüman olmayı nasip etti.

7 Bir yabancıyı düşman olarak görmeden önce, durumunu araştırıp öğrenmeye çalışın.

8 "Canlarını aldıklarında" ifadesi "onları öldürdüklerinde"nin harfi çevirisidir. Fransızca'da da aynı ifade vardır. Melekler, Allah tarafından belirlenen süreleri gelenlerin "canlarını alırlar."

9 "Güçsüz kimselerdik."Harfi harfine: Baskıyla zayıf bırakıldık (dolayısıyla, gerçek dini benimsemekten güçsüz bırakıldık). Hicret etmek gerekiyordu, diye karşılık verirler melekler: Yeryüzü oldukça geniştir.

99. çünkü Allah'ın bunları aklaması umulur. Allah aklayandır, bağışlayandır.
100. Ve kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde nice bereketli yerler ve bolluk bulur. Kim evinden, Allah'a ve Elçi'sine hicret ederek çıkıp da kendisine ölüm gelirse, onun karşılığını vermek Allah'a düşer. Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§15. 101. Ve yeryüzünde sefere çıktığınızda, inkârcıların size bir kötülük yapmasından kaygılanırsanız, namazı kısaltmanızda, size bir sorumluluk yoktur. Gerçekten inkârcılar, size apaçık düşmandırlar!
102. Ve sen [1] içlerinde bulunduğun ve onlara namazı kıldırdığında, onlardan bir grup senin eşliğinde ayakta dursunlar ve silahlarını da yanlarına alsınlar. Secde [2] yaptıktan sonra, o grup arka tarafınıza geçsin ve namazı kılmayan diğer grup gelsin, seninle birlikte namaz kılsın. Tedbirli olsunlar, [3] silahlarını alsınlar. -İnkârcılar, size ansızın bir baskın vermek için, silah ve eşyanızdan ayrılmanızı isterler.- Yağmurdan zarar görürseniz veya hasta olursanız, silahlarınızı bırakmanızda bir sakınca yoktur. Ama dikkatli olun. Allah inkârcılara gerçekten alçaltıcı bir ceza hazırlamıştır.
103. Sonra, namazı bitirince de, ayaktayken, otururken, yan yatarken Allah'ı hatırlayın. [4] Güvene erdiğinizde, namazı gereğince kılın, -evet, namaz, inananlara belirli vakitlerde yazılmıştır,-
104. ve düşmanı [5] kovalamakta gevşeklik göstermeyin: Eğer siz acı çekiyorsanız, kuşkusuz onlar da sizin çektiğiniz gibi, acı çekiyorlar. Üstelik siz Allah'tan onların beklemedikleri şeyleri bekliyorsunuz. Ve Allah bilendir, bilgedir.

§16. 105. Evet, biz, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği şekilde yargılayasın diye Kitab'ı sana gerçekle indirdik. Ve hâinlerin savunucusu olma.
106. Ve Allah'tan bağışlanma dile. Gerçekten Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir!
107. Ve kendilerine hâinlik edenleri de savunma. Gerçekten Allah, hâinlikte direnen günahkâr kimseyi sevmez.
108. Onlar, insanlardan gizlenmeye çalışırlar ama Allah'tan gizlenemezler. O'nun hoşnut olmadığı sözü gece kurarlarken, [6] O, kendilerinin yanındadır. Ve Allah yaptıklarını kuşatıcıdır.
109. Haydi siz, şimdiki hayatta onları savundunuz. Ama Diriliş Günü onları Allah'a karşı kim savunacak? Onlara kim kefil olacak?

---

1 Ey Muhammed!
2 "Secde": Namazın bir kuralı.
3 "Tedbirli olsunlar." Aynı ifade için bkz. 4/Nisâ, 71.
4 "Allah'ı hatırlayın": Dua ederken O'nun adını söyleyin. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu. Geniş anlamda namazın kendisi de Allah'ı anmanın önemli bir çeşididir.
5 "Düşmanı", metinde, topluluğu.
6 "Gece kurarlarken..." deyimi için ayrıca bkz. 4/Nisâ, 81.

110. Kim bir kötülük yapar veya kendine yazık eder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı bağışlayıcı, merhametli bulur.

111. Ve kim bir günah işlerse, bunu ancak kendi zararına işlemiştir. Ve Allah bilendir, bilgedir.

112. Ve kim bir hata veya suç işler de, sonra onu, bir suçsuzun üzerine atarsa, kuşkusuz bir iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.

§17. 113. Ve eğer sana Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, onlardan bir kesim seni saptırmaya çalışırdı. Oysa onlar, ancak kendilerini saptırırlar ve sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana Kitap ve bilgelik indirmiş, bilmediğini öğretmiştir. Ve Allah'ın sana lütfu büyüktür. [1]

114. Onların gizli konuşmalarının çoğunda iyilik yoktur. Ancak sadaka vermeyi, veya iyilik yapmayı ve insanların arasını düzeltmeyi gözeten kimse başka. Ve bunları, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapan kimseye, büyük bir karşılık vereceğiz.

115. Ve doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra, Elçi'den [2] ayrılıp, inananların yolundan başkasına uyan kimseyi, döndüğü yöne döndürürüz ve onu Cehennem'e sokarız. Ve o, ne kötü dönüştür. [3]

§18. 116. Hayır, Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bundan başkasını, dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse, kesin, uzak bir sapkınlığa düşmüştür.

117. Onlar, O'nu bırakıp ancak birtakım dişilere yalvarıyorlar [4] ve yine ancak isyankâr Şeytan'a yalvarıyorlar.

118. Allah ona lânet etsin, [5] şöyle demişti: "Yemin ederim ki, senin kullarından belli bir pay edineceğim;

119. ve hiç kuşkusuz, onları saptıracağım ve hiç kuşkusuz, onları kuruntulara daldıracağım ve hiç kuşkusuz, onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar; [6] ve hiç kuşkusuz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını bozacaklar." Ve Allah'ı bırakıp Şeytan'ı koruyucu edinen kaybetmiştir, apaçık bir kayıpla.

120. O, kendilerine vaatlerde bulunur, onlara sahte umutlar verir. Ve Şeytan'ın onlara vaadi, aldatmadan başka bir şey değildir.

121. İşte onların sığınacağı yer Cehennem'dir. Ve oradan kaçacak bir yer de bulamayacaklardır!

---

1 Ey Muhammed.

2 Muhammed'den.

3 Bu âyet, İmâm Şafiî'nin işaret ettiği gibi (bkz. Subkî, Tabakatu'ş-Şâfiîye, sv. Muhammed ibn İdris eş-Şafiî), İslâm hukukunda "İcma=consensus" öğretisinin temelini oluşturur.

4 Bu tanrılar uyduranlar, Allah'ın kızları dedikleri bir takım tanrılar uydurmuşlardır.

5 "Ona lânet etsin": Şeytan'a. Sonraki sözler, kovulmuş Şeytan tarafından söylenmiştir.

6 İslâm öncesi Arap çok tanrıcılarının yanlış inançlarına dayanan uygulamalar. Bkz. 5/Mâide, 103.

122. Ve inanan ve iyi işler yapanları, Allah'ın gerçek bir sözü olarak, sürekli ve temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere koyacağız. Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?

123. Bu, ne sizin arzularınıza ne de Kitap halkının [1] arzularına bağlıdır. Kim kötülük yaparsa, cezasını görür ve kendisine Allah'tan başka ne bir koruyucu bulur ne de bir yardımcı.

124. Ve -erkek veya kadın- her kim, inanarak iyi işler yaparsa, işte onlar Cennet'e girerler ve kendilerine bir hurma çekirdeğinin oyuğu kadar zulmedilmez.

125. Ve din bakımından, iyilik yaparak kendisini Allah'a teslim eden ve içtenlikle İbrahim'in dinine uyandan daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmişti! [2]

126. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Allah her şeyi kuşatıcıdır.

§19. 127. Ve kadınlar hakkında senden cevap istiyorlar. De ki: "Onlar hakkında cevabı size Allah veriyor, -ve bu, Kitap'ta size okunmuştur:- Kendileri için yazılan şeyi [3] vermediğiniz ve evlenmeyi istediğiniz yetim kadınlar ve bir de ergin olmayan çocuklar [4] ve yetimler hakkında adaleti tam olarak yerine getirmek." Evet, iyilik olarak her ne yaparsanız Allah onu bilir.

128. Ve eğer kadın, kocasının aldatmasın-dan [5] veya ilgisizliğinden kaygılanırsa, aralarında uzlaşmalarında kendilerine bir sakınca yoktur. Uzlaşmak daha iyidir. Benlikler açgözlülüğe yatkındır. Eğer iyi davranır ve takvâlı olursanız, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

129. Ne kadar isteseniz de, kadınlar arasında eşitliği [6] sağlamaya aslâ güç yetiremezsiniz. Öyleyse bir tarafa tamamen yönelerek diğerini askıdaymış gibi bırakmayın. Ama eğer barışır ve takvâlı davranırsanız, evet, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir. [7]

130. Eğer ikisi ayrılırlarsa, Allah her birini zenginliğiyle muhtaç durumda bırakmaz ve Allah sonsuzdur, bilgedir!

---

1 "Kitap halkı": Yahudi ve Hıristiyanlar. Bkz. 2/Bakara, 105'in notu; 2/Bakara, 80, 111.

2 "Allah'ın dostu" deyimi için bkz. Ahd-i Atik, II. Tarihler, XX, 7; İşaya, XLI, 9; Jacques, II, 23.

3 Miraslarını. (Bu ifade, mirası ele geçirmek için böyleleriyle evlenen vasiyi kınıyor.)

4 Harfi harfine: (Yaşlarının çok küçük olması nedeniyle güçsüz kalmış) zayıflar.

5 "Aldatma" (Arapça'sı, nüşûz). Arapça'da "nüşûz" kelimesinin, itaatsizlik anlamına da geldiği doğrudur. Daha önce 4/Nisâ, 34. âyette geçen bu anlam, kadın hakkında kabul edilebilirse de, erkek hakkında olan bu âyette aynı anlamı vermek mümkün değildir. Kanaatimize göre her iki âyette de aynı anlam, yani aldatma daha uygun düşmektedir. Çünkü Hz. Peygamber de Veda Haccı'ndaki hutbesinde aynı âyeti kullanmış ve "nüşûz" kelimesinin yerine "fahişe" (utanmazlık, zina) kelimesini koymuştur. Büyük sözlük Lisanu'l-Arab'a göre bu kelime, "nefretten dolayı terk ve ihmal etme" anlamına gelir. Bu da aynı sonucu verir. Ayrıca Bkz. 34. âyetin 3. notu.

6 "Eşitliği." Harfi harfine: Adaleti.

7 Çok kadınla evlilik, sevgide eşitlik dışında, hukuki olarak dış şartlarda ve maddi eşitliği gözetmeye bağlıdır.

131. Göklerde olan ve yerde olan her şey Allah'ındır. Hiç kuşkusuz, sizden önce Kitap verilenlere de, size de, "Allah'a karşı gelmekten sakının" diye öğüt verdik. İnkâr ederseniz bilin ki, göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır! Ve Allah, her şeye karşı zengindir, övgüye değer olandır.
132. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ın-dır. Ve ne yeterli kefildir Allah!
133. Dilerse, sizi yok eder, ey insanlar ve başkalarını getirir! Çünkü Allah, buna güç yetirir.
134. Kim bu dünya ödülünü isterse, bilsin ki, bu dünyanın da, öteki dünyanın da ödülü Allah'ın yanındadır. Ve Allah duyandır, görendir.

§20. 135. Ey inananlar! Adaleti titizlikle ayakta tutun; kendiniz, anne babanız ve yakınlarınız zararına da olsa, Allah için tanıklık eden kimseler olun. Söz konusu, ister bir zengin, ister bir yoksul olsun; her ikisi üzerinde de Allah'ın önceliği vardır. Adaleti yerine getirebilmeniz için, tutkularınıza uymayın. Eğer eğri davranır [1] veya yüz çevirirseniz, şu bir gerçek ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

136. Ey inananlar! Allah'a, Elçi'sine, Elçi'sine parça parça indirdiği [2] Kitab'a ve daha önce bütün hâlinde indirdiği Kitab'a inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve Son Gün'ü inkâr ederse, doğrusu uzak bir sapkınlığa düşmüştür!
137. Evet, inanıp sonra inkâr edenleri, sonra inanıp yeniden inkâr edenleri, sonra da inkârlarında ileri gidenleri Allah aslâ bağışlamaz ve onları bir yola iletmez.
138. İkiyüzlülere, kendilerine gerçekten can yakıcı bir ceza olduğunu bildir:
139. Onlar ki, inananları bırakıp inkârcıları dost edinirler; onlarda bir güç mü arıyorlar? Oysa gerçekte, güç bütünüyle Allah'ındır.
140. O, Kitap'ta size şunu indirmiştir: Allah'ın delillerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını duyduğunuzda, başka bir söze geçmedikçe, onlarla bir arada oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Evet, Allah ikiyüzlülerin ve inkârcıların hepsini Cehennem'de toplayacaktır.
141. Onlar ki, sizi gözetlerler. Sonra, Allah'tan size bir zafer erişirse, "Sizinle birlikte değil miydik?" derler; eğer inkârcılara bir pay çıkarsa, onlara, "Sizin üstün gelmenize neden olmadık mı? Sizi inananlardan korumadık mı?" derler. [3] Allah, Diriliş Günü, aranızda hüküm verecektir. Ve Allah inkârcılara, inananlar zararına aslâ yol vermeyecektir.

§21. 142. Evet, ikiyüzlüler Allah'ı aldatmaya çalışırlar; oysa, onları aldatan O'dur. Onlar namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı da pek az hatırlarlar,
143. bunlar ve onlar arasında bocalayıp durarak ne onlara giderler, ne bunlara... Bu nedenle, Allah'ın şaşırttığı kimse için, sen aslâ bir yol bulamazsın.

1 "Eğri davranır." Harfi harfine: Eğip bükerseniz.
2 "...parça parça indirdiği" deyimi için bkz. 3/Âl-i İmran, 3. âyetin notu.
3 "Onlara... derler." Harfi harfine: ... derler (bu inkârcılara).

144. Ey inananlar! İnananları bırakıp inkârcıları dost edinmeyin. Zararınıza apaçık bir kanıt mı vermek istiyorsunuz Allah'a?
145. Evet ikiyüzlüler, Cehennem'in en alt katındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamayacaksın;
146. ancak tövbe edenler, özlerini iyileştirenler, Allah'a sarılanlar ve dinlerini Allah için arındıranlar ayrı. Bunlar, inananlarla birliktedirler. Ve Allah inananlara büyük bir karşılık verecektir.
147. Şükreder ve inanırsanız, Allah size niçin ceza versin? Ve Allah şükrün karşılığını verendir, bilendir.
148. Allah, kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez; ancak haksızlığa uğrayan ayrı. Ve Allah duyandır, bilendir.
149. Açık ya da gizli bir iyilik yapar veya bir kötülüğü bağışlarsanız, elbette Allah aklayıcıdır, gücü yetendir.
150. Evet, Allah'ı ve elçilerini inkâr eden, Allah'la elçileri arasını ayırmak isteyen, "Bir kısmına inanır, bir kısmını inkâr ederiz" diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler var ya, [1]
151. işte onlar, gerçekten inkârcılardır. İnkârcılara alçaltıcı bir ceza hazırladık.
152. Ve Allah'a ve elçilerine inanan ve onlar arasında hiçbir ayırım yapmayanlara gelince, Allah işte onları ödüllendirecektir. Ve Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§22. 153. Kitap halkı, senin kendilerine gökten bir Kitap indirmeni isterler. Ve elbette onlar, Musa'dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi ve "Allah'ı bize apaçık göster!" demişlerdi. Hâinlikleri nedeniyle onları yıldırım yakalamıştı. Kendilerine deliller geldikten sonra da, Buzağı'yı edinmişlerdi. Biz bunu da bağışladık ve Musa'ya apaçık bir yetki verdik.
154. Ve söz vermeleri nedeniyle, Dağ'ı üzerlerine kaldırdık ve onlara, "Kapıdan secde ederek girin" dedik. Ve onlara, "Cumartesi hakkında sınırları aşmayın" dedik. Ve kendilerinden sağlam bir söz aldık.
155. Her şey, sözleşmelerini bozmaları ve Allah'ın delillerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksız yere öldürmeleri ve "Kalplerimiz sünnetsizdir" [2] demeleri nedeniyle oldu, -ki inkârları yüzünden Allah, onların kalplerini mühürledi, öyle ki, bazıları dışında, onlar inanmayacaklar;-
156. her şey, inkârlarından ve Meryem'e karşı sözlerinden -büyük iftira-,
157. ve sözlerinden: "Şüphesiz biz öldürdük Mesih'i"; İsa'yı, Meryem Oğlu'nu, Allah'ın Elçisi'ni!.... Oysa onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler ama onlara, ona benzer bir şey gösterildi! [3] Evet ve onun hakkında ayrılığa düşenler,

1 Bkz. 2/Bakara, 8. Elçiye inanmadan yalnız Allah'a inanmak kişiyi kurtuluşa götürmez.
2 "Kalblerin sünnetsiz olması" deyimiyle ilgili olarak bkz. 2/Bakara, 88'nin notu; ayrıca bkz. Ahd-i Atik, Levililer, 26/41; Tesniye, 30/6.
3 Bu ifade bazen, "Ondan ayırt edilemeyecek kadar tıpatıp benzeyen biri, onun yerine kondu" şeklinde çevrilmiştir. Ama cümle iki anlama da gelebilen fiilden oluşturulduğu için, anlam o kadar net değil. Harfi harfine: "Kendilerine onun benzeri verildi" veya "...kuşku verildi".

doğrusu bundan bir kuşku içindedirler: Bu konuda zanna uymaktan başka hiç-bir bilgileri yoktur. Çünkü, onu kesin olarak öldürmediler,

158. ama Allah, onu kendine doğru yükseltti. Ve Allah güçlüdür, bilgedir.

159. Kitap halkından, ölümünden önce, ona inanmayacak yoktur. O, Diriliş Günü onlara karşı tanık olacaktır. [1]

160. Yahudiler [2] tarafından yapılan bir hâinlikten ve çoklarını Allah yolundan alıkoymalarından dolayı, kendilerine helâl kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık,

161. -ve kendilerine yasaklandığı hâlde [3] faiz almalarından -ve insanların mallarını haksızlıkla yemelerinden... Onlardan inkârcılara can yakıcı bir ceza hazırladık.

162. Ama onlardan ilimde derinleşenlere, sana indirilene ve senden önce indirilene inanmış inananlara, [4] namazı kılanlara, zekatı verenlere, [5] Allah'a ve Son Gün'e inananlara, evet işte onlara, kuşkusuz büyük bir karşılık vereceğiz.

§23. 163. Evet, Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. [6] Ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve Kabileler'e, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a Süleyman'a da vahyettik [7] ve Davud'a da Zebur'u verdik.

164. Ve bir kısım elçileri sana daha önce anlattık ve kimi elçileri sana anlatmadık; -Allah Musa'ya gerçekten konuştu;- [8]

165. duyuran ve uyaran elçiler, elçilerden sonra, insanların Allah'a karşı herhangi bir kanıtı kalmasın diye. Ve Allah güçlüdür, bilgedir.

166. Ama Allah sana indirdiğiyle tanıklık eder, onu sana bilgisiyle indirmiştir. Ve Melekler de tanıklık ederler. Ve ne yeterli tanıktır Allah! [9]

167. Evet, inkârcılar ve Allah yolundan alıkoyanlar, kuşkusuz uzak bir sapkınlığa düşmüşlerdir.

168. Evet, inkâr ve hâinlik edenleri Allah aslâ bağışlayacak değil, onları bir yola iletecek de değildir.

169. Ancak içinde sürekli ve temelli kalacakları Cehennem yolu başka. Ve bu, Allah'a kolaydır.

---

1 "Ölümünden önce." İsa'nın ölümü mü? Yoksa kişinin kendi ölümü mü? "Tanık olur." İnanacak kişi mi? Yoksa İsa mı? Âyet kapalı bir cümledir, fazla irdelememek gerekir, her iki yoruma da elverişlidir.

2 "Yahudiler" deyimi için bkz. 2/Bakara, 62.

3 Tevrat'ın faizi yasak kılması hakkında bkz. Tesniye, XXIII, 20.

4 Yani, Müslümanlara.

5 "Zekat vermek"le ilgili olarak bkz. 2/Bakara, 43 ve notu.

6 Ey Muhammed!

7 Dikkat edilsin ki, burada, "indirmek" değil de "vahiy" kavramı kullanılmıştır.

8 Harfi harfine çeviri: Bilinçli olarak kasten konuştu. Bkz. 40/Ğafir, 78.

9 Harfi harfine: Tanık olarak Allah ne kadar yeterlidir!

170. İnsanlar! Evet, Elçi,[1] Rabb'inizden size gerçeği getirdi. Öyleyse inanın, bu iyiliğinize olacak. Ve eğer inkâr ederseniz, evet, göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Ve Allah bilendir, bilgedir.
171. Ey Kitap halkı! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçekten başkasını söylemeyin. Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın Elçisi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın, "Üçtür"[2] demeyin. Vazgeçin! Bu, sizin için daha iyidir. Allah, ancak bir tek Tanrı'dır. Çocuğu bulunmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde olan her şey O'nundur. Ve ne yeterli kefildir Allah!
172. Ne Mesih ne de yakınlaştırılmış[3] melekler Allah'a kul[4] olmaktan[5] aslâ geri durmazlar.[6] Ve kim O'na kulluktan geri durur ve büyüklük taslarsa, O, onların hepsini yakında kendine toplayacaktır.
173. Sonra, inanan ve iyi işler yapanlara gelince, karşılıklarını onlara tam olarak verecek, lütfunu onlara daha da arturacaktır. Kulluk etmekten geri duranları ve büyüklük taslayanları ise can yakıcı bir cezaya çarpturacaktır. Ve kendilerine Allah'tan başka ne bir koruyucu ne de bir yardımcı bulabilirler.
174. İnsanlar! Evet, Rabb'inizden size açık bir kanıt gelmiştir. Ve size apaçık bir nur[7] indirdik.
175. Ve sonra, Allah'a inanan ve O'na sarılanlara gelince; onları pek yakında kendinden bir rahmet ve lütuf içine daldıracak ve onları dosdoğru bir yolla kendisine yöneltecektir.
176. Senden cevap isterler.[8] De ki: "Allah, babası ve çocuğu olmayan ölünün mirası hakkında size cevap veriyor: Eğer çocuğu olmayan, bir kız kardeşi bulunan kimse ölürse, bıraktığının yarısı ona aittir ve kız kardeşinin çocuğu yoksa, kendisi, ona tamamen varis olur ve eğer iki kişi iseler,[9] bıraktığının üçte ikisi

---

1 Muhammed.
2 "Üçtür" deyimi hakkında bkz. 5/Mâide, 73.
3 Allah'a.
4 "Allah'ın kulu" için bkz. Matta, 12/18. Orda, İşaya Peygamber tarafından, Hz. İsa'nın önceden bu vasıfla haber verildiği yer almaktadır. İşaya, 42/1.
5 "Allah'a kul olmaktan..." İbadet edici kul olmaktan.... (bkz. 3/Âl-i İmran, 15'in notu.)
6 Bkz. 19/Meryem, 30.
7 Kur'an söz konusudur.
8 "Senden cevap isterler..." Burada, 12. âyeti değil, 127. âyeti izleyen tamamlayıcı bir yasal düzenleme söz konusudur. Birincisi Uhud Savaşı'nın hemen arkasında ve geleneksel eski miras yasasının neden olduğu önemli bir can sıkıcılığa çözüm getirmek üzere inmişti. İkinci âyet ise, daha sonra inmiştir. Eski geleneğe göre, değil yalnız kadınlar, hatta küçük erkek çocuklar bile, ölenden hiçbir miras alamıyorlardı. Mirasta yalnız, savaşacak yaşta olan erkekler hak sahibi idiler. Bu duruma göre, çok sayıda küçük çocuğu bulunan dul bir kadın, her an, kocasının uzak akrabaları yararına büyük bir serveti kaybetme ve yoksul düşme riskiyle karşı karşıyaydı. Kur'an işte bu haksızlığı ortadan kaldırdı. (Bkz. İbn Habib, el-Muhabber, s. 324-325.)
9 Harfi harfine: Ve eğer ondan iki tane varsa.

onlaradır. Eğer mirasçılar -erkek veya kız- kardeşlerse, erkeğe, iki kızın payı kadar vardır. Sapacaksınız diye[1] Allah size açıklama yapıyor." Ve Allah her şeyi bilendir.

1 "Sapacaksınız diye." Gerek burada, gerekse başka birçok âyette (örneğin 6/En'âm, 25; 16/Nahl, 15; 21/Enbiyâ, 31; 30/Rum, 10...vd.) Arapça'nın özel bir ifade kullanımı söz konusudur. Şöyle ki: Bizim "diye" şeklinde çevirdiğimiz "en" kelimesi, "saparsınız korkusuyla" veya "çünkü, başka türlü sapardınız" anlamını vermektedir. Oysa, bu her iki ifade de metinde açıkça yer almamaktadır. Bizim çevirimiz, Arapça'daki orijinal söyleyişi gözetmek içindir. Bazen, "fe" edatına aynı anlamda rastlanabilir. Örneğin, 7/A'raf, 19 ve 73'de olduğu gibi.

Sûre 5
Mâide

Sûre, adını 112. âyetten almıştır. Medenîdir. 112. sırada inmiştir, 120 âyettir. Medenî kavramı için bkz. Sûre 1/Fâtiha, 2. not.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey inananlar! Sözleşmeleri yerine getirin. İhramda iken [2] avlanmayı helâl görmeksizin, -size bildirilecekler dışında- hayvanlar helâl kılındı; Allah dilediği kararı verir.

2. Ey inananlar! Allah'ın simgelerine, [3] Kutsal Ay'a, kurbanlığa, gerdanlıklara, [4] Rab'lerinden lütuf ve hoşnutluk isteyerek Kutsal Ev'e [5] gelenlere saygısızlık etmeyin. [6] İhramdan çıktığınızda [7] avlanabilirsiniz. Sizi Kutsal Mescid'ten alıkoyduğu için bir topluluğa olan kininiz, aşırı gitmenize neden olmasın; iyilik ve takvâda birbirinizle yardımlaşın, günah ve aşırı gitmede yardımlaşmayın. Allah'tan sakının, Allah'ın kovuşturması gerçekten çetindir! [8]

3. Leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilenler ve boğulmuş, [9] bir yerine vurularak öldürülmüş, düşüp yuvarlanmış, bir hayvan tarafından boynuzlanmış, yırtıcı hayvan tarafından parçalanarak yenmiş olanlar, -canları çıkmadan kestikleriniz dışında- dikili taşlar üzerine boğazlananlar, [10] fal oklarıyla kısmet aramanız [11] size haram kılındı; bunlar yoldan çıkmaktır. İnkârcılar, bugün dininizden

1 "Bölüm" için, kitabın baş tarafındaki "Birkaç Terimin Anlamı"na bakınız.

2 Yani, hac veya umre sırasında.

3 "Allah'ın simgeleri" deyimi için bkz. 2/Bakara, 158 ve notu.

4 "Gerdanlıklar": Bir hayvanın kurbanlık olduğunu göstermek için boyunlarına takılan işaretler.

5 Kâbe.

6 "...saygısızlık etmeyin." Helal görme veya helal olduğunu ilan etme de bu kelime ile karşılanır. Saygısızlık etmek, aşağılayıcı söz veya davranışta bulunmak demektir. Harfi harfine: Helâl görme. Ama helâl ve lâdinî birbiriyle örtüşen iki terimdir; gerçekte de nesneler, kutsal nesneler ve lâdinî nesneler diye ikiye ayrılmazlar ama helâl ve haram diye ayrılırlar. Helâl (licite), Allah tarafından insanın kullanımına izin verilenler; haram (illicite) ise, ya insan için kötü ve zararlı olan (günah) veya Allah'ın kendisine ayırdığı (kutsal) veya diğer deyimiyle -iyi olsun, kötü olsun- Allah tarafından insanın kullanımına yasaklanan şeydir.

7 Normal yaşantıya,- "sivil" hayata döndüğünüzde. Bunun için hemen yukarıdaki nota bakınız.

8 Bu âyet, düşman inkârcılarla bile iyilikte bir işbirliğine çağrıdır

9 "Kan... boğulmuş hayvan... putlara kurban edilmiş hayvan" konularının Hıristiyan yasasındaki yeri için bkz. Resullerin İşleri, XV, 20 ve 29; XXI, 25. Domuzun haram oluşu için bkz. Ahd-i Atik, Levililer, XI, 7; Tesniye, XIV, 8. (Bkz. Matta, V, 17-19).

10 Çok tanrıcılar tarafından, kutsal görülen taşlar ve putlar üzerine boğazlanan hayvanlar.

11 Bu çok tanrıcı geleneğiydi. Bazen şans, talih oyunu vasıtası olarak da kullanılıyordu.

umutlarını kesmişlerdir: Öyleyse onlardan korkmayın ve benden korkun. Bugün, sizin için dininizi bütünleştirdim ve size olan iyiliğimi tamamladım, din olarak sizin için İslâm'ı [1] seçtim. Kim isteğiyle günaha yönelmeksizin, açlık yüzünden darda kalırsa... [2] işte o zaman, doğrusu Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir. [3]

4. Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: "Size iyi şeyler helâl kılındı; öyleyse Allah'ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek eğittiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Ve Allah'tan sakının." Gerçekten Allah, hesapları çabuk görür! [4]
5. "Bugün, size iyi olanlar helâl kılındı! Ve Kitap verilenlerin yemeği size helâl; [5] -sizin yemeğiniz de onlara helâldir.- İnananlardan iffetli kadınlar ve sizden önce Kitap verilenlerden iffetli kadınlar [6] -namuslu olarak, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın ve mehirlerini [7] verdiğiniz takdirde- size helâldir. Ve kim inancı inkâr ederse, kuşkusuz yaptıkları boşa gitmiştir. Ve o, öteki dünyada da kaybedenlerdendir."

§2. 6. Ey inananlar! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın ve ıslak ellerinizi başlarınızın üzerine sürün ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. Ve eğer cünüpseniz, o zaman yıkanıp arının ve eğer hasta veya yolculukta iseniz veya biriniz tuvaletten gelmişse veya kadınlarla birbirinize dokunmuşsanız ve su bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm [8] alın; bununla ellerinizi, yüzlerinize ve kollarınıza sürün. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez ama sizi arıtmak ve size olan iyiliğini tamamlamak ister. Belki şükredersiniz? [9]

7. Ve Allah'ın size olan iyiliğini ve "duyduk, boyun eğdik" dediğinizde, sizi kendisiyle bağladığı sözü hatırlayın. Ve Allah'tan sakının. Evet, Allah göğüslerde olanı bilir.

---

1 "İslâm'ı." [Teslimiyet'i.]

2 "Kim isteğiyle günaha yönelmeksizin, açlık yüzünden darda kalırsa...", "ve yukarıda yasak edilen şeylerden birinden yerse." Âyette bu son kısım açıkça yer almasa da, örtük biçimde kastedilmiştir.

3 Bu âyet, Hz. Peygamber'in vefatından üç ay önce, Veda Haccı sırasında vahyedilmiştir. O gün, o zamandan beri Büyük Bayram olmuştur.

4 Harfi harfine: Hesâpta, -yani hem her birinin hesabını sorar, hem de ona hesap verir.

5 Kendilerine Kitap verilen Kitap halkı (Hıristiyan ve Yahudiler) tarafından boğazlanan hayvanların etleri size helâldir.

6 Evlenilebilecek kadınlarla ilgili olarak ayrıca bkz. 4/Nisâ, 24 ve notu.

7 "Mehir" için bkz. 2/Bakara, 236. Bu âyetle, Müslüman erkeklere, Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla -kendi dinlerini, hatta dinsel uygulamalarını terk etmeksizin- evlenmelerine izin verilmiştir. Söz konusu kadınlar, içki içme hakkına bile sahiptirler. Müslüman erkekler, evli bulundukları bu kadınlar, din farklılığı nedeniyle kendilerine mirasçı olamadıkları için, hukuken malından bir miktarını onlara vasiyet yoluyla ayırmalıdır.

8 [Toz abdesti.]

9 Eğer bedensel temizlik mümkün olmazsa, en azından, alçakgönüllülükle ve toprağı yüzüne ve kollarına değdirerek ruhsal temizliğe yönelmek gerekir. Toz aptesti için bkz. 4/Nisâ, 43

8. Ey inananlar! Haydi! Allah için adaleti ayakta tutup [1] gözeten tanıklar olun! Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adaletli olun. Bu, takvâlı olmaya daha yakındır. Ve Allah'tan sakının. Evet, Allah yaptıklarınızdan haberdardır. [2]
9. Allah, inanan ve iyi işler yapanlar için söz vermiştir: Onlar için bağışlanma ve büyük bir karşılık vardır.
10. İnkârcılara ve delillerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cahîm-Cehennem'in [3] arkadaşlarıdır.
11. Ey inananlar! Allah'ın size olan iyiliğini hatırlayın: Hani bir topluluk size el uzatmaya yeltenmişti de Allah, onların ellerini sizden çektirmişti. Ve Allah'tan sakının. İnananlar yalnızca Allah'a dayansınlar. [4]

§3. 12. Ve Allah, İsrailoğulları'ndan söz almıştı. Biz onlara içlerinden on iki başkan göndermiştik. Ve Allah onlara şöyle demişti: "Ben sizinle birlikteyim, evet eğer namazı kılar, zekatı verir, elçilerime inanır, onları destekler ve Allah'a güzel bir ödünç verirseniz, and olsun ki sizin günahlarınızı sileceğim [5] ve sizi altlarından ırmaklar akan Bahçelere [6] girdireceğim. Ve bundan sonra, sizden kim inkâr ederse, gerçekten doğru yoldan sapmış olur!" [7]

13. Ve sonra sözlerini bozmaları nedeniyle onlara lânet ettik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimeyi yerlerinden değiştirirler [8] ve kendilerine hatırlatılanların bir kısmını [9] unuturlar. İçlerinden pek azından başkasının hâinliklerini görmeye devam edeceksin. Onları [10] bağışla ve aldırma. Evet, Allah iyilik edenleri sever.
14. Ve "Biz Nasranî'yiz" [11] diyenlerden de söz almıştık. Ama onlar, kendilerine hatırlatılanların [12] bir bölümünü unuttular. Bu yüzden aralarına Diriliş Günü'ne kadar düşmanlık ve kin saldık. Ve Allah, yaptıklarını kendilerine yakında haber verecektir.
15. Ey Kitap halkı! Kitap'tan gizleyip durduğunuzun çoğunu size açıkça anlatan ve

---

1 Harfi harfine: Çok çok ayakta tutun.
2 Şu halde, düşmanlara karşı bile adalet gözetilecektir.
3 Kızgın ateşli Cehennem.
4 Bkz. 48/Fetih, 24 ve notu. Âyet, Hudeybiye ateşkesinde meydana gelen bir olaya işaret etmektedir. Hz. Peygamber'in ileri derecedeki hoşgörüsü sayesinde, provokasyon, savaşa dönüşmedi.
5 Harfi harfine: Sizden günahlarınızı ödeyeceğim.
6 Cennet'e.
7 Âyette, 3. tekil kişiden, 1. çoğul kişiye, sonra yine 3. tekil ve 1. tekil kişiye geçiş yapılmaktadır. Yani Allah doğrudan doğruya konuşuyor ve kendisinden söz ediyor.
8 "Onlar kelimeyi yerlerinden değiştirirler" ifadesi için bkz. 4/Nisâ, 46'nın notu.
9 Kitab-ı Mukaddes'i. "Hatırlama", "hatırlatma" kelimeleri için bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
10 Yahudileri.
11 "Nasranî": Hıristiyan.
12 İncil'in.

birçok şeyin de üzerinde durmayan Elçi'miz [1] gelmiştir. Doğrusu size Allah'tan bir nur [2] ve apaçık bir Kitap gelmiştir.

16. Allah, hoşnutluğunu gözetenleri, onunla, [3] esenlik yollarına erdirir; kendi izni ile onları, karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve onları doğru bir yola iletir.
17. "Allah mı? Ama o Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler inkârcı oldular. De ki: "Allah, Meryem oğlu Mesih'i, annesini ve yeryüzündekilerin hepsini yok etmeyi dilerse, kim O'na karşı bir şey yapabilir?" Oysa göklerin, yerin ve arasındakilerin krallığı Allah'ındır, dilediğini yaratır. Ve Allah, her şeye gücü yetendir.
18. Oysa, Yahudiler ve Hıristiyanlar, "Biz Allah'ın çocukları ve sevgilileriyiz" dediler. De ki: "Öyleyse günahlarınızdan ötürü sizi niçin cezalandırıyor? Hayır! Ama siz de O'nun yarattıklarından birer insansınız. Allah dilediğini bağışlar, dilediğini cezalandırır. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin krallığı Allah'ındır ve O'nadır dönüş!"
19. Ey Kitap halkı! Elçilerin arası kesildiği bir sırada, "Bize ne bir duyurucu ne de uyarıcı geldi" demeyesiniz diye, size açıklayıcı olarak Elçi'miz [4] geldi. İşte, elbette, size bir duyurucu ve uyarıcı gelmiştir. Ve Allah, her şeye gücü yetendir.

§4. 20. Ve bir zaman Musa, halkına şöyle demişti: "Ey halkım! Allah'ın size olan iyiliğini hatırlayın: İçinizden peygamberler çıkardı ve sizden krallar yaptı, insanlardan hiç kimseye vermediğini size verdi. [5]

21. "Ey halkım! Allah'ın size yazdığı kutsal toprağa girin, ardınıza dönmeyin, yoksa kaybedenler olarak dönersiniz."
22. Onlar, "Ey Musa! Orada zorba bir toplum var, onlar oradan çıkmadıkça biz oraya aslâ girmeyeceğiz, eğer çıkarlarsa, biz de gireriz" demişlerdi.
23. Allah'tan sakınanlar arasından, -O'nun kendilerine iyilikte bulunduğu- iki adam, "Üstlerine kapıdan yürüyün, oradan girerseniz gerçekten üstün gelirsiniz; eğer inanıyorsanız Allah'a güvenin" demişlerdi.
24. Onlar, "Hayır, Musa! Onlar orada oldukça, biz aslâ oraya girmeyeceğiz. Öyleyse sen ve Rabb'in gidip savaşın, biz burada oturacağız" demişlerdi.
25. Musa, "Rabb'im! Ben kendimden ve kardeşimden başkasına hâkim olamıyorum. Artık bizimle, yoldan çıkmış halkın arasını ayır" dedi.
26. Allah, "Peki, o ülke, [6] onlara kırk yıl yasaklandı; bu sırada onlar, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Sen yoldan çıkmış halk için tasalanma" dedi.

§5. 27. Ve Âdem'in iki oğlunun haberini bütün gerçekliğiyle onlara anlat: İkisi birer

---

1 Hz. Muhammed.
2 Kur'an.
3 Kur'an'la.
4 Hz. Muhammed.
5 Bu âyet, Kitab-ı Mukaddes, Sayılar, XIII, 17-XIV, 38 ile karşılaştırılsın. Söz konusu yerler, Kenan ilini aramaları ve onu izleyen gelişmelerle ilgilidir.
6 "O ülke." Harfi harfine: Orası (yani, Kutsal Toprak).

kurban sunmuşlardı; birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Beriki, "Kesin, seni öldüreceğim!" deyince, diğeri [1] şöyle demişti: "Allah ancak takvâlılardan kabul eder. [2]

28. "Öldürmek üzere elini bana uzatsan bile, ben öldürmek için sana elimi uzatmayacağım. Ben, âlemlerin Rabb'i Allah'tan sakınırım.
29. "Evet, hem benim günahımı, hem de kendi günahını yüklenip [3] Ateş halkından olmanı isterim." İşte hâinlerin cezası budur.
30. Sonra, benliği onu, kardeşini öldürmeye yöneltti ve onu öldürdü, böylece, kaybedenlerden oldu.
31. Sonra Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek üzere, yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar da olamadım mı ki, kardeşimin cesedini [4] gömeyim" dedi ve pişmanlardan oldu.
32. İşte bunun içindir ki, İsrailoğulları'na şunu yazdık: [5] Kim bir insanı -başka birine veya yeryüzünde yapılmış bir bozgunculuğa karşılık olmaksızın- [6] öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Ve kim de ona hayat bağışlarsa [7] sanki bütün insanlara hayat vermiş gibidir. Hiç kuşkusuz, elçilerimiz onlara delillerle geldiler. Sonra, buna karşın, onların çoğu, yeryüzünde aşırılığa dalıyorlar.
33. Allah ve Elçi'sine karşı savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuğa çalışanların karşılığı ancak öldürülmek veya çarmıha gerilmek ya da el ve ayakları çapraz olarak kesilmek [8] ya da yerlerinden sürülmektir. [9] Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Öteki dünyada da [10] onlar için büyük bir ceza vardır;
34. ancak, siz kendilerini ele geçirmeden önce tövbe edenler, bunun dışındadır: Biliniz ki Allah, gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§6. 35. Ey inananlar! Allah'tan sakının ve O'na yaklaşmaya yol arayın ve O'nun yolunda savaşın. Belki kazançlı çıkarsınız.

36. İnkârcılar, yeryüzündeki her şey ve bunun yanında bir o kadarı da kendilerinin olsa, Diriliş Günü'nün cezasından kurtulmak için bunları fidye olarak verseler, aslâ kabul edilmez. Onlar için can yakıcı bir ceza vardır.

---

1 "Diğeri", âyette yalnızca "o" şeklindedir.
2 Bu öyküyü karşılaştırın: Ahd-i Atik, Yaratılış, IV.
3 Şehitlik ölenin günahlarını bağışlatır. Cinayet ise, öldürene yeni bir günah daha yükler.
4 Kitab-ı Mukaddes, cesetten söz etmiyor.
5 Harfi harfine çeviri. Bu ifade, Fransızca'da pek alışılmamış bir deyimdir. Buradaki "yazmak", 3/Âl-i İmran, 7'nin notunda kaydettiğimiz anlamlarından birine dahildir.
6 Harfi harfine: Bir (başka) kişi için veya yeryüzünde bir bozgunculuk için değil de.
7 Yani öldürebildiği hâlde öldürmezse.
8 Harfi harfine: Veya elleri ve bacakları sırayla kesilir. Bazı suçlarda suçlunun sağ eli ve sol ayağı kesilerek ceza verilir.
9 Bu ifade net olmayıp değişik şekillerde yorumlanmıştır. Kimisi suçlunun hapsedilmesi şeklinde anlarken, kimisi de, sürgün olarak anlamıştır. Ama bu sürgün, İslâm ülkesinin dışına değil de, bulunulan şehrin dışına olacaktır.
10 "Dünya" ve "öteki dünya" deyimleri için bkz. 2/Bakara, 85'in notu

37. Onlar Ateş'ten çıkmak isteyecekler ama oradan çıkamayacaklar. Onlara sürekli bir ceza vardır.
38. Erkek ve kadın hırsıza gelince, yaptıklarından ötürü bir karşılık ve Allah'tan bir ceza olarak, ellerini kesin. Ve Allah güçlüdür, bilgedir.
39. Sonra, her kim ettiği zulümden tövbe edip durumunu iyileştirirse, evet, Allah onun tövbesini kabul eder. Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir.
40. Göklerin ve yerin krallığının yalnız Allah'a ait olduğunu bilmez misin? O dilediğini cezalandırır, dilediğini bağışlar. Ve Allah, her şeye gücü yetendir.
41. Ey Elçi! Kalpleri inanmamışken ağızlarıyla, "İnanıyoruz" diyenlerle Yahudilerden inkârda yarışanlar seni üzmesin. Onlar öyle casuslardır ki, yalnızca yalan için dinlerler, yanına gelmeyen başka bir topluluk hesabına casusluk yaparlar. Onlar, sözü asıl anlamlarından değiştirirler de, "Eğer size bu verilirse alın, verilmezse kaçının!" derler. [1] Allah kimin azgınlığa düşmesini dilerse, artık onun için Allah'a karşı senin elinden hiçbir şey gelmez. İşte, Allah'ın kalplerini arındırmak istemediği kimseler onlardır. Bu dünyada rezillik onlaradır ve onlara öteki düyada da büyük bir ceza vardır.
42. Yalnızca yalan için dinleyen casuslar, haramın büyük açgözlüleri! Sana gelirlerse, aralarında hüküm ver veya onları bırak. Ve eğer onları bırakırsan, sana hiçbir zarar veremezler. Eğer yargılarsan, aralarında adaletle hüküm ver. Evet Allah, âdil olanları sever.
43. Ama -Allah'ın hükümlerinin bulunduğu Tevrat yanlarında iken- nasıl seni hakem seçiyorlar da, sonra bundan sırt çeviriyorlar? O insanlar, inanmış değildirler.

§7. 44. Evet biz, içinde yol gösterme ve nur bulunan Tevrat'ı indirdik. Teslim olmuş peygamberler, onunla Yahudileri yargılarlardı ve hahamlarla bilginler de Allah'ın Kitabı'ndan kendilerinden korunması istenilen ve hakkında tanıklık ettikleri şeyle hüküm verirlerdi. Öyleyse insanlardan sakınmayın, benden sakının. Ve delillerimi [2] önemsiz bir karşılık için satmayın. Ve kim Allah'ın indirdiği [3] ile hüküm vermezse, işte onlar inkârcılardır.

45. Ve orada onlara, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş diye yazdık. Yaralar da kısasa [4] tâbidir. Sonra kim hakkından vazgeçerse bu, onun için kefaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hüküm vermezse, işte onlar hâinlerdir.
46. Ve onların izi üzerine, [5] arkalarından Meryem oğlu İsa'yı, ondan önce gelmiş bulunan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona da, -içinde yol gösterme

1 Bu casuslar, Kitab'ın sözlerini eğip bükerek, Müslümanlara derler. Bkz: 2/Bakara, 75.
2 Size açıkça belirttiğim gerçeği. Bkz. 2/Bakara, 129.
3 Vahiy yoluyla. Bkz. 2/Bakara, 4'ün notu.
4 "Kısas" için bkz. 2/Bakara, 178 ve notu. Ayrıca bkz. Ahd-i Atik, Levililer, XXIV, 17-22.
5 Hz. İsa'yı, bu sûredeki 44. âyetin sözünü ettiği peygamberlerin izinden gönderdik. Ayrıca bkz. Matta, V, 17/19. Orada, Hz. İsa'nın, Musa şeriatının en ufak bir harfini bile değiştirmek için gelmediği bildirilir.

ve nur bulunan- İncil'i, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı, takvâlılara yol gösterme ve öğüt olarak verdik.

47. İncil'e uyanlar, Allah'ın onda indirdikleri ile hüküm versinler! Allah'ın indirdiği ile kim hüküm vermezse, işte onlar, yoldan çıkanlardır.

48. Ve sana da,[1] kendisinden önce gelen Kitab'ı doğrulayıcı[2] ve onu korumak üzere gerçekle Kitab'ı indirdik. Öyleyse aralarında Allah'ın indirdiğiyle hüküm ver. Sana gelen gerçekten saparak onların tutkularına uyma! Her birinize bir yol ve bir yöntem verdik. Eğer Allah dileseydi, sizi bir tek toplum yapardı. Ama bu, verdikleri konusunda sizi denemek içindir. Öyleyse, iyi işlerde birbirinizle yarışın, hepinizin dönüşü yalnız Allah'adır. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.

49. Ve aralarında Allah'ın indirdiğiyle hüküm ver,[3] onların arzularına uyma. Allah'ın sana indirdiklerinin bir bölümünden, seni vazgeçirmelerinden sakın. Eğer sırt çevirirlerse, bil ki, Allah, bir kısım günahları nedeniyle onları yakalamak istiyor. Evet, insanların çoğu gerçekten yoldan çıkmışlardır.

50. Câhiliye[4] yargısını mı arıyorlar? Kesin inanan bir toplum için, Allah'tan daha iyi hüküm veren kim vardır?

§8. 51. Ey inananlar! Yahudileri ve Nasranîleri[5] dost edinmeyin. Onlar, birbirlerinin dostlarıdır. Sizden her kim onları dost edinirse, peki, evet, o da onlardandır. Hayır, Allah, hâin halkı doğru yola iletmez.

52. Zaten kalplerinde hastalık olanların, "Başımıza bir felâket gelmesinden korkuyoruz" diyerek onlar[6] için yarıştıklarını göreceksin. Ama Allah bir zafer veya katından bir buyruk getirir de, bir sır gibi gizledikleri şeye pişman olurlar.

53. Ve inananlar, "Sizinle birlikte olduklarına var güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıdır?" derler. Onların yaptıkları boşa gitmiş ve onlar, öyleyse, kaybedenlerdir.

54. Ey inananlar! Sizden her kim dininden dönerse...[7] Peki, Allah, sevdiği ve kendisini seven, inananlara karşı alçakgönüllü ve inkârcılara karşı çetin, Allah yolunda savaşan, hiçbir yerenin yermesinden korkmayan bir halk getirir. Bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Ve Allah sonsuzdur, bilendir.

55. Hayır, sizin dostunuz ancak Allah ve Elçisi ve boyun eğerek namazı kılan ve zekatı veren inananlardır.

---

1 Ey Muhammed!
2 Kitab-ı Mukaddes'i doğrulayan Kur'an'ı.
3 ...menden seni uzak düşürmesinler.
4 Cahiliye: Kitab'a yabancılar.
5 Hıristiyanları.
6 Medine Yahudileri.
7 Bu ifade dilbilgisi açısından tamamlanmamaktadır. Ama rahatlıkla şu şekilde tamamlanabilir: "...Allah'a bir zarar veremez."

56. Kim Allah'ı, Elçi'sini ve inananları dost edinirse bilsin ki, evet, üstün gelecekler ancak Allah'ın yandaşlarıdır.

§9. 57. Ey inananlar! Sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden ve inkârcılardan dininizi alaya ve eğlenceye alanları dost edinmeyin. Ve Allah'tan sakının, eğer inanıyorsanız.

58. Namaza çağırdığınızda, onu alay ve eğlenceye alırlar. Bu, onların gerçekten anlamayan insanlar olmasındandır!

59. De ki: "Ey Kitap halkı! Allah'a ve bize indirilene ve daha önce indirilene inanmamızdan başka hangi nedenle kızıyorsunuz bize? Ama çoğunuz gerçekten yoldan çıkmışsınız!"

60. De ki: "Allah katındaki karşılık bakımından, bundan daha kötüsünü haber vereyim mi size? Allah'ın lânetlediği ve gazap ettiği, aralarından domuzlar, maymunlar -aynı şekilde Tağut'a [1] tapanlar- çıkardığı kimseler... İşte bunlar, yeri en kötü ve doğru yoldan en çok sapmış olanlardır."

61. Size geldiklerinde, "İnanıyoruz" derler. Oysa yanınıza inkârla girer ve yine inkârla çıkarlar. Ve Allah gizlediklerini daha iyi bilir.

62. Ve onlardan çoğunun günah, sınırları aşma ve haram yemede yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kötüdür!

63. Hahamlar ve bilginler, onların günah söz söylemelerini ve haram yemelerini niçin yasaklamazlar? Yaptıkları şey ne kötüdür!

64. Ve Yahudiler, "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Dedikleri yüzünden elleri bağlansın, [2] onlara lânet olsun! Aksine, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi harcar. Ve hiç kuşkusuz sana Rabb'inden indirilen, onların çoğunun azgınlığını ve inkârını arttıracak. Aralarına Diriliş Günü'ne kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Ne zaman savaş için bir ateş yaksalar, Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Oysa Allah, bozgunculuğu yayanları sevmez.

65. Kitap halkı, eğer inansalar ve takvâlı olsalardı, kuşkusuz, kötülüklerini örter ve onları Mutluluk Cennetleri'ne [3] koyardık.

66. Evet ve eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rab'lerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı, kuşkusuz üstlerindeki ve ayaklarının altındaki şeylerden [4] besleneceklerdi. İçlerinde orta yolu tutan bir toplum vardır ama çoğunun yaptıkları ne kötüdür!

§10. 67. Ey Elçi! Rabb'inden sana indirileni bildir, eğer bunu yapmazsan, o zaman, O'nun mesajını iletmemiş olursun. Ve Allah seni insanlardan koruyacaktır. Hayır, Allah inkârcı halka kesinlikle yol göstermez.

---

1 Şeytan.

2 Veya: Zincire vurulsun.

3 "Mutluluk": Nâim, Cennet'in bir adıdır.

4 Muhtemelen, "Gökten yağan yağmurdan ve yerden çıkan ürünlerden..." anlamındadır.

68. De ki: "Kitap halkı! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabb'inizden size indirileni gereğince uygulamadıkça hiçbir şey üzere değilsiniz." [1] Ve hiç kuşku yok ki, Rabb'inden sana indirilen, onlardan çoğunun azgınlık ve inkârını arttıracaktır. Öyleyse inkârcı insanlar için tasalanma.
69. Evet, inananlar, Yahudiler, Sabiîler ve Nasranîlerden [2] her kim Allah'a ve Son Gün'e inanır ve iyi işler yaparsa, onlar kaygılanmayacaklar ve üzülmeyecekler de.
70. Hiç kuşkusuz, İsrailoğulları'ndan söz almış ve onlara elçiler göndermiştik. Ama her ne zaman bir elçi, onlara, benliklerinin hoşlanmadığı şeyi getirse, bir kısmını yalanlıyor ve bir kısmını da öldürüyorlardı.
71. Sınanmayacaklarını sanarak kör ve sağır olmuşlardı. Sonra Allah tövbelerini kabul etti. Arkasından, yine çoğu kör ve sağır oldu. Ve Allah, yaptıklarını görendir.
72. "Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir!" diyenler, kesin inkârcı olmuşlardır. Oysa Mesih, "Ey İsrailoğulları! Rabb'im ve Rabb'iniz Allah'a kulluk edin" demişti. Kim Allah'a ortak koşarsa, kesin, Allah ona Cennet'i haram kılar ve onun varacağı yer Cehennem'dir. Ve hâinler için hiçbir yardımcı yoktur. [3]
73. Tek bir Tanrı'dan başka tanrı yokken, "Allah, üçün üçüncüsüdür" [4] diyenler, kesin olarak inkârcı olmuştur. Eğer dediklerinden vazgeçmezlerse, and olsun, onlardan inkârcılara can yakıcı bir ceza dokunacaktır.
74. Allah'a tövbe etmezler ve O'ndan bağışlanma dilemezler mi? Oysa Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
75. Meryem oğlu Mesih yalnızca bir elçiydi. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Ve annesi de dosdoğru bir kadındı. Ve her ikisi de yemek yerlerdi! [5] Bak, onlara delilleri nasıl da apaçık bildiriyoruz ve sonra yine bak, nasıl yüz çeviriyorlar!
76. De ki: "Allah'ı bırakıp da, size ne bir zarar ne de bir fayda verme yetkisine sahip bulunmayan birine mi kulluk edeceksiniz?" Oysa, Allah duyandır, bilendir.
77. De ki: "Ey Kitap halkı! Dininizde aşırı gitmeyin! Gerçek: Başkası değil! Daha önce sapmış, birçoklarını da saptırmış ve doğru yoldan ayrılmış bir kesimin tutkularına uymayın."

¼11. 78. İsrailoğulları'ndan şu inkârcılar, Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lânetlenmişlerdir. Çünkü onlar, söz dinlemiyorlardı. Ve aşırı gidiyorlardı, gerçekten, [6]

79. işledikleri herhangi bir kötülükten, birbirlerini sakındırmıyorlardı. Elbette, yaptıkları şey ne kötüydü!

---

1 Siz hiç bir temele dayanmıyorsunuz.
2 Bkz. 2/Bakara, 62 ve notu. "Nasranîler": Hıristiyanlar.
3 Bkz. 9/Tövbe, 31. Yine bkz. Markos, XII, 29.
4 "Üçün üçüncüsü" deyimi için bkz. 4/Nisâ, 171.
5 Tanrı yemek yemez.
6 Örnek olarak bkz. Mezmurlar, 109; Matta, XXIII.

80. Onlardan birçoğunun, inkârcılarla işbirliği yaptığını göreceksin. Benliklerinin kendileri için hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlara öfkelenmiştir! Ve onlar cezada sürekli kalıcıdırlar.
81. Eğer Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene inanmış olsalardı, o inkârcıları dost edinmezlerdi. [1] Ama onlardan pek çoğu sapkındır.
82. İnananlara [2] en çetin düşman olarak, insanlardan Yahudileri ve Allah'a ortak koşanları bulacaksın. İnananlara dostlukça en yakın olarak da onlardan, "Biz Hıristiyan'ız" diyenleri bulacaksın. Bu, onların içinde bazı keşişler ve rahipler bulunmasından ve büyüklük taslamamalarındandır.
83. Ve Elçi'ye indirileni duyduklarında, gerçeği öğrenmelerinden gözlerinin yaşla dolduğunu görürsün; şöyle derler: "Ey Rabb'imiz! İnandık, bizi tanıklarla birlikte yaz!
84. "Rabb'imizden, bizi iyiler topluluğu arasına katmasını isterken, Allah'a ve bize gelen gerçeğe niçin inanmayalım?"
85. Allah, dedikleri için onları ödüllendirdi, onlara temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler verdi. İşte bu, iyilik yapanların karşılığıdır.
86. Ve inkâr eden ve delillerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cahîm-Cehennem'in arkadaşlarıdır.

§12. 87. Ey inananlar! Allah'ın size helâl kıldığı temiz şeyleri haram kılmayın ve sınırları aşmayın. Allah, gerçekten sınırları aşanları sevmez. [3]

88. Allah'ın size verdiği helâl ve iyi şeyleri yiyin. İnandığınız Allah'tan sakının.
89. Allah, öylesine ettiğiniz yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz ama bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü, sizi sorumlu tutar. Bunun da kefareti, ailenize yedirdiğinizin normalinden, on düşkünü yedirmek veya onları giydirmek ya da bir köleyi [4] özgürlüğüne kavuşturmaktır. Bulamayan, [5] üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğinizde, yeminlerinizin kefareti işte budur. Ama yeminlerinizi tutun! Allah size delillerini işte böyle açıklıyor. Belki şükredersiniz?
90. Ey inananlar! Evet, şarap, kumar, dikili taşlar ve fal okları, yalnızca Şeytan işi pisliktir. Öyleyse, bunlardan kaçının. Belki kazanırsınız. [6]
91. Evet, Şeytan, şarap ve kumar yoluyla, aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan [7] ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçecek misiniz?
92. Ve Allah'a boyun eğin ve Elçi'ye de boyun eğin ve sakının! Eğer sırt çevirirseniz... bilin ki, Elçi'mize düşen açık bir bildirmedir. Başka bir şey değil. [8]

---

1 Harfi harfine: "Onları dost edinmezlerdi."
2 Hz. Muhammed'e inananlar, yani Müslümanlar kastedilmektedir.
3 Nefse aşırı eziyet etmeyi.
4 Harfi harfine: Bir boyun.
5 Harfi harfine: (Bunu yapma imkânı) bulamayan.
6 Karşılaştırınız: Ahd-i Atik, Levililer, X, 9; Hakimler, XIII, 4 ve 14.
7 Bkz. 3/Âl-i İmran, 7.
8 Elçimizin üzerinde mesajın açıkça bildirilmesinden başka bir şey yoktur. Elçi, insanların kendilerine iletilen mesaja karşı nasıl davrandıklarından sorumlu değildir.

93. İnanan ve iyi işler yapanlara, tatmış olduklarından dolayı bir sorumluluk yoktur. Yeter ki takvâlı davransın, inansın, iyi işler yapsın, sonra takvâlı davranıp inansın ve sonra takvâlı davranıp iyilik yapsınlar. Ve Allah iyilik yapanları sever. [1]

§13. 94. Ey inananlar! Allah, elbette sizi, ellerinizin ve mızraklarınızın erişeceği bir kısım avlarla sınayacak [2] ki, görmediği hâlde, kendisinden kimin sakındığını ortaya çıkarsın. Öyleyse, bundan sonra, [3] kim sınırları aşarsa, ona can yakıcı bir ceza vardır.

95. Ey inananlar! İhramlı olduğunuz sürece [4] av hayvanı öldürmeyin. Sizden bile bile onu öldürenin ödemesi, -içinizden âdil iki kişinin vereceği karara göre, evcil hayvanlardan, [5] öldürdüğüne denk ve Kâbe'ye ulaştırılacak- bir kurbanlıktır. Veya yoksullara yemek yedirmek ya da yaptığının ağırlığını tatmak üzere, bunlara denk oruç tutmaktır. Allah, geçmiş şeyleri bağışlamıştır. Ama kim yeniden yaparsa, Allah ondan intikam alır. Ve Allah güçlüdür, intikam alıcıdır.

96. Deniz avı yapmak ve onu yemek size de, yolculara da, yararınıza olarak helâl kılınmıştır. Kara avı ise, ihramlı bulunduğunuz sürece haram kılınmıştır. Ve Allah'tan sakının, ki huzurunda toplanacaksınız! [6]

97. Allah, Kâbe'yi, o Kutsal Ev'i insanlar için dirlik düzenlik nedeni [7] kıldı. Kutsal Ay'ı, [8] hac kurbanını ve boynuna gerdanlıklar takılan kurbanlıkları da. Bu, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın gerçekten her şeyi bildiğini kavramanız içindir.

98. Bilin ki, gerçekten, Allah'ın kovuşturması çetindir ve gerçekten Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

99. Elçi'ye düşen yalnızca bildirmektir: Başka bir şey değil. Ve Allah, sizin açıkladıklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir.

100. De ki: "Kötünün çokluğu seni hayrete düşürse de, kötüyle iyi bir olmaz! Öyleyse, ey kavrama yeteneği olanlar, Allah'tan sakının. Belki kazançlı çıkarsınız?"

§14. 101. Ey inananlar! Size açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın. Kur'an indirilirken onları sorarsanız, size açıklanır; Allah onlardan sizi bağışlamıştır. Ve Allah bağışlayıcıdır, sabırlıdır.

---

1 Bkz. 7/A'raf, 35.

2 Harfi harfine: Avdan her hangi bir şeyle... Bu sınamanın açıklaması bir sonraki âyette verilecektir.

3 Bu şimdiki vahiyden sonra.

4 "İhramlı olduğunuz sürece", yani hac veya umre sırasında. Bkz. 2/Bakara, 196'nın notu.

5 Harfi harfine: Sığır ve davarlardan.

6 Bu âyet gösteriyor ki, İslâm öncesinden beri, deniz yoluyla Mekke'ye gelen hacılar vardı.

7 Harfi harfine: "İnsanlar için bir istasyon" (ibadet edilen bir yer).

8 İslâm öncesi Arabistan'da "Allah tarafından ateşkes" uygulaması vardı. Bu da fuarlarla aynı günlere rastlayan büyük dinî bayramlar boyuncaydı. Küçük hac (umre) için 7. ay, büyük hac için de takvimin 11, 12 ve 1. aylarıydı (birbirini izleyen üç ay). Bu aylar zarfında her türlü kan dökme ve şiddet yasaktı. Yağmalara karşı kendini daha fazla güvenceye almak için, kurban edilmek üzere Mekke'ye götürülen kurbanlıkların boynuna gerdanlıklar takılırdı. İslâm da bu ayların kutsallığını tanımış ama bu aylarla ilgili yanlış inançları ortadan kaldırmıştır. Bkz. İşaya, LX, 7.

102. Evet, sizden önce bir halk onları sormuş, sonra da onlar nedeniyle inkârcı olmuştu.

103. Allah, beş defa yavrulamış devenin kulağının yarılması, onun putlar adına salıverilmesi, beş defa ikiz doğuran dişi koyunun, yavrusunun yavrusu doğan veya beş defa baba olan erkek devenin kutsanması gibi bir şey kurallaştırmamıştır. Ama inkârcılar, Allah'a karşı yalan uydururlar [1] ve çoğu da anlamaz. [2]

104. Ve onlara, "Allah'ın indirdiğine [3] ve Elçi'ye gelin" dendiğinde, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz bize yeter" derler. Ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler?

105. Ey inananlar! Siz kendinizle ilgilenin! Doğru yolda iseniz, [4] sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır ve sonra yapmakta olduklarınızı size bildirecektir.

106. Ey inananlar! Ölüm birinize geldiğinde, vasiyet ederken sizden iki âdil kimseyi; eğer yolculukta iseniz ve ölüm hastalığı gelip çatmışsa, sizin dışınızdan iki kişiyi tanık tutun. Kendilerinden kuşkulanırsanız, onları [5] namazdan sonra alıkoyar ve "Akraba bile söz konusu olsa, -onu [6] hiçbir bedelle satmayacağız,- [7] Allah'ın tanıklığını gizlemeyeceğiz, yoksa elbette evet, günahkârlardan oluruz!" diye yemin ettirirsiniz.

107. Eğer daha sonra bunların günah işledikleri anlaşılırsa, ölene daha yakın, hak sahibi başka iki kişi, bunların yerine geçer ve "Bizim tanıklığımız ikisininkinden kesinlikle daha doğrudur, biz hak çiğnemedik, aksi takdirde kuşkusuz hâinlerden oluruz" diye Allah'a yemin ederler.

108. Bu, tanıklığı, gereği gibi yapmaları veya yeminlerinden sonra yeminlerinin reddedilmesinden korkmaları için en güvenli [8] yoldur. Ve Allah'tan sakının ve dinleyin. Allah yoldan çıkmış kimselere yol göstermez.

§15. 109. Allah, elçileri toplayacağı gün, "Size ne cevap verildi?" diyecek. Onlar da, "Hiçbir bilgimiz yoktur, kuşkusuz gaybı en iyi bilen ancak sensin" diyecekler.

110. Ve o zaman Allah şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene olan iyiliğimi hatırla. Hani [9] seni Kutsal Ruh'la desteklemiştim! Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşuyordun. [10] "Hani sana Kitab'ı, bilgeliği, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Sen iznimle, çamurdan bir kuş figürü biçimlendiriyor,

---

1 Allah'ın söylemediği şeyleri, yalan yere O'na isnad ederler.

2 Âyet, çok tanrıcılık geleneği olan, bereketli olmaları için çiftlik hayvanlarının tabulaştırılması şeklindeki bir takım göreneklere işaret ediyor. Bu göreneklerin her birisi, Arapça olarak bir tek kelimeyle ifade edilmişken biz, birer satırla ifade edebildik.

3 Vahiy yoluyla gönderdiği Kitab'a.

4 Bkz: 2/Bakara, 2'nin notu.

5 O iki tanığı.

6 Tanıklığı.

7 Hiçbir kimse bizden yalancı bir tanıklığı satın alamayacak.

8 Harfi harfine: En yakın.

9 "Hatırla", "hatırlayın" veya "hatırlat" gibi bir fiil gizlidir. Bkz. 2/Bakara, 49; 3/Âl-i İmran, 49.

10 Peygamber sıfatıyla. Bkz. 19/Meryem, 30 ve devamı.

ona üflüyordun da iznimle kuş oluyordu. Anadan doğma körü, alacalıyı iznimle iyi ediyordun. Ölüleri iznimle diriltip çıkarıyordun. [1] Ve İsrailoğulları'na deliller getirdiğinde, onlardan inanmayanlar, 'Bu apaçık bir büyüdür!' demişlerdi de ben, onların sana zarar vermelerini önlemiştim!"

111. Ve hani Havarilere, [2] "Bana ve Elçi'me inanın" diye vahyettim de onlar, "İnandık ve bizim gerçekten teslim olduğumuza tanık ol" demişlerdi.

112. Hani, Havariler, "Ey Meryem oğlu İsa! Rabb'in bize gökten bir sofra indirebilir mi?" demişlerdi de o, "İnananlarsanız, Allah'tan sakının" demişti. [3]

113. Onlar, "Ondan yemeyi, kalplerimizin kesin kanaat getirmesi, senin bize doğru söylediğini bilmek ve ona tanık olmak için istiyoruz" dediler.

114. Meryem oğlu İsa, "Ey Allah, Rabb'imiz! Bize gökten bir sofra indir ki, -öncekilerimize de, sonrakilerimize de- bir bayram ve senden bir delil olsun ve bizi besle, zaten sen besleyenlerin en iyisisin" dedi.

115. "Evet" dedi Allah, "ben onu size indireceğim. Ama bundan sonra, içinizden kim inkâr ederse, onu âlemlerde kimseye vermediğim bir cezayla cezalandıracağım!"

§16. 116. Ve Allah, "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara 'Beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı edinin' [4] dedin?" buyurduğunda, [5] diyecek: "Münezzehsin! Hakkım olmayan sözü söylemek bana yakışır mı? Eğer onu demiş olsaydım, elbette sen bilirdin: Sen, içimde olanı bilirsin ve ben sendekini bilemem; gerçekten, ğaybları en iyi bilen ancak sensin.

117. "Ben onlara yalnızca, 'Allah'a, Rabb'im ve Rabb'inize, kulluk edin' diye bana buyurduğunu söyledim. Ve aralarında bulunduğum sürece onlar üzerinde tanıktım. [6] Sonra, beni aralarından alınca [7] onları gözetleyen sendin. Ve sen her şeye tanıksın.

118. "Onları cezalandırırsan, kuşkusuz onlar senin kullarındır. Ve onları bağışlarsan, o zaman sen, gerçekten güçlüsün, bilgesin."

119. Allah, şöyle diyecektir: "Bu, doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür. Sürekli ve temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler onlarındır. Ve Allah onlardan hoşnut olacak, onlar da Allah'tan hoşnut olacaklar. İşte büyük başarı!"

120. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların krallığı Allah'ındır. Ve O, her şeye gücü yetendir.

---

1 Bu mucizeler için bkz. 3/Âl-i İmran, 49.

2 İsa'nın Havarilerine.

3 Bkz. Resullerin İşleri, X, 9 ve devamı. Orada Pierre'in, bir sofranın geldiğini gördüğü belirtiliyor.

4 Bu âyet, şüphesiz Collyridien'lere ve Hz. Meryem'e, hiçbir yaratılmışa verilmesi uygun olmayan bir kutsal makam verenlere işaret ediyor.

5 Son Yargı Günü'nde.

6 Matta, IV, 10; Luka, IV, 8. Gerçekten İsa, İncil'lerin hiçbirinde "Ben Tanrıyım!" demez. Tam aksine Allah'ın kulu olmaktan çok memnundur. Bkz.4/Nisâ, 172 ve dipnotu, Matta, XII, 18.

7 Ölüm aracılığıyla.

Sûre 6

En'âm

Sûre, adını 136'dan 142'ye kadar olan âyetlerde birkaç kez geçen bir kelimeden almaktadır. Bu kelime, koyun, sığır ve deve sürülerini meydana getiren hayvanların ortak adıdır. Hicretten Sonra inen 20, 23, 91, 93, 114, 141, 151, 152 ve 153. âyetler dışında Hicretten Önce 55. sırada inmiştir, 165 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Övgü Allah'a ki, gökleri ve yeri yarattı, karanlıkları ve aydınlığı var etti. Öyleyken, inkârcılar, hâlâ Rab'lerine eşler uyduruyorlar!

2. Sizi çamurdan yaratan O'dur. Sonra bir süre belirledi.[1] Onun katında belirlenmiş bir süre. Öyleyken, yine de kuşkulanıyorsunuz!

3. Ve O, göklerde ve yerde Allah'tır, gizlinizi ve açığınızı bilir ve ne kazandığınızı da bilir.

4. Ve onlara, Rab'lerinin delillerinden bir delil gelir gelmez, ondan mutlaka yüz çevirirler!

5. Evet, gerçek kendilerine gelince, onu yalanlarlar. Ama alaya aldıkları şeyin haberleri, kendilerine gelecektir!

6. Onlardan önce, sizi yerleştirmediğimiz bir şekilde yeryüzüne yerleştirdiğimiz, gökten üzerlerine bol yağmur yağdırıp altlarından[2] ırmaklar akıttığımız nice kuşakları yok ettiğimizi görmediler mi? Sonra onları, günahları nedeniyle yok ettik ve her birinin ardından[3] başka bir kuşak yarattık.[4]

7. Sana[5] kağıttan bir Kitap indirmiş olsaydık da, elleriyle ona dokunsalardı, inkârcılar yine de, "Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir!" derlerdi.

8. Ve "Ona[6] bir melek indirilmeli değil miydi?" dediler. Bir melek indirseydik, iş bitmiş olurdu;[7] ve onlara göz bile açtırılmazdı.

9. Ve onu meleklerden seçseydik, bir insan şeklinde gösterirdik ve onların tanımayacakları bir kılığa sokardık.

10. Hiç kuşkusuz, senden önce de birçok elçi alaya alındı; alaya aldıkları şey onlarla eğlenenleri, çepeçevre kuşattı.

§2. 11. De ki: "Yeryüzünde dolaşın, sonra da, yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bir bakın."

---

1 Sizden her kimse için bir ömür süresi belirledi.
2 Bu insanların altlarından.
3 Harfi harfine: Onların ardından.
4 Âyette, tanrısal lütufların en önemli ikisine işaret ediliyor: Yağmur ve akar sular.
5 Ey Muhammed!
6 Hz. Muhammed'e.
7 Bu, o halkın sonu olurdu. Çünkü, melek gönderileceğinde, artık vahiy indirme zamanı değil, aksine hesap sorma ve helâk zamanıdır.

12. De ki: "Göklerde ve yerdekiler kimindir?" "Allah'ındır!" de. Rahmet etmeyi bizzat kendi üzerine yazmıştır. Hiç kuşku götürmeyen Diriliş Günü'nde, sizi, kesin toplayacaktır. Kendilerini kayba uğratanlardır ki, onlar inanmazlar.
13. Ve gecede ve gündüzde barınan her şey O'nundur. O duyandır, bilendir.
14. "Gökleri ve yeri yaratan, beslenmeyip besleyen Allah'tan başkasını mı koruyucu edineceğim?" de. "Bana, teslim olanların ilki olmam buyruldu" de ve aslâ tanrılar uyduranlardan [1] olma!
15. De ki: "Ben Rabb'ime karşı gelirsem, gerçekten, büyük bir Gün'ün [2] cezasından korkarım."
16. O gün kim esirgenirse, işte Allah ona rahmet etmiştir. [3] Ve işte apaçık başarı budur!
17. Allah sana bir sıkıntı verse, O'ndan başka hiç kimse, onu gideremez. Sana bir iyilik verirse, kuşkusuz O, her şeye gücü yetendir.
18. Kullarının üstünde egemen olan O'dur. O bilgedir, her şeyden haberdardır.
19. De ki: "Tanıklık bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah benimle sizin aranızda tanıktır ve bu Kur'an, sizi ve ulaşacağı kimseleri uyarmam için, bana vahyolundu." Allah'la birlikte başka tanrılar bulunduğuna gerçekten, siz mi tanıklık ediyorsunuz? De ki "Ben tanıklık etmem!" De ki: "O ancak tek bir Tanrı'dır ve ben ortak koşmanızdan uzağım."
20. Kendilerine Kitap verdiklerimiz, Elçi'yi, öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. [4] Kendilerini kayba uğratanlardır ki, onlar inanmazlar.

§3. 21. Ne kötü hâindir o ki, Allah'a karşı yalan uydurur [5] ya da delillerini yalanlar. Hâinler, kesin, başarıya ulaşamazlar.

22. Ve hepsini toplayacağımız gün, o ortak koşanlara, [6] "İddia ettiğiniz ortaklarınız nerede?" diyeceğiz.
23. O zaman, sınavlarında, "And olsun Rabb'i-miz Allah'a! Bizler ortak koşanlardan değildik" sözünden başka bir şey diyemezler.
24. Kendilerine karşı nasıl da yalan söylediklerine bak! Ve uydurdukları şeyler, kendilerinden nasıl da kaybolup gitti! [7]
25. Onlardan seni dinlemeye gelenler vardır, o sırada kalplerine bir örtü, -onu an-

1 Bkz. 2/Bakara, 96'nın notu.
2 Diriliş ve Hesâp Günü'nün.
3 Harfi harfine: O ona merhamet etmiştir
4 "Elçi'yi... tanırlar." Harfi harfine: Onu...tanırlar. Bkz. 3/Âl-i İmran, 81; 26/Şuarâ, 196; 61/Saff, 6.
5 Harfi harfine: Allah'a karşı bir yalan uydurandan daha hâin kim olabilir? Bkz. 5/Mâide, 103'ün notu.
6 Allah'a ortak koşanlara.
7 Harfi harfine: (Yalanlarının konusu olan: Allah'ın ortakları diye uydurdukları düzmece tanrılar,) kendilerinden nasıl kaybolup gitti.

larlar diye-[1] kulaklarına da bir ağırlık koyduk. Onlar her türlü delili görseler bile, yine de inanmazlar. Ve sana geldiklerinde de seninle çekişirler. İnkârcılar, "Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir!" derler. [2]

26. Onlar, ondan alıkorlar, kendileri de uzaklaşırlar. Ve kendilerini yok ederler. Bununla birlikte bilincine varmazlar.
27. Ateş'in[3] kenarında durdurulduklarında onları bir görseydin! Sonra, "Yazık! Keşke dünyaya yeniden döndürülseydik de Rabb'imizin delillerini yalanlamasaydık ve inananlardan olsaydık!" diyecekler.
28. Hayır! Daha önce gizlemiş oldukları şeyler[4] onlara görünecektir. Geri döndürülselerdi, yine kendilerine yasak edilen şeylere dönerlerdi. Evet, onlar gerçekten yalancıdırlar!
29. Ve diyorlar ki: "Başkası yok bizim için, yalnız şimdiki hayat ve biz diriltilmeyeceğiz de."
30. Rab'lerinin huzurunda durdurulduklarında, onları bir görseydin! Allah, "Bu gerçek değil miymiş?" diyecek; onlar, "Evet, Rabb'imiz hakkı için bu gerçektir" diyecekler. Ve O, "Öyleyse inkâr etmenizden ötürü cezayı tadın!" diyecektir.

§4. 31. Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, kesin kaybetmişlerdir! Nihayet, Belirlenmiş Vakit onlara ansızın gelince, yüklerini arkalarına yüklenerek, "O konuda yaptığımız büyük ihmallerden ötürü vah bize!" diyecekler. Ne kötü, değil mi, yüklendikleri!

32. Ve şimdiki hayat, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Son Yurt, takvâlı davrananlar için, kesinlikle daha iyidir. Hâlâ anlamıyor musunuz?
33. Evet, söylediklerinin gerçekte seni üzdüğünü biliyoruz. Ama onlar seni yalanlamıyorlar; onlar, Allah'ın delillerini yalanlıyorlar. [5]
34. Elbette senden önce nice elçi yalanlandı. Kendilerine yardımımız gelene kadar yalanlanmaya ve eziyetlere katlandılar. Allah'ın sözlerini hiç kimse değiştiremez. Hiç kuşkusuz elçilerin kimi haberleri sana da gelmiştir.
35. Eğer ilgisizlikleri sana çok ağır geliyorsa; onlara bir delil getirmek için yere bir tünel ya da göğe bir merdiven yapmaya gücün yeterse... Oysa Allah dileseydi, onları hemen doğru yolda toplardı. Öyleyse, sakın bilgisizlerden olma!
36. Başka bir şey değil: O, yalnızca dinleyenlere cevap verir. Ve ölülere gelince, Allah, diriltecek, sonra O'na döndürülecekler.
37. Ve "Rabb'inden niçin ona[6] bir delil indirilmedi?" dediler. De ki: "Evet, Allah

1 Bkz. 4/Nisâ, 176'nın üçüncü notu.
2 Karşılaştırınız: İşaya, VI, 10. Matta tarafından yeniden ele alınmış, XIII, 13.
3 Cehennem'in.
4 Apaçık olan "Allah'ın birliği" ve "hesaba çekilme."
5 Karşılaştırınız: Hezekiel, III, 7.
6 Muhammed'e.

bir delil indirmeye gerçekten güç yetirir. Ama onların çoğu bilmez." [1]

38. Yeryüzünde yürüyen hiçbir varlık ve kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer toplum olmasın; -biz Kitap'ta [2] hiçbir şeyi eksik bırakmadık,- sonra onlar, Rab'lerine toplanacaklardır.
39. Ve delillerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içindeki sağır ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse, onu saptırır ve kimi dilerse, onu da doğru bir yola iletir.
40. De ki: "Ne dersiniz, [3] eğer üzerinize Allah'ın cezası gelse veya Belirlenmiş Vakit gelip çatsa, Allah'tan başkasına mı çağıracaksınız, eğer doğru sözlü iseniz?"
41. Hayır, ancak O'na çağırırsınız; O da, dilerse, çağrınızın nedenini [4] giderir, siz de O'na koştuğunuz ortakları unutursunuz.

§5. 42. Hiç kuşkusuz senden önceki toplumlara da gönderdik, [5] sonra onları, darlık ve sıkıntıya uğrattık, belki yalvarır yakarırlar?

43. Hiç değilse, hışmımız onlara geldiğinde yalvarıp yakarmalıydılar? Ama kalpleri katılaştı ve Şeytan yaptıklarını onlara güzel gösterdi.
44. Ardından, kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, onlara her şeyin kapısını açtık; [6] kendilerine verilenle şımarınca, işte o zaman, ansızın onları yakaladık da umutsuz kalıverdiler.
45. Böylece, hâin toplumun kökü kesildi. Ve övgü Allah'a, [7] âlemlerin Rabb'i!
46. De ki: "Görüyor musunuz? Allah, kulaklarınızı ve gözlerinizi alsa, kalplerinizi mühürlese, Allah'tan başka onu size getirecek tanrı kimdir?" Bak, delilleri nasıl da türlü türlü açıklıyoruz! Yine de onlar, yüz çeviriyorlar!
47. De ki: "Ne dersiniz, [8] Allah'ın cezası size ansızın veya açıkça gelse, hâinlerden başkası yok olur mu?"
48. Elçileri ancak duyurucular ve uyarıcılar olarak gönderiyoruz. Kim inanır ve kendini iyileştirirse, onlara kaygı yoktur, [9] onlar üzülmeyecekler.
49. Ve delillerimizi inkâr edenlere, yoldan çıkmış olmaları yüzünden ceza dokunacaktır.
50. De ki: "Ben size 'Allah'ın hazineleri yanımdadır' demiyorum. Gaybı da

---

1 Karşılaştırın: Matta, XVI, 4.
2 "Kader kitabı=Levh-i Mahfuz"da. Bkz. 6/En'âm, 59; 10/Yunus, 61; 27/Neml, 75; 34/Sebe, 3; 36/Yâsin, 12.
3 Harfi harfine: "Sen sizi görüyor musun?" veya "Sizi gösterir misin?" Sözlükçülere göre "söyleyin bana", "anlıyor musunuz" gibi anlamlarda da anlaşılabilir. Bu ifadenin kullanıldığı başka yerler için bkz. 6/En'âm, 47 ve 17/İsrâ, 62.
4 Sizi Allah'a çağırıp yalvarmaya yönelten mutsuzluğu.
5 Elçiler.
6 Her şeyi bol bol verdik.
7 "Övgü Allah'a." Bu ifade, bir kötülüğün ortadan kalkması durumunda, "Allah'a şükür!" demeye benzer.
8 Bu ifade 40. âyetteki gibidir.
9 "Onlara kaygı yoktur." Burada zamirin çoğul gelmesi, "kim" kelimesinin kapsamına giren kimselerin çokluğundan dolayıdır. Sanki, "bütün o kimseler..." anlamındadır.

bilmiyorum. Ve size, 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Yalnız bana vahyolunana uyuyorum." De ki: "Kör ile gören bir midir? Artık düşünmez misiniz?"

§6. 51. Ve kendisinden başka bir dost ve aracıları bulunmayan Rab'lerinin huzuruna toplanacaklarından korkanları, onunla [1] uyar. Belki takvâlı olurlar?

52. Sabah akşam, Rab'lerinin hoşnutluğunu isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yok, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yok. Onları kovarsan, hâinlerden olursun!

53. Böylece, "Allah aramızdan bunlara mı iyilikte bulundu?" demeleri için, onları birbiriyle sınadık. Allah, şükredenleri en iyi bilen değil midir?

54. Ve delillerimize inananlar sana geldiklerinde, onlara şöyle de: "Selâm size! Sizden kim bilmeyerek kötülük işler de arkasından tövbe eder ve kendisini iyileştirirse, ona rahmet etmeyi, Rabb'iniz kendi üzerine yazmıştır. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir." [2]

55. Suçluların yolu iyice belli olsun diye, delilleri böyle ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz.

§7. 56. De ki: "Evet, Allah'tan başka çağırdıklarınıza kulluk etmek bana yasaklanmıştır." De ki: "Sizin tutkularınıza uymayacağım, yoksa saparım ve doğru yola gidenlerden olamam."

57. De ki: "Ben, Rabb'imden apaçık bir delile dayanıyorum. -Ve siz O'nu yalanladınız!- Çabuk olmasını istediğiniz de, yanımda değildir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, gerçeği anlatır ve O, hüküm verenlerin en iyisidir."

58. De ki: "Çabuk olmasını istediğiniz şey [3] elimde olsaydı, benimle sizin aranızda iş bitirilmişti." Allah hâinleri en iyi bilendir.

59. Ve gaybın anahtarları yalnız O'nun yanındadır. Onları ancak O bilir. Ve karada ve denizde olanı bilir. Düşen hiçbir yaprak yoktur ki, onu bilmesin. Ve yerin karanlıklarında olan hiçbir tohum, yaş ve kuru [4] hiçbir şey yok ki, apaçık bir Kitap'ta [5] bulunmasın.

60. Ve geceleyin sizi öldüren, [6] gündüzün ne yaptığınızı bilen, sonra belirlenmiş bir süre tamamlansın diye, sizi onda yeniden dirilten O'dur. Sonra dönüşünüz yalnızca O'na olacaktır. Sonra, işlediklerinizi size bildirecektir.

§8. 61. Ve O, kullarının üstünde egemendir ve size koruyucular [7] gönderir. Ve birinize ölüm gelince, meleklerimiz canını alırlar ve bunda hiçbir kusur etmezler.

62. Sonra gerçek koruyucuları Allah'a döndürülürler. Karar yalnızca O'nun değil mi? O, hesap görenlerin en hızlısıdır.

---

1 Kur'an'la.
2 "Allah, bağışlayıcı..." Harfi harfine: O bağışlayıcı...
3 Ceza.
4 "Yaş ve kuru": Canlı ve cansız.
5 Her şeyin kaderinin kayıtlı bulunduğu tanrısal kitapta. Bkz.57/Hadid, 22.
6 Ölüyormuşsunuz gibi sizi uykuya daldıran.
7 İnsanların işlerini derhâl kaydeden koruyucularını.

63. De ki: "Kara ve denizin karanlıklarından sizi kim kurtarır? O'na gizli gizli yalvarır yakarırsınız: 'Bundan bizi kurtarırsa hiç kuşkusuz, şükredenlerden olacağız."
64. De ki: "Sizi ondan ve her sıkıntıdan Allah kurtarır, yine de siz O'na [1] ortak koşarsınız!"
65. De ki: "Üstünüzden veya ayaklarınızın altından size bir ceza göndermeye ya da size fırkalar kılığı giydirerek gülünçleştirmeye [2] ve kiminizin hışmını kiminize tattırmaya gücü yeten O'dur." Bak, delilleri nasıl türlü türlü açıklıyoruz! Belki anlarlar?
66. Ve senin halkın onu yalanlıyor, oysa o gerçektir! De ki: "Ben size kefil değilim."
67. Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır. [3] Ve yakında bileceksiniz.
68. Delillerimiz aleyhinde bocalayanları [4] gördüğünde, başka bir tartışmada bocalayıncaya kadar, onlardan yüz çevir. Ve eğer Şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra, [5] artık o hâinlerle birlikte oturma.
69. Onların hesaplarından hiçbir şey, takvâlı-lara ait değildir. Yalnızca bir hatırlatmadır. Belki takvâlı davranırlar. [6]
70. Dinlerini oyun ve eğlenceye alanları ve şimdiki hayatın aldattığı kimseleri bırak. Bununla [7] şöyle hatırlat: Bir kimse kazandığıyla helâke düşmeyegörsün, o durumda Allah'tan başka, ne bir koruyucu ne de bir aracı bulunur; her türlü fidyeyi de verse, kabul olunmaz. Kazandıkları yüzünden yok olanlar, işte bunlardır. İnkâr etmelerinden dolayı, kızgın içecek ve can yakıcı bir ceza onlaradır. [8]

§9. 71. De ki: "Allah'ı bırakıp da, bize yarar veya zarar veremeyecek şeylere mi yalvaracağız? Ve Allah bizi doğru yola ilettikten sonra, arkadaşları, 'Bize gel' diye doğru yola çağırırken, şeytanların yeryüzünde şaşırttıkları bir kimse gibi, ökçelerimiz üzerinde geriye mi döndürüleceğiz?" De ki: "Doğru yol, evet, ancak Allah'ın yoludur. Ve bize, âlemlerin Rabb'ine teslim olmamız buyruldu."
72. Ve ayrıca: "Namazı kılın, Allah'tan sakının. [9] Kendisine toplanacağınız O'dur."

---

1 Allah'a.
2 "Size giydirerek", veya "sizi karıştırarak..."
3 Her ilâhî haber, hiç kuşkusuz gerçekleşecektir.
4 "Bocalayanlar." Harfi harfine: Dalanlar. Âyetlerimiz hakkında boş ve yararsız tartışmalara girişenler. Bu fiil, bazen mecazi anlamda mef'ulsüz/nesnesiz de kullanılabilir.
5 Ya o anda Allah'ın hatırlatması veya bu âyetteki kesin buyruk olan hatırlatmadan sonra. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
6 Âyetlerimiz aleyhinde söze dalanlar, belki böylelikle bundan sakınırlar.
7 Kur'an'la. Bkz. 4/Nisâ, 176'nın notu.
8 Çok tanrıcı Arapların işkenceleri arasında, gerçekten, tutukluyu kaynar suda yakmak veya üzerine kaynar su dökmek de vardı.
9 Harfi harfine: Ve O'ndan sakının.

73. Ve gökleri ve yeri gerçekle yaratan O'dur. Ve o gün "Ol!" der, olur. Sözü gerçektir. Sûr'a üfleneceği gün, [1] egemenlik yalnızca O'nundur. O, görülemeyeni de, görülebileni de bilendir. Ve O bilgedir, her şeyden haberdardır.
74. Ve hani İbrahim, babası Âzer'e, [2] "Birtakım putları tanrılar mı ediniyorsun? Gerçekten ben, seni ve halkını apaçık bir sapkınlık içinde görüyorum!" demişti.
75. Kesin inananlardan olması için, göklerin ve yerin egemenliğini İbrahim'e şöylece gösterdik:
76. Gece kendisini bürüyünce, bir yıldız [3] gördü, "İşte Rabb'im!" dedi. Sonra, yıldız batınca, "Batanları sevmem!" dedi.
77. Ay'ı doğarken görünce, "İşte Rabb'im!" dedi. Sonra, Ay batınca, "Rabb'im beni doğruya iletmese, hiç kuşku yok ki, sapkınlar topluluğundan olurum!" dedi.
78. Güneş'i doğarken görünce, "İşte bu Rabb'im, bu en büyük!" dedi. Sonra Güneş batınca, [4] İbrahim şöyle dedi: "Ey halkım, hiç kuşkusuz ben, ortak koştuklarınızdan uzağım!
79. "İçtenlikle, [5] evet, yüzümü, gökleri ve yeri Yaratan'a çevirdim. Ve ortak koşanlardan değilim."
80. Ve halkı onunla tartıştı. O, şöyle dedi: "Beni doğru yola iletmişken, benimle Allah hakkında mı tartışıyorsunuz? Ve O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkmuyorum, meğer ki Rabb'im bir şeyi dilemiş olsun. Rabb'im ilmiyle her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ hatırlamayacak mısınız?
81. Ve Allah'ın haklarında size hiçbir kanıt indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan siz korkmazken, ben Allah'a koştuğunuz ortaklardan nasıl korkarım? Bu durumda, iki topluluktan hangisi, güvende olmaya daha lâyıktır? Keşke bilseydiniz!...
82. İnanıp da, inançlarına hâinlik giydirmeyenler var ya, işte güven onlarındır. Doğru yolu bulanlar da onlardır.

§10. 83. İşte bu, halkına karşı İbrahim'e verdiğimiz kanıtımızdır. Dilediğimizi yüksek derecelere yükseltiriz. Evet, Rabb'in bilgedir, bilendir.

84. Ve ona İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Her birini doğru yola ilettik. Daha önce

---

1 Diriliş Günü, yeniden diriltilişten önce, evrenin yıkılması için Sûr'a üflenecektir. Dirilişten sonra da bir "ara zaman" olacaktır. Buharî (H. III. asır) Hz. Peygamber'in şu hadisini rivayet ediyor: İnsanlar kabirlerinden çıkarken, kendi içlerinden tanrısal yargının başlatılması için aracılık edecek ölçüde bir kutlu kişi arayacaklar. Doğrudan, Allah tarafından ilk insan olarak yaratılmış olan Hz. Âdem'i hatırlarlar. Âdem, işlemiş olduğu hatayı hatırlayarak kendini yetkisiz görecek ve Hz. Nuh'a gönderecek. Nuh da bunu kabul etmeyip Hz. İbrahim'e gönderecek. Hz. İbrahim, Hz. Musa'ya, o da Hz. İsa'ya gönderecektir. Onlardan hiçbirisi böyle bir görev üstlenmeye cesaret edemeyecektir. Nihayet Hz. Muhammed'e gelecekler ve o şöyle diyecektir: "Ben hayatta iken, Allah bana kabul olacak bir dua hakkı verdi: Ben de onu bu Saat için sakladım."

2 Terah, Hz. İbrahim'in babasının adıdır. Yunanca'da doğru olarak Tharra ve bazen de Âzer'in kökeni olan Athar şeklinde yazılır.

3 Muhtemelen Venüs, Çoban yıldızı.

4 Harfi harfine: O batınca, o dedi; Arapça'da zamir bir zorluk çıkartmaz: Güneş dişidir.

5 Hz. İbrahim'in niteliklerinden biridir.

Nuh'u ve onun soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u da doğru yola iletmiştik. Ve işte biz iyilikte bulunanları böyle ödüllendiririz.

85. Zekeriya, Yahya, İsa ve İlyas'ı da, her biri, iyi insanlardandı.
86. İsmail'i, Elyesa'yı, Yunus'u, Lut'u da. Ve her birini insanlara üstün kıldık.
87. Atalarından, soylarından, kardeşlerinden bir kısmını seçtik ve doğru yola iilettik.
88. Bu, Allah'ın, kullarından dilediğini ilettiği doğru yoludur. Ama eğer onlar Allah'a ortak koşsalardı, o zaman, yaptıkları her şey, kesin, boşa çıkardı.
89. İşte onlar, kendilerine Kitab, bilgelik ve peygamberlik verdiklerimizdir. -Eğer bunlar, onları inkâr ederlerse, [1] kuşkusuz, inkâr etmeyecek bir toplumu, onların yerine geçiririz!-
90. İşte bunlar [2] Allah'ın doğru yola ilettikleridir, öyleyse onların doğru yoluna uy! De ki: "Sizden bunun için bir karşılık istemiyorum. Bu yalnızca, insanlar için bir hatırlatmadır."

§11. 91. Onlar, "Allah, hiçbir insana bir şey indirmemiştir" demekle, Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. De ki: "Musa'nın insanlara nur ve yol gösterme olarak getirdiği, sizin göstermek için sayfalar hâlinde düzenlediğiniz ama çoğunu gizlediğiniz; sizin de, atalarınızın da bilmediği şeyler, kendisiyle [3] size öğretilen Kitab'ı kim indirdi?" Sen, "Allah" de. Ve sonra onları bırak, bataklıklarında oynayadursunlar. [4]

92. Bu, Anakent'i [5] ve çevresindekileri [6] uyarman için indirdiğimiz -kendinden öncekileri doğrulayıcı kutlu- bir Kitap'tır. [7] Son Gün'e inananlar, buna inanırlar. Ve onlar, namazlarına devam ederler. [8]
93. Ve Allah'a karşı bir yalan uydurandan veya kendisine bir şey vahyedilmediği hâlde, "Bana vahyolundu" [9] diyenden ve "Allah'ın indirdiği gibi, ben de indireceğim" iddiasında bulunandan daha hâin kim olabilir? Bu hâinleri, can çekişirlerken, melekler ellerini uzatmış, "Canlarınızı verin, bugün Allah'a karşı söylediğiniz gerçek dışı sözlerden ve O'nun delillerine karşı böbürlenmenizden dolayı alçaltıcı bir cezayla cezalandırılacaksınız" derken, bir görsen!

---

1 Yani, Hz. Muhammed'in muhatapları, (Kitab, bilgelik ve nübüvveti) inkâr ederlerse.
2 "İşte bunlar..." Bu ifade, az önce adları geçen eski ve yeni peygamberlere işaret etmektedir. 2/Bakara, 285'in verdiği sonuç da budur. Ancak, eski peygamberlere bağlanan bir bilginin orijinalitesi problemi, İslâm hukukundaki alanını sınırlamaktadır.
3 Kur'an metninde "kendisiyle" kelimesi yoktur.
4 "Bataklıklarında..." Bu ifade, tıpkı bu sûredeki 68. âyetin ilk notundaki gibidir. Oradaki nota bakınız.
5 Şehirlerin anası. Mekke'nin bir adıdır. Muhtemelen bu ismi almasının nedeni, yeryüzünün, bir olan Allah'a adanmış en eski, hatta Kudüs'teki Kutsal Ev'den de daha eski evine sahip olmasıdır. Allah, Sultan olduğuna göre, Ev'ini barındıran bu metropole bu adı vermesi yerindedir. Bkz. 46/Ahkâf, 27'nin notu.
6 Onun çevresinde dönen insanları.
7 Kur'an'dır.
8 Harfi harfine: (Günlük ibadetleri) olan namazda kendilerini korurlar.
9 Karşılaştırınız: Hezekiel, XIII, 6-7.

94. Ve hiç kuşkusuz, sizi ilk defa yarattığımız gibi, teker teker huzurumuza geldiniz. Verdiğimiz her şeyi ardınızda bıraktınız. İçinizde, Allah'ın ortakları sandığınız aracılarınızı yanınızda görmüyoruz. Hiç kuşkusuz, aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve öne sürdükleriniz sizden ayrılmıştır!

§12. 95. Evet, Allah, taneyi ve çekirdeği yarandır: [1] Ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır: İşte Allah! Nasıl da yüz çeviriyorsunuz?

96. Tanyerini yarandır. [2] Geceyi dinlenme zamanı, güneş ve ayı zaman ölçüsü kılmıştır. Bu, güçlü olanın, bilenin belirlemesidir.

97. O, kara ve denizin karanlıklarında yol bulasınız diye, yıldızları sizin için belirleyendir. Elbette biz, bilenler için, delilleri ayrıntılı olarak açıkladık!

98. O, sizi bir tek kişiden yaratandır. Ardından, bir durak ve bir konaklama yeri vardır. [3] Elbette biz, anlayanlar için, delilleri ayrıntılı olarak açıkladık!

99. Ve O, gökten su indirdi. Sonra her şeyin filizini onunla çıkardık. Ondan da bir yeşillik bitirdik ki, ondan da birbirine karışan ama birbirine benzemeyen yığın yığın tane, hurmaların tomurcuklarından sarkan salkımlar, [4] üzüm bağları, zeytin ve nar çıkardık. Ürün verdiklerinde ürünlerine, olgunlaşmalarına bir bakın. İşte bunlarda, inananlar için, gerçekten, deliller var!

100. Ve cinleri Allah'a ortak koştular, oysa onları da O yaratmıştır. O'na, bilgisizce, kızlar ve oğullar uydurdular! Münezzehtir O! [5] O, onların nitelemelerinden aşkındır!

§13. 101. Göklerin ve yerin var edicisi! Eşi olmadığı, her şeyi O yarattığı ve her şeyi bildiği hâlde, çocuğu nasıl olabilir?

102. İşte Rabb'iniz Allah! O'ndan başka tanrı yoktur, her şeyin yaratıcısıdır. Öyleyse, O'na kulluk edin; O her şeyin yönetenidir.

103. Gözler O'nu görmez; oysa O, gözleri görür. Ve O iyi davranışlıdır, haberdardır.

104. Elbette size, Rabb'inizden ileriyi görme çağrıları gelmiştir! Öyleyse kim apaçık görürse, kendi yararına ve kim körlük ederse, kendi zararınadır. Çünkü ben [6] koruyucunuz değilim.

105. Böylece biz delilleri, türlü şekilde açıklıyoruz ki onlar, "Sen ders almışsın" desinler [7] de biz de anlayanlar için onu açıklayalım. [8]

106. Rabb'inden sana vahyolunana uy, O'ndan başka tanrı yoktur. Ve ortak ko-

---

1 Filiz çıkarmak için.

2 Bir önceki âyetle aynı tablo söz konusudur. Şöyle ki: Allah, tanyerini bir çekirdek gibi yarıp birbiri ardınca gece ve gündüzü ondan çıkarır.

3 Bu son derece özlü ifadenin yorumları farklılık gösterir. Biz, bu "durak" ve "konaklama yeri" ifadelerinden, ana "rahmi" ile "mezarı" anlıyoruz.

4 Ellerin rahatlıkla koparabileceği şekilde yere yaklaşan salkımlar.

5 "Münezzehtir" deyimi için bkz. 2/Bakara, 116.

6 Buradaki "Ben"den maksat, Hz. Muhammed'dir.

7 Harfi harfine: "Onlar...: (inkârcılar), desinler" "Sen bunu herhangi bir insandan öğrenmişsin" desinler. Bu, "Birileri onu eğitiyor" suçlamasına ileride çok rastlanacaktır.

8 Anlayan bir topluluk, onun üzerinde düşünsün diye...

şanları [1] bırak!

107. Allah dileseydi, ortak koşmazlardı. Ama seni onların üzerine bekçi yapmadık. Ve onların yöneticisi de değilsin.

108. Allah yerine başkalarına yalvaranlara sövmeyin. Sonra onlar da aşırı giderek bilgisizce Allah'a söverler. Böylece, her topluma, kendi gözünde işini, güzel gösterdik, sonra dönüşleri Rab'lerinedir. O, yaptıklarını kendilerine bildirir. [2]

109. Ve kendilerine bir delil gelirse, mutlaka ona inanacaklarına dair, bütün güçleriyle Allah'a yemin ederler. De ki: "Gerçekten, deliller, ancak Allah yanındadır." Onlar, kendilerine geldiğinde, inanacakları [3] fikrini size kim verdi? [4]

110. Ve kalplerini ve gözlerini, ona inanmadıkları ilk durumdaki gibi ters çeviririz, onları taşkınlıkları içinde, körcesine yürümeye terk ederiz.

§14. 111. "Evet ve eğer biz onlara melekleri indirseydik ve eğer ölüler onlarla konuşsaydı ve eğer her şeyi karşılarına toplasaydık, Allah dilemedikçe, yine de inanacak değillerdi. Ama onların çoğu bilmiyor!

112. Böylece, her peygamber için, insan ve cin şeytanlarından düşmanlar yarattık. Bunlar, aldatmak için, birbirlerine süslü sözler fısıldarlar, -eğer Rabb'in dileseydi, bunu yapamazlardı. Sen onları iftiralarıyla baş başa bırak,-

113. öteki dünyaya inanmayanların kalplerinin ona yönelmesi, [5] ondan hoşnut olmaları ve kazanacaklarını kazanmaları için!

114. "Kitab'ı [6] size ayrıntılı olarak indirmişken, Allah'tan başka bir hüküm verici mi arayayım?" Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onun gerçekten Rab'leri katından indirildiğini bilirler. Öyleyse, sen kesinlikle kuşkuya düşenlerden olma!

115. Ve Rabb'inin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur! Ve O, duyandır, bilendir.

116. Ve yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyarsan, [7] seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uyarlar ve yalnızca tahminde bulunurlar.

117. Ve yolundan kimin saptığını, hiç kuşkusuz en iyi Rabb'in bilir ve doğru yolda olanları da en iyi O bilir. [8]

118. Öyleyse, üzerine Allah'ın adı anılmış olandan yiyin, eğer Allah'ın delillerine inanıyorsanız,

---

1 Allah'a ortak koşanları.

2 "Toplum" kelimesi, çoğulluk belirttiğinden, "dönüşleri", "Rab'leri", "işledikleri" kelimeleri çoğul gelmiştir.

3 Harfi harfine: "İnanmayacakları." Âyetteki, olumsuzluk edatı olan "lâ", anlatımın gücünü arttırmak için söze katılan ama anlatım bakımından zorunlu olmayan fazladan (explétif) bir kelimedir. Bu şekildeki olumsuzluk edatı için bkz. Giriş, 116/b.

4 Ey Müslümanlar!

5 Şeytanlar tarafından süslenen bu söze meyletmesi

6 Her şeyin ayrıntılı bir şekilde anlatılması olarak Kitab'ı. "Kitap" hakkında bkz. 2/Bakara, 44 ve 2/Bakara, 101'deki notlar.

7 Ey Muhammed!

8 Bkz. 68/Kalem, 7. "A'lemu" hem düz, hem de dolaylı tümleçle kullanılır. Bu âyetteki "a'lemu men" ve "a'lemu bi" örneğinde olduğu gibi.

119. size ne oluyor da, üzerine Allah'ın adı anılan şeyden [1] yemiyorsunuz? Oysa O, size, darda kalmanızın dışında, [2] haram olanları ayrıntılı biçimde anlatmıştır. Evet, insanların çoğu arzularına uyarak bilmeden saptırıyorlar! Aşırı gidenleri en iyi bilen gerçekten Rabb'indir.
120. Ve günahın açığını da, gizlisini [3] de bırakın. Günah kazananlar, yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.
121. Ve üzerine Allah'ın adı anılmayan şeyi yemeyin. Çünkü bu, hiç kuşkusuz, yoldan çıkmaktır. Gerçekten, şeytanlar sizinle tartışmaları için, dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara uyarsanız, gerçekten siz de tanrılar uyduranlardan [4] olursunuz.

§15. 122. Ne! Ölü iken [5] diriltiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyecek bir ışık verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklar içinde bulunup aslâ çıkamayan kimsenin durumu gibi midir? İşte inkârcılara, işledikleri, böyle süslü gösterilmiştir. [6]

123. Ve böylece biz, her kentte, suçluları liderler kıldık ki, orada planlar yapsınlar. Oysa onlar, yalnız kendilerine karşı planlar yaparlar ama bilincinde değildirler!
124. Ve onlara bir delil geldiğinde, "Allah'ın elçilerine verilen, bize de verilmedikçe inanmayacağız" derler. -Allah, elçilik görevini nereye vereceğini daha iyi bilir!- Suç işleyenlere, yaptıkları planlardan dolayı, Allah katında bir zillet ve büyük bir ceza ulaşacaktır!
125. Ve sonra, Allah, kimi doğru yola iletmek isterse, göğsünü İslâm'a [7] açar; kimi de saptırmak isterse, göğe çıkmaya çabalayıp duran gibi, göğsünü dar ve sıkıntılı kılar. Böylece Allah, inanmayanları pislik içinde bırakır.
126. Ve bu, Rabb'inin dosdoğru yoludur. Hatırlamaya çalışan insanlar için, delilleri ayrıntılı olarak açıkladık.
127. Rab'leri katında barış yurdu onlarındır. Ve yaptıklarından ötürü, kendilerinin dostu O'dur.
128. Ve hepsini toplayacağı gün, "Ey cinler topluluğu! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız" diyecek. İnsanlardan onların dostu olanlar, "Rabb'imiz! Bir kısmımız, bir kısmımızdan yararlandık ve bizim için belirlediğin vâdeye ulaştık" diyecekler. "Durağınız, -Allah'ın dilemesi dışında- temelli kalmak üzere Cehennem'dir" [8] diyecek. Gerçekten Rabb'in bilgedir, bilendir!
129. Ve hâinlerin bir kısmını, yaptıklarından ötürü, diğer bir kısmına yönetici olarak belirleriz.

---

1 Bu buyruğun iki yönü vardır: İnananların, hem bir hayvan keserken Allah'ın adını anmaları; hem de kesilirken Allah'ın adı anılmış bir hayvanın etini yemeyi reddetmemeleri. Bkz. 4/Nisâ, 5.
2 Harfi harfine: Zorlanmış olduğunuz şey dışında.
3 İçteki günahı ve dışta gözükeni...
4 "Tanrılar uyduranlar" için bkz. 2/Bakara, 96'nın notu.
5 Ruhsal yönden.
6 Öyle ki, kendi içinde bulundukları karanlıkların, inananların inanç aydınlığıyla eşit olduğunu sanırlar.
7 "İslâm'a": [Teslim olmaya]
8 Harfi harfine: Ateştir. Bkz. 6/En'âm, 27'nin notu.

§16. 130. "Ey cin ve insan topluluğu! Size delillerimi anlatan, bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran, kendinizden elçiler[1] gelmedi mi?" -Şöyle diyecekler: "Kendimize karşı tanığız!"- Şimdiki hayat, onları aldattı da inkârcı olduklarına, kendilerine karşı tanıklık ettiler.

131. Gerçek şu ki, Rabb'in, insanları henüz bilgisizken,[2] haksız yere,[3] kentleri aslâ yok etmez.

132. Herkese, yaptıklarına göre dereceler vardır. Oysa, Rabb'in onların yaptıklarından habersiz değildir!

133. Ve Rabb'in her şeye karşı zengindir, rahmet sahibidir. Sizi, başka bir halkın soyundan getirdiği gibi, dilerse, sizi yok edip sizden sonra yerinize dilediğini getirir.

134. Evet, size söz verilen,[4] mutlaka gelecektir ve siz güçsüz bırakamazsınız![5]

135. De ki: "Ey halkım! Konumunuzun gerektirdiğini yapın, gerçekte, ben de yapacağım. Pek yakında bileceksiniz, dünyada son zaferin kime ait olacağını." Hâinler gerçekten kazananlar değildir!

136. Ve Allah'ın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan[6] pay ayırırlar ve şöyle derler: "Bu Allah'ındır, -ne iddia!- bu da tanrılarımızındır."[7] Tanrıları için ayırdıkları Allah'a ulaşamaz ama Allah için ayırdıkları tanrılarına ulaşır. Ne kötü hüküm veriyorlar![8]

137. Ve böylece, tanrılar uyduranların çoğuna tanrıları, çocuklarını öldürmeyi[9] güzel gösterdi ki, kendilerini kayba uğratsınlar ve dinlerini kendi gözlerinde çarpıtsınlar. Allah dileseydi, bunu yapamazlardı. Öyleyse onları, uydurduklarıyla baş başa bırak.

138. Ve dediler: "İşte bu ekinler ve hayvanlar yasaklanmıştır: Onları bizim istediklerimizden başkası yiyemez;" -ne iddia!- ve bir kısım hayvanlar ki, sırtları tabudur.[10] Ve bir kısım hayvanlar ki, üzerlerine, Allah'ın adını anmazlar.[11] O'na karşı iftira ederek!... Yapmakta oldukları iftiralar yüzünden O, onları ya-

---

1 "Kendinizden elçiler..." Cinlerden de peygamberler gelmiş olabilir. Ama 46/Ahkâf, 29, 30; 27/Neml, 17 ve bilhassa 72/ Cin, 1 ve devamı, insan peygamberlerin aynı zamanda cinlerin de peygamberi olduklarını ifade ediyor.

2 İnsanları bilgisizken: Kendilerine elçiler gelmedikçe.

3 Harfi harfine: Hâinlikle.

4 Hesaba çekme ve yaptıklarınızın karşılığını verme...

5 Allah'ı veya tehditlerini gerçekleştirmekten âciz bırakamazsınız.

6 "Hayvanlar." Bu kelime, etimolojik olarak "mallar" demektir. Doğal olarak bu hayvanlar, göçebe bedevilerin mallarıdır.

7 Harfi harfine: Ortak-tanrılar. Bkz. 2/Bakara, 96'nın notu.

8 İslâm öncesi göçebe Araplardaki zekat tarihi anlayışını ifade eden bu âyet, zekatın tarihi açısından ilginçtir. (Bu konu için ayrıca bkz. 6/Enâm, 141.) Tanrılar uyduranların, aşkın olan Allah'tan daha çok kendi taptıkları putlara özen göstermelerinde şaşılacak bir şey yok.

9 Bazıları, çocuklarını geçim sıkıntısı korkusuyla (Bkz. 6/Enâm, 151), bazıları da, kız çocuklarını, utanç duydukları için (81/Tekvir, 8-9) öldürüyorlardı.

10 Yük ve binek hayvanı olarak kullanılmaları yasaktır.

11 Kestiklerinde. (Bkz. 4/Nisâ, 119; 5/Mâide, 103.)

kında cezalandıracaktır. [1]

139. Ve dediler: "Bu hayvanların karınlarındaki yavrular, yalnız erkeklerimizedir ve eşlerimize yasaktır." Ve eğer ölmüş bir hayvansa, o zaman hepsi onda ortaktır! [2] Yakında bu nitelemelerinin cezasını verecektir. Evet O, bilgedir, bilendir.

140. Kuşkusuz şaşkınlıkları nedeniyle, bilgisizce çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği yiyecekleri, O'na iftira ederek haram sayanlar, kaybedenlerdir. Evet, onlar sapmışlardır ve doğru yolda da değillerdir.

§17. 141. Çardaklı ve çardaksız bahçeleri; [3] ve hurma ağaçlarını ve ürünleri çeşitli ekini; zeytini ve narı birbirine benzer ve benzemez şekilde yaratan O'dur; -Meyve verdiğinde, meyvesinden yiyin; devşirildiği ve biçildiği gün, hakkını verin. Ve savurganlık yok! Hayır, O savurganları sevmez;-

142. ve hayvanlardan da, yük taşıyanları ve binekleri; [4] Allah'ın size yiyecek olarak verdiği şeylerden yiyin; Şeytan'ın adımlarına uymayın, gerçekten o, size apaçık bir düşmandır;-

143. sekiz eş: [5] Koyundan iki ve keçiden iki... -De ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunanı mı haram kılmıştır? Doğru sözlüyseniz bana ilimle cevap verin;-" [6]

144. deveden iki, sığırdan iki... De ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunanı mı haram kılmıştır? Yoksa Allah, size bunları öğütlerken orada mı idiniz?" Öyleyse insanları, bilgisizce saptırmak için, Allah'a karşı yalan uyduranlardan [7] daha hâin kim olabilir? Hayır, Allah, hâin insanları doğru yola iletmez!

§18. 145. De ki: "Bana vahyolunanda leş ya da akıtılmış kan ya da domuz eti -ki bu

---

1 Diğer tabular ise 6/Enâm, 139, 143, 144'de ifade edilmektedir.

2 Ölü (yasak) bir hayvanın etini yemekte tereddüt etmezler. Oysa, yanlış inançlarla dolu çok ince duyarlılıklar uydururlar.

3 Bkz. "Bahçeler" için 6/Enâm, 99; "Arazi ürünleri zekatı" için 6/Enâm, 136.

4 Yük taşımak ve binek için hayvanlar yarattı.

5 Metinde, "Allah" ve "yaratmıştır" kelimeleri yer almamakla birlikte, "Allah sekiz eş yaratmıştır" anlamındadır. Bu, 6/En'âm, 141. âyetten; hayvanların evcil sürü hayvanları olduğu da 142. âyetten anlaşılmaktadır.

6 Bu ve sonraki âyette çok tanrıcıların, bazı yanlış inançları ve bu yanlış inançlara göre şu veya bu hayvanın tabulaştırıldığı ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Allah'ın yarattığı bu sekiz hayvanın dört çifti de, eti yenilen hayvanlardır. Öyleyse neden belirtilen şartlar ileri sürülerek bunlardan şu veya bu hayvan haram edilsin? "Eş", "zevc" (çoğulu "ezvac" gelir) kelimesinin karşılığıdır. Bu kelime, genellikle bir çiftin iki üyesinden her birine denir. Bu üyenin erkek veya dişi olması arasında fark yoktur. Yoksa her iki üyesi anlamında değildir. Burada, "eşler hâlinde sekiz hayvan" (Arapça'da sekiz zevc) denmek istenmiştir. Diğer deyimiyle 4'ü erkek, 4'ü de dişi. Aynı durum 39/Zümer, 6'da da söz konusudur. 11/Hud, 40'da ise, "Her zevcden iki tane" de aynı anlamda kullanılmıştır. Kalıyor 56/Vâkıâ, 7 ki orada biz "üç ezvac"ı "üç grup" olarak çevirdik. Aynı çeviri 81/Tekvir, 7 için de kabul edilebilir. Orada Arapça'da kullanılan bir isim değil, türetilmiş bir fiil söz konusudur. "Ve ruhlar eşleştirildiğinde" diye çevrilir. "Ruhlar yeniden toplandığında" diye de çevrilebilir. Gerçekte 56/Vâkıâ, 7-10'da ifade edilen her üç grup insan 35/Fâtır, 32'de de bulunmaktadır. Ama "zevc" veya türevlerinden başka bir formülle.

7 Harfi harfine: Allah'ın demediği bir şeyi O'na isnad edenden...

pisliktir- veya günah işlenerek [1] Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başka, onu yiyecek bir kimse için, haram kılınmış bir şey bulamıyorum." Kim darda kalırsa ama taşkınlık yapmamak ve sınırı aşmamak üzere, o zaman, evet, Rabb'in bağışlayıcıdır, merhametlidir.

146. Yahudilere tırnaklı [2] hayvanları haram kıldık. Sığır ve davarın da sırtlarında, yahut bağırsaklarında taşıdıkları ya da kemiğe karışan yağlar dışında, iç yağlarını haram kıldık. Aşırı gitmeleri nedeniyle, onları bu şekilde cezalandırdık. Evet ve biz, doğru sözlüyüzdür!

147. Sonra, eğer seni yalanlarlarsa, o zaman de ki: "Rabb'inizin rahmeti geniştir; O'nun cezası da, suçlulardan geri çevrilemez."

148. Yakında, Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: "Allah dileseydi biz de, babalarımız da tanrılar uydurmazdık ve bir şeyi haram kılmazdık." Onlardan öncekiler de, çetin cezamızı tadana kadar yalanlamışlardı. Onlara, "Yanınızda bize çıkaracağınız bir bilgi var mı? Siz ancak zanna uyuyorsunuz ve yalnızca tahminde bulunuyorsunuz!" de.

149. De ki: "Kesin kanıt Allah'ındır. O dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi."

150. De ki: "Allah'ın bunu haram kıldığına tanıklık edecek tanıklarınızı getirin." Tanıklık ederlerse, onlarla birlikte tanıklık etme ve delillerimizi yalanlayanların ve öteki dünyaya inanmayanların arzularına da uyma, ki onlar, başkalarını Rab'lerine eşit tutuyorlar. [3]

§19. 151. De ki: "Gelin, size Rabb'inizin haram kıldığı şeyleri söyleyeyim, şunlar: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın; -anneye babaya iyilik yapın!- Ve yoksulluk korkusuyla [4] çocuklarınızı öldürmeyin: Sizi ve onları besleyen biziz. Utanmazlıkların açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Ve Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. İşte, Allah'ın size öğütlediği şey; belki anlarsınız? [5]

152. Ve yetim, ergenlik çağına erişene kadar, onun malına en iyi şeklin dışında yaklaşmayın. Ve ölçüyü ve tartıyı adaletle ve eksiksiz olarak yapın. Hiç kimseyi, kapasitesinden fazlasıyla yükümlü tutmayız. Ve konuştuğunuzda, söz konusu akraba bile olsa, âdil olun. Ve Allah'ın sözleşmesini yerine getirin. İşte bunu, size buyurmuştur. Belki hatırlarsınız?

153. "Ve bu benim dosdoğru yolumdur: Ona uyun ve başka yollara uymayın ki, sizi Allah yolundan ayırmasınlar." Size, bunu buyurmuştur. Belki takvâlı olursunuz?

---

1 Bu özlü bir deyimdir. İfade edilmek istenen şudur: Kesilirken Allah'tan başkasının adının anıldığı bir hayvanın etini kendi isteğiyle yemek suretiyle günah işleyerek...

2 Harfi harfine: Tırnak sahibi... Karşılaştırın: Ahd-i Atik, Levililer, III, 3, 17; Tesniye, XIV, 7 ve 15 ve devamı.

3 Muhtemelen, yasa koyucu olarak...

4 Arabistan'daki, çok tanrıcıların göreneklerine işarettir. 153. âyetin gösterdiği ve ünlü On Emir (bkz. Ahd-i Atik, Çıkış. XX) ile içerik bakımından aynı olmasının gösterdiği gibi, eğer muhatap Yahudilerse, o durumda, Arabistan'da yaşayan o zamanki Yahudilerin de modern çağ insanının doğum kontrolüne benzer bir takım uygulamalarda bulunduklarını kabul etmek gerekir.

5 Bkz.17/İsrâ, 31.

154. Sonra, iyilik yapana iyiliği tamamlamak,[1] her şeyi geniş bir şekilde açıklamak, doğruyu göstermek ve rahmet olmak üzere Musa'ya Kitab'ı verdik. Belki Rab'lerine kavuşacaklarına[2] inanırlar?

§20. 155. Bu, indirdiğimiz kutlu bir Kitap'tır;[3] -ona uyun ve Allah'a karşı takvâlı davranın. Belki size merhamet edilir?-

156. "Evet, bizden önce iki halka Kitap indirildi ve biz onların okuduklarından gerçekten habersizdik" demeyesiniz diye.

157. Veya şöyle demeyesiniz diye: "Bize kitap indirilseydi, onlardan daha doğru yolda olurduk." Elbette, size Rabb'inizden bir açık delil, bir yol gösterme ve bir rahmet gelmiştir. Bundan sonra, Allah'ın delillerini yalanlayan ve onlardan yüz çevirenden daha hâin kim olabilir? Delillerimizden yüz çevirenleri, yüz çevirmelerinden ötürü, kötü biçimde cezalandıracağız.

158. Neyi bekliyorlar? Kendilerine meleklerin gelmesini mi, yoksa Rabb'inin gelmesini mi, veya Rabb'inden birtakım delillerin gelmesini mi? Rabb'inin birtakım delilleri geldiği gün, bir kimse, daha önce inanmamışsa veya inancıyla bir iyilik kazanmamışsa, inanması ona yarar sağlamaz. De ki: "Bekleyin! Kuşkusuz biz de beklemekteyiz!"

159. Evet, dinlerini parça parça edip fırkalara bölünenler var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi yalnızca Allah'a kalmıştır; onlara, yaptıklarını sonra bildirecektir.

160. Kim bir iyilikle gelirse, kendisine on katı vardır; kim de bir kötülükle gelirse, ancak misliyle cezalandırılacaktır; onlara haksızlık edilmeyecektir.

161. De ki: "Bana gelince, Rabb'im beni doğru bir yola, dosdoğru dine, İbrahim'in doğruluk dinine iletmiştir, o tanrılar uyduranlardan değildi!"

162. De ki: "Gerçekten namazım ve ibadetim ve hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabb'i Allah'a aittir.

163. "O'nun hiçbir ortağı yoktur! Bana buyrulan budur ve ben teslim olanların ilkiyim."[4]

164. De ki: "Allah'tan başka bir rab mı arayayım, O herşeyin Rabb'ı iken! Herkesin kazandığı kendisinedir: Kimse başkasının yükünü çekmez.[5] Sonra dönüşünüz Rabb'inizedir. Sonra, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir."

165. Verdikleriyle sınamak için, sizi yeryüzünün vekilleri kılan ve kiminizi kiminize derece bakımından üstün yapan O'dur. Gerçekten, Rabb'in kovuşturması hızlı olandır ve gerçekten O, bağışlayıcıdır, merhametlidir!

---

1 Bazı klasik dönem müfessirlerine göre, "Yaptığı iyiliği tamamlamak...." şeklinde olup bu Allah'a ilişkindir.

2 Yargı Günü'nde.

3 Kur'an'dır.

4 Bkz. 2/Bakara, 112'nın notu.

5 Harfi harfine: (Her kişi anlamında) her nefis. Âyet, birinin yerine başkasını cezalandırmayı ortadan kaldırıyor.

Sûre 7

A'raf

A'raf, 46, 48. âyetlerden alınmış bir addır. Hıristiyan terminolojisindeki 'Les limbes' kelimesi, Arapça bir kelime olan "A'raf"ı kısmen karşılayabilir. "A'raf" tam olarak başka bir dile çevrilemez. Bununla birlikte "Les limbes" kelimesini şu iki nedenden dolayı kullandık: 1. Bu kelime, tıpkı A'raf gibi bir elbisenin kenarını çağrıştırır. 2. Bu kelime, yine tıpkı A'raf gibi, Cennet ile Cehennem arasında bulunan ve niteliği ve kimlerin yerleşeceği kesin olarak bilinmeyen bir yeri belirtir. 163-170. âyetler dışında Hicretten Önce 39. sırada inmiştir, 206 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Elif Lâm Mîm Sâd. [1]
2. Kitap ki, sana [2] indirildi, -ondan dolayı kalbinde hiçbir sıkıntı olmasın!- kendisiyle uyarman için ve inananlara bir hatırlatma [3] olsun diye.
3. Rabb'inizden size indirilene uyun, O'nu bırakıp başka koruyucuların ardından gitmeyin. Ne kadar az hatırlıyorsunuz!
4. Biz nice kentleri yok ettik! Onlara hışmımız, gece uyurlarken veya gündüz dinlenirlerken geldi.
5. Kendilerine cezamız geldiğinde, feryâtları, "Evet, biz gerçekten hâin kimselermişiz!" demekten başkası olmadı.
6. Peki, hiç kuşkusuz biz, kendilerine elçi gönderilenlere de soracağız ve hiç kuşkusuz gönderilen elçilere de [4] soracağız.
7. Ve sonra, yaptıklarını onlara anlatacağız -ve bilerek; çünkü onlardan uzak değildik.
8. Ve o gün tartı olacaktır, işte gerçek. Kimin terazileri ağır gelirse, [5] işte onlar kazananlardır.
9. Ve tartıları hafif gelenler, onlar, delillerimize karşı haksız davranmaları yüzünden, kendilerini kayba uğratanlardır.
10. Hiç kuşkusuz biz, sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada size geçimlikler yarattık. Pek az şükrediyorsunuz!
11. Ve hiç kuşkusuz sizi yarattık, sonra biçimlendirdik, sonra meleklere, "Âdem'e secde edin" dedik; İblis'ten başka hepsi secde etti. O secde edenlerden olmadı. [6]

1 Bu harfler için bkz. 2/Bakara, 1'deki nota.
2 Ey Muhammed!
3 Bu kelimenin kapsamı hakkında bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
4 Bunlar, insanlara karşı elçilik görevlerini yerine getirip getirmediklerinin hesabı sorulacak olan peygamberler de olabilir; ya da inkârcı halkı cezalandırma konusunda Allah'ın buyruğunu yerine getirmek için gönderilen melekler de.
5 Bu, anlamı kolay tahmin edilebilen harfi harfine bir çeviridir. Aslında ağır ya da hafif gelen teraziler değil, iyiliklerin konulduğu kefesidir!
6 Bkz. 2/Bakara, 34'ün notu.

12. Allah, "Sana buyurduğumda, secde etmekten [1] seni alıkoyan nedir?" dedi. O, "Ben ondan üstünüm: Beni ateşten, onu çamurdan yarattın" dedi. [2]
13. Allah, "İn oradan! Orada büyüklenmek sana düşmez; çık! Evet, sen aşağılıklardan birisin!" dedi. [3]

§2. 14. "Yeniden diriltilecekleri güne kadar bana bir süre ver" dedi Şeytan.
15. "Evet," dedi Allah, "sen, kendisine süre verilenlerdensin."
16. "Peki," dedi Şeytan, "beni yanılttığın için, senin doğru yolun üzerinde kesinlikle, onlara karşı oturacağım,
17. sonra önlerinden, arkalarından, sağ ve sollarından onlara sokulacağım; çoğunu sana şükredici bulamayacaksın."
18. Allah dedi: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak defol oradan! Evet, onlardan sana kim uyarsa, Cehennem'i hepinizle dolduracağım."
19. "Ey Âdem! Sen ve eşin, ikiniz de Cennet'e yerleşin; sonra istediğiniz yerden yiyin; [4] yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa [5] hâinlerden olursunuz".
20. Sonra İblis, kendilerinden gizlenmiş olan -çıplaklıklarını- onlara göstermek için, o ikisine şöyle fısıldadı: "Rabb'inizin size bu ağacı yasaklaması, ancak melek olmamanız veya temelli kalmamanız içindir."
21. Ve onlara yemin etti: "Evet, ben gerçekten size öğüt verenlerdenim."
22. Böylece, onları aldatarak düşürdü. Sonra, ağaçtan tattıklarında, kendilerine çıplaklıkları göründü ve ikisi de Cennet yapraklarını üzerlerine bağlamaya başladılar. Ve Rab'leri onlara şöyle seslendi: "Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım? Ve Şeytan'ın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?" [6]
23. Her ikisi, "Rabb'imiz! Biz kendimize zulmettik. Ve eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, elbette kaybedenlerden oluruz" dediler. [7]
24. "İnin oradan," dedi Allah, [8] "birbirinize düşman olarak! Ve sizin için yeryüzünde bir süreye kadar bir yerleşme ve yararlanma olacak!"
25. "Orada yaşayacak," dedi Allah, "orada ölecek ve oradan çıkarılacaksınız."

§3. 26. Ey Âdemoğulları! Evet, size çıplaklıklarınızı örtecek giysiler indirdik. [9] -Kuş tüyünü de.- Takvâ giysisine gelince, işte o, en iyisidir. Bu, Allah'ın delillerindendir.

---

1 Harfi harfine: Secde etmemekten... Anlatımın gücünü artırmak için söze katılan ama anlam bakımından zorunlu olmayan bu olumsuzluk edatı için bkz. Giriş, 116/(b)
2 Âyette yalnızca "O dedi... o dedi" şeklindedir. Gelecek âyetlerde de aynı durum söz konusudur.
3 Ayrıca bkz. 2/Bakara, 38.
4 Harfi harfine: Nereden isterseniz oradan yiyin.
5 . Bkz. 4/Nisâ, 176'nın notu.
6 Ayrıca bkz. 7/A'raf, 27
7 Bkz. 2/Bakara, 37.
8 Âyette yalnızca "O...dedi" şeklindedir. Burada ve gelecek âyetlerde aynı şey söz konusudur.
9 Yüce Allah'ın bir bağışı olarak... "Demirin indirilmesi" ile ilgili bkz. 57/Hadid, 25.

Belki hatırlayacaklar?

27. Ey Âdemoğulları! Şeytan, annenizin babanızın çıplaklıklarını kendilerine göstermek için giysilerini soyarak Cennet'ten çıkardığı gibi, sakın sizi de aldatmasın. Evet, sizin onları göremediğiniz yerden, o ve benzerleri sizi görürler. Evet biz, şeytanları, inanmayanların dostları yaptık.
28. Onlar bir utanmazlık yaptıkları zaman, "Babalarımızı bu yol üzere bulduk ve Allah bunu bize buyurmuş" derler. De ki: "Hayır, Allah utanmazlığı buyurmaz. Bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı nasıl söylersiniz?"
29. De ki: "Rabb'im adaleti emretti. Her namaz sırasında [1] yüzünüzü O'na çevirin! Ve dininizi O'nun için arındırarak O'na yalvarın, -ilkin sizi yarattığı gibi döneceksiniz;-
30. bir kısmını doğru yola iletir. Oysa diğer bir kısmının üzerine sapkınlık gerçekleşir. Gerçekte bunlar, Allah'ı bırakıp şeytanları koruyucu edinmişlerdir ve kendilerini doğru yolda sanırlar!"
31. Ey Âdemoğulları! Her namaz sırasında [2] süslerinizi [3] alın. Ve yiyin, için ama savurganlık yok! O, savurganları sevmez.

§4. 32. De ki: "Allah'ın, -kulları için yarattığı- süsleri ve temiz yiyecekleri [4] kim haram kıldı?" De ki: "Bunlar, şimdiki hayatta inananlarındır, Diriliş Günü'nde de yalnız onlar için olacaktır." Bilen kimseler için delillerimizi işte böyle, ayrıntılı olarak açıklıyoruz.

33. De ki: "Rabb'im ancak, -hem açığa çıkan, hem de gizli kalan- utanmazlıkları, günahı, haksız yere başkaldırmayı, hakkında hiçbir kanıt indirmediği şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyi söylemenizi yasaklamıştır."
34. Her toplum için belirli bir süre vardır. Süreleri dolunca, ne bir saat gecikebilir ne de öne geçebilir.
35. Ey Âdem'in çocukları! Size, aranızdan, delillerimizi anlatan elçiler geldiğinde, kim takvâlı davranır ve kendini iyileştirirse, işte onlara kaygı yoktur ve onlar üzülmeyecekler de.
36. Ve delilerimizi yalanlayıp onlara karşı büyüklük taslayanlara gelince, işte onlar Ateş'in arkadaşlarıdır ve orada temelli kalacaklar.
37. Öyleyse, Allah'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha hâin kim olabilir? İşte onlara Anakitap'taki payları erişecektir; [5] sonunda elçilerimiz,

---

1 Harfi harfine: "Her secde sırasında." Secde, namazın bir parçası olması nedeniyle, parça belirtilip, bütün kastedilmiştir. 7/Â'râf, 31'de de aynı durum söz konusudur.
2 "Her namaz sırasında." 7/A'raf, 29. âyetteki gibi.
3 Güzel giysilerinizi giyin. (Tıpkı, "Bayramlık elbiselerinizi giyin" demek gibi.)
4 Harfi harfine: Yiyeceklerden mükemmel şeyleri. Bkz. 5/Mâide, 87.
5 Kendilerine, önceden belirlenip kaydedilmiş yazgı; -ama burada, kötüye alınan, yazılmış ceza erişecektir. Bkz. Âl-i İmran, 7'nin notu.

canlarını almak üzere geldiklerinde, onlara, "Allah'ın yerine dua ettikleriniz nerede?" diyecekler. Onlar, "Bizden ayrıldılar" diyecekler ve inkârcı olduklarına, kendi aleyhlerine tanıklık edecekler.

38. Allah, "Sizden önce geçmiş cin ve insan toplumlarıyla birlikte Ateş'e girin!" diyecek. [1] Her toplum girdikçe, kardeşine lânet edecek. Sonra, hepsi birbiri ardından orada buluşunca, sonrakiler öncekiler için, [2] "Rabb'imiz! Bizi saptıranlar işte bunlar: Onlara ateşten iki kat ceza ver" diyecekler. O, "Her biri için iki kattır ama siz bilmiyorsunuz!" diyecek.
39. Ve öncekiler, sonrakilere, "Ama sizin bizden hiçbir üstünlüğünüz yok. Öyleyse kazandığınıza karşılık cezayı tadın!" diyecekler.

§5. 40. Hayır, delillerimizi yalanlayan ve onlara karşı büyüklük taslayanlara, göğün kapıları kesinlikle açılmayacak, deve [3] iğnenin deliğinden geçmedikçe de Cennet'e giremeyecekler. Suçluları işte böyle cezalandırırız.
41. Onlar için Cehennem'den bir yatak ve üstlerine de örtüler vardır. Hâinleri işte böyle cezalandırırız!
42. İnanan ve iyi işler yapanlara gelince -ki hiç kimseye kapasitesinden fazlasını yüklemeyiz,- işte Cennet halkı onlardır. Orada temelli kalacaklar.
43. Ve göğüslerindeki kini çıkarıp atacağız. Altlarından ırmaklar akacak; "Övgü bizi buraya ileten Allah'a! Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz doğru yolu bulamazdık. Hiç kuşkusuz Rabb'imizin elçileri, bize gerçekle geliyorlardı!" diyecekler. Ve onlara, "İşlediğinize karşılık, işte mirasçısı olduğunuz Cennet!" diye seslenilecek.
44. Ve Cennet halkı, Ateş halkına, "Rabb'imizin bize söz verdiğini gerçek bulduk, siz de Rabb'inizin söz verdiğini gerçek buldunuz mu?" diye seslenirler. "Evet" diyecekler. Derken aralarında bir çağrıcı şöyle seslenecek: "Allah'ın lâneti hâinlerin üzerine olsun,
45. onlar, Allah yolundan alıkoyan, onu eğriltmeye çalışanlardır. Onlar öteki dünyayı da inkâr ediyorlardı."
46. Ve iki taraf arasında bir perde ve A'raf [4] üzerinde her birini yüzlerinden tanıyan adamlar vardır. Cennet halkına, "Size selâm olsun" derler. Bunlar, umdukları hâlde oraya girememiş kimselerdir.
47. Ve gözleri Ateş'in arkadaşlarına doğru çevrilince, "Rabb'imiz! Bizi hâinlerle birlikte bulundurma" derler.

§6. 48. Ve A'raf'takiler, yüzlerindeki belirtilerden tanıyacakları bazı adamlara derler: "Topluluğunuz ve şişindiğiniz şeyler size yarar sağlamadı!

---

1 "Allah...diyecek." Harfi harfine: O...diyecek.
2 Sonra girenler, önce girenler için... Aynı durum 39. âyet için de söz konusudur.
3 "Deve..." veya halat. Çünkü, "cemel" kelimesi Arapça'da hem deve, hem de halat anlamında kullanılır. Karşılaştırınız: Matta, XIX, 24.
4 "Ara bölge" anlamına da gelen A'raf kelimesi için sûrenin baş tarafındaki nota bakınız.

49. "Allah'ın, hiçbir rahmete erdirmeyeceğine yemin ettikleriniz şunlar mı?... Cennet'e girin! [1] Size kaygı yoktur, üzülmeyeceksiniz de!"
50. Ve Ateş'in arkadaşları, Cennet'in arkadaşlarına, "Bize biraz su veya Allah'ın size verdiği yiyecekten gönderin" diye seslenecekler, onlar da, "Allah inkârcılara ikisini de gerçekten yasaklamıştır!" diyecekler.
51. Onlar ki, dinlerini alaya ve eğlenceye alırlar, şimdiki hayata aldanırlar. Bugünlerine kavuşacaklarını unuttukları, delillerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi, biz de bugün onları unutacağız.
52. Hiç kuşkusuz onlara, inananlar için, bir yol gösterme ve rahmet olarak, tam bir bilgiyle açıkladığımız bir Kitap getirdik.
53. Onun gerçekleşmesinden başka ne bekliyorlar? Onun gerçekleşeceği gün geldiğinde, önceleri onu unutanlar, "Rabb'imizin elçileri gerçekten bize gerçeği getirmişti. Acaba bizim için aracılık edecek aracılar var mı? Veya geri gönderilip [2] de yaptıklarımızdan başkasını yapabilir miyiz?" diyecekler. Kuşkusuz kendilerini kayba uğratmışlardır. Uydurdukları şeyler [3] de onlardan ayrılmıştır.

§7. 54. Evet, kuşkusuz Rabb'iniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra Arş'a yerleşen; gündüzü, durmadan kovalayan gece ile bürüyen; Güneş'i, Ay'ı, yıldızları, buyruğuna boyun eğdirilmiş olarak var eden Allah'tır. [4] Yaratma da, buyruk da yalnızca O'na ait değil midir? Âlemlerin Rabb'i Allah ne kutludur!

55. Rabb'inize gönülden ve gizlice yalvarın. Gerçekten O, aşırı gidenleri sevmez!
56. Ve iyileştirildikten sonra, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. O'na korku ve umutla yalvarın. Evet, Allah'ın rahmeti iyilik yapanlara yakındır.
57. Rüzgârları rahmetinin önünde, haberci gönderen O'dur. Sonra ağır bulutları yüklendiğinde, ölü bir ülkeye gönderir, onunla su indirir ve arkasından, onunla her türlü ürün çıkarırız. İşte ölüleri de bunun gibi, çıkaracağız. Belki hatırlarsınız? [5]
58. Ve iyi ülkeye gelince, onun bitkisi, Rabb'inin izniyle çıkar ama kötü olanınki, ancak yetersiz olarak çıkar. Şükreden insanlar için, delilleri işte böyle açıklarız.

§8. 59. Hiç kuşkusuz Nuh'u halkına elçi gönderdik. O da, "Ey halkım! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Evet, sizin için büyük bir günün cezasından korkuyorum!" dedi.

60. Halkının ileri gelenleri, "Elbette biz, seni apaçık sapkınlık içinde görüyoruz" dediler.
61. O şöyle dedi: "Ey halkım! Bende hiçbir sapkınlık yoktur. Ama ben âlemlerin Rabb'inden bir elçiyim.

---

1 Ve rahmete erenlere şöyle denilecek: "Cennet'e girin..."
2 Dünyaya.
3 Küfür ve inkârlarının konusu, Allah'ın ortakları diye inandıkları uydurma tanrılar.
4 Bunun için bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, I, 1-2.
5 Hatırlama (tezekkür) hakkında bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

62. "Rabb'imin mesajlarını size iletiyor ve size öğüt veriyorum. Ve ben Allah'tan, sizin bilmediğiniz bir ilim aldım.
63. "Ne! Takvâlı olmanız ve böylece merhamet edilmeniz için, sizi uyarması amacıyla, aranızdan bir adam aracılığıyla Rabb'inizden size bir hatırlatma gelmesine mi şaşıyorsunuz?"
64. Ama onu yalanladılar. Oysa, biz onu ve gemide onunla birlikte olanları kurtardık. Delillerimizi yalanlayanları ise, boğduk. Gerçekten onlar, kör bir topluluktu.

§9. 65. Ve Adlara da kardeşleri Hud'u: [1] "Ey halkım! Allah'a kulluk edin, O'ndan başka tanrınız yoktur. Peki, takvâlı olmayacak mısınız?" dedi.
66. Halkından ileri gelen inkârcılar, "Biz seni bir alıklık içinde görüyor ve kesinlikle senin yalancılardan olduğunu düşünüyoruz" dediler.
67. O da dedi: "Ey halkım! Bende hiçbir alıklık yoktur. Ama ben, âlemlerin Rabb'inden bir elçiyim.
68. "Size Rabb'imin mesajlarını bildiriyorum ve ben sizin için, güvenilir bir öğütçüyüm.
69. "Ne! Sizi uyarması için, aranızdan bir adam aracılığıyla Rabb'inizden size bir hatırlatma gelmesine mi şaşıyorsunuz? Öyleyse Allah'ın sizi, Nuh'un halkından sonra vekiller kıldığını [2] ve yaratılışta sizin gücünüzü arttırdığını hatırlayın! Belki kazananlar olursunuz?"
70. Dediler ki: "Yalnız Allah'a kulluk etmemiz, babalarımızın taptıklarını bırakmamız için mi bize geldin? Eğer doğru sözlülerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin şeyi getir!"
71. O şöyle dedi: "Hiç kuşkusuz artık Rabb'i-nizden üzerinize kir ve hışım düştü! Allah'ın hiçbir kanıt indirmediği, siz ve babalarınızın koyduğu birtakım isimler [3] hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Evet bekleyin, kuşkusuz ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim."
72. Oysa biz, onu ve yanında bulunanları rahmetimizle kurtardık; inanmayarak delillerimizi yalanlayanların da kökünü kestik.

§10. 73. Ve Semudlara da kardeşleri Sâlih'i: [4] Şöyle dedi: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Elbette, Rabb'inizden size bir delil geldi:

1 7/Â'raf, 73'de de söz konusu edileceği gibi, Adlar ve Semudlar Arabistan'ın eski toplumlarıdır. Bu iki halk ya yok olmuş veya tamamen helâk edilmiştir. Bunların suçları ve gördükleri ceza, örnek olarak defalarca anılacaktır. Hud ve Sâlih onların kardeşleri, yani soydaşlarıydı, Allah tarafından peygamber olarak gönderilmişlerdi. Arapça'da "ah" kelimesi, hem kardeş, hem de kabilenin üyesi anlamına gelir. Hud Peygamber'in mezarı, günümüzde hâlâ Mahra'da (Yemen) bulunmaktadır. Halktan pek çok kişinin adı da Âd'dır. Bkz. 53/Necm, 50. İskenderiye Adları için bkz. 89/Fecr, 6.

2 O'nun yaratışının vekilleri.

3 İsimlerden başka hiçbir gerçeklikleri bulunmayan putlar.

4 Bkz. 7/A'raf, 65'in notuna.

Allah'ın bu devesi [1] size bir delildir. Onu bırakın, Allah'ın toprağında otlasın. Ona bir kötülük dokundurmayın. Yoksa sizi can yakıcı bir ceza yakalar. [2]

74. "Ve hatırlayın ki, Allah sizi, Adlardan sonra [3] vekiller kıldı ve sizi yeryüzüne yerleştirdi. Ovalarında köşkler yapıyor, dağları yontup evler inşâ ediyorsunuz. Allah'ın iyiliklerini hatırlayın. Yeryüzünde bozgunculuk yandaşları gibi bozgunculuğu yaymayın." [4]
75. Halkının büyüklük taslayan önderleri, aralarında küçümsedikleri inananlara, [5] "Sâlih'in, Rabb'i tarafından gönderildiğini gerçekten biliyor musunuz?" dediler. Onlar da, "Evet biz, onun elçilik mesajına [6] inananlarız" dediler.
76. Büyüklük taslayanlar, "Sizin inandığınızı biz, gerçekten, inkâr ediyoruz!" dediler.
77. Ve devenin diz arkasını kestiler ve Rab'lerinin buyruğuna başkaldırdılar. Ve "Ey Sâlih, eğer elçilerdensen, bizi tehdit ettiğin şeyi getir" dediler.
78. Bu yüzden onları şiddetli sarsıntı yakaladı ve işte onlar evlerinde diz üstü çökmüş durumdalar.
79. O zaman, o da kendilerinden yüz çevirdi ve "Ey halkım! Elbette ben size Rabb'imin mesajını bildirdim ve içtenlikle öğüt verdim. Ama siz içtenlikli öğütçüleri sevmezsiniz!" dedi.
80. Lut'u [7] da gönderdik. [8] Halkına şöyle demişti: "Sizden önce insanlardan hiç kimsenin yapmadığı bir utanmazlığı mı yapıyorsunuz?
81. "Gerçekten! Siz kadınların yerine şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz! Üstelik çok aşırı giden bir halksınız!"
82. Ve halkının cevabı yalnızca şu oldu: "Onları kentinizden çıkarın! Gerçekten onlar temizlik taslayan insanlardır!"
83. Oysa, Lut'u ve ailesini kurtardık, kadını hariç, o geride kalanlardandı. [9]
84. Onların üzerine öyle bir yağmur yağdırdık ki! Suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bak!

---

1 Bu deve, Semudları sınamak için, Allah tarafından mucize olarak yaratılmıştı. Bazı âyetlerde o mucizenin nasıl olduğu hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Örneğin bkz. 11/Hud, 64 ve 65.

2 Semudlar, harabelerinin önemli bir kısmının hâlâ Medâin-i Sâlih'te bulunduğu Kuzey Arabistan'da oturuyordu. Bkz. 11/Hud, 67'nin notu.

3 "Adlardan sonra" ifadesi, söz konusu bu halkların kronolojisi açısından önemlidir.

4 Bunlar, "İlk Adlar"dır. Bu da, daha sonra ikinci bir "Ad"ın da varlığını gösteriyor. Bkz.53/Necm, 50.

5 Harfi harfine: (Baskıyla) zayıf bırakılmış inananlara.

6 Harfi harfine: Kendisiyle gönderildiği şeye.

7 Lut, İbrahim'in yeğeni olup Filistin'de oturuyordu. (Ahd-i Atik, Yaratılış, XI, 27-28; XIX, 1 ve devamı.)

8 "Lut'u da hatırla" veya "başkalarına Lut'u da hatırlat" şeklinde de anlaşılabilir.

9 Geride kalanlar arasındaydı.

§11. 85. Medyenlilere de kardeşleri[1] Şuayb'ı gönderdik! Onlara şöyle dedi: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka bir tanrı yoktur. Rabb'inizden size bir delil geldi. Ölçü ve tartıyı tam yapın. İnsanların mallarını eksiltmeyin. İyileştirildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eğer inanıyorsanız, bu sizin için iyi olacaktır.[2]

86. "Ve her yolun başında oturup tehdit ederek O'na inananları Allah'ın yolundan geri çevirmeye ve onu[3] eğriltmeye çalışmayın. Hatırlayın, bir zamanlar az idiniz. Sonra O, sizi çoğalttı. Ve bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bakın.

87. "Madem ki içinizden bir kesim, benimle gönderilen mesaja[4] inanıyor, bir kesim de inanmıyor; öyleyse, Allah aramızda hüküm verinceye kadar sabredin! Allah hüküm verenlerin en iyisidir."

88. Halkının büyüklük taslayan ileri gelenleri, dediler: "Ey Şuayb! Ya seni ve sana inananları kentimizden kesin çıkaracağız ya da dinimize dönmeniz gerekecek!" O şöyle dedi: "Ne! İstemediğimiz hâlde mi?

89. "Allah bizi ondan kurtardıktan sonra, yeniden dininize dönecek olursak, doğrusu Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz! Rabb'imiz Allah'ın dilemesi bir yana, dininize dönmemiz bizim için olacak şey midir? Rabb'imiz, ilmiyle her şeyi kuşatır. Biz yalnız Allah'a güvendik. Rabb'imiz! Bizimle halkımız arasında gerçekle sen hüküm ver.[5] Sen hüküm verenlerin en iyisisin."

90. Ve halkının inanmayan ileri gelenleri, "Eğer Şuayb'a uyarsanız, o durumda kesin kaybedersiniz" dediler.

91. Derken, o şiddetli sarsıntı onları yakaladı ve işte onlar evlerinde diz üstü çökmüş durumdalar.

92. Şuayb'ı yalanlayanlar, oralarda sanki hiç yaşamamış gibi oldular! Şuayb'ı yalanlayanlar, kaybedenler oldular!

93. O, kendilerinden yüz çevirdi ve "Ey halkım! Hiç kuşkusuz Rabb'imin mesajlarını size bildirdim ve sizi içtenlikle uyardım. Artık inanmayan insanlara nasıl üzüleyim?" dedi.

§12. 94. Biz hangi kente bir peygamber gönderdiysek, oranın halkını darlık ve sıkıntıya uğratmışızdır. Belki hadlerini bilirler.[6]

95. Sonra, kötü durumu iyiye çevirdik, öyle ki, her şeyi unutarak, "Darlığa uğra-

---

1 "Kardeşleri": Hemşehrileri. Şuayb, Musa'nın kayınpederidir. Eyle yakınlarında Medyen'de oturuyordu. (Eyle, Akabe Körfezi üzerinde bulunmaktadır.)

2 Bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, III, 1'de Hz. Musa'nın kayınpederinin Jéthro olduğu yazılıdır. Ahd-i Atik, Çıkış, II, 18'de Raguet olduğu yazılıdır. Sayılar, X, 29'da da şöyle yazılıdır: "Onun adı Hobab'tır. Raguel'in oğludur. Musa'nın kayınpederidir." Acaba bu bir çok evlilik işareti midir?

3 Allah yolunu.

4 Harfi harfine: Kendisiyle gönderildiğime.

5 "Aramızı ayır" şeklinde de anlaşılabilir. Bkz. 26/Şuarâ, 118.

6 Allah'a karşı

mış, bolluğa kavuşmuş olanlar atalarımızdı!" dediler. Bu yüzden biz de onları, haberleri olmadan, ansızın yakalayıverdik.

96. Eğer o kentlerin sakinleri inanıp takvâlı olsalardı, biz kesinlikle üzerlerine göğün ve yerin bolluklarını açardık. Ama yalanladılar. Biz de yaptıklarına karşılık kendilerini yakalayıverdik.
97. Kentlerin sakinleri, geceleyin uyurlarken cezamızın kendilerine gelmesinden güvende midirler?
98. Ya da o kentlerin sakinleri, cezamızın kendilerine kuşluk vakti eğlenirlerken gelmesinden güvende midirler?
99. Onlar Allah'ın planından güvende midirler? Allah'ın planından ancak kaybeden insanlar kendilerini güvende hissederler!

§13. 100. Önceki halklardan sonra, yeryüzüne mirasçı olanlara şu gerçek belli olmadı mı? Eğer dilersek onları günahlarından dolayı cezalandırırız. Kalplerini mühürleriz de duymaz olurlar.

101. İşte haberlerinin bir kısmını sana anlattığımız kentler. Hiç kuşkusuz onlara elçileri, açık deliller getirmişlerdi. Ama onlar, daha önce yalanladıklarına inanacak değillerdi. Allah inkârcıların kalplerini işte böyle mühürler.
102. Ve onların çoğunda sözleşmeye hiçbir bağlılık bulamadık. [1] Ama elbette, çoğunu yoldan çıkmış kimseler olarak bulduk.
103. Sonra bu elçilerin ardından [2] Musa'yı delillerimizle Firavun ve adamlarına gönderdik. Ama onların gereğini yapmadılar. Peki bozgunculuk yandaşlarının sonunun ne olduğuna bir bak! [3]
104. Ve Musa, dedi ki: "Ey Firavun! Gerçekte ben, âlemlerin Rabb'inden bir elçiyim,
105. "Allah hakkında gerçekten başkasını söylememek gerekir. Evet, size Rabb'inizden bir delil ile geldim. Öyleyse, İsrailoğulları'nı benimle birlikte salıver."
106. Firavun, "Bir delille geldiysen, onu ortaya koy bakalım, eğer doğru sözlülerden isen" dedi. [4]
107. Bunun üzerine Musa, sopasını yere attı. O hemen apaçık bir yılan oluverdi.
108. Ve elini çıkardı ve işte: Ona bakanlar için o, bembeyazdı. [5]

§14. 109. Firavun halkının ileri gelenleri dediler ki: "İşte, elbette evet, bu usta bir büyücüdür!
110. "Sizi yerinizden çıkarmak istiyor." "Peki, ne buyurursunuz?"
111. Dediler ki: "Onu ve kardeşini beklet ve kentlere toplayıcılar gönder,

---

1 "Sözleşmeye hiçbir bağlılık bulamadık." Harfi harfine: Hiçbir sözleşme bulamadık.
2 Harfi harfine: Onların ardından.
3 Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna... Karşılaştır: Ahd-i Atik, Çıkış, V ve devamı. Özellikle VII. Bab.
4 "Firavun...dedi." Metinde, yalnız "O...dedi" şeklindedir
5 Karşılaştırın: Ahd-i Atik, Çıkış, IV, 2-8.

112. bütün usta büyücüleri sana getirsinler."
113. Ve büyücüler Firavun'a geldiler: "Üstün gelen biz olursak, gerçekten, bizim için bir karşılık olacak mı...?" dediler.
114. O dedi ki: "Evet ve gerçekte yakın kimselerden olacaksınız." [1]
115. Onlar dediler ki: "Ey Musa! Sen mi atacaksın, yoksa atanlar biz mi olalım?" [2]
116. Musa, "Atın!" dedi. Sonra onlar atınca, insanların gözlerini büyülediler ve onları ürküttüler ve büyük bir büyü göstermiş oldular.
117. Ve Musa'ya, "Sopanı atıver" diye vahyettik. Ve bir de baktılar ki, onların uydurduklarını yutuyor.
118. Böylece gerçek ortaya çıktı ve yaptıkları boşa gitti.
119. Böylece orada yenildiler ve rezil olarak döndüler. [3]
120. Ve büyücüler, secde etmek zorunda bırakıldılar.
121. Dediler ki: "İnandık âlemlerin Rabb'ine,
122. Musa ve Harun'un Rabb'ine."
123. Firavun dedi ki: "Ben size izin vermeden önce O'na inandınız ha? Evet bu, halkı şehirden çıkarmak için, orada yaptığınız bir plandır. Ama siz göreceksiniz!
124. "Mutlaka, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim. [4] Sonra da hepinizi çarmıha gereceğim!"
125. Onlar şöyle dediler: "Biz ancak Rabb'i-mize döneriz;
126. ve bizi yalnız, Rabb'imizin bize gelen delillerine inandığımız için aşağılıyorsun. Rabb'imiz! Üzerimize sabır yağdır ve bizi Teslim olmuş durumda bitir." [5]

§15.

127. Ve Firavun halkının ileri gelenleri ona, "Musa ve halkını, yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve tanrılarını terk etsinler diye serbest mi bırakacaksın?" dediler. O da, "Onların özellikle erkek çocuklarını öldürür, kadınlarını sağ bırakırız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz." dedi.
128. Musa, halkına, "Allah'tan yardım dileyin ve sabredin. Evet, yeryüzü Allah'ındır, kullarından dilediğini ona mirasçı kılar. Gerçekten de, sonuç takvâlılarındır" dedi.
129. Onlar, "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da bize eziyet edildi" dediler. Musa da, "Umulur ki Rabb'iniz düşmanlarınızı yok eder ve onların yerine sizi yeryüzüne mirasçı kılar da, nasıl davranacağınıza bakar" dedi.
130. Hiç kuşkusuz biz de Firavun'un adamlarını, yıllarca kuraklıkla ve ürün kıtlığıyla

1 Bu harfi harfine çeviridir. Tıpkı Allah'ın kendisine "yaklaştırdığı" kimseleri olduğu gibi (Bkz. 3/Âl-i İmran, 45; 4/Nisâ, 172...) Firavun'un da kendine "yaklaştırdığı" kimseleri vardı.

2 Harfi harfine: "Atanlar biz olacağız." Âyette soru edatı yok ama metin soru cümlesi yerini tutuyor, tıpkı 2/Bakara, 124, 4/Nisâ, 79 vb. olduğu gibi.

3 Harfi harfine: "Yenildiler ve küçülenlere döndüler."

4 Bkz. 5/Mâide, 33.

5 Bizi öldüreceğinde, Müslüman olarak ölmemizi sağla.

yakaladık. Belki hatırlarlar?

131. Sonra onlara bir iyilik geldiğinde, "Bu bize aittir" derler; başlarına bir kötülük geldiğinde ise, uğursuzluk kuşunu Musa ve yanındakilerde görürler. [1] Ne! Kuşları Allah yanında değil midir? [2] Ama çoğu bilmez.

132. Ve onlar, "Bizi büyülemek için, ne delil getirirsen getir, sana aslâ inanmayacağız!" dediler.

§16. 133. Derken, üzerlerine su baskınını, çekirgeleri, haşaratı, kurbağaları ve kanı gönderdik -ayrıntılı deliller olarak.- Ama büyüklük taslayarak suçlu bir halk olmayı sürdürdüler. [3]

134. Ve ceza üzerlerine çökünce, "Ey Musa! Sana verdiği söz gereğince, bizim için Rabb'ine yalvar. Bizden cezayı kaldırırsan, sana kesin inanacağız ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte göndereceğiz" dediler.

135. Sonra, ulaşacakları bir süreye kadar üzerlerinden cezayı kaldırınca, hemen sözlerinden caydılar.

136. Delillerimizi yalanlamaları ve gafletleri nedeniyle, kendilerinden intikam aldık ve onları denizde boğduk.

137. Ve hor görülen [4] o insanları, kutsal kıldığımız yerin doğularına ve batılarına [5] mirasçı kıldık. Böylece, sabretmelerinin ödülü olarak Rabb'inin, İsrailoğulları'na o pek güzel sözü, yerine geldi. Ve Firavun ve halkının yaptıkları ve yükselttikleri şeyleri yerle bir ettik.

138. Ve İsrailoğulları'nı denizden geçirdik. Onlar, kendilerine ait birtakım putlara tapınan insanlara rastladılar ve dediler: "Ey Musa! Onların nasıl tanrıları varsa, bize de bir tanrı yap." O, dedi: "Gerçekten siz bilgisiz bir toplumsunuz.

139. "Evet, bunların içinde bulundukları yıkılacaktır ve yapmakta oldukları da temelsizdir."

140. O dedi: "Sizin için Allah'tan başka bir tanrı mı arayacağım? Oysa, sizi âlemlere üstün kılan O'dur."

141. Ve hani bir zaman, size çetin cezayı tattıran, özellikle erkek çocuklarınızı öldürüp kadınlarınızı sağ bırakan Firavun'un adamlarından sizi kurtarmıştık; [6] bunda, sizin için Rabb'inizden büyük bir sınav vardır!

---

1 Batıda kuşların uçuşundan geleceği okuma göreneği vardır. Arapların da iyi veya kötü anlamlar çıkarmak için özel kuşları vardı.

2 Âyette geçen "tâiruhum" uğursuz kuş anlamındadır. Buna göre, "Kuşları Allah'ın yanındadır" demek, "Kötü diye kabul ettikleri talihleri Allah'ın elindedir" demektir. Bkz. 36/Yasin, 19.

3 Bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, VII

4 (Baskıyla) zayıf düşürülen.

5 Güneş, mevsimlere göre doğu ve batının farklı noktalarından doğar ve batar. "Yerin doğuları ve batıları" deyiminden tam olarak ne kastedildiği bilinmemektedir. Buradaki topraktan maksat, öyle anlaşılıyor ki, Ürdün'ün doğusu ve batısı olan kutsal topraklardır.

6 Bkz. Ahd-i Atik, Çıkış, I, 16.

§17. 142. Ve Musa'ya otuz gece süre verdik, buna on daha ekledik. Böylece Rabb'inin belirlediği süre kırk geceye tamamlandı. Ve Musa, kardeşi Harun'a dedi: "Halkım üzerinde vekilim ol, iyi davran ve bozgunculuk yandaşlarının yoluna uyma."

143. Ve Musa, belirlediğimiz zamanda gelip Rabb'i ona konuşunca, "Rabb'im! Bana kendini göster, sana bakayım" dedi. O, "Sen beni göremezsin ama Dağ'a bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni görebilirsin" dedi. Rabb'i, Dağ'a kendini gösterince, onu yerle bir etti ve Musa bir çığlık atarak yıldırımla çarpılmış gibi, baygın düştü. Ayılınca, "Münezzehsin! Sana tövbe ettim ve ben, inananların ilkiyim" dedi.

144. Ve Allah, "Ey Musa! Seni insanlara, mesajlarımla ve konuşmamla seçtim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol!" dedi. [1]

145. Ve biz onun için levhalar üzerine her şeyden bir öğüt ve her şeyin ayrıntılı bir açıklamasını yazdık;- "Onlara sıkıca sarıl, toplumuna da emret, onları en güzel şekilde tutsunlar. Yakında size, yoldan çıkmışların yurdunu göstereceğim.

146. "Yakında yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları, delillerimden uzaklaştıraca-ğım. Onlar hangi delili görürlerse görsünler, yine de inanmazlar. Doğru yolu görseler, onu yol olarak benimsemezler. Ve azgınlık yolunu görseler, onu hemen yol edinirler." Bu, onların delillerimizi yalanlamaları ve aldırmazlıkları nedeniyledir.

147. Ve delillerimizi ve öteki dünyaya kavuşmayı yalanlayanlar var ya, işte onların yaptıkları boşa gitmiştir. Onlar, yaptıklarından başka bir şeyle mi cezalandırılacaklar?

§18. 148. Ve Musa'nın halkı, onun ardından, ziynet eşyalarından yapılmış, ses çıkaran bir Buzağı heykelini edindiler! Onun kendileriyle konuşmadığını ve kendilerini bir doğru yola iletmediğini görmediler mi? Onu edindiler, gerçekten de hâindiler.

149. Ve ellerinin üzerine düşürülünce [2] ve iyice saptıklarını görünce, "Eğer Rabb'imiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa, kesin kaybedenlerden oluruz" dediler.

150. Ve Musa, kızgın ve üzgün olarak halkına dönünce, "Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabb'inizin buyruğunun acele gelmesini [3] mi istediniz?" dedi. Levhaları [4] attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. O ise, "Ey annemin oğlu! Halk, zorla beni güçsüz düşürdü. Neredeyse beni öldürüyorlardı. Düşmanları bana güldürme. Beni bu hâin insanlarla bir tutma" dedi. [5]

---

1 "Allah...dedi", metinde yalnızca, "O...dedi" şeklindedir.

2 "Ve elleri üzerine düşürülünce": Önlerindeymiş gibi anlamında bir deyim.

3 Hesâp ve ceza gününün, veya cezanın ya da sonlarını getirecek yıkımın gelmesini hızlandırmak.

4 Şeriatın yazılı bulunduğu levhaları.

5 Kur'an, Harun'u, Tevrat'ın (Bkz. Çıkış, 32/ 1-5) çirkin suçlamalarından arındırıyor.

151. Ve Musa, "Rabb'im! Beni ve kardeşimi bağışla ve bizi merhametine girdir, sen merhametlilerin en merhametlisisin" dedi. [1]

ع19. 152. Şüphesiz ki, Buzağı'yı edinenlere Rab'le-rinden bir hışım ve şimdiki hayatta bir alçaklık erişecektir. İftira edenleri [2] işte böyle cezalandırırız.

153. Ve kötülük yaptıktan sonra tövbe edip inananlar var ya, evet, Rabb'in, tüm bunlardan sonra, elbette evet, bağışlayıcıdır ve merhametlidir.

154. Ve Musa'nın öfkesi yatışınca, levhaları aldı. Onlardaki yazıda, Rab'lerinden sakınanlar için bir yol gösterme ve rahmet vardı.

155. Musa, bizimle bir buluşma için, [3] halkından yetmiş kişi seçti. [4] Onları sarsıntı tutunca, dedi ki: "Rabb'im! Dileseydin onları da, beni de daha önce yok ederdin. Aramızdaki sersemlerin yaptıklarından ötürü, bizi helâk mi edeceksin? Bu, ancak senin bir sınavındır. Onunla dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletirsin. Bizim koruyucumuz sensin; bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin.

156. "Ve bu dünyada da, öteki dünyada da bizim için bir iyilik yaz. Kuşkusuz biz sana tövbe etmiş olarak [5] geldik." Ve Allah buyurdu: "Cezama dilediğim kimseyi çarptırırım, rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu takvâlı olanlara, zekat verenlere, delillerimize inananlara yazacağım,

157. onlar, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de [6] yazılı buldukları, Yabancı Peygamber'e [7] uyanlardır. O, kendilerine uygun olanı emreder ve kötülüğü yasaklar, temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar, onların ağır yüklerini indirir, zor yükümlülüklerini hafifletir. Ona inanan, onu destekleyen, yardım eden ve onunla gönderilen ışığa uyanlar yok mu? İşte kazananlar ancak onlardır."

ع20. 158. De ki: "Ey insanlar! Kuşkusuz ben, göklerin ve yerin krallığı kendisine ait olan, O'ndan başka tanrı bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın, hepinize gönderdiği elçisiyim. Öyleyse, Allah'a ve Elçisine, Yabancı Peygamber'e -ki o da Allah'a ve O'nun sözlerine inanmıştır- inanın. Ve ona uyun. Belki doğru yolu bulursunuz?"

159. Ve Musa'nın halkından, gerçekle doğru yolu gösteren ve onunla adaleti uygulayan bir toplum vardır.

---

1 "Musa...dedi", metinde yalnızca "O...dedi."

2 Allah'ın demediği ve yapmadığı şeyleri O'na nisbet ederek iftira edenleri.

3 Harfi harfine: "Bizim belirlenmiş vaktimiz için." Karşılaştırın: Çıkış, XXIV.

4 Bu kişiler, Allah'ı gördüklerini ileri sürdüler. Bkz. 2/Bakara, 55; 4/Nisâ, 153.

5 Bu ifade aynen "Müslüman olarak" deyimine benzer. Müslüman "teslim olan" veya "barışçı" anlamına gelir. Âyette geçen "hudnâ" kelimesiyle aynı kökten olan "yahûd" kelimesi de, "Allah'a dönen, tövbe eden" veya "Yahudileşen" anlamındadır. Bu âyette birinci anlam söz konusudur. (Kullanılan fiil de geçmiş zaman, 1. çoğul kişidir.)

6 "Tevrat ve İncil'de" ifadesi için, Bkz. 3/Âl-i İmran, 81'in notu ve 61/Sâf, 6'nın notu.

7 "Yabancı Peygamber": "Okuma yazması olmayan" anlamı da verilebilir. Saint Paul kendine "yabancıların havarisi" adını vermeyi severdi.
Yabancı bizzat Hz. Muhammed'dir.

160. Ve biz onları, oymaklar hâlinde, on iki kabileye ayırdık. Ve toplumu kendisinden su isteyince, Musa'ya, "Kayaya sopanla vur" diye vahyettik. Ondan, on iki pınar fışkırdı. Her biri içeceği yeri öğrendi. Bulutu üzerlerine gölge yaptık. Onlara kudret helvası ve bıldırcın indirdik, "Size verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin" dedik. Ve bize değil ama kendilerine zulmediyorlardı.

161. Ve onlara, şöyle denmişti: "Şu kente yerleşin, dilediğiniz gibi yiyin ve 'Af!' deyin ve secde ederek kapıdan girin: biz hatalarınızı bağışlayacağız ve iyi davrananlara daha fazlasını vereceğiz!"

162. Sonra, onların hâinleri, kendilerine söylenen sözü başkasıyla değiştirdiler. O zaman, yapmış oldukları hâinlikten ötürü, onlara gökten bir ceza indirdik.

§21. 163. Ve onlara, deniz kıyısındaki kentin[1] durumunu sor. Hani cumartesi yasaklarını çiğniyorlardı. Cumartesi günleri balıklar kendilerine sürüyle geliyor,[2] başka günler gelmiyordu! İşte biz, yoldan çıkmaları nedeniyle, onları böylece sınıyorduk.

164. Ve kendilerinden bir toplum, "Allah'ın helâk edeceği veya çetin bir cezaya uğratacağı bir halka ne diye öğüt veriyorsunuz?" dediler. Diğerleri de, "Rabb'inize bir özür bildirmemiz için ve belki takvâlı olurlar diye!" dediler.[3]

165. Sonra kendilerine yapılan hatırlatmayı unutunca, biz, kötülükten alıkoyanları kurtardık, hâinleri ise, yoldan çıkmalarından dolayı, çetin bir cezayla yakaladık.

166. Sonra, kendilerine yasaklananlar konusunda büyüklenince, onlara, "Aşağılık maymunlar olun!" dedik.

167. Ve Rabb'in, Diriliş Günü'ne kadar, kötü cezaya uğratacak kimseler göndereceğini ilân etmişti. Gerçekte Rabb'in, cezayı çabuk verendir, O çok bağışlayıcıdır, evet, merhametlidir.

168. Ve onları, yeryüzünde toplumlara ayırdık. Onlardan iyi insanlar vardı ve başkaları[4] da vardı. Ve onları iyiliklerle ve kötülüklerle sınadık. -Belki dönerler?-

169. Sonunda, onların ardından, yerlerine gelen birtakım kimseler, Kitab'a mirasçı oldular. "Biz nasıl olsa bağışlanacağız" diyerek bu dünyanın mallarına sarılırlar. Benzer mallar kendilerine gelirse, onu da alırlar. Onlardan, Allah'a karşı ancak gerçeği söyleyeceklerine dair Kitap üzerine söz alınmamış mıydı? Üstelik ondakileri incelemişlerdi. -Ve takvânın gereklerini yerine getirenler için, Son Yurt daha iyidir,- anlamıyor musunuz?

---

1 Müfessirlere göre söz konusu kent, Akabe Körfezi'nin kıyısındaki Eyle'dir.

2 Onlar yasağı ihlâl etmeden önce, balıklar avlanmayacaklarından emin olarak, korkusuzca her cumartesi günü kıyıya geliyor, diğer günlerde ise denizin derinliklerine çekiliyorlardı. Hayvanların, nasıl da kolaylıkla insanların tutumlarına alıştıkları biliniyor.

3 "Diğerleri...dediler." Yani, iyiliğe teşvik edenler şöyle cevap verdiler... Bu sözü söyleyenler, Yahudi peygamberler, muhatapları ise, Yahudi inananlardır. Harfi harfine: (Bizim için) bir özür olarak.

4 Harfi harfine: Bunun dışında başka kimseler de.

170. Ve Kitab'a sımsıkı sarılan ve namazı kılanlar var ya, işte biz, gerçekte, iyileştirenlerin karşılığını kaybettirmeyiz.
171. Ve hani, Dağ'ı üzerlerinde sallamıştık -sanki bir şemsiye gibiydi ve onlar Dağ'ın üzerlerine düşeceğini sanmışlardı,- "Size verdiğimizi sıkıca tutun ve içindekini hatırlayın. Belki takvâlı olursunuz?"
§22. 172. Ve ne zaman ki Rabb'in, Âdemoğulları-nın -sırtlarından- soylarını aldı ve onları kendilerine tanık tuttu: "Rabb'iniz değil miyim?" Onlar da, "Evet, biz tanığız!..." dediler, aksi takdirde Diriliş Günü, "Gerçekten bundan habersizdik" diyecektiniz; [1]
173. veya "Daha önce babalarımız şirk koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir kuşağız. Boşa çalışanların [2] yaptıkları yüzünden, bizi yok mu edeceksin?" diyecektiniz.
174. Ve delilleri işte böyle ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz. Belki dönerler?
175. Ve kendisine verdiğimiz delillerden sıyrılan, Şeytan'ın peşine taktığı, böylece de yanılanlardan olan kimsenin haberini onlara oku. [3]
176. Ve dileseydik, o delillerle [4] onu yükseltirdik ama o, dünyaya saplandı ve tutkusunun peşine düştü. Onun durumu, üstüne varsan da dilini sarkıtıp soluyan, kendi hâline bıraksan da dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumuna benzer. İşte delillerimizi yalanlayan kimselerin durumu böyledir. Peki, sen [5] anlatıyı anlat! Belki düşünürler?
177. Delillerimizi yalanlayan ve ancak kendilerine zulmeden bu kimselerin niteliği ne kötüdür!
178. Allah, kime yol gösterirse, doğru yolu bulan odur. Ve kimi de şaşırtırsa, işte kaybedenler onlardır.
179. Hiç kuşkusuz cinlerden ve insanlardan birçok kimseyi Cehennem için yarattık: Onların kalpleri vardır ama onunla anlamazlar; gözleri vardır ama onlarla görmezler; kulakları vardır ama onlarla duymazlar. İşte onlar hayvanlar gibi ve daha da şaşkındırlar. İşte aymazlar böyledir. [6]
180. En güzel isimler Allah'ındır: Öyleyse O'nu, onlarla çağırın. İsimleri konusunda eğriliğe sapanları bırakın: Onlar, yaptıklarının cezasını pek yakında göreceklerdir.

---

1 Bkz. 33/Ahzâb, 72. Bu âyet, Müslüman mutasavvıflar arasında önemli bir edebiyatın doğmasına yol açmıştır. Onlar bu âyette, en ilkel insanın bile, kendi Yaratıcı'sına karşı bir çekim ve özlem içinde olmasının nedenini görürler. Yine onlar, bu ve benzeri âyetlerden insanın sürekli olarak Diriliş Günü'nün sorumluluğunu içinde hissetmesi gerektiği sonucunu çıkarırlar.

2 Harfi harfine: Yanlış yapanların.

3 Muhtemelen burada, Hz. Muhammed'in çağdaşı olan bir kimse söz konusu edilmektedir. Ama onun kim olduğu konusundaki görüşler farklıdır.

4 Harfi harfine: Onlarla...

5 Ey Muhammed!

6 Karşılaştırınız: İşaya, VI, 9-10; Matta, XIII, 13-14.

181. Yarattıklarımızdan, gerçekle doğru yolu gösteren ve onunla adaleti uygulayan bir toplum vardır.

§23. 182. Delillerimizi yalanlayanları, pek yakında, bilmedikleri yönden, ağır ağır tuzağa yaklaştıracağız.

183. Ve onlara bir süre veririm. Evet, benim düzenim sağlamdır.

184. Düşünmediler mi? Arkadaşları [1] aslâ cinlenmemiştir. O ancak apaçık bir uyarıcıdır. [2]

185. Göklerin ve yerin egemenliğini, Allah'ın yarattığı her şeyi ve ecellerinin yaklaşmış olabileceğini hiç düşünmediler mi? [3] Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar?

186. Allah kimi şaşırtırsa, artık onun için hiçbir yol gösterici yoktur ve onları isyanları içinde bocalar durumda bırakır.

187. Sana, Belirlenmiş Vakit'ten [4] soruyorlar: "Ne zaman demir atacak?" De ki: "Gerçekten de onun bilgisi yalnızca Rabb'imin yanındadır. Zamanını yalnızca O açıklar. O, göklere de, yere de ağır gelecektir! Sizlere de ansızın gelecektir." Sanki sen çok iyi biliyormuşsun gibi, sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi yalnız Allah'ın yanındadır." Ama insanların çoğu bilmez!

188. De ki: "Allah'ın dilemesi dışında, ben kendime bir fayda ve zarar verecek güce sahip değilim. Eğer gaybı bilseydim, çok iyilik kazanırdım ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben yalnızca, inanan insanlar için bir uyarıcı ve duyurucuyum."

§24. 189. O'dur sizi bir tek candan yaratan ve yanında huzur bulması için eşini de yine ondan var eden. Eşine yaklaşınca, eşi hafif bir yük yüklendi ve bu durumda, bir süre geçti. Kendisini ağırlaşmış bulunca, ikisi, Rab'leri Allah'a, "Bize sağlığı yerinde bir çocuk verirsen, kesinlikle şükredenlerden oluruz" diye yalvardılar. [5]

190. Sonra, onlara sağlığı yerinde bir çocuk verince, kendilerine verdiği şey konusunda Allah'a ortaklar koştular! [6] Ama Allah, onların ortak koştukları şeylerden aşkındır!

191. Hiçbir şey yaratamayan ve üstelik kendileri yaratılmış şeyleri mi ortak koşuyorlar?

192. O şeyler, ne onlara yardım edebilirler ve ne de kendilerine yardım edebilirler.

193. Ve onları doğru yola çağırsanız, size uymazlar. Çağırsanız da, sussanız da

---

1 Muhammed.

2 Bkz. Yuhanna, VII, 20; VIII, 48, 52. Buralarda, Hz. İsa'nın da bir Şeytan tarafından ele geçirilmekle suçlandığı kaydedilmektedir.

3 Harfi harfine: Bakmadılar mı?

4 "Belirlenmiş Vakit", son saat. Aynı soru Hz. İsa'ya da sorulmuş ve onun tarafından aynı cevap verilmiştir. Bkz. Matta, XXIV, 3, 36; Markos, XIII, 32. Karşılaştırınız: 79/Nâziât, 42.

5 Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, II, 21-22.

6 Burada söz konusu olan Âdem ve Havva değil, aksine genel olarak çok tanrıcı insanlardır.

sizin için birdir.

194. Evet, Allah yerine yalvardıklarınız da, sizin gibi kullardır. [1] Eğer doğru sözlü iseniz, onları çağırın da size cevap versinler!

195. Onların yürüyecek ayakları mı var? Yoksa tutacak elleri mi var? Ya da görecek gözleri mi var? Yoksa duyacak kulakları mı var? De ki: [2] "Şu sizin tanrılarınızı [3] çağırın ve sonra bana düzen kurun ve süre vermeyin: [4]

196. "Evet, benim koruyucum, Kitab'ı [5] indiren Allah'tır. O, iyileri koruyandır.

197. "Ve O'nun yerine yalvardıklarınızın, size yardım etmeye güçleri yetmez. Hatta kendilerine bile yardım edemezler."

198. Ve onları doğru yola çağırsanız, dinlemezler. Sana baktıklarını görürsün, oysa görmezler.

199. Artanı al, [6] uygun olanı emret, bilgisizlere aldırış etme.

200. Ve eğer Şeytan'dan sana bir kışkırtma gelirse, hemen Allah'a sığın. Gerçekten O duyar, O bilir. [7]

201. Evet, takvânın gereklerini yerine getirenler var ya, onlara Şeytan'dan bir kışkırtma dokunduğunda, hatırlamaya çalışırlar: [8] Ve işte, apaçık görürler.

202. Hatta kardeşleri, ellerinden geleni artlarına bırakmaksızın onları zulme sürüklemeye çalışsalar bile.

203. Ve onlara bir delil getirmediğinde, [9] derler ki: "Ne! Onu seçmedin mi?" De ki: "Ben, gerçekten, ancak Rabb'imden bana vahyolunana uyarım." [10] Bu, inanan kimseler için Rabb'inizden ileriyi görme çağrıları, bir yol gösterme ve bir rahmettir.

204. Ve Kur'an okunduğunda, ona kulak verin ve sessiz olun. Belki merhamet edilirsiniz?

205. Ve kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle, sabah akşam Rabb'ini hatırla. Ve aymazlardan olma...

206. Evet, Rabb'inin katında olanlar, O'na kulluk etmekten büyüklenmezler, O'nu tenzih eder ve yalnız O'na secde ederler. [11]

---

1 Yani, sizin gibi, Allah'ın kullarıdır.
2 Ey Muhammed!
3 Harfi harfine: Ortaklarınızı.
4 Karşılaştırın: Mezmurlar, 115/5-7.
5 "Kitap" hakkında bkz. 2/Bakara, 44'ün notuna. Burada kastedilen Kur'an'dır.
6 Malın fazla kısmını zekat olarak al. Zekat için bkz. 2/Bakara, 43'ın notu.
7 Harfi harfine: O duyandır, bilendir.
8 Kendi kendilerine Allah'ı düşünmeye çalışırlar... Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
9 "Onlara bir delil (veya âyet) getirmediğinde..." Bkz. 2/Bakara, 129'un notu.
10 İnkârcılar, "Bugün bir şey uydurmadın mı?" diye Peygamber'e soruyorlar. O da, "Ben aslâ uydurmam, ben ancak Allah'tan alıp aktarırım" cevabını veriyor.
11 Kur'an okunduğunda, bu âyetten sonra secde edilir. Bu secde, Kur'an'ın on dört yerinde yapılır ki, birincisi bu âyettir.

Sûre 8

Enfal

30-36. âyetler dışında Hicretten Sonra inmiştir. İniş sırası 88 olup 75 âyettir. 'Savaşta elde edilen ganimet' anlamına gelen bu sûrenin adı, 1. âyetinden alınmıştır. Hicretten Sonra ifadesi için bkz. 1/Fatiha, 2. not.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Sana, ganimetleri soruyorlar. -De ki: "Ganimetler Allah'ın ve Elçi'sinindir." Öyleyse, Allah'tan sakının, aranızdaki ilişkileri iyileştirin, Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin, eğer inanıyorsanız.

2. Gerçekte inananlar, o kimselerdir ki, Allah anıldığında, kalpleri ürperir. Ve âyetleri onlara okunduğunda, bu, onların inançlarını arttırır. Ve Rab'lerine güvenirler:

3. Onlar namazı kılarlar ve kendilerine verdiklerimizden bağışlarlar, [1]

4. işte gerçek inananlar onlardır. Onlara Rab'leri katında mertebeler, [2] bağışlanma ve güzel bir pay vardır.

5. Nitekim, [3] Rabb'in seni gerçek uğrunda evinden çıkarmıştı. Oysa inananlardan bir kesim, bundan kesinlikle hoşlanmamıştı.

6. Apaçık belli olduktan sonra, gerçek konusunda, seninle tartışıyorlar. Göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi!... [4]

7. Ve hani, Allah iki topluluktan birinin, sizin olacağı sözünü vermişti. [5] Siz, silâhlı olmayanın düşmesini istiyordunuz. Oysa, Allah sözleriyle doğruyu ortaya koymak ve inkârcıların arkalarını kesmek istiyordu,

8. bu, suçluların hoşuna gitmese de, doğruyu ortaya çıkarması ve yanlışı ortadan kaldırması içindir.

1 Harfi harfine: Harcarlar. Ama bu ifade, Kur'an'da hemen hemen dâima hayır yollarında harcama yapmak için kullanılır.

2 En yüksek dereceler.

3 Bu ifade, "Ganimetler Allah'ındır..." cümlesine bağlanır. Yani, ganimetler Allah'ın hakkı olduğu gibi, seni gerçek uğrunda evinden çıkarmak da Allah'ın hakkıdır. Daha sonra, çok tanrıcılara karşı kazanılan Bedir zaferine ve inananların onun öncesinde duydukları korkuyla sınandıklarına işaret ediliyor.

4 Hz. Peygamber, Bedir'de bir pusu kurmuştu. Ama Kureyş kervanı, başkanının kurnazlığı sayesinde kaçıp kurtulmayı başarmıştı. Buna karşın Hz. Peygamber, Medine'ye dönmemeye, aksine kervanın güvenliğini sağlamak için yola çıkan Mekke ordusuyla karşılaşmaya karar vermişti. Bu ihtimale göre iyi hazırlanamamış bazı kimseler (bkz. âyet 5) korktular. Ama bütün bunlar, birkaç gün sonra gelecek olan karşılaşmadan ve Müslümanların ses getiren zaferinden önceydi. (Bkz. 3/Âl-i İmran, 123 ve notu.)

5 Karşılarında bir kervan, bir de silâhlı bir ordu vardı. Oysa bir kısım Müslüman'ın karşılaşmak istediği, kervandı. Oysa Allah, onlar için başkasını, yani tamamen "silâhlarla donanmış olanı" takdir etmişti. Allah böylece hakkın zaferi apaçık olsun diliyordu. Yani gerçek, "bütün açıklığıyla ortaya çıksın" ve inkârcılar bozguna uğrasın ve böylece "yanlış yok olsun" diliyordu. Bkz. 8. Âyet.

9. Ve hani Rabb'inizden [1] yardım diliyordunuz! Sonra, "Gerçekte ben size, birbiri arkasından bin melekle yardım edeceğim" diye cevap verdi.
10. Allah, bunu ancak bir müjde olması ve kalplerinizin onunla yatışması için yapmıştı. Yardım ancak Allah'tandır. Gerçekten Allah güçlüdür, bilgedir.

§2. 11. Ve hani, kendinden bir güven olarak, sizi hafif bir uykuyla bürümüştü. Sizi arındırmak, sizden Şeytan'ın pisliğini gidermek, kalplerinizi yatıştırmak ve ayaklarınızı yerinde sabit kılmak için, gökten üzerinize bir su indiriyordu! [2]
12. Ve Rabb'in meleklere, vahyediyordu, "Evet ben sizinle birlikteyim, inananları destekleyin. Ben inkârcıların kalplerine korku salacağım. Artık vurun onların boyunlarına! Vurun, bütün eklemlerine!
13. "Çünkü, gerçekten onlar, Allah ve Elçi'sine karşı koydular." Ve kim Allah'a ve Elçi'sine karşı koyarsa... O zaman, evet Allah, kovuşturması çetin olandır.
14. Öyleyse bunu tadın! Evet, inkârcılara Cehennem cezası da vardır!
15. Ey inananlar! İnkârcılarla toplu hâlde karşılaştığınızda, onlara arkanızı dönmeyin.
16. Ve yeniden savaşmak için bir tarafa çekilme veya bir başka birliğe katılma amacı dışında, o gün, onlara arkasını dönen kimse, Allah'ın hışmına uğrayacak ve onun varacağı yer, Cehennem olacaktır. Ve ne kötü dönüştür!
17. Ve sonra, onları siz öldürmediniz ama Allah öldürdü. Ve attığında [3] da aslında sen atmadın ama Allah attı. Allah bunu, inananları katından güzel bir sınavla sınamak için yaptı. Evet, Allah duyar, bilir. [4]
18. İşte böyle! Ve Allah inkârcıların düzenini bozar. [5]
19. Eğer zafer arıyorsanız, işte önünüzde, zafer! [6] Eğer vazgeçerseniz, [7] bu sizin için daha iyi olur; yok yeniden dönerseniz, biz de döneriz. [8] Topluluğunuz çok da olsa, size hiçbir fayda veremeyecektir. Oysa Allah, inananlarla birliktedir!

§3. 20. Ey inananlar! Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin ve dinleyip dururken ona sırt çevirmeyin.
21. Ve dinlemedikleri hâlde, "Dinliyoruz" diyenler gibi olmayın.

---

1 Dolaylı olarak: "Hatırla ey Muhammed! Hatırlayın ey inananlar!" Bkz. 2/Bakara, 49'un notu. Aynı durum, gelen âyetlerde de söz konusudur.

2 Aynı savaşın değişik sahnelerine bir işarettir. Şöyle ki: Müslümanların karargâhı kumlu bir zemin üzerinde bulunuyordu. Yağmurun yağmasıyla kum daha sağlam bir şekilde üzerine basılacak duruma geldi, savaş sırasında çıkacak tozlar dindi. Düşman tarafınınsa çamur olmasına, atların ve insanların kaymasına ve rahat savaşamamasına neden oldu. Bu durum da Müslümanların cesaret ve metanetini arttırdı

3 Okları, taşları.

4 Harfi harfine: Allah duyandır, bilendir.

5 Harfi harfine: Ve Allah inkârcıların düzenini zayıflatır.

6 "Ey inkârcılar! Gerçeğin zaferini istiyordunuz değil mi? İşte o aradığınız zafer geldi: Bu sizin bozgununuz!"

7 Savaşmaktan ve İslâm'a karşı koymaktan.

8 Bize doğru dönerseniz, biz de size döneriz. "Biz"den maksat "Allah"tır.

22. Allah katında, yaratıkların en kötüleri, gerçekte, o anlamayan sağırlar ve dilsizlerdir. [1]
23. Ve Allah onlarda bir iyilik olduğunu bilseydi, onlara mutlaka duyurturdu. Onlara duyurtsaydı, yine de sırt çevirerek dönerlerdi.
24. Ey inananlar! Sizi hayat verecek [2] şeye çağırdığında, Allah ve Elçi'ye uyun ve bilin ki, evet Allah, kişi ile kalbi arasına girer. Ve sonunda, O'na toplanacaksınız.
25. Aranızdan yalnızca hâinlik yapanlara ulaşmakla kalmayacak bir kötülükten sakının ve bilin ki, evet, Allah'ın kovuşturması çetindir.
26. Yeryüzünde az sayıda ve ezilmiş olduğunuz, insanların sizi kapıp götürmesinden korktuğunuz zamanları hatırlayın. Sonra O, sizi barındırdı, yardımıyla destekledi ve size temiz şeyler verdi. Belki şükredersiniz?
27. Ey inananlar! Allah'a ve Elçi'ye ihanet etmeyin. Kendi emanetlerinize [3] bile bile ihanet eder misiniz?
28. Ve bilin ki, mallarınız ve çocuklarınız, ancak ayartılma nedenidir. Ve yine bilin ki, Allah katında büyük bir karşılık vardır.

§4. 29. Ey inananlar! Allah'tan sakınırsanız, O size iyiyi kötüden ayırt etme gücü verir, kötülüklerinizi siler ve sizi bağışlar. Allah, büyük lütuf sahibidir.

30. Hatırla ki inkârcılar, seni tutup bağlamak veya öldürmek ya da sürmek için plan yapıyorlardı. [4] Onlar plan yapıyorlar, Allah da plan yapıyor. Allah plan yapanların en iyisidir.
31. Âyetlerimiz onlara okunduğunda, "Duyduk! İsteseydik, biz de bunun benzerini söylerdik. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derlerdi.
32. Hani bir zaman da, "Ey Allah! Eğer bu, senin katından gelmiş bir gerçekse, üzerimize gökten taş yağdır veya can yakıcı bir ceza ver!" demişlerdi.
33. Oysa, sen aralarında bulunduğun sürece, Allah onları cezalandıracak değildi. Onlar bağışlanma dilerlerken de, Allah cezalandıracak değildir.
34. Ama Kutsal Mescid'ten alıkoydukları hâlde [5] Allah onları niçin cezalandırmasın? Aslında onlar, O'nun dostları değillerdir! O'nun dostları ancak takvâlılardır. Ama onların çoğu bilmez.

---

1 İnanca karşı sağır ve dilsiz olanlar. Karşılaştırınız: 2/Bakara, 18.

2 Harfi harfine: Size hayat verecek.

3 "Emanet", birisine korunması için bırakılan şey demektir. Âyette demek istenen şudur: Eğer yanınıza, size güven duyularak bırakılan bir emanet olsaydı, elbette hıyanet etmezdiniz. İşte Allah ve Elçi'si de size bir şeyi emanet etmişse, bu da sizin koruma ve gözetiminiz altındadır. Size emanet edilen emir ve yasaklara hayınlık ederek ve onlara itaatsizlik ederek ancak kendinize zarar verirsiniz.

4 Hz. Peygamber'i memleketinden göçüp Medine'ye yerleşmeye zorlayan şey.

5 İnananları Kâbe'yi ziyaret etmekten menettikleri hâlde. Bundan sonraki âyetteki "Ev"den maksat Kâbe'dir. Yine belirtelim ki, bu âyetler hicretten önceki dönemden söz ediyor. İşkillenmeler ve tehditler birbirine karışıyor.

35. Ve Kâbe'nin [1] yanındaki namazları, ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. [2] "Öyleyse, inkâr etmenizden dolayı tadın cezayı!"
36. Evet, inkârcılar, mallarını, Allah'ın yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklar da. Sonra bu, onlar için büyük bir pişmanlık olacak. Sonra da yenilecekler. [3] İnkârcılar, Cehennem'e toplanacaklar;
37. Allah, kötüyü iyiden ayırsın ve kötüyü birbiri üstüne koyup hepsini Cehennem'e yığsın için! [4] Kaybedenler, işte onlardır.
§5. 38. İnkârcılara söyle: Ve eğer vazgeçerlerse, geride kalanlar kendileri için bağışlanacaktır. Ve eğer yine dönerlerse, peki, eskilerin deneyimleri arkalarındadır! [5]
39. Kötülük kalmayıp din tümüyle Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Sonra, eğer vazgeçerlerse... O zaman, evet Allah yaptıklarını çok iyi görendir.
40. Ve eğer sırt çevirirlerse, o zaman bilin ki, Allah elbette koruyucunuzdur, O ne iyi koruyucu, ne iyi yardımcıdır!
41. Ve bilin doğrusunu ki, ganimet olarak ele geçirdiklerinizin beşte biri Allah'ın, Elçi'sinin ve yakınlarının, yetimlerin, düşkünlerin ve yolcularındır, eğer Allah'a ve ayrışma gününde, iki topluluğun karşılaştığı o günde [6] kulumuza [7] indirdiğimize inanıyorsanız, -ve Allah her şeye gücü yetendir,-
42. hani siz, vâdiye en yakın ve onlar da en uzak yamaçta idiler. Kervân da sizden daha aşağıdaydı. Eğer buluşmak üzere sözleşseydiniz, zamanını belirlemede anlaşmazlığa düşerdiniz. Ama Allah, gerçekleştirilmesi gereken bir işi yaptı. Helâk olan, bir delille helâk olsun, yaşayan da bir delille yaşasın diye. Ve elbette Allah duyandır, bilendir. [8]
43. Ve hani Allah, onları rüyânda sana az göstermişti. Çok göstermiş olsaydı, kuşkusuz cesaretiniz kırılacaktı ve işle [9] ilgili çekişecektiniz. Ama Allah kurtardı. [10] Gerçekten O, göğüslerde olanı bilir.
44. Ve o gün karşılaştığınızda, gerçekleştirilmesi gereken bir işi gerçekleştirmek için, onları gözlerinize az gösteriyordu, sizi de onların gözünde azaltıyordu! Bütün buyruklar Allah'a döndürülür.
§6. 45. Ey inananlar! Bir toplulukla karşılaştığınızda dayanın ve Allah'ı çok hatırlayın; belki başarıya ulaşırsınız?

---

1 "Kâbe'nin": [Ev'in]
2 "Islık çalmak ve el çırpmaktan başka..." Bunlar içlerindeki safça yanlış inançların dışarıya yansıyan uygulamalarıydı. (Bu tür hareketlerle kötü ruhları savdıklarına mı inanıyorlardı?) Âyetin son kısmı, Diriliş Günü'nde Allah'ın sözüyle ilgilidir.
3 Bu âyette de, hep Mekke döneminde cereyan etmiş olaylara işaret edilmektedir.
4 Harfi harfine: Ve kötüyü üst üste, kısım kısım yapsın, sonra, onu toplasın...
5 Harfi harfine: Eski toplumların uygulaması (ve yazgı) daha önce geçmiştir, (bilinmektedir...)
6 İnananın inkârcıdan ve iyinin kötüden ayrıldığı Bedir gününde.
7 Hz. Muhammed'e.
8 Bedir Savaşı'nın tasviri. Kervân sizden aşağıdaydı, (oradan yaklaşık 25 km ötede) Kızıl Deniz'in kıyısı üzerindeydi.
9 Emir, buyruk.
10 Allah sizi bu ihtimalden kurtardı.

46. Ve Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin; birbirinizle çekişmeyin, yoksa gevşersiniz ve iyi rüzgârınız gider.[1] Sabredin; evet Allah, sabredenlerle birliktedir.
47. Ve yurtlarından böbürlenerek, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah'ın yolundan alıkoyanlar gibi olmayın. Ve Allah, onların yaptıklarını çepeçevre kuşatır.[2]
48. Ve o zaman Şeytan, onların yaptıklarını kendilerine güzel gösterdi ve "Bugün dünyada sizi yenecek hiç kimse yoktur,[3] gerçekten ben de sizin koruyucunuzum!" dedi. Sonra iki ordu karşılaşınca, iki ökçesini çevirip "Evet benim sizinle kesinlikle ilgim yok. Evet, görmediğinizi görüyorum; ben Allah'tan korkuyorum!" dedi. Gerçekten de Allah, kovuşturması çetin olandır.

§7. 49. Ve o zaman, ikiyüzlüler ve kalplerinde hastalık bulunanlar, "Bu insanları dinleri aldattı" diyorlardı. Ama kim Allah'a güvenip dayanırsa... O zaman, evet, A7llah güçlüdür, bilgedir.

50. Meleklerin, inkârcıların canlarını alırken, yüzlerine ve sırtlarına vurarak şöyle dediklerini bir görseydin: "Harîk-Cehennem[4] cezasını tadın![5]
51. "Bu, kendi ellerinizin hazırladığının karşılığıdır." Yoksa Allah, kullarına[6] aslâ hâinlik etmez.
52. Firavun'un adamları ve onlardan öncekiler gibi, Allah'ın delillerini inkâr ettiler. Sonra, Allah onları günahlarından dolayı yakaladı. Evet, Allah güçlüdür, kovuşturması çetin olandır.
53. Gerçek şu ki, bir halk, kendilerinde bulunanı değiştirmedikçe, Allah da o halka verdiği bir iyiliği aslâ değiştirici değildir.[7] Ve Allah, gerçekten duyandır, bilendir.
54. Tıpkı Firavun'un adamları ve onlardan öncekiler gibi: Rab'lerinin delillerini yalanladılar. Sonra onları, günahları nedeniyle helâk ettik. Ve Firavun'un adamlarını boğduk. Çünkü, hepsi hâindiler.
55. Hayır, Allah gözünde yaratıkların en kötüsü, o, artık hiç inanmayacak ölçüde inkârcı olanlardır;

---

1 "İyi rüzgârınız gider" deyimi dikkate değer. Bu ifade o insanların denizle olan yakın ilişkisini gösteriyor.

2 Bedir'de tehdit altında olan kervanlarını kurtarmak için harekete geçen Mekkeliler söz konusudur. Kervân daha sonra güvene kavuştuğu hâlde, Mekke ordusu büyük bir gösteriş ve savaş havalarıyla Bedir'e kadar yürüdü.

3 Harfi harfine: "İnsanlardan sizi yenecek kimse..." Tarihçilere göre, âyet Mekkelilerin gördükleri bir halüsinasyona işaret etmektedir: Mekkeliler, Bedir'e kadar yürüdükleri takdirde, yolda kendilerine düşman olan bir kabile tarafından saldırıya uğramaktan korkuyorlardı. İşte o zaman, Şeytan, o kabilenin reisi kılığına girerek onlara göründü ve Müslümanlara karşı kendilerine destekçi olduğunu söyledi. Savaş sırasında melekleri görünce de, geri kaçıp kendini kurtardı.

4 Kızgın ateşli Cehennem.

5 Bu durum, Bedir Savaşı sırasında, melekler Müslümanların yanında yer alarak puta tapanları öldürdükleri zaman olmuştur. Bkz.8/Enfal, 9.

6 Harfi harfine: "Kullara"

7 Kendilerinin iyi durumu kötüye değişmedikçe... Zamir ve fiilin çoğul gelmesi, "halk" kelimesinin topluluk ismi olmasındandır.

56. onlar, kendileriyle sözleşme yaptığın, sonra da her defasında sözleşmelerini bozan kimselerdir. Ve onlar, takvânın gereklerini yerine getirmezler.
57. Öyleyse savaşta onları karşında bulursan, o zaman, arkalarında bulunanları dağıt. Belki hatırlarlar?
58. Ve eğer bir topluluğun hâinlik etmesinden kesin olarak kaygılanırsan, sen de aynı şekilde sözleşmelerini kendilerine at. [1] Allah, hâinleri gerçekten sevmez!

§8. 59. Ve o inkârcılar, aslâ üstün geldiklerini sanmasınlar! [2] Hayır, onlar güçsüz bırakamayacaklar. [3]

60. Onlara karşı, gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın ki, bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanlarınızı ve bunların dışındakileri -sizin bilmeyip Allah'ın bildiği- korkutasınız. Ve Allah yolunda her ne harcarsanız, size eksiksiz ödenecektir ve aslâ haksızlığa uğratılmayacaksınız.
61. Ve eğer onlar barışa yanaşırlarsa, o zaman, sen de yanaş ve Allah'a güven. Evet O, duyandır, bilendir! [4]
62. Ve seni aldatmak isterlerse, o zaman Allah, sana yetecektir. O, yardımıyla seni ve inananları destekleyendir,
63. onların kalplerine sevgi koydu; eğer yeryüzündeki her şeyi harcasaydın, kalplerine sevgi koyamazdın ama Allah, onların arasına sevgi koydu. Gerçekten O, güçlüdür, bilgedir! [5]
64. Ey Peygamber! Allah sana ve sana uyan inananlara yeter.

§9. 65. Ey Peygamber! İnananları savaşa teşvik et. Sizden sabırlı yirmi kişi bulunsa, iki yüz kişiyi yener. Sizden yüz kişi bulunsa, o inkârcılardan bin kişiyi yener. Çünkü onlar gerçekten anlayışsız insanlardır. [6]

66. Şimdi, Allah yükünüzü hafifletiyor. O, sizde bir zayıflık bulunduğunu biliyor. Öyleyse, sizden sabırlı yüz kişi bulunsa, iki yüz kişiyi yener. Sizden bin kişi bulunsa, Allah'ın izniyle, iki bin kişiyi yener. Ve Allah, sabredenlerle birliktedir.
67. Yeryüzünde tam üstünlük sağlamadıkça, [7] tutsaklarının bulunması, bir peygambere

1 Harfi harfine: Sen de onlara (sözleşmelerini) at.

2 Âyetteki "yahsebenne" fiilinin başka bir kıraate göre, "tahsebenne" şeklinde okunmasıyla anlam, "Aslâ gâlip geldiklerini sanma" diye de anlaşılabilir. Görüldüğü gibi, "yahsebenne" ile "tahsebenne" arasındaki fark Arapça'daki yazılışıyla yalnızca ilk harfin iki noktasının altta veya üstte olmasıyla değişmektedir. Bilindiği gibi o dönemde henüz bu noktalar kullanılmıyordu. (Tıpkı, Fransız dilindeki, "tache" ve "tâche", "du" ve "dû" kelimelerindeki işaretlerde olduğu gibi.)

3 Allah'ı, cezalandırmaktan.

4 Bkz. 4/Nisa, 90; 47/Muhammed, 35.

5 Bu âyet muhtemelen, Medine'de yaşayan, soy olarak da iki kardeşten gelen Evs ve Hazrec adlı iki kabile arasındaki kanlı çatışmaya işaret etmektedir. İslâm, iki kabile arasındaki çatışmaya son verdi.

6 Bkz. Ahd-i Atik, Levililer, XXVI, 8.

7 "Tam üstünlük sağlamak" diye çevirdiğimiz, "yushine" kelimesi, Maturidî tarafından bu şekilde açıklanmıştır. Bkz. Te'vilâtü'l-Kur'an, Varak 206 b. (Laleli Kütüphanesi el yazması). Taberî de aynı anlamı yeğlemiştir. Bkz. Tarih, I, 1855.

yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah, öteki dünyayı istiyor. Ve Allah güçlüdür, bilgedir. [1]

68. Eğer Allah tarafından daha önce verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü [2] size büyük bir ceza dokunurdu.

69. Öyleyse, elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helâl olarak yiyin ve Allah'tan sakının. Evet Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.

§10. 70. Ey Peygamber! Elinizdeki tutsaklara [3] de ki: "Eğer Allah kalplerinizde bir iyilik bulunduğunu bilse, sizden alınanın daha iyisini verir ve sizi bağışlar." Evet, Allah bağışlayandır, merhametlidir.

71. Ve eğer sana hâinlik etmek isterlerse, kuşkusuz daha önce Allah'a da hâinlik etmişlerdi. Sonra, onlara karşı yol buldu. Ve Allah bilendir, bilgedir.

72. Kuşkusuz inanan ve hicret edenler, [4] Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşanlar ve barındırıp [5] yardım edenler, evet işte bunlar, birbirinin dostlarıdır. İnanan ve hicret etmeyenlerin dostluğuna gelince, hicret edene kadar, onlara sizin korumanız yoktur. Ve din uğrunda yardım isterlerse, aranızda andlaşma bulunan bir halk zararına olmaksızın, onlara yardım etmeniz gerekir. [6] Ve Allah yaptıklarınızı çok iyi görür;

73. ve inkârcılar, birbirlerinin dostlarıdır. Eğer siz bunu yapmazsanız, yeryüzünde bir kötülük ve büyük bir kargaşa çıkar.

74. Ve inanan ve hicret eden, Allah yolunda savaşan ve barındırıp yardım edenler, evet işte onlar, gerçekten inananlardır. Onlara bağışlanma ve değerli bir pay vardır.

75. Ve daha sonra inanan ve hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlar var ya, işte onlar da sizdendir; akraba olanlar, Allah'ın Kitabı'nda birbirlerine daha yakındırlar. [7] Gerçekten Allah, her şeyi bilir!

---

1 Bkz.47/Muhammed, 4.

2 Fidye olarak. Müfessirler, bu âyetle ilgili şu açıklamayı yapıyorlar: Müslümanlar tarafından Bedir'de ele geçirilen esirlerin geleceği konusunda devlet şurası farklı iki görüşe sahip oldu: Hepsini kılıçtan geçirmek veya fidye alarak onları serbest bırakmak. Hz. Peygamber ikinci görüşü onayladı. Oysa, İslâm için o gün hâlâ geçerli olan (Bkz. 6/En'âm, 90) eski tanrısal yasaya göre (bkz. Ahd-i Atik, Tesniye, XX, 10-14) onları öldürmek gerekiyordu. Yine buna göre, bütün ganimet, Allah'a adanarak yakılmalıydı. (Bkz. Örneğin, Tesniye, XIII, 13-18.)

3 Müslüman olduklarını söyleyen ve inananlara karşı savaşmak zorunda bırakıldıklarını iddia eden esirlere...

4 İslâm topraklarına.

5 Müslüman muhacirleri. Bunlar, Medine'de bulunan ve ikisine de, "Ensar=yardım edenler" adı verilen Evs ve Hazrec kabileleriydi.

6 Müslümanlarda çok önemli bir uluslararası hukuk kuralı.

7 Miras konusunda. Bu ifade, hicretten hemen sonra yürürlüğe konan bir yasayı kısmen kaldırmaktadır. O yasaya göre, yerlerinden edilmiş muhacirler, ünlü "kardeşleşme" sözleşmesiyle Medine ekonomisine entegre edilmişlerdi. Söz konusu sözleşmeye göre, muhacirlerden her aile, Medineli bir aileye kardeş yapılmıştı. İki aile birlikte kazanıyor, hatta, kan bağıyla akraba olmasalar bile birbirlerine mirasçı olabiliyordu

Sûre 9

Beraat veya **Tövbe**

Bu sûrenin iki adı vardır. Birincisi olan Beraat 1. âyetten; ikincisi olan Tövbe ise, 118. âyetten alınmıştır. Bu, ele aldığı konudan dolayı Besmele ile başlamayan tek sûredir. Mekke'de inen 129. âyet dışında Hicretten Sonra 113. sırada inmiştir, 129 âyettir.

1. 1. Allah'tan ve Elçi'sinden, kendileriyle bir andlaşma yaptığınız tanrılar uyduranlarla ilişki kesme belgesidir: [1]
2. "Buna göre, yeryüzünde dört ay daha [2] özgürce dolaşın ve bilin ki, Allah'ı güçsüz bırakamazsınız! Allah inkârcıları gerçekten alçaklığa batırır." [3]
3. Allah ve Elçi'sinden büyük hac günü, insanlara bildiri: Evet, Allah, tanrılar uyduranlardan ilişkisini kesiyor. Elçi'si de. Öyleyse, eğer vazgeçerseniz, [4] sizin için daha iyi olur ve eğer sırt çevirirseniz, o zaman bilin ki, gerçekten, Allah'ı güçsüz bırakamazsınız. [5] Ve inkârcılara can yakıcı bir cezayı duyur.
4. Yalnız, andlaşma yaptığınız tanrılar uyduranlardan, size karşı hiçbir kusur işlemeyenler ve zararınıza hiçbir kimseye yardım etmeyenler, bunun dışındadır. Bunlarla yaptığınız andlaşmayı süresine kadar tamamlayın. Gerçekten Allah, takvâlıları sever.
5. Sonra, Kutsal Aylar [6] sona erince, o tanrılar uyduranları bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın, çember içine alın, her gözetleme yerinde onları bekleyin. [7] Eğer tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verirlerse, yollarını serbest bırakın. [8] Evet Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.
6. Ve eğer tanrılar uyduranlardan herhangi biri, senden sığınma dilerse, ona sığınma ver ki, Allah'ın sözünü duysun. Sonra da onu, güven içinde bulunacağı

1 Bu sûre, tanrılar uyduranlarla yapılmış, süresi belli olmayan andlaşmaları iptal ediyor. Tanrılar uyduranlar hakkında Bkz. 2/Bakara, 96'nın notu. Belirtmek gerekir ki, burada söz konusu olan çok tanrıcı Araplardır. Yoksa Hz. Peygamber'in az bir süre önce kendileriyle bir barış andlaşması yaptığı Necran Hıristiyanları gibi Kitap halkı değildir. Bu andlaşmaları iptal, bir savaş ilânından çok, Arabistan'ın gürültücü çocukları andıran kabilelerine sevecen bir babanın verdiği dersi andırıyor.

2 Bu, işlerini yoluna koymalarını sağlamak ve erken karar vermiş olmaktan sakındırmak için tanınmış bir süredir.

3 Bu, söz konusu andlaşmaları iptal etmenin tanrılar uyduranlara bildirilmesinin ifadesidir.

4 Ey tanrılar uyduranlar! Allah'ın birliğini kabul ederseniz.

5 Sizin andlaşmalarla sağlanmış yardımınızın, İslâm için çok zorunlu olduğunu sanmayın.

6 Maturidî ve diğer bazı alimlere göre, savaşanlar arasında ateşkes andlaşmasının yapıldığı aylardır.

7 Harfi harfine: Oturup bekleyin.

8 "Yollarını serbest bırakın" ifadesi, aynı âyetin söz konusu ettiği kuşatılmış tanrılar uyduranlarla ilgili olsa gerektir.

yere ulaştır. İşte bu, onların gerçekten bilgisiz insanlar olmalarındandır! [1]

§2. 7. Tanrılar uyduranlar için, Allah ve Elçi'si katında nasıl bir andlaşma olabilir?! Kendileriyle Kutsal Mescid'in [2] yanında andlaştıklarınız bunun dışındadır. Öyleyse onlar, size doğru davrandıkça, siz de onlara doğru davranın. Gerçekten Allah, takvâlıları sever.

8. Nasıl olabilir ki! Onlar size üstün gelselerdi, ne bir yakınlık ne de bir andlaşma gözetirlerdi. [3] Kalpleri reddederken, ağızlarıyla sizi hoşnut ediyorlar. Ve onların büyük çoğunluğu yoldan çıkmıştır.

9. Allah'ın âyetlerini önemsiz bir karşılığa satarlar, sonra, O'nun yolundan alıkoyarlar. Onların yaptıkları, gerçekten ne kötüdür!

10. Bir inanmış hakkında ne bir yakınlık ne de bir andlaşma gözetirler. İşte onlar, sınırları aşanlardır. [4]

11. Eğer tövbe eder, namazı kılar ve zekatı verirlerse, o zaman dinde sizin kardeşleriniz olurlar. Bilen kimseler için, delilleri ayrıntılı olarak açıklıyoruz.

12. Ve eğer andlaşmalarından sonra, yeminlerini bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa, o durumda, inkârın öncüleriyle savaşın. Hayır, hiçbir yeminleri yoktur. Belki bırakırlar?

13. Yeminlerini bozan, Elçi'yi yerinden çıkarmaya kalkışan, üstelik size karşı savaşa girişen bir halkla savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer inananlarsanız, Allah, kendisinden korkmanıza daha lâyıktır!

14. Onlarla savaşın ki, Allah sizin elinizle onları cezalandırsın, alçaltsın, onlara karşı size zafer versin ve inananların gönüllerini [5] ferahlandırsın,

15. ve kalplerindeki öfkeyi gidersin. Ve Allah dilediğinin tövbesini kabul eder. Ve Allah bilendir, bilgedir.

16. Allah, içinizden savaşanları, Allah'tan, Elçi'sinden ve inananlardan başka sırdaş edinmeyenleri [6] ortaya çıkarmadan bırakılacağınızı mı sandınız? Ve Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

§3. 17. Tanrılar uyduranlar, kendilerinin inkârcılı-ğına tanıklık ederlerken Allah'ın mescidlerini canlı tutmaya ne hakları olabilir? [7] Onların işledikleri boşa gitmiştir. Onlar Ateş'te temelli kalacaklar.

18. Allah'ın mescidlerini ancak, Allah'a ve Son Gün'e inanan, namazı kılan, zekatı veren ve yalnızca Allah'tan korkan kimseler canlı tutar: İşte onların, doğru

1 Bu âyet, bunu izleyen âyetlere karşın sığınma hakkını vermektedir.
2 Kâbe'nin.
3 Harfi harfine: Ne himaye (verilmiş güvence) gözetirlerdi. Aynı husus 10. âyet için de geçerlidir.
4 Bkz. âyet 8.
5 Harfi harfine: "Göğüslerini."
6 İslâm düşmanlarıyla ikiyüzlüce ve gizlice andlaşmalar yapmayanları.
7 Kâbe, yalnızca Müslümanların ibadetine ayrılmıştır. Bkz. 9/Tövbe, 28. âyet.

yolda bulunanlardan olmaları umulur.

19. Siz hacılara su vermeyi ve Kutsal Mescid'i canlı tutmayı, Allah'a ve Son Gün'e inanmak ve Allah yolunda savaşmakla bir mi tutuyorsunuz? [1] Allah katında eşit değildirler. Ve Allah, hâin kimseleri, doğru yola iletmez.
20. İnanan, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşan kimseler, Allah katında derece bakımından daha yüksektirler. İşte onlar, kurtuluşa erenlerdir.
21. Rab'leri onlara, tarafından bir rahmet, bir hoşnutluk ve içinde kendileri için tükenmez mutluluklar bulunan Bahçeler duyurur.
22. Onlar orada temelli kalacaklar. Gerçekten, Allah katında büyük bir karşılık vardır.
23. Ey inananlar! İnkârı inanca yeğliyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi dost edinmeyin. Ve sizden kim onları dost edinirse, işte onlar [2] hâinlerdir.
24. De ki: "Babalarınız, çocuklarınız, kardeşle-riniz, eşleriniz, akrabalarınız, kazandığınız mallar, gerilemesinden korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız evler, sizce Allah'tan, Elçi'sinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, o zaman, Allah'ın buyruğunu getirmesini bekleyin! Ve Allah, yoldan çıkmışları, doğru yola iletmez." [3]

§4. 25. Hiç kuşkusuz Allah, birçok yerde ve Huneyn gününde [4] size yardım etti, o gün, çokluğunuz sizi böbürlendirmişti ama bu size, hiçbir yarar sağlamadı, bütün genişliğine karşın yeryüzü size dar geldi; sonra da arkanızı dönüp kaçmıştınız.

26. Sonra Allah, Elçi'sinin ve inananların üzerine huzur indirdi ve görmediğiniz askerler gönderdi ve inkârcıları cezalandırdı. İnkârcıların ödülü işte budur.
27. Ve sonra Allah, bunun ardından, dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
28. Ey inananlar! Tanrılar uyduranlar ancak bir pisliktir, dolayısıyla, bu seneden sonra [5] Kutsal Mescid'e yaklaşmasınlar. [6] Ve eğer yoksulluktan korkuyorsanız, Allah dilerse, sizi lütfuyla zenginleştirecektir. [7] Evet, Allah bilendir, bilgedir.

---

1 Hacılara su verme göreviyle, Allah'a inanma görevinin eşit olduğunu mu sanıyorsunuz?

2 "Onlar" zamirinin çoğul getirilmesi, "kim" kelimesindeki genellik ve belirsizlikten dolayıdır.

3 Karşılaştırınız: Matta, X, 35-39, XIX, 28-29.

4 Huneyn Savaşı günü ki, Müslümanların bozgunu, Hz. Peygamber'in soğukkanlılığı sâyesinde önlenmişti. Bu olay, Hicretin 8. yılında Mekke'nin fethinden sonra gerçekleşmiştir. Huneyn, Mekke'nin doğusunda bulunan bir vâdinin adıdır.

5 Harfi harfine: Bu yıllarından sonra.

6 Girilmesi yasak edilen, Kutsal Mescid'tir. Yoksa kutsal şehir Mekke değildir. Gerçekte Hz. Ömer, cuma günü hutbe okurken bazı Hıristiyan dâvâcıları Kutsal Mescid'e bile kabul etmekte tereddüt etmiyordu. (Bkz. Ebu Yusuf, s. 79)

7 Hicretin 8. yılında Mekke fethedilip İslâm devletine bağlandı. Ama ancak bir sene sonradır ki, Hz. Peygamber, tanrılar uyduranların o yıldan itibaren artık Kâbe'yi kendi puta tapıcı gelenekleri için kullanamayacaklarını öngören bu ültimatomu göndermiştir. Aynı zamanda

29. Kitap halkından, Allah'a da, Son Gün'e de inanmayan, Allah'ın ve Elçi'sinin yasakladığını yasaklamayan, gerçek dini din edinmeyen kimselerle, boyunlarını büküp ellerinin kazancından [1] cizye [2] verene kadar savaşın.

§5. 30. Ve Yahudiler, "Üzeyr, [3] Allah'ın oğludur" [4] dediler. Hıristiyanlar da, "Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Bu, daha önceki inkârcıların sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözlerdir. [5] Allah canlarını alsın onların! Nasıl da döndürülüyorlar!

31. Bilginlerini ve rahiplerini, Allah'tan başka rabler edindiler, aynı şekilde Meryem oğlu Mesih'i de. [6] Oysa tek bir Tanrı'dan başkasına kulluk etmemeleri buyrulmuştu. O'ndan başka Tanrı yoktur! Münezzehtir O, ortak koştuklarından! [7]

32. Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Oysa, inkârcılar hoşlanmasa da, Allah, nurunu tamamlamaktan başkasını istemez.

33. Tanrılar uyduranlar hoşlanmasa da, dinin bütününden [8] üstün kılmak için, Elçisi'ni yol gösterme ve gerçek dinle gönderen O'dur.

34. Ey inananlar! Bilgin ve rahiplerin çoğu, insanların mallarını yanlış adına yerler

---

tüccar olan bu hacıların gelmesinin yasaklanması, kutsal şehrin ekonomik durumunu olumsuz yönden etkilemesi kaçınılmazdı. İşte âyette Allah, Mekkeli Müslümanları bir geçim sıkıntısı çekeceklerine ilişkin kaygılarını ortadan kaldırıp onlara güvence veriyor. Şehrin sakinleri gerçekten de o zamanki çok tanrıcı turistlerin yoğun bir şekilde gelip gitmelerinden kazandıklarıyla geçiniyorlardı.

1 "Ellerinin kazancından...": "A'n yed", bir el sanatının sağladığı gelir. Bu kelimenin anlamı için bkz. Taberî, Tarih I, 2044-5.

2 "Cizye": "Kişi başına vergi" diye çevrilebilen bu kelime, İslâm devletinde yaşayan gayri Müslim vatandaştan alınan bir vergidir. Söz konusu kimseler, ayrıca Müslümanlardan alınan servet vergisinden ve askerlik hizmetinden muaf tutulurlardı. Eğer askerlik yapacak olurlarsa, askerlik yaptığı yıl veya yıllar boyunca kendilerinden cizye alınmazdı. Aynı şekilde, köle, kadın, ergenlik çağına girmemiş çocuk ve çalışamayan ama çok az gelirleri olan ihtiyarlar... vs. den de cizye alınmazdı. Hz. Peygamber döneminde, cizye kişi başına on dirhem idi ki, bu da bir kişinin on günlük geçimini sağlayacak bir miktardı. İslâm hukukçularına göre, cizye, kişinin can, mal ve namusunu koruma karşılığı idi.

3 "Üzeyr", klasik dönem Müslüman yorumculara göre Beni İsrail peygamberlerindendir ki, a) Yüz sene süren bir uyku uyumuştur. b) Nüshaları Nabuchodonosor tarafından imha edilen Tevrat'ı ezberden yeniden yazmıştır.

4 "Allah'ın oğlu" deyimi hakkında daha önce şu noktaları belirtme fırsatı bulmuştuk: Bu kelime Kitab-ı Mukaddes'te dört defa değişik kişiler hakkında kullanılmıştır. Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, VI, 2-4; Eyyub, I, 6; Matta, XXVI, 63; Luka, III, 38. Belli kişiler hakkında değil de genel olarak "Allah'ın çocukları" şeklinde, inananlar topluluğu için ise sık sık geçmektedir. Örneğin bkz. Çıkış, IV, 22-23; Tesniye, XIV, II. Samuel, VII, 14 vd.

5 Belki de buradan, Çinlilerin, Japonların, Brahmanların, Greko-Romenlerin sözlerinde ve mitolojilerinde bulunan tanrılaştırma ifadelerini anlamak gerekir.

6 Kasimirski'ye göre, buradan, "rab" ve "rabbî" gibi ifadelerin dinsel liderler için kullanılışını anlamak gerekir. Ama Hz. Peygamber'den geldiği belirtilen bir açıklamaya göre, burada kastedilen; dinsel yasa ve kurallar icat etme ve varolanları değiştirme ve din adamlarını yanılmaz kabul etmedir. Bkz. Ahd-i Cedîd, Resullerin İşleri, XV, 28; Matta, V, 17-19.

7 Bkz. 5/Mâide, 72.

8 Din konusunda, yani, dünyadaki bütün dinlerden.

ve Allah yolundan alıkorlar. Altın ve gümüşü yığıp da, onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara can yakıcı bir cezayı duyur,

35. o gün bu altın ve gümüşler [1] Cehennem ateşinde kızdırılacak, o adamların [2] alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanacak, "Bu, kendiniz için yığdığınız şeydir, haydi yığdıklarınızı tadın!" denecek.

36. Evet ayların sayısı, Allah katında, Allah'ın Anakitab'ında, [3] gökleri ve yeri yarattığı günde, on ikidir. Bunlardan dördü kutsaldır; [4] -dosdoğru din, işte budur;- öyleyse o aylarda [5] kendinize zulmetmeyin; [6] sizinle toptan savaşan tanrılar uyduranlarla siz de toptan savaşın. Ve bilin ki, Allah, takvâlılarla birliktedir.

37. Evet, ayların yerlerini değiştirmek, [7] inkârda ileri gitmekten başka bir şey değildir. İnkârcılar bununla saptırılırlar. Allah'ın kutsal kıldığı ayların sayısına uydurmak için, onu bir yıl kutsal sayıyor; bir yıl kutsal saymıyorlar; böylece Allah'ın kutsal kıldığına saygısızlık ediyorlar. Kötü işleri, kendilerine süslü gösterildi. Ve Allah, inkârcılara yol göstermez.

86. 38. Ey inananlar! Size ne oluyor da, "Allah yolunda, sefere çıkın!" dendiğinde, yere çakılıp kalıyorsunuz? Şimdiki hayat [8] mı, ötekinin yerine, size, tercih edilmeye değer geldi? Oysa şimdiki hayatın zevki, öteki dünyada çok önemsiz bir şey kalacaktır.

39. Eğer sefere çıkmazsanız, Allah sizi can yakıcı bir cezayla cezalandırır ve yerinize başka bir halk getirir. O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Ve Allah her şeye gücü yetendir. [9]

---

1 "Bu altın ve gümüşler", âyette yalnızca "bunlar" şeklindedir.

2 "O adamların", âyette yalnızca, "onların" şeklindedir.

3 "Allah'ın Anakitab'ında..." deyimi için bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

4 Bkz. 2/Bakara, 194, 217 ve 5/Mâide, 2, 97.

5 "O aylarda..." Âyette, yalnızca "Onlarda..." şeklindedir.

6 Harfi harfine: Nefislerinize karşı hâinlik etmeyin.

7 "Ayların yerlerini değiştirmek", güneş takvimiyle ortak hesabı tuttırmak için, ay takvimine göre olan seneye bir ay eklemek demektir. Bu değişiklikte, her üç kamerî senede bir ay ilave edilirdi. Astronomik ihtiyaçlara göre bu ilâve bazen iki yılda bir oluyordu. Söz konusu değişiklik, "kutsal ateşkes" ayları sırasında yapılırdı. Birbirini izleyen ateşkes aylarında yapılan bu çıkarıp ekleme işi, çok tanrıcı yağmacıların yanlış inançlarına göre ve başladıkları yağmaya ara vermemek, hatta gelen hacıları soyabilmek amacıyla bile yapılırdı. Hem Ay, hem de Güneş hesabına dayalı bir takvim uygulamasının ortadan kaldırılması ve yerine yalnızca Ay hesabına dayalı bir takvimin konulması çok önemli gerekçelerden dolayıdır. Örneğin, ramazan orucunun her zaman aynı mevsime denk gelmemesi, farkında olunmasa da devletin gelirlerini arttırmak (devlette, tarım ürünleri vergisiyle diğer malların vergisini ayırt etmeye özen gösterilir) ve kuzey yarım kürede yaşayan inananlarla güney yarım kürede yaşayan inananlar arasında oruç mevsimi konusunda bir ayırım yapmaktan sakınmak vs. bu nedenlerden birkaçıdır.

8 "Şimdiki hayat" ile "öteki dünya hayatı" hakkında bkz. 2/Bakara, 85'in notu.

9 Âyet, Arabistan'ın uzak-kuzeyine düşen Tebuk'a yapılan sefere işaret ediyor. Sefer, bir Müslüman elçiyi öldüren Bizans'a karşı Hicret'in 9. yılında düzenlenmişti. Mesafenin uzaklığı, sıcak yaz mevsimi ve sefer neticesinin bilinmeyişi, gerçek inananlarla ikiyüzlüleri birbirinden ayırmıştı.

40. Ona yardım etmezseniz [1]... Oysa inkârcılar, onu, ikinin ikincisi olarak [2] çıkardıklarında, mağarada bulunurlarken Allah, ona yardım etmişti. Hani arkadaşına, "Üzülme, Allah bizimledir" diyordu. Allah da onun üzerine huzur indirmiş, göremediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkârcıların sözünü alçaltmıştı. Yüce olan ancak Allah'ın sözüdür. Ve Allah güçlüdür, bilgedir.
41. Hafif veya ağır olarak sefere çıkın ve Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla savaşın. Bilirseniz, bu sizin için daha iyidir.
42. Yakın bir kazanç ve olağan bir yolculuk için, seni izlerlerdi. [3] Ama çıkılacak yol onlara uzak geldi. "Gücümüz yetseydi, kesinlikle sizinle birlikte çıkardık" diye Allah'a yemin edeceklerdir! Kendilerini helâk ediyorlar. Ve Allah, gerçekte, onların yalancı olduğunu biliyor.

§7. 43. Allah seni bağışlasın! Doğrular sana belli olup yalancıları bilmeden, niçin onlara izin verdin?
44. Allah'a ve Son Gün'e inananlar, mallarıyla ve canlarıyla savaşma söz konusu olduğunda, senden izin istemezler. Ve Allah takvâlıları bilendir.
45. Evet, senden ancak, Allah'a ve Son Gün'e inanmayan, kalpleri kuşkuya düşüp, kuşkularında bocalayanlar izin isterler.
46. Ve eğer sefere çıkmak isteselerdi, bir hazırlık yaparlardı. Ama Allah, çıkmalarından hoşlanmadı da onları tembelleştirdi. Ve "Güçsüzlerle birlikte oturun!" denildi.
47. Sizinle birlikte çıkmış olsalardı, zararınızı arttırmaktan başka bir katkıda bulunmazlardı ve sizi birbirinize düşürmek için, aranıza anlaşmazlık sokarlardı. İçinizde onların casusları vardır. Ve Allah, hâinleri çok iyi bilendir.
48. Hiç kuşku yok ki, onlar, daha önce de kötülük çıkarmaya çalıştılar. Ve sana karşı işler çevirdiler. Sonunda gerçek ortaya çıktı ve onların hoşlanmamalarına karşın, Allah'ın buyruğu üstün geldi.
49. Onlardan, "Bana izin ver, beni ayartma" diyen vardır. Ne! Onlar ayartıya düşmemişler midir? Gerçekten Cehennem, inkârcıları çepeçevre kuşatıcıdır. [4]
50. Sana bir iyilik erişirse, bu onları üzer. Ve sana bir kötülük dokunduğunda, "Ne mutlu bize ki, daha önce önlemimizi aldık!" derler. Ve sevinerek dönüp giderler.
51. De ki: [5] "Başımıza, Allah'ın yazdığından başkası gelmez. O, bizim koruyucumuzdur. İnananlar yalnızca Allah'a güvensinler."

---

1 Harfi harfine: Siz buna (Muhammed'e) yardım etmezseniz.
2 "İkinin ikincisi" deyimi de, Hz. Ebû Bekir'in bir unvanıdır. Çünkü, Mekke'den Medine'ye hicret sırasında, Sevr Mağarası'na sığınmışlarken Hz. Peygamber ile birlikte yalnız o bulunuyordu.
3 Ey Muhammed!
4 Âyet, Hz. Peygamber'e gelip sefere çıkmamak için, Bizans güzellerinin kendisini baştan çıkaracağı bahanesini ileri süren bir kimseye işaret eder.
5 Ey Muhammed! (Kâfirlere de ki).

52. De ki: "Bizim için iki güzellikten [1] başka bir şey mi bekliyorsunuz? Oysa biz, Allah'ın kendi katından veya elimizle, sizi bir cezaya uğratmasını bekliyoruz! Evet, bekleyin, biz de sizinle birlikte beklemekteyiz."
53. De ki: [2] "İster gönüllü, ister gönülsüz bağışta bulunun, sizden aslâ kabul edilmeyecektir. Evet, siz yoldan çıkmış bir halksınız."
54. Bağışlarının kabul edilmesine engel olan şey, yalnızca onların, Allah'ı ve Elçi'sini inkâr etmeleri, namaza tembellik göstermeleri ve bağışlarını istemeyerek yapmalarıdır. [3]
55. Öyleyse, malları da, çocukları da, seni imrendirmesin. Allah, bunlarla ancak, kendilerini şimdiki hayatta cezalandırmayı ve canlarının inkârcı olarak çıkmasını ister.
56. Ve sizden olduklarına dair gerçekten Allah'a yemin ederler. Oysa onlar, sizden değildirler. Ama onlar, korkak insanlardır.
57. Bir sığınak veya mağaralar ya da girilecek bir delik bulsalardı, kesinlikle doludizgin oraya yönelirlerdi.
58. Devlet gelirleri [4] konusunda, onlardan sana dil uzatanlar vardır. Ondan kendilerine verilirse hoşlanırlar; verilmezse, hemen öfkeleniverirler.
59. Keşke onlar, Allah ve Elçi'sinin kendilerine verdiği şeye gerçekten razı olsalardı ve "Allah bize yeter. Allah bize lütfundan verecektir! Elçi'si de. Evet, biz Allah'a gönül bağlayanlarız!..." deselerdi.

§8. 60. Devlet gelirleri, gerçekte, yalnızca yoksullar, düşkünler, görevlileri, kalpleri kazanılacak kimseler, boyunların kurtarılması, ağır borç altında bulunanlar, Allah yolu ve yolcular içindir. Allah'tan kesin buyruk olarak! Ve Allah bilendir, bilgedir. [5]

---

1 Zafer veya şehitlikten. Şehitlik hakkında bkz. 3/Âl-i İmran, 169.

2 Bkz. âyet 51.

3 Bu âyet, inanmaksızın yapılan işlerin boşa gittiğini gösteriyor.

4 Bkz. 60. âyetin notu.

5 Bu, İslâm devlet bütçesi için önemli bir âyettir. Hz. Ömer ve İbn Abbas'a göre, "yoksullar"dan maksat, Müslüman olanlardan, "düşkünler"den maksat ise, gayri Müslim vatandaşlardan ihtiyaç sahipleridir. "Görevliler" ise, söz konusu gelirlerin toplanması, hesaplanması, harcanması için kurulmuş sistemin herhangi bir biriminde çalışan sivil ve asker herkesi içine alır. "Kalbleri kazanılacak kimseler"; bu harcama kalemi, "örtülü harcamalar" denilebilecek durumları kapsar. "Boyunların kurtarılması"; bu kısım, Müslüman olsun olmasın, İslâm devletinin vatandaşları arasından düşman tarafından köleleştirilmiş veya hapsedilmiş kişilerin özgürlüklerine kavuşturulmalarını kapsar. İfade etmek gerekir ki, tutsak ve kölelerin özgürleştirilmesi, devletin sürekli bir görevidir. Bu konu için ayrıca bkz. 24/Nur, 32. "Ağır borç altında bulunanlar": Bunlar, daha önce sözü edilen yoksullar değildir. Aksine, zengin oldukları hâlde, geçici olarak borç altına girmiş ve muhtaç duruma düşmüş kimselerdir. Böyle kişilere borç vererek de yardım edilebilir. "Allah yolu" ifadesi, özellikle askerî harcamaları belirtiyorsa da, aslında her türlü hayır işlerini de kapsar. "Yolcular", en geniş anlamıyla yolda sağlık güvencelerinin sağlanması, yol güvenliğinin sağlanması ve turistik trafiğin mükemmel şekilde gerçekleştirilmesini içine alır.

61. Ve onlardan, Peygamber'e eziyet eden ve ona, "Bütünüyle kulaktır"[1] diyenler vardır. De ki: "O, sizin için iyi bir kulaktır. Allah'a inanır, inananları doğrular ve sizden inananlara bir rahmettir. Allah'ın Elçisi'ne eziyet edenlere can yakıcı bir ceza vardır."
62. Sizi hoşnut etmek için, Allah'a yemin ederler. Oysa Allah, -Elçi'si de- hoşnut edilmeye daha lâyıktır, eğer inanmışlarsa...
63. Bilmezler mi ki, kim Allah'a ve Elçi'sine karşı koyarsa, onun için, evet, temelli kalacağı Cehennem ateşi vardır. İşte büyük rezillik budur.
64. İkiyüzlüler, kendileri aleyhinde, kalplerindekini bildirecek bir sûrenin inmesinden çekiniyorlar. De ki: "Alay edin! Evet, Allah çekindiğiniz şeyi ortaya çıkaracaktır!"
65. Ve onlara sorsaydın, hiç kuşkusuz, "Biz ancak, lafa dalmış[2] eğleniyorduk!" diyeceklerdi. De ki: "Allah'la, delilleriyle ve Elçi'siyle mi alay edeceksiniz?"
66. Özür dilemeyin: İnandıktan sonra inkâr ettiniz; sizden bir topluluğu[3] bağışlasak bile, bir topluluğu cezalandıracağız, çünkü gerçekten suçludurlar.

§9. 67. İkiyüzlü erkekler ve ikiyüzlü kadınlar, birbirlerindendir: Kötülüğü emrederler, iyilikten sakındırırlar. Ellerini sıkı tutarlar.[4] Allah'ı unuturlar, bu yüzden, O da onları unutur. Evet, ikiyüzlüler, yoldan çıkmış kimselerdir.

68. Allah, ikiyüzlü erkeklere ve ikiyüzlü kadınlara ve inkârcılara temelli kalacakları Cehennem ateşini söz vermiştir. O, onlara yeter. Ve Allah, onlara lânet etmiştir. Ve onlar için sürekli bir ceza vardır.
69. Sizden öncekiler gibi, ki onlar sizden daha güçlü, malları ve evlatları daha çoktu! Sonra paylarını alıp yararlanmaya çalıştılar. Siz de, sizden öncekilerin, paylarını alıp yararlandıkları gibi, paylarınızı alıp yararlanmaya çalıştınız. Onların yanlışa dalmaları gibi, siz de daldınız.[5] İşte onlar, bu dünyada ve ötekinde, amelleri boşa gidenlerdir ve işte onlar kaybedenlerdir.
70. Kendilerinden öncekilerin haberi, -Nuh toplumunun, Adların ve Semudların[6] ve İbrahim halkının, Medyen sakinlerinin ve altüst olmuş kentlerin- onlara gelmedi mi? Elçileri onlara, deliller getirmişlerdi. Ve sonra, Allah onlara aslâ zulmetmemiştir ama onlar, kendilerine zulmetmişlerdi.
71. İnanmış erkekler ve inanmış kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiyi emreder, kötülükten alıkorlar. Namazı kılar, zekatı verirler. Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerler.

---

1 Bu deyim aslında, "safdil, çabuk kanan" anlamını ifade eder. Bu sitemin niçin yapıldığını tam olarak bilemiyoruz.
2 Boş tartışmalara dalmıştık.
3 Daha sonra tövbe edenleri.
4 Çok cimrilik ederler.
5 Tıpkı 65. âyette olduğu gibi, tartışmaya daldınız
6 Adlar ve Semudlar hakkında bkz. 7/Araf, 65; Pentapole'un tepetaklak olmuş şehirleri: Ahd-i Atik, Yaratılış, XIX, 28-29.

İşte Allah, onlara rahmet edecektir. Evet, Allah güçlüdür, bilgedir.

72. Allah, inanmış erkeklere ve inanmış kadınlara, temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler, Adn Bahçeleri'nde çok iyi konutlar söz vermiştir. Allah'tan bir hoşnutluk ise, tümünden büyüktür. İşte büyük başarı budur. [1]

§10. 73. Ey Peygamber! İnkârcılar ve ikiyüzlülerle mücadele et ve onlara karşı sert davran, varacakları yer Cehennem'dir. Ve ne kötü dönüştür! [2]

74. Onlar, onu söylemediklerine dâir Allah'a yemin ettiler, oysa onlar, inkâra götüren sözü söylediler ve teslim olduktan sonra, inkârcı oldular ve elde edemedikleri şeyi çok istediler. Onların kızmaları, sırf Allah'ın -ve aynı şekilde Elçi'sinin- lütfuyla inananları zenginleştirmesindendir. [3] Eğer tövbe ederlerse, kendileri için daha iyi olur. Eğer sırt çevirirlerse, Allah onları, bu dünyada ve ötekinde can yakıcı bir cezaya uğratır ve onlar için yeryüzünde ne bir koruyucu ne de bir yardımcı vardır.

75. Onlardan, "Eğer Allah lütfundan bize verirse, mutlaka bağışta bulunacağız ve iyilerden olacağız" diye Allah'a söz verenler vardır.

76. Sonra, Allah, onlara lütfundan verince, onda cimrilik ederler ve ilgisizce sırt çevirirler.

77. Allah'a verdikleri sözden caymış ve yalan söylemeyi alışkanlık edinmiş olmaları nedeniyle, O'nunla karşılaşacakları güne kadar, kalplerine ikiyüzlülük girdi.

78. Bilmiyorlar mı ki, evet, Allah sırlarını ve gizli konuşmalarını bilir ve evet, Allah gaybları çok iyi bilicidir.

79. Sadaka vermekte gönülden davranan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilen inananları kınarlar. Sonra onlarla alay ederler. Allah, onları maskaraya çevirsin! Ve onlar için, can yakıcı bir ceza vardır!

80. Onlar için [4] ister bağışlanma dile, ister dileme, -onlar için yetmiş defa bağışlanma dilesen de,- Allah, onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'ı ve Elçi'sini inkâr etmeleri nedeniyledir ve Allah, yoldan çıkmış topluluğu, doğru yola iletmez.

§11. 81. Geri bırakılanlar, Allah'ın Elçisi'ne muhalefet ederek oturmalarına pek sevindiler. Allah yolunda, mallarıyla ve canlarıyla savaşmayı çirkin gördüler ve "Sıcakta sefere çıkmayın!" dediler. -De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır!"- Keşke anlasalardı!

82. Artık, yaptıklarının karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar!

83. Eğer Allah, seni onlardan bir grubun yanına döndürür de, sefere çıkmak için

---

1 Müslümanlığın Cennet'i konusunda edinilen fikri doğrulamak için önemli bir âyet. Bu ödülün verdiği zevkler, tanrısal hoşnutlukla karşılaştırıldığında çok önemsizdir. Akıllarını ve niyetlerini Allah'ın kendilerinden beklediği şey düzeyinde beslemeleri için iyi insanlara bir çağrı gibidir.

2 Karşılaştırınız: Mezmurlar, 45/4-5.

3 Müminleri güven içine koymasındandır.

4 Ey Muhammed, ikiyüzlüler için.

senden izin isterlerse, o zaman de ki: "Benimle aslâ çıkmayacaksınız ve benim yanımda aslâ bir düşmanla savaşmayacaksınız! Evet, siz, ilkinde oturup kalmaya razı oldunuz. Artık geri kalanlarla birlikte oturun."

84. Ve onlardan ölen hiç kimsenin üzerine, sakın namaz kılma, kabri başında da durma! [1] Gerçekte onlar, Allah'ı ve Elçi'sini inkâr ettiler ve yoldan çıkmış olarak öldüler.
85. Ve malları ve çocukları, seni imrendirmesin! Allah, bunlarla ancak, bu dünyada, onları cezalandırmayı ve canlarının inkârcı olarak çıkmasını ister. [2]
86. Ve "Allah'a inanın ve Elçi'sinin yanında savaşın" diye bir sûre indirildiğinde, -onlardan bolluk içinde olanlar,- senden izin isterler ve "Bizi bırak, oturanlarla birlikte kalalım" derler.
87. Geride kalanlarla birlikte olmak, onların hoşuna gidiyor. Kalpleri mühürlendi: Artık anlamayacaklar.
88. Ama Elçi ve onunla birlikte inananlar, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte, iyilikler onlarındır; işte, başarıya erenler de onlardır.
89. Allah onlar için, temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler hazırlamıştır. İşte, büyük başarı budur!

§12. 90. Ve bedevilerden, özür bildiren kimseler bile, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve Elçi'sine yalan söyleyenler ise oturup kaldılar. Onlardan inkârcı olanlara, pek yakında, can yakıcı bir ceza ulaşacaktır.

91. Zayıflara, hastalara ve harcayacak bir şey bulamayanlara, [3] Allah ve Elçi'sine karşı içtenlikli davranmaları şartıyla, bir sakınca yoktur. [4] İyi davrananların zararına bir yol olamaz. Ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
92. Kendilerine binek temin etmen için sana geldiklerinde, "Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum" dediğinde, harcayacak bir şey bulamadıkları için, üzüntüden gözlerinden yaş dökerek geri dönenlere de sakınca yoktur.
93. Sorumluluk ancak, zengin oldukları hâlde, senden izin isteyenleredir. Geride kalanlarla olmak, onların hoşuna gidiyor. Ve Allah, onların kalplerini mühürledi; bunun için bilmiyorlar.
94. Döndüğünüzde, size özür belirtirler. De ki: "Özür belirtmeyin, size aslâ inanmıyoruz, Allah haberlerinizi bize bildirmiştir. Ve Allah, yaptığınızı görecektir, Elçi'si de. Sonra, gizliyi de açığı da bilenin huzuruna döndürüleceksiniz: O zaman O, yaptıklarınızı size bildirecektir."
95. Onların yanlarına döndüğünüzde, kendilerinden vazgeçmeniz için, Allah'a yemin edeceklerdir. Siz, onlardan vazgeçin. Çünkü onlar pisliktir. Kazandıklarının

1 Ey Muhammed, tanınan ikiyüzlülerin cenaze namazlarını kılma.
2 55. âyetle karşılaştırın.
3 Sefere çıkmak için gerekli teçhizatı satın almak için. Böyleleri, evlerinde kalabilirler.
4 Sefere çıkmayıp geride kalırlarsa.

karşılığı ola-rak varacakları yer de Cehennem'dir.

96. Kendilerinden hoşnut olasınız diye, size yemin ederler. Ama onlardan hoşnut olsanız bile, Allah, yoldan çıkmış kimselerden kesinlikle hoşnut olmaz.

97. Bedeviler inkâr ve ikiyüzlülük yönünden daha çetin; Allah'ın, Elçisi'ne indirdiğinin [1] sınırlarını tanımamaya daha uygun yapıdadırlar. [2] Ve Allah bilendir, bilgedir.

98. Bedevilerden, bağışladığı şeyi [3] angarya sayanlar ve size kötülük sırası gelmesini bekleyenler vardır. Kötülük sırası onlara olsun! Ve Allah duyar, bilir.

99. Bedevilerden, Allah'a ve Son Gün'e inanan, bağışladığı şeyi, Allah katında yakınlıklara ve Elçi'nin ilgisine aracı edinenler de vardır. Ne! Bu onlar için, gerçekten bir yakınlık değil midir? Allah, onları pek yakında rahmetine girdirecektir. Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir!

RİB. 100. Muhacirler [4] ve Ensar'dan [5] en önce kaza-nanlarla, [6] onlara güzelce uyanlardan Allah, hoşnut olmuştur ve onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. Ve onlara, içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler hazırlamıştır. Büyük başarı, işte budur.

101. Ve çevrenizdeki bedevilerden ve Medine halkından birtakım ikiyüzlüler vardır. Onlar ikiyüzlülükte inat etmişlerdir. Sen onları bilmezsin; biz biliriz. Onları yakında iki defa cezalandıracağız. [7] Sonra da büyük bir cezaya götürülecekler. [8]

102. Günahlarını itiraf eden başkaları da vardır. Onlar iyi bir işi, kötü olan diğer biriyle karıştırdılar. Allah'ın tövbelerini kabul etmesi umulur. Allah, gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir.

---

1 Vahiy olarak.

2 Söz konusu bedevilerle olan tartışmalar hakkında bkz. âyet 101'in notu.

3 Allah'ın dâvâsı için.

4 Hz. Peygamber'i izleyen Mekkeliler.

5 Medineli Müslümanlar. Ensar, gönüllü olarak Mekkeli muhacirleri kabul edip barındırmış ve onlara yardımcı olmuşlardır. Bkz. 59/Haşr, 9.

6 Yani, ilk inananlar.

7 Cezanın biri bu dünyada, ikincisi muhtemelen kabirde.

8 "Sonra da büyük bir cezaya götürülecekler:" Âhiret cezasına. Ya da iki suç işledikleri için: İnkâr ve ikiyüzlülük suçu. Medine'nin yakınında oturan iki kabile -Beni Süleym ve Gatafan- İslâm'a sürekli zarar vermişlerdir. Her zaman verdikleri sözden geri dönüyor ve Hz. Peygamber'in emirlerine itaatsizlik ediyorlardı. Acaba bu onların karakterinden mi ileri geliyordu, yoksa câhiliye dönemindeki herhangi bir nedenden mi? Bunu bilemiyoruz. Bizzat Medine'nin içinde de bir miktar ikiyüzlü bulunuyordu. Onların elebaşılarından birisinin durumu, olayın arka planına ışık tutmaktadır. Şöyle ki: İslâm öncesinde Medine, kabile kavga ve kargaşasından başka bir şey görmemişti. İstikrarlı bir yönetim yoktu. Bu kabilelerden önemli biri, kendi reisleri olan Abdullah bin Übeyy'in krallığını ilân etmeye karar vermişti. Hatta kuyumculara reisleri için bir taç siparişi bile vermişlerdi. Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişi ve söz konusu kabilenin Müslüman oluşu, her şeyi değiştirdi. İbn Übeyy, kendi haklarının gasp edicisi olarak tanıdığı Hz. Muhammed'e karşı bir kin ve düşmanlık besliyordu. Onun krallığına taraftarlığı sürdüren kimseler de aynı kini besliyorlardı. Bkz. 63/Münâfikûn, 8.

103. Mallarından bir vergi[1] al ki, bununla onları temizleyip arındırasın. Onların üzerine kanat ger. Evet, senin kanat gerişin[2] onlar için bir huzurdur. Ve Allah, duyar, bilir.

104. Bilmiyorlar mı ki, evet, kullarının tövbesini kabul eden ve sadakaları alan ancak Allah'tır ve Allah tövbeleri çok kabul edendir, gerçekten, merhametlidir?

105. Ve de ki: "Yapın, çünkü Allah yaptıklarınızı görecektir ve Elçi'si de ve inananlar da. Ve yakında siz görülemeyeni ve görülebileni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O zaman, size, yaptıklarınızı bildirecektir."

106. Ve diğer bir kısmının durumu ise, Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Onları ya cezalandırır ya da tövbelerini kabul eder. Ve Allah bilendir, bilgedir.

107. Ve zarar vermek, inkâr etmek, inananların arasını ayırmak, daha önce Allah ve Elçi'sine karşı savaşan kişi[3] yararına gözetleme yeri hazırlamak için, zararlı bir rakip mescid edinenler,[4] mutlaka, "Biz yalnızca iyilik yapmak istedik!" diye yemin ederler. Ve Allah, onların gerçekten yalancı olduklarına tanıklık eder!

108. Orada aslâ ayakta durma![5] Çünkü ilk gününden beri takvâ üzere kurulan mescid,[6] içinde namaz kılmana daha uygundur: Orada, arınmayı seven kimseler vardır ve Allah, arınanları sever.

109. Hangisi daha iyidir? Mescidin temelini,[7] takvâ ve Allah'tan bir hoşnutluk üzerine kuran kimse mi; yoksa, temelini, yıkılmak üzere olan bir uçurum kıyısına yapıp da onunla birlikte Cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Ve Allah, hâin kimseleri doğru yola iletmez.

110. Yaptıkları bina, kalpleri paramparça olana kadar, kalplerinde bir kuşku olarak kalmaya devam edecektir. Ve Allah bilendir, bilgedir.

§14. 111. Evet, Allah, inananların canlarını ve mallarını Cennet karşılığında satın almıştır:

---

1 Bkz.: 2/Bakara. 43, 9/Beraat, 60.

2 Peygamberin kanat germesi, tövbe ve cömertlik için ve aynı zamanda bunu uygulayanlar içindir.

3 "Daha önce Allah ve Elçi'sine karşı savaşan kişi", Papaz Ebu Amir adındaki kişidir. Bu kişi, Medineli olmakla birlikte, Uhud Savaşı (H. 3. sene) sırasında Mekkelilerin safında yer almıştır. Hz. Peygamber savaşta, onun tarafından kazılmış ve kamufle edilmiş bir çukura düşüp yaralanmıştır. Hicri 9. yılda kurulan söz konusu rakip mescid, bu kişi için bir etki merkezi olması amacıyla inşâ edilmiştir.

4 Bazı ikiyüzlüler, Hz. Muhammed'in Tebuk seferinde bulunması münasebetiyle (bkz. 9/Tövbe, 39. âyet) yokluğu sırasında bir mescid inşâ etmişlerdi. Hz. Muhammed seferden döndüğünde onun yıkılmasını emretti.

5 Namaz için.

6 Kuba Mescidi'dir. Kuba, Medine'nin güneyinde bulunan bir banliyödür. Hz. Muhammed, hicret edince, Medine'ye yerleşmeden önce, bir süre orada kalmıştır. Kuba Mescidi'ni yaptıran bizzat Hz. Muhammed'tir. Âyette sözü edilen "rakip mescid" ise, onun yakınında inşâ edilmişti.

7 Harfi harfine: "Onun temellerini"

Onlar, Allah yolunda savaşırlar; sonra öldürürler ve öldürülürler. Bu, Allah'ın Tevrat, İncil ve Kur'an'daki gerçek bir sözüdür. Ve sözünü, Allah'tan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse, yaptığınız alışverişle sevinin.[1] Büyük başarı, işte budur![2]

112. Bunlar, tövbe eden, kulluk yapan, övgüde bulunan, yolculuk eden,[3] rükû eden, secde eden,[4] uygun olanı emredip uygunsuzdan sakındıran[5] ve Allah'ın sınırlarını gözetenlerdir. Ve inananları müştula.

113. Cahîm-Cehennem'in[6] halkı oldukları kendilerine açıkça belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, tanrılar uyduranlar için bağışlanma dilemek Peygamber'e ve inananlara yakışır mı?

114. İbrahim'in, babası için bağışlanma dilemesi, yalnızca ona verdiği bir sözden[7] dolayıydı. Sonra, onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan ilgisini kesti. Evet, İbrahim, çok içli,[8] sabırlı bir kimseydi.

115. Allah, bir halkı doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri onlara[9] açıklamadıkça, aslâ sapkınlığa düşürmez. Gerçekten Allah, her şeyi bilir.

116. Evet, göklerin ve yerin krallığı kesin Allah'ındır. O diriltir ve öldürür. Ve Allah'tan başka sizin için ne bir koruyucu ne de bir yardımcı vardır.

117. Hiç kuşkusuz Allah, Peygamber'e ve sıkıntılı zamanda[10] içlerinden bir kısmının kalpleri sapmak üzere iken ona uyan Muhacirlerle Ensar'a[11] tövbe nasip etti -sonra da tövbelerini kabul etti: Gerçekten O, onlara çok sevecendir, merhametlidir,-

118. ve seferden geri kalan o üç kişiden de; ki bütün genişliğine karşın yeryüzü dar gelmiş ve ruhları son derece sıkılmıştı ve Allah'tan, yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını düşündüler. Sonra, dönmeleri için, Allah tövbelerini kabul etti.

---

1 "Yaptığınız alışverişle sevinin": Cennet'e karşılık kendinizi verdiğiniz alışverişten, kârlı alışverişten dolayı sevinin.

2 Bkz. 35/Fâtır, 29; 39/Zümer, 29; 61/Saf, 10; Yine bkz. Matta, X, 34; Tesniye, XX, 1 ve 19.

3 Allah için. Yolculuk da, Allah için sıkıntı ve çilenin, zühdün bir şeklidir. Bkz. 66/Tahrîm, 5.

4 Namazın belli başlı iki hareketi oldukları için, bunlarla namazın kendisi kastedilmiştir.

5 Bu iki ifadenin kullanımı ilginçtir. Şöyle ki: Uygun olan davranış, yani iyilik, herkes tarafından öyle bilinendir. Uygunsuz davranış, yani kötülük de, herkes tarafından öyle bilinendir. İşte İslâm hukuk felsefesinin temeli budur. Uygun ve iyi olanı zorunlu olarak yapmak, uygunsuz ve kötü olandan da sakınmak gerekir. Böylece yaygınlaşıp ağır basan iyilik başkalarına da emredilmiş, azalan kötülüğe yönelme cesareti de kırılmış olur. Aksi hâlde, her şey serbest olur ve her kötülük rahatça işlenir. Bkz. 4/Nisâ, 24.

6 "Cahîm", Cehennem'in isimlerinden biridir. Bkz. 2/Bakara, 119.

7 Hz. İbrahim'in "verdiği söz" için bkz. 19/Meryem, 47-48 ve 60/Mümtehine, 4.

8 "Çok içli" diye çevirdiğimiz "evvâh" kelimesi, Arapça'da sık sık "âh, âh" diyen kimse anlamına gelir.

9 "Onlara", kelimesinin çoğul getirilmesi, "halk" kelimesinin çoğulluk ifade etmesindendir.

10 Tebuk seferi sırasında. Bkz. 9/Tövbe, 38.

11 "Muhacirler ve Ensar" için bkz. 9/Tövbe, 100.

Gerçekten tövbeleri çok kabul eden, çok merhametli yalnız Allah'tır. [1]

§15. 119. Ey inananlar! Allah'tan sakının ve doğrularla birlikte olun.

120. Medine sakinlerine ve çevrelerindeki bedevilere, Allah'ın Elçisi'nden geri kalmaları ve kendi canlarını, onun canına yeğlemeleri yaraşmazdı! Çünkü, Allah yolunda onlara dokunacak bir susuzluk, yorgunluk, açlık, -düşmanlarını kızdıracak- bir yere ayak basmaları ve bir düşmandan gördükleri herhangi bir kötülük [2] karşılığında onlara, mutlaka iyi bir amel yazılır. [3] Evet, Allah, iyilik yapanların karşılığını kaybettirmez.

121. Aynı şekilde harcadıkları az veya çok bir mal ya da Allah yolunda aştıkları hiçbir vâdi yoktur ki, onların başarı hanelerine yazılmasın; öyle ki, Allah, yaptıklarının en güzelini [4] onlara öder.

122. Ve inananlar, toptan sefere çıkmamalıdır. Öyleyse, her kesimden bir grup, yanlarına döndüklerinde [5] halkı uyarmak amacıyla, dinin kurallarını öğrenmek için neden seferber olmasın? Belki önlem alırlar.

§16. 123. Ey inananlar! Yakınınızda bulunan inkârcılarla savaşın ve sizde bir sertlik bulsunlar. Ve bilin ki, evet, Allah, takvâlılarla birliktedir.

124. Bir sûre indiğinde, onlardan, "Bu, hanginizin inancını arttırdı?" diyenler vardır. İnananlara gelince, işte bu, onların inancını arttırır. Ve onlar, sevinç duyarlar.

125. Ve kalplerinde hastalık olanlara gelince, bu onların pisliklerine pislik katar ve onlar, inkârcı olarak ölürler.

126. Onlar, gerçekte, yılda bir veya iki defa sınandıklarını görmüyorlar mı? Sonra ne tövbe ediyorlar ne de hatırlıyorlar?

127. Bir sûre inince, birbirlerine bakarlar, "Sizi kimse görüyor mu?" [6] derler, sonra da dönüp giderler. -Allah kalplerini döndürsün!- Çünkü onlar, gerçekten, anlamaz kimselerdir.

128. Hiç kuşkusuz, içinizden size, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara sevecen ve merhametli bir Elçi gelmiştir.

129. Sonra, eğer sırt çevirirlerse, de ki: "Allah bana yeter; O'ndan başka tanrı yoktur, O'na güveniyorum ve O, büyük Arş'ın Rabb'idir."

---

1 Tebuk seferi sırasında (H. 9. yıl) büyük mal mülk sahibi üç kişi, gönüllü olarak kaydedildikleri hâlde, ürün toplamak amacıyla, Hz. Peygamber'in çıktığı seferden geri kaldılar. Hz. Peygamber döndüğünde, ceza olarak, onlarla hiç kimsenin konuşmaması kararlaştırıldı. Söz konusu üç kişiden biri de, büyük şâir Kaab bin Malik'ti.

2 "Gördükleri herhangi bir kötülük." Metinde "kötülük" yoktur ama anlam budur.

3 Allah katındaki Kitap'ta.

4 Yalnızca yaptıkları güzel işlerin aynısıyla değil. Çünkü, 6/Enâm, 160'da da belirtildiği gibi, her iyilik Allah katında on kat sevabıyla karşılanır: Öyleyse yaptıkları, kendi değeriyle değil, fazlasıyla! Ayrıca bkz. 99/Zilzâl, 7.

5 "Döndüklerinde." "Halk" kelimesi topluluk ismi olduğundan çoğul gelmiştir. Bu âyette, bir tür millî eğitim politikası anlatılıyor.

6 Bu sözü inkârcılar birbirlerine söylüyorlar. "Öyleyse bu sûrenin sizi hedef alarak inmesi nereden kaynaklandı?".

Sûre 10
Yunus

Sûre, adını 98. âyetten almıştır. Kitab-ı Mukaddes'te Jonas, Arapça'da Yunus olarak geçen zat, Ninova halkının peygamberidir. Sûre, 40, 94-96. âyetler dışında Mekke'de 51. sırada inmiştir, 109 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Elif Lâm Râ. [1] İşte bunlar, hikmetli Kitab'ın âyetleridir.
2. Kendilerinden bir adama, -"İnsanları uyar ve inananlara, Rab'leri katında bir doğruluk adımı [2] bulunduğunu müştula"- diye vahyetmemizde, insanlar için şaşılacak ne var? İnkârcılar, "Bu, [3] gerçekten apaçık bir büyücüdür!" dediler.
3. Evet, Rabb'iniz Allah'tır; ki gökleri ve yeri, altı günde yarattı. Sonra işi [4] düzenlemek üzere Arş'a yerleşti. O'nun izni olmadan, hiç kimse aracılık yapamaz. İşte Rabb'iniz Allah budur. Öyleyse O'na kulluk edin. Peki, hatırlamaz mısınız? [5]
4. Hepinizin dönüşü O'nadır. -Allah'ın gerçek sözü olarak.- Evet O, önce yaratır, sonra inanan ve iyi işler yapanlara adaletle karşılık vermek için, yeniden diriltir. [6] İnkârcılara gelince, inkârları yüzünden, onlar için kızgın bir içecek ve can yakıcı bir ceza vardır!
5. Güneş'i bir aydınlık ve Ay'ı bir ışık yapan; yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için, Ay'a konaklar belirleyen O'dur. Allah, bunları ancak gerçekle yaratmıştır. Bilen kimseler için delilleri [7] ayrıntılı olarak açıklıyor. [8]
6. Evet, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattıklarında, hiç kuşkusuz, takvâlılar için deliller vardır.
7. Bize kavuşmayı ummayan, şimdiki hayattan hoşnut olarak ona bağlanan ve delillerimizden habersiz bulunanlar var ya, gerçekten,

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 "Bir doğruluk adımı." Harfi harfine çeviri olan bu ifade şunu demek istemektedir: "Onlar diğer insanlardan gerçek olarak bir adım öndedirler."
3 Muhammed.
4 "İşi", "emri" şeklinde de çevrilebilir. Bkz. 3/Âl-i İmran, 128'in notu.
5 "Hatırlama"nın anlamı için bkz.3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
6 Allah, bu dünyanın görünen ilk yaratılışını gerçekleştirir, sonra dirilişle bizi yeni bir hayata sokacağı öteki dünyada, birinci yaratılışın benzeri olan ama şu anda göremediğimiz ikinci bir yaratılışı gerçekleştirir.
7 Bkz. 2/Bakara, 129'un notu.
8 Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, I, 14. Câhiliye döneminde Arap takvimi, ayın hareketlerine dayanıyordu. Aynı şekilde "nesi'=intercalation"a da başvuruluyordu. Bkz. 9/Tövbe, 37.

8. işte onların, kazandıklarına karşılık sığınacakları yer, Ateş'tir.
9. İnanan ve iyi işler yapanlara gelince, evet, inançlarına karşılık Rab'leri, onları doğru yola iletir: Naim Bahçelerinde, [1] altlarından ırmaklar akar.
10. Orada yakarışları, "Münezzehsin ey Allah!" ve selâmlamaları: "Selâm!"dır. Yakarışlarının sonu: "Övgü Allah'a, Rabb'i âlemlerin!"

§2. 11. Ve eğer Allah insanlara, mutluluğu çabucak istedikleri gibi, mutsuzluğu [2] çabuklaştırsaydı, süreleri tamamlanmış olurdu. Ama bize kavuşmayı ummayanları, azgınlıkları içinde bocalamaya terk ederiz.
12. Ve insana bir zarar dokunduğunda, otururken veya ayakta iken, bizi yanına çağırır. Biz zararını giderince, başına gelen zarar için bizi çağırmamış gibi, geçer gider. Aşırı gidenlere, yapageldikleri şey, işte böyle, süslü gösterilir.
13. Hiç kuşkusuz biz, sizden önce nice kuşakları, elçileri kendilerine delillerle geldiği hâlde, hâinlik edince, yok ettik. Zaten onlar, inanacak değildi! Suçlu kimseleri, işte böyle cezalandırırız.
14. Sonra, nasıl davranacağınıza bakmak için, yeryüzünde, onların ardından, sizi vekiller yaptık.
15. Âyetlerimiz onlara delil olarak okununca, bize kavuşmayı ummayanlar, "Bundan başka bir Kur'an getir!" veya "Onu değiştir!" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştirmeye yetkim olabilir mi? Ben ancak, bana vahyolunana uyarım. Rabb'ime karşı gelirsem, büyük bir günün cezasından korkarım."
16. De ki: "Allah dileseydi, ben onu [3] size okumazdım, size de bildirmemiş olurdu. Bundan önce, aranızda bir dönem kaldım! Hiç anlamaz mısınız?"
17. Allah'a karşı yalan uyduran veya delillerini yalanlayandan daha hâin kim olabilir? Hiç kuşku yok ki, suçlular, kazananlar olmayacaklar!
18. Ve onlar, Allah'ı bırakarak, kendilerine bir zarar ve bir yarar veremeyen şeylere taparlar ve "Bunlar, Allah katında bizim aracılarımızdır" derler. De ki: "Göklerde ve yerde, bilmediği bir şeyi mi [4] Allah'a bildiriyorsunuz?" Münezzehtir O! O, aşkındır onların ortak koştuklarından! [5]
19. İnsanlar yalnız bir tek toplumdu. Sonradan ayrılığa düştüler. Eğer Rabb'inden bir söz geçmiş olmasaydı, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında, aralarında karar verilmiş olurdu! [6]
20. Ve "Rabb'inden ona [7] bir delil indirilse ya!" derler. Onlara de ki: "Gayb,

1 "Naim", Cennet'in bir adıdır.
2 "Mutluluğu", "mutsuzluğu." Harfi harfine: İyiliği ve kötülüğü.
3 Bu Kur'an'ı.
4 "Bilmediği bir şeyi", Allah'ın, olmadığını bildiği bir şeyi mi? Bkz. 13/Ra'd, 33.
5 Uydurma tanrılar olarak, Allah'a ortak koştuklarınız.
6 Allah'ın, bir süre verilmesini öngören, daha önceki bir belirlemesi olmasaydı, kötülerin cezası çoktan verilmiş ve aralarındaki anlaşmazlık çoktan bitirilmiş olacaktı.
7 Muhammed'e.

gerçekte Allah'a özgüdür. Öyleyse bekleyin; gerçekten ben de, sizinle birlikte bekleyenlerdenim."

21. Ve onlara dokunan bir zarardan sonra, insanlara bir rahmet tattırdığımızda, bir de bakarsın, delillerimize karşı onların bir planı vardır. De ki: "Plan bakımından Allah en hızlıdır." Evet, meleklerimiz, yaptığınız planları yazmaktadırlar! [1]
22. Size karada ve denizde yolculuk ettiren O'dur. Gemilerde bulunduğunuzda gemiler içindekileri [2] tatlı bir rüzgârla götürür, yolcular neşeyle eğlenirken, şiddetli bir fırtına gelip çatar, dalgalar her yandan saldırıp onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlayınca, dinlerini Allah için arındırarak O'na yalvarırlar: "Bizi bundan kurtarırsan, hiç kuşkusuz, şükredenlerden oluruz!..." [3]
23. Sonra O, onları kurtarınca, bir de bakarsın ki, yeryüzünde haksız yere azgınlık ederler! Ey insanlar! Gerçekten, şimdiki hayatın geçici yararları için azgınlığınız, bizzat kendi zararınızadır! Sonra dönüşünüz bizedir. Yaptıklarınızı size bildireceğiz.
24. Gerçekte şimdiki hayat [4] tam olarak şuna benzer: Bir su, ki onu gökten indiririz; sonra onunla hayvanların ve insanların beslendikleri yeşillikler, yeryüzünde birbirine karışır; sonra yeryüzü süslerini alıp bezenir ve sakinleri onun üzerinde güç sahibi olduklarını düşünmeye başlarlar; buyruğumuz, gece ya da gündüz ona gelir; sonra onu bütünüyle biçilmiş bir hâle getiririz. Düşünen kimseler için delilleri, işte böyle, ayrıntılı olarak açıklıyoruz.
25. Allah, barış yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola iletir.
26. İyi davrananlara, en iyisi ve hatta fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir toz ne de zillet bulaşır. İşte onlar, Cennet halkıdır. [5] Orada temelli kalacaklar.
27. Ve kötülük işleyenlere ise, kötülükleri kadar bir karşılık vardır! Ve onları bir zillet bürüyecek, -Allah'a karşı onları koruyacak yoktur,- sanki yüzleri, gecenin karartıcı parçalarıyla kaplanmış gibidir. İşte onlar, içinde temelli kalacakları Cehennem'in halkıdır.
28. Ve onların hepsini toplayacağımız, sonra da, o tanrılar uyduranlara, "Siz ve tanrılarınız yerlerinize!" diyeceğimiz gün, -ve artık aralarını tümüyle ayırırız;- ve tanrıları diyecekler: "Bize tapmıyordunuz ki!
29. "Bizimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter. Sizin tapınmanızdan, kesinlikle haberimiz yoktu."

---

1 Melekler, her insanın yaptıklarını, öteki dünyadaki mahkeme için bir dosya oluşturmak üzere anında yazarlar.

2 O inkârcıları. Karşılaştırın: Mezmurlar, CVII, 23-30.

3 Bu âyetten anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber'in çağdaşı Arapların, deniz ile sıkı bir ilişkileri vardı.

4 Harfi harfine: Şimdiki hayatın örneği...

5 Buharî, Müslim ve diğerlerine göre, Hz. Peygamber, Cennet'ten sonra, iyi insanlara, ödülün en büyüğü olarak Allah'ın görüleceğini belirtmek için bu âyeti kanıt getirmiştir.

30. Her kişi, daha önce yapmış olduğuyla orada sınanacak. Ve onlar, gerçek koruyucuları Allah'a döndürülecekler. Uydurdukları şeylerse, [1] onlardan ayrılıp gidecek.

§4. 31. De ki: "Gökten ve yerden sizi besleyen kimdir? Ya da kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar, "Allah'tır!" diyecekler. O zaman de ki: "Takvâlı davranmayacak mısınız?"

32. İşte, gerçek Rabb'iniz Allah budur. Artık gerçekten sonra, sapkınlıktan başka ne olabilir? Nasıl da tersine döndürülüyorsunuz!

33. Rabb'inin, yoldan çıkmış kimselerin kesinlikle inanmayacaklarına ilişkin sözü işte böyle gerçekleşir.

34. De ki: "Tanrılarınızdan, önce yaratan, [2] sonra bunu yenileyen biri var mıdır?" De ki: "Allah önce yaratır, sonra bunu yeniler. Nasıl da tersine döndürülüyorsunuz!"

35. De ki: "Tanrılarınızdan gerçeğe ileten var mıdır?" De ki: "Ama Allah, gerçeğe iletir. [3] Öyleyse gerçeğe ileten mi, yoksa, ona iletilmedikçe, kendisi erişemeyen mi uyulmaya daha lâyıktır? Ne oluyor size? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?"

36. Ve onların çoğu, ancak bir zanna uyarlar. Hayır, zan, gerçeğin yerini kesinlikle tutamaz! Evet, Allah, onların yaptıklarını çok iyi bilir.

37. Bu Kur'an, Allah'a rağmen uydurulacak bir şey değildir! Ancak kendinden öncekinin [4] doğrulaması [5] ve âlemlerin Rabb'inden gelen Kitab'ın açıklamasıdır. [6] Onda hiçbir kuşku yoktur.

38. Yoksa "Onu uydurdu" mu diyorlar? [7] De ki: "Onun benzeri bir sûre getirin, [8] Allah'tan başka gücünüzün yettiklerini de çağırın, eğer doğru iseniz."

39. Hayır ama onlar, ilmini kavrayamadıkları ve henüz açıklaması da kendilerine gelmemiş olanı yalanladılar. Onlardan öncekiler de işte böyle yalanlamışlardı. Hâinlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak!

40. Ve onlardan ona inananlar vardır, inanma-yanlar vardır. Rabb'in, bozgunculuk yandaşlarını en iyi bilendir.

§5. 41. Ve seni yalanlarlarsa, "Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız da size aittir. Siz benim yaptığımdan uzaksınız, ben de sizin yaptığınızdan uzağım" de.

42. Ve onlardan sana kulak kabartanlar vardır, sağırlara, sen mi işittireceksin? anlamasalar bile.

---

1 Bir olan Allah'a karşı tanrı diye uydurdukları şeyler, uydurulan tanrılar.

2 Bkz. bu sûrede âyet 4 ve notu.

3 Harfi harfine: Gerçek için. Oysa bir önceki cümlede ve devam eden cümlede: Gerçeğe iletir. Burada iki farklı edat vardır.

4 "Kendinden öncekinin" yani, Kitab-ı Mukaddes'in.

5 Harfi harfine: "Doğrulaması olarak..."

6 "Kitab'ın açıklaması" için Bkz.3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

7 "Hz. Muhammed onu uydurup Allah'a isnad etti mi diyorlar?"

8 Bkz. 2/Bakara, 23'ün notu.

43. Ve onlardan sana bakanlar da vardır, körleri sen mi doğru yola ileteceksin? [1] görmeseler bile.
44. Allah, insanlara aslâ zulmetmez ama insanlar, kendilerine zulmediyorlar.
45. Ve onları, o Gün'de toplayacak. Birbirleriyle tanışmaları için, günün ancak bir saati kadar kalmışlar gibi olacaklar. Doğru yolda gitmeyerek Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, kuşkusuz kaybetmişlerdir.
46. Onları tehdit ettiğimiz şeylerden bir kısmını sana gösterelim, veya senin canını alalım, [2] nasıl olsa onların dönüşü bizedir. Sonra Allah, onların yaptıklarına tanıktır.
47. Her toplum için bir elçi vardır. Onlara elçileri [3] geldiğinde, aralarında adaletle karar verilir. Onlara aslâ haksızlık edilmeyecektir.
48. Ve; "Eğer doğru söylüyorsanız, bu söz ne zamandır?" [4] derler.
49. De ki: "Allah'ın dilemesi dışında, ben kendime ne bir yarar ne de bir zarar verebilirim. [5] Her toplumun bir sonu vardır. Sonları [6] geldiğinde, onu ne bir an erteleyebilirler ne de öne alabilirler."
50. De ki: "Ne dersiniz? Ya O'nun cezası, size gece veya gündüz gelirse! Suçlular O'ndan, neyi çabuklaştırmak istiyorlar?"
51. Buna, gerçekleştiğinde mi inanacaksınız? Yoksa şimdi mi, ki çabuk gelmesini istiyordunuz?
52. Sonra hâinlik edenlere, "Sürekli cezayı tadın! Yapmış olduğunuzdan başkasıyla mı cezalandırılıyorsunuz?" denilecek.
53. Ve "O gerçek midir?" diye sana sorarlar. De ki: "Evet! And olsun Rabb'ime! O gerçektir. Ve siz, güçsüz bırakamazsınız." [7]

§6. 54. Hâinlik eden kimse, yeryüzünde ne varsa, hepsine sahip olsaydı, onu fidye olarak verirdi. [8] Ve onlar cezayı görünce, için için pişmanlık duyacaklar. Ve aralarında adaletle karar verilecek. Onlara aslâ zulmedilmeyecek.

55. Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah'ın değil mi? Allah'ın verdiği söz, gerçek değil mi? Ama onların çoğu bilmez.
56. Dirilten ve öldüren O'dur ve ancak O'nun huzuruna döndürüleceksiniz.
57. Ey insanlar! Rabb'inizden size, elbette, bir öğüt ve göğüslerdekine bir şifa, inananlara yol gösterme ve rahmet gelmiştir.
58. De ki: "Allah'ın lütfu ve rahmetiyle, evet, işte bununla sevinsinler: Bu, onların topladıklarından daha iyidir."

---

1 Tıpkı âyet 40'da olduğu gibi.
2 Bu gerçekleşmeden önce, seni vefat ettirelim,...
3 "Elçileri" kelimesinin çoğul olması, "toplum"un çoğulluk ifade etmesindendir.
4 Bu tehdit veya daha çok onun gerçekleşmesi.
5 Aynı şekilde ne bir mutluluk ne de bir mutsuzluk sağlama.
6 "Sonları..." kelimesinin çoğul gelmesi, "toplum"un çoğulluk ifade etmesindendir.
7 Herhangi bir şeyi ve özellikle Allah'ı.
8 Hesâp Günü, onun pişmanlığı o kadar büyük olacaktır ki... Ama çok iyi biliniyor ki, hiçbir fidye kabul edilmez.

59. De ki: "Allah'ın size indirdiği yiyeceğin bir kısmını haram, bir kısmını helâl kılmanıza ne dersiniz?" De ki: "Size Allah mı izin verdi? Yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?" [1]
60. Ve Allah'a karşın yalan uyduranlar, Diriliş Günü ne düşünecekler? Evet Allah, insanlara lütuf sahibidir ama onların çoğu şükretmez.

§7. 61. Ne durumda olursan ol, [2] ve Kur'an'dan ne okursan oku ve ne iş yaparsanız yapın, [3] onu yapmaya giriştiğinizde, biz üstünüzde tanığız. Gökte de, yerde de, zerre ağırlığınca bir şey Rabb'inden gizli kalmaz. Ve bundan daha küçüğü ve daha büyüğü yoktur ki, apaçık bir Kitap'ta [4] bulunmasın. [5]
62. Allah'ın dostlarına gelince, değil mi ki gerçekte, -kaygı yok onlara ve üzülmeyecekler de,-
63. onlar, Allah'a inanan ve takvâlı olan kimselerdir,
64. bu hayatta olduğu gibi, ötekinde de onlar için bir muştu vardır. -Allah'ın sözlerinde hiçbir değişme yoktur. -İşte, büyük başarı budur!
65. Onların sözleri seni üzmesin. Evet, bütün güç Allah'ındır. O, duyandır, bilendir.
66. Göklerde ve yerde kim varsa, hepsi Allah'ın değil mi? Ve Allah'ın yanında putlara tapanlar, neyin ardından gidiyorlar? Onlar yalnız zanna uyuyorlar ve yalnız yalan söylüyorlar!
67. O, geceyi dinlenmeniz, gündüzü de görebilmeniz için belirlemiştir. Gerçekten bunda, dinleyen kimseler için deliller vardır.
68. "Allah bir oğul edindi" dediler; -münezzehtir O! O, her şeye karşı zengindir. Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur;- bunun için [6] elinizde hiçbir kanıt yoktur! Allah'a karşı bilmediğiniz şeyi mi söyleyeceksiniz?
69. De ki: "Allah'a karşı yalan uyduranlar, kesinlikle kazançlı çıkamazlar."
70. Bu dünyada az bir yararlanma vardır; sonra dönüşleri bizedir. Sonra da, inkâr etmeleri nedeniyle, onlara çetin cezayı tattıracağız.

§8. 71. Onlara Nuh'un haberini oku. Hani o halkına şöyle demişti: "Ey halkım! Eğer kalmam [7] ve Allah'ın delillerini hatırlatmam size ağır geliyorsa, o zaman, ben yalnız Allah'a dayanıp güvendim. Öyleyse siz de putlarınızla birlikte toplanıp işinizi [8] kararlaştırın. Ve sonra işiniz, size bir üzüntü kaynağı olmasın. Ve sonra, hakkımda karar verin ve bana süre de vermeyin.

---

1 Demediği şeyleri O'na nisbet ederek.
2 Sen: Ey Muhammed! Biz sana tanık olmadığımız herhangi bir durum içinde olmayacaksın.
3 Ey insanlar!
4 "Apaçık Kitap" deyimi için bkz. 2/Bakara, 4'ün notu.
5 Âyette, Allah'ın ilim ve gücünün sınırsızlığı dile getirilmekte ve insanın çaba ve çalışmasının değerlendirilmesi için (ayrıca bkz. 53/Necm, 39) ne kadar önemli olduğuna işaret edilmektedir. (Bkz. 17/İsrâ, 16'nın notu.)
6 Allah'a bir oğul atfetmek için.
7 Burada ikametim. Veya daha doğru bir ifadeyle, "Benim tutumum" (İngilizce'si, "Stand").
8 Veya, "emrinizi". Bkz. 3/Âl-i İmran, 128'in notu.

72. "Eğer sırt çevirirseniz, [1] zaten ben sizden bir karşılık istemiyorum. Karşılığımı vermek, yalnız Allah'a aittir ve bana teslim olanlardan olmam buyruldu."
73. Sonra onu yalanladılar. Bunun üzerine biz de onu ve gemide yanında bulunanları kurtardık, -onları vekil atadık;- [2] ve delillerimizi yalanlayanları boğduk. O uyarılanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak. [3]
74. Sonra, onun ardından, halklarına elçiler gönderdik de onlara deliller getirdiler. Ama insanlar [4] daha önce yalanladıklarına inanacak değillerdi. Sınırları aşanların kalplerini, işte böyle mühürleriz.
75. Onların ardından da Firavun ve ileri gelenlerine, delillerimizle Musa ve Harun'u gönderdik. Ama bu insanlar, [5] büyüklük tasladılar. Gerçekten de, suçlu insanlardı.
76. Tarafımızdan onlara gerçek gelince, "Evet, işte bu apaçık bir büyüdür!" dediler.
77. Musa, "Size gerçek geldiğinde, ona böyle mi dersiniz? Bu büyü müdür? Oysa büyücüler başarılı olamazlar!..." dedi.
78. Ve onlar, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çevirmek için ve yeryüzünde egemenlik ikinizin olsun diye mi bize geldin? Biz, size aslâ inanmayız!" dediler.
79. Ve Firavun, "Bütün bilgin büyücüleri bana getirin!" dedi.
80. Sonra büyücüler gelince, Musa onlara, "Atacağınızı atın" [6] dedi.
81. Sonra attıklarında, Musa dedi ki: "Getirdiğiniz büyüdür. Allah onu mutlaka boşa çıkaracaktır. Evet, Allah bozgunculuk yandaşlarının işini yoluna koymaz.
82. Ve suçlular istemese de, Allah, sözleriyle gerçeği kesinlikle ortaya çıkaracaktır."
83. Ama Firavun'un ve kendi ileri gelenlerinin [7] işkence yapmasından korktuklarından, halkından bir kesim dışında, [8] kimse Musa'ya inanmadı. [9] Ve Firavun, yeryüzünde gerçekten kibirliydi; evet o, sınırları aşanlardandı.
84. Ve Musa, "Ey halkım! Allah'a inanmışsanız, yalnızca O'na güvenin! Eğer, teslim olanlar olarak kalacaksanız" dedi.

---

1 "Eğer sırt çevirirseniz," cevabı gelmeyen bir şart ifadesidir. Sanki, "Eğer sırt çevirirseniz, sırt çevirebilirsiniz. Buna rağmen sizden hiçbir şey istemiyorum. Karşılığımı verecek ancak Allah'tır. Ben ise, hakka boyun eğen, teslim olan kimselerden, yani Müslümanlardan olma emrini almış bulunuyorum."

2 Vekil yaptık. Bkz. 2/Bakara, 30.

3 Bkz. 10/Yunus, 39.

4 Harfi harfine: Onlar.

5 Harfi harfine: Ama bunlar: Firavun ve adamları.

6 Hz. Musa da sopasını atacak ve sopası bir yılan olacaktır.

7 Musa'nın toplumunun ileri gelenleri (toplum, çoğul anlam ifade ettiği için yüklem de çoğuldur).

8 Bunlar da küçük bir sayıydı.

9 Yahudiler, Hz. Musa'ya inanmaları durumunda Firavun'un öfkesine hedef olmaktan korkuyorlardı. Firavun yandaşı olan Yahudiler de İsraillilere Hz. Musa'yı izlememelerini salık veriyorlardı.

85. Bunun üzerine onlar dediler ki: "Yalnızca Allah'a güvendik. Ey Rabb'imiz! Bu hâin kimseler için bizi bir ayartıcı yapma.
86. Ve rahmetinle bizi inkârcı insanlardan kurtar."
87. Musa ve kardeşine şunu vahyettik: "İkiniz Mısır'da [1] halkınız için birtakım evler hazırlayın; evlerinizi merkez edinin, [2] namazı kılın. Ve inananları müştula." [3]
88. Ve Musa, "Rabb'imiz! Kuşkusuz sen Firavun'a ve ileri gelenlerine şimdiki hayatta büyük bir saltanat ve mallar verdin. Rabb'imiz! Bununla birlikte onlar, senin yolundan saptırıyorlar. Rabb'imiz! Mallarını yok et, kalplerini sıkıştır, çünkü onlar, can yakıcı bir ceza görmedikçe inanmazlar!" dedi.
89. Ve Allah, "İkinizin çağrısı kabul olundu. Öyleyse, doğru yolda devam edin, o bilmeyenlerin yoluna aslâ uymayın!" dedi. [4]
90. Ve İsrailoğulları'nı denizden geçirdik, Firavun ve askerleri, isyankârlar ve düşmanlar, [5] onları izlediler. Sonra o, boğulacağı anda, "İsrailoğulları'nın inandığından başka tanrı olmadığına inandım, artık ben de teslim olanlardanım" dedi.

§10. 91. Ne? Şimdi mi? Oysa daha önce isyan etmiştin ve bozgunculuk yandaşlarındandın! [6]

92. Peki, sonrakilere bir delil olman için, bugün, seni cesedinle kurtaracağız. [7] Ve bununla birlikte insanların çoğu, delillerimizden habersizdir!
93. Hiç kuşkusuz İsrailoğulları'nı gerçek bir yurda yerleştirdik ve onlara iyi yiyecekler verdik. Bundan sonra, kendilerine bilgi gelene kadar ayrılığa düşmediler. Muhakkak ki Rabb'in, Diriliş Günü'nde, ayrılığa düştükleri konularda, aralarında karar verecektir.
94. Ve eğer sana indirdiğimizden [8] kuşku duyuyorsan, senden önce Kitab'ı [9] okuyanlara sor. Hiç kuşkusuz, sana, Rabb'inden gerçek gelmiştir: Öyleyse, sakın kuşku duyanlardan olma.
95. Ve Allah'ın delillerini yalanlayanlardan da olma, yoksa kaybedenlerden olursun.

---

1 "Mısır" hakkında bkz. 12/Yusuf, 21'in notu.

2 "Evlerinizi merkez edinin." Bu şekilde çevirdiğimiz ifadeyi, "Evlerinizi kıble edinin" olarak çevirmek uygun olmaz. (Kıble, namaz sırasında yönelinen yöndür.) Şüphesiz burada amaç, İsrailoğulları'nı mahalleler hâlinde dağıtmak ve böylece -en azından Firavun'un yönetimi altındaki dinsel hoşgörüsüzlüğe hedef etmemek için- onları, sinagoglar edinmekten engellemekti. Allah, onlara ibadetlerini evlerinde yapma izni veriyordu. Bu şekilde onlar, ibadetten bütünüyle yoksun kalmamış oluyorlardı.

3 Bu hitap, yalnızca Hz. Musa'yadır. Oysa, Mısır'da evler hazırlama buyruğu, Hz. Musa ve Hz. Harun'a yöneltilmişti. Hz. Musa, asıl peygamberdi. Hz. Harun ise yalnızca onun yardımcısıydı. Evlerde namaz kılma buyruğu da, doğal olarak bütün İsrailoğulları'na yöneltilmiştir.

4 "Allah...dedi." Metinde yalnızca, "O...dedi."

5 Harfi harfine: İsyankârlıkla ve düşmanlıkla.

6 Firavun'a cevap veren Allah'tır.

7 II. Ramses'in mumyası, Kahire Müzesi'nde bulun-maktadır.

8 Ey Muhammed! Vahiy yoluyla sana gönderdiğimizden.

9 Kitab-ı Mukaddes'i.

96. Hayır, haklarında Rabb'inin sözü gerçekleşenler, inanmazlar,
97. -kendilerine her türlü delil gelse bile,- [1] can yakıcı bir cezayı görene kadar.
98. Ne? Yunus'un halkından başka, [2] inanmış ve inançları daha sonra kendilerine yarar sağlamış bir kent var mıdır? [3] Onlar inanınca, biz, onlardan şimdiki hayatta rezillik cezasını kaldırdık [4] ve onları, bir süreye kadar yararlandırdık.
99. Oysa Rabb'in dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi inanırdı. Artık, inanmaları için, insanları sen mi zorlayacaksın? [5]
100. Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimse inanamaz. Ve O, anlamayanları pisliğe batırır.
101. De ki: "Göklerde ve yerde olanlara bakın!" Ama inanmayan bir halka deliller ve tehditler yarar sağlamaz.
102. Kendilerinden önce geçen insanların günlerine benzer günler değilse, [6] neyi bekliyorlar? De ki: "Peki, bekleyin, ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim!"
103. Sonra biz, elçilerimizi ve inananları kurtarırız. İnananları kurtarmak, üzerimize bir borçtur.
104. De ki: "Ey insanlar! Benim dinimden kuşkudaysanız, bilin ki, ben, Allah'tan başka taptıklarınıza tapmam. Ancak, canınızı alacak Allah'a kulluk ederim. Ve bana, inananlardan olmam buyruldu."
105. Ve ayrıca: "Yüzünü, içtenlikle dine çevir! Ve sakın tanrılar uyduranlardan olma;
106. ve Allah'ı bırakıp, sana yarar da, zarar da veremeyecek şeylere yalvarma. Eğer öyle yaparsan, o zaman sen, gerçekte, hâinlerden olursun."
107. Ve Allah sana bir zarar dokundurursa, O'ndan başka, onu giderecek kimse yoktur. Sana bir iyilik dilerse, O'nun iyiliğini geri çevirecek de yoktur. Onu kullarından dilediğine verir. O, bağışlayıcıdır, merhametlidir.
108. De ki: "Ey insanlar! Rabb'inizden, elbette, size gerçek gelmiştir. Artık doğru yola giren, ancak kendisi için girmiş ve gerçekten, sapan da, kendi zararına sapmıştır! Ve ben, sizden sorumlu değilim." [7]
109. Sana vahyedilene uy; Allah hüküm verene kadar sabret. O, hüküm verenlerin en iyisidir.

---

1 Metinde, "Her bir âyet gelse bile."
2 "Yunus'un halkından başka." Söz konusu halk, önceden haber verilen helâkin gerçekleşmesinden hemen önce inanmış ve bu sayede yok olmaktan korunmuştu.
3 Metne göre, açıkça söylenmeksizin şunu anlamak gerekir: "Vaadin gerçekleşmesinden sonra, cezanın uygulanması." Artık inancın fayda vermesi için çok geçtir.
4 Bkz. Ahd-i Atik, Yunus, III, 10.
5 Bu tolerans zorunluluğu hakkında ayrıca bkz. 2/Bakara, 256.
6 Harfi harfine: Bu insanlardan önce gelip geçmiş kimselerinkine benzer günler değilse...
7 Ben üzerinizde bir bekçi veya size bir kefil değilim.

Sûre 11

Hud

Hud, Ad halkının peygamberidir. Bkz. bu sûre 50. âyet ve 7/A'raf, 65. âyetin notu. 12, 17 ve 114. âyetler dışında Hicretten Önce 52. sırada inmiştir, 123 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Râ.[1] Bu, bilge ve her şeyden haberdar olan biri tarafından[2] âyetleri pekiştirilmiş, sonra da açıklanmış bir Kitap'tır.

2. Şunun için: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben size, O'ndan bir uyarıcı ve bir duyurucuyum."

3. Ve ayrıca: "Rabb'inizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin ki, belli bir süreye kadar[3] sizi güzelce geçindirsin ve her erdemliye, erdeminin karşılığını versin. Eğer sırt çevirirseniz,[4] o zaman ben, doğrusu, hakkınızda büyük bir Gün'ün[5] cezasından korkarım.

4. "Dönüşünüz ancak Allah'adır ve O, her şeye gücü yetendir."

5. Onlar, O'ndan gizlenmek için göğüslerini bükerler değil mi?[6] Giysilerine büründüklerinde bile O, gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir, değil mi? Evet, O, göğüslerdekini bilendir.

6. Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, beslenmesi Allah'a ait olmasın ve durduğu yeri ve sonunda bırakılacağı mekanı[7] bilmesin, çünkü her şey, apaçık bir Kitap'tadır.[8]

7. Ve -Arş'ı su üzerinde iken,-[9] daha güzel işi hanginizin yapacağını sınamak için, gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Ve eğer, "Siz gerçekten, ölümden sonra diriltileceksiniz" desen, elbette o inkârcılar, "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir" derler.

8. Ve eğer, onların cezasını sayılı bir kuşağa kadar ertelesek, elbette, "Onu alıkoyan nedir?" diyecekler. Bu, onlara geldiği gün, artık geri çevrilemeyecek ve alaya aldıkları şey onları çepeçevre kuşatacak! Değil mi?

§2. 9. Ve eğer, insana, tarafımızdan bir rahmet tattırıp sonra da onu kendisinden çekip

1 "Elif Lâm Râ." Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Bu niteliklerin sahibi Allah'tır.
3 Bu harfi harfine çeviridir. Her bir kimse için belirlenmiş olan bu sürenin, gerçekte bir adı vardır ve bu, Allah'ın Kitabı'ndadır. Ayrıca bkz. 11/Hud, 104'deki "Sayılı bir süre" ifadesine.
4 "Eğer sırt çevirirseniz." Arapça'da "tevellev" kelimesi, "tetevellev"in kısaltılmışıdır.
5 Yeniden Diriliş ve Hesâp Günü'nün...
6 Göğüslerini bir mektup gibi büküp katlamaları, başkasının okumasından duydukları korkudan dolayıdır.
7 Kabrini.
8 "Apaçık Kitap" hakkında bkz. 2/Bakara, 44'ün notu.
9 Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, I, 2: "Elohim'in ruhu sular üzerinde süzülerek uçuyordu."

alsak, o, kuşkusuz umutsuz bir nanköre döner.

10. Ve eğer, başına gelen mutsuzluktan sonra, ona mutluluğu tattırsak, elbette, "Kötülükler başımdan gitti" der. Ve işte o, evet, şımarıp böbürlenen biridir.
11. Ancak sabredenler ve iyi işler yapanlar başkadır. İşte onlara, bir bağışlanma ve çok büyük bir karşılık vardır.
12. Oysa, "Ona [1] bir hazine indirilmeli değil miydi?" veya "Yanında bir melek gelmeli değil miydi?" demeleri nedeniyle, neredeyse sana vahyolunanların bir kısmını terk edeceksin [2] ve göğsün daralacak. Sen, ancak bir uyarıcısın. Ve Allah, her şeye kefildir.
13. Yoksa "Onu uydurdu" [3] mu diyorlar? De ki: "Öyleyse benzeri, [4] on uydurma sûre meydana getirin: Allah'tan başka çağırabileceklerinizi de çağırın. Eğer doğru iseniz."
14. Eğer söylediğinizi yapamazlarsa, o zaman, bilin ki o, ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir. Ve O'ndan başka tanrı yoktur. Teslim [5] olacak mısınız?
15. Her kim, şimdiki hayatı ve süsünü [6] isterse, yaptıklarının karşılığını, hiç eksiltmeden, orada tastamam veririz.
16. İşte onlar, öteki dünyada, kendileri için Ateş'ten başka bir şey olmayanlardır ve burada yaptıkları şey sonuçsuz kalacaktır. Ve yaptıkları da boşa gidecektir.
17. Öyleyse, Rabb'inden bir delile dayanan ve O'nun tarafından bir tanığın anlattığına ne demeli? Ayrıca ondan önce de, bir önder ve bir rahmet olarak [7] o Yahudilerin inandıkları Musa'nın Kitab'ı vardı. Ve komplocular arasından kim [8] onu inkâr ederse, işte ona söz verilen yer Ateş'tir. Artık ondan kuşku duyma. [9] Evet, o, Rabb'inden gelen gerçektir ama insanların çoğu inanmaz.
18. Ve Allah'a karşı bir yalan uydurandan daha hâin kim olabilir? İşte bunlar [10] Rab'lerine sunulacaklar ve tanıklar, "Rab'lerine karşı yalan söyleyenler işte bunlardır" diyecekler. Allah'ın lâneti hâinlerin üzerinedir, değil mi?
19. Ki onlar, Allah'ın yolundan alıkorlar ve onu eğriltmeye çalışırlar; dahası, onlar öteki dünyayı da inkâr edenlerdir.

---

1 Muhammed'e.
2 Ey Muhammed!
3 "Onu uydurdu": Kur'an'ı. İnkârcılar, Hz. Muhammed'in, Kur'an'ı uydurup Allah'a mâl ettiğini ileri sürerler.
4 "Benzeri." Bkz. 2/Bakara, 23 ve 10/Yunus, 38'in notu.
5 Müslüman.
6 "Ve süsünü." Bu tıpkı, 10/Yunus, 88'deki "saltanat" kelimesi gibidir. Hayat ve onun geçici görüntüleri, tıpkı bir tiyatronun dekoruna benzer.
7 "Bir önder...olarak." Önder olarak çevirdiğimiz "imâm" kelimesi, Hz. Musa'ya verilen Kitap için kullanılmıştır.
8 "Komplocular arasından kim." Bunlardan maksat Arabistan çok tanrıcılarıdır.
9 Kur'an'dan. Bu, Kur'an ile Kitab-ı Mukaddes arasındaki uygunluğun bir kez daha vurgulanmasıdır.
10 "İşte bunlar..." Tekilden çoğula geçiş yapılmıştır.

20. Bunlar, yeryüzünde güçsüz bırakamazlar.[1] Ve Allah'ın dışında, onlar için, koruyucu da yoktur! Onlar için iki kat ceza vardır! Onlar, duyma gücünden yoksunlardı ve görmüyorlardı!
21. İşte bunlar, kendilerini kayba uğratanlardır. Ve uydurdukları şeyler[2] de kendilerinden ayrılmıştır.
22. Evet, onlar, öteki dünyada en büyük kayba uğrayacaklar, kesin.
23. Evet, inanan ve iyi işler yapan ve Rab'lerine gönülden boyun eğenler yok mu, işte onlar, Cennet halkıdır; orada temelli kalacaklar.
24. İki grubun durumu, kör ve sağır kimse ile gören ve duyan kimsenin durumuna benzer. Durum bakımından, hiç eşit olabilirler mi? Peki, hatırlamayacak mısınız?

§3. 25. Hiç kuşkusuz, Nuh'u kendi halkına gönderdik: "Ben, gerçekten, sizin için apaçık bir uyarıcıyım,
26. Allah'tan başkasına kulluk etmemeniz için. Evet, ben, hakkınızda can yakıcı bir Gün'ün[3] cezasından korkuyorum!"
27. Halkının inkârcı ileri gelenleri, "Senin de ancak bizim gibi, bir insan olduğunu görüyoruz. İlk bakışta, sana ayak takımımız dışında kimsenin uyduğunu da görmüyoruz. Ve sizin bizden bir üstünlüğünüzü görmüyoruz. Aksine, sizin yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz" dediler.
28. O, "Ey halkım! Rabb'imden bir delil üzere bulunsam[4] -ve bana, yine O'nun katından bir rahmet verilmiş olsa,- ve bu, sizin körlüğünüz nedeniyle gizlenmiş olsa, hoşlanmadığınız hâlde, zorla sizi buna mecbur edebilir miyiz?" dedi.
29. "Ey halkım! Bunun için sizden bir para[5] istemiyorum. Karşılığım, ancak Allah'a aittir.[6] İnananları kovacak değilim, -evet onlar, Rab'lerinin huzuruna varacaklar;- ama ben, sizi gerçekten, bilgisiz kimseler olarak görüyorum!
30. Ey halkım! Onları kovarsam, Allah'a karşı bana kim yardım edecek? Peki! Öyleyse, hatırlamayacak mısınız?
31. Ve size, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır' demiyorum, gaybı da bilmem. Bir melek olduğumu da söylemiyorum. 'Hor gördüklerinize, Allah, hiçbir iyilik vermeyecektir' de demiyorum; -Allah, içlerindekini daha iyi bilir:- O zaman, hiç kuşkusuz hâinlerden olurum!"
32. "Ey Nuh! Bizimle gerçekten tartıştın; hem de çok tartıştın. Doğru sözlülerden isen, bizi tehdit ettiğin şeyi artık başımıza getir!" dediler.

---

1 Allah'ı.
2 Tanrı diye uydurdukları putları.
3 Bir Gün; Diriliş ve Âhiret Günü.
4 Apaçık bir delile dayansam.
5 "Bir para." Âyet, daha geniş bir ifade olan, "bir mal" deyimini kullanmaktadır. Ama izleyen ifadelerin de gösterdiği gibi, âyette "ödül" söz konusudur.
6 Harfi harfine: "Yalnızca Allah'ın üzerinedir." Ayrıca bkz. 11/Hud, 6.

33. O da dedi ki: "Onu ancak dilerse, Allah başınıza getirir. Siz güçsüz bırakamazsınız. [1]
34. Ve Allah sizi azdırmak isterse, ben öğüt vermek istesem de, içten öğüdüm size yarar sağlamaz. O, sizin Rabb'inizdir, yalnız O'na döndürüleceksiniz."
35. Yoksa "Onu uydurdu" mu diyorlar? [2] De ki: "Onu uydurduysam, suçu bana aittir. Ben, sizin işlediğiniz suçlardan uzağım."

§4. 36. Ve Nuh'a şöyle vahyolundu: "Halkından, daha önce inananlardan başkası inanmayacaktır. Öyleyse, onların yaptıklarına üzülme.
37. Ve gözlerimiz ve vahyimiz altında gemiyi inşâ et. O hâinlik edenler için, bana başvurma. Evet, onlar boğulacaklar."
38. Ve gemiyi yapıyordu. Ve halkının inkârcı ileri gelenlerinden bir grup yanına uğradıkça, onunla alay ediyorlardı. O da dedi ki: "Bizimle alay ediyorsanız, alay ettiğiniz gibi, biz de sizinle alay edeceğiz.
39. Ve alçaltacak bir cezanın kime geleceğini ve kime sürekli bir cezanın ineceğini göreceksiniz!"
40. Sonunda buyruğumuz gelip fırın kayna-maya başlayınca, [3] "Her cinsten birer çifti [4] ve -aleyhine karar verilmiş olanın [5] dışında- aileni ve inananları da ona bindir!" dedik. Ancak onunla birlikte inananlar az sayıdaydılar.
41. Ve o, "İçine binin; yüzüp gitmesi ve durması [6] yalnızca Allah adınadır. [7] Evet, Rabb'im bağışlayıcıdır, elbette, merhametlidir" dedi.
42. Ve gemi, dağlar gibi dalgalar içinde onları götürürken Nuh, -bir kenarda ayrı kalan oğluna,- "Ey yavrucuğum! Bizimle birlikte bin ve inkârcılarla birlikte kalma!" diye seslendi.
43. Ama o, "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Ve Nuh, "Bugün Allah'ın esirgediği kimse ayrı, O'nun buyruğundan koruyacak hiçbir şey yoktur" dedi. Ve aralarına dalga girdi ve o, boğulanlardan oldu.
44. Ve "Ey yer! Suyunu çek!" ve "Ey gök! Sen de tut!" denildi. Su çekildi, iş bitirildi; gemi Cudi'ye [8] oturdu, [9] ve o hâin halka, "Kahrolun!" denildi.
45. Ve Nuh Rabb'ine yakararak, "Rabb'im! Oğlum benim ailemdendi. Kuşkusuz,

---

1 Allah'ı.
2 Suçlanan kim? Nuh mu? Muhammed mi? Bu söylenmiyor.
3 Ahd-i Atik'te, Yaratılış, VII, 11 ve devamında, bir volkan gibi püsküren bu fırın değil yalnızca "O büyük deryânın yarılan kaynakları" söz konusu ediliyor.
4 Canlı türlerinin her birinden birer çifti.
5 Aleyhine önceden verilmiş tanrısal kararın gerçekleştiği kimse. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
6 "Ve durması." Demir atılan yer değil ama "demir atma eylemi."
7 Bkz. Eserin başındaki "Birkaç Terimin Anlamı."
8 "Cudi", hiç kuşkusuz Ararat (Ağrı) Dağı'nın tepelerinden biridir. (Bkz. Ahd-i Atik, Yaratılış, VIII, 4.)
9 "Gemi...oturdu." Harfi harfine: O oturdu.

sözün gerçektir ve sen hüküm verenlerin en âdilisin!" dedi.

46. Ve Allah dedi: [1] "Ey Nuh! O senin ailenden değildir: Gerçekten o, kötü bir kişidir. Öyleyse, bilmediğin şeyi benden isteme. Sana öğüt veriyorum, evet, yoksa bilgisizlerden olursun."
47. O zaman Nuh dedi: [2] "Rabb'im! Bilmediğim şeyi senden istemekten, sana sığınırım. Beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen, kaybedenlerden olurum."
48. "Ey Nuh! Tarafımızdan bir barışla git ve bereketler senin ve yanındaki toplumların üzerine olsun. [3] Birtakım toplumları bir süre yararlandıracağız, sonra onlara, tarafımızdan, can yakıcı bir ceza dokunacaktır!" denildi.
49. -İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir! Bundan önce, bunları ne sen biliyordun ne de halkın.- Öyleyse sabret, evet sonuç, takvâlılarındır. [4]

§5. 50. Ve Âdlara da kardeşleri Hud'u! Şöyle dedi: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Siz ancak iftiracılarsınız.

51. "Ey halkım! Bunun için, sizden bir karşılık istemiyorum. Karşılığım ancak beni yaratana aittir. Anlamayacak mısınız?
52. "Ey halkım! Rabb'inizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin ki, size gökten bol bol yağmur göndersin ve gücünüze güç katsın. Ve suçlular olarak sırt çevirmeyin."
53. Onlar dediler ki: "Ey Hud! Sen bize bir delille gelmedin, senin sözünden ötürü tanrılarımızı terk edecek ve sana inanacak değiliz.
54. 'Tanrılarımızdan biri sana bir kötülük dokundurmuştur'dan başka ne diyebiliriz ki?" [5] O dedi: "Allah'ı tanık tutuyorum, -ve siz de tanık olun ki,- gerçekte ben, uzağım ortak koşmanızdan; [6]
55. "O'na karşı. Haydi öyleyse, hepiniz bana düzen kurun! Ve bana süre de vermeyin.
56. "Evet, ben, ancak benim de, sizin de Rabb'iniz Allah'a dayanırım. Hiçbir canlı yoktur ki O, onun alnından tutmuş olmasın. [7] Evet, Rabb'im, elbette dosdoğru bir yoldadır.
57. "Öyleyse, eğer sırt çevirirseniz, [8] kuşkusuz ben, benimle gönderileni size bildirdim. Rabb'im, sizden başka bir halkı yerinize getirir, O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Evet, Rabb'im her şeyin üzerinde gözetleyicidir."
58. Ve buyruğumuz gelince, Hud'u ve yanındaki inananları, tarafımızdan bir rahmetle

1 "Allah... dedi", metinde, "...dedi" şeklindedir.
2 Âyette, "...dedi" şeklindedir.
3 Yani, gemiden in ve karaya yerleş.
4 Bkz. 28/Kasas, 46.
5 "Tanrılarımızdan biri seni delirtmiştir."
6 Sizin tanrılar uydurup Allah'a ortak kabul etmenizden uzağım.
7 Harfi harfine çeviri: "Onun perçeminden tutmuş olmasın."
8 "Eğer sırt çevirirseniz." Arapça'da "tevellev" kelimesi "tetevellev"in kısaltılmışıdır (11/Hud, 3'deki gibi.)

kurtardık ve onları, ağır bir cezadan koruduk.

59. İşte bu Adlar, Rab'lerinin delillerini bile bile inkâr ettiler, O'nun elçilerine [1] karşı geldiler ve her inatçı zorbanın emrine uydular.

60. Ve bu dünyada bir lânet takıldı arkalarına, Yeniden Diriliş Günü'nde de. Değil mi ki, Adlar Rab'lerini inkâr etmişlerdi? Değil mi ki, Hud'un halkı Adlar kahrolup gittiler!...

§6. 61. Ve Semudlara [2] da kardeşleri Sâlih'i! Onlara, "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için, O'ndan başka tanrı yoktur. O sizi yerden yarattı ve sizi orada yerleştirdi. Öyleyse, O'ndan bağışlanma dileyin, sonra da O'na tövbe edin. Gerçekten Rabb'im yakındır, kabul edendir!" [3] dedi.

62. "Ey Sâlih! Sen bundan önce, aramızda kendisine umut beslenen bir kimseydin. Bize, atalarımızın taptıklarına tapmayı mı yasaklıyorsun? Doğrusu, bizi çağırdığın bu şey konusunda kuşkudayız" dediler.

63. O dedi ki: "Bakar mısınız, ey halkım? Eğer Rabb'imden bir delile dayanıyorsam [4] -ve katından bana bir rahmet verdiyse,- buna karşın O'na isyan edersem, Allah'a karşı, bana kim yardım edecektir? Bu durumda siz, bana, zararımı arttırmaktan başka bir şey yapamazsınız.

64. "Ey halkım! Bu, size bir delil olarak, Allah'ın devesidir. [5] Bırakın onu, Allah'ın toprağında otlasın. Ona bir kötülük dokundurmayın. Yoksa sizi yakın bir ceza yakalayacaktır!"

65. Ve sonra, diz arkalarından kesip onu öldürdüler. Bunun üzerine Sâlih, "Evlerinizden üç gün daha yararlanın. Bu, yalanlanamayacak bir sözdür!" dedi.

66. Sonra buyruğumuz gelince, Sâlih'i ve yanındaki inananları, tarafımızdan bir rahmetle, o günün zilletinden kurtardık. Gerçekten, Rabb'in iktidar sahibidir, güçlüdür.

67. Ve hâinlik edenleri de o çığlık yakaladı. Ve işte, evlerinde diz üstü yığılıp kaldılar, [6]

68. sanki oralarda hiç yaşamamışlardı. Değil mi ki, Semudlar, Rab'lerini inkâr etmişlerdi? Değil mi ki, Semudlar, kahrolup gittiler!...

§7. 69. Ve hiç kuşkusuz, meleklerimiz İbrahim'e müştuyla geldiler. Ona, "Selâm!"

---

1 Birden fazla Ad halkı vardır (bkz. 53/Necm, 50); öyleyse "Elçi"den değil de "elçilerden" söz edilmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Ayrıca, inananlar ve Hz. Hud'un yardımcıları da kastedilmiş olabilir. Tıpkı, 36/Yâsin, 14'de olduğu gibi.

2 "Semud" hakkında bkz.7/A'raf, 65'in notu.

3 Harfi harfine: Dilekleri kabul eden veya çağrılara cevap verendir.

4 "...delile dayanıyorsam..." 11/Hud, 28. âyettekiyle aynı gerçeğe işaret eder.

5 "Allah'ın devesi" için bkz. 7/A'raf, 73 ve notu.

6 "O çığlık." Bu, öyle korkunç bir çığlıktı ki, o dinden ve utanma duygusundan uzak halkın sonunu getirdi. Gömülecek o kadar çok insan vardı ki, şimdi bile oralarda, onların kalıntıları içerisinde çok sayıda insan iskeletine rastlanabiliyor. Kabirler değil de, oturulan odalar söz konusudur. Çünkü, kapıları arkadan kilitleme sistemleri vardır.

dediler. O da, "Selâm!" [1] dedi ve çok geçmeden kızgın taşlarda kızartılmış bir buzağı getirdi. [2]

70. Sonra, ellerinin ona uzanmadığını görünce, onları yadırgadı ve onlara karşı endişelendi. Onlar, "Endişelenme. Evet, biz Lut'un halkına gönderildik!" dediler.
71. Kadını ayakta idi. Bunun üzerine güldü. [3] Ona biz İshak'ı ve İshak'ın ardından da Yakub'u muştuladık.
72. O, "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı ve kocam da bir ihtiyarken, çocuk mu doğuracağım? Doğrusu bu şaşılacak bir şey!" dedi.
73. Onlar, "Allah'ın işine mi şaşıyorsun! Allah'ın rahmeti ve bereketleri [4] sizin üzerinize olsun, ev halkı! [5] Gerçekten O, övgüye değer olandır, uludur!" dediler.
74. Sonra, İbrahim'in korkusu gidip de kendisine muştu gelince, Lut'un halkı hakkında, bizimle tartışmaya girişti. [6]
75. Evet, İbrahim, elbette çok yumuşak huylu, çok içli [7] ve kendini Allah'a [8] vermiş bir kimseydi.
76. "Ey İbrahim! [9] Bundan vazgeç. Evet, Rabb'inin buyruğu gelmiştir. Onlara, aslâ geri çevrilemeyecek bir ceza gelecektir!"
77. Ve meleklerimiz Lut'a geldiğinde, onlar yüzünden üzüldü, onlar hakkında kolu darlık hissetti [10] ve: "Bu, müthiş bir gündür!" dedi.
78. Halkına gelince, [11] koşarak ona geldiler. [12] Daha önce, kötü işler yapıyorlardı. O, "Ey halkım! İşte kızlarım, onlar sizin için daha temizdir. Allah'tan korkun, konuklarım hakkında beni rezil etmeyin. İçinizde, aklı başında bir adam yok mudur?" dedi.
79. Onlar dediler: "Kızlarında bir hakkımız olmadığını çok iyi biliyorsun! Ve

---

1 "Muştu", İshak'ın doğacağının bildirilmesidir. "Selâm" ise, inananlar arasında kullanılan selâmdır.

2 Bkz. 15/Hicr, 51, 51/Zâriyât, 24. "Meleklerimiz" için bkz. Yaratılış, XVIII.

3 "Güldü..." İshak'ı konu alan bütün Kitab-ı Mukaddes tarihinde bu "gülme"ye rastlanır. Bu herhâlde, İbranice'de "yishaq=gülüyor" kelimesiyle "Isaac" ismi arasındaki benzerlikten ileri gelmiştir. Arapça'daki biraz değişik olan "yadhak=gülüyor" fiili de belki söz konusu kelimeyle kök yakınlığına sahiptir. (Yaratılış, XVII, 17, 19; XVIII, 12, 15.)

4 "Allah'ın bereketleri" için bkz. 11/Hud, 48.

5 "Ev halkı." Bu ifade, ya "aile bireyleri" anlamında veya aile bireylerinden çok daha geniş anlamda kabile ve taraftarlar için kullanılmıştır.

6 "Muştu", 69. âyetteki gibidir. Âyette, Hz. İbrahim'in Lut'un memleketi olan Sodom için yaptığı ünlü bir tür pazarlığa işaret edilmektedir. (Bkz. Yaratılış, XVIII, 22-33).

7 Çok içli", duygulu olarak çevrilebilen "evvâh" kelimesi, 9/Tövbe, 114'deki gibidir.

8 Âyette, "Allah" lafzı yoksa da "münîb", "kendini Allah'a vermiş", "Allah'a düşkün" anlamına gelir.

9 Seslenen Allah'tır.

10 Toplumunun, konuklarına bir zarar vermesinden kaygılanarak buna karşı bir şey yapamamaktan sıkıldı.

11 "...a gelince" ifadesi âyette yoktur.

12 "Geldiler" fiilinin çoğul gelmesi, "halk"ın topluluk ismi olmasından dolayıdır.

gerçekte, sen bizim ne istediğimizi de bilirsin!" [1]

80. O dedi ki: "Keşke, size karşı yetecek bir gücüm olsaydı! Veya sağlam bir yere sığınabilseydim!"

81. O zaman melekler, [2] "Ey Lut! Biz Rabb'inin elçileriyiz, onlar sana aslâ dokunamayacaklar. Gecenin bir vaktinde, ailenle birlikte yola çık. Hiçbiriniz geriye dönüp bakmayın. Kadının ayrı: Evet, onların başına gelen, onun başına da gelecektir. Vâdeleri sabah vaktidir. [3] Sabah yakın değil mi?" dediler.

82. Sonra, buyruğumuz gelince, kentin altını üstüne getirdik; [4] üzerine, pişirilip önceden hazırlanmış taşlar yağdırdık,

83. ki onlar Rabb'inin katında, işaretlenmişlerdi. [5] Benzeri durum, hâinlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır! [6]

§8. 84. Ve Medyenlilere kardeşleri Şuayb'ı [7] gönderdik. [8] Şöyle dedi: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin; sizin için O'ndan başka bir tanrı yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik tutmayın. Sizi bir bolluk içinde görüyorum ve hakkınızda kuşatıcı bir Gün'ün [9] cezasından korkuyorum.

85. "Ey halkım! Ölçüyü ve tartıyı adaletle ve tam olarak yapın, insanlara eşyalarını eksik vermeyin, bozgunculuk yandaşları gibi yeryüzünde bozgunculuğu yaymayın. [10]

86. "Allah katında kalan, [11] sizin için daha iyidir, eğer inananlarsanız! Ben, sizin bekçiniz değilim!"

87. Onlar, "Ey Şuayb! Babalarımızın taptığını bırakmamızı veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmayı terk etmemizi sana buyuran dinin midir? [12] Oysa sen,

---

1 Sodomluların güzel kuruntusu!

2 "O zaman melekler... dediler." Harfi harfine: Onlar dediler. İsim belirtilmeden yalnızca zamir kullanılmıştır.

3 Mutsuzluk vâdeleri.

4 Âyette, "kentin" yerine yalnızca "onun" şeklindedir

5 "İşaretlenmişlerdi." Muhtemelen söz konusu taşlar isabet edeceği kimsenin adını üzerinde taşıyordu. Bkz. 51/Zâriyât, 34. Aynı kelime, burada isim-fiil olarak kullanılmışken, 3/Âl-i İmran, 125'de sıfat-fiil olarak kullanılmıştır. Acaba iki ilâhî cezalandırma şekli arasında bir bağlantı var mıdır?

6 "Benzeri durum." Aynı helâkin bu günün zâlimlerinin de başına gelmesi uzak bir ihtimal değildir.

7 "Şuayb", Hz. Musa'nın kayınpederidir. Bkz. 7/A'raf, 85'in notu.

8 "Gönderdik" kelimesi âyette yoktur. 11/Hud50; 61. âyetlerde olduğu gibi.

9 Hiç kimsenin kendisinden kaçıp kurtulamayacağı Gün'ün.

10 Karşılaştırınız: 7/A'raf, 85.

11 İyi davranışlarınızın ödülü.

12 "...dinin midir?" "Salat" (namaz) kelimesini bu şekilde çevirdik. Burada parça bütünün yerine kullanılmıştır. Namaz dinin en önemli bir parçası olduğu için, din yerine kullanılmıştır. Tıpkı, "kıyam"ın (10/Yunus, 105), "rükû"nun (2/Bakara, 43) ve "secde"nin (76/İnsan, 26) namaz yerine kullanılması gibi. Yine, Felemenkçe'de "godsdient" kelimesi, etimolojik olarak "Allah'a hizmet" anlamına gelir. Ama teknik bir kelime olarak bütün öğretileriyle "din" anlamında kullanılır.

gerçekten yumuşak huylu, aklı başında birisin!" [1] dediler.

88. O şöyle dedi: "Ey halkım! Ne dersiniz, Rabb'imden bir delile dayanıyorsam ve beni güzel bir görevle görevlendirmişse?... Size yasakladığım şeyin tersini yapmak istemiyorum; sadece gücümün yettiği kadar iyileştirmek istiyorum. [2] Başarım ancak Allah'tandır, O'na güveniyorum, O'na yöneliyorum.
89. "Ey halkım! Benden ayrılığınız, sizi, sakın suçun içine atmasın; [3] öyle ki, Nuh halkına veya Hud halkına ya da Sâlih halkına gelen felâketin bir benzeri, size de gelmesin! Lut halkı da sizden uzak değildir. [4]
90. "Ve Rabb'inizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin. Rabb'im gerçekten merhametlidir, sevendir."
91. Onlar dediler ki: "Ey Şuayb! Söyledikleri-nin çoğunu anlamıyoruz. Ve gerçekten, seni aramızda zayıf görüyoruz. Eğer kabilen olmasaydı, seni taşlardık; zaten bize pek güçlü görünmüyorsun." [5]
92. Dedi: "Ey halkım! Kabilem, size göre [6] Allah'tan daha mı güçlüdür? O'nu bile arkanıza atıp unuttunuz. [7] Rabb'im, yaptıklarınızı gerçekten kuşatıcıdır. [8]
93. "Ey halkım! Yapacağınızı hemen buracıkta yapın. Ben de yapıyorum! Pek yakında bileceksiniz, kime, kendisini alçaltıcı bir cezanın geleceğini ve kimin yalancı olduğunu. Ve gözetleyin! Doğrusu ben de sizinle gözetliyorum."
94. Ve buyruğumuz gelince, Şuayb'ı ve yanındaki inananları, tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Hâinleri ise, o çığlık yakaladı ve işte onlar evlerinde diz üstü çökmüş durumdalar,
95. sanki oralarda hiç yaşamamışlardı. Değil mi ki, kahrolup gitti Medyenliler!... Semudların yok olup gittiği gibi.

§9. 96. Hiç kuşkusuz, Musa'yı da, delillerimizle ve açık bir yetkiyle gönderdik,
97. Firavun ve ileri gelen adamlarına. Ama Firavun'un buyruğuna uydular. Oysa Firavun'un buyruğu [9] doğruya ulaştırıcı değildi;
98. -Diriliş Günü, halkının önünde yürüyecek;- onları Ateş'e götürecektir ve bu götürülecek yer, ne kötü yerdir!

---

1 "Aklı başında birisin!" Bunu alay için söylüyorlar.
2 (Sizi önemsemiyor olmamak için) Size yasakladığım şeyin (kasten) tersini yapmak istemiyorum.
3 Harfi harfine: Sizi suçlu duruma düşürmesin.
4 Siz Lut'un halkı olan Sodomluların durumuna çok yakınsınız. Medyen de Sodom'dan uzak değildir.
5 Üzerimizde pek de bir gücün yok (gözümüzde bir değerin yok).
6 "Size göre..." Önceki âyette olduğu gibi, "sizin gözünüzde" demektir.
7 Önemsiz bir nesne gibi sırt çevirdiğiniz ya da omzunuzun üstünden arkanıza attığınız bir şey.
8 "Yaptıklarınızı kuşatıcıdır", 11/Hud, 84. âyetteki "kuşatıcı gün" ifadesine benzer. Yani, her yönüyle onları çepeçevre kuşatandır.
9 "Buyruk" kelimesinin anlamı için bkz. 3/Âl-i İmran, 128'in notu.

99. Hem burada ve hem Diriliş Günü'nde bir lânete uğratılmışlardır. Bu bağış, ne kötü bir bağıştır! [1]

100. İşte bunlar, sana [2] anlattığımız, kentlerin haberlerindendir. Onların bir kısmı hâlâ ayaktadır; bir kısmı ise, ekin gibi biçilip gitmiştir.

101. Ve onlara [3] zulmetmedik ama onlar, kendilerine zulmettiler. Rabb'inin buyruğu gelince, Allah'ı bırakıp yalvardıkları tanrılar, kendilerine bir yarar sağlamadı, kayıplarını arttırmaktan başka bir şeye yaramadı.

102. Rabb'inin yakalaması böyledir; kentler hâinlik ederken onları yakaladığında, O'nun yakalaması, gerçekten can yakıcıdır ve çetindir!

103. İşte, öteki dünya cezasından sakınan için, bunda bir delil vardır. O, insanların toplanacağı bir Gün'dür ve o, tanıklık edilecek bir Gün'dür! [4]

104. Ve onu, ancak sayılı bir süreye [5] kadar erteleriz.

105. O Gün geldiğinde, O'nun izni olmaksızın, hiç kimse konuşamaz. Sonra, içlerinde mutsuzlar da bulunacak, mutlular da.

106. Ve mutsuzlar Ateş'tedirler. Onlar için orada, iç çekme ve hıçkırma olacaktır,

107. gökler ve yer durdukça, orada temelli kalacaklar, Rabb'inin dilemesi bir yana: Rabb'in, her istediğini, gerçekten yapandır! [6]

108. Ve mutlular ise Cennet'tedirler, gökler ve yer durdukça, orada temelli kalacaklar, [7] -Rabb'inin dilemesi bir yana,- bitmeyecek bir lütuf olarak.

109. Öyleyse, bunların taptıkları konusunda kuşkun olmasın; bunlar da, daha önce atalarının taptıkları gibi taparlar. Ve biz onlara, paylarını eksiltmeksizin vereceğiz.

§10. 110. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya Kitab'ı verdik. Sonra, onda anlaşmazlığa düşüldü. Ve eğer Rabb'inden, daha önce verilmiş bir söz olmasaydı, [8] aralarında çoktan karar verilmiş olurdu! Evet, onlar, o konuda [9] belirsizliğe götüren bir kuşku içindedirler.

111. Evet, Rabb'in, onların her birine, yaptıklarının karşılığını, elbette, eksiksiz verecektir... O, onların yaptıklarını, gerçekten, çok iyi bilendir.

---

1 Harfi harfine: Verilen bağış ne kadar kötüdür!

2 Ey Muhammed!

3 "Onlara", bu memleketlerin halkına.

4 "Tanıklık edilecek bir Gün." Diğer bir çeviri de şöyle olabilir: "Hazır bulunmak zorunluluğu olan Gün."

5 "Sayılı bir süre." İster toplumlar, ister fertler olsun, herkesin Allah'ın Kitabı'nda kayıtlı belli bir yaşama süresi vardır. Bu süre "isimlendirilmiştir" (bkz. 11/Hud, 3. âyet), "hesaplanmış"tır.

6 Bu âyet, Allah'ın sınırsız gücüne vurgu yapıyor. Göklerin ve yerin süresinin sonsuzlukla eş anlamlı olarak kullanılması ilginçtir. Yer ve göklerin başka şekle dönüşmesiyle ilgili olarak bkz. 14/İbrahim, 48.

7 Bkz. bir önceki âyet ve 6/En'âm, 128'in notuna.

8 Önceden yazılmış tanrısal belirleme olmasaydı. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

9 Kader konusunda.

112. Sen, buyrulduğu gibi dosdoğru kal, seninle birlikte tövbe edenler de. Azgınlık etmeyin. Çünkü, gerçekten Allah, yaptıklarınızı görendir!
113. Ve hâinlik edenlere meyletmeyin; yoksa Ateş size de dokunur. Sizin için Allah'tan başka koruyucular olmayacak. Sonra, size yardım da edilmeyecek.
114. Ve gündüzün iki ucunda ve gecenin yakın saatlerinde namazı kıl. [1] Evet, iyilikler kötülükleri giderir. Bu, hatırlayanlara bir hatırlatmadır. [2]
115. Ve sabret. Çünkü Allah, iyilik yapanların karşılığını, kesinlikle kaybettirmez.
116. Niçin, sizden önceki kuşaklarda yeryüzünde bozgunculuğa engel olan erdemli kimseler olmadı? Ancak onlardan, [3] kurtardığımız pek azı ayrı. Hâinler ise, suçlular olarak, kendilerine verilen lüksün peşine düştüler. [4]
117. Ve Rabb'in, sakinleri iyi oldukça, kentleri haksız yere [5] aslâ yok etmez.
118. Ve eğer Rabb'in dileseydi, insanları tek bir toplum yapardı. Oysa, hâlâ ayrılık içinde olmayı sürdürüyorlar,
119. Rabb'inin merhamet ettikleri başkadır ve işte onları, bunun için yaratmıştır. Ve Rabb'inin sözü yerine gelmiştir-: "Hiç kuşkusuz, Cehennem'i tümüyle cinler ve insanlarla dolduracağım!"
120. Ve elçilerin haberlerinden sana anlattığımız her şey, senin kalbini güçlendirmek içindir. Bu konuda sana gerçek, inananlar için de bir öğüt ve bir hatırlatma gelmiştir.
121. Ve inanmayanlara de ki: "Bulunduğunuz yerde, yapacağınızı yapın. Biz de yapacağız!
122. "Ve bekleyin. Biz de bekliyoruz!"
123. Göklerin ve yerin gaybı Allah'ındır. Bütün buyruklar O'na döndürülür. Öyleyse, O'na kulluk et, O'na güven. Rabb'in, yaptıklarınızdan aslâ habersiz değildir.

---

1 "Gündüzün iki ucunda." Yani, günün başlangıcı ile, öğleden sonranın sonunda. (Bkz. 20/Tâhâ, 130.) "Gecenin yakın saatlerinde." Yani, gecenin başlangıcında, ortasında ve sonunda. Arapça'da çoğulun en azı, üçtür. Buna göre, bu âyet, günlük beş vakit namaza işarette bulunuyor.

2 "Hatırlama" ve "hatırlatma" deyimleri için bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

3 Bütün bu eski kuşak insanlar arasından.

4 "...günahkârlık içinde,... lüksün peşine düştüler." Harfi harfine: Kendilerine verilen lüksün peşine düştüler. Onlar zaten günahkâr idiler.

5 "Haksız yere." Harfi harfine: Hâinlikle.

Sûre 12

Yusuf

Sûreye adını veren Yusuf, peygamber olup Hz. Yakub'un, o da Hz. İshak'ın, o da Hz. İbrahim'in oğludur. Sûre, 1-3 ve 7. âyetler dışında, Hicretten Önce 53. sırada inmiştir, 111 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Râ. [1] Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. [2]
2. Evet, biz onu, Arapça bir Kur'an [3] olarak indirdik. Belki, anlarsınız?
3. Biz, vahyettiğimiz bu Kur'an'la, sana, daha önce hiç bilmediğin anlatıların en güzelini anlatıyoruz.
4. Bir zaman Yusuf, babasına demişti: "Babacığım! On bir yıldızla Güneş'i ve Ay'ı gördüm; gördüm ki, önümde secde ediyorlar." [4]
5. "Yavrucuğum!" dedi, "Rüyânı kardeşlerine anlatma, yoksa sana karşı bir düzen kurarlar. Gerçekten Şeytan, insan için apaçık bir düşmandır. [5]
6. "Rabb'in seni böylece seçecek, sana sözlerin yorumunu öğretecek; daha önce, ataların İbrahim ve İshak'a iyiliğini tamamladığı gibi, sana ve Yakub soyuna da iyiliğini tamamlayacaktır. Rabb'in kesin bilendir, bilgedir!"

§2. 7. Hiç kuşkusuz, araştıranlar [6] için, Yusuf ve kardeşlerinde nice deliller vardır,
8. hani şöyle demişlerdi: "Yusuf ve kardeşi [7] babamıza bizden daha sevgilidir. Oysa biz, güçlü bir topluluğuz. Gerçekten, babamız apaçık bir şaşkınlık içindedir.
9. "Yusuf'u öldürün veya onu belirsiz bir yere atın ki, babanızın yüzü yalnızca size yönelsin. [8] Ondan sonra da iyi kimselerden olursunuz." [9]
10. Konuşanlardan biri: "Yusuf'u öldürmeyin ama eğer yapacaksanız, onu kuyunun [10]

1 "Elif Lâm Râ." Bu harfler için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 "Apaçık Kitap" için bkz. 2/Bakara, 44'ün notu. Burada "âyetler"den maksat, büyük bir ihtimalle Kur'an âyetleridir. (Bkz. 2/Bakara, 129'un notu.)
3 "Kur'an." [Okuma] Bir kitap apaçık ve kendi dilleriyle indikten sonra, artık insanlar hiçbir mazerete sahip değildirler.
4 Bkz. 12/Yusuf, 100. âyet. "Ediyorlar" kelimesinin zamirinin ikili değil de, çoğul olarak gelmesi, secde edenlere yıldızların da dahil olmasındandır.
5 Ahd-i Atik, Yaratılış, XXXVII, XXXIX ve devamındaki Yusuf öyküsüyle karşılaştırınız.
6 Harfi harfine: "Soranlar için."
7 Anne baba bir kardeşi ki, Bünyamin'dir. Her ikisinin anneleri Raşel'dir. Diğerleri ise yalnızca baba bir kardeştirler.
8 Harfi harfine çeviridir. Bütünüyle size yönelip sevgi göstersin. Âyette, "yüz" kelimesi kişi yerine kullanılmıştır.
9 Yusuf'un sürgün edilmesi, kardeşlerine iyi insan olarak ün kazanmaları imkânını verecekti, çünkü artık kötülük yapmayacaklardı.
10 "el-Cübb", kuyu anlamındadır. Belki, bir özel isimdir.

derinliklerine bırakın ki, geçen kervanlardan biri, onu bulup alsın" dedi. [1]

11. Dediler ki: "Ey babamız! Yusuf'un iyiliğini istediğimiz hâlde, onun hakkında niçin bize güvenmiyorsun? [2]
12. "Yarın, onu bizimle birlikte gönder de kırda gezsin ve oynasın. Biz, bu sırada onu kesin koruruz."
13. O, "Onu götürmeniz, doğrusu beni üzüyor; sizin farkına varmadığınız bir sırada, onu kurdun yemesinden korkarım!" dedi.
14. Onlar, "Biz güçlü bir toplulukken, eğer onu kurt yerse, biz o zaman, gerçekten kaybedenler oluruz" dediler.
15. Sonra, onu götürüp kuyunun [3] görünmeyen derinliğine atmaya söz birliğiyle karar verdiklerinde, biz ona şöyle vahyettik: "Hiç kuşkusuz sen, bu işlerini, kendilerine hiç beklemedikleri bir sırada bildireceksin." [4]
16. Ve akşam, ağlayarak babalarına geldiler.
17. Dediler ki: "Ey babamız! Evet, biz koşu yarışı yapmaya gittik ve Yusuf'u eşyamızın yanına bıraktık; o zaman, onu kurt yedi. Ve her ne kadar doğru söylüyorsak da, sen bize inanmayacaksın!"
18. Ve gömleğinin üstünde uydurma bir kanla geldiler. O dedi ki: "Aksine, benlikleriniz, bir işi size güzel göstermiş!... Ah! Güzel sabır! Anlattıklarınıza karşı, ancak Allah'tan yardım istemek gerekir!" [5]
19. O sırada, bir kervan geldi. Sucularını gönderdiler, [6] o da kovasını saldı, "Müjde! İşte bir erkek çocuk!" dedi. Ve onu ticari bir mal olarak sakladılar. Allah yaptıklarını çok iyi biliyordu.
20. Ve onu ucuz bir fiyata, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar, zaten ona, bir değer vermemişlerdi.

§3. 21. Ve Mısır'da [7] onu satın alan kimse, kadınına, "Ona iyi bak, belki bize yararı

---

1 Karşılaştırınız: Yaratılış, XXXVII, 22-26 ve devamı. "Eğer yapacaksanız", eğer bir şey yapmaya kararlıysanız.

2 Bundan önceki âyetlerde geçen konuşmalar, Yusuf'un kardeşlerinin komplo hakkında kendi aralarındaki konuşmalarıydı. Şimdi ise, babalarını ikna etmeye çalışacaklar. Daha önce de belirttiğimiz gibi Kur'an, bilinen öykülerin özünü hatırlatmakla yetinir. Buna göre, bir öyküyü anlatırken, bağlantı cümlelerine yer verme ihtiyacı duymadan diyaloglarda sahneden sahneye geçiş yapar.

3 "Kuyu" için bkz. 12/Yusuf, 10. âyet.

4 Bu, Hz. Yusuf, Mısır'a vezir olduğunda, bu olayı hatırlatarak, kardeşlerine yapacağı kınamanın önceden haber verilmesidir. Bkz. 12/Yusuf, 89. âyet.

5 Yakub, oğullarının dediklerine -Yaratılış, XXXVII, 33'de inandığı gibi- kesin inanmıyor. Öyleyse, "...bir işi..." şeklindeki kapalı ifadeyi, "bir cinayeti" olarak çevirmek uygun değildir. Yakub, muhtemelen "cinayetten" ziyâde karanlık bir işin söz konusu olduğunu düşünüyor.

6 "Sucularını gönderdiler." Kelimelerin çoğul kullanılması, "kervan"ın topluluk ismi olmasındandır.

7 "Mısır": Şehir. Mısır'ın başkenti. (Bkz. Misrayim'ler. Yaratılış, X, 6. Ayrıca karşılaştırın: Yaratılış, XXXIX.)

olur veya onu uşak ediniriz!" [1] dedi. İşte böylece, sözlerin yorumunu öğretmemiz için, Yusuf'u o yere sağlamca yerleştirdik. Allah, buyruğunda üstündür, [2] ama insanların çoğu bilmez.

22. Ve erginlik çağına erişince, ona bilgelik ve bilgi verdik. Ve iyi davrananları, işte böyle ödüllendiririz.
23. Oysa evinde bulunduğu kadın ona kur yaptı ve kapıları kapadı ve "Kalksana!" dedi. O, "Allah beni korusun! [3] Evet, Rabb'im [4] beni gözetiyor ki, beni güzelce barındırdı. Gerçekten, hâinler kurtuluşa eremezler!" dedi.
24. Ve hiç kuşkusuz, kadın, onu arzuladı. Eğer Rabb'inin işaretini görmeseydi, o da onu arzu edecekti; -işte ondan kötülüğü ve utanmazlığı engellemek için böyle yaptık. Çünkü o, seçkin kullarımızdandı!- [5]
25. Ve ikisi de kapıya doğru koştu. Kadın, onun gömleğini arkadan yırttı ve ikisi kapının önünde, kadının efendisiyle [6] karşılaştılar. Kadın kocasına, "Âilene kötülük etmek isteyen bir kimsenin karşılığı, hapis ya da can yakıcı bir cezadan başka ne olabilir?" dedi.
26. O zaman Yusuf, [7] "O bana kur yaptı" dedi. Ve kadının ailesinden bir tanık, "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiş, o yalancılardandır;
27. ve eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir, o doğrulardandır" diye tanıklık etti.
28. Sonra, kocası, gömleği arkadan yırtılmış görünce, "Kuşkusuz bu, siz kadınların düzenidir! Siz kadınlar, düzeniniz gerçekten büyüktür!
29. "Yusuf! Geç bunu! Ve sen kadın! [8] Günahının bağışlanmasını dile; çünkü, gerçekten suçlulardansın!" dedi.

§4. 30. Ve şehirde bazı kadınlar, "Vezîrin [9] kadını, uşağına kur yapıyormuş. Onun sevgisiyle yanıp tutuşuyormuş. Biz onu, açık bir şaşkınlıkta görüyoruz" dediler.

---

1 "Uşak ediniriz", muhtemelen "Hadım edilmiş harem ağası ediniriz" anlamındadır. Bunun başka bir örneği için bkz. 28/Kasas, 9 ve notu.

2 Yusuf'un kardeşleri, farkında olmadan büyük bir tanrısal belirleme tablosunun gerçekleşmesi için birer yardımcı unsur olmuşlardır.

3 Arapça'da: Allah'ın koruması!

4 "Rab"den maksat Allah da olabilir, Hz. Yusuf'un efendisi Mısır Azizi de.

5 Harfi harfine: (Kötülüklerden arındırılmış) seçilmiş kullar.

6 Onun kocasıyla.

7 "O zaman Yusuf..." Âyette, "o zaman o" şeklindedir.

8 "Ve sen kadın." Âyette, "kadın" kelimesi yoktur. Daha sonra da işaret edeceğimiz gibi, Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış'ta hiçbir tanık Yusuf'u kurtarmak üzere gelmemiş ve Yusuf o anda zindana atılmıştır.

9 "Vezîr: Aziz." Harfi harfine: Güçlü: Bu unvan Mısır'ın büyük idâre memûru için kullanılırdı.

31. Dedikodularını [1] işitince, onlara davetiyeler gönderdi ve onlar için bir salon [2] hazırladı ve her birine, birer bıçak verdi. Sonra, "Önlerine çık, Yusuf!" [3] dedi. Kadınlar onu görünce, yüce bir varlık olarak düşündüler. Ve ellerini kestiler ve "Allah'ı tenzih ederiz! Bu bir beşer değil, soylu bir melek!" dediler.
32. Dedi ki: 'İşte, kendisi hakkında beni kınadığınız. Elbette, ona kur yaptım ama o, iffetli kalmaya çalışıyor. Eğer emredeceğim şeyi yerine getirmezse, yemin ederim ki, hapsedilecek ve sürünenlerden olacaktır."
33. O, "Rabb'im! Hapis, benim için, bunların beni çağırdıklarından daha iyidir. Eğer düzenlerini benden savmazsan, onlara meyleder ve bilgisizlerden olurum" [4] dedi.
34. Bunun üzerine, Rabb'i duasını kabul etti ve onların düzenini boşa çıkardı. Gerçekten O, duyandır, bilendir.
35. Arkasından, kesin delilleri [5] gördükten sonra, [6] belli bir zamana kadar onu hapsetmeleri, hiç kuşkusuz, onlara uygun gibi göründü.

§5. 36. O sırada, onunla birlikte hapse iki genç daha girdi. O ikisinden biri, "Rüyâmda üzüm sıktığımı görüyorum" dedi. Diğeri de, "Başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı görüyorum" [7] dedi. "Bize bunun yorumunu yap, [8] gerçekten, seni iyilerden görüyoruz."

37. O, "Size yedirilecek yemek henüz gelmeden, yorumunu size mutlaka bildireceğim. Bu, Rabb'imin bana öğrettiklerindendir. Evet ben, Allah'a inanmayan ve öteki dünyayı inkâr eden bir halkın dinini terk ettim. [9]
38. Ve atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak, bize yaraşmaz. Bu, [10] Allah'ın bize ve insanlara olan lütfun-

---

1 "Dedikodu..." Harfi harfine: Düzen veya plan.
2 "Bir salon." Harfi harfine: Yastıklı koltuk. Meyve ikrâm etmek için misafirler bu tür koltuklarda ağırlanırdı.
3 Metinde "Yusuf" yer almamaktadır.
4 Burada konuşan Yusuf'tur.
5 "Kesin delilleri." Yani, Yusuf'un suçsuzluğunu gösteren kesin delilleri. Bunlar büyük vezirin ailesine karşı bir skandal olmuştur.
6 Mısırlılar.
7 Mısır kralının şarap dağıtıcısının ve ekmekçisinin rüyâları için bkz. Yaratılış, XI.
8 Ey Yusuf.
9 Anlaşılması biraz güç bir ifade. Hz. Yusuf, Kitab-ı Mukaddes'te görüldüğü şekliyle bir kâhin olmaktan çok daha yücedir. Hatta ona, patrik demek de uygun değildir. O bir peygamberdir ve çok takvâlı zatlardandır. Dolayısıyla Allah yolunun davetçisidir ve bunun için, puta tapıcı dinleyicisinin doğru yola gelmesini sağlayacak fırsatı değerlendirmeye çalışır.
Muhtemelen mahpuslar ayrı ayrı bölümlere hapsedilmişlerdi ve yemek zamanlarında onları dışarı çıkarıyorlardı, ancak o zaman aynı yerde toplanıyorlardı. Söz konusu mahpuslar, yeniden hücrelerine gönderilmeden önce Yusuf'a sorularını sormakta acele ederler. Yusuf onların içini rahatlatır: Din hakkında konuşması, sorularına zaman kalmayacak kadar uzamayacak ve henüz yemekleri getirilmeden önce sorularına cevap verecektir.
10 Kuşkusuz tevhid dini.

dandır ama insanların çoğu şükretmez.

39. Ey mahpus iki arkadaşım! Ayrı ayrı bir sürü efendiler mi, yoksa tek ve en üstün egemen Allah mı daha iyidir?
40. Allah'ı bırakıp da kulluk ettikleriniz, sizin ve atalarınızın adlandırdığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah, onlar hakkında bir kanıt indirmemiştir. Hüküm, ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi buyurmuştur. İşte dosdoğru din budur ama insanların çoğu bilmez.
41. Ey mahpus iki arkadaşım! Biriniz, içmesi için efendisine şarap sunacak; diğeri ise, çarmıha gerilecek ve onun başından kuşlar yiyecektir. Hakkında cevap vermemi istediğiniz iş, kesinleşmiştir."
42. Ve ikisinden, kurtulacağını düşündüğü kimseye, "Efendinin [1] yanında beni hatırla" dedi. Ama Şeytan, onu efendisine hatırlatmayı kendisine unutturdu [2] ve bu yüzden, daha birkaç sene hapiste kaldı.

§6. 43. Ve kral dedi ki: "Gerçekte ben, yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyordum. Ey ileri gelenler! Eğer rüyâ yorumluyorsanız, rüyâm hakkında bana cevap verin."
44. Dediler ki: "Bir karabasanlar yığını! Biz karabasanları yorumlamayı bilmiyoruz!"
45. Oysa, o iki kişiden kurtulan ve bir nesil sonra [3] hatırlayan dedi ki: "Ben size bunun yorumunu bildireceğim! Öyleyse beni gönderin."
46. "Ey Yusuf! Ey doğru sözlü! [4] Yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yemesi; yedi yeşil başak ve bir o kadar kuru başak hakkında bize cevap ver. Belki, insanların yanına dönerim? Belki, onlar da bilecekler?" [5]
47. Bunun üzerine Yusuf, [6] "Siz, yaptığınız üzere, yedi yıl boyunca [7] ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir kısım dışında, biçtiğiniz ekini başağında bırakın.

---

1 Hükümdarın.

2 Bu ifade değişik şekillerde anlaşılabilir. Eğer, hatırlatmayı unutan şarap dağıtıcısı ise, bizim de çevirdiğimiz şekilde, anlam; "Yusuf'la olan hatırasını efendisi olan hükümdarın yanında hatırlamayı Şeytan ona unutturdu" şeklinde olur. Eğer Şeytan'ın kendisine unuttuğu kişi Hz. Yusuf ise, o zaman, "Şeytan, Yusuf'a Rabb'i olan Allah'ı hatırlamayı unutturdu" şeklinde anlaşılır. Bu ikinci görüşü destekleyenler, diyorlar ki: "Hz. Yusuf, şarap dağıtıcısına değil de doğrudan Allah'a başvurmalıydı." İşte bu anlamda "o hatırlamayı unuttu." Daha uzun yıllar hapiste kalması ise, bu unutmasına karşılık tanrısal bir tokattır. Biz, birinci görüşü tercih ediyoruz. Çünkü, şarap dağıtıcısı, hükümdara Yusuf'tan söz etmeyi unutmuş (âyet 42) ve uzun bir zaman sonra, ancak kendisine emanet edilmiş mesajı hatırlayabilmiştir (âyet 45).

3 "Çok uzun zaman sonra" demek için konuşma dilinde kullanılan ifade.

4 Yine hapiste bulunan Hz. Yusuf ile birlikteyiz.

5 Bu ifade iki ihtimal belirtmektedir. Bu şekilde ihtimal ifade eden cümleler zaman zaman karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, "belki şükrederler..." gibi. Belki de, şarap dağıtıcısı, her zaman saraya çağrılmıyor da, hükümdarın rüyâsı dolayısıyla bir kez daha saraya gitmeyi ve yüksek makama Hz. Yusuf'un eşsiz değerini anlatabilmeyi umar. (Belki öğreneceklerdir?)

6 Metinde yalnızca "o" şeklindedir.

7 Veya, "yedi sene peş peşe."

48. "Sonra, bunun ardından, yedi yıl bir kıtlık gelecek ve onlar için saklayacağınız [1] az bir kısım dışında, bütün biriktirdiğinizi tüketecektir.
49. "Sonra, halkın yardım göreceği [2] ve sıkma yerine [3] gidecekleri bir yıl gelir" dedi.

§7. 50. Ve kral, "Onu bana getirin" dedi. Sonra, Yusuf'a [4] elçi gelince, "Efendine [5] dön, sonra sor ona: 'Ellerini kesen kadınların [6] durumu neydi?' Rabb'im onların düzenini bilir, gerçekte!" [7] dedi. [8]
51. O zaman kral, [9] "Yusuf'a kur yaptığınız zaman durumunuz neydi?" dedi. Kadınlar, "Allah'ı tenzih ederiz! Onun hiçbir kötülüğünü görmedik" dediler. Vezîrin karısı dedi: "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben ona kur yaptım. Ve gerçekten o, doğrulardan sayılır! [10]
52. "Bu, yokluğunda kendisine hâinlik etmediğimi ve Allah'ın hâinlerin düzenini başarıya ulaştırmayacağını, kocamın bilmesi içindir. [11]
53. "Bununla birlikte, kendimi temize çıkarmam! Kötülük konusunda, benlik büyük bir zorbadır, [12] gerçekten! Rabb'imin merhamet ettiği ayrı. Evet, Rabb'im bağışlayıcıdır, merhametlidir!"
54. Ve kral, "Onu bana getirin, kendime ayırayım" dedi. Sonra onunla konuşunca, "Bugün sen, yanımızda önemli bir makam sahibi ve güvenilir birisin" dedi.
55. Ve Yusuf, "Beni ülkenin hazinelerine ata, ben gerçekten çok iyi koruyan ve bilen bir kimseyim" [13] dedi. [14]
56. Böylece, Yusuf'u yeryüzünde yetki sahibi kıldık, [15] dilediği yerde yerleşebilmesi için. Biz, dilediğimize merhamet ederiz. İyilik yapanların karşılığını, aslâ kaybettirmeyiz.
57. Ve öteki dünya karşılığı, inananlar ve takvânın gereklerini yerine getirenler için, daha iyidir!

§8. 58. Ve Yusuf'un kardeşleri geldiler ve onun yanına girdiler. Sonra onlar, kendisini

---

1 Yani, tohumluk olarak.
2 Yağmurla.
3 Harfi harfine: Ve sıkacaklar. Yani üzüm ve zeytin gibi meyveleri.
4 Âyette yalnızca "ona" şeklindedir.
5 Hükümdar Firavun'a.
6 Yusuf'un güzelliği karşısında duydukları şaşkınlıktan. (Bkz. bu sûrede âyet, 31.)
7 "Rabb'im...bilir": Allah bilir.
8 Şimdi yeniden, arada geçiş bağlantısı olmadan, hükümdarın huzurundayız.
9 Âyette yalnızca, "o zaman o" şeklindedir.
10 Belli ki hükümdar kadınlara durumu sormuş.
11 Harfi harfine: Bilmesi için.
12 Büyük âmir, kumandan: Diktatör.
13 Devlet hazinesinin yöneticiliği için aranan vasıflar, dürüstlük ve mesleği iyi bilmektir.
14 "Yusuf...dedi." Metinde yalnızca, "o...dedi" şeklindedir.
15 Harfi harfine: "...için imkânlar verdik."

tanımadıkları hâlde, o onları tanıdı. [1]

59. Ve onların yüklerini hazırlatınca şöyle dedi: "Baba bir kardeşinizi [2] bana getirin. Sizlere ölçüyü bol tuttuğumu ve benim konuk ağırlayanların en iyisi olduğumu görmüyor musunuz?
60. "Ve eğer onu bana getirmezseniz, artık bende size yük yok [3] ve bana yaklaşmayın."
61. Onlar, "Onu babasından istemeye çalışacağız, evet, bunu yapacağız!" dediler.
62. Ve o, emrindeki uşaklarına, "Karşılık olarak getirdiklerini de yüklerine koyun. Belki ailelerine döndüklerinde, farkına varırlar da, bir daha dönerler" dedi. [4]
63. Sonra, babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Bundan böyle bize erzak verilmeyecek, [5] kardeşimizi bizimle gönder de erzak alalım. Evet, onun için koruyucu olacağız!" dediler.
64. O dedi ki: "Daha önce, onun kardeşini size emanet ettiğim gibi, bunu da mı size emanet edeceğim? Ama Allah, en iyi koruyucudur; O, merhametlilerin en merhametlisidir!"
65. Ve denklerini açtıklarında, karşılık olarak götürdüklerinin geri verilmiş olduğunu gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte mallarımız, bize geri verilmiş; ailemize erzak getireceğiz, kardeşimizi de koruyacak ve bir deve yükü de arttırmış olacağız; [6] bu kolay bir yüktür" dediler. [7]
66. O, "Tamamen kuşatılmanız dışında [8] onu bana geri getireceğinize dair, Allah huzurunda sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim." dedi. Ona söz verdiklerinde, "Konuştuklarımıza Allah kefildir" dedi. [9]

---

1 Karşılaştırın: Yaratılış, XLII. Sûriye, o günkü Mısır'ın (Egypte des Hyksos) bir eyâleti olması nedeniyle, burada yaşayan Yakub da kıtlığa yakalanınca oğullarını, henüz buğdayın bulunduğu söylenen Mısır'a gönderir. Yanında yalnızca Bünyamin'i bırakır. Çünkü Bünyamin onun en çok sevdiği oğludur, o da Yusuf gibi, sevgili hanımı Raşel'in çocuğuydu. (Yaratılış, XXXV, 24.)

2 Harfi harfine: Yalnızca babadan kardeşinizi, kendilerinin tıpkı Yusuf gibi yalnızca babaları bir, anneleri ise Raşel olan kardeşleri Bünyamin'i.

3 Yani, erzak vermem. O gün için, "deve yükü", "eşek yükü" ya da "adam yükü" birer ölçüydü.

4 Yusuf, kardeşlerinin Mısır tahılını almak için getirdikleri sermayeyi yüklerine geri koydurtur. Böylece onları geri gelmeye mecbur edeceğini düşünür. Çünkü, dürüst insanlar olarak, bunun yanlışlıkla yapılmış olduğunu düşünmeleri gerekiyordu.

5 Harfi harfine: Bize erzak yasak edildi.

6 Bünyamin'in devesi de buğdayla yüklenecek.

7 Kameye bağlı erzak dağıtım yöntemi, muhtemelen kişi başına bir deve yükü buğday vermeyi öngörüyordu. Yakub'un oğulları, yüklerinin arasında bedel olarak götürdükleri paraları görünce, bir yanlışlık olduğunu zannetmek yerine, bunu kendilerine yapılan bir iyilik olarak düşünürler ve babalarına bu işten duydukları sevinç ve hayranlığı dile getirmeye çalışırlar.

8 Karşı konulamayacak bir kuvvetle karşı karşıya gelmeniz ayrı.

9 Yakub, sonunda razı olur ve yolculuk hakkında öğüt verir.

67. Ve "Oğullarım! Tek bir kapıdan girmeyin,[1] ama ayrı ayrı kapılardan girin. Allah'a karşı size bir güvence veremem. Hüküm ancak Allah'ındır. Yalnız O'na güvendim. Öyleyse, güvenenler de ancak O'na güvensinler!" dedi.
68. Ve babalarının emrettiği şekilde girdiklerinde, bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan savamazdı, ancak Yakub, içindeki bir arzuyu yerine getirmiş oldu. O, kendisine öğrettiğimizden dolayı, büyük bir ilim sahibiydi. Ama insanların çoğu bilmez.

§9. 69. Ve Yusuf'un yanına girdiklerinde, kardeşini[2] yanına aldı ve "Evet, ben senin kardeşinim, öyleyse, yaptıklarına artık üzülme!" dedi.
70. Sonra yüklerini hazırlatınca, kupasını kardeşinin yüküne koydu.[3] Sonra bir haberci şöyle seslendi: "Kervâncılar! Siz gerçekten hırsızsınız!"
71. Ve onlara dönerek, "Neyi arıyorsunuz?" dediler.
72. Bunun üzerine Mısırlılar,[4] "Kralın büyük kupasını arıyoruz, onu getirene bir deve yükü ödül var, buna ben kefil oluyorum!" dedi.
73. İsrailliler de, "And olsun Allah'a, siz de çok iyi biliyorsunuz ki, bu ülkeye bozgunculuk yapmaya gelmedik ve hırsız da değiliz!" dediler.
74. Mısırlılar: "O hâlde, eğer yalancı iseniz, onun fidyesi nedir?" dediler.
75. O zaman Yakub'un oğulları, "Fidye mi? Kimin yükünde kupa[5] bulunursa, o, onun fidyesi olacaktır.[6] Biz, hâinleri böyle cezalandırırız!" dediler.
76. Sonra, Yusuf,[7] kardeşinin yükünden önce, onlarınkini aramaya başladı; sonra kardeşinin denginden kupayı çıkardı. -İşte biz Yusuf'u kayırarak böyle bir düzen öğrettik.- Allah'ın dilemesi olmasaydı, hükümdarın dinine göre, kardeşini alıkoyamazdı. Dilediğimizi, derecelerle yükseltiriz. Ve her bilenin üstünde, bir büyük bilen vardır.
77. Kimileri, "Eğer o bir hırsızsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı!" dediler.[8] Yusuf, bunu içinde sakladı. Ama onlara açmadı[9] ve "Siz kötü durumdasınız;

---

1 Muhtemelen, kötü nazardan, kem gözlerden korunmak için.
2 Bünyamin'i. Yaratılış (XLIII, 34)'ta Bünyamin'in birçok kez iyilik ve itibarla karşılandığı görülür.
3 Yaratılış'a göre, güya çalmış gibi, Bünyamin'in yüküne habersiz bırakılan su kabı, Yusuf'un özel kabıdır.
4 "Mısırlılar" âyette yalnızca "onlar" şeklindedir. Belki de gelenler, Mısır polisiydi. Diyaloğun devamında, "onlar dediler"den başka sahne değişikliğini bildiren bir şey yoktur.
5 "Kupa" âyette, yalnızca "o" şeklindedir.
6 Hürriyetini yitirecek, köle hâline gelecektir.
7 "Yusuf" metinde, âyetin başında yer almamaktadır.
8 "Dediler." Kimlerin dediği tam olarak açık değil. Söyleyenler Mısırlı polisler mi? Yoksa İsrailliler mi, Hz. Yusuf'un küçüklüğünde yaptığı küçük bir aşırmaya işaret ederek mi böyle söylemişler? Ama Mısırlı polislerin, İsrailllilerin ilk yolculuklarında, iradeleri dışında yüklerine sermayeleri konularak hırsızlık görüntüsü verilen olaya (bkz. 12/Yusuf, 65. âyet) işaret ettikleri de kabul edilebilir.
9 Kardeşlerine mi? Yoksa polislere mi? Kime söylendiği tam olarak açık değil.

nitelediğinizi Allah daha iyi bilir" dedi.

78. Onlar, "Ey Vezîr! Evet, bu Bünyamin'in [1] oldukça yaşlı bir babası vardır. Birimizi onun yerine al. Biz, gerçekten seni iyilik edici kimselerden sayılır görüyoruz!" dediler.

79. O, "Malımızı kendisinde bulduğumuz kişiden başkasını almaktan Allah'a sığınırız! [2] O zaman, gerçekten hâinlerden oluruz!" dedi.

§10. 80. Sonra, Bünyâmin'den [3] umut kesince, baş başa vermek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri şöyle dedi: "Babanızın Allah'a yemin ettirerek sizden bir söz aldığını, daha önce Yusuf meselesinde de kusur işlediğinizi bilmiyor musunuz? Artık babam, bana izin verene veya Allah lehimde hüküm verene kadar, bu yerden ayrılmayacağım. Gerçekten de O, hüküm verenlerin en iyisidir.

81. Babanızın yanına dönün ve deyin ki: Ey Babamız! Evet, oğlun hırsızlık yaptı. Biz bildiğimizden başkasına tanıklık etmiyoruz. Gaybın da bekçileri değiliz!

82. "Ve bulunduğumuz şehrin halkına ve birlikte geldiğimiz kervana sor. Biz elbette, doğrularız!"

83. O zaman Yakub: [4] "Aksine, benlikleriniz [5] bir işi daha size güzel gösterdi. Ah! Güzel sabır! Umarım ki Allah, onların hepsini bana getirir. Gerçekte O, bilendir, bilgedir!" [6]

84. Ve onlara sırt çevirdi, "Yusuf! Ah keder!" diye sızlandı ve üzüntüden gözleri ağardı. Bununla birlikte kendini tuttu!

85. Onlar, "And olsun Allah'a! Ki, bitkin düşünceye veya helâk oluncaya kadar hep Yusuf'u anıp duracaksın!" dediler.

86. O dedi: "Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açıyorum. Ve Allah'tan, sizin bilmediklerinizi biliyorum.

87. "Ey Oğullarım! Gidin ve Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın. Ve Allah'ın vereceği ferahlıktan umudunuzu kesmeyin. Gerçekte, inkârcılardan başkası, Allah'ın vereceği ferahlıktan umudunu kesmez!"

88. Sonra, kardeşleri Yusuf'un huzuruna [7] çıktıklarında, "Ey Vezîr! Biz ve çoluk çocuğumuz darlığa uğradık; pek değersiz bir sermaye ile geldik. Hakkımızı tam olarak ver. [8] Ayrıca bize bağışta bulun. Evet Allah, bağışta bulunanların karşılığını verir!" dediler.

---

1 "Bu Bünyamin'in." Âyette, yalnızca "bunun" şeklindedir.

2 Harfi harfine: Almamıza karşı Allah'ın koruması.

3 "Bünyamin'den." Metinde yalnızca "ondan" şeklindedir.

4 "Yakub." Metinde yalnızca "o" şeklindedir.

5 "Benlikleriniz" için, bkz. 12/Yusuf, 18. âyet.

6 Arada bağlantıya yer vermeden, düşünceden uygulamaya geçiliyor. İşte Yakub'un huzurundayız.

7 Metinde, "onun huzuruna." Şimdi yeniden Mısır'dayız.

8 Bkz. 12/Yusuf, âyet 59. Yakub'un oğulları, Yusuf'un merhametini tahrik etmeye çalışıyorlar.

89. O dedi ki: "Siz bilgisizken, Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?"
90. Ve onlar, "Yoksa sen, gerçekte Yusuf musun?" dediler. O, "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşim. Allah, bize iyilikte bulundu. Kim, takvâlı davranırsa ve sabrederse o zaman, gerçekte, Allah iyilerin karşılığını kaybettirmez" dedi.
91. Onlar "Allah'a yemin ederiz ki, hiç kuşkusuz Allah, seni bizden üstün kılmış. Evet, elbette biz suç işlemiştik!" dediler.
92. O dedi ki, "Artık bugün size hiçbir kınama yok! Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.
93. "Bu gömleğimi götürün, babamın yüzüne koyun, yeniden görecek. [1] Ve bütün çoluk çocuğunuzla bana gelin."

§11. 94. Ve kervan ayrılınca, [2] babaları, "Eğer bana bunamış demezseniz, gerçekte ben, Yusuf'un kokusunu duyuyorum!" [3] dedi.
95. Ona, "And olsun Allah'a ki, evet sen, hâlâ eski şaşkınlığındasın!" dediler.
96. Sonra, haberci gelip Yusuf'un gömleğini Yakub'un yüzüne bırakınca, yeniden görmeye başladı, [4] ve "Ben size, bilmediğinizi Allah'tan biliyorum dememiş miydim?" dedi.
97. Onlar, "Ey babamız! Bizim suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz, gerçekten suçluyduk!" dediler.
98. O dedi: "Rabb'imden sizin için bağışlama dileyeceğim. Gerçekten, O bağışlayıcıdır, merhametlidir!"
99. Yusuf'un yanına girdiklerinde, o, annesini [5] ve babasını bağrına bastı, "Allah dilerse, güvenlik içinde Mısır'a [6] girin!" dedi. [7]
100. Ve anne-babasını tahtın üzerine oturttu. Hepsi önünde secdeye kapandılar. [8] Ve dedi: "Babacığım! İşte bu, vaktiyle gördüğüm rüyânın yorumudur; Rabb'im onu gerçekleştirdi. Ve Şeytan, benimle kardeşlerimin arasına girdikten sonra, beni hapisten çıkaran, sizi de çölden getiren Rabb'im, bana ihsanda bulundu. Evet, Rabb'im dilediğine lütfedicidir. Evet, O bilendir, bilgedir!
101. Ey Rabb'im! Bana krallık verdin, sözlerin yorumunu öğrettin. Ey göklerin

1 Harfi harfine: Gören biri olarak gelecek.
2 Mısır'dan. Kervân, Mısır'dan ayrılır ayrılmaz, Yakub, oğlunun kokusunu hissetti ve bu duygusunu, ailesinin diğer üyeleriyle paylaşmak istedi.
3 Harfi harfine: Kokusunu buluyorum.
4 Metinde, bu isimler yalnızca zamir olarak yer alır.
5 Yaratılış'ta (XXXV, 17-20.) Yusuf'un annesi Raşel, Benoni'yi (Bünyamin) dünyaya getirdiği gün ölmüştür. Burada belki de üvey annesi söz konusudur.
6 Mısır, Mısır'ın başkenti olan şehirdir. Ayrıca bkz. bu sûrede âyet 21.
7 Yakub'un bütün ailesi şimdi Mısır'da olup Yusuf tarafından huzura kabul edilmiştir.
8 Burada fiil, ikili değil ama çoğul olduğu için, kardeşleri de kapsamaktadır. Bkz. bu sûrede âyet, 4.

ve yerin yaratıcısı! Bu dünyada ve öteki dünyada [1] koruyucum sensin. Beni teslim olmuş durumda bitir. [2] Ve beni iyilere kat!"

102. Bunlar sana [3] vahyettiğimiz, gaybın haberlerindendir. Onlar, elbirliğiyle plan yaptıklarında, sen yanlarında değildin.

103. Ve sen, ne kadar yürekten istesen de, insanların çoğu inanacak değildir.

104. Ve sen, bunun için, onlardan bir karşılık da istemiyorsun. O, insanlar yararına ancak bir hatırlatmadır. [4]

§12. 105. Ve göklerde ve yerde nice deliller vardır ki, insanlar, [5] yanlarından yüzlerini çevirerek geçerler.

106. Ve onların çoğu, tanrılar uydurmadan Allah'a inanmaz.

107. Yoksa Allah'tan, kuşatıcı bir cezanın kendilerine gelmesinden veya farkına varmadan, Belirlenmiş Vakit'in ansızın gelip çatmasından güvende midirler?

108. De ki: "Yolum işte budur. İnsanları Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Ve münezzehtir Allah! Ve ben, tanrılar uyduranlardan [6] değilim."

109. Senden önce, kentlerin sakinlerinden, kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamlardan başkasını göndermedik. Öyleyse, onlar, kendilerinden önce geçenlerin sonlarının ne olduğunu görmek için, yeryüzünde dolaşmıyorlar mı? Ve öteki yurt, takvâlılar için daha iyidir. Öyleyse anlamaz mısınız? [7]

110. Sonunda elçiler, umutsuzluğa düşüp yalanlanmış olduklarını düşündüklerinde, onlara yardımımız gelmiş ve böylece, dilediklerimiz kurtulmuştur. Ama cezamız suçlular topluluğundan geri çevrilmemiştir.

111. Hiç kuşkusuz, onların anlatılarında, [8] kavrama yeteneği olanlar için, büyük bir ders vardır. Bu, aslâ uydurulabilen bir anlatı değildir. [9] Aksine, kendinden öncekini [10] doğrulayan, inanan insanlar için, her şeyin açıklaması ve bir yol gösterme ve rahmettir.

---

1 "Dünya ve öteki dünya" için bkz. 2/Bakara, 85.

2 Beni Müslüman olarak öldür.

3 Ey Muhammed!

4 "Hatırlatma" için, bkz. 3/Âl-i İmran, 7'in notu.

5 "İnsanlar." Metinde yalnızca "onlar" şeklindedir.

6 "Tanrılar uyduranlar." bkz. 2/Bakara, 96.

7 Azar dolu bir parantez olarak açılan bu ifadeler, kuşku yok ki âyetin başında belirtilen peygamberlere yönelik değildir. Aksine, geçmişteki bunca deneyimin kendilerine yeterli gelmediği çağdaşlarınadır. En sonunda onlara, "Siz evinizden çıkmadınız mı?" diye ders almaları isteniyor.

8 Söz konusu peygamberlerin hayatlarında.

9 Bu Kur'an, uydurulup Allah'a isnad edilen bir söz değildir.

10 Kitab-ı Mukaddes'i.

Sûre 13

Ra'd

Sûre, adını 13. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 96. sırada inmiştir, 43 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Mîm Râ.[1] Bunlar, Kitab'ın âyetleridir. Ve Rabb'inden sana indirilen gerçektir ama insanların çoğu inanmaz.

2. Allah, görebileceğiniz direkler olmadan gökleri yükseltendir. Sonra O, Arş'a yerleşti. Ve Güneş'i ve Ay'ı buyruğu altına aldı, her biri belli bir süreye[2] kadar akıp gider. O işi, âyetleri ayrıntılı olarak açıklayarak yönetir.[3] Belki, Rabb'inize kavuşacağınıza kesin inanırsınız?

3. Ve yeri yayan, orada dağlar, nehirler var eden O'dur. Ve her türlü üründen çift çift yetiştiren, gündüzü geceyle bürüyen. İşte bunlarda, düşünen insanlar için, deliller vardır!

4. Yeryüzünde, birbirine komşu toprak parçaları, üzüm bağları, tarlalar, -tek ve çok köklü- hurma ağaçları vardır ki, hepsini aynı su sular. Ama ürünlerinde[4] onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte, anlayan kimseler için, bunda, gerçekten deliller vardır.

5. Eğer şaşacaksan, asıl şaşırtıcı olan, onların[5] şu sözüdür: "Biz toprak olunca, gerçekten yeniden mi yaratılacağız?" İşte, Rab'lerini inkâr edenler onlardır. Boyunlarına demir halkalar vurulacaklar onlardır. Ateş halkı da onlardır, orada, temelli kalacaklardır.

6. Ve onlar, senden, iyilikten önce, kötülüğü çabuklaştırmanı istiyorlar! Elbette, onlardan önce, benzer örnekler geçmiştir. Elbette, evet Rabb'in, insanlar için, hâinliklerine rağmen, bağışlayıcıdır. Elbette, evet Rabb'inin kovuşturması da çetindir![6]

7. Ve inkârcılar, "Rabb'inden ona[7] bir delil indirilmeli değil miydi?" derler. Sen, ancak bir uyarıcısın. Her halkın bir yol göstereni vardır.

---

1 "Elif Lâm..." için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 "Belli bir süre" için bkz. 11/Hud, 3'ün notu.

3 "İşi yönetir", veya "buyruğu." Bkz. 3/Âl-i İmran, 128. Uzaya fırlatılan uydular, yıldızların bir yörüngede dönmelerini ve bir gün bunların son bulacaklarını, şimdi bize daha iyi anlatmaktadır.

4 Veya, "meyvelerinde."

5 İnkârcı çağdaşlarının.

6 İnkârcılar, bir kanıt istediklerinde, düşündükleri şey, öncelikle helâkti. Böylece onunla alay ediyorlardı. Yoksa istedikleri, gerçekten o kanıt aracılığıyla inanarak kendilerine bir iyilik gelmesi değildi.

7 Muhammed'e.

8. Allah, her dişinin taşıdığını, rahimlerin neyi eksik, neyi fazla kılacağını bilir. [1] Ve O'nun yanında, her şey ölçülüdür, [2]
9. görülemeyeni de görülebileni de bilendir. Büyüktür, uludur.
10. Aranızdan sözü gizleyen ile açığa vuran ve gece gizlenen ile gündüz yürüyen eşittir. [3]
11. Her kişi için, önünde ve arkasında, Allah'ın emriyle onu koruyan izleyiciler vardır. [4] Gerçekte, bir halk, kendindekileri değiştirmedikçe, Allah hiçbir şeyi değiştirmez. Ve Allah, bir halka kötülük dileyince, o zaman, onun geri çevrilmesi söz konusu değildir. [5] Onlar için, O'ndan başka bir koruyucu da yoktur.
12. Size korku ve umut içinde [6] şimşeği gösteren ve ağır bulutları yaratan O'dur.
13. Ve gök gürlemesi, övgüyle; melekler ise sakınarak O'nu tenzih ederler. [7] Ve O, yıldırımları gönderir, sonra onlarla dilediğini çarpar. Oysa onlar, hâlâ Allah hakkında tartışıyorlar; buna karşılık O, güç bakımından çok güçlüdür!
14. Gerçek çağrı [8] ancak O'nadır. O'ndan başka yakardıkları, ne olursa olsun kendilerine hiçbir şeyle cevap veremezler; ağzına su gelmesi için avuçlarını suya açmış kimseye su gelmeyeceği gibi. İnkarcıların yalvarışı, ancak boşunadır. [9]
15. Ve yer ve göklerdekilerin tümü, ister istemez, sabah ve akşam ve yalnız Allah'a secde eder, gölgeleri de. [10]
16. De ki: "Göklerin ve yerin Rabb'i kimdir?" De ki: "Allah'tır." De ki: "Öyleyse O'nun yerine, kendi kendilerine bile hiçbir yarar ve zararı olmayan koruyucular mı edindiniz?" De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Veya karanlık ile aydınlık bir midir? Yoksa O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma, kendilerinin gözünde birbirine benzer mi göründü?" [11] De ki: "Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, birdir, en üstün egemendir."
17. O, gökten su indirir ve birçok vâdi, kendi ölçüsünce, sel olup akar. Bunlar, çıkan

---

1 Büyümek için ne ile besleneceklerini.
2 Harfi harfine: Bir ölçüyledir.
3 "Eşittir." Allah için.
4 Bu âyetin edebi anlamı şudur: Bütün bu söylenenler hakkında, her birinin önünde ve arkasında, Allah'ın emriyle, onu koruyan veya gözetleyen aracılar (melekler) vardır.
5 Allah'ın dilediği kötülüğü.
6 Yıldırım düşme korkusu ve yağmur yağma umudu
7 Harfi harfine: (Allah'ı) anındırırlar. Bkz. 2/Bakara, 30'un notu.
8 Gerçek çağrı. Ancak O'nu çağırmak uygun olur.
9 İnanç olmayınca, dua bile yönünü bulamaz ve bir olan Allah'tan başkasına, yani putlara yönelir.
10 Bir mutasavvıfın da dediği üzere, tıpkı ibadet etmek için ayağa kalkarak açılan ve secde ettiğinde, bükülüp katlanan dua etme durumundaki gövde gibi, gölge de, belli saatlerde uzayıp kısalarak günlük ibadetini yapmış olmaktadır. (Bkz. 22/Hac, 18'in notu.) Bu âyet, Kur'an'daki ikinci secde âyetidir. Dolayısıyla okunduğunda secde edilir. (Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.)
11 Yoksa tıpkı Allah gibi yaratıcı olan, yaratmaları, kendilerinin gözünde Allah'ın yaratmasıyla karışan varlıklar bulup Allah'a ortak mı koştular?

bir köpüğü yüklenip götürür. Süslenmek veya yararlanmak için ateşte erittiklerinin üzerinde [1] de buna benzer bir köpük vardır. –Allah, doğru ve yanlışa böyle örnekler verir;- sonra köpük, yok olup gider ve insanlara yararlı olan yerde kalır. İşte Allah, böyle örnekler vererek anlatır. [2]

18. Rab'lerine uyanlar için, en güzeli vardır. Ve O'na uymayanlar ise, yeryüzünde olan her şey ve bir katı daha onların olsa kurtulmak için, kesinlikle fidye olarak verirlerdi. İşte onlar var ya, hesabın en kötüsü onlaradır. Varacakları yer ise Cehennem'dir. Ve o, ne kötü yataktır!

§3. 19. Rabb'inden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, hiç kör kimse gibi midir? Ancak kavrama yeteneği olanlar hatırlamaya çalışırlar,

20. onlar, Allah'ın sözleşmesine uyarlar ve andlaşmalarını bozmazlar,

21. onlar, Allah'ın birleştirilmesini buyurduğunu [3] birleştirirler, Rab'lerinden korkarlar ve kötü hesaptan [4] sakınırlar.

22. Ve onlar, Rab'lerinin hoşnutluğunu dileyerek sabrederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimizden gizlice ve açıkça bağışta bulunurlar ve kötülüğü iyilikle ortadan kaldırırlar. İşte onlar var ya, yalnızca onlarındır bu yurdun sonu, [5]

23. Adn Bahçeleri. Oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlarla birlikte girecekler. Her kapıdan, yanlarına melekler girecek:

24. -"Sabretmenize karşılık selâm size!" Öyleyse, bu yurdun sonu [6] ne güzeldir!

25. Sözleşme yaptıktan sonra bozanlara, Allah'ın birleştirilmesini buyurduğunu [7] ayıranlara ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlara gelince, işte lânet onlaradır ve en kötü yurt da [8] onlar içindir.

26. Ve Allah, dilediğine geçimliği genişletir de ölçülü de verir. Şimdiki hayat onları şımartıyor mu? Oysa öteki dünyada o, [9] yalnızca geçici bir zevk gibidir.

§4. 27. İnkârcılar diyorlar ki: "Rabb'inden ona [10] bir delil indirilmeli değil miydi?"

---

1 Bu ifadede, metallerin söz konusu edildiği görülüyor. Öyleyse şöyle düşünülebilir: O zamanki Arabistan'da metalürji oldukça gelişmiş olacak ki, uygulama halka bir temsîl olarak getirilebilmiştir.

2 Sikke vurularak kullanıma sürülmesi gibi.

3 Allah'ın birleştirilmesini, koparılmamasını istediği, akrabalık bağlarıdır.

4 "Kötü hesaptan"; metinde "hesabın kötüsünden" şeklindedir. Yani Yargı Günü'nde kendi kötü hesabından. Günlük dilde, "Senin hesabın iyidir" denilir.

5 "Bu yurdun sonu" ifadesi, biraz kapalıdır. Bazı müfessirler, bunun "son yurt, yani öteki dünya" şeklinde anlaşılmasını önermişler. "Bir oyun faslına benzeyen bu dünya hayatının sonu" şeklinde de anlaşılabilir.

6 "...sonu" ifadesi de 22. âyetin notunda belirttiğimiz gibidir.

7 "Allah'ın birleştirilmesini buyurduğunu..." ifadesi, 21. âyetteki gibidir.

8 "Kötü yurt da..." Harfi harfine: Yurdun kötülüğü. Şüphesiz, dünya ve öteki dünya yurdunun kötüsü, sahip olunacak en kötü şanstır.

9 "Öteki dünyada o", metinde, "Öteki dünya yanında dünya hayatı" şeklindedir. Dünya ve öteki dünya hayatları hakkında bkz. 2/Bakara, 85'in notu.

10 Muhammed'e. Bkz. Markos, VIII, 10-12.

De ki: "Gerçekten Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir."

28. Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Değil mi ki kalpler, ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur?
29. İnanan ve iyi işler yapanlar; en büyük iyilik ve varılacak en güzel yer, onlarındır.
30. Böylece, sana vahyettiğimizi onlara [1] okuyasın diye, kendilerinden önce nice toplumların gelip geçtiği bir topluma gönderdik seni. Onlarsa Rahman'ı [2] inkâr ederler. De ki: "O Rabb'imdir, O'ndan başka tanrı yoktur, yalnız O'na güvendim ve tövbem yalnızca O'nadır!"
31. Ah! Keşke Kur'an ile dağlar yürütülebilseydi veya yeryüzü onunla parçalanabilseydi ya da onunla ölüler konuşturulabilseydi!... Ama hayır! Bütün buyruklar Allah'a aittir. İnananlar, Allah'ın bütün insanları doğru yola iletmek istemesinden umutsuzluğa kapılıyorlar, değil mi? Oysa, Allah'ın sözü yerine gelinceye kadar, yaptıkları işler nedeniyle, inkârcılara bir kötülüğün dokunması veya evlerinin yakınına inmesi, devam eder durur. Allah, gerçekten verdiği sözden caymaz. [3]
32. Hiç kuşkusuz, senden önce de elçilerle alay edilmişti. Sonra, inkârcılara süre vermiştim. Sonra, onları yakaladım. Ve cezam nasılmış! [4]
33. Peki, her kişinin yaptığını gözetleyen kimdir? [5] Bununla birlikte onlar Allah'a ortak koştular! De ki: [6] "Adlandırın onları! Yoksa yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi [7] O'na haber veriyorsunuz? Yoksa kuru bir söz olarak mı bunu söylüyorsunuz?" Doğrusu, inkârcılara planları güzel gösterildi ve yoldan alıkonuldular. Ve Allah kimi saptırırsa onun için, yol gösteren bulunmaz. [8]
34. Onlara, şimdiki hayatta bir ceza vardır. Öteki dünyanın cezası ise daha ezicidir. Allah'ın dışında, onları, hiçbir koruyan olmayacaktır.

---

1 O toplumun üyelerine.

2 "Rahman'ı." [Çok Merhametli'yi]

3 Bkz. Matta, 21/10. Bu âyette, bir diyalog söz konusudur. Ama bu diyalogda karşı tarafa verilen cevapların yalnızca en esaslısı zikredilmiştir. Buna göre, insanlar diyorlar ki, (Eğer Kur'an Allah'ın sözü ise, Allah mucizeler gerçekleştirmeli değil mi?) (Şüphesiz ki, evet, hatta daha büyük şeyler yapar!) (O hâlde, eğer doğru yolda isek, bu kadar kötü durumlarla karşılaşmamız niye?) (Sizin ümitsizliğiniz akılsızlıktır: Allah kararlarında özgürdür. Eğer dileseydi bütün insanları doğru yola iletirdi. Demek ki henüz bunu istemiyor. Ama endişeniz olmasın. Ya Mekke çok tanrıcılarını yok edecek (âyet 31) veya Muhammed, Allah'ın kendisine söz verdiği şehri almaya yönelik olarak, Mekke civarındaki toprakları fethedecektir.)

4 Harfi harfine: Öyleyse cezam nasılmış!

5 Harfi harfine: Her canlının üzerinde ayakta duran...

6 Yani, Allah'a ortak koşanlara.

7 "Yoksa yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi..." Bu Allah'ın bildikleri arasında, böyle bir şeyin olmadığını belirtmek için kullanılan bir ifadedir.

8 Ayrıca bkz. 10/Yunus, 18; 35/Fâtır, 36.

35. Takvâlılara söz verilen Cennet [1] şöyledir: Onun altından ırmaklar akar. Meyveleri süreklidir ve gölgesi de. [2] Takvâlı davrananların sonu, işte budur. İnkârcıların sonu ise Ateş'tir.
36. Ve kendilerine Kitap [3] verdiklerimiz, sana indirilene [4] sevinirler. Komplocular [5] içinde ise, onun bir kısmını inkâr edenler vardır. De ki: "Bana, yalnız Allah'a kulluk etmem ve O'na aslâ ortak koşmamam buyruldu. Ancak O'na çağırıyorum. Ve dönüşüm yalnızca O'nadır."
37. Ve biz onu, böylece, Arapça bir bilgelik olarak indirdik. Ve eğer sana ilim geldikten sonra, onların tutkularına uyarsan, Allah'a karşı senin için bir dost da, bir koruyucu da bulunmaz.

§6. 38. Ve hiç kuşkusuz, senden önce elçiler gönderdik. Onlara eşler ve çocuklar verdik. [6] Allah'ın izni olmadan, hiçbir elçinin bir delil getirme yetkisi yoktur. Her süre için, önceden bir yazgı vardır. [7]

39. Allah dilediğini siler dilediğini daha da güçlendirir; Anakitap [8] O'nun yanındadır.
40. Ve onlara söz verdiğimizin bir kısmını sana göstersek de seni vefat ettirsek de sana düşen, yalnızca bildirmek. Hesâp görmek ise bize düşer. [9]
41. Görmüyorlar mı ki, biz yeryüzüne gelip [10] onu her yönden gitgide eksiltmekteyiz. Ve Allah hüküm verir, -O'nun hükmünü bozacak hiç kimse yoktur,- ve O, hesabı çabuk görendir.
42. Ve onlardan öncekiler de plan yapmışlardı. Oysa bütün planlar Allah'ındır. O, herkesin ne yaptığını bilir. İnkârcılar, bu yurdun sonunun [11] kimin olduğunu yakında bilecekler.
43. İnkârcılar, "Sen gönderilmiş biri değilsin!" derler. De ki: "Benimle sizin aranızda, tanık olarak Allah ve yanında Kitab'ın bilgisi bulunan yeter."

---

1 Harfi harfine: Cennet'in örneği.
2 Çöl sakinleri için ideal bir durumdur.
3 "Kitap" ile burada Kur'an kastedilmiştir.
4 Vahiy yoluyla.
5 "Komplocular." Bkz. 11/Hud, 17. Gayri müslimlerle bizce bilinmeyen bir kavgaya işaret edilmektedir.
6 Bu, ruhbanlıktan sakındırmak ve gerçek takvânın, Allah'ın peygamberlerinin takvâsı olduğuna işaret etmek içindir. Bu takvâ, doğaya ters hareket etmeyi öngörmez.
7 "Her süre için..." Her şeyin (ve her toplumun) süresi, önceden yazılmış bir yazıyla belirlenmiştir. Dolayısıyla bir işaret ve mucize de ancak takdir edilmişse gelir. Bu "yazı" için bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
8 "Anakitap", metinde, "Kitab'ın Anası" şeklindedir. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7; 43/Zuhruf, 4.
9 O inkârcılara söz verdiğimiz cezanın bir kısmını sen hayatta iken versek de sen bunu görmeden vefat etsen de sana düşen, yalnızca Allah'ın mesajını iletmektir. Onların hesabını görmek ise bize aittir.
10 "Biz yeryüzüne gelip..." Allah'ın müdahalesi, onun gelmesi gibidir. Aynı ifade Kitab-ı Mukaddes'te de vardır.
11 "Bu yurdun sonu", 13/Ra'd, 22. âyetteki gibidir. (Notuna bakınız.)

Sûre 14

İbrahim

Sûre, adını 35. âyetten almıştır. Hicretten Önce (28, 29. âyetler dışında) 72. sırada inmiştir, 52 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Râ.[1] Bu, Rab'lerinin izniyle, insanları, karanlıklardan aydınlığa çıkarman için, sana indirdiğimiz bir Kitap'tır; güçlü, övgüye değer olanın yoluna,

2. Allah'ın ki, göklerde ve yerde olan her şey, O'na aittir. Ve çetin cezadan dolayı, inkârcıların vay hâline,

3. onlar, şimdiki hayatı ötekinden daha çok sevenler, Allah'ın yolundan alıkoyanlar ve onun eğriliğini isteyenlerdir. İşte onlar, uzak bir sapkınlık içindedirler.

4. Ve kendilerine[2] açıklasın diye, her elçiyi, ancak kendi halkının diliyle gönderdik.[3] Allah dilediğini saptırır; dilediğini de doğru yola iletir. O güçlüdür, bilgedir.

5. Ve hiç kuşkusuz, "Halkını karanlıklardan aydınlığa çıkar ve Allah'ın zorlu günlerini[4] onlara hatırlat" diye Musa'yı delillerimizle gönderdik. Bunda, çok sabreden ve şükreden herkes için, deliller vardır.

---

1 "Elif Lâm Râ." Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 "Kendilerine" kelimesinin çoğul gelmesi, "toplum" kelimesinin çoğulluk belirtmesindendir.

3 "Kendi halkının diliyle..." Yalnızca belli bir topluluğa gönderilen bir peygamberin ihtiyaçlarıyla, (Hz. Muhammed gibi, bkz. 34/Sebe, 28) evrensel bir peygamberin ihtiyaçları arasında; yine belli bir çağ için gönderilen bir peygamberin ihtiyaçlarıyla, dünyanın sonuna kadar gelecek bütün çağlar için gönderilen (bkz. 33/Ahzâb, 40) bir peygamberin ihtiyaçları arasındaki farkı, fark etmek gerekir. Evrensel bir peygamber için, yalnızca oturmuş bir dile değil, aynı zamanda tarihin akışıyla değişmeyecek bir dile de ihtiyaç vardır. (Bkz. bu eserin Giriş'ine, paragraf: 115). Böyle bir peygamber, Kitab'ı ve diğer tanrısal mesajları ana diliyle alacaktır. Bunları diğer dillere çevirmek ve son Peygamber'in dilini bilmeyen öteki insanlara ulaştırmak ise, Peygamber'in toplumuna mensup değişik kuşakların görevi olacaktır. (Bkz. Giriş, paragraf: 149, 171.)

Diller, sürekli azar azar değişerek, nihâyet sonraki kuşaklarca anlaşılamaz hâle gelir. Allah'ın, yeni bir peygamberi, yeni dille indirilen bir kitapla göndermesinin nedenlerinden biri de budur. Kendisinden sonra, artık dünyanın sonuna kadar peygamber gelmeyecek, son Peygamber'in Kitab'ının dilinin ise sabit ve her zaman anlaşılır kalması gerekir. Gerçekten de Kur'an'ın dili, Arapça gazete ve radyonun diliyle tamamen aynıdır. Onlardan ne gramer ne de vokabüler bakımından; hatta ne yazı ne de telaffuz yönünden ayrılır. Allah her türlü dil ve sesin üzerindedir ki, O'nun emirleri, o kadar çok dilde ve o kadar çok peygambere vahyedilmiştir. Bunu bir benzetme ile belki anlatabiliriz: Vahiy, santralden gelen, renksiz ve görünmez elektrik akımına benzetilecek olursa, peygamber bir lamba gibidir. Vahiy, tutuşturduğu o lambanın gücüne göre ve onun rengini alarak görünür. Peygamberin dili, lambanın rengi gibidir. Onun rütbe ve makamı ise, lambanın gücüne benzer. (Bkz. 24/Nur, 35.)

4 Allah'ın daha açık bir şekilde tecellî edip müdahalede bulunduğu günler. Özellikle, genel kıyımların gerçekleştiği günler.

6. Ve Musa, halkına demişti ki: "Allah'ın size olan iyiliğini hatırlayın. Size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun'un adamlarından [1] sizi kurtardı. Bunda, Rabb'inizden size, büyük bir sınav vardır."

§2. 7. Ve hatırlayın ki, Rabb'iniz size, "Eğer şükrederseniz, kesinlikle size ondan arttıracağım ve eğer nankörlük ederseniz, hiç kuşkusuz, cezam çok çetindir!" diye bildirmişti.

8. Ve Musa, "Siz ve yeryüzünde olanların tümü, nankörlük etseniz, yine de Allah, elbette her şeye karşı zengindir, [2] övgüye değer olandır" demişti.

9. Sizden önce geçen Nuh halkının ve Adların ve Semudların [3] ve onlardan sonrakilerin haberleri, size gelmedi mi? Onları Allah'tan başkası bilmez. Elçileri onlara delillerle geldiler ama ellerini ağızlarına bastırıp, [4] "Biz, sizinle gönderileni [5] inkâr ediyoruz. Evet, bizi çağırdığınız şeyden [6] de gerçekten bir kuşku ve kararsızlık içindeyiz!" [7] dediler.

10. Elçileri onlara, "Gökleri ve yeri yaratan, günahlarınızdan bağışlamaya çağıran ve belirli bir süreye [8] kadar sizi erteleyen Allah hakkında kuşku mu olurmuş?" diyecekler. O zaman inkârcılar, [9] "Siz de yalnızca bizim gibi birer insansınız. Bizi, atalarımızın taptıklarından alıkoymak istiyorsunuz. Öyleyse, bize apaçık bir kanıtla gelin!" diyecekler.

11. Elçileri onlara dediler ki: "Biz, ancak sizin gibi birer insanız ama Allah, kullarından dilediğine lütfeder. Biz, size bir kanıtla nasıl gelebiliriz, Allah'ın izniyle olmazsa? Ve inananlar, yalnız Allah'a güvensinler.

12. Ve hem, bize yollarımızı göstermişken Allah'a nasıl güvenmeyelim? Bize ettiğiniz eziyete elbette sabredeceğiz. Güvenenler de ancak Allah'a güvensinler!"

§3. 13. Ve inkârcılar, elçilerine, "Ya bizim dinimize dönersiniz ya da sizi kesinlikle ülkemizden çıkarırız!" dediler. O zaman, Rab'leri de elçilere şöyle vahyetti: [10] "Hiç kuşkusuz biz, hâinlik edenleri, kesin helâk edeceğiz,

14. ve onlardan sonra, sizi yeryüzüne yerleştireceğiz. Bu, makamımdan ve tehdidimden sakınanlar içindir!"

---

1 "Firavun'un adamları." Harfi harfine: Firavun ailesi.
2 Hiç kimsenin bağışına ihtiyacı yoktur.
3 "Adlar ve Semudlar" hakkında bkz. 7/A'raf, 65.
4 "Ellerini ağızlarına bastırıp..." Bu, anlamı kesin olarak anlaşılmayan bir ifade olup şaşkınlık, onaylamama, kınama... gibi hususları belirtir. Yoksa karşı tarafın susmasını mı ifade ediyor? Islık çalmayı mı belirtiyor?..
5 Tanrısal mesajı.
6 Öldükten sonra dirilişten.
7 "Kuşku ve kararsızlık içindeyiz." Kuşku fikrini güçlendiren bir ifadedir.
8 Bkz.11/Hud, 3'ün notu.
9 "O zaman inkârcılar", metinde yalnızca, "diyecekler."
10 Harfi harfine: "Rab'leri onlara şöyle vahyetti."

15. Ve zafer istediler.[1] Ve her inatçı zorba, kaybetti!
16. Ardından, Cehennem vardır ve orada, kendisine, irinli su içirilecektir;
17. onu yudum yudum alacak ve ama yutamayacaktır. Ve ölüm, ona her taraftan gelecek ama ölemeyecektir ve arkasında da ağır bir ceza vardır.
18. Rab'lerini inkâr edenlerin durumu şuna benzer: Onların yaptıkları, fırtınalı bir günde, rüzgârın şiddetle savurduğu bir kül gibidir. Kazandıklarından hiçbir şeyi, elde tutamazlar. İşte, uzak sapma budur!
19. Allah'ın, gökleri ve yeri gerçekle yarattığını görmez misin? Dilerse, sizi ortadan kaldırır[2] ve yeni bir toplum getirir.
20. Bu, Allah'a aslâ ağır gelmez.
21. Ve tümü, Allah'ın huzuruna çıkacaklar. Sonra, güçsüzler, büyüklük taslayanlara, "Kuşkusuz biz size uymuştuk! Allah'ın cezasının bir kısmını bizden uzaklaştırabilir misiniz?" diyecekler. O zaman, diğerleri, "Allah, bizi doğru yola iletseydi kuşkusuz, biz de sizi doğru yola iletirdik. Artık sızlansak da sabretsek de birdir; bizim için, kaçacak hiçbir yer yoktur!" derler.

§4. 22. Ve iş olup bitince,[3] Şeytan diyecek ki: "Evet, Allah, size gerçeği söz vermişti; oysa ben de size söz verdim ama sonra caydım. Ve sizin üzerinizde herhangi bir güce sahip miydim? Yalnızca çağırdım, siz de bana uydunuz. Öyleyse, beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben, sizi kurtaramam, siz de beni kurtaracak[4] değilsiniz. Beni ortak koşmanızı,[5] daha önce kabul etmemiştim." Evet, hâinler için can yakıcı bir ceza vardır.

23. Ve inanan ve iyi işler yapanlar, Rab'lerinin izniyle, temelli kalacakları ve altlarından ırmaklar akan Bahçelere konulurlar. Ve oradaki selâmlaşmaları, "Selâm"dır.[6]
24. Allah'ın, güzel bir sözü nasıl örnek verdiğini[7] görmedin mi? O, kökü sağlam, dalları gökte, güzel bir ağaca benzer;
25. o, Rabb'inin izniyle, her an ürün[8] verir. Allah, insanlar için örnekler verir. Belki hatırlarlar.
26. Ve kötü bir sözün örneği ise, yerden koparılmış, aslâ yerinde sabit kalma imkânı

---

1 Zafer (gerçeğin). Bkz. 8/Enfal, 19.
2 "Ortadan kaldırır." Metinde "gitmek", fakat "ortadan kaldırmak" anlamındadır.
3 Dünya hayatı sona erince.
4 "Kurtaracak", çığlık anlamındaki "sarh" kökünden gelen bir kelimenin karşılığıdır. "Ben sizin yardım isteme feryâdınıza koşamam, siz de benim feryâdıma koşamazsınız."
5 "Beni ortak koşmanız..." Çok tanrıcıların, Allah'a ortak tutmak için uydurdukları ortak tanrılar veya ilâhlaştırılmış güçleri için bkz. 2/Bakara, 96'nın notu. Şeytan, Allah'ın huzurunda güçsüzlüğünü görerek, onların kendisini Allah'a ortak koşmalarını yadırgıyor.
6 "Selâm!": Barış. İnananlarin karşılaştıklarında birbirlerine söyledikleri, iyi dilek ifadesidir.
7 "Örnek vermek" [Örnek vurmak], Sikke vurmaya benzer. Bkz. 13/Ra'd, 17. Matta, XIII, 4-32; Markos, IV, 1-34; Luka, VIII, 5-18.
8 "Ürün": Meyve.

olmayan kötü bir ağaçtır. [1]

27. Allah, inananları, şimdiki hayatta ve öte dünyada sağlam bir söz [2] ile sabit tutar. Hâinleri de Allah saptırır. Ve Allah, dilediğini yapar.

§5. 28. Görmedin mi, Allah'ın iyiliğini inkârla değiştirenleri ve toplumlarını yıkım yurduna sürükleyenleri,

29. Cehennem'e, oraya düşecekler? Ve o, ne kötü konaktır!

30. Ve Allah'ın yolundan saptırmak için, O'na eşler koştular. De ki: "Bir süre yararlanın bakalım! Evet, çünkü dönüşünüz Ateş'edir."

31. İnanan kullarıma söyle, alış-veriş ve dostluğun olmayacağı bir gün gelmeden, namazı kılsınlar ve kendilerine verdiklerimizden gizli ve açık bağışlasınlar.

32. Allah, gökleri ve yeri yaratan, yukarıdan su indirendir; sonra onunla sizin için yiyecek olarak değişik meyveler çıkardı ve izniyle denizde yüzmek üzere gemileri emrinize verdi. Ve nehirleri emrinize verdi. [3]

33. Ve dâimî bir dönüş hâlinde olan Güneş'i ve Ay'ı emrinize verdi. Ve geceyi ve gündüzü emrinize verdi.

34. O'ndan istediğiniz her şeyden size vermiştir. Ve eğer Allah'ın iyiliklerini sayacak olsanız, sayamazsınız. İnsan, büyük hâindir, gerçekten, büyük nankör!

§6. 35. Ve bir zaman, İbrahim şöyle demişti: "Ey Rabb'im! Bu bölgeyi [4] güvenli kıl; beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut.

36. "Ey Rabb'im! Gerçekten onlar, çok insanları saptırdı! Kim bana uyarsa o bendendir. Kim bana karşı gelirse... Sen, gerçekten bağışlayıcısın, merhametlisin!

37. "Ey Rabb'imiz! Ben, çocuklarımdan bir bölümünü, namazı kılmaları için senin Kutsal Ev'inin [5] yanında, gerçekten tarıma elverişsiz bir vâdiye yerleştirdim. [6] Rabb'imiz! İnsanların bir bölümünün gönüllerini onlara yönelt. Ve onları meyvelerle besle. Belki şükrederler?

38. "Ey Rabb'imiz! Gerçekten sen, gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin; -ne yerde ne de gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz!-

39. "Övgü Allah'adır ki ihtiyarlığa rağmen bana İsmail ve İshak'ı verdi. Elbette,

---

1 "Kötü ağaç" deyimi, yenmeyen, çok acı olan ve sökülüp atılan "Ebu Cehil karpuzu" denilen acı bir hıyar türünü niteler gibidir. "İyi ağaç" ve "kötü ağaç" için ayrıca bkz. Mezmurlar, 1/3-4; Yeremya, 11/19; Matta, 7/17-19.

2 "Sağlam bir söz," inancın ifadesi olan Kelime-i Şahâdet'tir (ki, inanmış ölüp de kabre konduğunda bile, gelen sorgu meleklerine doğru cevap verebilmesi için, kabrin başında kendisine telkin edilip hatırlatılır).

3 Bu âyet, anlam bakımından, Allah'a ortak koşulan "rakipler"i konu alan 30. âyetle ilişkilidir.

4 "Bölge," "Beled" kelimesi, hem "bölge" hem de "şehir" anlamına geliyor. Burada ise, Mekke bölgesi kastedilmiştir.

5 "Kutsal Ev" için bkz. 2/Bakara, 125-127; 5/Mâide, 97; ayrıca bkz. İşaya, LX, 7.

6 Harfi harfine: İskan ettirdim. Mekke'nin verimsiz topraklarına Hz. İsmail ve Hacer yerleştiler. Hacer ve İsmail hakkında bkz. Yaratılış, XVI, XVII, 18-20, XXV, 12-18.

evet Rabb'im, duaları duyandır.

40. "Ey Rabb'im! Beni ve neslimden bir kısmını namazı kılanlardan eyle. Ve duamı kabul buyur, ey Rabb'imiz!
41. "Ey Rabb'imiz! Hesabın kurulacağı günde, beni, annemi, babamı ve inananları bağışla."
42. Sakın, Allah'ı, hâinlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne kadar, onlara bir süre veriyor,
43. o zaman onlar, başları yukarı kalkmış, korkudan gözleri donup kalmış ve kalpleri bomboş hâlde, koşuşurlar.
44. Ve insanları, kendilerine cezanın geleceği gün ile uyar; sonra hâinlik edenler diyecekler ki: "Ey Rabb'imiz! Yakın bir zamana kadar bize süre ver ki çağrına cevap verelim ve elçilere uyalım!" Siz, daha önce, ortadan kalkmayacağınıza yemin etmemiş miydiniz! [1]
45. Ve kendilerine zulmedenlerin yerlerinde oturuyordunuz! Bununla birlikte, onlara yaptıklarımız, size açıkça belli olmuştu. Ve sizin için örnekler veriyorduk!
46. Ve elbette onlar, planlarını kurmuşlardı; oysa bu planları Allah'ın katındaydı! [2] Onların planları, dağları yerinden oynatacak olsa bile!... [3]
47. Sakın, Allah'ın elçilerine verdiği sözden cayacağını sanma. Gerçekten, Allah güçlüdür, intikam alıcıdır.
48. O gün, yer başkasıyla değiştirilecek [4] -ve gökler de- ve tek, en üstün egemen Allah'ın huzuruna çıkacaklar.
49. Ve o gün, suçluları, birlikte zincirlere vurulmuş göreceksin:
50. Gömlekleri katrandan, yüzlerini de ateş bürüyecek.
51. Ki Allah, herkese, yaptığının karşılığını versin. Gerçekten Allah, hesapları çabuk görür.
52. İşte, insanlar için bir bildiri: Onunla uyarılsınlar ve yalnız şunu bilsinler: O, tek Tanrı'dır ve kavrama yeteneği olanlar hatırlasınlar.

1 Bkz.âyet, 19.
2 Allah'ın elleri arasındaydı.
3 Cümlenin devamı anılmıyor. Devamı şöyle anlaşılabilir: "...Allah'ın planıyla hiçbir şekilde karşılaştırılamaz."
4 Bkz. Ahd-i Cedîd, Yuhanna'nın Vahyi, XXI.

Sûre 15

Hicr

Sûre, adını, 80. âyetten almıştır. el-Hicr, Kuzey Arabistan'da bir bölge ve Sâlih Peygamber'in memleketinin ismidir. Hicretten Önce (87. âyet dışında) 54. sırada inmiştir, 99 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Râ. [1] Bunlar, Kitab'ın ve apaçık bir Kur'an'ın âyetleridir. [2]

2. O inkârcılar, zaman zaman teslim olmayı temenni edecekler.

3. Bırak onları yesinler, bir süre yararlansınlar; onları, boş umut oyalasın. Ama onlar, yakında bilecekler.

4. Yok ettiğimiz hiçbir kent yoktur ki hakkında bilinen bir yazgı olmasın. [3]

5. Bir toplum, ecelini ne öne alabilir ne de erteleyebilir. [4]

6. Ve onlar [5] dediler ki: "Ey sen, kendisine Kur'an indirilen! Gerçekte sen, kesin delisin! [6]

7. "Doğrulardan isen, niçin bize meleklerle gelmedin?"

8. Biz, melekleri, ancak gerçekle [7] indiririz ve o zaman, insanlara aslâ göz açtırılmaz. [8]

9. Evet, Kur'an'ı biz indirdik. Onun koruyucusu da elbette biziz. [9]

10. Ve hiç kuşkusuz, senden önce, [10] eski topluluklara da gönderdik.

11. Ve onlara, hiçbir elçi gelmedi ki, onu, alaya almış olmasınlar.

12. İşte böylece biz, onu [11] suçluların kalplerine sokarız.

---

1 "Elif Lâm Râ" için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 "Kur'an." [Okuma] "Kitap" ve "Kur'an" kelimeleri burada eşanlamlıdır.

3 Allah'tan. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

4 Önceden tam olarak belirlenmiş vakitten önce ecel tamamlanamaz.

5 Mekke tanrılar uyduranları.

6 "Deli" (mecnun) kelimesi, aynı zamanda, "bir cin tarafından ele geçirilmiş" anlamına da gelir.

7 Açık ve bütünsel gerçek, kesin cezadır.

8 Peygamberlerin dönemi, çağrı ve hatırlatma dönemidir; meleklerin dönemi ise yargılama dönemidir.

9 Müslümanlar, şartlarının elverişsizliğine karşın, Kur'an'ın asırlar boyu eksiksiz olarak korunmuş olmasının bir mucize olduğunu düşünürler.

10 Ey Muhammed!

11 "İşte böylece biz onu..." Yani alay etmeyi. Bu âyet, geçmişin örnekleriyle güncel olguyu birbirine bağlıyor: Mekkelilerin sonunun da aynı olacağına işaret ediyor (Âyet, 13.)

13. Onlar buna [1] da inanmayacaklar; oysa, arkalarında eskilerin örneği vardır. [2]
14. Ve onlara gökten bir kapı açsak ve oradan yukarı çıkabilseler bile,
15. "Gözlerimiz boyandı, daha doğrusu bize büyü yapıldı!" diyecekler.
§2. 16. Hiç kuşkusuz, gökte burçlar belirledik ve seyredenler için onu süsledik.
17. Ve onu, kovulmuş [3] her şeytandan koruruz.
18. Ancak, kulak hırsızlığı yapan başka, o zaman, onu parlak bir göktaşı kovalar. [4]
19. Ve yere gelince, onu da yaydık, oraya sabit dağlar yerleştirdik ve orada, ölçülü bir şekilde, her şeyden bitirdik.
20. Ve orada, hem size ve hem de sizin besleyemeyeceğiniz varlıklara [5] beslenme imkânı sağladık.
21. Ve hazineleri yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Bununla birlikte biz, onu, ancak belli bir ölçüye göre indiririz. [6]
22. Ve rüzgârları aşılayıcı olarak göndeririz; yukarıdan su indiririz de sizi, onunla sularız. Yoksa siz, onu depolayamazdınız.
23. Ve gerçekten, hayatı da ölümü de veren biziz, arkalarında vâris [7] kalan da yalnız biziz.
24. Ve hiç kuşkusuz, sizden önde gidenleri de biliriz, geride kalanları da biliriz.
25. Evet, onları toplayacak olan Rabb'indir. Gerçekten O, bilgedir, bilendir!
§3. 26. Ve hiç kuşkusuz biz, insanı, çınlayan kilden, işlenebilen çamurdan yarattık. [8]
27. Ve Cin'i [9] de daha önce, öldürücü sıcaklıktaki ateşten yaratmıştık.
28. Ve Rabb'in meleklere şöyle demişti: "Evet, ben, çınlayan kilden, işlenebilen çamurdan bir insan yaratacağım;
29. onu yapıp ruhumdan üflediğimde, önünde secdeye kapanın."
30. Bunun üzerine, bütün melekler hemen secde ettiler,
31. İblis [10] dışında; o, secde edenlerle birlikte olmayı reddetti.

---

1 Mekkeliler, bu Kur'an'a inanmazlar.

2 Harfi harfine: Oysa eskilerin tutumu geçmiştir. (dolayısıyla onlar tarafından bilinmektedir).

3 Harfi harfine: Taşlanarak uzaklaştırılmış.

4 Göğün kapılarına gelip kulak hırsızlığı yapmak isteyen şeytanlara işaret. Bu konu, 37/Saffat, 6 ve devamında daha geniş olarak açıklanmaktadır. Ayrıca, Adn Cenneti'nin korunmasıyla görevlendirilmiş Kerubin meleklerinin kılıcıyla da karşılaştırın. (Yaratılış, III, 24.)

5 İnsanların hiçbir katkısı olmaksızın, yalnızca Allah'ın beslediği varlıklar...

6 İnsan için.

7 "Vâris" yani, her şeyin yine kendisine döneceği ve herkesten sonra baki kalacak olan.

8 Bkz. 55/Rahman, 14.

9 "Cin'i." Yani, en üstün derecede olan İblis'i.

10 "İblis" Şeytan'ın ismidir. Burada bu isim kullanılmıştır. Muhtemelen Grekçe "Diabolos"un Arapçalaşmış şeklidir. Bkz. 2/Bakara, 34'ün notu.

32. O zaman Allah, "Ey İblis! Secde edenlerle birlikte olmayışının nedeni nedir?" dedi. [1]
33. O, "Çınlayan kilden, işlenebilen çamurdan yarattığın bir insana secde edemem!" dedi.
34. Ve Allah dedi ki: "Çık buradan! Çünkü sen kovulmuş birisin!
35. "Ve Karşılık Günü'ne kadar, evet, lânet senin üzerinedir!"
36. O, "Ey Rabb'im! Yeniden dirilecekleri güne kadar bana bir süre ver" dedi.
37. Allah dedi: "Haydi sen, kendilerine süre verilenlerdensin,
38. bilinen vaktin gününe kadar."
39. O, dedi: "Ey Rabb'im! Beni yanıltttığın için, [2] ben de kesinlikle yeryüzünde kötülüğü onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini yanıltacağım,
40. onlardan seçkin kulların ayrı."
41. Allah dedi ki: "İşte, belirlediğim doğru yol:
42. Kullarım üzerinde, senin bir gücün olmayacak. Ancak sana uyan şaşkınlardan başka,
43. ve Cehennem, onların [3] hepsine buluşma yeri olacak:
44. Onun yedi kapısı vardır; her kapıda, onlardan, belirlenmiş bir topluluk olacak."

§4. 45. Evet takvâlılar, bahçelerin ve pınarların başındadır!
46. "Oraya güvenlik içinde, barışla girin!"
47. Ve biz, onların gönüllerinde olabilecek kini söküp atacağız. Artık onlar, taht-lar üzerinde, karşı karşıya oturan kardeşler gibi olacaklar.
48. Orada, onlara yorgunluk gelmeyecek ve oradan çıkarılmayacaklar.
49. Benim gerçekten bağışlayan, merhamet eden olduğumu, kullarıma bildir [4]
50. ve cezamın da can yakıcı ceza olduğunu!
51. Ve onlara, İbrahim'in konuklarını da bildir, [5]
52. hani İbrahim'in yanına girdiklerinde: "Selâm" [6] demişlerdi. O, "Gerçekte siz bizi korkutuyorsunuz!" demişti.
53. Onlar da, "Korkma! Evet, biz sana, bilgin [7] bir oğul haber veriyoruz" dediler.

---

1 "Allah...dedi." Metinde, yalnızca "O...dedi" şeklindedir. Aynı şekilde, bundan sonra gelen âyetlerde de sahne değişimi ile ilgili bir belirti yoktur.

2 Suç işlemeye yöneltttiğin için.

3 Yanılmışların.

4 Hitap burada Hz. Muhammed'e yöneliyor.

5 Bkz.11/Hud, 69; 51/Zâriyât, 24. Hz. İbrahim'in konukları Bkz. Yaratılış, XVIII'de geçen meleklerdir.

6 "Selâm": Barış, inananların, aralarındaki gündelik selâmlaşmaları.

7 "Bilgin", genellikle Allah için kullanılan "alim" ile aynı anlamdadır. Örnek için Bkz. 9/Tövbe, 115.

54. O, "Bana ihtiyarlık çökmüşken mi, haber veriyorsunuz? Öyleyse, bana neyle haber veriyorsunuz?" dedi.
55. Onlar, "Sana gerçeğe göre haber veriyoruz, öyleyse umutsuzlardan olma!" dediler.
56. O dedi ki: "Rabb'inin rahmetinden, sapkınlardan başka kim umut keser?"
57. Ve yine: [1] "Göreviniz nedir ey melekler?"
58. Dediler ki: "Gerçekte biz, suçlu bir topluma gönderildik.
59. "Lut'un ailesi bunun dışındadır, onların hepsini kurtaracağız,
60. kadını hariç." Kadınının geride kalanlardan olmasını kararlaştırmıştık. [2]
85. 61. Sonra elçiler, Lut'un ailesine gelince, [3]
62. o dedi ki: "Gerçekten siz alışılmadık kimselersiniz!"
63. Onlar dediler: "Aksine, biz sana, onların [4] kuşku duyup durdukları şeyi [5] getirdik.
64. Ve sana gerçeği getirdik. Ve gerçekte biz, doğru söyleyenleriz.
65. "Artık, geceleyin bir ara, aileni yola çıkar, sen de arkalarından yürü, hiçbiriniz dönüp arkaya bakmasın, size buyrulan yere doğru yürüyün."
66. Ve böylece ona, şu kararımızı bildirdik: [6] Sabaha çıkarlarken, o insanların sonları kesilmiş olacaktır.
67. Ve şehir sakinleri, güzel haberi sezerek ona geldiler.
68. O dedi: "Bunlar benim konuklarımdır, beni utandırmayın,
69. ve Allah'tan sakının, beni rezil etmeyin."
70. Onlar, "Biz seni insanların işine karışmaktan alıkoymamış mıydık?" [7] dediler.

---

1 "Ve yine." Metinde yalnızca "O dedi ki." Konuşan kişi, önceki âyettekiyle aynıdır. Sonraki gelişmeler için bkz. Yaratılış, Bab: XIX.

2 Meleklerin konuşmasından, birdenbire Allah'ın konuşmasına geçiliyor. Kitab-ı Mukaddes'in anlatımlarında da, rahatlıkla peygamberlerin konuşmalarından (Yaratılış, XVIII, 5) Allah'ın konuşmalarına (Yaratılış, XVIII, 10, 13, 14) geçiliyor. Öyle bir şekilde ki Allah'ın mı, yoksa peygamberlerin mi konuştuğu artık çok iyi ayırt edilemiyor. Söz öylesine iç içedir.

3 "Elçiler." Melekler, Lut'un yanına gelirken de insan kılığındaydılar. Bu yüzden Lut onları tanıyamadı.

4 Lut halkının.

5 Cezayı.

6 "Ona...bildirdik." Yani, Lut'a. Bu âyet, gelişmeleri önceden haber veren bir parantez niteliğindedir. Bundan sonraki âyette, Lut'un, cezanın geleceği sabahın gecesinde hemşehrileriyle olan tartışmalarını anlatıyor.

7 Bu çok özlü âyet değişik ifadelerle tefsir edilmiştir. Harfi harfine: Seni insanlardan alıkoymamış mıydık. Âyetin muhtemel anlamları: "Biz seni yabancılarla herhangi bir şekilde ilgilenmekten alıkoymamış mıydık?" veya yalnızca: "Sen olur olmaz kimselerle ilgileniyorsun."

71. O, "İşte kızlarım! Eğer yapacaksanız!" [1] dedi.
72. -Evet, inan olsun [2] onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı.-
73. Sonra, şafakla birlikte, Çığlık [3] onları yakalayıverdi.
74. Ve kentin altını üstüne getirdik, [4] üzerlerine taşlaşmış çamurlar yağdırdık.
75. İşte bunda, gerçekten, simgelerden anlayanlar için [5] deliller vardır!
76. Evet, o şehir, [6] iyice oturmuş bir yol [7] üzerindedir.
77. Gerçekten bunda, inananlar için bir delil vardır!
78. Eyke sakinleri [8] de hâin kimselerdi.
79. Biz de onlardan intikam aldık. Her ikisi [9] de gerçekten işlek bir yol [10] üzerindedir.

§6. 80. Ve hiç kuşkusuz Hicr [11] sakinleri de elçileri yalanladılar.
81. Onlara delillerimizi verdik ama yüz çevirdiler.
82. Ve onlar güven içinde, dağlardan evler yontuyorlardı. [12]
83. Sonra sabahleyin, Çığlık [13] onları yakalayıverdi.
84. Kazandıkları, kendilerine bir yarar sağlamadı.
85. Ve biz gökleri, yeri ve her ikisi arasındakileri, ancak gerçekle yarattık. Evet, Belirlenmiş Vakit [14] yoldadır. Ve güzel bir bağışlamayla bağışla! [15]
86. Senin Rabb'in büyük yaratıcıdır, bilendir.

---

1 "Eğer yapacaksanız." Harfi harfine: Eğer siz, (bir şey) yapmaya (karar vermişseniz). 12/Yusuf, 10'da olduğu gibi.
2 Ey Muhammed.
3 "Çığlık." Bir çığlık gibi, ansızın gelen helâk ve insanların feryâtları. Bkz. 11/Hud, 67 ve notu. Müslümanların geleneğine göre, bu öldürücü bir çığlıktır.
4 Harfi harfine: Onun altını üstüne getirdik.
5 Harfi harfine: "İşaretlerle ilgilenenler." Helâk için gelen taşların işaretli olduğunu belirten 11/Hud, 83. âyetle karşılaştırınız. Bundan şu anlaşılabilir: Doğru yolu bulabilmek için işaretlere iyi dikkat edenler için.
6 "O şehir", âyette yalnızca, "o" şeklindedir.
7 "İyice oturmuş bir yol." Yani, değişmez bir tanrısal iradeyi izlemiştir. Aynı şekilde, Mekkelilerin her sene Suriye'ye ticaret için yolculuk yaparken çok iyi tanıdıkları bir yola işaret edebilir.
8 "Eyke", Şuayb'ın memleketi olan Medyen'dir. Sodom'unkine benzeyen başka bir ders kaynağıdır.
9 "Her ikisi", Sodom ve Eyke.
10 "İşlek bir yol" ifadesi, "imâm" kelimesinin karşılığıdır. "İmâm", harfi harfine: Yol gösterme. Burada, 76. âyetteki anlam başka bir kelimeyle dile getirilmiştir.
11 "Hicr", Aynı zamanda bu sûrenin adıdır. Sâlih Peygamber'in memleketi olup günümüzde Medâinu Sâlih diye anılır. Suudi Arabistan'ın kuzeyinde yer alan Hicaz Demiryolu'nun üzerinde bulunur.
12 Hiçbir şey, bu mağara adamlarını tehdit edecek gibi görünmüyordu.
13 "Çığlık" için bkz. âyet 73 ve notu.
14 "Belirlenmiş Vakit": Kıyâmetânı.
15 Ey Muhammed! Sana sıkıntı verenleri.

87. Ve hiç kuşkusuz, biz sana, "Tekrarlanan yedi"yi [1] ve büyük Kur'an'ı [2] verdik.
88. Sakın, onlardan bazı kimselere geçici yararlanma olarak verdiğimize iki gözünü de dikme ve onlar hakkında üzülme. İnananlar için, kanatlarını ger. [3]
89. Ve de ki: "Evet, ben apaçık bir uyarıcıyım."
90. Tıpkı, komploculara karşı indirdiğimiz şeyin benzeri ile. [4]
91. Kur'an'ı, birbiriyle bağlantısız parçalar olarak niteleyenlere gelince,
92. Peki, and olsun Rabb'ine! Onların hepsini sorgulayacağız,
93. yapmış olduklarından.
94. Artık sana buyrulanı açıkça anlat, tanrılar uyduranlara aldırma.
95. Gerçekten, biz sana yeteriz, alaycılara karşı,
96. ki onlar, Allah'la birlikte başka bir tanrı belirleyenlerdir. Ama yakında bileceklerdir. [5]
97. Ve hiç kuşkusuz, gerçekte, onların söylediklerinden, gönlünün daraldığını biliyoruz.
98. Öyleyse, Rabb'ini övgüyle tenzih et ve secde edenlerden ol;
99. ve kesin olan sana gelinceye kadar, Rabb'ine kulluk et!

---

1 "Tekrarlanan yedi", muhtemelen, bir adı da bu olan 1. sûrenin yedi âyetine işarettir. Bu sûre namazın, her rekâtında okunur. (Bkz. 2/Bakara, 3). Ayrıca bu ifade, Kur'an vahyinin yedi biçimine de işaret olabilir. Tanrısal dualar, buyruklar, yasaklar, müştular, uyarılar, örnekler, öykülerdir. (Bu sınıflandırma bile kesin değildir.) Başkaları, bu ifadeyi "yedi senâ (Allah'ı övgü)" olarak çeviriyorlar. Bunlar, "mesânî" kelimesini "senâ" kelimesinin çoğulu olarak kabul ediyor. "Yedi"nin ise, sınırsızı simgelediğini söylüyorlar.

2 "Kur'an'ı." [Okuma'yı]

3 "Kanatlarını ger" yani, koruyucu kanatlarını... Bkz. 20/Tâhâ, 131 ve 33/Ahzâb, 52. Öyleyse, Hz. Peygamber, yalnızca düzenleyici vahiyler almıyordu. Aynı zamanda, bazen sitemler, öğütler de alıyordu ki bunlar, onun özel durumunu halka açıklamış oluyordu. Nitekim, Hz. Musa da, karışık olarak ve belirli tarihsel şartlara göre vahyedilen cesaretlendirici ifadeler, sitemler ve yasa metinleri alıyordu. Örneğin, Ahd-i Atik, Çıkış, XVIII, 15-16'da ona vahyin geliş vesileleri açıklanıyor. Bu durumlar göz önüne getirilerek onun peygamberlik samimiyetinin kuşku konusu edilmesi düşünülemez. Aynı şekilde, bir tanrısal eser olan Kur'an hakkında da hiçbir şekilde kuşku düşünülemez.

4 Daha önce Hz. Sâlih'e karşı komplo kuranları yakalayan cezanın aynısıyla bunları da korkut. İşaret edilen husus için bkz. 27/Neml, 49

5 Bkz. 16/Nahl, 51.

Sûre 16

Nahl

Sûre, adını 68. âyetten almıştır. Hicretten Önce (son üç âyet dışında) 70. sırada inmiştir, 128 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Allah'ın buyruğu yoldadır. Öyleyse, onu çabuklaştırmayın. Münezzehtir O! O, ortak[1] koşulanlardan aşkındır.

2. O, buyruğuyla melekleri, ruh ile kullarından dilediğine, şunun için indirir: "Uyarın ki, gerçekte benden başka tanrı yoktur. Öyleyse benden sakının."

3. Gökleri ve yeri gerçekle yaratmıştır. Ortak koşulanlardan[2] aşkındır.

4. İnsanı, bir sperm damlasından yaratmıştır. Bir de bakıyorsun ki, o apaçık bir düşman kesilmiş.

5. Ve hayvanları da yaratmıştır. Onlarda sizin için sıcak giysiler[3] ve daha birçok yararlar vardır ve onların bir kısmını da yersiniz.

6. Ve sizin için onlarda, akşamleyin getirirken, sabahleyin otlağa salıverirken ne de övünç vardır!

7. Ve onlar, kendi kişisel çabanızla zor varacağınız bir ülkeye, yüklerinizi taşırlar. Gerçekten de Rabb'iniz sevecendir, merhametlidir.

8. Ve atları ve katırları ve eşekleri, binesiniz diye, hem de gösteri için.[4] Ve O, onlardan daha bilmediğiniz neler yarattı.

9. Yolun doğrusu Allah'a aittir,[5] çünkü yolun eğrisi de vardır. Oysa, Allah dileseydi, elbette, hepinizi doğru yola iletirdi.

§2. 10. Gökten size su indiren O'dur. Ondan hem size içecek hem de otlatacağınız bitkiler vardır.

11. Onunla, size ekinler, zeytin ve hurma ağaçları, üzümler ve her türlü meyveleri yetiştirir. İşte bunda, düşünen kimseler için, gerçekten bir delil vardır!

12. Geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı emrinize verdi. Yıldızlar da O'nun buyruğuyla emrinize verilmiştir. İşte bunlarda, anlayan kimseler için, gerçekten, bir delil vardır!

13. Ve yeryüzünde, sizin için yarattığı rengârenk şeyler! Bunda da, hatırlamaya çalışan kimseler için, bir delil vardır.

---

1 Allah onların ortak diye ileri sürdükleri aracılardan, rakiplerden ve yarı tanrı niteliğini verdikleri varlıklardan uzaktır.

2 "Ortak koştukları." Bkz. âyet 1'in notu.

3 "Sıcak giysiler", Harfi harfine: Isınma aracı.

4 "Atları... gösteri için." "Yarattı" kelimesi anılmamış olsa da anlam olarak vardır. "Gösteri için" yani, bir süs ve dekor olsunlar diye.

5 "Yolun doğrusu(nu göstermek) Allah'a aittir.

14. Ve denizi de emrinize veren O'dur, ondan taze bir et yemeniz, takındığınız süsleri edinmeniz -ki gemilerin de denizde gürültüyle yüzdüğünü görürsün-[1] ve lütfunu aramanız için. Artık belki şükredersiniz?[2]
15. Ve yeryüzüne, sabit dağlar yerleştirdi, -çünkü sarsılabilirdi ve siz de birlikte,- ve nehirler ve yollar da: Belki doğru yolu bulursunuz?
16. ve hem de işaret noktaları olarak. Ve yıldızla da doğru yolu bulurlar.[3]
17. Öyleyse yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Ne! Hatırlamayacak mısınız?
18. Ve Allah'ın iyiliklerini sayacak olsanız, sayamazsınız. Evet, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
19. Ve Allah, gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilir.
20. Ve Allah'ın dışında taptıkları şeyler, hiçbir şey yaratamazlar. Aksine, kendileri yaratılmışlardır.
21. Diri değil, ölü varlıklardır. Ne zaman dirileceklerini de kestiremezler.[4]

§3. 22. Tanrınız tek bir Tanrı'dır. Ama öteki dünyaya inanmayanlar var ya, onların kalpleri inkârcıdır; öyleyken, onlar büyüklük taslamaktadırlar.
23. Evet, gizlediklerini de açığa vurduklarını da Allah bilir. O, büyüklük taslayanları, gerçekten sevmez.
24. Ve onlara, "Rabb'iniz ne indirdi?" diye sorulduğunda, "Öncekilerin masalları!" derler.
25. Böylece Diriliş Günü, kendi günahlarını tam olarak, bilmeden saptırdıkları kimselerin günahlarını da kısmen yüklenirler.[5] Taşıdıkları şey ne kötüdür, değil mi?

§4. 26. Onlardan öncekiler, plan yapmışlardı. Sonra Allah, binalarının temellerine geldi. Dolayısıyla tavan üstlerine çöktü ve ceza onlara, hiç kestiremedikleri yerden geldi.[6]
27. Sonra, Diriliş Günü, onları alçaklık içine atacak ve onlara şöyle diyecektir: "Uğrunda düşmanlık ettiğiniz ortaklarım nerede?" Kendilerine ilim verilmiş olanlar, şöyle diyecekler: "Evet, bugün, alçaklık ve yıkım inkârcılaradır,
28. ki kendilerine zulmederlerken melekler işlerini bitirir."[7] Onlar da teslim olup, "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk" diyecekler. Hayır, Allah yaptıklarınızı çok iyi bilir;

---

1 Hz. Muhammed, deniz yoluyla yolculuk etmiş olsa gerek.
2 Bkz. 45/Câsiye, 12
3 Gündüz dağlar, geceleyin ise yıldızlar yolculara yol gösterir.
4 Bu putlarla bir alaydır. Putlar, herhangi birini yaratmak veya diriltmek şöyle dursun, Diriliş Gününün bile ne zaman olacağını bilemezler.
5 "...günahlarını da kısmen yüklenirler." Bu ifade, 6/En'âm, 164. âyetle ters düşmez. Yalnızca başkalarını saptıranların cezası ikiye katlanır. Çünkü onlar iki kat bir sorumluluğu bizzat kazanırlar.
6 Harfi harfine: Bilincinde olmadıkları yerden...
7 İnkârcı durumdayken, meleklerin canlarını aldıkları inkârcıların vay hâline.

29. öyleyse, temelli kalmak üzere, Cehen-nem'in kapılarından girin. Büyüklük taslayanların oturacağı yer, ne kötüdür!
30. Takvâlılara, "Rabb'iniz ne indirdi?" [1] denince, onlar, "İyilik!" derler. İyi davrananlara, bu dünyada iyilik vardır. Öteki yurt ise, elbette daha da iyidir. Ve elbette, takvâlıların yurdu ne güzeldir!
31. Altlarından ırmaklar akan Adn Bahçe-leri'ne girerler. Onlar için, orada, dilediklerî her şey vardır. Allah, takvâlıları işte böyle ödüllendirir,
32. onlar, meleklerin, "Selâm size! Yaptıklarınıza karşılık girin Cennet'e!" diyerek, tertemizken canlarını aldıkları kimselerdir.
33. Bunlar, [2] kendilerine meleklerin veya Rabb'inin buyruğunun [3] gelmesinden [4] başka bir şey mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Ve Allah, onlara zulmetmemişti ama onlar kendilerine zulmetmişlerdi.
34. Yaptıkları kötülükler [5] onlara ulaşacak. Ve alay ettikleri şey, [6] onları çepeçevre kuşatacak.

§5. 35. Ve Allah'a ortak koşanlar, "Allah dileseydi, O'ndan başka hiçbir şeye, -ne biz ne de atalarımız- tapmazdık. O'nun yerine, hiçbir şeyi yasaklamazdık" dediler. Onlardan öncekiler de böyle davranmıştı. Artık elçilere, apaçık bildirimden başka ne düşer? [7]

36. Ve hiç kuşkusuz, her topluma, kendi içinden, "Allah'a kulluk edin ve Tağut'tan [8] kaçının!" diyen bir elçi göndermişizdir. Allah onlardan kimini doğru yola iletti kimi de sapkınlığı hak etti. Yeryüzünde gezin de yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu bir görün! [9]
37. Doğru yolu bulmalarına çok düşkünlük göstersen de Allah, saptıranı [10] doğru yola iletmez. Onların yardımcıları da bulunmaz.
38. Ve onlar, "Ölen kimseyi Allah diriltmez" diye var güçleriyle, Allah'a yemin ederler. Hayır! Bu, O'nun gerçek bir sözüdür -ama insanların çoğu bilmez,-
39. hakkında ayrılığa düştükleri şeyi, onlara açıkça ortaya koyması ve o inkârcıların da yalancı olduklarını bilmeleri için.

---

1 Aynı soru, hem inananlara hem de kâfirlere (âyet, 24) sorulur. "Dünya" ve "öteki dünya" kelimelerinin önemleri konusunda bkz. 2/Bakara, 85'un notu.
2 Şimdiki inkârcılar.
3 Ceza emrinin.
4 Canlarını almak için.
5 Yaptıkları kötülüklerin neden olduğu mutsuzluk.
6 Ceza.
7 Harfi harfine: "Elçilerin üzerinde bildirmeden başka ne vardır?" Elçi, onların tutumlarından sorumlu değildir. Sorumlu olduğu tek şey, taşıdığı görevi apaçık bir biçimde insanlara iletmektir.
8 "Tağut": Şeytan.
9 Kur'an, insanları, gözü kapalı inanmaya değil gezerek, tecrübe ederek inanmaya çağırır.
10 "...saptıranı", başkalarını. ("...saptırdığını", şeklinde de anlaşılmaya uygunsa da gerçeğe uygun değildir.)

40. Bir şey dilediğimizde, sözümüz ona "Ol" demekten ibârettir. Sonra, olur. Başka değil.

§6. 41. Ve kendilerine zulmedildikten sonra, Allah yolunda hicret eden kimselere gelince, hiç kuşku yok ki, onları bu dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Ve öteki dünyadaki karşılık ise elbette, daha büyüktür, keşke bilseydiler!

42. Onlar, sabreden ve yalnız Rab'lerine güvenen kimselerdir!

43. Senden önce de yalnız, kendilerine vahyettiğimiz adamlar gönderdik; -öyleyse Kitap halkına sorun, eğer bilmiyorsanız,- [1]

44. delilleri ve yazılı belgeleri! İnsanlara, kendilerine indirileni açıklayasın diye, sana da Kur'an'ı indirdik. Belki düşünürler.

45. Kötülük planları yapanlar güvende midirler, Allah'ın kendilerini yere batırmayacağından ya da cezanın, bilincinde olmadıkları bir yerden gelmeyeceğinden?

46. Veya güçsüz bırakmaksızın, [2] gezip dolaşırlarken onları yakalamayacağından?

47. Ya da korkulu durumdayken onları yakalamayacağından? Ama gerçekten, Rabb'in sevecendir, elbette merhametlidir.

48. Allah'ın yarattığı şeylerin gölgelerinin, Allah'a boyun eğip secde ederek sağa sola [3] uzandıklarını görmediler mi?

49. Ve göklerdeki ve yerdeki bütün canlılar ve bütün melekler, büyüklük taslamaksızın Allah'a secde ederler.

50. Üstlerindeki Rab'lerinden korkarlar ve kendilerine buyrulan şeyi yaparlar. [4]

§7. 51. Allah, "İki tanrı edinmeyin!" -O, gerçekten, biricik Tanrı'dır.- "Yalnız benden korkun" dedi.

52. Ve göklerde ve yerde ne varsa, O'nundur. Boyun eğme [5] de sürekli O'nadır. Öyleyse, Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz?

53. Ve iyilik olarak sahip olduğunuz ne varsa, Allah'tandır. Size bir zarar dokunduğunda, yalnız O'na sığınırsınız.

54. Sonra, zararı sizden giderince, içinizden kimileri, Rab'lerine, hemen tanrılar ortak ederler,

55. kendilerine verdiğimiz şeye nankörlük etmek için. Öyleyse, bir süre yararlanın bakalım! Sonra, yakında bileceksiniz! [6]

---

1 Bkz. 21/Enbiyâ, 7. "Kitap halkına sorun." "Kitap"ı bilenlere, vahyedilmiş şeriatı. Bu, bir meleğin gelmesini isteyen bilgisiz çok tanrıcılara bir öğüttür.

2 Allah'ı.

3 "Sağa sola", âyette, "sağa, sollara (şemâil)" şeklindedir. Muhtemelen ifadedeki bir ahenk için kelime çoğul getirilmiştir. "Doğular ve batılar" hakkındaki açıklamamız da hatırlansın. (7/A'raf, 137; ayrıca 22/Hac, 18'in notu.)

4 Kur'an okurken, bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bak. 7/206, dipnotu.

5 "Boyun eğme": Din. Bu kelime hem "din", hem de "karşılık" anlamlarına gelir.

6 Âyette, 1. çoğul kişiden 2. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.

56. Ve kendilerine verdiklerimizden, ne olduklarını bilmedikleri varlıklara [1] bir pay ayırırlar! And olsun Allah'a! Uydurduğunuz [2] şeylerden hiç kuşkusuz, sorguya çekileceksiniz.
57. Ve Allah'a kızlar isnad ederler, -Münezzehtir O!- bununla birlikte, arzu ettiklerini de kendilerine! [3]
58. Çünkü, onlardan birine, bir kız duyurulduğunda, içi öfkeyle dolarak yüzü simsiyah kesilir. [4]
59. Kendisine verilen kötü haber yüzünden, halktan gizlenmeye çalışır; -bu utanca karşın onu yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün?- Ne kötü karar veriyorlar, değil mi? [5]
60. Kötü örnek [6] öteki dünyaya inanmayanlara uyar; en yüce örnek ise Allah'a uyar. Ve O, güçlüdür, bilgedir.

§8. 61. Allah, insanları hâinliklerinden ötürü cezalan-dırsaydı, yeryüzünde [7] yürüyen yaratık [8] bırakmazdı. Ama O, onları belirli bir vâdeye [9] kadar erteler. Vâdeleri [10] gelince de onu, ne bir saat erteleyebilirler ne de öne alabilirler.
62. Ve beğenmediklerini [11] Allah'a malederler! Ve dilleri, en güzelin kendilerine ait olduğunu, yalan yere söyler durur! Kaçınılmaz biçimde onlara, ancak Ateş vardır ve onlar acımasızca itileceklerdir!
63. And olsun Allah'a! Senden önceki toplumlara da elçiler göndermiştik! Ama Şeytan, yaptıklarını [12] onlara güzel gösterdi. Peki, o gün, [13] koruyucuları da odur ve onlara, can yakıcı bir ceza vardır!
64. Ve sana Kitab'ı, ancak, ayrılığa düştükleri şeyleri, onlara açıkça anlatman için, inanan kimselere de bir yol gösterme ve rahmet olarak indirdik.
65. Allah, gökten bir su indirdi; sonra ölü yeryüzünü, o suyla diriltti. İşte bunda, dinleyen kimseler için, gerçekten, bir delil vardır!

---

1 Doğasını ve güçsüzlüğünü bilmedikleri varlıklara, putlara.
2 Puta tapıcıların uydurdukları ortak tanrılar.
3 Kendileri için erkek çocukların olmasını yeğlemelerine karşın, Allah'ın kızları olduğunu iddia edip bunları O'na ortak koşuyorlar. Nitekim melekler, puta tapanlar tarafından Allah'ın kızları kabul edilirdi. Bkz. 17/İsrâ, 40; 43/Zuhruf, 19.
4 Böylece onları birkaç yönden kınamaktadır: Hem Allah'a çocuk isnad etme edebsizliği, (kendileri için erkek çocuk arzu ettikleri hâlde) Allah'a isnad ettikleri çocukların kız olduklarını ileri sürme mantıksızlığı hem de beşikteki kız çocuklarını öldürme cinayeti.
5 Bkz. 81/Tekvir, 8.
6 "Kötü örnek..." yani, inanmayanlar, kötü örnek olarak gösterilmeye uygun kimselerdir.
7 Harfi harfine: Onun (yerin) üzerinde.
8 "Yürüyen yaratık" veya hiçbir canlı.
9 Bkz. 11/Hud, 3 ve notu.
10 Onların vâdesi, insanlar da dahil canlıların.
11 Kızları. (Bkz. âyet, 58 ve notu.)
12 Kendilerine peygamber gönderilen toplumların üyelerinin kötü davranışlarını.
13 Diriliş Günü.

§9. 66. Elbette evet, sizin için, hayvanlarda da bir düşünme konusu vardır: Size, onların karınlarındaki [1] fışkı ve kan arasından, boğazdan kolayca geçen saf bir süt içiririz,

67. ve hurma ve üzüm ağaçlarının meyvelerinden; [2] onlardan hem sarhoş edici bir içki hem de güzel bir besin elde edersiniz. Anlayan kimseler için, bunda bir delil vardır.

68. Ve Rabb'in bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlarda, ağaçlarda ve kovanlarda yuva edin.

69. "Sonra, her çeşit üründen [3] ye. Sonra, Rabb'inin açılmış yollarından yürü." Karınlarından, insanlara şifa olan çeşitli renklerde bir içecek [4] çıkar ki, gerçekten, düşünen kimseler için, bunda bir delil vardır!

70. Ve sizi Allah yarattı, sonra öldürür, içinizden bir kısmı da ömrünün en kötü zamanına ulaştırılır ki, bilirken bilmez olsunlar. [5] Gerçekten Allah bilir, gücü yeter!

§10. 71. Pay konusunda, Allah kiminizi kiminize üstün kılmıştır. Oysa, üstün kılınanlar, emirleri altında bulunanlarla, bu konuda eşit duruma gelecek biçimde paylarını vermezler. [6] Yoksa Allah'ın iyiliğini bile bile inkâr mı ediyorlar?

72. Allah size, kendinizden eşler var etmiştir. Eşlerinizden de çocuklar ve torunlar var etti ve size temiz şeyler verdi. Öyleyken yanlışa inanıyorlar da Allah'ın iyiliğini inkâr mı ediyorlar? [7]

---

1 Harfi harfine: "Karınlarındaki..." (Her çeşit hayvanın karnındaki, anlamında) "butûnihî" kelimesindeki zamirin tekil ve eril olarak gelmesi, ya her bir türün ayrı ayrı kastedilmesindendir ya da bizim de tercih ettiğimiz şu şekilde açıklanan gerekçedir: Kur'an'ın vahyedildiği dönemde, Arapça dilbilgisi, erkek ve tekil için kullanılan zamirin dişi için de kullanılmasına elveriyordu. Ama daha sonra bu durum, eskiyip uygulamadan kalktı. Bu tezi destekleyen bir durum da şudur: Bir taraftan, (cümlenin başında olduğu zaman) tekil erkek (müfred müzekker) fiil bugün bile hem erkek hem de dişi, hem tekil hem de ikil ve çoğul için kullanılır. (Bkz. Kur'an, 12/Yusuf, 30: "Kale nisvetün=kadınlar dediler" ifadesinde olduğu gibi. Nitekim bu cümledeki fiil, aslında erkek ve tekil için kullanılan bir fiildir. Öte yandan dişi tekil zamiri, her iki cinsin çoğulları için de kullanılır. Yine, belirteceğimiz gibi, "Biz ona üfledik..." meâlindeki 66/Tahrîm, 12'de erkek zamiri (fihî) Hz.Meryem'in yerini tutuyor. Aynı anlamı ifade eden 21/Enbiyâ, 91. âyette aynı isim yerine dişi zamiri (fîhâ) kullanılmıştır. (Ayrıca bkz. 35/Fâtır, 28; 43/Zuhruf, 13.)

2 Bu cümlenin sonunda "size içiririz" ifadesi gizlidir. Bu ve onu izleyen âyetten anlaşılıyor ki, bağcılık ve evcilleştirilmiş arıcılık, o günkü Araplar tarafından bilinmekteydi. Yine âyetten temiz besin ile sarhoş edici içki arasında net bir ayırım yapılmakta ve ikincisi temiz bir şey olarak kabul edilmemektedir.

3 "Her çeşit üründen." Botanikçi Dineverî'ye göre, "semerât" kelimesi çiçekler için de kullanılır.

4 "Bir içecek" yani, bal.

5 Harfi harfine: Bir ilimden sonra. Şöyle diyoruz: Yeniden, bir bakıma çocuk durumuna düşerler. Ayrıca bkz. 22/Hac, 5.

6 Bu bir yasaklama değil, insanlardaki bir gerçeği ortaya koymadır. Bir efendi kölesine iyi davranmak zorundadır ama bütün servetini ona verecek şekilde değil.

7 Bkz. 39/Zümer, 6.

73. Ve onlar, Allah'ın yerine, göklerden [1] ve yerden kendilerine verecek hiçbir ürünü olmayan ve buna güçleri yetmeyen nesnelere tapıyorlar.
74. Öyleyse, Allah'a benzeşler uydurmayın. Allah bilir, evet, oysa siz bilmezsiniz.
75. Allah, örnek veriyor: -Hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan- bir köle ile kendisine tarafımızdan verdiğimiz güzel bir paydan gizlice ve açıkça bağışta bulunan kimse. Bunlar eşit midirler? -Hayır! Şükür Allah'a!- [2] Ama onların çoğu bilmez.
76. Ve Allah, şu iki adamı da örnek veriyor: Biri dilsizdir, hiçbir şey beceremez ve koruyucusunun üstüne bir yüktür, -onu nereye gönderse, hiçbir iyilik getirmez;- bununla, dosdoğru bir yolda olup adaleti emreden kimse, eşit olur mu? [3]

§11. 77. Göklerin ve yerin gaybı, Allah'a aittir. Belirlenmiş Vakit? Bu, yalnız göz kırpması gibi ya da daha kısa bir zaman içinde olur! [4] Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir!

78. Ve Allah, sizi annelerinizin karnından, hiçbir şey bilmez durumda çıkardı ve size kulak, göz ve kalpler verdi. Belki şükredersiniz?
79. Göğün boşluğunda, boyun eğdirilmiş kuşları görmüyorlar mı? Onları, Allah'tan başka hiç kimse tutamaz. Gerçekten bunda, inanan kimseler için, deliller vardır!
80. Ve Allah, evlerinizi, size bir huzur mekanı yaptı, hayvanların derilerinden, yolculukta ve oturma zamanlarınızda kolayca taşıyacağınız evler belirledi. Hem de yünlerinden ve kürklerinden ve kıllarından döşeme eşyası ve bir süre yararlanacağınız nesneler. [5]
81. Ve Allah, yarattıklarından, size gölgeler yaptı. Ve dağlarda, sığınacağınız barınaklar meydana getirdi. Sizi sıcaktan koruyacak giysiler, sizi kendi hışmınızdan [6] koruyacak zırhlar verdi. Size olan iyiliğini, işte böyle tamamlamaktadır. Belki teslim olursunuz?

---

1 Göklerin rızkı yağmurdur.

2 "Şükür Allah'a." Daha önce (6/En'âm, 45), tercüme ettiğimiz ifadenin aynısı. Ama orada, "Övgü Allah'a" şeklinde çevirmiştik. (Orada her türlü inkârı ve insanlık dışılığı ortadan kaldırdığı için bu övgü yapılmıştı.)

3 "...eşit olur mu?" Önceki âyette söz konusu edilen iki kişi eşit olmadıkları gibi, bu âyette yer verilen iki kişi de eşit olamazlar. Son derece özlü olan bu iki âyet, Allah'ın yaratmasının birbirinden bunca farklı oluşunun (bkz. âyet 71) nedenlerini ne derece bilmediğimizi göstermektedir. Örneğin, son derece etkili ve açık bildirimde bulunan bir peygamber, bir bilgisiz, kör, sağır ve dilsizle eşit değildir. Yine, ruhsal bakımdan yoksul bir kimse, Allah'ın iki dünya zenginliğini verdiği kimseyle bir değildir.

4 Harfi harfine: Saat'in buyruğu, yalnızca bir göz kırpması gibi ya da daha kısadır. "Buyruk" aynı zamanda karar, düzenleme ve verilen emir anlamlarına gelir ki, bu anlamların hepsi Son Saat'e uygun düşer.

5 Metinde, "ev eşyası ve bir süreye kadar geçimlikler..." şeklindedir.

6 Yani, savaşta insanların birbirlerine indirdiği darbelerden..

82. Eğer sırt çevirirlerse, o zaman sana düşen, yalnızca, apaçık bir bildirimdir. [1]
83. Allah'ın iyiliğini bilirler, sonra da inkâr ederler. Gerçekten de onların çoğu inkârcıdır.

§12. 84. Ve her toplumdan bir tanık getireceğimiz gün, artık inkârcılara, ne söz hakkı verilir [2] ne de özürleri kabul edilir.
85. Ve hâinler, cezayı gördüklerinde, artık ne cezaları hafifletilir ne de onlara süre verilir.
86. Ve tanrılar uydurup ortak koşanlar, tanrılarını gördüklerinde, "Rabb'imiz! Senin yerine yalvarmış olduğumuz ortaklarımız işte bunlardır!" diyecekler. Ama onlar, bunlara, "Siz kesin yalancılarsınız!" diye cevap yetiştirecekler.
87. Ve o gün, Allah'a teslim olurlar ve uydurmuş oldukları şeyler, [3] onlardan kaybolup gider.
88. İnkâr eden ve Allah'ın yolundan alıkoyanlar var ya, yaptıkları bozgunculuğa karşılık, onlara, ceza üstüne ceza veririz.
89. Ve o gün, her toplumun içinden seçilmiş, kendilerine karşı, birer tanık göndereceğiz! [4] Sonra seni [5] de onlara karşı tanık getireceğiz. Bu Kitab'ı sana, her şey için, bir açıklama, bir yol gösterme, bir rahmet ve teslim olanlar için bir müştu olarak indirdik.

§13. 90. Evet, Allah adaleti, iyiliği, akrabaya verilmesini [6] buyurur; utanmazlığı, kötülüğü ve sınırları aşmayı yasaklar. Size öğüt verir. Belki hatırlarsınız?
91. Ve sözleşme yaptığınızda, Allah'ın sözleşmesini yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil tutarak iyice sağlama bağladıktan sonra, yeminleri bozmayın. Allah, yaptıklarınızı gerçekten bilir!
92. Ve bir toplum, diğerinden daha çok olduğu için, yeminlerinizi, aranızda bir aldatma aracı edinerek, ipliğini sağlam eğirdikten sonra bozan kadın gibi olmayın. [7] Allah, yalnızca sizi onunla sınamaktadır. Hiç kuşkusuz, hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz şeyi, Diriliş Günü, size açıklayacaktır.
93. Allah dileseydi, sizi bir tek toplum hâline getirirdi. Ama dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Hiç kuşkusuz, yaptıklarınızdan sorumlu tutulacaksınız.
94. Ve yeminlerinizi, aranızda bir aldatma aracı edinmeyin: O zaman, sağlam bastıktan sonra ayağınız kayar ve siz, Allah'ın yolundan alıkoymanız nedeniyle,

---

1 Harfi harfine: (Ey Muhammed!) senin üzerine apaçık bildirim.
2 "Söz hakkı." Harfi harfine: (Konuşma) izni.
3 Uydurup Allah'a yalan yere ortak diye ileri sürdükleri bütün tanrılar.
4 Kur'an bütün geçmiş peygamberleri kabul eder.
5 Ey Muhammed!
6 "Verilmesini" Harfi harfine: Vermeyi (hayır olarak).
7 İkiyüzlülük ve dürüstlüğü bozma, daha önceden sağlamca eğrilmiş ipi bozmaya benzetiliyor.

kötülüğü tadarsınız. Ayrıca sizin için, büyük bir ceza da vardır.

95. Ve Allah'ın sözleşmesini önemsiz bir karşılığa satmayın. Gerçekten, Allah katındaki, sizin için daha iyidir, eğer bilirseniz!

96. Yanınızdaki tükenir. Allah'ın katındaki [1] ise kalıcıdır. Sabredenlere karşılıklarını, yaptıklarının en güzeli ile [2] vereceğiz.

97. Kadın, erkek, kim inanmış olarak iyi iş yaparsa, ona hoş bir hayat yaşatacağız ve hiç kuşkusuz, karşılıklarını, yaptıklarının en güzeli ile vereceğiz.

98. Kur'an okuyacağında, kovulmuş Şeytan'dan Allah'a sığın.

99. Gerçekte, inananlar ve yalnız Rab'lerine güvenenler üzerinde, Şeytan'ın hiçbir gücü yoktur.

100. Onun gücü, ancak onu koruyucu edinenler ve Allah'a ortak koşanlar [3] üzerindedir.

§14. 101. Bir âyeti, başka bir âyetle değiştirdiğimizde, -ki Allah ne indireceğini [4] daha iyi bilir- onlar, "Sen yalnızca bir iftiracısın" derler. -Hayır! Ama onların çoğu bunu bilmez.-

102. De ki: "Onu, Kutsal Ruh, Rabb'inin katından, inananları güçlendirmek, teslim olanlara [5] yol gösterme ve bir müştu olmak üzere gerçekle indirmiştir."

103. Ve onların, "Evet, açıkçası ona biri öğretiyor!" [6] dediklerini, çok iyi biliyoruz. Oysa, kastettikleri kimsenin dili yaban-cıdır, [7] bu ise apaçık bir Arapça'dır!

104. Allah'ın delillerine inanmayanlar yok mu, Allah, onları doğru yola iletmez. Onlara, can yakıcı bir ceza vardır.

105. İftira düzenler, ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlardır ve işte onlar yalancılardır.

106. Kim inandıktan sonra, Allah'ı inkâr ederse!... -Kalbi inançla dolu olduğu hâlde baskı altında tutulan kimse dışında;- kim kalbini inkâra açarsa, işte Allah'ın hışmı, onlar üzerinedir ve onlar için, büyük bir ceza vardır.

107. Bu, onların şimdiki hayatı öteki dünyadan daha çok sevmelerinden ve Allah'ın da, inkârcı kimseleri doğru yola iletmemesinden ötürüdür.

108. İşte onlar, Allah'ın, kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. Ve işte onlar, aldırmaz kimselerdir.

109. Evet, onlar, öteki dünyada da kaybedenlerdir.

---

1 "Sizin yanınızdaki... Allah'ın katındaki..." Kasten belirsiz bırakılan ifadeler.

2 "Yaptıklarının en güzeli ile..." Yoksa yalnızca güzel davranışlarının karşılığı değil. Bkz. 9/Tövbe, 121'in notu.

3 Harfi harfine: "O'na ortak koşanlar."

4 "Ne indireceğini": Ne vahyedeceğini. Ayrıca bkz. 2/Bakara, 106.

5 "Teslim olanlar": Müslümanlar.

6 "Ona biri öğretiyor." Harfi harfine: Ona (bunu) öğreten bir insandan başkası değildir. (Muhammed'e, dediği şeyleri öğreten.)

7 Yalan yere Kur'an'ı kendisine isnad ettikleri kişinin dili Arapça değil. Burada söz konusu edilen Yahudi veya Hıristiyan bir kişidir. Ama kimliği konusunda görüşler farklıdır.

110. Zulme uğradıktan sonra hicret eden, -sonra savaşan ve sabreden,- kimselere gelince, evet, elbette Rabb'in, bundan sonra bağışlayıcıdır, merhametlidir.
111. O gün, herkesin gelip kendini savunacağı ve herkesin işlediğinin kendisine ödeneceği gündür. Ve onlar, haksızlığa uğratılmayacaklardır.
§15. 112. Ve Allah size, güven ve huzur içinde olan bir kenti örnek verir: Her taraftan, oraya bol bol ürün geliyordu. Sonra o, Allah'ın iyiliklerine nankörlük etti. Allah da yaptıklarına [1] karşılık, onlara, açlık ve kaygı karışımını tattırdı. [2]
113. Kuşkusuz, aralarından kendilerine bir elçi geldi ama onu yalanladılar. Hâinlik ederlerken, ceza onları yakalayıverdi.
114. Öyleyse, Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiklerinden yiyin ve Allah'ın iyiliğine şükredin. Eğer, yalnız O'na kulluk ediyorsanız.
115. Allah size ancak leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkasının adına kesilen hayvanı [3] yasaklamıştır. Ama kim baskı altında kalır da taşkınlık yapmaz, sınırı da aşmazsa, gerçekten Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir!
116. Ve kendi dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak, "Bu helâl, şu da haramdır" demeyin. O zaman, Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise, kurtuluşa eremezler!
117. Bu, az bir yararlanmadır ve onlar için, can yakıcı bir ceza vardır.
118. Sana, daha önce anlattıklarımızı, [4] Yahudilere de haram kılmıştık. Ve onlara zulmetmiyorduk: Onlar, kendilerine zulmediyorlardı.
119. Rabb'in, bununla birlikte, bilmeyerek kötülük işleyip de ardından tövbe eden ve bundan sonra, durumlarını iyileştirenler için, Rabb'in elbette bağışlayıcıdır, gerçekten merhametlidir!
§16. 120. İbrahim, gerçekten, Allah'a içtenlikle boyun eğen, başlı başına bir halktı; şu tanrılar uyduranlardan değildi.
121. O'nun iyiliklerine şükrediciydi. O da onu seçti ve doğru bir yola iletti.
122. Ona dünyada iyilik verdik. Ve gerçekte o, öteki dünyada da iyilerden olacaktır.
123. Şimdi de sana, "İçtenlikle İbrahim'in dinine uy. O aslâ tanrılar uyduranlardan değildi!" diye vahyediyoruz.
124. Cumartesi, gerçekte, o gün üzerinde ayrılığa düşenlere karşı belirlendi. Evet, Rabb'in, ayrılığa düştükleri şeylerde, Diriliş Günü, aralarında hüküm verecektir. [5]

---

1 "Yaptıklarına" kelimesinin çoğul gelmesi, "şehir"in topluluk ismi olmasındandır.
2 Kelimesi kelimesine: "Açlık ve kaygı giysisini."
3 Kesilirken Allah'ın adı yerine başkasının adının anıldığı hayvanı.
4 6/En'âm, 146. âyete işarettir.
5 Müslümanların geleneğine göre, cuma, Allah'ın Hz. Âdem'in hata işledikten sonra tövbesini kabul ettiği gündür. Hz. Âdem de bu günü, haftalık olarak Allah'a şükür günü olarak belirlemişti. Bu durum İsrailoğulları'nın, konuyla ilgili tartışmaya girmelerine kadar devam etti. O

125. Rabb'inin yoluna, bilgelikle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Evet, Rabb'in, kendi yolundan sapanları, daha iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.
126. Ve eğer ceza verirseniz, size yapılanın aynıyla karşılık verin. Sabrederseniz, hiç kuşkusuz bu, sabredenler için daha iyidir. [1]
127. Sabret! Sabrın ancak Allah'tandır. Onlara üzülme. Ve yaptıkları planlardan da sıkılma.
128. Evet, Allah, takvânın gereklerini yerine getirenlerle ve iyilerle birliktedir.

zaman Allah, kendileri için cuma yerine cumartesi gününü verdi. İslâm, Hz. Âdem'in bu geleneğini yeniden canlandırdı. Aynı şekilde denebilir ki, Allah, evrenin yaratılışını altıncı gün olan cuma günü bitirdi. Müslümanlar, hemen o gün, öğleden sonra O'na şükrederler ve bunu ertesi güne bırakmazlar.

1 Kısasa izin verilmiş ama bağışlama öğütlenmiştir.

Sûre 17
İsrâ

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce (26, 32, 33, 37, 75-80. âyetler dışında) 50. sırada inmiştir, 111 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Münezzehtir: Bir gece, kuluna,[1] Kutsal Mescid'den[2] kendisine kimi delillerimizi göstermek için, çevresini kutsadığımız çok uzak Mescid'e[3] yolculuk ettiren! Gerçekten O, duyandır, görendir.

2. Musa'ya, Kitab'ı[4] vermiş ve İsrailoğulları'na, "Benden başkasını kefil edinmeyin!" diyerek onu bir yol gösterme yapmıştık.

3. Ey, Nuh'la birlikte taşıdığımız kimselerin soyu! Gerçekten Nuh, çok şükreden bir kuldu.[5]

4. İsrailoğulları'na Anakitap'ta,[6] "Doğrusu yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz" diye kararlaştırdık.

5. Sonra, bu iki sözden[7] ilkinin zamanı gelince, karşınıza çok güçlü kullarımızı çıkardık. Onlar, evlerin içine sızdılar. Ve bu, yerine gelecek bir sözdü!

6. Sonra, size, onlara üstün gelme fırsatı verdik ve mallar ve oğullarla yardım ettik. Ve sayınızı daha çoğalttık.

7. -"İyilik ederseniz, kendiniz için iyilik etmiş olursunuz ve kötülük ederseniz, o da kendiniz içindir."- Sonra, son söz gelince, yüzünüzü kara etmeleri, önceden Mescid'e girdikleri gibi girmeleri, ele geçirdikleri yerleri büsbütün harap etme-

1 Muhammed'i.

2 Kâbe'den.

3 Bu mescid göklerde olmalı. (Yoksa Kudüs'teki Mescid-i Aksa değil. Çünkü, 30/Rûm, 3. âyet, Filistin'i "yakın topraklar" olarak niteler.) Burada Miraç olayı söz konusu edilmektedir: Hz. Muhammed, göklere çıkarıldığını, Allah'ın yüce huzuruna girdiğini, Cennet'i ve Cehennem'i ziyaret ettiğini, diğer olağanüstü tanrısal dünyaları gezdiğini görmüştür. Hz. Peygamber, tanrısal bir armağan olarak toplumu için günlük beş vakit namazı getirmiştir. Hatırlatalım ki, Müslümanlar, namazlarının son rekâtında tanrısal huzurda bulunuş duası (teşehhüd) okurlar. Bu duada, Miraç olayında Allah ile Hz. Muhammed arasında cereyan eden selâmlaşmada geçen aynı ifadeler yer alır. Bu dua, Allah'ın huzurunda bulunmayı soyut bir biçimde simgeler.

4 "Kitap" hakkında bkz. 2/Bakara, 44'ün notu ve 3/Âl-i İmran, 7. Ayrıca bkz. Ahd-i Atik, Tesniye, XXXIII, 4.

5 Allah'ın kuluydu. Bunun bir başka örneği için bkz. 3/Âl-i İmran, 15.

6 "Anakitap" için bkz. âyet, 2.

7 Âyet metninde "söz" kelimesi yoktur. Âyet, muhtemelen, Filistin'in, Nabuchodonosor tarafından istila edilişine işaret ediyor.

leri için oldu bu. [1]

8. Umulur ki, Rabb'iniz size merhamet eder. Ve eğer siz dönerseniz, biz de döneceğiz. Ve Cehennem'i, inkârcılara bir zindan olarak ayırdık. [2]
9. Evet, bu Kur'an, en doğru yola iletir ve iyi işler yapan inananları müştular. Gerçekten, onlar için, büyük bir karşılık vardır.
10. Ve öteki dünyaya inanmayanlara gelince, gerçekte onlar için, can yakıcı bir ceza hazırladık.

§2. 11. Ve insan, iyiliği dilediği gibi, kötülüğü de diler. İnsan, çok acelecidir.

12. Ve gece ve gündüzü iki delil olarak belirliyoruz. Sonra, gecenin delilini sileriz ve Rabb'inizin lütfunu aramanız, [3] ayrıca, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için, gündüzün delilini görünür kılarız. Ve her şeyi, ayrıntılı olarak açıklıyoruz.
13. Ve her insanın boynuna, kuşunu [4] bağladık ve Diriliş Günü, açılmış bulacağı bir belgeyi önüne çıkaracağız:
14. "Oku belgeni: Bugün, hesap görücü olarak sen, kendine yetersin."
15. Kim doğru yola gelirse, ancak kendi yararına yola gelmiş ve kim de saparsa, ancak kendi zararına sapmış olur. Ve hiçbir taşıyıcı başkasının yükünü taşımaz. Biz, bir elçi göndermedikçe, cezalandıracak değiliz.
16. Ve bir kenti yok etmek istediğimizde, şımarık insanlarına buyururuz ve onlar, orada sapkınlığı uygularlar. O zaman, oraya karşı söz gerçekleşir ve biz de orayı yerle bir ederiz. [5]

---

1 Bu âyet de, muhtemelen Romalıların Filistin'i ele geçirmelerine işaret ediyor.

2 Âyette, 2. çoğul kişiden, 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.

3 Bkz. 5/Mâide, 5. Gündüz aydınlığındaki çalışmalarınızla Rabb'inizin iyiliklerini arayasınız diye. Ayrıca bkz. 2/Bakara, 198 ve notu.

4 "Kuşu"(talih): Kaderi. Bkz. 7/A'raf, 131 ve notu.

5 Kader ile cüz'î irade problemi, insanoğlunu, öldükten sonra diriliş ve öteki dünyada hesap vermeye inandığından beri ilgilendirmiştir. Doğrusunu söylemek gerekirse, filozoflar sorunda bir ikilem görmüşlerdir: Eğer insanı kötülüklerinden sorumlu tutup bundan dolayı cezalandırmak gerekirse, o zaman eylemlerini ve bunları gerçekleştirme araçlarını seçmede kendisine irade özgürlüğü tanımak gerekir. Öyleyse Allah, yukarıda âtıl durumda mıdır? Hayır! Çünkü insan, Allah'ı her yerde hazır ve gücü sonsuz, her şeyi -hatta yalnızca insanı değil, onun eylemlerini de- yaratan olarak tanır. Öte yandan Allah'ın ilmi, geleceği kuşatır. Allah'ın her şeyi önceden yazması ve her yerde hazır ve nazır olması, insan sorumluluğunun temel ögelerini devre dışı bırakıyor. Kısacası, ya insan özgürdür ve Allah olması gerektiğinden daha az güçlüdür veya Allah mutlak güç sahibidir ve insan sorumlu değildir.

Bu ikilem, ancak bu iki uç noktayı birleştirmeye çalışan filozoflar için söz konusudur. İslâm ise ikilemi kabul etmez. O her şeyi yerli yerine koyarak problemi çözer: Tanrısal ve göksel olanı bir tarafa; beşerî ve dünyasal olanı ise diğer tarafa koyar. Kader ve öteki dünya hesabı göksel; insan sorumluluğunun nedeni ise dünyasaldır. İkisi arasında bağlantı kurmak gerekmez. Kur'an, Allah'ın niteliklerinden söz ederken O'nu, başka niteliklerin yanısıra, mutlak güç sahibi olarak da niteler. İnsanın hak ve görevlerini belirtirken de ona, yaptığı her şeyin hesabını vereceğini söyler. Öyleyse ikilem yoktur. Çünkü, birbirinden farklı iki âlemin gerçekleri arasında bir bağlantı kurmanın anlamı yoktur. Acaba, "Allah'ın, kulların amellerini terazilerde tartacağı" gerçeğinde, bu dünyanın

17. Nuh'tan sonra, nice kuşakları yok ettik! Ve kullarının günahlarından haberdar ve onları gören olarak Rabb'in yeter!
18. Her kim, çarçabuk geçeni dilerse, [1] dilediğimiz kimseye, dilediğimiz şeyi çabuklaştırırız. Sonra, ona Cehennem'i veririz; yerilmiş ve terk edilmiş olarak oraya düşecektir.
19. Ve kim de öteki dünyayı ister ve inanmış olarak onun için gerekli çalışmada bulunursa... İşte onların çalışmaları, kabul edilecektir! [2]
20. Tümüne, onlara da bunlara da Rabb'inin lütfundan veririz. Ve Rabb'inin lütfu, engellenemez.
21. Onların bir bölümünü, bir bölümüne nasıl üstün kıldığımıza bir bak! Oysa, gerçekten de öteki dünya, dereceler bakımından daha büyüktür ve üstünlükler bakımından da daha büyüktür.
22. Allah'la birlikte başka bir tanrı edinme, yoksa [3] yerilmiş ve terk edilmiş olarak otursun.

§3. 23. Ve Rabb'in, şunu kararlaştırdı: "O'ndan başkasına tapmayın. Anne-babaya iyilik edin; eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında ihtiyarlığa erişirse, artık onlara 'Öf!' deme ve onları azarlama ama onlara soylu söz söyle, [4]

24. ve onlara acıyarak alçakgönüllülük kanatlarını ger ve 'Rabb'im! Küçükken beni yetiştirdikleri gibi, sen de onlara merhamet et!' de."
25. -Rabb'iniz, içinizdekini en iyi bilendir. Eğer siz iyi kimselerseniz, gerçekten, O

---

soyut varlıklarının "Allah'ın huzuruna çıkış" âleminde somut şekiller alacağı görülmüyor mu? Burada Allah'ın mutlak gücünden söz ettikten sonra işaret etmek gerekir ki, Kur'an, esenliğe ermek için gerçekleştirilmesi gereken iş ve çabaları hatırlatıp vurgular. (Bkz. bu sûrede âyet 19 ve 53/Necm, 39.) Öyleyse, her iki gerçek de aynı anda söz konusudur. Ama her birisi kendi alanında. Acaba, insan çabasının gerekliliğine eşlik eden işte bu mutlak tanrısal güce inanmanın, ilk Müslümanları pasif bırakmak şöyle dursun, bugüne kadar eşine ve benzerine erişilememiş hızlı bir etkinliğe ve fetihlere yönelttiğini bilmeyen var mı? İslâm'dan söz ederken "kadercilik" diye adlandırılan şey, hareketsizliğin karşıtıdır. İnsanın kaderi kendisinden gizli olduğuna göre, insan tekrarlanıp duran tersliklere karşı bir şeyler yapmakla yükümlüdür. Ayrıca imkânsızlıklar karşısında acı çekmemeli, aksine, "Rabb'imin iradesi böyleymiş" diyerek teselli bulmalıdır. (Bkz. 57/Hadid, 22.) Benzer şekilde ikilemi reddetme ve problemi çözmedeki aynı rahatlık, Kitab-ı Mukaddes'te de yer almaktadır. Örnek olarak bkz. İşaya, VI, 9-13; Hezekiyel, XVIII.

1 Bu harfi harfine bir çeviridir, ki bunun anlamı devamında açıklık kazanıyor. "Çarçabuk geçen", bu dünya hayatıdır ki, onda her şey çabucak gelip geçer. Kim sırf onu dilerse, Allah kendisine verir. Ama yolunun sonunda Cehennem vardır.

2 Âyette tekil kişiden sonra çoğul kişi gelmiştir.

3 "Yoksa..." Bkz.4/Nisâ, 176'nın notu.

4 Buradan itibaren, inanmışın on iki temel görevi sayılmaya başlanıyor. Sonuncusu olan "büyüklenmenin kesin olarak reddedilmesi", 37. âyette yer alıyor. (Karşılaştırın: Ahd-i Atik, Çıkış, XX; Tesniye, V.)

da kendisine dönenleri [1] çok bağışlayıcıdır.-

26. "Ve bir de akrabaya ve düşküne ve yolcuya hakkını ver. Ama gereksiz yere saçıp savurma;
27. -evet, saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir ve Şeytan, Rabb'ine karşı çok nankördür.-
28. "Ve eğer Rabb'inden umduğun bir rahmeti bekleyerek, onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, o zaman, onlara uygun bir söz söyle. [2]
29. "Elini boynuna bağlama [3] ve onu büsbütün de açma, [4] yoksa [5] kınanmış ve bitmiş durumda otursun."
30. Evet, Rabb'in, dilediğine payı genişletir. Ölçüyle de verir. Evet O, kullarını çok iyi görendir ve haberdardır.

§4. 31. "Ve yoksulluk kaygısıyla çocuklarınızı öldürmeyin; [6] onları da sizi de besleyen biziz. Onları öldürmek, gerçekten büyük bir suçtur.
32. "Ve zinaya yaklaşmayın. Gerçekten o, bir utanmazlıktır. Ve ne kötü bir yoldur! [7]
33. "Ve haklı bir neden dışında, [8] Allah'ın dokunulmaz kıldığı kimseyi öldürmeyin; kim haksız yere öldürülürse, o zaman, onun velisine [9] bir yetki veririz; -o da öldürmede aşırı gitmesin!- Evet, ona yardım edilecektir. [10]
34. "Ve yetimin malına, erginlik çağına ulaşıncaya kadar, en güzel şeklin dışında, yaklaşmayın. Sözleşmeyi tam olarak yerine getirin, evet, sözleşme konusunda kişi, sorguya çekilecektir. [11]
35. "Ve ölçtüğünüzde, ölçüyü tam tutun ve doğru teraziyle tartın. Bu, sonuç bakımından daha iyi ve daha güzeldir.

---

1 Harfi harfine: "Sık sık geri dönen." (Abartı kalıbıdır.) "Sık sık dönen", "çok dönen" anlamındadır. Yani, "Çok tövbe eden." Aynı ifade, Kitab-ı Mukaddes'te de birkaç kez geçer. (Bkz. Hezekiyel, XVIII, 21; Yoel, II, 12-14.) II Tarihler, XXX, 9'da, halk Mabed'e "dönmeye", Allah'a "dönmeye" çağrılır: Allah da onlara "dönecektir", onları esaretlerinden "döndürecektir"...ifadeleri yer alır.

2 Eğer sen kendin muhtaç durumda bulunursan, gelen ihtiyaç sahiplerine nazikçe özrünü bildir.

3 "Elini boynuna bağlama." Vermeye hiç yanaşmayan cimri kimsenin tutumunu belirten bir deyimdir.

4 Bu da, tam tersine, savurgan kişinin durumunu belirten bir deyimdir.

5 Bkz. 4/Nisâ, 176'nın notu.

6 Arabistan'ın eski çok tanrıcılık geleneklerine işarettir. Bkz. 6/Enâm, 151.

7 Harfi harfine: Yol olarak ne kadar kötüdür!

8 Bu ifade, "Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın"a bir istisna olarak getirilmiştir. Bu haklı nedene örnek olarak, "kısas" ya da "savaş durumu" verilebilir. Bunlar, öldürme hakkını verir ve yasağı kaldırır.

9 Öcünü alacak yakınına. Bu "veli", Musevî şeriatı tarafından da tanınır. Örneğin bkz. Sayılar, XXXV, 12, 19; Tesniye, XIX, 6, 12; Yeşu, XX, 3, vs.

10 Öldürülen kişi, öcü alınarak..

11 Sözleşme konusunda kişi sorguya çekilecektir." Bu ifade, Arapça dilbilgisi açısından önemlidir. Kelimesi kelimesine çevirisi şöyledir: "Sözleşme sorguya çekilecektir." (Benzer kullanımlar için bkz. 33/Ahzâb, 15; 81/Tekvir, 8.) Bunun aksine 36. âyetin "Bütün bunlardan sorguya çekilecektir" ifadesinde kullanım "anhu" kelimesinin ilavesiyle normaldir.

36. "Ve hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyin ardına düşme. Kulak, göz ve kalp; gerçekte, insan bütün bunlardan sorguya çekilecektir. [1]
37. "Ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme; kuşkusuz sen, aslâ, ne yeri yarabilir ne de boyca dağlara ulaşabilirsin!
38. "Bunların her biri, Rabb'inin yanında, kötülüğü nefretle karşılanan şeylerdir.
39. "İşte bunlar, Rabb'inin bildirdiği bilgelikten sana, vahiylerdir! Sakın, Allah'la birlikte başka tanrı edinme. Yoksa [2] yerilmiş ve terk edilmiş olarak Cehennem'e atılırsın."
40. Rabb'iniz erkek çocukları size ayırdı ve meleklerden kendine kızlar mı edindi? Gerçekten siz, korkunç bir söz [3] söylüyorsunuz!

§5. 41. Ve biz, hiç kuşkusuz, hatırlamaları için, bu Kur'an'da, türlü biçimlerde açıklamalar yaptık! Ama bu, onlara, daha da uzaklaşıp kaçmaktan başka bir şey sağlamıyor.
42. De ki: "Eğer dedikleri gibi, O'nunla birlikte tanrılar olsaydı o durumda, onlar, Arş'ın sahibine karşı mutlaka bir yol ararlardı!" [4]
43. Münezzehtir O! O, onların söylediklerinden son derece aşkındır!
44. Yedi gök, yer -ve onlarda bulunanlar- O'nu tenzih ederler. O'nu [5] övgüyle tenzih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ama siz, onların tenzih etmelerini anlamazsınız. [6] Gerçekten O, sabırlıdır, bağışlayıcıdır!
45. Ve Kur'an okuduğunda, [7] senin ile öteki dünyaya inanmayanlar arasına koyu bir perde [8] çekeriz.
46. Ve onu anlarlar diye, kalplerine örtüler ve kulaklarına da ağırlık koyduk. Ve Kur'an'da, bir olan Rabb'ini andığında, onlar, ürkerek arkalarını dönüp giderler. [9]
47. Seni dinlediklerinde, neye kulak verdiklerini ve gizli toplantılarında o hâinlerin, "Siz yalnızca büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz!" dediklerini, biz çok iyi biliriz.
48. Senin hakkında nasıl örnekler verdiklerine bir bak! Bu yüzden sapmışlardır, artık bir yol da bulamamaktadırlar.
49. Ve dediler ki, "Sahi, biz kemik ve toz toprak olduktan sonra, gerçekten yeni bir yaratılışla diriltilecek miyiz?"
50. De ki: "İster taş olun ister demir,

---

1 Bkz. 17/İsra, 34. âyet.
2 Bkz. 4/Nisâ, 176'nın notu.
3 "Korkunç bir söz." Harfi harfine: Büyük bir söz. Bkz. 16/Nahl, 57 ve 43/Zuhruf, 19. âyet, tanrılar uyduran Arapların ve Bizanzlıların, meleklerin dişiliği konusundaki inançlarını reddetmektedir.
4 Bu tanrıları "meslekdaş" olarak (!) Allah ile birlikte güya gökte ikamet ederlerdi. Burada meskeni yeryüzü olan tanrılar edinip onlara tapmanın saçmalığını kanıtlamak için insana karşı bir kanıt kullanılmaktadır.
5 Allah'ı.
6 Hatta cansız varlıklar bile Allah'ı tenzih ederler. Bkz. 22/Hac, 18'in notu.
7 Ey Muhammed!
8 "Koyu bir perde", örtülmüş (ya da gizli), "iyice örten" anlamını pekiştirmek için kullanılmıştır.
9 Bkz. 16. âyetin notu ve 4/Nisâ, 176'nın notu.

51. ya da kalplerinizde büyük görülen yaratıklardan biri olun!" [1] O zaman, diyecekler ki: "Bizi yeniden kim geri döndürecek?" De ki: "Sizi ilk defa yaratan." Bu defa da sana başlarını sallayarak, "Ne zaman olacak bu?" diyecekler. De ki: "Yakın olması umulur.
52. "Sizi çağıracağı gün, O'nu överek çağrısına uyacaksınız ve ancak, pek az bir süre kaldığınızı düşüneceksiniz!"

§6. 53. Ve kullarıma de ki, en güzel olanı söylesinler. Evet, Şeytan aralarına sokulur. Gerçekten Şeytan, insan için ilân edilmiş [2] bir düşmandır!
54. Rabb'iniz, sizi daha iyi bilir. Dilerse, size merhamet eder ve dilerse, sizi cezalandırır. Biz seni [3] kendilerinden sorumlu olarak göndermedik.
55. Ve Rabb'in, göklerde ve yerde olan kimseleri daha iyi bilir. Ve elbette, peygamberlerin kimisini kimisine üstün kıldık ve Davud'a bir Zebur verdik. [4]
56. De ki: "O'ndan başka iddia ettiklerinize yalvarın! Göreceksiniz ki, ne sizin sıkıntınızı gidermeye ne de onu değiştirmeye güçleri yeter.
57. Onlar [5] da yalvarırlar, hangisi daha yakın olacak diye, Rabb'lerine bir yol ararlar. O'nun rahmetini umar ve cezasından korkarlar. Gerçekten Rabb'inin cezası korkulasıdır!"
58. Hiçbir kent yoktur ki, Diriliş Günü'nden önce onu yok etmeyelim veya çetin cezaya uğratmayalım. Bu, Yazgı'da [6] kayıtlıdır.
59. Ve bizi deliller [7] göndermekten alıkoyan, ancak, öncekilerin onları yalanlamasıdır. -Semudlara gözle görülebilir biçimde bir deve vermiştik. Ama ona zulmettiler.- Öte yandan biz, delilleri yalnız korkutmak için göndeririz.
60. Ve hani sana, "Rabb'in gerçekten bütün insanları kuşatmıştır!" demiştik. -Ve sana gösterdiğimiz o görüntüyü ve Kur'an'da lânetlenmiş ağacı, [8] yalnızca insanları sınamak için belirledik!- Ve onları korkutuyoruz ama bu, onları büyük bir azgınlığa sürüklemekten başka bir şeye yaramıyor!

§7. 61. Ve hani meleklere, "Âdem'e secde edin" demiştik, İblis'ten başka hepsi secde ettiler, o ise, "Balçıktan yarattığına mı secde edeceğim?" demişti. [9]
62. Yine demişti ki: "Benden üstün kıldığını görüyor musun? [10] Diriliş Günü'ne

---

1 Üstü kapalı bir ifade: Yine de hesabınızı vermek için diriltileceksiniz.
2 Veya, "apaçık".
3 Ey Muhammed!
4 Bkz. 2/Bakara, 253 ve notu.
5 İnsanın Allah'a ortak koşmak üzere -ortak- tanrı edindiği varlıklar.
6 Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
7 "Delil" için bkz. Markos, VIII, 12. Semud hakkında bkz. 7/A'raf, 65. Deve mucizesi hakkında bkz. 7/A'raf, 73.
8 "Lânetlenmiş ağaç" hakkında bkz. 44/Duhan, 43 ve 56/Vâkıâ, 52. Cehennem kaktüsüdür. Onu yemeye mecbur bırakılan Cehennem sakinleri ona lânet ederler.
9 Bkz. 2/Bakara, 34.
10 "Görüyor musun?": Kendini gördün mü? Buna benzer bir ifade ve açıklaması için bkz. 6/En'âm, 40 (ve notu), 47. Yalnızca burada, tümleç durumundaki zamir tekil, oralarda çoğuldur.

kadar beni ertelersen,[1] hiç kuşku yok ki, azı bir yana, onun soyunu, buyruğum altına alacağım."

63. Ve Allah dedi:[2] "Çekil git! Sonra, onlardan sana kim uyarsa... O zaman, evet, sizin karşılığınız Cehennem olacak. Yeterli karşılık!
64. "Onlardan gücünün yettiğini sözünle uzaklaştır, onlara karşı yaya ve atlılarını topla, mallarına ve çocuklarına ortak ol, kendilerine sözler ver!"[3] -Oysa Şeytan, yalnızca onları aldatmak için söz verir.-
65. "Kullarıma gelince, onlar üzerinde senin bir gücün olamaz." Dayanılacak kimse olarak Rabb'in yeter![4]
66. Rabb'iniz, lütfunu arayasınız diye, denizde gemileri sizin için yüzdürendir.[5] O, sizin için gerçekten merhametlidir!
67. Ve denizde size bir zarar dokunduğunda, yalvardıklarınız kaybolup giderler. O, kaybolmaz. Sonra O, sizi karaya çıkararak kurtarınca, yüz çevirirsiniz. Ve insan, çok nankördür!
68. Karada bel bağlayacak bir şey de bulmaksızın O'nun sizi yere batırmayacağından veya size karşı bir kasırga göndermeyeceğinden güvende misiniz?
69. Veya sizi, bir kez daha oraya[6] götürmesinden güvende misiniz? Sonra ortalığı yakıp yıkan bir fırtına[7] göndererek, inkâr etmenizden ötürü, sizi boğar; sonra da yaptıklarınızın hesabını, sizin adınıza bizden soracak hiç kimse bulamazsınız!
70. Ve hiç kuşkusuz, Âdemoğullarını üstün[8] kıldık. Ve onlara, karada ve denizde binecekleri araçlar verdik ve iyi yiyecekler verdik ve yarattıklarımızın pek çoğundan yetkin kıldık!

§8. 71. Her insan grubunu önderiyle[9] birlikte çağıracağımız gün, kimin kayıt defteri sağından verilirse, işte onlar, kayıt defterlerini okurlar. Onlara bir kandil fitili kadar bile haksızlık edilmez.

72. Ve bu dünyada kör olan, öteki dünyada da kör olacaktır ve yolca daha da şaşkındır.
73. Onlar, sana vahyettiğimizden başka bir şeyi, yalan yere bize isnad etmen umuduyla neredeyse, seni, vahyettiğimiz şeyden[10] saptıracaklardı. Ve ancak o zaman, seni dost kabul edeceklerdi.
74. Ve sana direnme gücü vermemiş olsaydık, gerçekten, onlara doğru birazcık

---

1 "Beni ertelersen": Beni serbest bırakırsan.
2 Âyette yalnızca "O dedi" şeklindedir.
3 Harfi harfine: Onlara zenginlik ve (gayri meşru) çocuk sağlamak için onları kendine ortak et.
4 Âyetin sonu, Hz. Muhammed'e hitaptır.
5 Deniz ticareti vasıtasıyla onun maddi iyiliklerindeki bağışını elde etmeye çalışasınız. Bkz. 2/Bakara, 198'ün notu ve 8/Enfal, 46.
6 "Bir kez daha oraya..." Yani, denize. Bkz. âyet, 67.
7 "Fırtına" için bkz. 41/Fussilet, 16'nın notu.
8 Bkz. 33/Ahzâb, 72'nin notu.
9 "Önderiyle=imâmıyla" 2/Bakara, 124'deki "yönetici" gibi.
10 Kur'an'dan veya bu tevhid dininden.

meyledecektin. [1]

75. O durumda sana, hayatın da iki katını, ölümün de iki katını tattırırdık. [2] Sonra, bize karşı, kendine bir yardımcı da bulamazdın.

76. Ve gerçekten, neredeyse seni ülkeden sürmek için, oradan uzaklaştıracaklardı, -her ne kadar, o durumda sana, uzun zaman düşman kalamayacak olsalar da,- [3]

77. senden önce gönderdiğimiz elçilerimize ilişkin geleneğe [4] göre... Sen geleneğimizde hiçbir sapma bulmayacaksın:

§9. 78. Güneşin batmaya yönelmesinden gecenin kararmasına kadar namazı kıl. Şafak Kur'an'ını da: Evet, kuşkusuz şafak Kur'an'ının [5] tanıkları vardır. [6]

79. Ve gece, sana özgü olarak, fazladan uyan. [7] Umulur ki, Rabb'in seni övülecek bir makama yükseltir.

80. Ve de ki: "Rabb'im! Girdiğimde, doğruluk girişiyle girmemi sağla; çıktığımda da doğruluk çıkışıyla çıkmamı. Ve bana katından bir güç, bir yardım edici ver."

81. Ve de ki: "Doğru geldi, yanlış yıkılıp gitti. Evet, yanlış, elbette yıkılıp gider."

82. Ve biz, Kur'an'dan, inananlar için rahmet ve şifa olanı indiririz. Oysa bu, hâinlerin yalnızca kaybını arttırır. [8]

83. Ve insana iyilik verdiğimizde, sırt çevirir ve yan çizer ve kendisine bir kötülük dokunduğunda da umutsuzluğa düşer: [9]

84. De ki: "Herkes, yaratılışına göre davranır; sonra, kimin yolunun daha doğru olduğunu, en iyi Rabb'iniz bilir."

§10. 85. Ve sana, Ruh hakkında soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabb'imin işindendir." [10] Ve size bilgiden, ancak çok az verilmiştir.

86. Eğer istesek, elbette, sana vahyettiğimiz şeyi alıp götürürüz; sonra, o konuda bize karşı, kendin için, bir kefil de bulamazsın,

---

1 Âyet, muhtemelen, peygamberliğin 6. senesinde Hz. Peygamber ve ailesinin dışlanması ve boykot edilmesi olayından hemen öncesine işaret ediyor. O zaman Mekkeli çok tanrıcılar, şu barış önerisinde bulunmuşlardı: "Sen bizim tanrılarımıza dil uzatma, biz de senin Tanrı'na dil uzatmayalım." Bkz. âyet: 109/Kâfirûn, 6. âyetin notu.

2 Muhtemelen bunun anlamı şudur: Bu dünya hayatında iki kat zilleti (Hz. Peygamber, çok tanrıcılığa ve uydurma tanrılara ödün verseydi ne büyük skandal olurdu!) ve ölümden sonra tanrısal cezanın iki katını... Hz. Peygamber'in hanımlarına iki kat ceza veya iki kat ödül verileceği belirtilir. Bkz. 33/Ahzâb, 30-31. Ayrıca bazı inkârcılar için bkz. 7/A'raf, 38; 35/Fâtır, 37; 34/Sebe, 37; 38/Sad, 61; 57/Hadid, 28.

3 Hz. Peygamber'in hicretini önceden haber vermekte ve yakında düşman üzerinde elde edeceği zaferi müştulamaktadır.

4 Karşılaştırın: Hz. İbrahim ve Hz. Musa ve diğerlerinin memleketlerinden çıkarılmaları.

5 Günün belirli zamanlarında kılınan namazlarda okunan Kur'an kastediliyor.

6 "Tanıkları vardır.": Başka bir anlam da "kendisine katılınır" şeklindedir. Melekler, sabah namazında okunan Kur'an'a katılır ve tanıklık ederler.

7 Gece namazı zorunlu değildir. Ama her takvalı müslüman, onu her gece kılmaya çalışır. Bunu kılmak için uykuyu bölmek gerekir. (Kişi, önce uyuyacak, sonra da geceleyin kalkacaktır.)

8 İnkârcılık bir günahtır. Bir peygamber geldikten sonra, bu daha büyük bir günah olur.

9 Bkz. 41/Fussilet, 51.

10 Bu, harfi harfine bir çeviridir. "Rabb'imin buyruğundandır" diye de çevrilebilir.

87. Rabb'inin rahmeti ayrı. O'nun sana lütfu, gerçekten büyüktür!
88. De ki: "İnsanlar ve cinler, bu Kur'an'ın bir benzerini [1] ortaya koymak için bir araya gelseler ve birbirlerine yardımcı olsalar, yine de onun benzerini, kesinlikle ortaya koyamazlar."
89. Ve hiç kuşkusuz biz, bu Kur'an'da insanlara her türlü meseli açıkladık. Ama insanların çoğu, inkârcılıktan başkasından kaçındılar.
90. Ve şöyle dediler: "Bize, yerden bir kaynak fışkırtmazsan, sana aslâ inanmayacağız!" [2]
91. Ya da: "Bir hurma bahçen ve üzüm bağın olup da aralarında gürül gürül ırmaklar akıtmazsan!"
92. Veya: "İddia ettiğin gibi, göğü tepemize parça parça düşürmezsen!" Ya da: "Allah'ı ve melekleri yardıma getirmezsen!"
93. Veya: "Altın süslemeli bir evin olmazsa!" Ya da: "Göğe yükselmezsen! Ama oradan, bize okuyacağımız bir kitap indirinceye kadar, göğe yükseldiğine aslâ inanmayacağız." De ki: "Tenzih ederim Rabb'imi! Ben elçi olan bir insandan başkası mıyım?"

XII. 94. Ve yol gösterme geldiğinde, insanların inanmalarını, "Allah, elçi olarak bir insanı mı gönderdi?" demelerinden başka hiçbir şey engellemez.

95. De ki: [3] "Yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, biz de elbette, onlara gökten elçi olarak bir melek indirirdik."
96. De ki: "Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter." O, kullarından çok iyi haberdardır, gerçekten, görendir.
97. Allah, kimi doğru yola iletirse, doğru yolu bulan işte odur. Kimi de saptırırsa, artık onlar için, O'ndan başka koruyucular bulamazsın. Biz onları, Diriliş Günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak, hep birlikte, yüzüstü sürükleriz. [4] Varacakları yer Cehennem'dir ki ne zaman soğuyacak olsa, hemen alevi onlara arttırırız.
98. Bu, onların karşılığı olacak, evet, çünkü onlar, delillerimizi inkâr ediyorlar ve diyorlar ki: "Kemik ve toz toprak olduğumuzda, yeniden yaratılıp diriltilecek miyiz?"
99. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerlerini de yaratmaya gücünün yettiğini görmediler mi? Oysa onlar için [5] kuşku götürmeyen bir süre belirlemiştir. Ama hâinler, inkârcılıktan başkasına yanaşmazlar.
100. De ki: "Rabb'imin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla, kesinlikle kısardınız! Ve insan çok cimridir!"

---

1 Daha önce, onun on sûresinin (11/Hud, 13) ve hatta bir tek sûresinin (2/Bakara, 23; 10/Yunus, 38) benzerini getiremeyecekleri belirtilmişti.

2 Mekke çok tanrıcılarının Hz. Muhammed'den istekleri. Tarih kitapları bu farklı kişilerin adlarını bile vermektedir. (Bakınız örneğin: Belazurî'nin Ensâbü'l-eşraf'ı, c.I, s.145-146.)

3 "De ki: Allah şöyle diyor:"

4 Harfi harfine: "Onları haşrederiz." Onları yüzleri yerde, ayakları meleklerin elinde sürükleyerek toplayacağız.

5 "Onların benzerlerini" ve "onlar için" ifadelerindeki zamirlerle, burada yalnızca insanlar kastedilmiştir.

§12. 101. Hiç kuşkusuz -istersen İsrailoğulları'na sor- Musa kendilerine geldiğinde, ona dokuz apaçık delil [1] verdik. Bunun üzerine Firavun kendisine, "Ey Musa! Ben seni kesinlikle büyülenmiş sanıyorum!" demişti.

102. O da, "Sen çok iyi biliyorsun ki bunları, ileriyi görme çağrıları olarak, ancak göklerin ve yerin Rabb'i indirmiştir ve ben de senin mahvolduğunu sanıyorum Firavun!" demişti.

103. Bunun üzerine Firavun, onları o yerden [2] uzaklaştırmak istedi. [3] O zaman, biz de onu ve yanındakilerin tümünü boğduk.

104. Ondan sonra İsrailoğulları'na, "O yere yerleşin!" dedik. Sonra, son söz [4] geldiğinde, sizi gruplar hâlinde getirdik.

105. Ve bunu, [5] ancak gerçekle indirdik ve o da gerçekle indi. Seni de [6] yalnız bir duyurucu ve uyarıcı olarak gönderdik.

106. Ve Kur'an ki onu insanların önünde, aralıklarla okuman için, bölümlere ayırdık. Ve onu, gerçek [7] bir indirişle indirdik. [8]

107. De ki: "Siz, ona ister inanın ister inanmayın. Ondan önce kendilerine ilim verilenlere okunduğunda, evet, hemen çene üstü yere kapanırlar,

108. ve "Rabb'imizi tenzih ederiz! Rabb'i-mizin sözü, elbette yerine gelecektir!" derler.

109. Ve ağlayarak çene üstü kapanırlar ve bu, onların alçakgönüllülüklerini arttırır. [9]

110. De ki: "İster Allah diye çağırın ister Rahman diye; çağırdığınız isim ne olursa olsun, en güzel isimler O'nundur. Namazında ne yüksek sesle oku ve ne de sesini alçalt ama ikisi arasında bir yol ara."

111. Ve de ki: "Övgü, çocuk edinmeyen, egemenliğinde ortağı bulunmayan, düşkünlükten dolayı [10] yardımcısı olmayan Allah'a özgüdür." Ve O'nu büyüklüğünce büyült. [11]

---

1 Hz. Peygamber'den rivayet edilen bir açıklamaya göre, bunlar, cumartesi ile ilgili olanı dışında (ki 16/Nahl, 124'de bunun nedenleri belirtildi) Kitab-ı Mukaddes'te yer alan On Emir'dir.

2 "O yerden." Acaba onları bir temerküz kampında toplayıp göz altında bulundurmak mı veya sürgüne göndermek mi istedi?

3 Metinde yalnızca, "O... istiyordu" şeklindedir.

4 "Son söz." Harfi harfine: Sonuncunun sözü. "Sonuncu" kelimesini genellikle "öteki dünya hayatı", yahut "öteki dünya" şeklinde çeviriyoruz. Ama burada, Efesoslulara Mektup I, 10'daki gibi "zamanların tamamlanması"; Yuhanna'nın Birinci Mektubu, II, 18, 19'daki "son saat" veya yalnızca, bu sûrenin 7. âyetinin sözünü ettiği "Kudüs'ün son yıkılışı" olarak da anlaşılabilir.

5 Kur'an'ı.

6 Ey Muhammed!

7 "Gerçek", metinde yoktur.

8 Burada, Samî dillerinin, bir gerçeği pekiştirmek için kelimeyi tekrar etmek şeklindeki bir uygulamasını görüyoruz. Başka dillerde de buna benzer örnekler vardır. Örneğin, Fransızca'daki, "Vivre sa vie=hayatını yaşamak" ifadesi gibi.

9 Kur'an'ın bu âyeti okunduğunda tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.

10 Allah, zaten kendisine erişmesi mümkün olmayan bir kötülüğe karşı koruyucuya muhtaç değildir.

11 "İnsanların nazarında O'nu büyük kıl" anlamında "O'nu büyült": O'nun büyüklüğünü ilan et!

Sûre 18

Kehf

Sûre, adını, 9, 10 vb. âyetlerden almıştır. Hicretten Önce (28, 83-101. âyetler hariç) 69. sırada inmiştir, 110 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Övgü, kuluna [1] Kitab'ı indiren ve onda hiçbir eğrilik bulundurmayan Allah'a özgüdür!

2. Onu dosdoğru kılmıştır ki Muhammed, [2] Allah katından çetin bir cezanın geleceği konusunda uyarsın, [3] iyi işler yapan inananlar için de güzel bir karşılığın bulunduğunu duyursun,

3. -orada temelli kalacaklardır,-

4. ve "Allah bir çocuk edindi" diyenleri uyarsın. [4]

5. Buna dair, bilgileri yoktur, atalarının da. Ağızlarından çıkan söz, ne ağırdır! Söyledikleri, yalandan başka bir şey değildir!

6. Bu Söz'e [5] inanmazlarsa, bıraktıkları eserlerden [6] dolayı, üzüntüden neredeyse kendini harap edeceksin!

7. Evet, onların hangisinin daha güzel iş yapacağını sınayalım diye, yeryüzündeki her şeyi ona bir süs yaptık.

8. Evet, oradaki her şeyi, kesin, dümdüz kuru bir toprak hâline getireceğiz.

9. Yoksa sen, Mağara ve Rakîm adamlarını, [7] delillerimiz içerisinde şaşılacak bir şey mi sandın?

---

1 Muhammed'e.

2 Muhammed, metinde yoktur.

3 Harfi harfine: "...doğru olarak. Kendi tarafından çetin bir cezanın geleceğini bildirsin..." şeklindedir. Farklı özneler, isim olarak belirtilmemiştir.

4 Hz. Peygamber'in bir sözüne göre, bu sûreyi okumak, insanı Deccal'a karşı korur.

5 "Bu söze": Bu Kur'an'a.

6 Kötü davranışlarının eserleri, kayıplarının ardından.

7 "Mağara ve Rakîm adamları." "Rakîm" kelimesi, bir yeri de ifade edebilir, etimolojik anlamın da gerektirdiği gibi genel olarak yazılı dokümanları da ifade edebilir. Şu gerekçelerden dolayı, birincisinden çok ikinci ihtimal daha güçlüdür: a) Çok erken dönemde bu anlam düşünülmüş. b) "Rakîm adamları" (Yazılı Metin adamları) ifadesinden, yazılı metinleri mağaralarda saklayan Essénien mezhebi anlaşılabilir. c) Âyet 21'deki "mescit" kelimesidir. Bu kelime, sözlükte, "secde edilen yer" demektir. Biz ise, Fransızca'ya mosquée (Müslümanların kullandıkları "mescit" kelimesinin Fransızcalaşmış şeklidir) diye çevirdik. Oysa Kur'an, Hıristiyan kiliselerini ve Yahudi sinagoglarını ifade etmek için değişik kelimeler kullanır (örnek olarak bkz. 22/Hac, 40). Buna karşılık Essénien mezhebi mensuplarının, kendi dua yerlerine "mescit" adını verdikleri bilinmektedir (bkz. Revue biblique, 1912, s. 234). d) Büyük müfessir İbn Kesir'in aktardığına göre, İbn Abbas, "Rakîm"in yazılı belge anlamına geldiğini söyler ve sonra Rakîm adamları ve öyküleri hakkında şu açıklamayı ekler: "Onların Hıristiyan oldukları söylenir. Ama Allah daha iyi bilir. Belli ki, Hıristiyanlıktan çok önceki bir döneme aittirler. Çünkü başka türlü Yahudi hahamları, ne bu işlerin ne de bu insanların öykülerini korumakla ilgilenmezlerdi. Yahudiler, Hıristiyanlığa karşıdırlar. Biz daha önce belirttik ki, Mekkelilere, Hz. Peygamber'e Kehf adamları,

10. Hani, o birkaç yiğit, mağaraya sığınmış ve "Ey Rabb'imiz! Tarafından bize bir rahmet ver ve bize durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla!" demişlerdi.

§2. 11. Bunun üzerine biz de, o mağarada, onların kulaklarını nice yıllar sağırlaştırdık. [1]

12. Sonra, iki taraftan hangisinin, [2] onların kaldıkları süreyi daha iyi hesaplayacağını ortaya çıkarmak için, onları dirilttik.

13. Onların anlatısını sana biz doğru olarak anlatacağız: Onlar Rab'lerine inanmış birkaç gençti; biz onların doğruluklarını arttırmıştık;

14. ve ayağa kalkıp şöyle dediklerinde, biz kalplerini sağlamlaştırmıştık: "Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir, O'nu bırakıp başka bir tanrıya yalvarmayız; yoksa, kesin, asılsız bir söz söylemiş oluruz.

15. "Şu bizim insanlarımız, O'nu bırakıp birtakım tanrılar edindiler. Onlar konusunda [3] açık bir kanıt getirmeleri gerekmez mi? Öyleyse, Allah'a karşı yalan uydurandan daha hâin kim olabilir?"

16. "Ve madem ki siz, onlardan ve onların Allah'ın dışında taptıklarından ayrıldınız, o zaman mağaraya sığının ki, Rabb'iniz, size rahmetini yaysın ve işinizde kolaylık sağlasın." [4]

17. Onlar mağaranın geniş bir bölmesinde bulunuyorlarken, güneşin, doğarken mağaralarından sakınarak sağa meylettiğini, batarken de sol tarafından geçtiğini görürdün. [5] Bu, Allah'ın delillerindendir. Allah, her kimi doğru yola iletirse, işte o, doğru yoldadır. Ve kimi de saptırırsa, o zaman ona, hiçbir koruyucu, hiçbir yönlendirici bulamayacaksın.

§3. 18. Onlar uykudayken, sen onları uyanık sanırdın. Biz, onları sağa ve sola döndürürdük. Köpekleri ise girişte, ayaklarını uzatmış durumdaydı. Onları görseydin, kendilerinden, kesin, geri dönüp kaçardın ve için kesinlikle ürpertiyle dolardı.

19. Ve işte böylece, biz, aralarında birbirlerine sorsunlar diye, onları dirilttik. Aralarından biri, "Ne kadar kaldınız?" dedi. "Bir gün" dediler, "Veya günün bir parçası kadar kaldık!" Dediler ki, "Ne kadar kaldığınızı Rabb'iniz daha iyi bilir. Şimdi şu paranızla birinizi şehre gönderin, hangi yiyeceğin daha temiz olduğuna baksın ve size yiyecek bir şeyler getirsin. Ayrıca nezâketle davranmaya gayret etsin

---

Zülkarneyn ve Ruh hakkında sorular sormak için telkinde bulunan Medine Yahudi haham-larıdır. Bu da, bu öykünün Kitap halkı (Yahudilerin) kitaplarında muhafaza edildiğini ve Hıristiyanlıktan önceki döneme ait bulunduğunu gösteriyor." (İbn Kesîr, Tefsîr, III, 73-74...) e) Tarihçi İbn Kuteybe de (bkz. el-Maarif) bu kronolojiyi doğruluyor. f) Diğer taraftan, uzun süre uykuda kalma öyküsüne değişik memleketlerde rastlanır. Bu da Hıristiyanlarda "Yedi Uyuyan" veya Hindistan'da (Bkz. Bagavat Jita ve Ramayana) ve daha başka ülkelerdeki gibi tek kişinin uyuması şeklinde olabiliyor. Resmî belgeler, 1858'de "İngiliz himayesindeki" Hindistan'da, hatta tüfeğin bilindiği dönemde, bu türden bir öyükünün varlığını gösteriyor. Bizzat Kur'an da buna benzer başka bir olaya yer veriyor (Bkz. 2/Bakara, 259).

1 Harfi harfine: Kulaklarının üzerine vurduk. Bkz. âyet, 9'un notu.

2 Kehf adamları tarafı mı, yoksa bölge sakinleri tarafı mı (?).

3 Muhtemel başka bir anlam da şudur: "Onlara karşı.."

4 Hep gençler konuşmaktadır. Kendi aralarında, Arapça üsluba göre, 2. çoğul kişi kalıbıyla konuşuyorlar. Başka bazı dillerde olduğu gibi, 1. çoğul kişi kalıbıyla değil.

5 Ey Muhammed! Buna göre Mağara, Kuzey-Güney doğrul-tusuna yöneliyor olsa gerektir.

ve sakın sizi kimseye sezdirmesin!"

20. Eğer onlar sizi ele geçirirlerse, kesinlikle ya sizi taşlayarak öldürürler veya sizi dinlerine döndürürler; o durumda, artık aslâ başarıya eremezsiniz. [1]
21. İşte bunun gibi, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve Belirlenmiş Vakit [2] konusunda hiçbir kuşku olmadığını bilmeleri için, onları bulmalarını sağladık. Oysa bunların durumları hakkında tartışıyorlardı. Sonra dediler ki: "Üzerlerine bir bina inşâ edin." Rab'leri onları çok iyi bilir. Tartışmayı kazananlar, "Peki! Üzerlerinde mutlaka bir mescid [3] yükselteceğiz" [4] dediler.
22. "Onlar üçtür, dördüncüleri köpekleridir" diyecekler; yine, gayb hakkında tahmin yürüterek, "Beştir, altıncıları köpekleridir" diyecekler. Ya da, "Yedidir, sekizincileri köpekleridir" diyecekler. De ki: "Rabb'im onların sayısını daha iyi bilir. Onları, pek az kimseden başkası bilmez." Onlar hakkında açık olanlar dışında bir tartışmaya girişme ve onlar hakkında hiç kimseden [5] bir fikir sorma.
23. Ve herhangi bir şey için, sakın, "Evet, bunu yarın yapacağım!" deme;
24. ancak, "Allah dilerse." [6] Unuttuğunda, Rabb'ini hatırla ve "Umulur ki, Rabb'im beni, doğru yön konusunda bundan daha yakın olana iletir" de.
25. Oysa, onlar, mağaralarında üç yüz yıl kaldılar ve buna dokuz [7] daha eklediler.
26. De ki: "Onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir." Göklerin ve yerin gaybı, yalnızca O'na aittir. O, ne mükemmel görendir! O, ne mükemmel [8] duyandır! Onların O'ndan başka koruyucuları yoktur. Hiç kimseyi, kendi egemenliğine ortak etmez.
27. Rabb'inin Kitab'ından sana vahyolunanı oku; sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. [9] Ve O'ndan başka bir sığınılacak da aslâ bulamazsın.
28. Ve sabah akşam, Rab'lerinin yüzünü dileyerek O'na yalvaranlarla birlikte tut kendini. Ve şimdiki hayatın süsünü isteyerek, iki gözün onlardan başkasına gitmesin. Ve kalbini mesajımıza ilgisiz kıldığımız, tutkularına uyan ve buyruğunda aşırıya giden [10] kimseye uyma.
29. Ve de ki: "Gerçek, Rabb'inizdendir." Öyleyse, dileyen inansın, dileyen inkâr etsin. Evet, hâinler için, duvarları çepeçevre onları kuşatan bir Ateş hazırladık. Onlar yağmur istediklerinde, erimiş maden gibi, yüzleri kavuran bir su yağdırılır. Bu,

---

1 Hiç kuşkusuz, söz konusu olan inananların mânevî başarılarıdır.
2 Dünyanın sonunun vakti.
3 "Mescid" için bkz. âyet, 9.
4 Harfi harfine: Mescid olarak kullanacağımız bir bina yapacağız.
5 Harfi harfine: Aralarından. Yani, bu öykü hakkında tartışan Yahudi ve Hıristiyanlardan. Gerek bu ifade ve gerekse 26. âyetin içeriği gösteriyor ki, Hz. Muhammed ile (bir kısım Yahudi ve Hıristiyanlar tarafından yönlendirilen) bazı hemşehrileri arasında bir polemik bulunmaktaydı.
6 "Allah dilerse" ifadesini eklemeden hiçbir tasarıda bulunma. Karşılaştırınız: Yakub'un Mektubu, IV, 13-15.
7 Güneş yılı ile ay yılı arasındaki farklılık, uyum için her yüz yılda bir üç seneyi ay yılına eklemeyi gerektirir.
8 Bkz. 19/Meryem, 38.
9 Harfi harfine: O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur.
10 Harfi harfine: Ve buyruğu aşırılık olan... Hayatını yönetme biçimi aşırılık olan.

ne kötü bir içecek ve ne kötü bir konfor!

30. Evet, inanan ve yararlı işler yapanlara gelince, gerçekten biz, güzel bir iş yapanın karşılığını aslâ kaybettirmeyiz.

31. İşte onlara, altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri vardır. Orada, tahtlar üzerine kurularak altın bileziklerle bezenecekler, ince ve dîba ipekten yeşil giysiler giyecekler. Ne güzel bir ödül ve ne güzel bir konfor!

§5. 32. Onlara, iki adam örneğini ver: [1] Birine, iki üzüm bahçesi verip çevresini hurmalıklarla çevirdik ve aralarını ekili tarlalarla ayırmıştık. [2]

33. Her iki bahçe de hiçbir şeyi eksik bırakmaksızın, ürünlerini veriyorlardı. Aralarından bir de ırmak akıtmıştık.

34. Onun bir geliri vardı. Bu yüzden, arkadaşıyla konuşurken, "Ben malca senden daha zengin, nüfusça [3] senden daha güçlüyüm!" dedi.

35. Ve bahçesine girdi. Bu sırada, kendisine zulmederek dedi: "Bunun yok olmasını düşünemem, aslâ;

36. ve Belirlenmiş Vakit'in [4] geleceğini de düşünemem ve Rabb'imin huzuruna götürülsem bile, orada, kesinlikle bundan daha iyisini bulurum!" [5]

37. Arkadaşı, kendisiyle konuşurken dedi ki: "Seni topraktan, sonra spermden yaratanı, sonra da seni, adam biçimine koyanı inkâr mı ediyorsun?

38. Ama O Allah, Rabb'imdir ve ben, Rabb'ime hiç kimseyi ortak koşmam.

39. Bahçene girdiğinde, 'Allah korusun! Güç yalnız Allah'a özgüdür!' demen gerekmez mi? Her ne kadar beni, kendinden mal ve nüfus bakımından daha az buluyorsan da,

40. senin bahçenden daha iyisini, Rabb'im bana verebilir ve seninkinin üzerine, gökten çok iyi hesaplanmış bir felâket gönderir ve bahçen kaygan bir zemin [6] hâline gelebilir,

41. ya da suyu, öyle derine çekilir ki, bir daha onu arayıp bulamazsın."

42. Nitekim, ürünleri tamamen yok edildi; oranın alt üst olmuş çardakları karşısında, harcadığı emeğe içi yanarak ellerini ovuşturup "Keşke Rabb'ime kimseyi ortak koşmasaydım!" diyordu.

43. Ona, Allah'tan başka yardım edebilecek adamları da yoktu, kendini de kurtaramadı.

44. Orada koruyucu olmak, ancak, gerçek Tanrı'ya aittir. Ödüllendirme bakımından en iyi ve kovuşturma yönünden de en iyi olan O'dur.

§6. 45. Ve sen onlara, şimdiki hayatın örneğini ver: O tıpkı şuna benzer: Gökten bir su indiririz. Sonra yeryüzünün bitkileri onunla birbirine karışır. Derken hepsi rüzgârın

1 Harfi harfine: İki adamın örneği.
2 Harfi harfine: Aralarında ekinler bitirmiştik.
3 "Nüfusça": Evlâtlar bakımından. Bkz. âyet 39.
4 Belirlenmiş Vakit, dünyanın sonu demektir.
5 Bkz.41/Fussilet, 50.
6 Bataklık. Bu harfi tercümedir. Devamında şu anlamı var saymak gerekir: Allah dilerse hepsi yok olup gider.

savurduğu çöp kırıntısı durumuna gelir. Allah, her şeye güç yetirendir!

46. Mal ve çocuklar, şimdiki hayatın süsüdür. Kalıcı olan iyi eserler[1] ise, Rabb'inin katında, sevap olarak daha iyi, umut bağlamaya daha lâyıktır.
47. Ve dağları yürüteceğimiz gün! Ve yeri, dümdüz olmuş göreceksin! Ve hiçbirini bırakmaksızın, onları[2] bir araya toplayacağız!
48. Ve hepsi, sıra sıra Rabb'inin huzuruna çıkarılacaklar: "İşte, sizi ilk defa yarattığımız gibi, bize geldiniz.[3] Ama sizin için, bir buluşma zamanı belirlemeyeceğimizi iddia ediyordunuz!"
49. Ve defter ortaya konacak.[4] O anda suçluların, onda yazılı olanlardan korktuklarını göreceksin. Ve "Eyvah bize! Bu nasıl deftermiş ki, küçük büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini saymış!" derler. Yaptıkları her şeyi, ortaya konmuş bulurlar. Rabb'in, hiç kimseye zulmetmez.

ﻉ7. 50. Ve hani meleklere, "Âdem'e secde edin" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O, cinlerdendi. Rabb'inin buyruğu dışına çıktı.[5] Öyleyse, beni bırakıp size düşman olan onu ve soyunu mu koruyucu ediniyorsunuz? Hâinler için bu, ne kötü değiş tokuştur![6]

51. Ben onları, ne göklerin ve yerin yaratılışına ne de bizzat kendilerinin yaratılışına tanık tuttum. Ve ben, o saptırıcıları kendime yardımcı kollar edinecek de değildim!
52. Ve o gün O, "Bana ortak olduklarını iddia ettiklerinizi çağırın!" der. Bunun üzerine, onları çağıracaklar ama onların çağrılarına cevap vermeyecekler. Biz, onların arasına bir ölüm vadisi koyarız.
53. Ve suçlular, Ateş'i görecekler ve o anda oraya düşeceklerini anlayacaklar ve ondan kaçacak yer bulamayacaklar.

ﻉ8. 54. Ve hiç kuşkusuz, biz bu Kur'an'da, insanlar için, her türlü örneği açıkladık. Bununla birlikte insan, bütün varlıklar içinde, en büyük tartışmacıdır.

55. Öyleyse insanları, yol gösterme geldikten sonra, inanmaktan ve Rab'lerinden bağışlanma dilemekten alıkoyan nedir? Öncekilerin yazgılarının kendilerine gelmesini ya da cezanın karşılarında belirmesini beklemek değilse...
56. Ve biz, elçileri ancak duyurucu ve uyarıcı olarak göndeririz. Ve inkârcılar, yanlışa dayanarak gerçeği ortadan kaldırmak için savaşırlar. Bununla birlikte, delillerimi ve uyarıldıkları şeyi[7] alaya alırlar.
57. Ve Rabb'inin delilleri kendisine hatırlatılıp[8] da onlardan yüz çeviren ve iki elinin

1 İyiliğin yok olmayacak eserleri. Bkz. 19/Meryem, 76.
2 İnsanları.
3 Bunu söyleyen Allah'tır. "Birinci yaratılış" için bkz. 10/Yunus, 4.
4 Bu dünyada her insan için görevlendirilmiş melekler vardır ki bunlar, bir defter içinde o insanın yaptığı iyi veya kötü her şeyi, Mahşer'deki son yargı için kaydederler. Bkz. 50/Kâf, 17.
5 Yani, itaatsizlik etti.
6 Bkz. 2/Bakara, 30.
7 Yani, cezayı.
8 Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

hazırladığı şeyi unutan [1] kimseden daha hâin kim olabilir! Evet, onu anlamasınlar diye, kalplerine perdeler, kulaklarına da bir ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırsan da artık aslâ doğru yolu bulamayacaklar.

58. Ve bağışlayıcı Rabb'in, çok merhametlidir. Eğer, yaptıkları yüzünden onları hemen yargılayacak olsaydı, cezalandırmakta acele ederdi. Ama onlar için, kendisinden aslâ kaçıp kurtulacakları yer bulunmayan bir süre vardır.
59. Ve işte, yıkımları için bir süre belirlemişken, hâinlik ettiklerinde, yok ettiğimiz şehirler!

§9. 60. Ve hani Musa, yardımcısına, [2] "Ben iki denizin birleştiği yere ulaşmaya ya da yıllarca yürümeye kararlıyım!" demişti.
61. Sonra, ikisi, iki denizin birleştiği [3] yere ulaşınca, balıklarını unuttular, o zaman, balık, denizde serbestçe yol aldı.
62. Sonra her ikisi, oradan uzaklaştıklarında, yardımcısına, "Azığımızı çıkar, bu yolculuk bizi yordu!" dedi.
63. O zaman yardımcı, [4] "Gördün mü! Kayaya sığındığımız sırada balığı unuttum -Bana onu, ancak Şeytan unutturdu, onu düşünmeyeyim diye;- ve o şaşırtıcı biçimde denizde yol aldı" dedi.
64. Ve Musa, "Aradığımız zaten buydu!" dedi. Hemen geldikleri yoldan, izleri üzerinde geri döndüler.
65. O zaman, her ikisi, tarafımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine bir ilim öğrettiğimiz kullarımızdan birini [5] buldular.
66. Musa ona, "Doğru yol konusunda, sana öğretilenden bana öğretmen şartıyla, seni izleyebilir miyim?" dedi.
67. Ve diğeri: "Sen, gerçekten, benimle birlikteliğe sabredemezsin!
68. "Bilgice kuşatamadığın bir şeye, nasıl sabredebilirsin?"
69. Ama Musa, "Allah dilerse, beni sabredici bulacaksın. Sana, hiçbir buyruğunda, uymamazlık etmeyeceğim!" dedi.
70. "Peki!" dedi diğeri, "Bana uyacaksan, ben sana anlatmadıkça, herhangi bir şey hakkında, bana soru sorma!"

§10. 71. Sonra, her ikisi kalkıp gittiler. Sonunda bir gemiye bindiklerinde, adam, gemide

---

1 Yaptığı kötü işlerin kendisine hazırladığı cezayı. Bkz. 17/İsra, 16.

2 "Yardımcısına." Kimdir bu yardımcı? Musa adından dolayı Yeşu mu? Ama Kitab-ı Mukaddes Hz. Musa hakkında böyle bir öyküye hiç yer vermiyor. Bu Musa (Môshéh, Moise)'yı, Gılgamış (Gilga-Mesh) adının Arapçalaşmış şekli olarak açıklama çabaları da olmuştur. Ama bu kişiye Yeşu tarafından değil de Endiku tarafından arkadaşlık edilmiştir. Bir tâbiî olan Nevf el-Bakalî de böyle düşünmüştür. (Bkz. Buharî, 3/44/1.) Ama İbn Abbas, Hz. Peygamber'in, adı geçen Musa'nın İsrailoğullarından Musa'nın söz konusu edildiği bir hadisine dayanarak Nevf'in bu varsayımını reddetmesi, öykünün anlatım tarzı ve İbn Abbas'ın Nevf hakkında, "O yalan söylüyor, Allah'ın bu düşmanı" demesi, bu görüşü bizim gözümüzde kuşkulu kılıyor.

3 "İki denizin birleştiği", âyette yalnızca, "ikisinin birleştiği" şeklindedir.

4 "O zaman yardımcı", âyette sadece "dedi" şeklindedir. Âyet 66 için de aynı husus geçerlidir.

5 Burada, esrarengiz ve kimliği belirsiz bir zat, bir "Allah adamı" devreye giriyor. Müslümanların literatürü bu zatı Hızır diye adlandırıyor ve hâlen hayatta olduğunu söylüyor.

bir delik açtı. O zaman Musa, [1] "İçindekileri boğmak için mi onda bir delik açtın? Gerçekten, çirkin bir şey yaptın!" dedi.

72. Ve diğeri, "Ben sana 'Benimle birlikteliğe sabredemezsin' demedim miydim?" dedi.
73. Musa, "Unuttuğum şeyden dolayı, beni sorumlu tutma, işimde bana güçlük çıkarma" dedi.
74. Sonra, her ikisi yola çıktılar. Sonunda, bir erkek çocuğa rastladılar; adam, hemen onu öldürdü. Bunun üzerine Musa, "Bir cana karşılık olmaksızın [2] suçsuz bir cana mı kıydın? Gerçekten sen, işitilmemiş bir şey yaptın!" dedi.
75. Ve diğeri, "Ben sana, 'Benimle birlikteliğe sabredemezsin' demedim miydim?" dedi.
76. Musa, "Bundan sonra, ne olursa olsun, sana bir şey sorarsam, o zaman artık bana arkadaş olma. Bence mazursun" [3] dedi.
77. Yine, ikisi yola koyuldular ve bir kentin yanına varınca, sakinlerinden yiyecek istediler. Ama onlar, bu ikisini konuk etmeyi reddettiler. Derken ikisi, orada yıkılmaya yüz tutan bir duvar gördüler; adam, onu doğrultuverdi. O zaman Musa, "Dileseydin buna karşılık bir ücret alabilirdin" dedi.
78. Adam şöyle dedi: "İşte bu, ikimizin arasının ayrılmasıdır. [4] Sabredemediğin şeylerin yorumunu sana öğreteceğim.
79. "Gemi konusu: O, denizde çalışan birkaç yoksula aitti. Onu kusurlu hâle getirmek istedim. Çünkü arkalarında, her gemiye zorla el koyan bir kral vardı. [5]
80. "Ve erkek çocuğa gelince; anne ve babası inanmış kimselerdi. Çocuğun o ikisini azdırmasından ve inkâra sürüklemesinden korktuk.
81. "Rab'lerinin o çocuk yerine, ondan daha temiz ve onlara daha çok merhametli birini vermesini istedik. [6]
82. "Ve duvara gelince, kentte iki yetim çocuğa aitti ve altında onlara ait bir hazine vardı. Babaları iyi bir kimseydi. Rabb'in onların erginlik çağına ulaşmasını ve -Rabb'inden bir rahmet olarak,- hazinelerini çıkarmalarını istedi; demek ki, bunları kendiliğimden yapmadım. [7] İşte sabredemediğin şeylerin yorumu bunlardır."

---

1 "Adam." Harfi harfine: O. "O zaman Musa", âyette yalnızca "o" şeklindedir. 78. âyete kadar olup biten şeylerde kişilerle ilgili bir bilgi yok.

2 Kısas uygulama yoluyla olmaksızın.

3 Harfi harfine: Elbette, benim tarafımdan bir özür (kabul ettin).

4 Hz. Musa'nın bu son müdahalesi artık meçhul Adam'ın sabrının taşması için son damla oldu. Artık ayrılmalıydılar. Meçhul Adam artık, yaptığı esrarengiz davranışların nedenlerini açıklayabilirdi.

5 Meçhul zatın, âyet 79'daki "istedim", 81'deki "istedik" ve 82'deki "Rabb'in...istedi" ifadeleri dikkate değer. Şöyle ki: Zâlim kralın varlığının bilinmesi kişisel bir bilgidir ve beşerîdir. Onun için "ben istedim" denilmesi uygundur. Erkek çocuğun kötü gidişatı da halk tarafından bilinmektedir ve yine beşerîdir. Dolayısıyla "biz istedik" uygun düşer. Ama ölen kimseler tarafından saklanan defineler ise ancak Allah tarafından bilinebilir.

6 Rabb'lerinin, ikisine daha temiz ve daha merhametli birini vermesini.

7 Harfi harfine: Oysa ki ben onu kendi emrimle yapmadım. Demek ki, bir Allah elçisinin her yaptığının anlaşılması gerekmez. Öyleyse inanmışa düşen sabretmek ve sonucunu beklemektir.

§11. 83. Ve sana Zülkarneyn'i [1] sorarlar. -De ki: "Onun hakkında, size birkaç anekdot anlatacağım."
84. Gerçekten biz, yeryüzünde ona imkânlar sağlamış ve her şeyin yolunu vermiştik.
85. O da bir yol tuttu.
86. Ve güneşin battığı yere ulaşınca, onu, çok sıcak bir kaynakta batıyor gördü. Onun yanında, bir ilkel halka rastladı. [2] Biz, "Ey Zülkarneyn! Onları ya cezalandırırsın ya da iyilik yolunu tutarsın!" dedik.
87. -Ve yine: [3] "Kim hâinlik ederse, onu cezalan-dıracağız."- Sonra da Rabb'inin huzuruna döndürülecek ve O da onu duyulmamış bir cezaya çarptıracak.
88. "Ve inanan ve yararlı iş yapana gelince, ona en güzel karşılık vardır [4] ve ona, buyruğumuzdan kolay bir şey söyleyeceğiz" [5] dedi.
89. Sonra yine bir yol tuttu.
90. Ve güneşin doğduğu yere ulaşınca, güneşe karşı sığınacak bir örtü vermediğimiz ilkel bir halk üzerine, güneşi doğuyor buldu.
91. İşte böyle. Ve onunla ilgili her bilgiyi kuşatıyorduk.
92. Sonra, yine bir yol tuttu.
93. Ve iki settin arasına varınca, [6] onların arkasında, sözü zor anlayan ilkel bir halk buldu.
94. Dediler ki: "Ey Zülkarneyn! Ye'cûc ve Me'cûc, yeryüzünde gerçekten bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir set yapman şartıyla, sana bir vergi verelim mi?" [7]
95. O şöyle dedi: "Rabb'imin bana verdiği imkân daha iyidir. Öyleyse, bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir set yapayım.

---

1 "Zülkarneyn": Le Bicornu (şapkası iki uçlu, iki köşeli). Eğer bu zatın Büyük İskender olduğu düşünülüyorsa, gerçekten de, Makedonyalıların iki uçlu şapkasının Arap muhayyilesinin ürünü olduğu görülüyor. İslâm geleneğine göre, Zülkarneyn Kâbe'yi bile ziyaret edip hac yapmıştır. 95 ve 96. âyetlerde söz konusu kişiye nisbet edilen iki set olarak da, Derbend'te (Bâbe'l-Abvâb) kalıntıları henüz varolan sur düşünülebilir.

2 Buranın neresi olduğu hakkında kesin hiçbir bilgi yoktur. (Muhtemelen Kara Deniz olabilir.) Bu barbar halkın(!) da kim oldukları bilinmiyor.

3 "Ve yine" metinde yer almamaktadır. Bazıları, burada konuşanın Zülkarneyn olduğunu düşünüyor.

4 Harfi harfine: "Ödül olarak en güzel (şey) vardır" şeklindedir.

5 Harfi harfine: Bir kolaylık. Yargı Günü ona karşı hoşgörülü olacağız.

6 Zülkarneyn uzak memleketlerin içlerine doğru ilerlemiş ve iki settin arasına varmış, orada da bir bent örmüştü. 93 ve 94. âyette geçen "set" kelimesi mutlaka bir yapıyı ifade etmez. Yalnızca, bir engeli ifade eder. (Bu engel, sıra dağlar veya deniz uzantısı gibi bir doğal engel vs. olabilir.) Ama 95. âyetteki "redm=set" kelimesi yapay bir yapıyı ifade ediyor.

7 Bkz. 21/Enbiyâ, 96. "Ye'cûc ve Me'cûc", bazı esrarengiz varlıklardır ki, Kitab-ı Mukaddes'te geçen "Gog ve Magog"la yakınlık gösteriyor. Bir hadise göre Hz. Peygamber bir gün şöyle buyurdu: "Bugün Ye'cûc ve Me'cûc kendi setlerinde bir küçük gedik açtılar (bunu söylerken işaret parmağıyla baş parmağını birleştirdi); bu gedik yeterince büyüdüğünde akın edeceklerdir." Başka bir hadise göre de, bunlar, yeryüzü sakinlerinin büyük çoğunluğunu öldürünce, Allah'ı da öldürmek isteyecekler ve göğe doğru oklar fırlatacaklar. Allah da bu okları kanla ıslanmış olarak geri döndürecektir. Onlar da bundan hoşnut kalacaklar ama bu uzun sürmeyecektir. Ertesi gün bir salgın hastalık hepsini kırıp geçirecek, seller gelip yeryüzünü onların cesetlerinden temizleyecektir. Çok az bir zaman sonra da dünyanın sonu olacaktır.

96. "Bana demir kütleleri getirin." Sonra, iki dağın arasını [1] onunla doldurunca, "Körükleyin" [2] dedi. Akkor hâle gelince, [3] "Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim" dedi.
97. Öyle ki, artık onu, ne aşabildiler ve ne de delip geçebildiler.
98. O, "İşte bu, Rabb'imden bir rahmettir." dedi. Rabb'imin söz verdiği gelince [4] onu yerle bir eder. Ve Rabb'imin verdiği söz, gerçektir.
99. Oysa biz, o gün, birbirleri içinde dalgalanır hâlde [5] terk edeceğiz onları. [6] Sonra Sur'a üflenecek ve hepsini bir araya toplayacağız.
100. Ve o gün biz, Cehennem'i, inkârcılarla kesin, yüzyüze getireceğiz.
101. Ki onların gözleri, Kur'an'a karşı perdeliydi. Ve hiçbir şey duyamıyorlardı. [7]
102. İnkârcılar, beni bırakıp da, kullarımı, koruyucu alabileceklerini mi sandılar? Evet biz, Cehennem'i, inkârcılara bir konak olarak hazırladık.
103. De ki: "Size, işleri bakımından en çok kaybedenleri bildirelim mi?
104. Onlar, şimdiki hayatta çabaları yanlış yönde olanlardır; oysa güzel bir iş yaptıklarını sanıyorlardı!
105. İşte onlar, Rab'lerinin delillerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bu yüzden, yaptıkları boşa gitmiştir." Diriliş Günü, biz onlara hiçbir ölçü tutmayacağız. [8]
106. İşte, onların karşılığı; inkâr etmeleri, elçilerimi ve delillerimi alaya almaları yüzünden Cehennem'dir.
107. İnanan ve yararlı iş yapanlara gelince, hiç kuşkusuz, onların konakları Firdevs [9] Bahçeleri'dir.
108. Hiçbir yere ayrılmak istemeksizin, orada, temelli kalacaklar."
109. De ki: "Rabb'imin sözleri için, denizler mürekkep olsa, Rabb'imin sözleri tükenmeden, denizler tükenirdi." Hatta, bir o kadarını [10] daha getirip katsak bile. [11]
110. De ki: "Ben de yalnız, sizin gibi bir insanım; ancak bana Tanrı'nızın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Artık her kim, Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabb'ine kullukta, hiç kimseyi ortak koşmasın."

---

1 Harfi harfine: İki dağın arasını eşitleyince."İki dağın arası" ifadesi, 93. âyetteki, "iki settin arası" ifadesi gibidir.
2 Ateşi.
3 Demir yığını.
4 Öyle görünüyor ki, bu ifade Hz. Muhammed'in ağzından söyletilmiştir.
5 Harfi harfine: Tıpkı birbiri içinde dalgalar gibi (yuvarlanacak ve eriyecekler).
6 "Biz o (ceza) gün(ü) onları (insanları)...terk edeceğiz."
7 Ne işaretleri görürler ne de mesajı dinlerler.
8 Bütün yaptıkları iyi işler, inkârcılıkları yüzünden boşa gittiği için, onları tartmak tamamen faydasız olur.
9 "Firdevs", Cennet'in, daha doğrusu Cennetlerden birinin adıdır. Öyle görünüyor ki, Babilce bir kelime olan "Paradisu" önce "Faradisu" şeklinde Arapçalaşmış; ki bu kalıp Arapça çoğul şeklini andırıyor. Bu benzeşimden sonra da, tekil olarak "Firdevs" kullanılmıştır. Bu gelişmeler İslâm'dan önce gerçekleşmiştir. Bu kelime, Meissner'in kesin olarak belirttiği gibi Yunanca'ya da Babilce'den geçmiştir.
10 Bir o kadar denizi.
11 Bkz. 31/Lokman, 27.

Sûre 19

Meryem

Sûre, adını 16. âyetten almıştır. Hicretten Önce (58 ve 71. âyetler dışında) 44. sırada inmiştir, 98 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd. [1]

2. Rabb'inin, kuluna, Zekeriya'ya merhametinin anlatısıdır.

3. Hani o, Rabb'ine gizlice yalvardığında,

4. dedi ki: "Ey Rabb'im! Gerçekten kemiklerim zayıfladı, evet ve başım aklarla tutuşuyor. [2] Oysa, ben, sana çağırmamda hiç mutsuz olmadım, ey Rabb'im!

5. Benden sonra, edinilmiş kardeşlerden [3] korkuyorum. Buna karşılık benim kadınım da kısırdır: Öyleyse, tarafından bana bir vâris bağışla,

6. ki bana mirasçı olsun ve Yakub ailesinin soyu olarak mirasçı olsun. Onu, hoşnut olunacak birisi eyle, ey Rabb'im!"

7. "Ey Zekeriya! Biz sana bir erkek çocuk müştuluyoruz. Adı Yahya'dır. Daha önce kimseyi ona adaş yapmadık." [4]

8. Ve Zekeriya: "Rabb'im! Kadınım kısır ve ben de yaşlılıktan kurudum; öyleyse, nasıl bir oğlum olabilir?" [5]

9. Ama Allah: [6] "Bu böyledir! Rabb'in 'Bu bana kolaydır' dedi. Nitekim, daha önce sen, hiçbir şey değilken seni yaratmıştım!"

10. Zekeriya, "Ey Rabb'im! Bana bir delil ver" dedi. Allah, "Senin delilin tam üç gece [7] insanlarla konuşmamandır" dedi.

11. O, bunun üzerine, tapınaktan halkının yanına çıktı; sonra, onlara şunu açıkladı: "Sabah akşam tenzih edin!" [8]

---

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 "Başım aklarla tutuşuyor." Kelimesi kelimesine: 'Aklarla alevlendi.'

3 "Edinilmiş kardeşler" (mevlâ) için bkz. 4/Nisâ, 33'ün notu. Hz. Zekeriya, kardeş edindiği kimselerin (mevalî) kendisinden sonra, manevî mirasına karşı görevlerini hakkıyla yerine getiremeyeceklerinden korkuyordu. Dolayısıyla daha çok güveneceği kendi soyundan bir mirasçı istiyordu. "Velî" kelimesi de mirasçı demektir. Etimolojik olarak bu kelime "bir yakın" anlamına geliyor. Aynı kelimeyi daha başka âyetlerde, metindeki yerine göre, "koruyucu", "dost" olarak da çevirdik.

4 Âyette, cevap veren Allah'tır.

5 "Ve Zekeriya.", metinde yalnızca "dedi" şeklindedir. Diyalogun devamında da isimler yerine zamir kullanılmıştır. Harfi harfine: Yaşlılık nedeniyle, kuruluğa eriştim.

6 "Allah" kelimesi metinde yoktur.

7 "Üç gece." Arapça'da, günleri saymak için gece de kullanılır. "Üç gün" anlamındadır.

8 Harfi harfine: "Arındırın." Bu ifadede, yüklemin nesnesi belirtilmemişse de, "Allah" olduğu bellidir. "Allah'ın kusurlardan uzak olduğunu ilân edin!" demektir.

12. ..."Ey Yahya![1] Kitab'ı kuvvetle al!" -Ve daha çok gençken[2] ona bilgelik verdik,
13. ve tarafımızdan sevecenlik ve temizlik. Ve çok takvâlıydı,
14. ve anne-babasına çok iyi davranandı; aslâ, boyun eğmez bir zorba değildi.
15. Ve doğduğu gün ve öleceği gün ve yeniden diri olarak kaldırılacağı gün, ona selâm olsun!
16. Ve Kitap'ta[3] Meryem'i de hatırla.[4] Hani o, ailesinden ayrılarak doğuya doğru bir yere çekilmişti.
17. Sonra, kendisiyle onlar arasına bir perde germişti.[5] Sonra, ruhumuzu[6] ona gönderdik, ona, tam bir insan şeklinde görünmüştü.
18. O, "Senden, çok merhametli Allah'a sığınırım, eğer takvâlı bir kimseysen!" dedi.
19. O, "Ben, sana temiz bir erkek çocuk bağışlamak için, Rabb'inin elçisinden başkası değilim" dedi.
20. O, "Bana bir insan dokunmamışken ve bir fahişe de olmadığım hâlde, nasıl oğlum olabilir?" dedi.
21. O dedi: "Bu böyledir! 'Bu bana kolaydır' dedi Rabb'in." Ve onu[7] insanlar için bir delil ve tarafımızdan da bir rahmet kılacağız. Bu iş olmuş, bitmiştir!
22. Dolayısıyla çocuğa gebe[8] kaldı; sonra, onunla uzak bir yere çekildi.
23. Sonra sancılar, onu hurma ağacının dibine yöneltti. "Keşke ben, bundan önce, ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim!" dedi.
24. Sonra aşağısından kendisine şöyle ses-lenildi:[9] "Üzülme! Rabb'in, elbette, senin alt yanında bir pınar belirlemiştir.
25. Hurma ağacını kendine doğru silkele; üstüne taze, olgun hurma dökülsün.
26. Sonra ye, iç ve gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan de ki: "Gerçekte ben, Rahman'a bir oruç adadım: Bugün, hiçbir insanla konuşmayacağım."
27. Sonunda, bebeği taşıyarak[10] halkına geldi. Dediler ki: "Hey Meryem! Gerçekten sen korkunç bir şey yaptın!
28. "Harun'un kızı, ey kız kardeş,[11] baban kötü bir kimse değildi, annen de bir fa-

---

1 Daha sonra bu emri Hz. Yahya'ya veren Allah'tır. Burada metinde hiçbir eksiklik yoktur ama Kur'an'da sık sık rastlandığı gibi, öykünün özüne gelmek için bilinen kısmı geçiliyor.

2 "Daha çok gençken", Harfi harfine: Daha çocukken.

3 "Kitap'ta", burada "Kur'an" demektir. 12. âyette ise 'Kitab-ı Mukaddes' demektir. Her iki kitap da aynı kitabın iki anlatımıdır. Bkz. 2/Bakara, 44'ün notu.

4 "Meryem'i de hatırla": Hem kendin hatırla, hem de başkalarına hatırlat.

5 Âile bireylerine karşı bir perde çekti. Zamirin çoğul gelmesi "aile"nin topluluk ismi olmasındandır.

6 Melek Cebrail'i.

7 Sana müştulanan erkek çocuğu.

8 "Çocuğa gebe..." Harfi harfine: Ona gebe.

9 "Kendisine şöyle seslenildi" Harfi harfine: Kendisine seslendi. Seslenen bir melektir.

10 "Bebeği taşıyarak", Harfi harfine: Onunla geldi.

11 Harfi harfine: "Harun'un kız kardeşi." Bu şekilde çevirmemizin nedeni şudur: Arapça'da, "kız kardeş" ifadesi, "kabileye mensup kadın" anlamında sıkça kullanılır. Hatırlatalım ki, Hz. Meryem, Hz. Zekeriya tarafından evlatlık alınmıştı. Müslümanların geleneğine göre, Hz. Meryem'in

hişe değildi!"

29. Meryem bebeğe doğru işaret etti. Onlar, "Biz, beşikteki bir bebekle nasıl konuşabiliriz?" dediler.
30. Ama çocuk dedi ki: "Ben gerçekten Allah'ın kuluyum. Bana Kitap verdi ve beni peygamber seçti. [1]
31. "Nerede olursam olayım, beni kutsadı ve yaşadığım sürece, bana namazı ve zekatı buyurdu, [2]
32. ve beni, anneme iyi davranan [3] bir kimse kıldı. Beni bir zorba, bir mutsuz yapmadı.
33. "Ve doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden canlı olarak kaldırılacağım gün, selâm üzerimedir!"
34. İşte İsa, Meryem oğlu! Hakkında hâlâ kuşku duydukları gerçeğin sözü!
35. Allah, niçin bir çocuk edinecekmiş? Münezzehtir O! Bir işin olmasına karar verince, ona ancak "Ol!" der ve olur. Başka değil.
36. "Evet, Allah, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'inizdir. O'na kulluk edin. İşte bu, doğru bir yoldur." [4]
37. Daha sonra topluluklar, kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Öyleyse, Büyük Gün'ün [5] duruşması nedeniyle, inkârcıların vay hâline!
38. Bize gelecekleri günü, onlara işittirmelisin ve göstermelisin! [6] Ama hâinler bugün, apaçık bir sapkınlık içindedirler. [7]
39. Ve kendileri aldırmazlık içinde ve inanmaz durumdayken, emrin yerine getirileceği o büyük Pişmanlık Günü'yle onları uyar.
40. Bütün yeryüzüne ve üzerinde bulunanlara vâris olacak, gerçekten biziz. Ve onlar, ancak bize döndürüleceklerdir.

§3. 41. Ve Kitap'ta İbrahim'i de hatırlat. O dosdoğru biriydi, evet, bir peygamberdi.
42. Hani, babasına şöyle demişti: "Sevgili babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir yarar sağlamayan şeylere niçin tapıyorsun?
43. "Sevgili babacığım! Bana gerçekten, sana gelmeyen bir ilim geldi. Öyleyse, bana uy ki seni doğru bir yola ileteyim.
44. "Sevgili babacığım! Şeytan'a kulluk etme. Evet, Şeytan, Rahman'a isyan içindedir.

---

annesi, bizzat Hz. Zekeriya'nın hanımının kız kardeşidir. Yine, bu gelenekte, bütün isimler ve tam bir soy kütüğü yer almaktadır.

1 Bkz. 3/Âl-i İmran, 46'nın notu. "Ama çocuk dedi ki", metinde yalnız "O dedi" şeklindedir.
2 Hatırlansın ki, zekat da dinsel bir görevdir. (2/Bakara, 43'ün notu.) Aynı ifade, biraz sonra 55. âyette yeniden gelecektir.
3 Hz. İsa'nın sözlerinde, "baba" kelimesinin yer almaması işaret edilmeye değer.
4 Yeniden söz alıp konuşan Hz. İsa'dır.
5 Son Yargı Günü olan Âhiret'in.
6 Ey Muhammed.
7 Tanrısal tehditlerin ciddiyetini anlayabilmek için kişinin kendisini, Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere duruşmada bulunan inkârcıların yerine koyması gerekir. Bkz. 18/Kehf, 26.

45. "Sevgili babacığım! Gerçekten, sana Rahman'dan bir cezanın dokunmasından [1] ve Şeytan'ın dostu olmandan korkuyorum."
46. Dedi ki: "Yoksa tanrılarımı hor mu görüyorsun [2] ey İbrahim? Bundan vazgeçmezsen, kesinlikle seni taşlayacağım. Haydi, uzun bir süre benden uzak dur." [3]
47. İbrahim dedi: [4] "Selâm olsun sana! Senin için Rabb'imden bağışlanma dileyeceğim. Gerçekten O, bana karşı her zaman lütufkâr olmuştur! [5]
48. "Ve sizden ve Allah'ın yerine taptıklarınızdan uzaklaşıyorum. Ve Rabb'ime yalvarıyorum. Umarım ki, Rabb'ime yalvarışımda mutsuz kalmam!"
49. Sonra, onlardan ve Allah'ı bırakıp taptıklarından uzaklaşınca, ona İshak ve Yakub'u bağışladık ve her birini, peygamber yaptık.
50. Onlara rahmetimizden bağışta bulunduk ve onları, gerçeğin yüce bir dili yaptık.

§4. 51. Ve Kitap'ta Musa'yı da hatırlat. Gerçekten, o seçkin biriydi ve bir elçi ve bir peygamberdi.

52. Ona, Dağ'ın [6] sağ yanından seslenmiş ve onu, baş başa konuşacak kadar yaklaştırmıştık.
53. Ve rahmetimizden, kardeşi Harun'u bir peygamber olarak ona bağışladık. [7]
54. Kitap'ta İsmail'i de hatırlat. Gerçekten o, sözünde doğru biriydi; bir elçiydi, bir peygamberdi.
55. Ve ailesine namazı ve zekatı emrederdi. Rabb'i katında da hoşnut kalınan bir kimseydi. [8]
56. Ve Kitap'ta İdris'i de hatırlat. Gerçekten o, verdiği söze sâdıktı ve o bir elçiydi, bir peygamberdi.
57. Ve biz onu, yüce bir makama yükselttik. [9]
58. İşte bunlar, Allah'ın kendilerine iyilik verdiği peygamberlerden, Âdem'in soyundan, Nuh ile birlikte taşıdıklarımızdan; [10] İbrahim ve İsrail'in soyundan, [11] doğru yola ilettiklerimizden ve beğenip seçtiklerimizdendir. Rahman'ın âyetleri [12] onlara okunduğunda, ağlayarak secdeye kapanırlar. [13]
59. Sonra onların ardından, öyle bir kuşak geldi ki, namazı bıraktılar, tutkularına uydular. İşte bunlar, ileride kaybedeceklerdir.

---

1 Allah çok merhametlidir. Ama O'nu, seni cezalandırmak zorunda kalacak kadar gücendirme.
2 "Hor mu görüyorsun?" Harfi harfine: Yüz mü çeviriyorsun.
3 Anlam şudur: "Defol git ki, seni taşlamayayım!" Veya "Hemen beni terk etmen için sana süre veriyorum, gitmezsen seni taşlayacağım!"
4 "İbrahim dedi", metinde yalnızca, "O dedi" şeklindedir.
5 Belki, senin için yapacağım duaları kabul eder.
6 Dağ'dan maksat, Sina Dağı'dır.
7 Bkz.20/Tâhâ, 32.
8 Bkz. Âyet, 31'in notu.
9 Hz. İdris'in göğe olağanüstü yükseltilişine işarettir. (Bkz. Yaratılış, V, 24.)
10 Gemide.
11 Bir adı da İsrail olan Yakub'un neslinden.
12 "Rahman'ın âyetleri..." veya delilleri.
13 Kur'an okunduğunda, bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.

60. Ancak tövbe eden, inanan ve iyi iş yapan bunun dışındadır: Bunlar ise, [1] Cennet'e girerler -ve hiçbir haksızlığa uğratılmazlar,-
61. Adn Bahçeleri'ne ki Rahman, kullarına gaybda söz vermiştir; -evet, O'nun sözü yoldadır,-
62. orada hiçbir boş söz işitmezler; yalnız "Selâm!" ve orada sabah akşam [2] besinleri de vardır.
63. İşte, kullarımızdan takvâlıları mirasçı kılacağımız Cennet budur.
64. Biz, ancak Rabb'inin buyruğu ile ineriz. [3] Önümüzde, arkamızda ve ikisinin arasındaki her şey, O'na aittir. Üstelik Rabb'in unutkan değildir.
65. "O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'idir! Öyleyse O'na kulluk et ve O'nun kulluğunda sabırlı ol. Hiç O'na bir adaş [4] bilir misin?"

§5. 66. Ve insan, "Bir kere ölüp gittikten sonra, dirilerek çıkarılacak mıyım?" der.
67. İnsan, daha önce, hiçbir şey değilken, bizim kendisini yarattığımızı hatırlamaz mı?
68. And olsun Rabb'ine ki, biz onları, mutlaka şeytanlarla birlikte toplayacağız. Sonra kesin, diz üstü çökmüş vaziyette, Cehennem'in çevresinde hazır bulunduracağız.
69. Sonra, hiç kuşkusuz, her topluluktan, Rahman'a karşı en inatçı olanları çekip ayıracağız.
70. Ve sonra elbette, oraya atılmayı en çok hak edenleri, en iyi bilen biziz!
71. Sizden, oraya uğramayacak yoktur. [5] Bu, Rabb'inin katında kesinleşmiş bir karardır. [6]
72. Sonra biz, takvâlı davrananları kurtaracak, hâinleri de orada, diz üstü çökmüş durumda bırakacağız! [7]
73. Ve açık âyetlerimiz [8] kendilerine okunduğunda, inkârcılar, inananlara, "İki topluluktan hangisi, makamca daha iyi, sosyal çevrece daha güzeldir?" dediler.
74. Oysa biz, onlardan önce, varlık ve görünüşçe daha iyi, nice kuşaklar yok ettik.
75. De ki: "Sapkınlıktaki kim olursa olsun, Rahman [9] ona uzunca bir süre verebilir. Sonunda, kendilerine söz verileni, cezayı veya Belirlenmiş Vakit'i gördük-

1 "Bunlar ise" ifadesinin çoğul gelmesi, âyette geçen "men=kimse" kelimesinin belirsiz olması ve çok kişiyi kapsamasından dolayıdır.
2 O günkü Araplar, günde yalnızca iki öğün yemek yiyorlardı. Hayatları açlık içinde geçen bedeviler için, bu bile bir lükstü. Burada örnekler, dinleyicinin deneyimlerine bağlı olarak seçilmiştir.
3 Burada, Hz. Muhammed'e hitaben konuşan meleklerdir.
4 Aynı şekilde "Allah" diye çağrılacak birisini.
5 Son yargı için, "Cehennem'in çevresinde"ki o mahşer meydanına...(âyet, 68). Yoksa Cehennem'e değil. Nitekim, diz üstü çökmüşlerden bahseden bundan sonraki âyet buna işaret ediyor.
6 Bkz. 21/Enbiyâ, 101-102.
7 Cehennem'in çevresinde (âyet 68), oraya atılmayı bekler durumda.
8 "Âyetlerimiz" veya delillerimiz. Bkz. 2/Bakara, 129'ün notu. Harfi harfine: İki fırkadan (iyiler ve kötüler).
9 Bkz. âyet 45'in notu.

leri[1] zaman onlar, kimin konumca daha kötü ve orduca daha zayıf[2] olduğunu bileceklerdir!"

76. Allah, doğru yolu bulanların doğruluklarını arttırır. Geride kalacak[3] iyi işler, Rabb'inin katında sevap olarak da daha iyidir, götüreceği yer olarak da daha iyidir.
77. Peki, delillerimizi inkâr eden ve "Bana elbette mal ve çocuk verilecektir" diyen o adamı gördün mü?
78. O, gaybı mı gördü, yoksa Rahman'la bir sözleşme mi yaptı?
79. Hayır, hayır! Biz, onun söylediğini yazacağız[4] ve onun için, cezayı uzattıkça uzatacağız.
80. Sözünü ettiği şeylere mirasçı olacağız,[5] kendisi de bize, tek olarak gelecektir.
81. Ve kendileri için bir güç olsunlar diye, Allah'ın dışında tanrılar edindiler!
82. Hayır, hayır! Bu tanrılar,[6] onların kulluklarını inkâr edecekler ve kendilerine düşman olacaklardır.
83. İnkârcılara, onları kışkırttıkça kışkırtan şeytanlar gönderdiğimizi görmedin mi?
84. Öyleyse, onlara karşı acele etme. Biz, onların hesabını tutuyoruz.[7]
85. O gün, takvâlı davrananları, Rahman'ın huzurunda, sefirler gibi[8] toplayacağız,
86. ve suçluları da sulağa götürür gibi, Cehennem'e süreceğiz,
87. aracılık yetkisine sahip olamayacaklar. Rahman'ın katında bir sözleşme yapan ayrı.
88. Ve "Rahman, bir çocuk edindi!" dediler.
89. Gerçekten, ortaya çok çirkin bir şey attınız!
90. Neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp düşecek,
91. Rahman'a çocuk isnad etmeleri yüzünden!
92. Oysa, Rahman'a çocuk edinmek yaraşmaz!
93. Göklerde ve yerde olan herkes, ancak Rahman'a kul olarak gelecektir.
94. Kuşku yok ki, onların sayısını bilmiş ve bir hesapta saymıştır.
95. Ve Diriliş Günü, onların her biri, O'na tek olarak gelecektir.
96. Evet, inanan ve iyi işler yapanlara gelince, Rahman, onlara bir sevgi verir.
97. Biz bunu, yalnızca kendisiyle takvâlıları muştulayasın ve kavgacı bir toplumu uyarasın diye, senin dilinde kolaylaştırdık.[9]
98. Onlardan önce, nice kuşakları yok ettik! Şimdi, onlardan tek bir birey görüyor musun ya da onlardan en küçük bir ses duyuyor musun?

---

1 "Kendilerine" ve "gördükleri" kelimelerinin çoğul gelmesinin nedeni, daha önce geçen "topluluk" kelimesinin çoğulluk belirtmesindendir.
2 Harfi harfine: Konum olarak kim en kötüdür ve ordu bakımından kim en zayıftır!
3 Bkz. 18/Kehf, 46'nın notu.
4 Bkz. 18/Kehf, 49'un notu.
5 Âyet 77'de sözü edilen malları ve çocukları bize miras kalacaktır.
6 "Bu tanrılar" âyette yalnızca "onlar" şeklindedir.
7 Günlerini.
8 Diğer muhtemel bir anlam: "Çağrılı konuklar gibi." Her iki anlama göre de onları büyük bir ilgiyle ağırlama söz konusudur.
9 "Biz bunu": Kur'an'ı. "Senin dilinde", sen bizim elçimiz olduğundan, o da senin dilin olan Arapça olarak indirilmiştir. Tanrısal lütuftan olmasa, Allah'ın sözünün bir beşer diliyle kolayca aktarılması mümkün olmazdı.

Sûre 20

Tâhâ

Sûre, adını, ilk âyetini oluşturan iki harften almıştır. Bu harfler hakkında bkz. 2/Bakara, 1'in notu. Hicretten Önce (130-131. âyet dışında) 45. sırada inmiştir, 135 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Tâ Hâ.
2. Biz Kur'an'ı, sana, [1] mutsuz olasın diye indirmedik;
3. ancak korkan [2] kimselere bir öğüt olarak;
4. yeri ve yüce gökleri Yaratan'dan bir iniş [3] olarak...
5. Rahman, Arş'a yerleşti.
6. Göklerde ve yerde ve ikisi arasında ve nemli toprağın [4] altında ne varsa, O'na aittir.
7. Ve sen, sesini yükseltsen de!... [5] Çünkü O, gerçekten, gizliyi bilir ve hatta, en saklısını da.
8. Allah! Kendisinden başka tanrı olmayandır! En güzel isimler O'nundur.
9. Musa'nın anlatısı sana ulaştı mı?
10. Hani, o bir ateş görmüştü, o zaman, ailesine demişti ki: "Durun, evet, ben bir ateş seziyorum: Belki ondan size bir meşale getireceğim ya da ateşin yanında bir yol gösterici bulacağım." [6]
11. Sonra, Musa oraya gelince, kendisine şöyle seslenildi: "Musa!
12. "Evet, ben, senin Rabb'inim; pabuçlarını çıkar; [7] evet, sen, kutsal vâdide, Tuvâ'dasın. [8]
13. "Ve ben seni seçtim; öyleyse, vahyedilecekleri dinle.
14. "Evet, bu benim, Allah: Benden başka tanrı yoktur; öyleyse, bana kulluk et ve beni anmak için namazı kıl.

1 Ey Muhammed!
2 Allah'tan korkan.
3 Âyette geçen, indirmek kelimesi, vahyi belirtmek için sık sık kullanılmaktadır. Bkz. 2/Bakara, 4'ün notu.
4 O günkü Arap halk anlayışına göre, yerin alt kısımları (soubassements) nemlidir. Bu anlayış, muhtemelen bir kuyu kazarlarken toprağın derinine doğru inildikçe neminin artığını görmelerinden edinilmiştir.
5 Daha güçlü dua etmek için.
6 Hz. Musa, ateş sâyesinde kendi yolunu bulmayı veya yolunu tarif edecek kimi insanlar bulmayı ummuştu. Ama orada Allah'ın yol göstericiliğini, tanrısal yasayı (le "buisson ardent = alevli çalı" Bkz. Çıkış, III) bulmuştu.
7 Bkz. Çıkış, III, 5.
8 Başka muhtemel bir anlam da "Sen tekrar tekrar kutsal vâdidesin." Tûvâ, bu iki anlamdan birincisinde özel isim; ikincisinde ise zarftır. Bkz. 79/Nâziât, 16.

15. "Evet, Belirlenmiş Vakit yoldadır, olur ki onu gizlerim. Her kişi, çabasına göre karşılığını bulsun diye.
16. "Öyleyse, ona inanmayan ve tutkusuna uyan kimse, seni ondan alıkoymasın, yoksa mahvolursun.
17. "Ve sağ elindeki nedir, Ey Musa?" [1]
18. O dedi: "O benim sopamdır, ona dayanırım, onunla koyunlarıma yaprak silkerim, benim için başka yararları da vardır."
19. O zaman, Allah, "Yere at onu, ey Musa!" dedi. [2]
20. Hemen onu yere attı, bir de ne görsün, koşmaya başlayan bir yılan oluverdi.
21. Allah dedi: "Onu al, korkma; biz ona ilk işlevini geri vereceğiz.
22. "Ve elini koltuğunun altına koy da, kusursuz, bembeyaz [3] çıksın; diğer bir delil olarak!
23. "En büyük delillerimizi sana gösterelim diye.
24. "Firavun'a git. Gerçekten o, iyice azdı!"
25. Musa dedi ki: "Rabb'im! Göğsümü aç, [4]
26. ve işimi kolaylaştır,
27. ve dilimden düğümü çöz ki; [5]
28. sözümü anlasınlar;
29. ve ailemden bana bir destekleyici ver:
30. Kardeşim Harun'u.
31. "Onunla arkamı güçlendir,
32. onu, işime ortak kıl, [6]
33. ki seni çok tenzih edelim,
34. ve seni çok analım.
35. "Hiç kuşkusuz sen, bizi görensin!"
36. Allah dedi ki: "İstediğin sana verildi, ey Musa!
37. "Ve hiç kuşkusuz seni bir kere daha kollamıştık,
38. hani, annene bir vahiyde şunu vahyetmiştik:
39. 'Onu sandığa koyup akıntıya bırak ki akıntı onu kıyıya atsın ve bana da ona da düşman olan biri alsın.' Ve sana kendimden bir sevgi verdim. [7] Benim

1 Bkz. Çıkış, IV, 2.
2 "Allah...dedi." Âyette yalnızca "O...dedi" şeklindedir. Diyalogun devamında da aynıdır.
3 Öyleyse, Kitab-ı Mukaddes, Çıkış, IV, 6-7'nin dediği gibi cüzamlı olarak değil.
4 Kalbime ferahlık ver.
5 Bkz. 26/Şuarâ, 13. Karşılaştırın: Çıkış, IV, 10-16.
6 Bu, İslâm Anayasası için önemlidir: Müslümanların geleneğine göre, Harun, Musa ile birlikte İsrail halkının yönetimine bir "ortak peygamber"dir. Yoksa yalnızca bir kralın yanında yer alan bir din adamı değildir. Müslüman hukukçular, bundan, yönetimde ortaklığın yasallığı sonucunu çıkarmışlardır.
7 Bkz. 28/Kasas, 9; 66/Tahrîm, 11. "Onu...bırak." Burada henüz bebek olan Musa'dan söz ediliyor. Annesi tarafından bir sandığa konulup Nil nehrine bırakılmış, Çıkış, II'ye göre, Firavun'un

gözetimimde yetiştirilesin diye. [1]

40. "Ve hani, kız kardeşin [2] geçiyordu!... 'Onun bakımını üstlenecek bir ev halkını size gösterebilir miyim?' dedi. Böylece, annen üzülmesin, sevinsin diye, seni ona döndürdük. Ve sen, bir kişiyi öldürdün; sonra, seni üzüntüden çekip kurtardık ve seni, sıkıntılarla sınadık. Sonra, Medyen sakinleri arasında yıllarca kaldın. Sonra, bir karara göre geldin, ey Musa! [3]
41. "Ve seni kendim için ayırdım.
42. "Git, sen ve kardeşin, delillerimle: Mesajıma her ikiniz de gevşek davranmayın.
43. "Her ikiniz gidin Firavun'a. Gerçekten o, azmıştır!
44. "Sonra, ona yumuşak söz söyleyin. Belki hatırlar veya sakınır?" [4]
45. Dediler ki: [5] "Ey Rabb'imiz! Bize fırsat vermeyerek saldırmasından veya azgınlık yapmasından korkuyoruz."
46. O dedi: "Korkmayın. Evet, ben sizinle birlikteyim: Duyarım ve görürüm.
47. "Öyleyse, her ikiniz gidin, sonra ona şöyle deyin: "Gerçekten, biz Rabb'inin iki elçisiyiz. İsrailoğulları'nı bizimle birlikte gönder ve onları cezalandırma. Rabb'inden sana bir delil getirdik. Ve selâm, doğru yolda gidene [6] olsun!
48. "Evet, cezanın, yalanlayana ve sırt çevirene olacağı bize vahyolundu."
49. O zaman Firavun, "Kimmiş Rabb'iniz, ey Musa?" dedi. [7]
50. "Rabb'imiz, her şeye şeklini veren, sonra onu doğru yola iletendir" dedi Musa.
51. Firavun, "Öyleyse, önceki kuşakların durumu ne idi?" dedi.
52. Musa, "Onların bilgisi Rabb'imin katında, bir Kitap'tadır. [8] Rabb'im ne şaşırır ne de unutur;
53. O, yeri size bir beşik gibi düzenleyen ve onda, size yollar açan, gökten de su indirendir." -Sonra onunla çiftler hâlinde çeşitli bitkiler çıkardık:- [9]

---

kızı; Müslüman geleneğine göre ise, Firavun'un kadını tarafından bulunup alınmıştır.

1 Hz. Musa, öylesine güzel ve özenle yetiştirilmiş ki daha sonra Firavun onu, Etiyopya'nın fethine gönderdiği orduya başkomutan atamıştır.

2 Musa'nın kız kardeşi, bebeği izleyerek kimin tarafından alındığını saptadı ve sonunda da bebeğe öz annesinin, süt annesi olarak seçilmesini sağladı.

3 Benimle karşılaştığın buraya geldin.

4 Âyet, din çağrısında bulunanlara güzel bir uyarıdır.

5 Konuşan Hz. Musa ve Hz. Harun'dur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kur'an, daha önce bilinen bir öykünün ancak özünü hatırlatır.

6 Allah'ın doğru yolunda. Bkz. 2/Bakara, 2'nin notu.

7 Metinde yalnız, "O...dedi" şeklindedir. Ama biz, şu anda Firavun'un karşısında bildirme planının uygulanma zemini üzerinde bulunuyoruz. Bundan sonra diyalogda her verilen cevaba, yalnızca "O dedi" ile başlanmıştır.

8 Allah'ın Kitabı hakkında bkz. 2/Bakara, 44'ün notu.

9 Âyette, Hz. Musa'nın konuşmasından, doğrudan doğruya 1. çoğul kişi olarak Allah'ın konuşmasına geçiliyor.

54. "Yiyiniz, hayvanlarınızı otlatınız." İşte bunda, kavrama yeteneği olanlar için, deliller vardır!
55. Sizi ondan yarattık, yine oraya dön-düreceğiz ve bir kez daha sizi, ondan çıkaracağız. [1]
56. Hiç kuşkusuz ona [2] bütün delillerimizi gösterdik. Ama o, yalanlayıp reddetti.
57. Dedi ki: "Büyün ile bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin, ey Musa?
58. "Öyleyse, hiç kuşkusuz, biz de sana, aynen onun gibi bir büyü getireceğiz. Şimdi, bizimle kendi aranda, -bizim de senin de muhalefet etmeyeceğimiz- eşit bir yerde bir buluşma zamanı belirle."
59. O zaman Musa, "Buluşma zamanımız Bayram Günü'dür. [3] Ve kuşluk vakti [4] insanlar toplansın!" dedi.
60. Firavun dönüp gitti. Sonra, düzenini topladı, sonra geldi.
61. Musa onlara dedi: "Size yazıklar olsun! Allah'a karşı yalan uydurmayın, yoksa bir cezayla sizi silecek. Yalan uyduran, kesin kaybeder."
62. Bunun üzerine, onlar durumlarını aralarında tartıştılar ve baş başa konuşmalarını gizli tuttular.
63. Dediler ki: "Bu ikisi, kesinlikle büyüleri ile sizi yurdunuzdan çıkarmak [5] ve sizin örnek yolunuzu [6] ortadan kaldırmak isteyen iki büyücüdür.
64. "Onun için, düzenlerinizi bir araya getirin, sonra sırayla gelin. Bugün yenen, kazanacaktır."
65. Dediler ki: "Ey Musa! Sen mi atacaksın, [7] yoksa önce atan biz mi olalım?" [8]
66. O, "Hayır ama siz atın!" dedi. Ve ansızın ipleri ve değnekleri, -büyüleri ona, bunu hayal ettirdi- gerçekten koşmaya başladılar! [9]
67. Bu yüzden Musa, içinde bir çekinme hissetti.
68. Biz ona dedik ki: "Çekinme, kesinlikle üstün gelecek [10] sensin!
69. "Sağ elindekini at; bu onların yaptıklarını yutacak. Yaptıkları yalnızca büyücü düzenidir. Büyücü, nereye giderse gitsin, kazanamaz."
70. İşte, sonunda büyücüler, "Biz Musa ve Harun'un Rabb'ine inandık" deyip secdeye kapandılar.

---

1 Daha önce, âyet 53'de söz konusu edilen "yerden".
2 Firavun'a.
3 Şehrin bayraklarla donatıldığı bayram günü. Muhtemelen Nil'in suyunun arttığı gün (?).
4 Yani, güneş biraz yükseldikten sonra ve henüz öğle olmadan. (Adı bu olan Kur'an'ın 93. sûresinde olduğu gibi.)
5 Mısırlılar, kendi aralarında birbirlerine 2. çoğul kişi olarak hitap edip konuşuyorlar.
6 Bu, "Dünyanın en iyi dini olan dininiz" ifadesinin sözel çevirisidir.
7 Büyülü (!) değneği veya diğer bütün büyü (!) araçlarını.
8 Bu kez büyücüler Hz. Musa ile konuşuyorlar.
9 Bkz. 26/Şuarâ, 44.
10 "Üstün gelecek." Harfi harfine: En yüksek olan.

71. O zaman Firavun,[1] "Ben size izin vermeden mi ona inandınız? Gerçekten o, size büyüyü öğreten liderinizdir. Hiç kuşkusuz ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim.[2] Sizi, hurma kütüklerinde çarmıha gerdireceğim. Hangimizin cezasının daha çetin ve daha sürekli olduğunu elbette bileceksiniz!" dedi.
72. Onlar şöyle dediler: "Seni, aslâ bize gelen delillere ve bizi Yaratan'a üstün tutmayacağız. Ne karar verirsen ver. Senin kararların, yalnız şimdiki hayatla ilgilidir!
73. "Evet, biz, yanlışlarımızı ve bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabb'imize inandık." Allah, en hayırlı ve en süreklidir.
74. Evet, kim Rabb'ine suçlu olarak varırsa, Cehennem onun içindir. Orada gerçekten, ne ölür ne de yaşar.
75. Ve kim, iyi işler yaptıktan sonra bir inanmış olarak O'na gelirse, işte onlarındır en yüksek dereceler,
76. içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri! Ve işte bu, arınanların karşılığıdır.

§4. 77. Hiç kuşkusuz biz, Musa'ya şöyle vahyettik: "Kullarımı geceleyin yola çıkar, sonra, denizde onlara kuru bir yol aç; yetişilmekten asla korkmadan, hiç endişe etmeden."
78. Firavun, ordusuyla onların arkasına düştü. Derken, deniz dalgaları onları bir örtü gibi kapladı!
79. Ve Firavun, halkını saptırdı, doğru yolu göstermedi.
80. Ey İsrailoğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık, Dağ'ın[3] sağ yanını size buluşma yeri olarak belirledik ve kudret helvası ve bıldırcın indirdik:
81. "Size verdiğimiz temiz yiyeceklerden yiyin ve bunda aşırı gitmeyin. Yoksa[4] hışmım üzerinize çöker. Ve hışmım kimin üzerine çökerse o, kesinlikle uçurumuna yuvarlanır!
82. "Evet ve ben, tövbe eden, inanan, iyi iş yapan, sonra da doğru yolda giden için, çok bağışlayıcıyım.
83. "Seni, toplumundan ayırıp aceleye yönelten nedir ey Musa?"
84. Musa dedi:[5] "Onlar benim ayak izimdeler. Ve ben hoşnut olman için, Rabb'im, sana acele geldim."
85. Allah, "Kuşkusuz biz, senden sonra halkını sınadık ve Samiri onları saptırdı"

1 "O zaman Firavun", metinde yalnızca "o" şeklindedir.
2 Hatırlanacağı üzere, İslâm'da, eşkıyalar için öngörülen ceza da, suçlunun sağ elinin ve sol ayağının kesilmesidir. Bkz. 5/Mâide, 33 ve notu.
3 Sina Dağı.
4 Bkz. 4/Nisâ, 176'in notu.
5 Metinde yalnızca "O...dedi" şeklindedir.

dedi.[1]

86. Bunun üzerine Musa, kızgın ve üzgün olarak halkına geri döndü: "Ey halkım! Rabb'iniz size güzel bir söz vermedi mi? Öyleyse, uzun bir zaman mı geçti, yoksa üzerinize Rabb'inizden bir hışmın gelmesini mi istediniz de bana verdiğiniz sözden caydınız?" dedi.
87. Dediler ki: "Sana verdiğimiz sözden kendi irademizle caymadık. Ama o halkın ziynet eşyasından, birtakım ağırlıklar yüklenmiştik. İşte onları attık, aynı şekilde Samiri de attı,[2]
88. sonra o, onlara böğüren bir Buzağı heykeli çıkardı. Sonra herkes, "Bu, sizin de, Musa'nın da tanrısıdır ama o unuttu!"[3] dediler.
89. Ne! Görmüyorlar mıydı ki o, kendilerine ne tek kelime cevap verebilir, ne zarar ve ne de fayda verebilirdi?
90. Harun onlara daha önce, "Ey halkım! Siz bununla ancak sınandınız. Sizin gerçek Rabb'iniz, Rahman'dır. Öyleyse bana uyun ve emrime boyun eğin!" demişti.
91. Dediler ki: "Musa aramıza dönene kadar, buna tapmaktan aslâ vazgeçmeyeceğiz."
92. O zaman Musa dedi[4] ki: "Harun! Onların saptıklarını görünce, seni ne engelledi?
93. "Beni izlemeyecek miydin? Yoksa buyruğuma, özellikle mi karşı geldin?"
94. Harun, "Ey annemin oğlu! Ne sakalımdan tut ne de saçımdan. 'İsrailoğulları arasına ayrılık koydun, sözüme bakmadın' demenden korktum!" dedi.
95. O zaman Musa, "Ya senin yaptığın nedir, ey Samiri?" dedi.

---

1 "Senden sonra", senin hareketinden sonra. Çıkış'ın kısa bir özetinden sonra işte, Altın Buzağı döneminde Sina'dayız. "Samiri", Samaritain diye isimlendirilmiş olan bu esrarengiz kişi, gerçekte Hint asıllı değil mi? Öykünün ikincil birçok noktası, bunu telkin eder gibidir: Onun "dokunmak yok!" demek gibi bir misyonu bulunmaktadır (bkz. âyet 97). O, Altın Buzağı kültünü yönetmek üzere ortaya çıkmıştır (kutsal inek). Onun ismi bile Kalküta hükümdarı Zamorininki arasında bilinir; Portekizliler Kalküta hükümdarlarına Samiri adını verirlerdi. Misr-Ji, Hindular arasında bir din adamı sınıfının adı olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde Misra ve Misr onlarda çok yaygın olan iki isimdir. Bu ismi (Mısr) Araplar, Hz. Musa'nın asıl memleketi olan Mısır için kullanmaktadırlar. Eski çağlarda da Misr, Egypte için isim olarak kullanılmıştır. (Bkz. Yaratılış, X, 6, Misrayim ismi de kullanılmıştır.) Öte yandan güney Hindistan'ın bazı dillerinde "Nil" su anlamına gelir. Taberî, Tarih'inde İslâm öncesi Hintlilerin İsraillilerle olan ilişkilerinden söz eder. Son olarak işaret edelim ki, İbn Hanbel (IV, 206)'e göre, Hz. Muhammed Bahreyn-Oman'da uzun bir ikamette bulunmuştur. Orada, İbn el-Kelbî'ye göre, "Hind ve Sind halkı" her sene Daba Fuarına katılırdı. Öyleyse, Balharis heyeti, Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber endişelenerek, "Hintlilere benze yen bu adamlar da kim?" demesine şaşırmayalım. Çıkış, XXXII, 4 ve 24'e göre bu çirkin "Altın Buzağı"yı yapma suçunu işleyen Samiri değil Harun'dur. Kur'an ise bunu reddeder. Bkz. âyet 90.

2 Halkın süs eşyasından olan yükler, Mısırlılardan kaçırılan ziynet eşyası. Onları ateşe attılar.

3 Şüphesiz Sâmiri kendi dinini unuttu.

4 "O dedi." Ama şimdi Musa konuşuyor ona ve gelişini hatırlatıyor. Daha sonraki âyetlerde sahne değişimiyle ilgili bir bilgi yok.

96. O, "Görmediklerini gördüm ve o Gönderilen'in izinden bir tutam aldım, [1] sonra onu attım. İşte benliğim, bunu bana telkin etti" dedi.
97. Musa, "Defol! Artık gerçekten, ömür boyu, 'Dokunmak yok!' diyeceksin. Evet, senin için aslâ geri bırakılmayacağın bir buluşma günü daha vardır. Kendini, bütün gün kulluğuna verdiğin tanrına da bak! Hiç kuşkusuz onu yakacağız, sonra da ufalayıp tozun savruluşu gibi, denize savuracağız.
98. "Tanrınız, ancak, kendisinden başka tanrı bulunmayan Allah'tır. O, ilmiyle her şeyi kuşatmıştır." dedi.
99. İşte böylece sana [2] geçmişin haberlerinden anlatıyoruz. Kuşkusuz, sana, tarafımızdan bir Kur'an verdik!
100. Evet, kim ondan yüz çevirirse, Diriliş Günü, ağır bir yük taşıyacaktır.
101. Orada [3] temelli kalacaklar. Ve Diriliş Günü, onlar için o, ne kötü bir yüktür,
102. Sur'a üflendiği gün, işte o gün, suçluları, gözleri gömgök toplayacağız!
103. Aralarında, "Siz yalnızca on gece kaldınız!" diye fısıldaşırlar. [4]
104. Söylediklerini, biz daha iyi biliriz. İşte yolu en iyi olanın dediği: "Yalnızca bir gün kaldınız!"

§6. 105. Ve sana dağları sorarlar. De ki: "Rabb'im, onları toz gibi savuracak,
106. ve onları, dümdüz bir alana dönüş-türecek, [5]
107. orada ne eğrilik ne engebe göreceksin."
108. O gün, hiçbir eğriliği olmayan davetçiyi izleyecekler ve Rahman'ın huzurunda sesler alçalacak. Yalnızca kısık bir ses işiteceksin.
109. O gün, Rahman'ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasına aracılık yarar sağlamayacak.
110. O, önlerindekini de arkalarındakini de bilir. Onlar ise, ilimce O'nu kuşatamazlar.
111. Ve yüzler, diri ve mutlak [6] olanın huzurunda eğilecek. Oysa, hâinlik yüklenen kişi, kaybedecektir.
112. Ve kim inanarak iyi işler yaparsa zulümden de hakkının yenileceğinden de korkmayacaktır.
113. İşte biz onu, böyle Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda, tehditleri açık-

1 Samiri, gönderilenin (Cebrail?) yalnızca kendisinin fark edebildiğini söylediği, bastığı yerlerdeki ayak izinden bir avuç toprak alarak, altınları erittiği ateşe (?) veya heykelini yaptıktan sonra bizzat Buzağı'nın üzerine (?) attığını söyleyerek özür bildiriyor.

2 Ey Muhammed!

3 Cehennem'de.

4 Suçlular, kendilerini yeniden Diriliş Günü'nde buluvermelerinden şaşırmış durumda birbirlerine şöyle derler: "Biz mezarda on günden fazla beklemedik."

5 Harfi harfine: O (yeri) dümdüz edilmiş bir ova hâline getirecek.

6 "Mutlak." Kendisi başkasının destek ve geçindirmesine ihtiyacı olmadığı hâlde, her şeyi varlıkta tutup geçindiren. Bkz. 2/Bakara, 255.

ladık. Belki takvâlı davranırlar veya kendileri için yeni bir hatırlatma olur? [1]

114. Ama Allah, aşkındır. Gerçek kral! Ve sana vahyedilişi tamamlanmadan, okumada acele etme ve "Rabb'im! İlmimi arttır!" de. [2]

115. Hiç kuşkusuz, daha önce, Âdem'den söz almıştık; sonra unuttu ve onda bir kararlılık da bulamadık. [3]

116. Ve hani biz meleklere, "Âdem'in önünde secde edin!" demiştik. İblis dışında, hemen secde ettiler. O ise, reddetti.

117. O zaman şöyle dedik: "Ey Âdem! Gerçekten bu, senin ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi, her ikinizi, Cennet'ten çıkarmasın! O zaman, mutsuz olursun.

118. "Evet, işte senin için orada ne acıkmak vardır ne de çıplak kalmak,

119. orada ne susayacaksın ne de yükselen güneşin ışıklarından zarar göreceksin." [4]

120. Sonra Şeytan, şöyle diyerek onu baştan çıkardı: "Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve gücünü yitirmeyecek bir krallığı göstereyim mi?"

121. Sonra ikisi [5] de ondan yediler. Çıplaklıkları, her ikisine de görünüverdi. Ve Cennet yapraklarıyla üzerlerini dikmeye koyuldular. Âdem, Rabb'ine itaatsizlik etti. Ve yolunu şaşırdı.

122. Daha sonra, Rabb'i onu seçti ve tövbesini kabul etti ve onu, doğru yola iletti,

123. ve dedi ki: "İkiniz oradan tümüyle gidin!" Birbirinize düşman olarak. Sonra, size, katımdan bir yol gösterme geldiğinde!... [6] O durumda, kim benim doğru yolumu uyarsa, o zaman, ne sapar ve ne de mutsuz olur.

124. Ve kim de Kur'an'ımdan yüz çevirirse, hiç kuşkusuz, onun sıkıntılı bir hayatı olur ve Diriliş Günü de onu, toplanma yerine, kör olarak götüreceğiz."

125. O, "Rabb'im! Beni niçin toplanma yerine kör olarak getirdin, oysa ben gören bir kimseydim" diyecek.

126. -Ama Allah, "Bu böyledir! Delillerimiz sana gelmişti, sonra sen, onları unuttun.

---

1 Harfi harfine: Belki bu Kur'an onlar için hatırlatmayı yenileyecektir.

2 Karşılaştırın: 75/Kıyâmet, 16.

3 Bkz. 2/Bakara, 35 ve devamı.

4 Cennet'in genel nitelikleri için özellikle bkz. 2/Bakara, 25; 35/Fâtır, 33-35; 44/Duhan, 51-57; 52/Tûr, 17-24; 55/Rahman, 46-78; 56/Vâkıâ, 10-40; 69/Mümtehine, 21-24; 76/İnsan, 5-22; 78/Nebe, 31-37. "Güneşin sıcağı" sıcak memleketlerde dayanılmaz özelliktedir. Özellikle öğle vakti, öldürücü bile olabiliyor.

5 Âdem ve Havva.

6 Âyetlerin akışında söz, ilk insan çiftinden doğrudan bütün bir insan soyuna getiriliyor. 122-123. âyetler çok önemlidir (Ayrıca bkz. 2/Bakara, 37). Tövbe kabul edildikten sonra yeryüzüne gitme emri bir cezalandırma değil, yalnızca bir lütuf olabilir. Âdem, Allah'ın vekili olma görevini (bkz. 2/Bakara, 30) yerine getirmek için yeryüzüne gitmek durumundaydı. Bu seçim de keyfî bir seçim değildi, aksine diğer bütün yaratıkların buna yanaşmamaları nedeniyleydi (bkz. 33/Ahzâb, 72.) Hz. Âdem'in ömrü, dünyanınkinden çok daha kısa olduğu için, onun soyu bu görevde onu izlemeye çağrılmıştır.

Bugün de öylece unutulursun!" diyecek. [1]

127. Ve böylece, sınırları aşanları ve Rabb'inin delillerine inanmayanları cezalandırırız. Öteki dünya cezası, elbette daha çetin ve daha süreklidir.

128. Meskenlerinde gezindikleri, kendilerinden önceki bunca kuşağı yok edişimiz, [2] onları doğru yola yöneltmedi mi? İşte bunda, kavrama yeteneği olanlar için, deliller vardır!

§8. 129. Eğer Rabb'inden verilmiş bir söz ve belirlenmiş bir süre olmasaydı, kesinlikle bu [3] onlar için de kaçınılmaz olurdu!

130. Öyleyse, onların söylediklerine sabret, [4] güneşin doğmasından ve batmasından önce, gece saatlerinde övgüyle Rabb'ini tenzih et ve gündüzün uçlarında da. [5] Belki hoşnut kalırsın?

131. Ve kendilerini sınamak için, şimdiki hayatın çiçeği olarak, onlardan kimi çiftlere verdiğimiz mallara, sakın iki gözünü dikme; gerçekten de Rabb'inin verdiği daha iyi ve daha süreklidir! [6]

132. Ve ailene namazı emret ve kendin de onun üzerinde sebat et. Biz, senden bir yiyecek istemiyoruz; [7] seni beslemek, bize aittir. Gerçekten de sonuç takvânındır!

133. Ve onlar dediler: "Niçin bu, bize Rabb'inden bir delil getirmiyor!" [8] Önceki kitaplarda bulunanların delili onlara gelmedi mi? [9]

134. Ve eğer, ondan önce [10] onları, bir cezayla yok etseydik, "Rabb'imiz! Niçin bize bir elçi göndermedin? Zelil ve rezil olmadan, delillerine uyardık" diyeceklerdi.

135. De ki: "Herkes beklemektedir; siz de bekleyin. Kuşkusuz, dosdoğru yolda gidenlerin kimler olduğunu ve kimin doğru yola iletildiğini bileceksiniz!"

---

1 Metinde, "O diyecek" şeklindedir.

2 Harabe olmuş, sakinleri uzun zamandan beri kaybolmuş meskenlerinde, gezinirler.

3 Bu, cezadır, buyruktur, insanların yalanı ve bunun uzantılarıdır. (Tıpkı 25/Furkan, 77. âyetteki gibi.)

4 Ey Muhammed!

5 Bu âyet, günlük beş vakit namazdan söz ediyor. Gerçekten çoğul olan "etraf=gündüzün bütün uçları" kelimesinde, daha önce (11/Hud, 114) geçen "tarafey=iki ucunda" şeklinde, ikil olarak gelen kelimedeki gerçeğin aynısını bulmak mümkündür. Arapça dil bilginleri, buna çoğulun en azı (cem'i kıllet) adını verirler.

6 Bkz. 15/Hicr, 88.

7 Puta tapanlar, putlarına yiyecekler sunuyor ve kendileri bu yiyeceklerden yemiyorlardı. İslâm böyle bir savurganlığı kabul etmez.

8 Hz. Muhammed.

9 "Onlara delil gelmedi mi", bu Kur'an şeklinde?

10 Hz. Muhammed'in gelişinden önce.

Sûre 21

Enbiyâ

Sûre, adını, içeriğinden almıştır. Hicretten Önce, 73. sırada inmiştir, 112 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. İnsanlar için, hesapları yaklaştı; oysa onlar, hâlâ aldırmazlık içinde, ondan[1] yüz çeviriyorlar.
2. Rab'lerinden kendilerine yeni bir öğüt gelmesin, onu mutlaka eğlenerek dinlerler,
3. hâinlik yapan o kimseler, kalpleri dalgın ve baş başa gizli konuşurlar: "Bu,[2] sizin[3] gibi bir insandan başka bir şey midir? Yoksa siz, göz göre göre büyüye mi kapılıyorsunuz?"
4. O şöyle cevap vermişti: "Benim Rabb'im, gökte ve yerde söyleneni bilir. O duyandır, bilendir."
5. Ama onlar, "Doğrusu, bu bir karabasanlar yığınıdır. Daha doğrusu, onu uydurmuştur! En doğrusu o, bir şâirdir! Haydi öyleyse, öncekilere gönderildiği gibi, o da bize, bir delil getirsin!" dediler.
6. Onlardan önce yok ettiğimiz hiçbir kent inanmadı. Öyleyse bunlar mı inanacaklar?
7. Oysa senden önce de kendilerine vahyettiğimiz adamlardan başkasını elçi olarak göndermedik.[4] Bilmiyorsanız, Kitap halkına sorun![5]
8. Biz onları, yemek yemeyen birer beden yapmadık! Onlar, ölümsüz de değillerdi!
9. Sonra biz, onlar için verdiğimiz sözü gerçekleştirdik: Kendilerini ve dilediklerimizi kurtardık; aşırı gidenleri ise yok ettik.
10. Hiç kuşkusuz, size,[6] içinde sizin için öğütler bulunan bir Kitap indirdik. Peki, anlamayacak mısınız?
11. Ve hâinlik eden nice memleketleri kırıp geçirdik ve onlardan sonra, başka bir halk yarattık!
12. Gerçekten o insanlar, bizim çetin cezamızı hissettiklerinde, bir de bakarsın ki, oradan dörtnala kaçıyorlar.
13. "Dörtnala kaçmayın: Daha iyisi, içinde bulunduğunuz lükse, evlerinize dönün!

---

1 Metinde, "ondan" yer almamaktadır. Harfi harfine: Yüz çevirenlerdir.

2 Muhammed.

3 İnanmayanlar kendi aralarında, 2. çoğul kişi olarak konuşuyorlar.

4 Senden önce de, (ey Muhammed) kendilerine vahyettiğimiz adamlardan başkasını (yani, melekleri veya olağanüstü varlıkları) elçi olarak göndermedik. Onlar da yemek yiyor ve hayatlarını tamamlayınca ölüyorlardı. Bkz.16/Nahl, 43.

5 Kitap halkı, (metinde: Hatırlatma halkı), 2/Bakara, 105'te (notuna bkz.) olduğu gibidir. Kitab, Tevrat ve Kur'an, her biri esas itibariyle birer "hatırlatma"dır. (3/Âl-i İmran, 7'nin notuna bkz.) Daha önce 10/Yunus, 24 vs'de bu belirtilmişti.

6 Ey Mekkeliler.

Belki sorguya çekileceksiniz!" [1]

14. Dediler ki: "Vay hâlimize! Gerçekten biz hâin kimselermişiz!"
15. Biz onları biçilmiş ekin, sönmüş ateş hâline getirinceye kadar feryâtları sürüp gitti.
16. Göğü ve yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.
17. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik onu katımızdan edinirdik, eğer bunu yapmış olsaydık.
18. Hayır ama biz, yanlışın üzerine doğruyu atarız da onun başını ezer. Bir de bakarsınız ki o yok olup gitmiştir. Ve nitelediğiniz şeyden dolayı [2] vay hâlinize!
19. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Katındakiler, O'na kulluk etmekten büyüklenmezler de usanmazlar da. [3]
20. Gece ve gündüz tenzih ederler, [4] hiç ara vermezler.
21. Yoksa yeryüzünden birtakım tanrılar edindiler de ölüleri onlar mı diriltecekler?
22. Eğer, gökte ve yerde [5] Allah'tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de, elbette kargaşa içinde olurdu. Öyleyse, münezzehtir [6] Arş'ın Rabb'i Allah, onların nitelemelerinden! [7]
23. O, yaptığından sorguya çekilmeyecektir ama onlar, sorguya çekileceklerdir.
24. Yoksa O'nun dışında tanrılar mı edinecekler? De ki: "Kesin delilinizi getirin bakalım. İşte, benimle birlikte olanlar için bir hatırlatma ve benden öncekiler için de bir hatırlatma!" [8] Ama onların çoğu gerçeği bilmezler, bu yüzden, ilgisiz kalırlar.
25. Ve senden önce, hiçbir elçi göndermedik ki ona, "Hiç kuşkusuz, benden başka tanrı yoktur. Öyleyse bana kulluk edin" diye vahyetmiş olmayalım.
26. Ve "Rahman çocuk edindi" [9] diyorlar. Münezzehtir O! Hayır ama onlar değerli kullardır,
27. ki O'ndan önce söz söylemezler ve ancak O'nun buyruğuyla hareket ederler.
28. O, onların önlerinde olanı ve arkalarında olanı bilir. Ve onlar aracılık edemezler. O'nun hoşnut olduğu kimseler için ayrı... Bununla birlikte onlar, O'nun korkusundan dolayı sakınırlar.

---

1 (Diriliş Günü'nde). Bu "belki" kelimesi, burada kuşku ifade etmez ama hiçbir kayıtla bağlı olmayan sonsuz tanrısal gücün aşkınlığı, gelecekle ilgili bir konuda "belki!" ifadesinin kullanılmasını gerektirmiştir. -Bu anlam için ayrıca bkz. 6/En'âm, 128; 11/Hud, 107-108.

2 Haksız yere, Allah'a dair.

3 Bir diğer muhtemel anlam da şudur: Hiç bezginlik hissetmezler.

4 Bkz. 2/Bakara, 30'un notu.

5 Harfi harfine: "Eğer ikisinde". Evet gerçekten gökte ve yerde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de karışıklığa düşer ve düzensizliğe uğrardı.

6 Bkz. 2/Bakara, 116.

7 "Onların (insanların) nitelemelerinden" âyet 18'deki gibi.

8 Eğer âyette geçen her iki "hatırlatma"den maksat Kur'an ise, onun nasıl Hz. Muhammed'den öncekilere hatırlatma olduğu problemi ortaya çıkar. Bu problem, ondan önce gelen dinlere mensup olan ve gerek onun zamanında, gerekse daha sonra da yaşayan insanlar için de bir öğüt olduğu gerçeğiyle çözülür. Eğer, birinci "hatırlatma"dan maksat Kur'an, ikincisinden maksat da, geçmiş peygamberlerin kitapları ise zaten problem yoktur.

9 Melekleri. İzleyen cümlelerde de söz konusu edilen meleklerdir. Bkz. 16/Nahl, 57; 43/Zuhruf, 19 vs.

29. Ve onlardan her kim, "Gerçekten ben, Allah'ın dışında bir tanrıyım" derse o zaman, onu Cehennem'le cezalandırırız. Hâinlere işte böyle ceza veririz.
30. O inkârcılar, gökler ve yer yapışıkken onları ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan yarattığımızı görmediler mi? Öyleyse, inanmayacaklar mı? [1]
31. Ve yeryüzüne, sabit dağlar yerleştirdik; -çünkü sarsılabilirdi ve insanlar da birlikte.- Ve aralarında, yol olarak geniş boşluklar var ettik. Belki doğru yolu bulurlar? [2]
32. Ve göğü korunmuş bir çatı gibi yaptık; oysa onlar, onun delillerine [3] ilgi göstermiyorlar.
33. Ve geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yaratan O'dur. Her biri, bir yörüngede yüzer. [4]
34. Ve senden önce de hiçbir insana ölümsüzlük vermedik. Sen ölürsen, sanki onlar temelli mi kalacaklar?
35. Her can ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi, iyilik ve kötülükle sınarız. Ve bize döndürüleceksiniz.
36. Ve o inkârcılar, seni [5] gördüklerinde, "Ne! Tanrılarınızı çekiştiren bu mudur?" diye ancak alaya alırlar. Oysa onlar, Rahman'ın mesajını inkâr edenlerdir.
37. İnsan sabırsız yaratılmıştır. Size delillerimi göstereceğim; öyleyse, acele etmemi isteməyin.
38. Ve derler: "Doğru sözlü iseniz, bu söz ne zamandır?"
39. Keşke o inkârcılar, ateşi yüzlerinden ve sırtlarından savamayacakları ve yardım da göremeyecekleri zamanı bir bilseler!... [6]
40. Hayır ama bu, kendilerine ansızın gelecek, sonra onları şaşkına çevirecektir. Sonra onu geri çevirmeyecekler ve kendilerine, süre de verilmeyecek.
41. Ve hiç kuşkusuz, senden [7] önceki elçiler de alaya alınmıştı da onları alaya alanları, alay ettikleri şey [8] çepeçevre kuşatmıştı.
42. De ki: "Gece ve gündüz, sizi Rahman'dan [9] kim koruyabilir?" Hayır! Ama onlar, Rab'lerinin mesajından yüz çeviren kimselerdir!
43. Yoksa kendilerini, bize karşı savunacak tanrıları mı var? Oysa onlar, ne kendilerine yardım edebilirler [10] ne de tarafımızdan bir yardım görürler.

---

1 Kur'an kozmolojisi açısından ilginç bir âyettir.
2 Dağlar arasında yol olmak üzere geniş boşlukların yaratılması, hem insanların maddi olarak doğru bir biçimde yol almalarına, hem de bu durumun Allah'ın birer delili olması yönüyle mânevi hidâyete ermelerine vesiledir.
3 Göğün taşıdığı delillere.
4 Âyette geçen "felek" gök anlamında değildir. Aksine, her yuvarlak veya çemberimsi şeydir. Kelimenin bu anlam genişliğinden, başka nesneler yanında göğe de "felek" denmiştir. Onun için biz de, âyetteki bu kelimeyi, "yörünge" diye çevirmeyi uygun gördük.
5 Ey Muhammed!
6 "Bir bilseler!" Üstü kapalı olarak: Belki daha dikkatli olurlardı!
7 Ey Muhammed!
8 Önceden haber verilen ceza.
9 "Rahman" hakkında bkz. 19/Meryem, 45'in notu.
10 Herhangi bir kimsece.

44. Hayır ama biz onlara ve atalarına geçici bir yararlanma veririz; onlar, ileri yaşlara ulaşıncaya kadar. Artık onlar, yere gelip onu her tarafından eksiltiğimizi [1] görmezler mi? Öyleyse, üstün gelecek olan onlar mı?
45. De ki: "Ben, ancak sizi vahiyle uyarıyorum." Ne var ki sağırlar, uyarıldıklarında, çağrıyı duymazlar.
46. Rabb'inin cezasından onlara bir esinti dokunsa, hiç kuşkusuz, "Eyvah bize! Evet, biz hâin kimselermişiz!" derler.
47. Diriliş Günü, âdil teraziler koyacağız. Hiç kimse, hiçbir haksızlığa uğratılmayacak. Hardal tanesi kadar bile olsa onu getirteceğiz. [2] Ve hesap gören olarak biz, yeteriz!
48. Hiç kuşkusuz, Musa ve Harun'a Furkan [3] ve bir aydınlık, takvâlılara bir Tevrat vermiştik,
49. ki onlar, Belirlenmiş Vakit endişesi içinde gaybda Rab'lerinden korkarlar.
50. Ve işte bu [4] indirdiğimiz kutlu bir Kur'an'dır. Siz, onu inkâr mı ediyorsunuz?

§5. 51. Ve hiç kuşkusuz, daha önce İbrahim'e de doğru yolu göstermiştik. Biz onu [5] biliyorduk.
52. Hani, babasına ve halkına, "Şu tapıp durduğunuz heykeller de nedir?" demişti.
53. Onlar dediler: "Biz, atalarımızı onlara tapar bulduk."
54. O dedi: "Hiç kuşkusuz siz de atalarınız da apaçık bir sapıklık içindesiniz"
55. Dediler: "Sen bize gerçekle mi geldin, yoksa eğleniyor musun?"
56. O dedi: "Hayır ama Rabb'iniz, göklerin ve yerin Rabb'idir; O ki onları yarattı. Ben de, buna tanıklık edenlerden biriyim.
57. Ve and olsun Allah'a ki, siz arkanızı döner dönmez, putlarınıza mutlaka bir oyun oynayacağım!" [6]
58. Gerçekten, onları paramparça etti; kendilerine ait olan büyük dışında; kuşkusuz ona başvuracaklardı... [7]
59. Dediler: "Bunu tanrılarımıza yapan kimse, gerçekten o, hâinlerden biridir!"
60. Bazıları dediler: "İbrahim denen bir gencin, onları çekiştirdiğini duyduk."
61. Onlar dediler: "Onu hemen insanların gözleri önüne getirin, tanık olmak

---

1 Allah, yeri eksiltmek isteseydi, O'nu kim engelleyebilirdi?
2 "Hardal tanesi kadar (bir şey) bile olsa onu getireceğiz (ve o tartılacak)."
3 "Furkan," [Ayırıcı] hakkında bkz. 2/Bakara, 53'ün notu.
4 Kur'an.
5 Yolu mu, yoksa İbrahim'i mi?
6 İbrahim, 60. âyetin işaret ettiği bir samimi arkadaşıyla olan konuşmasında söylemesi söz konusu değilse, bu sözleri içinden geçirmiş olmalıdır.
7 Puta veya bunun tam tersi olarak başka bir anlam: İbrahim'e. Arapça'da "put" kelimesinin karşılığı eril isim olduğundan, buradaki zamirin kimin yerine kullanıldığı belirsiz oluyor. Hz. İbrahim, onların, kendilerine ait olan büyük putun yanına çok geçmeden geleceklerini biliyordu. Orada, onları bekledi. Bu işi kimin yaptığını sorarak parçalanmış putlarını dolaştıktan sonra, en büyüklerinin yanına kadar gelirler ve İbrahim'e yukarıdaki soruyu sorarlar.

isterlerse..." [1]

62. Sonra, "Bunu, tanrılarımıza sen mi yaptın, İbrahim ?" dediler. [2]
63. O dedi: "Onu yapan, doğrusu, şu büyükleridir. [3] Onlara sorun, eğer konuşabilirlerse..."
64. Bunun üzerine kendilerine dönerek, "Gerçekten hâin olan sizsiniz, siz!" [4] diye aralarında söylendiler.
65. Sonra, başlarını önlerine eğerek, "Bunların [5] konuşmayacağını, kuşkusuz bilirsin!" [6] dediler.
66. Dedi ki: "Öyleyse, Allah'ı bırakıp da size hiçbir yarar ve zarar veremeyen şeylere mi tapıyorsunuz?
67. "Size de Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yuh olsun! Anlamıyor musunuz?"
68. Onlar dediler: "Bir şey yapacaksanız, şunu yakın, tanrılarınıza yardım edin!" [7]
69. Biz dedik: "Ey ateş! İbrahim'e soğuk [8] ve güvenli ol!"
70. Ona bir düzen kurmak istediler ama biz, onları en büyük kayba uğrayanlar yaptık.
71. Ve onu da Lut'u da cümle âlem için kutsal kıldığımız bir yere ulaştırıp kurtardık.
72. Ve ona, fazladan bir bağış olarak, İshak ve Yakub'u verdik; her birini iyi insanlar yaptık.
73. Onları, buyruğumuzla doğru yolu gösteren önderler yaptık. Ve onlara, iyilik [9] yapmayı ve namazı kılmayı ve zekatı [10] vermeyi vahyettik. Ve onlar, bize kulluk eden kimselerdi.
74. Ve Lut'a da yargı gücü ve ilim verdik; onu, çirkin işler yapan kentten kurtardık, -gerçekten onlar kötülük yapan, yoldan çıkmış insanlardı;-
75. ve onu rahmetimize girdirdik. Gerçekten o, iyi insanlardandı.

---

1 "Tanık olmak isterlerse." Harfi harfine: Belki tanıklık ederler. Aynı şekilde, "tanıklık etmek isterlerse" olarak da anlaşılabilir. Bu durumda davet edilenler Hz. İbrahim'i ihbar edenlerdir (bkz. âyet 60).

2 "Sonra...dediler" metinde yalnızca "dediler" şeklindedir.

3 Putları parçalama cinayetinden o sorumludur... İbrahim'in bu cevabı üzerine, bir süre sessiz bekledikleri anlaşılıyor. Bu süre içinde adamlar, cansız putlardan bir söz veya hareket beklemekle gülünç duruma düştüklerini anlamışlar.

4 "Gerçekten hâin olan biziz..."

5 Putların.

6 Ey İbrahim!

7 Adamlar, akılsızlıklarını itiraf ediyorlar.

8 Çok iyi bilinen tanrısal yasalar aslında nâdir ve az bilinenlerden daha az olağanüstü değildir. Kur'an (35/Fâtır, 43) tanrısal hareket tarzının (âdetullah) aslâ değişmediği konusunda güçlü bir vurgu yapıyor. Öyleyse, Allah'ın bir şeye "Ol!" deyince hemen oluvermesi (36/Yâsin, 82 vs.) evrenin aşamalı olarak altı günde yaratılmasıyla (41/Fussilet, 9-12; 25/Furkan, 59, vs.) çelişmez. İnsanoğlu şimdi, hiç yakmayan soğuk alevler üretebiliyor. Eğer Allah benzer şartları bir araya getirir ve oluşturursa, ateş ne Hz. İbrahim'i ne de Hintli Ramayana'nın Sita'sını yakar.

9 Harfi harfine: İyilikler.

10 "Zekat" hakkında bkz. 19/Meryem, 31.

§6. 76. Ve Nuh'u da; daha önce bizi çağırdığında! Cevap verdik, sonra onu ve ailesini, büyük sıkıntıdan kurtardık,

77. ve delillerimizi yalanlayan [1] halka karşı ona yardım ettik. Gerçekten onlar, kötü insanlardı. Bu yüzden, hepsini [2] boğduk.

78. Ve Davud ve Süleyman'ı da... Hani, halkın koyunlarının geceleyin girip zarar verdiği bir ekili tarla hakkında hüküm veriyorlardı. Ve biz, onların hükmüne tanıktık.

79. Sonra, Süleyman'ın bunu anlamasını sağladık. [3] Ve her birine yargı gücü ve ilim verdik. Davud ile birlikte tenzih etsinler diye, dağlara ve kuşlara boyun eğdirdik. Bunları yapan biziz! [4]

80. Ona, [5] sizin için, şiddetinizden [6] korunmanız için, zırh yapmayı öğrettik. Artık şükredecek misiniz?

81. Ve Süleyman'a gelince, rüzgâr -kasırga- onun emrindeydi, onun emriyle, kutsal kıldığımız yere [7] kadar kayıp giderdi -ve biz, her şeyi biliriz.- [8]

82. Ve şeytanlardan da onun için dalgıçlık yapan ve bundan başka işler görenler vardı [9] ve biz, onlar için bir koruyucuyduk. [10]

83. Ve Eyyub'u da. Hani Rabb'ine, "Dert bana dokundu! Oysa sen, merhametlilerin en merhametlisisin!" diye seslenmişti.

84. Biz de ona cevap verdik ve o zaman, bütün dertlerini giderdik ve ailesini ve bunlarla birlikte bir katını daha, tarafımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere de bir hatırlatma olmak üzere, ona yeniden verdik. [11]

85. Ve İsmail, İdris ve Zülkifl'i [12] de. Hepsi de sabredenlerdendi,

---

1 "Yalanlayan" kelimesi, metinde çoğul olarak yer almaktadır. Bu da, âyet metninde geçen "halk" kelimesinin çoğulluk ifade etmesindendir.

2 "Hepsini". Bu şekilde yok olan kuşakların sayısı, Hz. Âdem'den beri ancak on kadardır. Sayıları çok olmasa gerek.

3 Denilir ki: Hz. Davud, sürünün, ekinleri kırılıp geçilen kişiye verilmesine hükmetmiş. Ama Hz. Süleyman, sürü sahibi, tarlayı eski hâline getirinceye kadar, onun bakım ve sulamasını yerine getirmesini ve bu zaman zarfında sürünün, zarar gören tarla sahibinin yanında, yararlanma hakkı da kendisinin olmak kaydıyla bırakılmasını, daha sonra iade edilmesini önermiş.

4 İstediğini yapabilme gücüne sahip olan ancak biziz.

5 Hz. Davud'a.

6 Savaştan.

7 Filistin topraklarına. Harfi harfine: Onda bereket koymuştuk.

8 Bkz. 34/Sebe, 12; 38/Sa'd, 36.

9 Hz. Süleyman'a hizmet için dalgıçlıktan başka.

10 Onları boğulmaktan korumak için.

11 Müslüman yorumcular derler ki: Eyyub, Allah tarafından en dayanılmaz hastalıklarla sınanmış. Üstelik, mallarını ve çocuklarını da kaybetmiş. Ama hiçbir zaman Allah'tan yakınmamış. Bir gün hanımı, onu teselli etmek için, bunca dertten kurtulup iyileşeceğini söylemiş. Hastalığına razı olan Eyyub, -imkânsız bir şeydir ya- eğer iyileşirse, ona yüz sopa vuracağına yemin etmiş. Sonra hanımı da ölmüş. Daha sonra, bu iki âyetin belirttiği husus gerçekleşmiş (ayrıca bkz. 38/Sad, 41). Yine denilmektedir ki, iyileştiğinde daha önce ettiği yemini yerine getirmek için, yeniden dirilmiş olan hanımına vurmak üzere, yüz adetten meydana gelen bir deste hurma çubuğu verilmiş ve bununla hanımına bir kez vurarak yeminini yerine getirmiş.

12 "Zülkifl." Harfi harfine: Kifl Sahibi. Zülkifl, İslâm literatürü dahil, buradan başka hiçbir yerde geçmeyen meçhul bir şahsiyettir. Bazıları bu adın, Buda'nın doğduğu memleketi ve Benares'in

86. onları, rahmetimize girdirdik. Gerçekten onlar, iyi kimselerdendi.
87. Ve Zünnun'u [1] da; hani, öfkelenerek giderken, kendisini sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı. Ama sonunda karanlıklar içinde, "Senden başka Tanrı yoktur! Münezzehsin! Gerçekten ben, hâinlerden oldum!" diye seslenmişti.
88. Biz de ona cevap verdik ve onu, üzüntüden kurtardık. İşte, inananları böyle kurtarırız.
89. Ve Zekeriya, Rabb'ine çağırmış, "Beni tek başıma bırakma, Rabb'im, gerçekte sen, vârislerin en hayırlısısın!" [2] diye seslenmişti.
90. Biz de ona cevap verdik ve Yahya'yı bağışladık. Eşini de kendisi için, iyileştirdik. [3] Gerçekten onlar, iyi işlerde yarışıyorlardı, umarak ve korkarak bize yalvarıyorlardı. Ve bize karşı gönülden saygı içindeydiler.
91. Ve bedenini iffetle korumuş olanı da! Biz, ona ruhumuzdan üfledik, onu ve oğlunu, insanlar için bir delil kıldık. [4]
92. Evet, bu toplumunuz tek bir toplumdur, ben de Rabb'inizim. Öyleyse, bana kulluk edin.
93. Oysa kendi aralarında, işlerini paramparça ettiler! Ama hepsi bize döneceklerdir.
94. Öyleyse, kim inanarak iyi işler yaparsa, çalışması hiçbir şekilde inkâr edilmez. Kuşkusuz yazıyoruz. [5]
95. Yok ettiğimiz kente yasak: Hayır, dönmeyecekler. [6]
96. Sonra, Ye'cûc ve Me'cûc [7] salıverildiğinde; onlar, her tepeden akın edecekler!
97. Oysa verilen söz, gerçek yaklaştığında, bir de bakarsın ki, inkârcıların gözleri

---

200 mil kuzeyine düşen "Kapilavastou"nun Arapçalaşmış şekli olduğunu söylüyor. Kifl kelimesi, aynı zamanda "yiyecek" anlamına da geliyor. Bu nedenle, Buda'nın babası, "temiz yiyeceklerle besleyen" anlamına gelen Suddhudâna ile ilgi kurulmuş. Ayrıca Budi ağacı olan ve Buda'nın, altında ilham aldığı incir ağacı (95/Tîn, 1) ile ilgi kurulmaya çalışılmış.

1 "Zünnun": Balık Adamı. Kitab-ı Mukaddes'te geçen Jonas (Yunus)'dır. Önce, Ninova'ya, doğru dini bildirmeye gitmek istememiş, bir gemi tutarak böylece görevden kurtulacağını sanmış. Gemi fırtınaya yakalandığında, gemide bulunanlara, hepsinin boğulmasına neden olacak olan bu fırtınaya, kendi günahı yüzünden tutulduklarını itiraf etmiş. Gemidekiler onu denize atmışlar. Bir balık onu yutmuş. Üç gün sonra onu bir kıyıya geri atmış. Yunus oradan Ninova'ya peygamber olarak geri gelmiş.Şehir halkı, daha önce bildirilen helâk gelmeden önce, inanmışlar ve tövbeleri kabul edilmiş. Bkz. 10/Yunus, 98. (Ayrıca, Kitab-ı Mukaddes, Yunus).

2 Bilindiği gibi Hz. Zekeriya ve eşi An (Anne) yaşlı ve çocuksuzdular. Burada Hz. Zekeriya, Allah'ın, kendi durumuna uygun düşen niteliğiyle O'na dua ediyor: Herkese, en iyi şekilde vâris olan! Kitab-ı Mukaddes aracılığıyla bilinen öyküler, Kur'an tarafından yeniden ve aynen anlatılmamış, yalnızca onlara işaret edilmiştir.

3 Çocuk doğuramayan eşini bu durumdan kurtarıp çocuk dünyaya getirebilir hâle getirdik.

4 Söz konusu, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem'dir. Bkz. 5/Mâide, 17 ve 116. âyetin notu; 66/Tahrîm, 12.

5 Bkz. 18/Kehf, 49'un notu.

6 Harfi harfine: Helak ettik ki geri dönmesinler. Onlar (oraya) dönerler, anlamında. Âyette yer alan ve olumsuzluk edatı olan "lâ" anlamı güçlendirmek için, söze katılan ama anlam bakımından zorunlu olmayan (explétif) bir kelimedir. Bkz. Giriş, 116/b.

7 "Ye'cûc ve Me'cûc", kuşkusuz ki, Kitab-ı Mukaddes'te geçen "Gog ve Magog"lardır. Bkz. 18/Kehf, 94'ün notu.

donakalmıştır: "Vah bize! Gerçekten biz, bundan habersizmişiz. Daha da kötüsü, hâin kimselermişiz!"

98. -Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız, Cehennem'in yakıtısınız: Oraya geleceksiniz,- [1]
99. eğer bunlar [2] tanrı olsalardı, oraya girmezler ve hepsi [3] orada temelli kalmazlardı.
100. Orada, onlara inlemek vardır. Ve onlar orada, hiçbir şey duyamayacaklar."
101. Tarafımızdan kendilerine iyilik verdiğimiz kimseler, evet onlar, ondan uzak tutulacaklar:
102. Onun uğultusunu duymayacaklar ve canlarının istediği şeyler içinde, temelli kalacaklar. [4]
103. En büyük dehşet [5] onları üzmeyecek. Melekler onları, "Size söz verilen gün işte budur!" diye karşılar.
104. O gün ki yazılı kâğıt tomarını dürer gibi, göğü düreriz! Tıpkı ilk yaratmaya başladığımız gibi, [6] -üzerimizde bir söz olarak- onu yeniden var edeceğiz. Evet, kuşkusuz onu yaparız!
105. Ve hiç kuşkusuz Tevrat'tan sonra Zebur'da da "Yeryüzüne ancak iyi kullarım mirasçı olacak" diye yazmıştık. [7]
106. İşte, gerçekten bunda, kulluk eden kimseler için, bir mesaj vardır!
107. Ve biz, seni, insanlar için [8] ancak bir rahmet olarak gönderdik.
108. De ki: "Bana, tanrınızın ancak tek bir Tanrı olduğu vahyediliyor. Teslim olacak mısınız?"
109. Eğer sonra sırt çevirirlerse, de ki: "Size dosdoğru bildirdim; her ne kadar tehdit olunduğunuz şeyin yakın mı, uzak mı olduğunu bilmesem de.
110. "O, sözün açığa vurulanını da bilir ve gizlediklerinizi de bilir.
111. "Ve bilmiyorum: Belki de bu, [9] sizin için bir ayartma ve kısa bir süreye kadar geçici bir yararlanmadır!"
112. Dedi ki: [10] "Rabb'im! Hakça hüküm ver! Ve Rabb'imiz, sizin nitelemelerinize [11] karşı kendisinden yardım istenen Rahman'dır."

---

1 Bkz. 21/Enbiyâ, 29.
2 Putlar.
3 "Hepsi", kuşku yok ki uydurma tanrılar.
4 Bkz. 19/Meryem, 71.
5 Ölüm.
6 Bkz. 10/Yunus, 4'ün notu.
7 Bkz. Mezmurlar, XXXVII, 29.
8 Hz. İsa'nın tertemiz olarak doğuşu, Benî İsrail'in yetkinliği ve benzerleri dahil olmak üzere, eski vahiyleri tanımak İslâm'ın karakteristiklerinden biridir.
9 Size tanınan bu süre.
10 "Dedi ki." Yukarıda geçen şeyleri boş yere ilettikten sonra, artık şöyle haykırdı...
11 "Nitelemelerinize karşı." Yalan yere, Allah'ı.

Sûre 22

Hac

Sûre, adını, 27. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 103. sırada inmiştir, 78 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Ey insanlar! Rabb'inizden sakının! Evet, Belirlenmiş Vakit'in sarsıntısı [1] büyük bir şeydir.
2. O gün göreceksiniz; her emzikli kadın emzirdiğini unutacak; her gebe, yükünü düşürecek. İnsanları sarhoş göreceksin, oysa onlar, sarhoş değildirler ama Allah'ın cezası, çok çetindir.
3. Ve insanlardan öyleleri vardır ki, Allah hakkında bilmeden tartışırlar ve her azgın Şeytan'ın peşinden giderler,
4. onun hakkında şöyle yazılmıştır: O, kendisini koruyucu edinen kimseyi elbette saptırır ve Saîr- Cehennem'in [2] cezasına götürür.
5. Ey insanlar! Öldükten sonra diriliş konusunda kuşkudaysanız, sizi topraktan, sonra spermden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra da şekli belli belirsiz bir parça etten [3] yaratan biziz, -size her şeyi açıklamak için;- [4] ve dilediğimizi belli bir süreye kadar [5] rahimlerde tutarız; sonra sizi bebek olarak çıkartırız ki, daha sonra tüm gücünüze erişesiniz. Aranızdan kiminiz vefat ettirilir, [6] kiminiz de ömrünün en rezil zamanına ulaştırılır; öyle ki, bilirken artık bir şey bilmez olur. Aynı şekilde, yeryüzünü sönmüş görürsün: Biz ona su indirdiğimiz zaman, o, harekete geçer ve kabarır ve her çeşit güzel çiftten yetiştirir.

1 Yargı Günü için Kıyâmet'in kopmasıyla görülecek sarsıntı.

2 "Saîr": Alevli ateş. Cehennem'in bir adıdır.

3 Harfi harfine: Bir et parçasından.

4 Harfi harfine: Olan şeyi size açıklamamız için.

5 Bkz. 11/Hud, 3'ün notu.

6 Harfi harfine: "Kiminiz vefat ettirilir." yani, ihtiyarlık çağına yetişmeden genç yaşta. Ayrıca bkz. 16/Nahl, 70. Jinekoloji (kadın hastalıkları bilimi) açısından önemli detaylar söz konusu edilmektedir. Ayrıca bkz. 23/Mü'minûn, 13-14 ve devamı. Âyette geçen "alak" kelimesi etimolojik olarak "Bir yere tutunan şey" anlamına gelir (Ayrıca bkz. 23/Mü'minûn, 14; 40/Ğafir, 67; 75/Kıyamet, 38 ve 96/Alak, 2. Bu son âyette 'alâk' çoğul olarak kullanılmıştır.) Bu kelime, aynı zamanda "sülük" anlamına da geliyor. (Gerçekte, yumurtacığı dölleyen sperm hücresidir ki, beslenmek için sülük şeklinde döl yatağına asılır ve hamile olan kadının kanından emer. Bir evre gelir ki, bu tam bir sülük şeklini alır. Her durumda embriyonun geçirdiği evrelerin birini belirten kelimelerle eşanlamlı olan bir kelimenin seçilmesi hârikadır.) Ama biz, "kan pıhtısı" anlamını muhafaza ettik, çünkü dindışı için açıkça böyledir. Yine unutmayalım ki Kur'an (16/Nahl, 66) sütün kandan özümsendiğini söylüyor. Ayrıca belirtelim ki, bu âyet, "...topraktan, sonra spermden..." demekte, ara safhaları üstü kapalı geçmekte ve Kur'an'ın 71/Nuh, 14; 39/Zümer, 6; 84/İnşikak, 19... vs'de sözünü ettiği, türlerin oluşumuyla çelişmemektedir.

6. Evet, bu şudur ki Allah, O, gerçektir; evet ve kesinlikle ölülere O hayat verir ve O, her şeye gücü yetendir;
7. evet ve Belirlenmiş Vakit yoldadır -onda kuşku yok- evet, hiç kuşkusuz Allah, kabirlerdekini diriltecektir.
8. Oysa, insanlardan öyleleri vardır ki, bilmeden, doğruya götüren bir yol göstericisi olmadan, aydınlatıcı bir kitabı da bulunmadan Allah hakkında tartışırlar;
9. belini eğip bükerek [1] Allah yolundan saptırmak için. Ona bu dünyada bir alçaklık vardır ve Diriliş Günü ona Harîk-Cehennem'in [2] cezasını tattıracağız.
10. İşte bu, önceden senin iki elinin yapıp ettikleri yüzündendir. Oysa Allah, gerçekten, kullarına [3] karşı aslâ hâin değildir.

§2. 11. İnsanlardan öylesi de vardır ki Allah'a kulluğu sınırda tutar. Ona bir iyilik gelirse, onunla yatışır; başına bir bela gelirse, yüzüstü döner. Bu dünyayı da ötekini de [4] kaybeder. İşte, apaçık kayıp budur!
12. Allah yerine, kendisine zarar da yarar da veremeyen şeylere yalvarır. İşte, uzak sapkınlık budur!
13. Kendisine zararı yararından daha yakın olana yalvarır. O, ne kötü koruyucu ve ne kötü yoldaştır.
14. Evet, Allah, inananları ve iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirir. Gerçekten Allah, dilediğini yapar!
15. Kim Allah'ın bu dünyada ve ötekinde ona [5] yardım etmeyeceğini sanıyorsa, göğe bir ip uzatsın, sonra kessin de baksın, acaba düzeni, kendisini öfkelendiren şeyi, ne olursa olsun, ortadan kaldırabilecek mi?
16. İşte böylece onu, kanıtlayıcı âyetler [6] hâlinde indirdik. Ve gerçekten Allah, dilediğini doğru yola iletir!
17. Evet, inananlar ve Yahudiler [7] ve Sabiîler ve Nasranîler ve Mecusîler [8] ve Allah'a ortak koşanlar var ya, evet Allah, onlar arasında, Diriliş Günü, kesin hüküm verecektir. Gerçekten Allah, her şeye tanıktır.
18. Göklerde ve yerde olanların; Güneş, Ay, yıldızlar; dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve

---

1 "Belini eğip bükerek." Bu harfi harfine çeviridir. Karşı tarafı daha çok etkilemek, daha rahat biçimde yoldan çıkarmak için, bu tür insanların kendilerini sevimli göstermek amacıyla yaptıkları hareketleri ifade ediyor bu hareket.

2 Harîk veya Yangın, Cehennem'in bir adıdır.

3 Kendisine ibadet eden kullarına. Bu anlam için bkz. 3/Âl-i İmran, 15 ve notu.

4 Harfi harfine: En yakını da, sonuncuyu da. Bkz. 2/Bakara, 85 ve notu.

5 Hz. Muhammed'e. İnkârcılar, öfkelerinden kendilerini asıp intihar edebilirler! Çünkü İslâm, kendilerini öfkelendiren ifadelerden bir tek kelimeyi bile kaldırmadan, bugün de yine yoluna devam etmektedir.

6 Harfi harfine: Bunu (Kur'an'ı). "Âyetler" veya "deliller" için bkz. 2/Bakara, 129.

7 'İnananlar, Yahudiler...' Harfi harfine çeviri: "Bunlar ki inananlar, bunlar ki Yahudileşenler... İnananlar, Müslümanlardır.

8 "Mecusiler": Zerdüştler.

insanların birçoğunun Allah'a secde ettiklerini görmedin mi? Birçoğu hakkında ise, ceza kesinleşmiştir. [1] Allah kimi alçaltırsa, onu yükseltebilecek hiç kimse yoktur. Gerçekten Allah, ne dilerse yapar! [2]

19. İşte Rab'leri hakkında tartışmaya giren iki taraf: O'nu inkâr edenlere, ateşten giysiler biçilecektir, başlarının üstünden de kaynar su dökülecektir, [3]
20. bununla, karınlarındakiler ve deriler eritilecektir.
21. Ve demirden topuzlar [4] da onlar içindir;
22. acıdan dolayı, ne zaman oradan çıkmak isteseler, her defasında oraya yeniden konulacaklar ve: "Harîk-Cehennem'in [5] cezasını tadın!"
23. Evet, Allah, inanan ve yararlı işler yapanları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirir. Orada altın bileziklerle ve incilerle bezenirler. Orada, giysileri de ipekten olacak. [6]
24. Ve onlar, sözün en güzeline iletilmişlerdir ve onlar, Övgüye Layık'ın yoluna iletilmişlerdir.
25. Evet, inkârcılara, Allah'ın yolundan ve -oraya yerleşen ve oraya dışarıdan gelip uğrayan- bütün insanlar için eşit kıldığımız Kutsal Mescid'den [7] alıkoyanlara [8] ve orada bir iftira ile bir hâinlik ile yanlış yola sapmak isteyene, can yakıcı bir ceza tattıracağız.
26. Ve bir zaman biz, İbrahim için Kâbe'nin [9] yerini hazırladık: "Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, [10] kıyama duranlar, [11] rükû edenler ve secdeye

---

1 İslâmî anlamda namazın hareketlerini açıklaması açısından bu âyette ilginç saptamalar vardır: Namazdaki ayakta duruş dağların dikilişini; eğilme hayvanların eğilmiş durumlarını, secde (ağızları, kökleri olan) ağaçların yere kapanışını; bu hareketlerin birçok kez tekrar edilişi yıldızların dönüşlerini simgeliyor. Aynı şekilde su da, namaz için temizliğe ve abdeste vesile oluyor. Yine, havada düzgün saflar hâlinde Allah'a ibadetlerini yerine getiren, uçan kuşlar, cemaatle namaz kılarken tutulan sıkı ve düzgün safları andırıyor (bkz. 24/Nur, 41).Gök gürlemesi yüksek sesle Allah'ı övüyor (bkz. 13/Ra'd, 13; gölgelerin ibadeti için de bkz. 13/Ra'd, 15'in notu). Varlıkların göksel varlıklar, sonra madenler, sonra bitkiler, sonra da canlılar şeklindeki sıralanışı da tekamül nazariyesi ile uygunluk gösteriyor.

2 Bu âyet okunduğunda tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.

3 O çağın, bilinen işkence şekilleri.

4 Çünkü, her suçlunun başında, birçok bekçi vardır.

5 "Harîk-Cehennem" hakkında bkz. âyet 9.

6 Bu dünyada, saf ipekten elbise giymek Müslüman erkeklere haramdır. Bu yasak kadınları kapsamaz.

7 "Kutsal Mescid": Kâbe.

8 Âyetin bu kısmı, sonuç bakımından tamamlanmamış gibi görünüyorsa da daha sonraki ifadeler 26. âyette sonucu belirtiyor.

9 Kâbe'nin. [Ev'in]

10 Bir hac ibadeti olarak Kâbe'nin çevresinde dönenler veya Mekke'de bulunanlar için, sırf bir dinsel bağlılıktan dolayı çevresinde dolaşanlar.

11 Burada sayılan hususlar, Kâbe'ye dönülerek kılınan İslâmî anlamda namazın temel hareketleridir. Bkz. 2/Bakara, 3'ün notu.

varanlar için Ev'imi temiz tut.

27. Ve insanlar arasında haccı [1] duyur: Gerek yaya, gerekse nice derin yoldan [2] gelen yorgun argın develer üstünde sana gelsinler,
28. sonra, kendileri için birtakım yararlara tanık olsunlar ve Allah'ın onlara besin olarak verdiği hayvanlar üzerinde, O'nun adını ansınlar. [3] -Bunlardan siz de yiyin, umarsız yoksula da yedirin.-
29. Sonra kirlerinden arınsınlar. Adaklarını yerine getirsinler. Eski Ev'i [4] tavaf etsinler."
30. İşte böyle! Ve kim, Allah'ın sınırlarını [5] yüceltirse bu Rabb'inin yanında, kendisi için daha iyidir. Bildirilenler dışında kalan hayvanlar, size helâl kılınmıştır. Öyleyse, putlar pisliğinden sakının, yalan sözden kaçının,
31. hiçbir şeyi [6] Allah'a ortak koşmaksızın O'na içtenlikle yönelerek, çünkü; kim Allah'a ortak koşarsa sanki o, gökten düşmüş de kuşlar onu kapıyormuş yahut rüzgâr onu yüksekten, öldürücü [7] bir yere savuruyormuş gibidir.
32. İşte böyle! Ve kim, Allah'ın simgelerini [8] yüceltirse gerçekten bu, kalplerin takvâsındandır!
33. Bu hayvanlarda [9] sizin için, belli bir süreye kadar yararlar vardır. Sonra bunlar, Eski Ev'de [10] kurban edilirler.

§5. 34. Ve her toplum için, bir kulluk biçimi belirledik ki Allah'ın adını, kendilerine

---

1 "Hac" hakkında bkz. 2/Bakara, 196'nın notu.

2 "Derin yol", zor ve uzak yol anlamındadır.

3 Burada söz konusu edilen, hacda kurban edilecek hayvanlar kesilirken Allah'ın adının anılmasıdır. Hacılar, hem kendileri bu kurbanlardan yerler hem de yoksullara verirler. Hayvan kesilirken, Allah'ın adının anılması yalnızca hacda değil, normal günlük uygulamada da gereklidir. Nitekim, Paris mezbahalarında Müslümanlar için ayrılmış kesim yerleri vardır. Buralarda aynı yöntem uygulanır. Eğer bu yöntem uygulanmazsa kesilen hayvan, yenilmesi haram olan bir leşten başka bir şey değildir. (Ayrıca bkz. âyet, 36-37; karşılaştırınız: Levililer, I, 9, 13, 17.)

4 Kâbe'yi.

5 "Allah'ın sınırlarını." "Allah'ın kutsal kıldığı şeyleri" olarak da anlaşılabilir. Kitab-ı Mukaddes'te de "yasak" ile "kutsal" eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Bkz. 5/Mâide, 1, 2, 3, 5'in notu.

6 "Hiçbir şeyi" ifadesi metinde yoktur.

7 Harfi harfine: "Mahvedici" bir yere, düşüldüğünde hiçbir şey kalmaksızın vücudu paramparça edecek çok derin uçuruma.

8 "Allah'ın simgeleri" yani kutsal olduğu belirtilen her şey. Burada ise özellikle, hac ibadetinin gereği olan çeşitli hareketlerin yapıldığı mekanlar kastedilmektedir. Daha sonra gelecek âyetlerde bu terim kurban edilecek hayvanlar için de kullanılacaktır (bkz. âyet, 36).

9 "Bu hayvanlarda." Âyette yalnızca, "Bunlarda" şeklindedir. Burada hacda kurban olarak kesilecek hayvanlardan ve Kâbe'nin çevresinde kesilmeden önce bunlardan faydalanılacağından söz ediliyor. Bugün ise bu kurbanlar, Mekke'ye birkaç kilometre uzaklıktaki Mina'da kesiliyor. Bu değişiklik, öyle görünüyor ki bu âyetin inişinden bir zaman sonra, bizzat Hz. Peygamber'in 140 000 Müslümanla yerine getirdiği ve 9/Tövbe, 28. âyetin haber verdiği durumun gerçekleştiği Veda Haccı'nda yapılmış ve bugüne kadar devam edegelmiştir.

10 Kâbe'de.

yiyecek olarak verdiği hayvanların üzerlerine ansınlar. Tanrı'nız tek bir Tanrı'dır. O'na teslim olun. Ve muştula içtenlikle boyun eğenleri,

35. onlar ki Allah anıldığında kalpleri titrer, başlarına gelene sabrederler, namazı kılarlar ve kendilerine verdiklerimizden bağışta bulunurlar.
36. Ve kurbanlık hayvanlara gelince, onları, sizin için Allah'ın simgeleri olarak belirledik. Onlarda, sizin için iyilik vardır. Sıra hâlindeyken [1] üzerlerine Allah'ın adını anın. Sonra, yanları üzerine düşünce [2] de onlardan yiyin, ihtiyacını gizleyene [3] de gizlemeyene de yedirin. İşte biz, onları size boyun eğdirdik. Umulur ki şükredersiniz?
37. Bunların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır ama O'na yalnız sizin takvânız ulaşır. [4] Sizi doğru yola ilettiğinden dolayı, Allah'ın büyüklüğünü seslendirmeniz için, O, bunları böylece size boyun eğdirmiştir. Ve iyilik yapanları muştula. [5]
38. Evet Allah, inananları savunur. Evet Allah, kesin, hiçbir nankör hâini sevmez.
39. Kendileriyle savaşılanlara tam izin verildi, [6] -çünkü onlar, gerçekten zulme uğradılar ve Allah, onlara yardım etmeye elbette, gücü yetendir,-
40. onlar ki -haksız yere, sırf "Rabb'imiz Allah'tır" dediler diye evlerinden çıkarıldılar;- eğer Allah, insanların bir kısmını diğeriyle savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok hatırlanan mescidler yıkılıp giderdi, -ve hiç kuşkusuz Allah, kendisine yardım edenlere yardım eder. Gerçekten Allah, kudretlidir, güçlüdür;-
41. onlar ki eğer kendilerine yeryüzünde güç verirsek, namazı kılacaklar, zekatı verecekler, iyiliği emredecekler, kötülüğü ise yasaklayacaklar. Yine de işlerin sonucu, Allah'a aittir.
42. Ve seni yalanlıyorlarsa, peki, onlardan önce [7] Nuh'un halkı, Adlar ve Semudlar [8] da yalanlamışlardı,

---

1 Kurban kesilmeden hemen önce.
2 Harfi harfine: Yanları mecbur olunca (ve onlar ölünce) kurban kesildikten sonra.
3 "İhtiyacını gizleyen." "Kendisine ne verilirse onunla yetinen, kanaat eden" veya "Sahip olduğuna kanaat eden" anlamlarına gelir.
4 Kurban, ilkel insanların ve günümüzde bile bazı bilgisizlerin sandığı gibi Allah'ın yararı için değil, insanların yararı içindir. Kurban inancın bir simgesi ve işaretidir. Allah tarafından, kuldan yalnız içten takvâ kabul edilir. Ayrıca bkz. Amos. V, 21-22. Yine karşılaştırın: Levililer I, 9, 13, 17.
5 Dinsel törenleri bundan daha iyi tanımlamak mümkün değildir.
6 "Tam izin verildi." Metinde yalnızca, "izin verildi" şeklindedir. Âyette üstü kapalı olarak "(tanrısal yasa çerçevesinde) savaşmalarına ve kendilerini savunmalarına" ifadesi bulunmaktadır. Bu âyetlerin iniş tarihi, Hicret'ten hemen sonraya rastlar ve savunma savaşının başladığına işaret eder. 41. âyete kadar da bu savaşı yapma izni olan kimselerin niteliklerinin bir listesi veriliyor.
7 Hz. Muhammed'in muhatapları olan çok tanrıcılardan.
8 "Adlar ve Semudlar" hakkında bkz. 7/Â'raf, 65 ve notu.

43. İbrahim'in halkı ve Lut'un halkı da,
44. Medyen sakinleri de... Musa da yalanlanmıştı! Bunun üzerine ben, inkârcılara önce süre tanıdım; sonra da onları yakaladım. Ve nasılmış reddetmem!
45. Nice kentleri yok ettik, -çünkü hâinlik ediyorlardı,- onlar, çatıları üstlerine yıkılıp ıpıssız kaldılar! Nice kullanılamaz durumda kuyular, [1] nice bomboş saraylar vardır!
46. Öyleyse, yeryüzünde dolaşmayacaklar mı ki anlayacak kalpleri veya duyacak kulakları olsun? Çünkü gerçekte, gözler körleşmez ama göğüslerdeki kalpler körleşir.
47. Ve senden, cezayı çabuklaştırmanı istiyorlar. Oysa Allah, sözünden aslâ caymayacaktır. Rabb'inin yanında bir gün, sizin saydıklarınıza göre, bin yıl gibidir. [2]
48. Nice kentler var ki kendilerine süre verdim, oysa hâinlik ediyorlardı. Sonra onları yakalayıverdim. Ve dönüş bana doğrudur.

§7. 49. De ki: "Ey insanlar! Ben ancak, sizin için, apaçık bir uyarıcıyım."

50. İnanan ve iyi işler yapanlar var ya, işte onlar için bir bağışlanma ve bol bir pay vardır.
51. Delillerimizi etkisiz bırakmak için çaba harcayanlara gelince, işte onlar, Cahîm-Cehennem'in [3] arkadaşlarıdır.
52. Ve senden önce hiçbir elçi ve peygamber göndermedik ki bir şeyi arzuladığında, Şeytan onun arzusuna bir şeyler atmış olmasın! [4] Sonra, Allah, Şeytan'ın attığını giderir. Sonra da delillerini sağlamlaştırır, [5] -gerçekten de Allah bilendir, bilgedir;-
53. ki Allah, Şeytan'ın attığını, kalplerinde bir hastalık bulunanlar ve katı kalpliler için bir deneme kılsın -evet, elbette hâinler, uzak bir ayrılık içindedirler;-
54. ve kendilerine ilim verilenler bunun, Rabb'inden gerçek olduğunu bilsinler de ona inansınlar ve gönülleri de ona iyice kansın. Evet, kuşkusuz Allah, inananları doğru bir yola iletir.
55. Ve inkârcılar, Belirlenmiş Vakit kendilerine ansızın gelene veya kısır bir günün [6] cezası çatana kadar, ondan kuşku duymaya devam edecekler.
56. O gün, krallık Allah'ındır. Aralarında, O hüküm verecektir. Sonra, inanıp yararlı

---

1 "Kuyular", metinde tekil olarak yer almıştır. Çünkü, çölde her evin kuyusu yoktur. Yüzlerce kilometre karelik bir bölgenin bazen bir tek kuyusu bulunur.

2 Bakınız: Petrus'un İkinci Mektubu, III, 8.

3 "Cahîm", Cehennem'in bir ismidir.

4 Senden önce hiçbir elçi ve peygamber göndermedik ki bir şey arzu ettiğinde, Şeytan onun arzusuna başka bir şey atmasın...

5 Şeytan'ın ortaya attığı arzuya uyarak, peygamberin yoldan sapmasına Allah izin vermez ve vahyettiği âyetlerini sapasağlam yerleştirir.

6 "Kısır gün." Gün: Yargı Günü ya da Hesâp. O gün gerçekleri anlamak, artık hiçbir şeye yaramaz. O günün yarını yoktur. Yeniden hayata ve iyi işlere başlama imkânı da bulunmaz.

işler yapanlar, Mutluluk Bahçeleri'ndedirler; [1]

57. ve o inkârcılara ve delillerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar için, alçaltıcı bir ceza vardır!

§8. 58. Ve Allah yolunda hicret edenler [2] ve öldürülenler veya ölenler yok mu, Allah, hiç kuşkusuz, onlara paydan güzel bir pay verecektir. Gerçekten de Allah, elbette evet, paylaştıranların en iyisidir!

59. Hiç kuşkusuz O, onları hoşnut kalacakları bir yere girdirecektir. Gerçekten de Allah, elbette evet, bilendir, sabırlıdır.

60. Üstelik, kim kendisine saldırıldığı biçimde saldırırsa sonra da kendisine yine saldırılırsa [3] Allah ona, kesin yardım edecektir. Allah gerçekten aklayandır, bağışlayandır!

61. Gerçek şudur: Allah, geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar [4] ve Allah, gerçekten de duyar, görür!

62. Gerçek şudur: Allah, O, Gerçek'tir; oysa O'nun dışında taptıkları, kuşkusuz uydurmadır ve çünkü Allah, O, kuşkusuz aşkındır, büyüktür.

63. Görmedin mi ki Allah, gökten bir su indirir de onunla yer yemyeşil duruma gelir? Allah lütuf sahibidir, elbette evet, her şeyden haberdardır!

64. Göklerde ve yerde ne varsa, O'nundur. Allah, her şeye karşı zengin, elbette evet, övgüye değer olandır!

§9. 65. Gerçekte Allah'ın, yerdeki her şeyi emrinize verdiğini görmedin mi? Aynı şekilde, denizin üzerinde gemi, O'nun emriyle kayar gider. Ve göğü, yere düşmemesi için tutan O'dur, O'nun izni ayrı. Allah, insanlara karşı çok sevecendir, elbette evet, merhametlidir.

66. Ve size hayat veren, sonra öldüren, sonra yine diriltecek olan O'dur. İnsan, elbette evet, çok nankördür!

67. Her toplum için, uyguladıkları kulluk biçimi belirledik. Öyleyse, bu konuda seninle, kesinlikle tartışmasınlar. Rabb'ine çağır, sen, elbette evet, dosdoğru bir yol üzerindesin. [5]

68. Ve eğer seninle tartışırlarsa de ki: "Allah yaptığınızı daha iyi bilir.

69. "Allah, ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında, Diriliş Günü, aranızda hüküm verecektir."

---

1 "Mutluluk": Naîm, Cennet'in bir adıdır.

2 Hz. Peygamber ile birlikte Medine'ye... Bu, ilk dönemde böyleydi.

3 Kim kendisine saldırılan şekle benzer bir saldırıyla saldırırsa ve yeni bir saldırıya uğrarsa...

4 İnananın, tersliklerden ve bozgunlardan dolayı umutsuzluğa kapılmaması gerekir: Allah, imdadına koşacaktır (bkz. âyet, 60). Allah, iradesiyle zafer ile hezimeti birbirine izlettirir. Tıpkı gece ile gündüzü arka arkaya getirdiği gibi.

5 Bu âyet, hoşgörüyü özendiriyor.

70. Bilmez misin ki Allah, gökte ve yerde olan her şeyi bilir? Evet bu, bir Kitap'tadır. [1] Gerçekten bu, Allah'a kolaydır!
71. Ve onlar, Allah'ı bırakıp da haklarında hiçbir kanıt indirmediği, kendilerinde de o konuda bir bilgi olmayan şeylere kulluk ederler. Hâinlerin yardımcısı yoktur!
72. Ve onlara âyetlerimiz açık deliller olarak okunduğunda, o inkârcıların yüzlerinden nefretlerini anlarsın. Kendilerine âyetlerimizi okuyanlara, neredeyse saldıracaklar. De ki: "Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi: Ateş; Allah, onu inkârcılara söz vermiştir. Ve ne kötü dönüştür!"

§10. 73. Ey insanlar! İşte bir örnek verildi, onu dinleyin: "Hayır, Allah dışında taptıklarınız bir araya gelseler, bir sinek bile yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapacak olsa ondan geri alamazlar. İsteyen de istenen de ne güçsüz!"
74. Ve Allah'ın değerini, gereği gibi ölçemiyorlar. Elbette evet, Allah iktidar sahibidir, güçlüdür.
75. Allah, meleklerden elçiler seçer, insanlardan da. Evet, Allah duyar, görür.
76. O, önlerinde olanı bilir ve arkalarında olanı da. Ve işler, yalnız Allah'a döner.
77. Ey inananlar! Rükû edin, secdeye varın, Rabb'inize kulluk edin ve iyilik yapın. Belki kazançlı çıkarsınız? [2]
78. Ve Allah için, hakkını vererek savaşın. O sizi seçti ve din konusunda üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi, atanız İbrahim'in öğretisini izleyenlerden olarak, ki o, daha önce sizi, 'müslümanlar' olarak adlandırmıştı; [3] -ve bunda da,- böylece Elçi size tanık olsun ve siz de insanlara tanık olasınız. Öyleyse, namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a bağlanın. Koruyucunuz O'dur. Ne güzel koruyucu ve ne güzel yardımcıdır!

---

1 Bkz. 3/Âl-i İmran, 7.

2 Kur'an okunurken, bu âyetten sonra, Hanefî ve Malikî mezhep mensuplarının dışındakiler tilâvet secdesi yapar. Bilindiği gibi, İslâm'da esas olarak üç hukukî mezhep vardır: Sünnîlik, Şiîlik ve Haricîlik. Bunların her birinin bünyesinde bazı alt mezhepler vardır. Örneğin, Sünnîler -sayıları genel toplamın %80'nini bulan en büyük çoğunluktur- kendi içerisinde, her yerde son derece hoşgörülü olan dört dala ayrılmaktadır: Hanefîler (İmâmları, Ebu Hanife), Şafiîler (İmâm Şafiî), Malikîler (İmâm Malik) ve Hanbelîler (Ahmed bin Hanbel). Bütün bu mezhep imâmları Hicrî II-III. yüzyıllarda yaşamış ilmî otoritelerdir. Öyle görünüyor ki, Kur'an okunurken tilâvet secdeleri (bkz. 7/Â'raf, 206) konusundaki farklılık, bizzat Hz. Peygamber'in uygulamadaki farklı tutumları gerçeğinden ileri gelmektedir. Uygulamadaki bu farklılığın ise bir nesihten mi, yoksa inananlara bırakılmış serbest bir karar olmasından mı kaynaklandığı bilinmiyor. Allah'ın huzurunda fazladan da olsa bir secde, hiç kimseyi rahatsız etmeyeceği için, Müslümanlar her iki durumda da secde ederler. Ana akımlar arasındaki farklılık, temelinde politik ama daha sonra taraftarları nezdinde birer dogma konusu yapılmış problemlerden ileri geliyor.

3 "Müslümanlar." [Teslim olanlar] İnananlara, "Müslüman" adını, Kitab-ı Mukaddes'ten çok daha önce (âyetteki ifadesiyle, "min kablu") veren Hz. İbrahim'dir. Böylece, bu isim Hz. Peygamber için muhataplarına; inananlar için de inkârcılara karşı bir kanıt olmuştur.

Sûre 23

Mü'minûn

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 74. sırada inmiştir, 118 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Evet, inananlar, kazançlı çıkmışlardır,
2. onlar ki namazlarında kendilerini adarlar,
3. ve boş şeylerden yüz çevirirler,
4. ve zekatlarını verirler,
5. ve iffetlerini korurlar,
6. -eşleri veya ellerinin sahip olduğu kölelere [1] karşı ayrı, çünkü bundan dolayı kınanamazlar,
7. oysa, bunun ötesine gitmek isteyenler, işte onlar, sınırları aşanlardır.-
8. Ve onlar, emanetlerine ve sözleşmelerine bağlılık gösterirler,
9. ve namazlarını korurlar:
10. İşte onlar, vârislerdir,
11. temelli kalacakları Firdevs-Cennet'e [2] vâris olurlar.
12. Ve hiç kuşku yok ki insanı, seçilmiş bir çamurdan yarattık,
13. sonra onu, bir sperm damlası hâlinde sağlam bir yere yerleştirdik,
14. sonra, spermden bir kan pıhtısı yaptık, kan pıhtısını bir parça et yaptık, o bir parça etten kemikler yarattık; sonra, kemiklere et giydirdik. Sonra, ondan bambaşka bir varlık meydana getirdik: Yaratanların en iyisi Allah, ne kutludur!
15. Ve sonra sizler, bütün bunların ardından, öleceksiniz.
16. Ve sonra da kesin, Diriliş Günü yeniden diriltileceksiniz.
17. Ve hiç kuşkusuz biz, üstünüzde yedi yol [3] yarattık. Ve biz, yaratmakta gâfil değiliz.
18. Ve gökten, ölçüyle su indirdik. Sonra onu, yeryüzüne yerleştirdik. Oysa, onu gidermeye de gücümüz yeter.
19. Sonra onunla, sizin yararınıza birtakım hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik. Bunlarda, sizin için, birçok meyve vardır ve onlardan yersiniz.
20. Sinâ Dağı'nda yetişen, yiyenlere yağ ve çeşni veren bu ağaç gibi. [4]
21. Ve elbette evet, evcil hayvanlarda da sizin için, bir ders vardır: Karınlarındakinden [5] size içiririz; onlarda, sizin için daha birçok yarar vardır ve onlardan yersiniz.

1 Âyette, "Sağ ellerinin sahip olduğu" şeklindedir.

2 "Firdevs Cenneti" hakkında bkz. 18/Kehf, 107'nin notu.

3 "Yedi yol", yedi gezegenin yörüngesi. Bilinmektedir ki, Arapça'da, "yedi" kelimesi, belli bir limit söz konusu olmaksızın "büyük sayı" anlamında da kullanılıyor.

4 Yağ ve yiyenlere çeşni veren: Zeytin ağacı.

5 Harfi harfine: Karınlarındaki şeyden: Süt.

22. Hem onların ve hem de gemilerin üzerinde taşınırsınız.

§2. 23. Ve hiç kuşkusuz, Nuh'u da halkına gönderdik. Onlara: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Takvâlı davranmayacak mısınız?" dedi.

24. O zaman, halkının inkârcı ileri gelenleri, "Bu, [1] sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Üzerinizde üstünlük sağlamak istiyor. Allah dileseydi, melekler indirirdi. Eski atalarımızdan beri, böyle bir şey [2] duymadık.

25. "Evet, bu ancak cinlenmiş bir adamdır. Onun hakkında, bir süreye kadar umutla bekleyin bakalım" dediler.

26. O dedi ki: "Rabb'im! Beni yalanlamalarına karşı, yardım et bana."

27. Bunun üzerine ona şöyle vahyettik: "Gözetimimiz ve vahyimiz altında gemiyi inşâ et. Sonra, buyruğumuz gelince ve fırın [3] püskürtünce, her cinsten birer çifti ve aleyhinde söz geçmiş [4] olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir. Hâinlik eden kimseler konusunda, bana başvurma. Evet, onlar boğulacaklardır.

28. Sonra, sen ve yanındakiler, gemiye yerleştiğinizde de 'Övgü, bizi o hâin insanlardan kurtaran Allah'adır!' de.

29. Ve yine de ki: 'Rabb'im! Beni kutlu bir yere indir. Sen, indirenlerin en iyisisin!"

30. İşte bunda, deliller vardır! Evet, insanları denemekteyiz.

31. Ve sonra, bunların ardından, başka bir kuşak [5] yarattık,

32. onlara, "Allah'a kulluk edin. Sizin için, O'ndan başka tanrı yoktur. Takvâlı davranmaz mısınız?" demesi için, kendilerinden bir elçi [6] gönderdik.

§3. 33. Onun halkının, şimdiki hayatta kendilerine lüks verdiğimiz hâlde inkâr eden ve Öteki Dünya Kavuşması'nı yalanlayan ileri gelenleri, dediler ki: "Bu ancak, sizin gibi bir insandır; yediğinizden yiyen, içtiğinizden içen.

34. "Ve kendiniz gibi bir insana boyun eğerseniz, o zaman, kesin kaybedersiniz!

35. "Yoksa gerçekten, öldüğünüz, toz toprak ve kemik yığını olduğunuzda, yeniden oradan çıkarılacağınız sözünü mü veriyor size?

36. "Size söz verilen, ne kadar uzak, hem de ne kadar uzak!...

37. "Yalnızca şimdiki hayatımız vardır: Ölürüz ve yaşarız; bir daha kesinlikle diriltilecek değiliz.

38. "Bu, yalnızca Allah'a karşı yalan uyduran biridir. Biz, ona aslâ inanacak değiliz!"

---

1 Nuh, sizin gibi...
2 Onun verdiği bu bilgileri.
3 Bkz. 11/Hud, 40 (ve notu).
4 Aleyhinde önceden karar verdiğimiz.
5 Muhtemelen, Adlar.
6 Muhtemelen, Hz. Hud.

39. Dedi: "Rabb'im! Beni yalanlamalarına karşılık, yardım et bana."
40. Ve Allah[1]: "Pek yakında kesinlikle pişman olacaklar!"
41. Derken, Çığlık, onları gerçek ile yakaladı; sonra, onları döküntü hâline getiriverdik. Öyleyse, canı cehenneme o hâin insanların!
42. Sonra, onların ardından, başka kuşaklar yarattık.
43. Bir toplum, ecelini ne öne alabilir ne de erteleyebilir.
44. Sonra, elçilerimizi, birbiri arkasından gönderdik. Her topluma elçisi geldikçe, onu yalanladılar. Biz de onlara, birbirini izlettirdik[2] ve onları, anlatılan birer anlatı hâline getirdik. Öyleyse, kahrolsun inanmayanlar!
45. Sonra Musa ve kardeşi Harun'u, delillerimiz ve apaçık bir yetkiyle gönderdik,
46. Firavun ve ileri gelen adamlarına. Ama onlar, büyüklük tasladılar. Zaten gururlu insanlardı.
47. Dediler ki: "Halkları bizim kölelerimizken, bizim gibi iki insana mı inanacağız?"[3]
48. Sonra onları[4] yalanladılar. Bu yüzden de yok edilenlerden oldular.
49. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya Kitab'ı verdik, belki doğru yolu bulurlar?
50. Ve Meryem Oğlu'nu,[5] -annesini de- bir delil kıldık. Her ikisini de, kaynak suyu bulunan, oturmaya elverişli sakin bir yamaca yerleştirdik.
51. Ey elçiler! Temiz şeylerden yiyin, iyi iş yapın. Evet, yaptığınızı bilirim.[6]
52. Evet, bu toplumunuz, tek bir toplumdur. Ben de Rabb'inizim. Öyleyse, benden sakının.
53. Ama onlar, dâvâlarını[7] aralarında bölük bölük böldüler. Her bölük yanındakiyle hoşnuttur.[8]
54. Sen onları, bir süreye kadar, sapkınlıklarıyla baş başa bırak.
55. Sanıyorlar mı ki onlara verdiğimiz -mallar ve oğullar,-
56. onları, iyi işlerde yarışa sokmak içindir? Hayır ama bilincinde değildirler.
57. Evet, Rab'lerinin korkusundan sakınanlar,[9]
58. ve Rab'lerinin delillerine inananlar,

1 "Ve Allah", metinde: "Dedi".
2 "Birbirini izlettirdik." Helâk konusunda. Burada peygamberleri reddeden insanlar söz konusudur.
3 Âyette geçen "âbidûn" kelimesi "kölelik yapanlar" anlamındadır.
4 Musa ve Harun'u.
5 Hz. İsa'yı.
6 Bu âyet, esas olarak şu iki prensibi zihinlere nakşetmeye çalışan İslâm mutasavvıfları için çok önemlidir: Helâl yemek (eklü'l-helâl) ve doğru söylemek (sıdku'l-makal).
7 Dinlerini.
8 Harfi harfine: Sahip olduklarıyla. Çoğul gelmesi, "bölük" kelimesinin topluluk ismi olmasındandır.
9 Bkz. 2/Bakara, 150'nin notu.

59. ve Rab'lerine eş koşmayanlar,
60. ve verdiklerini, kalpleri ürpererek [1] verenler, evet, Rab'lerine dönecekler,
61. işte onlar, iyi işlerde yarışırlar ve işte onlar, ileri geçerler.
62. Ve herkesi, ancak kapasitesine göre yükümlü tutarız. Katımızda, gerçeği söyleyen bir Kitab [2] vardır; onlara zulmedilmeyecektir.
63. Ama onların kalpleri, bundan boğulmaktadır; çünkü, bundan başka da yaptıkları işler vardır;
64. sonunda, konfor içinde olanlarını cezayla yakaladığımızda, birden korkuyla çığlık atarlar:
65. "Bugün çığlık yok! Hayır, bize karşı, kesinlikle size yardım edilmeyecek.
66. "Size âyetlerimiz okunuyordu da siz, ökçeleriniz üzerine dönüp gidiyordunuz,
67. kibirlenerek, geceleyin onun hakkında [3] saçmalıklar savuruyordunuz."
68. Sözü hiç düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, eski atalarına gelmeyen bir şey mi geldi?
69. Veya elçilerini tanımadılar da bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar?
70. Ya da: "O cinlenmiş" mi diyorlar? Aksine, onlara gerçeği getirmiştir. Ama çoğu, gerçekten hoşlanmaz.
71. Eğer, gerçek, onların tutkularına uysaydı gökler, yer ve onlarda bulunanlar, kesinlikle bozulup giderdi. Aksine, biz onlara, Kur'an'ı getirdik de onlar, Kur'an'dan yüz çeviriyorlar.
72. Sanki sen [4] onlardan bir vergi mi istiyorsun? Rabb'inin verdiği daha iyidir. O, rızık verenlerin en iyisidir.
73. Evet ve sen onları, doğru bir yola çağırıyorsun.
74. Evet ve öteki dünyaya inanmayanlar, bu yoldan sapmaktadırlar! [5]
75. Ve biz, onlara acısak ve üzerlerindeki sıkıntıyı kaldırsak bile, kesin, azgınlıkları içinde, körcesine bocalamakta ısrar edecekler.
76. Ve hiç kuşkusuz biz, onları bir cezayla yakaladık ama yine de Rab'lerine boyun eğmediler; yakarmadılar da.
77. Sonra, üzerlerine, cezası çetin bir kapı açtığımızda, bir de bakarsın ki, orada umutsuz kalıvermişler.

---

1 Bkz. 2/Bakara, 150'nin notu.

2 Bkz. 18/Kehf, 49'un notu.

3 Kendi gece meclislerinde veya Hz. Peygamber'in akşamları gidip insanlara Kur'an okuduğu Kâbe avlusunda. Lisanü'l-Arab'a göre, "sâmir=akşamları masal anlatan kişi" kelimesinin, çoğul ve tekil kalıpları aynıdır. Hindistanlı büyük gelenekçi bilgin Abdu'l-kâdir'e göre, âyetin meâli şöyledir: "Kibirlenerek onunla geceleri masal anlatan birini terk ediyordunuz." Bu anlama göre, "Masal anlatan" ifadesi, çok tanrıcılar tarafından, Kur'an'da yer alıp da kendisinin okuduğu öyküler nedeniyle Hz. Peygamber'e yakıştırılan bir sıfattır.

4 Ey Muhammed!

5 Harfi harfine: Yoldan sapanlar (Sapan insanlar).

78. Ve sizin için duymayı, gözleri ve kalpleri yaratan O'dur. Pek az şükrediyorsunuz.
79. Sizi, yeryüzünde yayan da O'dur ve O'na toplanacaksınız.
80. Ve hayatı veren de ölümü veren de O'dur. Gece ile gündüzün değişmesi de O'na aittir. Hâlâ anlamıyor musunuz?
81. Hayır ama yine de eskilerin dedikleri gibi derler.
82. Derler ki: "Ne! Ölüp toprak ve bir kemik yığını olduktan sonra mı diriltileceğiz? [1]
83. "Hiç kuşkusuz bu, gerek bize gerekse zamanında atalarımıza söz verilmişti: Bunlar, eskilerin masallarından başka bir şey değildir."
84. De ki: "Yeryüzü ve onda bulunanlar kimindir? Eğer biliyorsanız."
85. Diyecekler ki: "Allah'ın." De ki: "Peki! Düşünmeyecek misiniz?"
86. De ki: "Yedi göğün Rabb'i ve büyük Arş'ın Rabb'i kimdir?"
87. Diyecekler ki: "Allah." [2] -De ki: "Peki! Takvâlı davranmayacak mısınız?"
88. De ki: "Her şeyin tam egemenliği elinde olan kimdir ve koruyan ama kendisine karşı korunulamayan kimdir? Eğer biliyorsanız."
89. Diyecekler ki: "Allah." [3] De ki: "Öyleyse, nasıl büyüleniyorsunuz?" [4]
90. Hayır ama biz, onlara gerçeği getirdik, oysa onlar, yalancıdırlar!
91. Allah, aslâ çocuk edinmemiştir ve O'nun yanında hiçbir tanrı yoktur. Aksi hâlde, her tanrı, kendi yarattığı ile çekip giderdi ve birbirinden üstün olmaya çalışırlardı!... Münezzehtir Allah, onların nitelemelerinden.
92. Görülemeyeni de, görülebileni de bilir. Ortak koştuklarının çok üstündedir!

§6.
93. De ki: "Rabb'im! Onlara verilen sözü bana mutlaka göstereceksen,
94. o durumda, Rabb'im, beni, hâin kimselerin içinde bulundurma!"
95. Kuşkusuz biz, onlara söz verdiğimiz şeyi, sana göstermeye elbette gücümüz yeter.
96. Kötülüğü, en güzel bir şeyle sav. Biz, onların niteledikleri şeyi, çok iyi biliyoruz!
97. Ve de: "Rabb'im! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım,
98. ve Rabb'im! Yanımda bulunmalarından da sana sığınırım."
99. ...Sonunda, onlardan birine ölüm gelip çattığında, "Rabb'im! Geri [5] gönderilsem, [6]

---

1 Bunu söyleyen, Allah'ın varlığına inanıp öldükten sonra dirilişe inanmayan meraklı çok tanrıcılardır.
2 Harfi harfine: "Allah'ındır." "Bütün bunlar Allah'a aittir."
3 "Allah"; tıpkı, âyet 87'de olduğu gibi.
4 Allah'a teslimiyet ve akıl dini olan İslâm'ı kabul etmemek için çok tanrıcılık ve inkârcılıkla...
5 Yani, dünyaya. Onlar bu sözleriyle, tam da ölüm sırasında, canını almakla görevli ölüm meleklerine başvururlar.
6 Yeniden inkârcılar söz konusu edilmektedir.

100. belki, savsakladıklarım konusunda iyi işler yaparım!" der. Hayır, hayır! Bu, kendi söylediği bir sözdür. Yeniden diriltilecekleri güne kadar, arkalarında [1] bir ara dünya [2] vardır.
101. Sûr'a üfleneceğinde, artık o gün, aralarında, hiçbir soy yakınlığı olmayacaktır ve birbirlerine bir şey de sormayacaklar.
102. Artık kimlerin tartıları ağır gelirse [3] işte kazananlar onlar olacak;
103. ve kimlerin tartıları hafif gelirse, işte kendilerini kayba uğratanlar onlar olacak: Onlar, Cehennem'de temelli kalacaklar,
104. ateş yüzlerini yakar, orada dudakları büzülecektir.
105. "Âyetlerim size okunmuyor muydu? Ve sonra siz de onları yalanlamıyor muydunuz?"
106. Diyecekler ki: "Rabb'imiz! Mutsuzluğumuz bize baskın çıktı; sapkın insanlar olduk.
107. "Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar, yeniden dönersek o zaman, gerçekten hâinler olacağız."
108. O diyecek ki: "Sinin orada! Artık benimle konuşmayın!
109. "Evet, kullarımdan bir topluluk: 'Rabb'i-miz! İnandık, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen merhamet edenlerin en iyisisin' diyordu;
110. ama siz, mesajımı unutturacak kadar [4] onları alaya aldınız; gerçekten de onlara gülüp duruyordunuz.
111. "Gerçekten ben de sabretmelerine karşılık, bugün, onları ödüllendirdim. Evet, kazançlı çıkanlar ancak onlardır."
112. Diyecek ki: "Yeryüzünde, yıl sayısı olarak ne kadar kaldınız?"
113. Onlar, "Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldık. Hesâplayıcılara sor" diyecekler.
114. O diyecek ki: "Siz, ancak pek az kaldınız; gerçekten, bilseydiniz!
115. "Sizi, gerçekten boş yere yarattığımızı ve bize gerçekten döndürülmeyeceğinizi mi sanıyordunuz?"
116. Ama gerçek kral Allah çok aşkındır. O'ndan başka tanrı yoktur, yüce Arş'ın Rabb'idir.
117. Ve kim, elinde onunla ilgili bir kanıtı olmamasına karşın, Allah'la birlikte başka bir tanrıya yalvarırsa, işte onun hesabı, ancak Rabb'inin yanındadır. Şu bir gerçek ki inkârcılar kazançlı çıkmayacaklar.
118. Ve de: "Rabb'im! Bağışla, merhamet et ve sen merhamet edenlerin en hayırlısısın."

---

1 Bu duayı yapan inkârcıların arkasında.
2 Ölüm anıyla bu dünyanın sonu arasında yer alan esrarengiz bir dünyadır.
3 Bu, harfi harfinedir. Yani: Yapmış oldukları iyilikler.
4 Harfi harfine: Onlar sizi unutturuncaya kadar. "Onlar" zamiri, peygamberlerin yerini tutuyor. Ama aslında, inkârcıların gözünde alaya vesile olan durumları ve sözleridir.

Sûre 24

Nur

Sûre, adını, 35. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 102. sırada inmiştir, 64 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Bu, indirdiğimiz ve yerine getirilmesini yazdığımız ve içinde kanıtlayıcı deliller indirdiğimiz bir sûredir. Belki hatırlarsınız? [1]
2. Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüz kamçı vurun. [2] Ve Allah'ın dini konusunda, sizi, o ikisi hakkında bir gevşeklik almasın. -Eğer Allah'a ve Son Gün'e inanıyorsanız.- Ve o ikisinin cezalandırılmasında, inananlardan bir topluluk da hazır bulunsun.
3. Zina eden erkek, ancak zina eden veya tanrılar uyduran bir kadınla evlenir. Zina eden kadına gelince, onunla da ancak zina eden veya tanrılar uyduran bir erkek evlenir; bu, inananlara haram kılınmıştır.
4. Ve kadınlara [3] zina isnad edip sonra, dört tanık getiremeyenlere, seksen kamçı vurun ve hiçbir zaman, onların tanıklıklarını kabul etmeyin. Ve işte onlar, yoldan çıkmışlardır,
5. ancak bundan sonra, tövbe edip durumlarını iyileştirenler, bunun dışındadır. Allah, gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir!
6. Ve kendi eşlerine zina isnad edip de kendilerinden başka tanıkları olmayanlara gelince, onların her birinin tanıklığı, kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dört defa Allah'ı tanık tutması,
7. ve beşincide, eğer yalancılardan ise, Allah'ın lânetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir. [4]

1 Bu sûrenin ilk yirmi altı âyeti, Hz. Peygamber'in hayatında cereyan eden bir olay münasebetiyle, özellikle hanımı Hz. Aişe ile ilgili olarak vahyedilmiştir. Hicretin 5. yılında, bir askeri konaklama sırasında Hz. Aişe, doğal ihtiyacı için karargâhın biraz uzağına gitmişti. Vücutça hafif olduğundan ve örtülü bulunduğundan, hizmetçiler onun yokluğunu fark edemeyerek, mahfesini devesine yüklemişlerdi. Hz. Aişe geri döndüğünde, ordugâhta kimsenin kalmadığını görmüştü. Daha sonra, artçı bir Müslüman asker, onu buldu ve yürümekte olan orduya yetiştirdi. Bazı kötü niyetli kimseler, onun hakkında ileri geri konuşmaya başladılar. Kur'an, skandala bütünüyle son verdi.

2 Bu yargı, Tesniye, XXII, 28-29'daki Tevrat yargısını yürürlükten kaldırıyor.

3 Harfi harfine: Kocaları olanlara. Benzeri ifade için bkz. 4/Nisâ, 24, 25. âyetler.

4 Yani, hanımını suçladığı konuda doğru söylediğine dört defa Allah'a yemin etmesi, beşinci defa ise, yalan yere bir suçlamada bulunması durumunda, kendisi hakkında Allah'ın lânetini dilemesidir. Aynı şekilde yemin etmek ve yalancı olduğu takdirde kendine Allah'ın lânetini dilemek suretiyle suçsuzluğunu kanıtlamak için kendini savunma imkânı kadına da veri-

8. Ve eğer diğerinin, elbette evet, yalancılardan olduğuna dair Allah'ı dört defa tanık tutarsa, kadından ceza kaldırılır. [1]
9. Ve beşincide: Kocası doğrulardan ise, Allah'ın hışmı o kadının üzerine olsun.
10. Ve Allah'ın size lütfu ve rahmeti bulunmasaydı!... Allah, gerçekten tövbeleri çok kabul eder, bilgedir!

§2. 11. Evet, iftira ile gelenler, [2] içinizden bir kesimdir. Bunu, kendiniz için bir kötülük sanmayın. Aksine o, sizin için iyiliktir. Onlardan her birine, kazandığı günah vardır. İçlerinden en büyük payı yüklenene [3] ise, büyük bir ceza vardır!
12. Niçin, onu işittiğinizde, inanan erkekler ve inanan kadınlar, kendileri hakkında, iyi düşünmediler ve "Bu apaçık bir iftiradır" demediler?
13. Niçin öbürleri, [4] buna dört tanık getirmiyorlar? Tanıkları getirmedikçe, onlar, Allah yanında yalancıdırlar.
14. Ve bu dünyada ve ötekinde, Allah'ın lütfu ve merhameti olmasaydı, o konuda yaydıklarınızdan dolayı size, büyük bir ceza dokunurdu,
15. -hani siz, hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyi dilinize doluyor, ağzınızla söylüyordunuz; -ve Allah katında çok büyük olduğu hâlde, onu önemsiz bir şey sanıyordunuz. [5]
16. Ve niçin onu işittiğinizde, "Bu konuda konuşmaktan elimize ne geçer? Münezzehsin! Bu büyük bir iftiradır" demiyordunuz?
17. Allah, buna benzer bir şeyi, bir daha aslâ tekrarlamamanızı öğütler, eğer inanıyorsanız.
18. Ve Allah, size delilleri açıkça bildirir. Allah bilendir, bilgedir.
19. Evet, inananlar arasında, utanmazlığın yayılmasını sevenler yok mu, işte hiç kuşkusuz onlara, can yakıcı bir ceza vardır; bu dünyada da, ötekinde de. Ve Allah bilir, oysa siz bilmezsiniz.
20. Ve Allah'ın size lütfu ve merhameti bulunmasaydı!... Allah sevecendir, gerçekten, merhametlidir!

§3. 21. Ey inananlar! Şeytan'ın adımlarını izlemeyin. Kim Şeytan'ın adımlarını izlerse o zaman, evet o, utanmazlığı ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın size

---

lir. Her ikisinin de birbirinin iddialarına zıt bir şekilde yemin etmesi durumunda, hukuken birbirinden boşandırılırlar.

1 Harfi harfine: Cezayı ondan kaldırırlar.

2 Bkz. 1. âyetteki nota.

3 "En büyük payı yüklenen"den maksat Abdullah b. Übeyy'dir. Bu kişi, Medine'ye kral adayı idi. Hz. Peygamber'in Medine'ye gelmesiyle bu adaylık suya düşmüştü. Bkz. 9/Tövbe, 101

4 Burada, yeniden âyet 11'de geçen iftiracılar söz konusu edilmektedir.

5 Yani, basit ya da cezası ihmal edilebilir bir şey sanıyordunuz.

lütfu ve merhameti bulunmasaydı hiçbiriniz, artık temize çıkamazdı. Ama Allah, dilediğini temize çıkarır. Allah duyar, bilir.

22. Ve içinizden erdem ve servet sahipleri, yakınlarına ve düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermekten geri kalmasınlar. Bağışlasınlar ve hoş görsünler! Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Gerçekten de Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
23. Evet, kocanın koruması altındaki [1] ilgisiz inanan kadınlara zina isnad edenler, bu dünyada ve ötekinde lânetlenmişlerdir. Onlar için, büyük bir ceza vardır;
24. dilleri, elleri ve ayakları, kendi aleyhlerinde, yapmış olduklarına, tanıklık edecekleri gün.
25. O gün, Allah onlara, gerçek karşılıklarını tastamam verecek ve Allah'ın apaçık gerçek olduğunu bileceklerdir!
26. Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler, kötü kadınlara; iyi kadınlar, iyi erkeklere; iyi erkekler de iyi kadınlara yaraşırlar. Bunlar, onların söylediklerinden uzaktırlar. Bunlara bağışlanma ve üstün bir pay vardır! [2]

ع.ا. 27. Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, samimiyet kurmadan, sakinlerine selâm vermeden girmeyin. [3] Bu, sizin için daha iyidir. Belki düşünürsünüz?

28. Ama eğer orada kimseyi bulamazsanız, [4] o zaman, size izin verilmedikçe, oraya girmeyin. Size, "Dönün!" denirse, dönün. Bu, sizin için daha temizdir. Allah, yaptıklarınızı bilir.
29. İçinde kendinize ait bir eşyanın bulunduğu, oturulmayan evlere girmenizde, bir sakınca yoktur. Allah, açığa vurduğunuzu da, gizlediğinizi de bilir.
30. İnanan erkeklere söyle: [5] Bakışlarını indirsinler, [6] iffetlerini korusunlar. Bu, onlar için daha temizdir. Kuşkusuz Allah, yaptıklarından haberdardır.
31. Ve inanan kadınlara da söyle: Bakışlarını indirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, [7] açıkta olan kısımları dışında, göstermesinler ve baş örtülerini göğüslerinin üzerine salsınlar ve süslerini, kocaları veya babaları veya kayınpederleri veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kadın arkadaşları [8]

---

1 "Kocasının korumasında bulunan", veya "iffetli", bkz. 4/Nisâ, 24 ve notu.
2 Burada söz konusu olan açıkça Hz. Peygamber ve hanımı Hz. Aişe'dir.
3 Size girme izni verilmeden anlamında.
4 Muhtemelen, "Erkeklerden kimseyi bulamazsanız." Nitekim, âyetin devamındaki "Size, 'dönün' denirse" ifadesi de bu anlamı telkin ediyor.
5 Ey Muhammed!
6 Bkz. Matta, V, 28.
7 Örtüye rağmen görünen mücevher ve ziynetlerini.
8 "Veya kadın arkadaşları." Harfi harfine: Kendi kadınları. Dost veya evde yaşayan hizmetçi kadınlar.

veya köleleri [1] veya arzu taşımayan erkek hizmetçilerinden [2] ya da kadınların mahrem yerlerine henüz [3] vâkıf olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Hepiniz Allah'a tövbe edin, ey inananlar! Belki kazanacaksınız?

32. Ve sizden kocası olmayanları evlendirin ve erkek kölelerinizden ve kadın kölelerinizden iyi olanları da. Eğer yoksul iseler, Allah onları, lütfu ile zenginleştirir. Gerçekten de Allah, sonsuzdur, bilendir. [4]

33. Ve evlenmeye imkân bulamayanlar, Allah kendilerini lütfuyla zenginleştirene kadar, iffetli davransınlar. Kölelerinizden [5] özgürlüğünü kazanmak için sözleşme yapmak isteyenlere gelince, onlarda bir iyilik görürseniz, kendileriyle sözleşme yapmayı kabul edin. Onlara, Allah'ın size verdiği malından verin. [6] Evlenmek isteyen [7] kadın kölelerinizi, şimdiki hayatın mallarını elde etmek için, fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa, hiç kuşkusuz Allah, zorlanmalarından sonra, [8] bağışlayıcıdır, merhametlidir! [9]

34. Ve hiç kuşkusuz ki sizden önce geçenlerden bir örnek ve takvâlılar için bir öğüt olarak size açık âyetler indirdik!

§5. 35. Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde kandil bulunan bir oyuğa benzer. Kandil, bir cam içindedir, cam ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır; o, nurunu -ne doğuya ve ne de batıya ait- [10] kutsanmış bir zeytin ağacından alır. Ateş değmese bile, neredeyse onun yağı aydınlatır.- Nur üstüne nurdur. Allah, dilediğini nuruna kavuşturur. Ve Allah, insanlar için örnekler

---

1 "Veya köleleri." Harfi harfine: Sağ ellerinin sahip oldukları.

2 "Arzu taşımayan erkek hizmetçiler" Harfi harfine: Tâbi olanlar. Burada "hadım" erkek hizmetçiler söz konusu edilmiştir.

3 "Henüz" ifadesi metinde yer almamaktadır.

4 Bu, köleler yararına insancıl bir yasadır.

5 Harfi harfine: "Sağ ellerinizin sahip olduklarından."

6 Malı da dahil insanın sahip olduğu her şey, hepsi Allah vergisidir. İşte insan, aslında Allah'ın olan, elindeki malla kölelerin özgürlüğe kavuşmasına katkıda bulunacaktır.

7 İffetli kalmak isteyen anlamı da vardır. Bkz. âyet 4 ve notu.

8 Harfi harfine: ...ve kim onları zorlarsa, o zaman Allah, onlar zorlandıktan sonra bağışlayandır... Zorlayan cezasını görecek ama zorlanan ceza görmeyecektir.

9 Köle, bedelini ödeyerek özgürlüğünü satın alma hakkına sahiptir. Kendi hesabına çalışıp bu bedeli kazanması için, efendisi kendisine izin vermek zorundadır. 9/Tövbe, 60'da ise, devlet bütçesinin, köleleri özgürlüklerine kavuşturmaya yardımcı olma görevinin bulunduğu belirtiliyor.

10 Yani, müfessirlerin düşündüklerine göre, kuzeye ve güneye bakan, dolayısıyla sürekli güneş gören ve kaliteli zeytin veren ağaçlar. Zeytin yağı ile yanan ışık en parlak ışıktır. Lambanın camı da ışığına ışık katar... Işık üstüne ışıktır. Kur'an'ın bize bu sembollerle hatırlattığı, Allah'ın karşılaştırılamaz ışığı da böyledir.

verir ve Allah, her şeyi bilir;- [1]

36. birtakım evlerde, ki Allah, yüksek tutulmasına ve oralarda kendi adının hatırlanmasına izin vermiştir; oralarda, sabahları ve öğleden sonraları O'nu tenzih ederler,
37. öyle kimseler ki onları, Allah'ı hatırlamaktan, namazı kılmaktan ve zekatı vermekten ne ticaret ne de alışveriş alıkor. Bunlar, gönüllerin ve bakışların ters döneceği günden korkarlar,
38. Allah, onları, işlediklerinin en güzeliyle ödüllendirsin [2] ve lütfundan onlara daha da arttırsın diye. Allah, dilediğine hesapsız verir.
39. İnkârcılar var ya, işte onların işleri, ovadaki bir serap gibidir ki, susayan kimse, onu su sanır; sonra oraya geldiğinde, hiçbir şey bulamaz. Ama yanı başında Allah'ı bulur ki Allah, ona hesabını tastamam öder. Allah, hesabı çabuk görür.
40. Veya engin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki onu üst üste dalgalar ve dalgaların üstünde de bulutlar örter; karanlıklar üstünde karanlıklar; insan elini uzattığında, neredeyse onu bile göremez. [3] Ve Allah'ın kendisine ışık vermediği kimse için, aslâ ışık yoktur.
41. Göklerde ve yerde bulunanların, sıra sıra uçan kuşların, gerçekte Allah'ı tenzih ettiklerini görmedin mi? Her biri, elbette, kendi namazını ve seslenişini bilir. [4] Allah, onların yaptıklarını bilir.
42. Göklerin ve yerin krallığı, yalnız Allah'ındır. Ve dönüş Allah'adır.
43. Görmüyor musun ki Allah bulutları sürer? Sonra, onları bir araya getirir; derken, üst üste yığar, sonra onların derinliklerinden [5] yağmur çıktığını görürsün. Ve gökten, dolu dağları [6] indirir; sonra, dilediğine onu isabet ettirir, dilediğinden de uzak tutar; şimşeğinin parıltısı, neredeyse gözleri alır!
44. Allah, geceyi ve gündüzü, art arda getirir. Gerçekten bunda, ileri görüşlüler için bir düşünme konusu vardır!
45. Ve Allah, her canlıyı sudan yaratmıştır. İşte bunlardan kimi, karnı üzerinde yürür; kimi, iki ayak üzerinde yürür; kimi de dört ayak üzerinde. Allah, dilediğini yaratır. Evet, Allah, her şeye gücü yetendir.
46. Hiç kuşkusuz biz, apaçık deliller indirdik. Allah, gerçekten de dilediğini

1 Âyette söz konusu edilen "ışık", belki II. Samuel, XXII, 29'daki gibi, yol gösteren ve aydınlatan anlamında olabilir. Ayrıca bkz. Yuhanna'nın Birinci Mektubu, I, 5.
2 Bkz. 16/Nahl, 96'nın notu.
3 Burada da Arapların denizle olan yakınlık ve tanışıklıkları görülüyor.
4 Harfi harfine: Allah'ı nasıl tenzih edeceğini, dua ve hamd etme şeklini. Bkz. 22/Hac, 18. "Namaz" (salât) deyiminin kuşlar vb. için kullanılması çok dikkat çekicidir.
5 Harfi harfine: İçlerinden.
6 Harfi harfine: İçinde dolu bulunan.

doğru yola iletir.

47. Ve "Allah'a ve Elçi'ye inandık ve boyun eğdik" derler. Ondan sonra da onların bir kısmı, sırt çevirir. İşte onlar, aslâ inanmış değillerdir.
48. Ve aralarında hüküm vermek üzere, Allah'a ve Elçi'sine çağrıldıklarında, bir de bakarsın ki bir kısmı yüz çevirir.
49. Ama doğru, kendileri yararına ise, boyun eğerek ona gelirler!
50. Acaba kalblerinde bir hastalık mı var? Yoksa kuşkuya mı düşmüşlerdir? Ya da Allah'ın ve Elçi'sinin onlara haksızlık etmelerinden mi korkuyorlar? Hayır ama asıl hâinler kendileridir!

§7. 51. -Aralarında hüküm vermesi için- Allah'a ve Elçi'sine çağrıldıklarında, inananların sözü ancak, "Duyduk ve boyun eğdik!" demektir. Ve işte kazananlar onlardır!

52. Ve kim Allah'a ve Elçi'sine boyun eğer, Allah'tan sakınır ve O'ndan korkarsa, işte başarıya ulaşanlar, onlardır!
53. Ve eğer kendilerine buyurursan, kesin, sefere çıkacaklarına, bütün güçleriyle Allah'a yemin ederler. De ki: "Yemin etmeyin! Kural, boyun eğmedir. [1] Gerçekten Allah, yaptıklarınızdan çok iyi haberdardır."
54. De ki: "Allah'a boyun eğin; Elçi'ye de boyun eğin." Eğer sırt çevirirseniz, kuşkusuz o, [2] kendisine yükletilenden, siz de kendinize yükletilenden sorumlusunuz. Eğer ona boyun eğerseniz, doğru yolu bulursunuz. Elçi'ye düşen de yalnızca apaçık bildirmedir.
55. Allah, sizden, inanan ve iyi işler yapanlara, kesin söz vermiştir, -kendilerinden öncekileri, yeryüzünde egemen kıldığı gibi- onları da mutlaka egemen kılacaktır; onlar için, beğendiği dini sağlam biçimde yerleştirecek ve hiç kuşkusuz, korkularını güvene çevirecektir. [3] Onlar, bana kulluk ederler, hiçbir şeyi, bana ortak koşmazlar. Kim bundan sonra inkâr ederse işte onlar, artık yoldan çıkanlardır!
56. Ve namazı kılın, zekatı verin ve Elçi'ye boyun eğin. Belki size merhamet edilir?
57. İnkârcıların, yeryüzünde güçsüz bıraka-caklarını [4] kesinlikle düşünme. Varacakları yer de Ateş'tir. Ve o, ne kötü dönüştür!

§8. 58. Ey inananlar! Ellerinizin altındaki köleler ve sizden henüz erginliğe ermemiş olanlar, şu üç zamanda, girmeden önce sizden izin istesinler: Sabah

1 Amire itaat, kimsenin itiraz edemeyeceği bir iyi davranıştır. "Ma'ruf" kelimesinin anlamı budur. Kur'an'ın sözünü ettiği iyilik ve kötülük, bütün herkesçe öyle bilinen iyilik ve kötülüktür. Bkz. 9/Tövbe, 112'nin notu.

2 Peygamber.

3 Harfi harfine: Onlar için korkularından sonra bir güven yerleştirecektir.

4 Allah'ı.

namazından önce, öğle sıcağında soyunduğunuzda ve yatsı namazından sonra. Bunlar, sizin açık bulunabileceğiniz üç zamandır. Bunlardan başka, ne sizin için ne de onlar için bir sakınca vardır. İşte Allah size delilleri böylece açıklar. Allah bilendir, bilgedir.

59. Ve çocuklarınız, erginlik çağına ulaşınca, büyüklerinin yaptığı gibi girmeden önce, izin istesinler. Allah, size âyetlerini böylece açıklar. Allah, bilendir, bilgedir.

60. Ve yaşlanmış, artık evlenme umudu kalmamış kadınlara gelince, süsleriyle açılıp saçılmamak şartıyla, dış giysilerini çıkarmalarında bir sakınca yoktur. Ve eğer iffetli davranırlarsa, kendileri için bu daha iyidir.[1] Allah duyar, gerçekten de, bilir.

61. Kör için bir sakınca yoktur. Topal için bir sakınca yoktur. Hastaya da bir sakınca yoktur. Evinizde[2] veya babalarınızın evinde veya annelerinizin evinde veya erkek kardeşlerinizin evinde veya kız kardeşlerinizin evinde veya amcalarınızın evinde veya halalarınızın evinde veya dayılarınızın evinde veya teyzelerinizin evinde veya anahtarları elinizde olan evde ya da dostunuzun evinde yemek yemenizde bir sakınca yoktur. Bir arada veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur. Evlere girdiğinizde, kendinize, Allah katından kutlu ve pek güzel bir hayat dileğiyle selâm verin. İşte Allah, size delilleri böylece açıklar. Belki anlarsınız?[3]

62. İnananlar ancak, Allah'a ve Elçi'sine inanan ve kamu yararına bir iş[4] için onunla birlikte bulunduklarında, ondan izin almadan çekip gitmeyenlerdir. Evet, senden izin isteyenler var ya, işte kuşkusuz onlar, Allah'a ve Elçi'sine inananlardır. Öyleyse, bazı işleri için, senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Allah, gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir!

63. Elçi'yi, birbirinizi çağırdığınız gibi çağırmayın. Kuşkusuz Allah, içinizden saklanarak sıvışıp gidenleri bilir. Onun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belânın gelmesinden veya can yakıcı bir ceza gelmesinden sakınsınlar.

64. Göklerde ve yerde ne varsa, gerçekten Allah'ın değil midir? Elbette O, içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de gerçekten bilir. Onlara, işlediklerini haber verecektir. Gerçek şu ki, Allah, her şeyi bilendir!

---

1 Böyle kadınlar, vücut süslerini bütünüyle göstermemek şartıyla üst örtülerini, dışarıya çıkarken giydikleri elbiselerini çıkarabilirler. Ama gösterişsizlik ve ilgi çekmemek en iyisidir.

2 "Dostunuzun evi" dışında geçen ev kelimeleri metinde çoğul kullanılmıştır.

3 Bkz. 58/Mücadele, 8 ve notu. Ayrıca karşılaştırın: Matta, X, 12.

4 "Kamu yararına bir iş" metinde, "ortak" veya "toplayan" bir iş şeklindedir.

Sûre 25

Furkan

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce (68-70. âyetler dışında) 42. sırada inmiştir, 77 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. İnsanlara bir uyarıcı olsun diye kuluna, Furkan'ı [1] indiren ne kutludur,

2. ki göklerin ve yerin krallığı yalnız O'nun-dur. [2] Aslâ çocuk edinmemiştir. Krallığında ortağı yoktur. Her şeyi yaratıp ölçüyle düzenlemiştir.

3. Ama O'nun dışında, hiçbir şey yaratamayan, bizzat kendileri yaratılmış olan, kendilerine bir zarar da bir yarar da veremeyen; ne öldürmeye ne hayat vermeye ne de ölümden sonra yeniden diriltmeye güçleri yeten birtakım tanrılar edindiler.

4. Ve o inkârcılar, "Bu, ancak onun [3] uydurduğu, başkalarının da bu konuda ona yardım ettiği bir yalandır" dediler. Böylece, hâinlik ettiler ve yalan söylediler.

5. Ve "Eskilerin masallarıdır; onları kendisine yazdırtıyor! Sabah ve akşam, onlar kendisine dikte edilmektedir!" dediler.

6. De ki: "Onu, göklerde ve yerde gizliyi bilen, indirmiştir." Kuşkusuz O, bağışlayıcıdır, merhametlidir!

7. Ve diyorlar ki: "Bu ne biçim Elçi ki yemek yiyor, çarşılarda geziyor? Ona, yanında bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya!

8. "Ya da kendisine bir hazine verilseydi veya ondan yiyebileceği bir bahçesi olsaydı ya!" Ve o hâinler, "Siz, yalnızca büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz!" diyorlar.

9. Senin için, nasıl örnekler veriyorlar bak! Onlar, artık sapmışlardır ve hiçbir yol da bulamazlar.

§2. 10. Kutludur O, ki dilerse sana daha iyisini verir: Altlarından ırmaklar akan bahçeler ve saraylar.

11. Ama Belirlenmiş Vakit'i yalanlıyorlar. Belirlenmiş Vakit'i yalanlayanlar için, biz, yakıcı bir Alev [4] hazırladık,

12. ki onları uzak bir yerden görünce, [5] öfkelenişini ve çatırdayışını duyarlar.

13. Ve elleri boyunlarına bağlanarak onun dar bir yerine fırlatıldıklarında, orada,

1 "Furkan." [Ayırıcı] Bilinmektedir ki, bu kelime bazen, buradaki gibi Kur'an için kullanılır. Çünkü, Kur'an'ın içeriği, insanların doğruyu yalandan, iyiyi kötüden, gerçeği düzmeceden ayırt etmelerine hizmet etmektedir.

2 Bu âyette, İslâm çağrısının evrenselliği kurulmuştur. Hz. Peygamber'in fizikî sorumluluğunun belirlendiği 6/En'âm, 92 ve 42/Şûrâ, 7. âyetler, kronolojik açıdan bu âyetten sonradır.

3 Yani, Muhammed'in. Bkz. 16/Nahl,103.

4 Alev: Saîr-Cehennem.

5 Alevleri öylesine yükselir ki, kendi adaylarını uzaktan görmek için ayak parmaklarının üzerine yükselmiş sanırsınız.

ölümü çağıracaklar.

14. "Bugün bir kez ölmeyi değil, birçok defa ölmeyi çağırın!" [1]
15. De ki: "Bu mu daha iyidir? Yoksa takvâlı-lara karşılık ve gidilecek yer olarak söz verilen Huld-Cennet mi? [2]
16. "Onlar orada, istedikleri her şeye ve sonsuz bir barınağa sahip olacaklar." Bu, Rabb'inin sorumluluğunu üstlendiği bir sözüdür.
17. Ve kendilerini ve Allah dışında taptıkları şeyleri toplayacağı gün!... Sonra diyecek: "Şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yoldan saptılar?"
18. Diyecekler: [3] "Münezzehsin! Senin dışında nasıl koruyucular ediniriz ama sen, onları ve babalarını iyilikler içinde yaşattın da sonunda mesajı unuttular. Ve yok olup giden kimseler oldular."
19. "İşte, söylediklerinizde sizi yalancı görü-yorlar, artık ne bir kaçış yolu ne de bir yardım görme imkânınız vardır! [4] Sizden kim hâinlik ettiyse, ona büyük bir ceza tattıracağız."
20. Ve senden önce, yemek yemeyen, çarşılarda dolaşmayan hiçbir elçi göndermedik. [5] Ve sizi, birbirinize ayartıcı yaptık. Acaba sabredecek misiniz? Ve Rabb'in çok iyi görendir!
21. Ve bize kavuşmayı ummayanlar, "Niçin bize melekler indirilmedi? Ya da niçin Rabb'imizi görmüyoruz?" derler. Kuşkusuz kendi kendilerine övünüyor ve büyük bir gururla gururlanıyorlar.
22. Melekleri görecekleri gün, işte o gün, suçlular için iyi haber olmayacak ve "Engelleyen engel!" diyeceklerdir. [6]
23. Ve yaptıkları her işin yanına varacağız, sonra onu, toz dumana çevireceğiz.
24. Cennet halkı, o gün, kalacakları yer bakımından daha iyi, dinlenecekleri yer bakımından daha güzeldir.
25. Ve o gün, gök, bulutlarla [7] parçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecektir,
26. o gün, gerçek krallık Rahman'ındır ve bu, inkârcılar için, zorlu bir gün olacaktır,
27. o gün, hâin kimse, ellerini ısırıp şöyle diyecektir: "Yazık bana! Keşke Elçi'yle birlikte bir yol tutsaydım...!
28. "Ne yazık bana! Yazık! Keşke falancayı dost edinmeseydim...!

---

1 Öyleyse her türlü, reenkarnasyon ihtimalleri ortadan kaldırılıyor. Birçok defa ölmeyi dilemek, kurtuluş olabilecek ikinci bir ölümü bile elde edemeyeceklerini ifade ediyor.

2 "Huld-Cennet": Sonsuzluk Cenneti; Cennet'in bir adıdır.

3 Uydurma tanrılar söz alırlar.

4 Yaptıkları putların bile kendilerinden kaçıp yaptıklarını onaylamadığı çok tanrıcılara bu sözü söyleyen Allah'tır.

5 Bu âyet, 7. âyetteki kuşkularına cevaptır. Allah'ın elçileri her zaman insan suretinde gönderilmişler ve doğa üstü beklentiler içinde bulunanların aksine tam bir insan hayatı yaşamışlardır.

6 Bunu söyleyen acaba melekler mi? Yoksa suçlular mı? Her iki durumda da, iyi habere karşı engel konulması söz konusudur. Çünkü o gün artık cezalandırma günüdür.

7 "Bulutlar"dan maksat, 2/Bakara, 210. âyetteki gibidir.

29. "Hiç kuşkusuz, Kur'an bana geldikten sonra, [1] beni Kur'an'dan o saptırdı. Şeytan, insan için, ihanet edip yüzüstü bırakıcıymış!"
30. Ve Elçi der: "Ey Rabb'im! Gerçekten halkım, bu Kur'an'ı kaçınılacak bir şey sandı!"
31. Böylece her elçi için, günahkârlardan bir düşman meydana getirdik. Doğruyu gösterici ve yardımcı olarak, Rabb'in yeter!
32. Ve o inkârcılar, "Kur'an, ona niçin bir defada indirilmedi?" derler. Bu böyledir! Biz, onunla kalbini pekiştirmek için, böyle yaptık. Ve onu güzel bir şekilde, ağır ağır okutuyoruz.
33. Sana hiçbir mesel getirmeyecekler ki ona karşı biz, sana gerçeği ve en güzel yorumu getirmeyelim.
34. Yüzüstü Cehennem'e toplanacaklar var ya, işte onlar, yerce en kötü ve yolca da en sapkındırlar. [2]

§4. 35. Ve kuşkusuz Musa'ya Kitab'ı verdik, kardeşi Harun'u da yanında destekleyici seçtik.
36. Sonra, "İkiniz, delillerimizi yalanlayan o kimselere gidin" dedik. Sonunda, onları yerle bir ettik.
37. Ve Nuh'un halkını da! Elçileri [3] yalanladıklarında, onları boğduk ve kendilerini insanlar için bir delil kıldık. Hâinler için [4] can yakıcı bir ceza hazırlamışızdır.
38. Ve Adlar ve Semudlar ve Ress sakinleri ile [5] bunların arasında birçok kuşağı da!
39. Her birine örnekler vermiştik. Hepsini kırıp geçirdik.
40. Kuşkusuz bunlar, [6] üzerine yıkım yağmuru yağan kente [7] gittiler. Peki, onu görmediler mi? Hayır ama onlar, yeniden dirilmeyi ummuyorlar!
41. Ve seni gördüklerinde, yalnızca alay konusu yapıyorlar: "Allah'ın elçi olarak gönderdiği bu mu?
42. "Tanrılarımıza sabırla bağlanmasaydık, gerçekten, neredeyse bizi onlardan saptıracaktı!" Oysa cezayı gördüklerinde, kimin yolca daha sapkın olduğunu bilecekler!

§5. 43. Tutkusunu kendine tanrı edineni görüyor musun? Sen mi ondan sorumlu olacaksın? [8]

---

1 Harfi harfine: Bu bana geldikten sonra.
2 Bkz. 17/İsrâ, 97'nin notu.
3 "Elçileri..." ifadesi için bkz. 36/Yâsin, 14'ün notu.
4 Senin çağdaşın olan hâinler için ey Muhammed!
5 "Ress sakinleri" ifadesindeki "Ress" kuyu anlamındadır. Aslında cins isim olan bu kelime özel isim olarak kullanılmıştır. Bu yerin neresi olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Azerbaycan'da, Güney Arabistan'da vs. olduğunu söyleyenler vardır.
6 Hz. Muhammed'in muhatapları.
7 Lut'un kenti Sodom'a.
8 Âyet Mekkeli bir çok tanrıcıya işaret ediyor. Bu kişi, güzel bir taş bulduğunda, onu tanrı edinip bir süre tapıyor, daha güzel bir taş bulduğunda ise, onu bırakıp yenisine tapıyordu ve bu hâli

44. Yoksa çoklarının duyduklarını veya anladıklarını mı sanırsın? Onlar, ancak yaratıklar gibidir, hatta yolca daha da şaşkındırlar.
45. Rabb'inin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? İsteseydi, onu hareketsiz yapardı. Sonra güneşi, onun kılavuzu yaptık; [1]
46. sonra onu, kolayca kendimize doğru çekip alırız.
47. Ve size geceyi örtü ve uykuyu dinlenme ve gündüzü uyanış için belirleyen O'dur.
48. Ve rüzgârları [2] rahmetinin önünde haber olarak gönderen de O'dur. Gerçekten de gökten tertemiz bir su indiririz,
49. ölü bir memlekete hayat vermek ve yarattıklarımızdan nice yaratık ve insanı sulamak için.
50. İşte bunu, hiç kuşkusuz, hatırlamaları için, aralarında çeşitli şekillerde açıkladık. Ama insanların çoğu, inkârdan başkasına yanaşmaz.
51. Dileseydik, her kente bir uyarıcı gönderirdik.
52. Öyleyse sen, inkârcılara boyun eğme ve onlara karşı bununla [3] büyük bir savaşa [4] gir.
53. İki suyu salıveren O'dur: Bu, tatlı ve kolay içimli; şu ise, tuzlu ve acıdır. Aralarına da bir ara bölge, engelleyen engel [5] koymuştur.
54. Ve sudan insan yaratan O'dur, sonra onu, akraba ve hısım hâline getirdi. Ve Rabb'in, her şeye gücü yetendir!
55. Ve Allah'ın dışında, kendilerine yarar da, zarar da vermeyen şeylere tapıyorlar! İnkârcı, Rabb'ine sırt çevirir!...
56. Oysa biz, seni, yalnız duyurucu ve uyarıcı olarak gönderdik.
57. De ki: "Bunun için sizden, bir karşılık istemiyorum", dileyenin Rabb'ine doğru bir yol tutması ayrı. [6]
58. Ve ölmeyen Diri'ye güven ve övgüyle tenzih et. Kullarının günahlarından haberdar olarak kendisi yeter.
59. Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yaratan, sonra da Arş'a yerleşen O'dur. Rahman'a gelince, sen O'nun hakkında, çok iyi bilgi sahibi olan birine sor.

---

pek çok kez tekrarlanıyordu.

1 Âyette, 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye, hemen arkasından yine 1. çoğul kişiden 3. tekil kişiye geçişe dikkat etmek gerekir. Bu ilginç durum izleyen âyetlerde de görülmektedir.

2 Rüzgâr, özellikle kurak bölgeler için, Allah'ın rahmetinin en büyük yansıma ve görünümlerinden olan yağmuru haber verir.

3 Kur'an'la.

4 "Savaş" için bkz. 2/Bakara, 218.

5 "Engelleyici bir engel." Engelin gerçekten aşılamaz olduğunu ifade etmek için, kelime iki kez kullanılmıştır. Benzeri bir kullanım için bkz. bu sûrede 22. âyet.

6 Bkz. 42/Şûrâ, 23.

60. Ve onlara, "Rahman'a secde edin,"[1] denildiğinde, derler ki; "Rahman da nedir? Senin bize buyurduğuna mı secde edeceğiz?" Ve bu, onların nefretini arttırır.

§6. 61. Göğe burçlar, orada bir kandil ve aydınlatıcı bir Ay belirleyen ne kutludur!

62. Hatırlamak veya şükretmek isteyen kimse için, gece ile gündüzü, birbiri ardınca getiren O'dur.

63. Rahman'ın kulları o kimselerdir ki yeryüzünde alçakgönüllülükle yürürler; bilgisizler kendilerine takıldıklarında, "Selam!" derler,

64. ve onlar, gecelerini Rab'leri huzurunda secde ederek ve kıyamda durarak geçirirler;

65. ve şöyle derler: "Rabb'imiz! Bizden Cehennem cezasını sav." -Kuşkusuz, onun cezası, ödenecek bir borçtur;

66. evet, orası, gerçekten kötü bir yer ve kötü bir duraktır!-

67. Ve onlar, bağışta bulunduklarında, ne savurganlık ederler ne de cimrilik. Çünkü, doğruluk, ikisinin arasındadır;

68. ve onlar, Allah'ın yanında başka bir tanrıya yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar. Zina etmezler; kim bunu yaparsa, günahla karşılaşır.

69. Diriliş Günü, kendisi için ceza kat kat arttırılacak[2] ve onda horlanmış olarak temelli kalacak;

70. ancak tövbe eden, inanan ve iyi iş yapanlar başka. İşte Allah, bunların kötülüklerini iyiliklere çevirecek. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir;

71. ve kim tövbe edip iyi iş yaparsa, kuşkusuz o, Allah'a gereği gibi tövbe etmiş olur;

72. ve onlar, yalan yere tanıklık etmezler; yararsız bir şeye rastladıklarında, ağırbaşlılıkla geçerler;

73. ve Rab'lerinin delilleri kendilerine hatırlatıldığında, onlara karşı kör ve sağır davranmazlar;

74. ve "Rabb'imiz! Bize gözleri aydın edecek eşler ve soylar bağışla ve bizi, takvâlılara önder yap!" derler.

75. İşte onlar, sabretmelerine karşılık yüksek sarayla ödüllendirilecekler ve orada, selâm ve barışla karşılanacaklar.

76. Orada temellidirler. Orası, ne güzel bir yerleşme ve oturma yeridir!

77. De ki: "Duanız olmasa, Rabb'im size önem vermez. Siz yalanlamıştınız, evet ve bu, sizinle olacak."

---

1 Acaba, Allah için kullanılan er-Rahman (çok Merhametli) adı Arap yarımadasına yeni girmiş bir kelime miydi? Bu bize, Allah'ın kendisi için kullanacağı yeni bir isimden söz eden Ahd-i Cedid, Yuhanna'nın Vahyi, III, 12'deki belirsiz ifadeyi hatırlatıyor. Atinalılar ve "meçhul tanrı" için bkz. Resullerin İşleri, 17/23. Kur'an okurken bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206.

2 Muhtemelen, zina eden kişi kendisiyle birlikte bir kadını da günaha sürüklediği için iki kat cezaya çarptırılır.

Sûre 26

Şuarâ

Sûre, adını 224. âyetten almıştır. 197 ve 224-227. âyetler dışında Hicretten Önce 47. sırada inmiştir, 227 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Ta Sîn Mîm. [1]
2. İşte, apaçık Kitab'ın âyetleri!
3. İnanmıyorlar diye, neredeyse üzüntüden kendini yiyip bitireceksin!
4. Eğer dilersek, onlara, gökten bir delil indiririz; sonra, onun önünde [2] boyunları eğilir.
5. Rahman'dan kendilerine hiçbir yeni mesaj gelmez ki ondan yüz çevirmesinler.
6. Ve kuşkusuz yalanlarlar! Ama alay edip durdukları şeyin haberleri, yakında kendilerine ulaşacaktır.
7. Ne! Yeryüzünü hiç görmediler mi; biz orada, her güzel çiftten [3] nice şeyler bitirdik?
8. Hiç kuşkusuz, bunda, bir delil vardır! Yine de onların çoğu inanmaz.
9. Evet, Rabb'in güçlüdür, merhametlidir.
10. Hani Rabb'in Musa'ya şöyle seslenmişti: "O hâin halka git,
11. Firavun halkına!" Takvâlı olmayacaklar mı?
12. Dedi ki: "Rabb'im! Gerçekten, beni yalanlamalarından kaygılanıyorum;
13. ve göğsüm daralıyor, dilim dönmüyor. Onun için Harun'a da elçilik ver. [4]
14. Ve onlara göre, üzerimde bir günah var. [5] Bu yüzden, beni öldürmelerinden endişe ediyorum."
15. Ama Allah dedi [6] ki: "Aslâ! Öyleyse ikiniz, delillerimizle gidin. Evet, biz sizinle birlikte dinlemekteyiz.
16. "İkiniz, Firavun'a gidin, sonra deyin ki: 'Evet, biz, âlemlerin Rabb'inin elçisiyiz;
17. İsrailoğulları'nı bizimle birlikte gönder."
18. Firavun dedi ki: "Biz seni, çocukken yanımızda büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi? [7]

1 Bkz. 2/Bakara, 1. âyetin notu.
2 Bu delilin önünde.
3 "Her çiftten" deyimi için bkz. 51/Zâriyât, 49.
4 Bkz. Çıkış, IV, 10-14.
5 Hz. Musa, bir kavganın arasına girmiş, bir Mısır'lıyı öldürmüş ve bu yüzden kentten kaçmak zorunda kalmıştı. Bkz. 28/Kasas, 15. (Çıkış, II, 11-15.)
6 Metinde yalnızca "O dedi" şeklindedir. İzleyen karşılıklı konuşmalar için de aynı durum söz konusudur.
7 Burada Firavun yalnızca Musa'ya hitap etmektedir.

19. "Sonra, o yaptığın kötülüğü de yaptın ve sen nankörlerden oldun!" [1]
20. Musa dedi ki: "O işi, ben yolunu şaşırmışlardan biri iken yaptım.
21. "Sizden korktuğum için de, aranızdan kaçtım. Sonra, Rabb'im bana yargı gücü verdi ve beni gönderilenlerden kıldı.
22. "Başıma kaktığın iyilik bu mu, oysa, İsrailoğul-ları'nı köleleştirdin?"
23. Firavun, "Âlemlerin Rabb'i de nedir?" dedi.
24. Musa; "O, göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabb'idir. Eğer kesin inanmak isterseniz!" dedi.
25. Firavun; çevresindekilere, "Duyuyor musunuz?" dedi.
26. Ama Musa; "O, sizin de Rabb'iniz, eski atalarınızın da Rabb'idir!" dedi.
27. Firavun; "Gerçekten, size gönderilen Elçi, kesinlikle bir delidir!" [2] dedi.
28. Musa; "O, doğunun, batının ve ikisinin arasında bulananların Rabb'idir; eğer anlarsanız!" dedi. [3]
29. Firavun; "Benden başkasını tanrı edinirsen, kesinlikle seni zindana atılanlardan biri yapacağım" dedi.
30. Musa; "Ve eğer sana, apaçık bir şey getirmişsem de mi?" dedi.
31. Firavun; "Doğru söyleyenlerdensen, haydi getir onu!" dedi.
32. Bunun üzerine Musa, [4] sopasını attı ve o apaçık bir ejderha oluverdi;
33. ve elini çıkardı, bir de ne görsünler, o beyazdı. [5]

§3. 34. Firavun, çevresindeki ileri gelenlere dedi ki: "İşte, gerçekten bu, bilgin bir büyücüdür!
35. "Sizi büyüsü ile yerinizden çıkarmak istiyor. Peki, ne buyurursunuz?"
36. Dediler ki: "Onu ve kardeşini alıkoy ve şehirlere, toplayıcılar gönder;
37. sana, bütün bilgin, büyük büyücüleri getirsinler."
38. Büyücüler, uygun [6] günde, randevu için toplandılar.
39. Ve halka denildi ki: "Siz de toplanır mısınız?
40. "Büyücüler üstün gelirlerse, belki biz de onları izleyebileceğiz!"
41. Sonra, büyücüler geldiklerinde Firavun'a; "Biz üstün gelirsek, bizim için,

---

1 Kitab-ı Mukaddes yorumcularına göre Firavun Musa'ya öylesine iyi davranıyordu ki, büyüdüğünde, Habeşistan'a karşı sefere çıkan ordusuna komutan atamıştı. (Belki de Sayılar, 12/1'in belirttiği, Habeşistan'lı bir kadınla evlenmesi bu vesileyledir.) Firavun'un politik ılımlılığı için bkz. bu sûrede 36. âyet.

2 "Delidir" ifadesi için bkz.15/Hicr, 6.

3 24. âyette geçen "göklerin ve yerin Rabb'idir" denildikten sonra, bu âyette, "doğunun ve batının Rabb'idir" denmesinde, daha önemliden az önemliye bir iniş var gibi görünüyorsa da, aslında, belli ki derin ve ince bir alay söz konusudur. Çünkü, Mısır'ın doğusunda yer alan Hititler, Fars, Çin gibi devletlerle, batısında yer alan Libya'ya işaret edilmektedir ki, bütün bu devletler Firavun'un rakipleri durumundaydılar. Firavun, onuru kırılmış olarak söz alıyor.

4 Metinde yalnızca, "Bunun üzerine o..." şeklindedir.

5 "Beyaz, kusursuz" ifadesine Kitab-ı Mukaddes "cüzzamlı" ilavesini yapar. Ama Kur'an bu olaydan söz ederken, sık sık "kusursuz beyaz" şeklinde belirtir. Bkz. 27/Neml, 12; 28/Kasas, 32.

6 "Uygun." Harfi harfine: Bilinen veya ilân edilen.

gerçekten bir karşılık olacak mı?" dediler.
42. O, "Evet; o durumda siz, kesinlikle yakınlardan olacaksınız" [1] dedi.
43. Musa onlara, "Ne atacaksanız atın" dedi.
44. Bunun üzerine onlar, iplerini ve değneklerini attılar ve "Firavun'un gücüyle!... Üstün gelecek olan biziz!" dediler. [2]
45. Sonra Musa sopasını attı; bir de ne görsünler, onların uydurduklarını yutuyor.
46. Bunu gören büyücüler, secdeye kapandılar,
47. dediler ki: "İnandık, âlemlerin Rabb'ine,
48. Musa'nın ve Harun'un Rabb'ine."
49. Ama Firavun [3]: "Ben size izin vermeden mi ona inandınız? Gerçekte o, size büyüyü öğreten liderinizdir. Peki, yakında bileceksiniz! Kesinlikle ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim ve kesinlikle hepinizi çarmıha gerdireceğim."
50. Onlar dediler ki: "Zararı yok, evet, Rabb'i-mize döneceğiz.
51. "Evet, Rabb'imizin kusurlarımızı bağışlayacağını umuyoruz; çünkü, inananların ilki olduk."
52. Ve Musa'ya, "Kullarımı geceleyin yola çıkar; kuşkusuz izleneceksiniz" diye vahyettik.
53. Derken Firavun, şehirlere, şöyle diyen [4] toplayıcılar gönderdi:
54. "Elbette bunlar, evet, az sayıda bir topluluktur,
55. ve elbette, evet bize öfkelidir,
56. oysa, elbette hepimiz, evet, tetikteyiz."
57. Nihayet onları çıkardık, bahçelerden, pınarlardan,
58. hazinelerden ve üstün bir yerden,
59. işte böyle! Oralara İsrailoğulları'nı mirasçı kıldık.
60. Gerçekten, gün doğarken [5] onların ardına düştüler.
61. Sonra, iki topluluk birbirini gördüğünde, Musa'nın yandaşları, "İşte şimdi, kesin yakalandık!" dediler.
62. O, "Hayır, hayır! Rabb'im kesin benimledir, bana, elbette yol gösterecektir" dedi.
63. Sonra, Musa'ya şunu vahyettik: "Sopanla denize vur." Sonra deniz yarıldı ve her parçası kocaman bir dağ gibi oldu. [6]

---

1 Bana. Kralın en yakın adamlarından.
2 Bkz. 20/Tâhâ, 66. "Üstün gelecek olan biziz." Başka yerlerde anlatılan hususun bilindiği varsayılmaktadır. O da, büyücülerin değneklerinin yılanlara dönüştüğüdür.
3 Metinde, "O ise" şeklindedir.
4 "Şöyle diyen" ifadesi metinde yoktur.
5 "Gün doğarken" veya "Doğuya doğru."
6 Denizin "Her parçası...". İslâmi geleneğe göre, on iki kabileden her biri geçecek bir yola sahip oldu. Nitekim, daha sonra çölde her birinin su içeceği birer kaynağı olacaktır. Bu geçiş yolları arasındaki deniz parçaları birer yüksek dağ gibiydi.

64. Diğerlerini de oraya yaklaştırdık,
65. bu sırada, Musa ve yanındakilerin tümünü kurtardık.
66. Daha sonra, diğerlerini boğduk.
67. İşte bunda, gerçekten bir delil vardır! Ama çoğu, yine de inanmaz.
68. Evet, Rabb'in O'dur, güçlü, merhametli!

§5. 69. Ve onlara, İbrahim'in şu haberini de oku:
70. Hani, babasına ve toplumuna; "Neye tapıyorsunuz?" dediğinde,
71. onlar; "Birtakım putlara tapıyoruz, onlara bağlı kalmaya da devam edeceğiz" dediler.
72. O demişti ki: "Çağırdığınızda, sizi duyarlar mı?
73. "Veya size bir yarar ya da zarar veriyorlar mı?"
74. Onlar; "Hayır ama atalarımızı da böyle yaparken bulduk" dediler.
75. O dedi ki: "Peki, görüyor musunuz neye taptığınızı,
76. siz ve en eski atalarınız?
77. "İşte bütün bunlar, benim düşmanımdır! Âlemlerin Rabb'i ayrı.
78. "Beni yaratan da doğru yola ileten de O'dur;
79. ve bana yediren, içiren de O'dur,
80. ve hasta olduğumda bana şifa veren O'dur,
81. ve beni öldürecek, sonra da diriltecek O'dur,
82. ve Karşılık Günü'nde hatamı bağışlamasını umduğum O'dur.
83. "Rabb'im! Bana yargı gücü ver ve beni iyi insanlara kat;
84. ve bana, gelecek kuşaklar için, bir gerçeklik dili ver;
85. ve beni Mutluluk Cenneti'ne [1] mirasçılardan biri kıl;
86. ve babamı da bağışla, o, gerçekten sapıklardan oldu;
87. ve insanların diriltileceği gün, beni rezil etme,
88. o gün mal da, evlat da yarar sağlamaz,
89. ancak, Allah'a tertemiz bir kalple gelenler ayrı."
90. O zaman, takvâlılar için, Cennet yaklaştırılacak,
91. ve Cahîm-Cehennem de [2] azgınlara apaçık gösterilecek,
92. ve onlara şöyle denilecek: "Taptıklarınız hani, nerede,
93. Allah'tan başka? Size yardım ediyorlar mı veya kendilerine yardımları dokunuyor mu?"
94. Onlar ve azgınlar, oraya tepetakla atılacaklar,
95. Şeytan'ın askerleri de, tümü.
96. Orada, birbirleriyle çekişerek şöyle diyecekler:
97. "Vallahi biz, evet elbette, apaçık bir sapıklık içindeymişiz,

1 Mutluluk Cenneti. Cennet'in bir adıdır.
2 "Cahîm" için bkz. 2/Bakara, 119.

98. sizi,[1] âlemlerin Rabb'iyle eşit tutarken!
99. "Bizi, ancak o günahkârlar saptırdı!
100. "Ve bizim için, aracılar da yoktur,
101. içten bir dost da yoktur!
102. "Evet, keşke geriye bir dönüşümüz olsaydı da, inananlardan olsaydık!"
103. Bunda, kuşkusuz, bir delil vardır. Ama çoğu inanmaz.
104. Kuşkusuz Rabb'in, işte O, güçlüdür, merhametlidir.

§6. 105. Nuh'un halkı, gönderilenleri yalancılıkla suçladı.[2]
106. Hani, kardeşleri[3] Nuh, onlara şöyle demişti: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
107. "Ben, gerçekten, sizin için güvenilir bir elçiyim!
108. "Öyleyse, Allah'tan sakının ve bana uyun.
109. "Bunun için sizden bir karşılık istemiyorum. Benim karşılığım, ancak âlemlerin Rabb'ine aittir,
110. öyleyse, Allah'tan sakının ve bana uyun."
111. Dediler ki: "Biz sana mı inanacağız, seni en değersiz kimseler izlerken?"
112. Dedi ki: "Ne yaptıklarını ne bileyim?
113. "Hesâpları yalnız Rabb'ime aittir. Keşke bilincinde olsaydınız!...
114. "Ve inananları kovmak, bana düşmez.
115. "Ben, ancak apaçık bir uyarıcıyım."
116. Dediler ki: "Nuh! Eğer vazgeçmezsen, kesinlikle taşlanmışlardan olacaksın!"
117. Dedi ki: "Evet, Rabb'im! Halkım beni yalanlıyor.
118. "Benimle onların arasında bir açış aç.[4] Beni ve yanımdaki inananları kurtar!"
119. Bunun üzerine biz, onu ve yanındakileri, o dolu gemi içinde kurtardık.
120. Ve sonra, geri kalanları boğduk.
121. İşte, gerçekten bunda, bir delil vardır ama onların çoğu inanmaz.
122. Şüphesiz Rabb'in, O güçlüdür, merhametlidir.
123. Adlar, elçileri yalanladılar.
124. Hani kardeşleri Hud, onlara demişti ki: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
125. "Gerçekten, ben sizin için, güvenilir bir elçiyim!

§7. 126. "Allah'tan sakının ve bana uyun.
127. "Ve ben sizden bir karşılık istemiyorum; benim karşılığım ancak âlemlerin

1 "Sizi", uydurma tanrıları.
2 Bkz. 36/Yâsin, 14'ün notu.
3 "Kardeşleri", kendileriyle aynı oymağa mensup olan. Aynı anlam, âyet 124, 142, 161 için de geçerlidir.
4 Bu, harfi harfine çeviridir. İki taraftan dilediğin birine zafer nasip et. Fethin zafer anlamına geldiği başka bir yer için de bkz. 32/Secde, 28-29.

Rabb'ine aittir.

128. "Siz her tepeye yüksek bir bina kurup boş şeyle mi uğraşırsınız?
129. "Ve sanki sürekli kalacakmışsınız gibi, atölyeler mi edinirsiniz?
130. "Ve yakaladığınızda, zorbalar gibi mi yakalayacaksınız?
131. "Öyleyse, Allah'tan sakının ve bana uyun.
132. "Ve bildiğiniz şeylerle size yardım edenden sakının,
133. size davarlar ve oğullarla yardım eder,
134. ve bahçelerle ve akarsularla da.
135. "Evet, gerçekten hakkınızda Büyük Gün'ün [1] cezasından kaygılanıyorum!"
136. "Onlar dediler: "İster öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bizce eşittir!
137. "Bu, yalnız eskilerin geleneğidir;
138. cezalandırılacak da değiliz."
139. Böylece onu yalanladılar. Ve biz de onları yok ettik. Bunda, kuşkusuz bir delil vardır ama onların çoğu inanmaz.
140. Kuşkusuz Rabb'in, O güçlüdür, merhametlidir.

§8. 141. Semudlar, gönderilenleri yalanladılar.
142. Hani kardeşleri [2] Sâlih onlara demişti ki: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
143. "Gerçekten ben, sizin için güvenilir bir elçiyim!
144. "Artık Allah'tan sakının ve bana uyun.
145. "Ve bunun için, sizden bir karşılık istemiyorum; benim karşılığım ancak âlemlerin Rabb'ine aittir.
146. "Güven içinde bırakılacak mısınız, burada olan şeylerin ortasında,
147. bahçelerin ve pınarların,
148. ve ekinlerin ve olgun meyveli hurmalıkların?
149. "Ve dağları, ustalıkla, evler hâlinde yontacak mısınız? [3]
150. "Öyleyse, Allah'tan sakının ve bana uyun.
151. "Ve sınırları aşanların buyruğuna uymayın;
152. onlar ki yeryüzünde bozgunculuk yaparlar, iyileştirmeye çalışmazlar."
153. Dediler ki: "Sen, yalnızca, iyice büyülenmiş kimselerdensin!
154. "Sen, yalnızca bizim gibi bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerdensen, bir delil getir."
155. O dedi ki: "İşte bir deve: Onun bir su içme hakkı vardır, belli bir günün [4] içme hakkı da sizindir.
156. "Ve ona bir kötülük dokundurmayın, yoksa sizi büyük bir Gün'ün cezası yakalayacak!"

---

1 Yargı Günü.
2 "Kardeşleri" deyimi için bkz. bu sûrede 106. âyetin notu.
3 Bkz. 7/A'raf, 73'ün notu.
4 Benzer bir ifade için bkz. bu sûrede âyet 38. Devenin ve insanların her birinin su içeceği bir günü vardı. "Allah'ın Devesi" için bkz. 7/A'raf, 73 ve notu; 91/Şems, 13.

157. Sonra onlar, onu diz arkalarından kestiler ama pişman da oldular!
158. Bunun üzerine, onları ceza yakaladı. Gerçekten, bunda bir delil vardır ama onların çoğu inanmaz.
159. Rabb'in, O, gerçekten güçlüdür, merhametlidir.
160. Lut halkı, elçileri yalanladı.
161. Hani kardeşleri[1] Lut, onlara demişti ki: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
162. "Gerçekten ben, sizin için güvenilir bir elçiyim!
163. "Öyleyse, Allah'tan sakının ve bana uyun.
164. "Ve bunun için, sizden bir karşılık istemiyorum; benim karşılığım, ancak âlemlerin Rabb'ine aittir.
165. "Bütün insanlar arasından erkeklere mi gitmeniz gerekir?
166. "Ve Rabb'inizin sizin için yarattığı eşlerinizi bırakmanız mı? Hayır ama siz, sınırları aşan insanlarsınız!"
167. Dediler ki: "Lut! Buna bir son vermezsen, kuşkusuz kovulanlardan olacaksın."
168. Dedi ki: "Evet, sizin davranış tarzınızdan tiksinmekteyim.
169. "Rabb'im! Beni ve ailemi, bunların yaptıklarından kurtar!"
170. Bunun üzerine, onu ve bütün ailesini kurtardık,
171. bir yaşlı kadın ayrı; geride kalanlar arasında.
172. Sonra, diğerlerini yerle bir ettik;
173. ve üzerlerine bir yağmur yağdırdık. Ve uyarılanlar için, ne kötü bir yağmur!
174. Gerçekten, bunda, bir delil vardır ama onların çoğu inanmaz.
175. Rabb'in, işte O, gerçekten güçlüdür, merhametlidir.
176. Eyke[2] halkı da elçileri yalanladılar.
177. Hani Şuayb onlara demişti ki: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
178. "Gerçekten ben, sizin için güvenilir bir elçiyim!
179. "Artık Allah'tan sakının ve bana uyun.
180. "Ve bunun için, sizden bir karşılık istemiyorum, benim karşılığım, ancak âlemlerin Rabb'ine aittir.
181. "Ölçüyü tam yapın, hileciler[3] olmayın.
182. "Ve doğru terazi ile tartın.
183. "Ve insanların hakkı olan şeyleri eksiltmeyin ve yeryüzünde bozgunculuk yandaşlığıyla bozgunculuk yapmayın.
184. "Ve sizi ve önceki kuşakları yaratandan sakının."
185. Dediler ki: "Sen, yalnızca, iyice büyülenmiş birisin;

---

1 "Kardeşleri" ifadesi için bkz. bu sûrede 106. âyetin notu.
2 "Eyke", aslında "orman" demek olup, cins isim, bir özel isme dönüştürülmüştür. Kastedilen Medyen'dir.
3 "Hileci." Harfi harfine: Kaybettirenler.

186. ve bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsin ve gerçekten, seni yalancılardan sanıyoruz.
187. "Eğer doğru sözlülerden isen, göğü parça parça üstümüze düşür!"
188. O: "Rabb'im, yaptıklarınızı daha iyi bilir" dedi.
189. Ama onu yalanladılar. Bu yüzden onları Gölge Günü'nün cezası yakaladı. Gerçekten o, büyük bir Gün'ün cezasıydı.
190. Kuşkusuz bunda, bir delil vardır. Ama onların çoğu inanmazlar!
191. Rabb'in, işte O, gerçekten güçlüdür, merhametlidir.

§11. 192. Evet, bu, âlemlerin Rabb'inin indirdiği şeydir; [1]
193. ve onu güvenilir Ruh [2] indirdi,
194. kalbine, uyarıcılardan olman için,
195. apaçık Arapça bir dille.
196. Evet o, öncekilerin Yazılarında [3] da vardır.
197. İsrailoğulları bilginlerinin onu bilmesi, onlar için bir delil değil midir?
198. Biz onu, Arap olmayan kimselerden birine indirseydik de,
199. bunu onlara okusaydı, yine de ona inanmazlardı.
200. İşte biz, onu suçluların kalplerine böyle sokarız, [4]
201. can yakıcı cezayı görmedikçe, ona inanmayacaklar ki,
202. bilincinde olmadan, gerçekten, onlara ansızın geliverecek;
203. sonra "Bize süre verilecek mi acaba?" diyecekler.
204. Onlar, cezamızı çabuklaştırmaya mı çalışıyorlar?

---

1 Bu âyet, Kur'an'ın Allah'ın vahyi olarak orijinalliğini kesin bir ifadeyle bildiriyor.

2 Harfi harfine: Emin Ruh, veya güvene lâyık (Vahiy getiren melek Cebrail).

3 "Öncekilerin Yazıları." Kur'an'dan haber veren Kitab-ı Mukaddes metinleri için bkz. 3/Âl-i İmran, 81'in notu. Müfessirler, resim ve heykellere tapmayı reddeden ve ismi "Övülen" ve "Herkes için rahmet" anlamına gelen bir zatın geleceğini önceden haber veren Zerdüştlerin kitabına (Zend-Avesta, Yacht 13, XXVIII, 129) göndermeler yaparlar. (Bu konuda Avesta ve Dasâtîr'in başka pasajları da vardır.) Brahman Hinduların, Pourâna ve Vedaları da çölden çıkacak, adı "Övülmeye değer=Muhammed" olan bir bilgeden ve onun arabasının göğe değeceğini (Miraç); develeri bulunan bir bilge (Bkz. İşaya, XXI, 6-7); biri üç yüz diğeri ise on bin kutsanmış kişiyle gerçekleştireceği iki zaferini (Bedir Savaşı ve Mekke Fethi) haber vermektedir. Başka yerde, Kalınki Pourâna'da babasının "Allah'ın kulu" (Arapça'daki Abdullah'ın karşılığı), annesinin ise "Güvenilir" (Arapça'daki Amine'nin karşılığı) olduğu yer almaktadır. Yine, kumlu bir memlekette dünyaya geleceği ve doğduğu kentin kuzeyine hicret edeceği vs. belirtilmektedir. Hemen belirtelim ki, "Pourâna" kelime anlamı itibariyle "Eskilerin Yazıları=Suhufu'l-Evvelîn" anlamına gelir ki, bu âyette bu deyim aynen yer almaktadır. Yine bilinmektedir ki, Guatama Buda da "Metteya" veya "Maitreya"nın (Rahmetin) kendi işini tamamlamak için geleceğini önceden haber vermiştir. (Bkz. aynı yer, IX, 128; XXI, 107) Her zaman görülmüş bir gerçek vardır ki, o da şudur: Bütün eski dinî kitaplar, Allah'ın büyük bir elçisinin geleceğini ileri sürmüşlerdir. Yalnız Kur'an bunlardan müstesnadır. Kur'an, Hz. Muhammed ile birlikte Allah'ın mesajlarına son mührün basıldığını söylemektedir (33/Ahzâb, 40).

4 Allah, Kur'an'ı günahkârların kalplerine nüfuz etmeye elverişli kılmıştır. Eğer, Arap olmayan birisi tarafından ve yabancı bir dille okunsaydı, onlar onu anlayamayacaklardı.

205. Biz, onlara yıllar boyunca nimetler vermiş olsaydık, görüyor musun,
206. ve sonra, tehdit edildikleri şey başlarına gelseydi,
207. faydalandırıldıkları nimetler onlara bir yarar sağlamayacaktı.
208. Ve hiçbir kenti, uyarıcıları olmadan yok etmeyiz,
209. kendilerine hatırlatma yapmak üzere, çünkü biz, hâinlerden değiliz.
210. Ve bunu [1] şeytanlar indirmemiştir;
211. bu, onların harcı değildir ve güçleri de yetmez.
212. Elbette onlar, evet, her türlü dinlemeden [2] uzak tutulmuşlardır.
213. Öyleyse, sakın Allah ile birlikte başka tanrıya yalvarma, yoksa cezalandırılanlardan olursun.
214. Ve en yakın oymağını uyar.
215. Ve sana uyan inananlara kanadını [3] ger.
216. Sana uymazlık ederlerse [4] "Gerçekten ben, sizin yaptıklarınızı benimsemiyorum!" de.
217. Ve sen güçlü, merhametli olana güven.
218. O ki, kalktığında [5] seni görür,
219. ve secde edenler arasında dolaşmanı da.
220. Gerçekten, O duyandır, bilendir.
221. Şeytanların kime indiğini size öğreteyim mi? [6]
222. Onlar, her iftiracı günahkâra inerler!
223. Onlar kulak kabartırlar... [7] Oysa çoğu yalancıdır.
224. Ve şâirlere gelince, onlara şaşkınlar uyar. [8]
225. Görmez misin ki onlar, evet, her vâdide şaşkın şaşkın dolaşırlar,
226. ve gerçekten yapmadıkları şeyi söylerler?
227. Ancak inanan ve iyi işler yapanlar, Allah'ı çok hatırlayanlar ve zulme uğradıklarında yardımlaşanlar [9] bunun dışındadır. O hâin kimseler, yakında nasıl bir girdaba düşeceklerini anlayacaklardır!

---

1 Kur'an'ı.
2 Tanrısal mesajı.
3 Bkz. 17/İsrâ, 24.
4 Yani, çok tanrıcılar.
5 Yalnız başına dua ve ibadet için.
6 Harfi Harfine: Haber vereyim mi?
7 Harfi harfine: Kulak verirler (gök kapılarına, mesaj yakalamak için). Ama kendilerini dinleyenlere taşımak üzere bilgi kırıntılarından başkasını alamazlar.
8 Burada kötülenen, ahlâk dışı şiirlerdir. Hz Peygamber'in şu sözü de bunu göstermektedir: "İmru'ul-Kays, cehennemlik şâirlerin sancaktarı ve önderidir." Yoksa Hz. Muhammed'in çevresinde bile birçok sağduyu sahibi şâir bulunuyordu.
9 Haksız hakaret ve saldırılara karşı şiirsel kompozisyonlarıyla kendilerini savunanlar. Burada çok tanrıcı şâirlerin İslâm'a karşı yergi ve taşlamalarına cevap veren şâirlere işaret edilmektedir. Hz. Muhammed, Hassân unvanlı şâiri hakkında şöyle derdi: "O İslâm'ı savunmak için şiirler söylediğinde, Allah onu Kutsal Ruh ile desteklemektedir... ve onun şiirleri, çok tanrıcılara karşı oklardan daha etkilidir."

Sûre 27
Neml

Sûre, adını, 18. âyetten almıştır. Hicretten Önce 48. sırada inmiştir, 93 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Tâ Sîn. [1] Bunlar, Kur'an'ın ve apaçık bir Kitab'ın âyetleridir,
2. bir yol gösterme ve bir müştudur inananlara;
3. ki namazı kılar, zekatı verir ve öteki dünyaya da kesin inanırlar.
4. Öteki dünyaya inanmayanlara gelince, evet, yaptıklarını onlara güzel gösteririz; bu yüzden, körlük içinde yürürler.
5. Cezanın en kötüsü, işte bunlaradır, öteki dünyada en çok kaybedecekler de bunlardır.
6. Evet, Kur'an bir bilge, bilen tarafından zihnine iyice yerleştirilmiştir.
7. Hani Musa, ailesine, "Evet, ben bir ateş hissetim; size oradan ya bir haber getireceğim ya da bir alevle, bir meşaleyle geleceğim; belki ısınırsınız" demişti.
8. Sonra, oraya geldiğinde, kendisine şöyle seslenilmişti: "Ateşin içindeki de, çevresindeki de kutsanmıştır. Ve münezzehtir Allah, âlemlerin Rabb'i:
9. Ey Musa! Evet, benim, Allah; güçlü, bilge."
10. Ve: "Sopanı at!" -Musa, onu sanki titreşen bir yılan gibi görünce, arkasına bakmadan dönüp kaçtı.- "Musa! Korkma, Benim; huzurumda, gönderilenler korkmaz;
11. -ancak hâinlik eden ayrı ama sonra, kim kötülükten iyiliğe dönerse, gerçekten, ben bağışlayıcıyım, merhametliyim!-
12. ve elini koynuna sok, beyaz, kusursuz çıkacaktır, -Firavun ve halkına dokuz delilden biri olarak- onlar, gerçekten yoldan çıkmışlardır!" [2]
13. Sonra, delillerimiz kendilerine parlak bir şekilde gelince, "Bu apaçık bir büyüdür!" dediler.
14. Gerçek şu ki kendileri de bunlara kesin olarak inandıkları hâlde, hâinlik ve kibirleri yüzünden onları, bile bile inkâr ettiler. Öyleyse, bozgunculuk yandaşlarının sonunun nasıl olduğuna bir bak!

§2. 15. Ve hiç kuşkusuz Davud'a ve Süleyman'a ilim verdik. İkisi de "Övgü, bizi inanan kullarının çoğundan üstün kılan Allah'adır!" dediler.
16. Süleyman, Davud'a mirasçı oldu ve dedi ki: "Ey insanlar! Bize, kuşların dili öğretildi ve her şeyden verildi. Gerçekten bu, apaçık bir bağıştır!"

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Bkz. 26/Şuarâ, 33 ve notu. Harfi harfine: Dokuz arasında.

17. Ve Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları toplandı. Sonra hepsi düzenli olarak sıraya girdiler.
18. Sonra, Karınca Vadisi'ne geldiklerinde, bir karınca, "Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve orduları, farkına varmadan sizi ezmesin" dedi.
19. Sözüne hafifçe güldü ve "Rabb'im! Bana ve anne-babama verdiğin iyiliğe şükretmek için, hoşnut olacağın iyi iş yapmamı sağla. Rahmetinle, beni iyi kullarının arasına kat!" dedi.
20. Ve kuşları denetledi,[1] sonra dedi ki: "Çavuşkuşunu niçin göremiyorum? Yoksa kayıplarda mı?
21. "Hiç kuşkusuz, onu büyük bir cezaya çarptıracağım! Ya da hiç kuşkusuz, onu boğazlayacağım! Ya da bana açık bir kanıt[2] getirecektir."
22. Ama uzun süre geçmeden geldi ve dedi ki: "Senin bilmediğin şeyi öğrendim ve sana, Sebe'den[3] doğru bir haber getirdim.
23. "Evet, onlara hükümdarlık eden, gerçekten de kendisine her şey verilen bir kadın buldum ve onun büyük bir tahtı var.
24. "Onu -ve halkını- Allah yerine güneşe secde ediyorlar buldum. Şeytan, yaptıklarını kendilerine güzel göstermiş de, yoldan alıkoymuş ve bu yüzden, doğru yolu bulamıyorlar!"
25. Niçin, göklerde ve yerde gizli olanları ortaya koyan, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmiyorlar?[4]
26. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur! Büyük Arş'ın Rabb'i!
27. Bunun üzerine, Süleyman dedi:[5] "Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın, göreceğiz.
28. "Şu mektubumu götür; sonra, onlara sun; sonra, bir yana çekil ve ne sonuca varacaklarına bak."
29. Kraliçe dedi[6] ki: "İleri gelenler! Bana, soylu bir mektup bırakıldı.
30. "Evet, Süleyman'dan gelmektedir ve işte özü: Çok merhametli, hep merhametli Allah adına,
31. sakın bana baş kaldırmayın ve teslim olarak[7] bana gelin."
32. Dedi: "İleri gelenler! Bu işim hakkında, bana cevap verin; siz bulunmadan, bir iş hakkında kesin bir karar vermeyeceğim."

---

1 "Kuşları denetledi." Harfi harfine: Orada olmayan kuşları araştırdı.
2 Harfi harfine: Bir güç.
3 "Sebe", Güney Arabistan'da bulunan Yemen'dedir. Yaratılış, X, 28'de Sheba olarak geçer. Ünlü Sebe Kraliçesi'nin memleketi. (Bkz. I. Krallar, X.) Söz konusu Kraliçe, Müslüman literatüründe Belkıs ismiyle bilinir.
4 Kur'an okurken, bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206.
5 "Süleyman", metinde yalnızca "dedi" şeklindedir.
6 "Kraliçe dedi", metinde, yalnızca "dedi" şeklindedir. -Burada, devlet konseyinin görüşmeleri konusunda ilginç bir ayrıntı vardır.
7 Teslim olarak: Müslüman olarak.

33. Dediler ki: "Biz güç sahipleriyiz ve zorlu savaş adamlarıyız. Buyruk senindir. Öyleyse, ne buyuracağına bak."
34. O dedi ki: "Doğrusu, krallar bir kente girdiler mi, orayı karıştırırlar ve sakinlerinin en ululanını en alçak duruma getirirler. İşte, böyle davranırlar.
35. "Evet, ben, onlara bir armağan göndereceğim, sonra da, gönderilenlerin ne ile döneceklerine bakacağım."
36. Sonra elçi geldiğinde, Süleyman şöyle dedi: [1] "Bana, malla yardıma gelmek mi istiyorsunuz? Oysa Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden çok daha iyidir. Hayır! Ama armağanınızla siz sevinirsiniz!
37. "Onların yanına dön! Hiç kuşkusuz, aslâ karşı koyamayacakları bir ordu ile onlara geleceğiz ve gerçek şu ki, onları, hor ve hakir bir hâlde, oradan mutlaka çıkaracağız."
38. Sonra, "İleri gelenler! Bana teslim olarak gelmelerinden önce, hanginiz onun tahtını bana getirecek?" dedi. [2]
39. Cinlerden bir ifrit, [3] "Sen yerinden kalkmadan, onu sana getireceğim. Buna gücüm yeter; elbette evet, güvenilir bir kimseyim!" dedi.
40. Kitap'tan [4] bir ilmi olan kimse ise, "Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getireceğim" dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşivermiş görünce, [5] "Bu, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınayan Rabb'imin bağışındandır. Kim şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur; kim nankörlük ederse... o zaman evet, Rabb'im, her şeye karşı zengindir, üstündür!" dedi. [6]
41. Ve sonra, "Tahtını tanıyamayacağı hâle getirin, bakalım, doğru yolu bulacak mı, yoksa doğru yolu bulamayanlardan mı olacak" dedi. [7]
42. Kraliçe geldiğinde, ona, "Tahtın böyle miydi?" denildi. O da, "Tıpkı o! Önceden [8] bize bilgi verilmişti ve teslim olmuştuk" dedi.
43. Oysa, onu, Allah dışında taptığı şeyler engellemişti: Evet, kendisi inkârcı bir halktandı.
44. Ona dendi: "Köşke gir." Onu görünce, derin bir su sandı, baldırları açtı. Süleyman, "Hayır, bu billurların parlattığı bir köşktür" dedi. [9] O, "Rabb'im! Gerçekten

1 Harfi harfine: O Süleyman'a geldiğinde, dedi ki.
2 Metinde, o dedi ki: Süleyman, ileri gelen adamlarına dönerek dedi ki: (29. âyette olduğu gibi.)
3 "İfrit" bir çeşit kötü cindir ki birçok hayalî öyküde ona rastlanır.
4 Burada belirtilen "Kitap" hakkında çok büyük görüş aykırılıkları vardır.
5 "Süleyman... görünce", metinde yalnızca, "O...görünce" şeklindedir.
6 39-40. âyetler arasında şöyle bir ifadenin gizli olduğu anlaşılıyor: Süleyman dedi ki: "Bundan daha hızlı birini istiyorum."
7 Kraliçe geldiğinde, kibir ve gururunun dinmesi, böylece daha kolay inanması için sınansın diye.
8 "Önceden" ifadesi, "Bu devirden önce" anlamında mı acaba?
9 Kraliçe, daha önce, tahtının Yemen'den getirilişiyle şaşırmıştı. Şimdi de yeni bir sınava tabi tutuluyordu: Köşk sınavı. O yanılmış ve kendisini derin bir su (acaba suyu dondurup buz

ben, kendime zulmetmişim. Süleyman'la birlikte, âlemlerin Rabb'i Allah'a teslim oldum" dedi.

¼1. 45. Ve hiç kuşkusuz, Semudlara kardeşleri [1] Sâlih'i gönderdik. "Allah'a kulluk edin!" Ve işte, hemen birbiriyle tartışan iki bölük oluverdiler.

46. Dedi ki: "Ey halkım! İyilik dururken, niçin kötülüğü çabuklaştırmak istiyorsunuz? Allah'tan bağışlanma dilememek niye? Belki merhamet olunursunuz?"

47. Dediler: "Sende ve yanındakilerde, bir uğursuzluk kuşu görüyoruz." [2] Dedi ki: "Kuşunuz [3] Allah katındadır. Hayır ama siz, sınanan kimselersiniz!"

48. O şehirde, yeryüzünde iyileştirme yerine bozgunculuk yapan dokuz kişilik bir grup vardı.

49. Allah'a yemin ederek şöyle dediler: "Gece, ona ve ailesine baskın yapacağız, sonra da, intikam alıcısına, [4] 'Biz, ailesinin yok edilişi sırasında orada değildik. Evet, biz gerçekten, doğru söylüyoruz' diyeceğiz." [5]

50. Onlar bir plan kurdular. Oysa biz de onlar bilincinde olmadan, bir plan kurduk.

51. Planlarının sonunun nasıl olduğuna bir bak: Onları da, toplumlarını da toptan yerle bir ettik.

52. İşte, hâinlikleri yüzünden çatıları çökmüş evleri! Bunda, bilen kimseler için, gerçekten, bir delil vardır!

53. Ve inanıp takvâlı davrananları ise kurtardık.

54. Aynı şekilde Lut'u da; halkına şöyle demişti: "Siz, o iğrençliği mi işliyorsunuz? Oysa, açıkça görüyorsunuz!"

55. "Kadınların yerine, tutkuyla erkeklere mi gidiyorsunuz? Doğrusu siz, cahilce davranan insanlarsınız."

56. Sonra, halkının cevabı yalnızca, "Lut'un ailesini kentinizden çıkarın! İşte onlar, temizlik taslayan kimselerdir!" demek oldu.

57. Bunun üzerine, onu ve ailesini kurtardık, -kadını ayrı, onun geride kalanlardan olmasını kararlaştırmıştık.-

58. Ve üzerlerine bir yağmur yağdırdık ki... Ve uyarılmışlar için, ne kötü yağmur! [6]

§5. 59. De ki: "Övgü, Allah'a ve selâm, seçtiği kullarına!" Allah mı daha iyidir, yoksa

---

hâline getirmekle mi böyle yapılmıştı? Yoksa serap ile mi?) ile karşı karşıya sanmıştı. O da bu yanılgısı sonucu baldırlarını açmıştı. Bu, bir kimseyi bilgisizliğini itirafa yöneltmeyi ifade eder. Müfessirler, bu ifadeden, kraliçenin varlığını zannettiği suyu geçmek için baldırlarını açtığı anlamını uygun görüyorlar. (Bkz. 68/Kalem, 42) Ama baldırlarını açsa bile acaba derin bir suyu geçebilecek miydi? Her ihtimale göre, Kraliçe kendi bilgisinin azlığını anlamış ve Süleyman'ın yanında teslim (Müslüman) olmuştu.

1 Kendileriyle aynı oymağa mensup.

2 Bkz. 7/A'raf, 131'in notu.

3 "Kuşunuz": Kaderiniz.

4 "İntikam alıcısına." Harfi harfine: Velisine. Burada, öcünü almayı üstlenen velisi demektir.

5 Bkz. 15/Hicr, 90'nın notu.

6 Bkz. 26/Şuarâ, 173.

ortak koştukları mı? [1]

60. Ne! Gökleri ve yeri yaratan ve gökten, sizin için su indiren mi? -Sonra, onunla güzel güzel bahçeler yeşertiriz; onun ağaçlarını yetiştirmek size ait değildir.- Ne! Allah'ın yanında başka bir tanrı mı var? Hayır! Ama onlar, eşler [2] uyduran kimselerdir. [3]
61. Ne! Yeri, barınak belirleyen ve aralarında ırmaklar belirleyen, onun için sabit dağlar belirleyen, iki deniz arasına engel belirleyen mi? Ne! Allah'ın yanında başka bir tanrı mı var? Hayır! Ama onların çoğu bilmez.
62. Ne! Kendisine yalvardığında, darda kalana karşılık veren, sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün vekilleri yapan mı? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı var? Çok az hatırlıyorsunuz!
63. Ne! Karanın ve denizin karanlıklarında size yol gösteren, rüzgârları rahmetinin önünde müştucu [4] gönderen mi? Ne! Allah'ın yanında başka bir tanrı mı var? Allah, ortak koştuklarından [5] çok aşkındır.
64. Ne! Yaratmaya başlayan, sonra da onu yenileyen ve sizi gökten ve yerden besleyen kim? [6] Ne! Allah'ın yanında başka bir tanrı mı var? De ki: "Eğer doğru sözlülerdenseniz, kesin delilinizi getirin!"
65. De ki: "Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilemez." [7] Ne zaman diriltileceklerini de bilemezler!
66. Hayır ama öteki dünya hakkındaki bilgileri de en alt düzeye düşüyor. Dahası, ondan kuşku duymaktadırlar. Dahası, ondan yana kördürler.

§6. 67. Ve o inkârcılar dediler ki: "Biz ve atalarımız, toprak olduğumuzda mı, gerçekten, bizler yeniden mi çıkarılacağız?
68. Kuşkusuz bu, bize de daha önce atalarımıza da söz verilmişti. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir!"
69. De ki: "Yeryüzünde gezin, sonra, suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bakın."
70. Ve durumlarına üzülme. Yaptıkları planlardan da sıkılma.
71. Ve "Eğer doğru söylüyorsanız, bu verilen söz, ne zamandır?" diyorlar.
72. De ki: "Belki çabuklaştırmaya çalıştığınız şeyin bir kısmı, çoktan arkanızdadır."
73. Elbette evet, Rabb'in, insanlara karşı lütuf sahibidir. Ama çoğu şükretmez.
74. Elbette evet, Rabb'in, göğüslerinin gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilir.

---

1 Putlar, uydurma tanrılar.
2 Harfi harfine: Onlar Allah'a eşler belirleyen bir toplumdur.
3 Âyette, 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır. Yine cümlede bir söz dizimi değişikliği (modification syntaxique) vardır.
4 Yağmur öncesinde esen.
5 Bkz. âyet 59 ve notu.
6 "Sizi gökten ve yerden besleyen" ifadesi, "Bir bahçeden, bir de topraktan besleniyorum" demek gibidir. Göklerden gelen besin, yağmurdur.
7 Bkz. Matta, 24/36; Markos, 13/32.

75. Ve gökte ve yerde, gizli hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitap'ta bulunmasın. [1]
76. Evet, bu Kur'an, İsrailoğulları'na, ayrılığa düştükleri şeylerin çoğunu anlatmaktadır,
77. çünkü o, inananlar için, bir yol gösterme ve rahmettir.
78. Evet, Rabb'in aralarında, kendi hükmüyle karar verecektir. O, güçlüdür, bilir.
79. Öyleyse, Allah'a güven, evet sen, apaçık gerçek üzerindesin.
80. Sen, ölülere kesinlikle duyuramazsın; dönüp gittiklerinde, sağırlara da çağrıyı duyuramazsın.
81. Ve körleri, sapkınlıklarından çevirip doğru yola döndüremezsin; sen, ancak delillerimize inanıp teslim olanlara [2] duyurabilirsin.
82. Ve o Söz, üzerlerine çökeceğinde, onlar için, yerden bir yaratık çıkarırız ki bu, insanların delillerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyecektir. [3]

§7. 83. Ve o gün ki, her toplumdan delillerimizi yalanlayan bir bölük toplarız da onlar, sıra hâlinde dizilirler.
84. Sonunda, geldiklerinde, Allah der ki: [4] "Siz benim delillerimi tam olarak anlamadığınız hâlde mi yalanladınız? Ya da ne yapıyordunuz?"
85. Hâinlik ettiklerinden, Söz üzerlerine çökecektir. Artık konuşamazlar.
86. Görmediler mi; geceyi dinlensinler diye belirledik ve gündüzü de görmeleri için? İşte bunda, inanan kimseler için, gerçekten, deliller vardır!
87. Ve Sûr'a üfürüleceği gün, -Allah'ın dilediği ayrı-, göklerdekiler ve yerdekiler, hep dehşete kapılacaklar! Tümü, boyunları bükük olarak O'na gelecekler.
88. Ve dağları göreceksin! Onları, yerinde durur sanırsın, oysa onlar, bulutlar gibi geçerler: Her şeyi sağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Gerçekten O, yaptıklarınızdan çok iyi haberdardır!
89. Kim iyilikle gelirse, ona daha iyisi verilir ve onlar, o gün, korkudan güvende olacaklar.
90. Ve kötülükle gelen kimseler, o zaman, yüzüstü Ateş'e atılacaklar: "Yaptığınızdan başka bir şeyle mi karşılık buluyorsunuz?"
91. "Ben, gerçekte, bu şehrin [5] Rabb'ine -ki O burayı dokunulmaz kılmıştır- kulluk etmekle emrolundum -her şey, zaten O'na aittir- ve teslim olanlardan [6] olmam buyruldu,
92. ve Kur'an okumam da." Kim doğru yolu tutarsa, yalnız kendisi için tutmuş olur; kim de saparsa, de ki: "Ben yalnızca, uyarıcılardanım."
93. De ki: "Övgü Allah'a! O, delillerini size gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız." Rabb'in, gerçekten de yaptıklarınıza aldırmaz değildir.

---

1 Bkz. 6/En'âm, 59.
2 "Teslim olanlara", Harfi harfine: Sonra da teslim olanlara (Müslüman olanlara).
3 Harfi harfine: Ki konuşacak. Bu, Kıyâmet alâmetlerindendir. Karşılaştırın: Ahd-i Cedîd, Yuhanna'nın Vahyi, XIII, 11 ve devamı, XIX ve devamı.
4 Metinde, "O der ki" şeklindedir.
5 Mekke'nin.
6 Müslüman olanlardan.

Sûre 28

Kasas

Sûre, adını 25. âyetten almıştır. 53-55. âyetler dışında Hicretten Önce 49. sırada inmiştir, 88 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Tâ Sîn Mîm. [1]

2. Bunlar apaçık Kitab'ın âyetleridir.

3. Biz, inananlar için, Musa ve Firavun'un haberlerinden bir kısmını, gerçek olarak sana okuyoruz.

4. Evet, Firavun, yeryüzünde büyüklendi, sakinlerini fırkalara böldü. Onların bir bölümünü güçsüz bırakmaya çalışarak oğullarını boğazlıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. Gerçekten o bir bozgunculuk yandaşıydı;

5. ama biz istiyorduk ki yeryüzünde güçsüz bırakılanlara iyilikte bulunalım ve onları önderler yapalım ve onları mirasçılar yapalım,

6. ve onları yeryüzüne sağlamca yerleştirelim; Firavun'a, Hâman'a ve ikisinin askerlerine, çekinmekte oldukları şeyleri gösterelim.

7. Ve Musa'nın annesine şöyle vahyettik: "Onu emzir. Onun hakkında kaygılandığında onu akıntıya bırak; endişelenme, üzülme; biz kuşkusuz, onu sana döndüreceğiz ve onu gönderilenlerden yapacağız."

8. Sonra, Firavun'un adamları, onu aldılar; o, sonunda kendileri için bir düşman ve derin bir üzüntü olsun diye. Gerçekte Firavun, Hâman ve ikisinin askerleri yanlış yoldaydılar.

9. Ve Firavun'un kadını dedi ki: "Benim ve senin için göz aydınlığı! Onu öldürmeyin, belki bize yararı dokunur ya da onu, uşak ediniriz" [2] Oysa farkında değillerdi! [3]

10. Ve Musa'nın annesinin gönlü, bomboş hâle geldi. İnananlardan olması için, kalbini pekiştirmeseydik, neredeyse, her şeyi açığa vuracaktı.

11. Onun ablasına, "Onu izle" dedi. O da, onu uzaktan gözetledi. Ve farkında değillerdi.

12. Oysa, biz de, o ana kadar, onu süt annelerinden yoksun bırakmıştık. [4] Bunun üzerine dedi ki: "Ben, sizin için, onun bakımını üstlenecek ve ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi?"

13. Derken onu, gözü aydın olsun, üzülmesin, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye, annesine geri verdik. Ama onların çoğu bilmez.

§2. 14. Ve erginlik çağına gelip olgunlaşınca, ona yargı gücü ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları, böyle ödüllendiririz.

---

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 "Uşak", hadım edilmiş. Bkz. 12/Yusuf, 21. Bu ifadelerin, Firavun'un belki de henüz evlenmemiş olan kızından çok, karısı tarafından söylenmesi uygundur.

3 Ayrıca bkz. 20/Tâhâ, 39'un notu.

4 Harfi harfine: Biz daha önceden ona süt annelerini yasakladık.

15. Sakinlerinin ilgilenmediği bir zamanda, şehre girdi. Orada, dövüşen iki adam gördü. Biri, kendi yandaşlarından; diğeri, düşmanlarındandı. Sonra, kendi yandaşı, düşmanlarından olana karşı yardım istedi. Bunun üzerine Musa, ona bir yumruk vurdu ve işini bitirdi. "Bu," dedi [1] Musa, [2] "Şeytan'ın işidir! Kuşkusuz ki o, apaçık, saptıran bir düşmandır!"
16. Ve yine dedi ki: [3] "Rabb'im! Kendime zulmettim, beni bağışla." O da onu bağışladı. O, gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir!
17. Dedi ki: "Rabb'im! Bana verdiğin iyilik sayesinde, suçlulara aslâ arka çıkmayacağım."
18. Ertesi gün, şehirde, endişeyle çevreyi gözetledi. Bir de baktı ki, dün yardım isteyen kişi, bağırarak kendisinden yardım istiyor. Musa ona, "Açıkçası sen, yolunu şaşırmışsın!" [4] dedi.
19. Sonra, ikisinin de düşmanı olan kimseyi yakalamak isteyince, "Ey Musa! Dün bir cana kıydığın gibi beni de mi öldürmek istiyorsun? Sen, ancak, yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun. İyileştirenlerden olmak istemiyorsun." dedi.
20. Ve kentin öte ucundan bir adam koşarak geldi, "Ey Musa! İleri gelenler, seni öldürmek için, aralarında görüşüyorlar. Hemen çık. Gerçekten ben, senin iyiliğini isteyenlerdenim!" dedi.
21. Bunun üzerine, kaygı içinde, çevresini gözetleyerek oradan çıktı. "Rabb'im, beni hâin kimselerden kurtar!" dedi.

§3. 22. Ve Medyen'e yöneldiğinde, "Rabb'im belki beni doğru yola iletir" dedi.

23. Medyen suyuna vardığında, sulayan bir insan kalabalığı buldu ve onlardan biraz uzakta, hayvanlarını bekleten iki kadın [5] gördü. "İkinizin işi nedir?" dedi. "Çobanlar gidinceye kadar [6] sulayamayacağız; babamız ise çok yaşlıdır" [7] dediler.
24. İkisi için suladı. Sonra, gölgeye çekildi ve "Rabb'im! Gerçekten, bana indireceğin iyiliğe çok muhtacım" dedi.
25. O sırada, ikisinden biri, utana utana yürüyerek ona geldi; "Babam, bizim için suladığının karşılığını ödemek üzere, seni çağırıyor" dedi. Sonra, ona gelip olanları anlatınca, [8] o yaşlı, "Korkma, artık hâin insanlardan kurtuldun" dedi.
26. O ikisinden biri dedi ki: "Babacığım! Onu ücret karşılığı tut; kuşkusuz, ücret karşılığı tuttuklarının en iyisi, bu güçlü ve güvenilir kişi olacaktır."

---

1 "Dedi Musa", metinde yalnızca "dedi o" şeklindedir.
2 Bkz. Çıkış, II, 11 ve devamı.
3 "Yine dedi ki", metinde yalnızca, "Dedi ki" şeklindedir.
4 Harfi harfine: Gerçekte sen elbette, apaçık bir yanılansın.
5 Harfi harfine: "Alıkoyan iki kadın". Onlar, hayvanlarının başkalarının sürüleriyle karışmasına engel oluyorlardı.
6 Metinde, "Çobanlar götürene kadar" şeklindedir. Çobanların götürecekleri şey, hayvanlarıydı.
7 Harfi harfine: Büyük ihtiyar. Söz konusu kadınlar, babalarının çok yaşlı olduğunu söyleyerek, davarlara kendilerinin bakmak zorunda olduklarını ve pek de nazik olmayan çobanlara karşı savunmasız olduklarını söylemek istiyorlardı (Bkz. Çıkış, II, 16).
8 Musa, gelip yaşlı Şuayb'a kendi öyküsünü anlatınca. (Sûre, adını bu âyette geçen "Kasas" kelimesinden alıyor.)

27. O dedi ki: "Bana sekiz yıl [1] çalışmana karşılık, bu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan, o kendindendir. Yoksa sana, güçlük vermek istemem. Allah dilerse beni iyi kimselerden bulacaksın."
28. Musa, "Bu, seninle benim aramdadır. [2] Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, bana karşı zorlama yok. [3] Söylediklerimize Allah kefildir" dedi. [4]

§4. 29. Sonra, Musa, süreyi doldurup ailesiyle birlikte yola çıkınca, Dağ tarafından [5] bir ateş hissetti. Âilesine, "Durun, ben bir ateş hissettim; belki oradan, size bir haber ya da bir ateş parçası getiririm de belki ısınırsınız" dedi.
30. Sonra, oraya gelince, kutsal yerdeki vâdinin sağ yanındaki ağacın içinden şöyle seslenildi: "Ey Musa! Benim, evet ben, Allah, âlemlerin Rabb'i!"
31. Ve "Sopanı at." Sonra, sanki onun titreyen bir yılan olduğunu görünce, sırt çevirdi ve geriye dönmedi. "Ey Musa! Dön ve çekinme; güvende bulunanlardansın.
32. "Elini göğsüne sok; kusursuz, beyaz çıkacaktır. Ve korkuna karşın, dirseklerini kendine çek. Bu ikisi, Firavun ve ileri gelen adamlarına karşı, Rabb'inden iki delildir. Kuşkusuz onlar, yoldan çıkmış kimselerdir!" [6]
33. Musa dedi [7] ki: "Rabb'im! Doğrusu ben, onlardan bir kişiyi öldürdüm; evet, beni öldürmelerinden kaygılanıyorum. [8]
34. "Ama kardeşim Harun var ya, onun dili benimkinden daha düzgündür. Onu, beni destekleyen bir yardımcı olarak benimle gönder. Kuşkusuz, beni yalanlamalarından kaygılanıyorum!"
35. Allah, "Senin kolunu kardeşinle destekleyeceğiz ve ikinize öyle bir güç vereceğiz [9] ki, onlar size el uzatamayacaklar. Delillerimizle, ikiniz ve ikinize uyanlar üstün geleceksiniz" dedi.
36. Sonra, Musa onlara, apaçık delillerimizle gelince, "Bu, yalnızca aldatıcı [10] bir büyüdür! Önceki atalarımız arasında, aslâ böyle bir şey duymadık" dediler.
37. Ve Musa, "Katından bir yol göstermeyi kimin getirdiğini, dünyada nihaî zaferin kimin olacağını, Rabb'im daha iyi bilir. Gerçekten, hâinler kazançlı çıkamazlar!" dedi.
38. Ve Firavun, "Ey ileri gelenler! Sizin için, benden başka bir tanrının bulunduğunu

---

1 "Sekiz yıl." Harfi harfine: Sekiz hac. Hac yılda bir kez yapıldığına göre, "sekiz hac", "sekiz yıl" demek olur.
2 Harfi harfine çeviri: Bu şekilde anlaşmış olduk.
3 İster sekiz, ister on yıl çalışayım beni kınamak ve misliyle karşılık yok.
4 "Musa...dedi." Metinde yalnızca, "O...dedi" şeklindedir.
5 Sina Dağı tarafından.
6 Bkz. 26/Şuarâ, 33; 27/Neml, 12.
7 "Musa dedi." Metinde, yalnızca "o dedi" şeklindedir. 35. âyette de, "Allah...dedi" ifadesi, metinde "o...dedi" şeklindedir.
8 Bkz. âyet 15.
9 Harfi harfine: İkiniz için bir güç belirleyeceğiz.
10 Harfi harfine: İftira edilmiş, (uydurulmuş)

bilmiyorum. Ey Hâman! [1] Benim için, çamur üzerine bir ateş yak [2] da bana bir kule inşâ et: Belki, Musa'nın tanrısına kadar çıkarım! Gerçek şu ki ben, onun yalancılardan olduğunu düşünüyorum!" dedi.

39. Ve o ve askerleri, yeryüzünde, haksız yere büyüklendiler. Gerçekte, bize döndürülmeyeceklerini düşündüler!
40. Biz de onu ve askerlerini yakalayıp denize attık. Hâinlerin sonu, nasıl olurmuş bir bak!
41. Onları, Ateş'e çağıran önderler kıldık. Oysa, Diriliş Günü, kendilerine yardım edilmeyecektir.
42. Ve bu dünyada arkalarına bir lânet taktık. Oysa, Diriliş Günü, onlar, rezil düşenlerden olacaklardır.

§5. 43. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya Kitab'ı [3] verdik. -İlk kuşakları yok ettikten sonra,- insanlar için ileriyi görme çağrıları, yol gösterme ve rahmet olarak. Belki hatırlarlar?

44. Musa'ya emri bildirdiğimizde, sen, [4] batı yamacında [5] değildin; tanıklardan da değildin. [6]
45. Ama biz, nice kuşaklar yarattık da üzerlerinden ömürler geçti. Sen, Medyen sakinleri arasında bulunup da delillerimizi onlara okumuyordun ama mesajları gönderen biziz.
46. Ve seslendiğimizde de sen, Dağ'ın [7] yanında değildin. Ama senden önce, [8] kendilerine uyarıcı gelmeyen bir toplumu uyarman için, bu, [9] Rabb'inden bir rahmettir. Belki hatırlarlar? [10]
47. Ve kendi ellerinin yaptıklarından dolayı, başlarına bir bela geldiğinde, "Rabb'imiz! Niçin bize bir elçi göndermedin? O zaman, delillerine uyardık ve inananlardan olurduk!" demeseler ya!
48. Ama onlara, katımızdan gerçek gelince, "Niçin Musa'ya verilenin benzeri buna [11] da verilmedi?" dediler. -Daha önce, Musa'ya verileni de inkâr etmemişler miydi!- "Birbirine sürekli olarak sırt veren iki büyüdür" [12] dediler. "Evet, hiçbirine inanmıyoruz" dediler. [13]
49. De ki: "Allah katından, bu ikisinden daha doğru bir Kitap getirin de ona uyayım.

---

1 Hâman, Firavun'un bir bakanı olup bu isim, Amon adını çağrıştırıyor.
2 Tuğla yapmak için.
3 Tevrat'ın ilk beş kitabını (Pentateuque).
4 Ey Muhammed.
5 Sina'nın batı yamacında. Harfi harfine: Batı yanında.
6 Bkz. 11/Hud, 49.
7 Dağın yanında (Tur'un: Sina'nın).
8 Yani, İsmail'den beri. Bkz. 32/Secde, 3; 34/Sebe, 44'ün notu.
9 Kur'an vahyi. Harfi harfine: Ama rahmet olarak.
10 Bkz. 11/Hud, 49;34/Sebe, 46.
11 Muhammed'e.
12 Mekke çok tanrıcıları, Tevrat'ın ilk beş kitabı ile Kur'an'ı, birbirini destekleyen iki büyü olarak görüyorlardı.
13 Mekkeliler.

Eğer, doğru sözlü iseniz!"

50. Ve sonra, sana cevap veremezlerse, onların, yalnızca tutkularına uyduklarını bil. Allah'tan bir yol gösterme olmadan, tutkusuna uyan kimseden daha sapkın kim olabilir? Gerçekten Allah, hâinleri doğru yola iletmez.

§6. 51. Ve hiç kuşkusuz, Söz'ü onlara birbiri ardınca ulaştırdık. Belki hatırlarlar?

52. Ondan önce [1] kendilerine Kitap verdiklerimiz, buna inanırlar.

53. Ve o, onlara okunduğunda, "Ona inanıyoruz. Evet, o kesinlikle Rabb'imizden gelen gerçektir. Biz, gerçekte, ondan önce de teslim olmuştuk" derler. [2]

54. İşte onlara, sabırlarından dolayı, karşılıkları iki kez verilecek. [3] Onlar, kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiklerimizden bağışta bulunurlar;

55. ve onlar, boş söz duyduklarında, yüz çevirirler ve "Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz sizedir. Selâm size! Bilgisizleri aramıyoruz" derler.

56. Hayır, sen, sevdiğini doğru yola iletemezsin. [4] Ama dilediğini, doğru yola ileten Allah'tır. Doğru yola gidenleri, en iyi O bilir.

57. Ve "Seninle birlikte doğru yolda gidersek, yurdumuzdan ediliriz" dediler. [5] Onları, katımızdan bir pay vererek, her çeşit ürünün toplandığı kutlu ve güvenli bir yere yerleştirmedik mi? Ama onların çoğu bilmez.

58. Ve yaşantılarıyla övünen nice kentleri yok ettik! İşte yerleri, kendilerinden sonra oturulmamış veya pek az... Oysa, vâris biziz.

59. Rabb'in, âyetlerimizi sakinlerine okuyan bir elçiyi, Anakent'e [6] göndermedikçe, onları aslâ yok etmez. Ve biz, sakinleri hâin olmadıkça, kentleri yok etmeyiz.

60. Size verilen her şey, şimdiki hayatın bir gönenci ve süsüdür. Oysa, Allah katında olan, daha iyi ve daha kalıcıdır. Anlamıyor musunuz?

§7. 61. Ne! Kendisine güzel bir söz verdiğimiz kimse -ki ona kavuşacak,- şimdiki hayatın gönencini yaşattığımız, -ki sonra o, Diriliş Günü huzura [7] getirilecek,- kimse gibi midir?

62. Ve o gün, onlara seslenecek!.. Sonra diyecek: "O iddia ettiğiniz ortaklarım nerede?" [8]

---

1 Muhammed'den önce veya Kur'an'dan önce.

2 Muhammed'den önce tanrısal dinlere inanan bazı kimselerin Kur'an vahyine de inandıkları bildiriliyor. Bunlara Kur'an okunduğunda, hemen ona inanmışlar, onu tanımışlar ve önceden beri Müslüman olduklarını fark etmişlerdir. Nitekim, daha önce Mekke'de bazı Hıristiyanlar İslâm'ı kabul etmişlerdir. Medine'de de bazı Yahudiler Müslüman olmuşlardır (gerçekten bu âyet Hicretten Sonra inmiştir).

3 İslâm'ı kabul eden Yahudi ve Hıristiyanlar, (puta tapanlardan farklı olarak) iki kat ödül almaya lâyıktırlar. Çünkü, Hz. Muhammed'den nakledilen bir hadise göre, Kitap Halkı olan bu insanlar, daha önce bir peygamberin arkasından gitmişler, şimdi yeni bir peygambere de uymaktadırlar. Ayrıca bkz. âyet 56.

4 Ey Muhammed! Yuhanna, VI, 44'e göre Hz. İsa da başka bir şey dememiştir.

5 Konuşan, Mekke çok tanrıcıları.

6 Harfi harfine: Onların anası, kentlerin anası, metropol: Mekke. Bkz. 6/En'âm, 92; 42/Şûrâ, 7; 46/Ahkaf, 27.

7 Allah'ın huzuruna

8 Bkz. Âyet, 74.

63. Söz, zararlarına gerçekleşmiş olanlar,[1] "Rabb'imiz! İşte azdırdığımız kimseler! Kendimiz nasıl azmışsak, onları da öyle azdırdık. Senin huzurunda reddediyoruz. Onlar zaten bize tapmıyorlardı!" derler.
64. Ve onlara,[2] "Tanrılarınızı çağırın" denilecek; sonra onları çağıracaklar, sonra kendilerine cevap vermeyecekler; o zaman, cezayı görecekler. Keşke doğru yolu bulsalardı!
65. Ve o gün, onlara seslenecek!... Sonra diyecek: "Gönderilenlere ne cevap verdiniz?"
66. O gün, haberler onlara kör olacaktır.[3] Artık, birbirlerine soru da soramayacaklar.
67. Sonra, tövbe eden, inanan ve iyi iş yapan kimseye gelince, onun kazançlı çıkanlardan olması umulur.
68. Rabb'in dilediğini yaratır, seçer de. Onlar için seçim yoktur. Allah onların koştukları ortaklardan yüce ve aşkındır!
69. Rabb'in, göğüslerinin gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.
70. O Allah'tır. O'ndan başka tanrı yoktur. Övgü, şu anda da, öte dünyada da O'na özgüdür. Hüküm de yalnız O'nundur. Ve O'na döndürüleceksiniz.
71. De ki: "Görüyor musunuz? Eğer Allah, geceyi, size, Diriliş Günü'ne kadar uzatsaydı, Allah'tan başka hangi tanrı, bir aydınlık getirebilirdi? Peki, duymuyor musunuz?"
72. De ki: "Görüyor musunuz? Eğer Allah, gündüzü, size, Diriliş Günü'ne kadar uzatsaydı, Allah'tan başka hangi tanrı, dinleneceğiniz geceyi getirebilirdi? Peki, görmüyor musunuz?"
73. İşte O, rahmetinden, geceyi ve gündüzü dinlenmeniz ve lütfunu aramanız için belirlemiştir ve belki şükredersiniz.[4]
74. Ve o gün, onları çağıracak!... Sonra diyecek: "O iddia ettiğiniz ortaklarım hani, neredeler?"[5]
75. Oysa, her toplumdan bir tanık çıkaracağız ve "Kesin kanıtınızı getirin!" diyeceğiz. O zaman, gerçeğin Allah'a ait olduğunu ve uydurduklarının[6] kendilerini bırakıp kaybolacağını bilecekler.

§8. 76. Evet, Kârun, Musa'nın halkındandı ama onlara[7] karşı azgınlık yaptı. Biz ona,

1 Cinler. Cehennem cezasına mahkum edilen cinler, tanrılar uyduranları sapıklığa kendilerinin sürüklediklerini itiraf ederler ama söz konusu kimselerin kendilerine kulluk etmelerinden sorumlu tutulmalarını kabul etmezler.
2 Tanrılar uyduranlara.
3 Harfi harfine: Üzerlerinde körleşmiş. "Haberler", yani, peygamberlerin kendilerine iletmekte olduğu haberler, zamanında dinlemeyenler için, Yargı Günü, artık faydasız hâle gelecektir. Bu ifade, Yargı Günü, insanların birbirlerinden haber alamayacakları şeklinde de anlaşılabilir.
4 Geceyi dinlenesiniz, gündüzü de, Allah'ın, lütfuyla size ihsan ettiği geçim kaynaklarını arayasınız diye böyle peş peşe getirmektedir.
5 Bkz. bu sûrede, âyet 62.
6 Yalan yere Allah'a ortak kabul ettikleri ortak tanrılarının.
7 "Onlara" kelimesinin çoğul getirilmesi, "halk" kelimesinin çoğulluk belirtmesindendir.

anahtarlarını güçlü insanlardan oluşan bir takımın zor taşıdığı hazineler vermiştik. Hani, toplumu ona demişti ki: "Şımarma, Allah şımaranları, gerçekten sevmez. [1]

77. "Ve Allah'ın sana verdiği şeylerde, Son Yurt'u ara, bu dünyadaki payını da unutma. [2] Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi, sen de iyilik yap. Yeryüzünde bozgunculuk arama. Allah, gerçekten bozgunculuk yandaşlarını sevmez."
78. O dedi ki: "Bu, ancak, bendeki bir ilim nedeniyle bana verilmiştir." Kendisinden önceki kuşaklardan, ondan daha güçlü ve topladığı şey daha fazla olan kimseleri, Allah'ın yok ettiğini acaba bilmiyor muydu? Suçlular, o sırada onlara, günahlarından sorulmaz! [3]
79. Sonra, bir ihtişam içinde toplumunun karşısına çıktı. Şimdiki hayatı isteyenler, "Keşke! Kârun'a verilenin benzeri bizim de olsa! Elbette evet, ona büyük bir pay verilmiştir!" dediler.
80. Kendilerine ilim verilmiş olanlarsa, "Yazıklar olsun size! Allah'ın ödülü, inanan ve iyi iş yapanlar için daha iyidir" dediler. Ama ona da ancak sabredenler kavuşabilir.
81. Sonunda, onu ve evini yerin dibine geçirdik. Allah'a karşı ona yardım edebilecek bir sürüsü yoktu ve kendini savunup kurtarabilecek kimselerden de olmadı.
82. Ve daha dün, onun yerinde olmayı dileyenler, "Vay! Şu kesin gözüküyor ki Allah, kullarından dilediğinin payını genişletiyor; ölçüyle de veriyor. Eğer Allah, bize lütfetmiş olmasaydı, kesinlikle bizi de yerin dibine geçirirdi. Vay! Şu kesin gözüküyor ki inkârcılar kazançlı çıkmıyorlar" demeye başladılar.

§9. 83. Bu Son Yurt'u, yeryüzünde böbürlenmeyen ve bozgunculuk yapmayan kimselere veririz. Sonuç, takvâlılarındır.

84. Kim iyilikle gelirse, o daha iyisine sahip olacaktır. Kim kötülükle gelirse, o kötülükleri işleyenler, ancak yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.
85. Evet, Kur'an'ı sana yazan, mutlaka seni, dönülecek yere döndürecektir. De ki: "Rabb'im, kimin yol göstermeyle geldiğini, kimin de apaçık bir sapkınlıkta bulunduğunu en iyi bilendir."
86. Sen, [4] Kitab'ın sana verileceğini hiç ummazdın. O ancak Rabb'inin bir rahmetidir. Öyleyse, sakın inkârcılara arka çıkma;
87. ve sana indirildikten sonra, sakın seni Allah'ın âyetlerinden alıkoymasınlar. Ve Rabb'ine çağır ve aslâ tanrılar uyduran-lardan olma.
88. Ve Allah'la birlikte başka bir tanrıya yalvarma. O'ndan başka tanrı yoktur. Her şey yok olacaktır, O'nun yüzü dışında. Hüküm O'nundur ve O'na döndürüleceksiniz.

---

1 Ayrıca bkz. Sayılar, XVI.

2 Bu âyet, İslâm'da, inananları bir dindarlık düşüncesiyle maddi çıkarlarını savsaklamamaya davet için sık sık okunur. Çünkü, o takdirde dindarlık, insanlık dışı bir şekil alır. Bu âyet, Allah'tan, insanlığın ilerlemesi için çaba gösterilmesine ilişkin bir buyruktur.

3 Kökleri kazınacağı zaman!

4 Ey Muhammed!

Sûre 29

Ankebut

Sûre, adını, 41. âyetten almıştır. İlk 11 âyet dışında, Hicretten Önce 85. sırada inmiştir, 69 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Elif Lâm Mim. [1]
2. İnsanlar, sınanmadan, yalnız "İnanıyoruz" demeleriyle bırakılacaklarını mı sanıyorlar?
3. Oysa biz, hiç kuşkusuz, bunlardan [2] öncekileri de sınamıştık. Öyleyse Allah, elbette gerçeği söyleyenleri bilir ve hiç kuşkusuz yalancıları da bilir.
4. Yoksa kötülük yapanlar, bizden kaçabileceklerini mi sanıyorlar? Karar verdikleri şey, ne kötüdür!
5. Kim Allah'a kavuşmayı umuyorsa, evet, Allah'ın belirlediği zaman yoldadır. O duyandır, bilendir.
6. Ve kim savaşırsa, ancak kendisi için savaşır. Evet, Allah, gerçekten âlemlere karşı zengindir.
7. Ve inanan ve iyi işler yapanlara gelince, onların kötülüklerini, elbette sileceğiz ve onlara, yaptıklarının en güzeli ile [3] karşılık vereceğiz.
8. Ve insana, anne ve babasına iyi davranmasını buyuruyoruz. Ve: "Eğer onlar, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi, bana ortak koşman için, seni zorlarlarsa, o zaman, onlara boyun eğme." Dönüşünüz banadır; yaptıklarınızı size bildireceğim. [4]
9. Ve inanan ve iyi işler yapanları, hiç kuşkusuz onları, iyilerin arasına katacağız.
10. İnsanlardan öyleleri vardır ki "Allah'a inanıyoruz" der, sonra Allah için işkenceye uğrarsa, insanların kötülüğünü, Allah'ın cezası gibi kabul eder. Oysa, Rabb'inden bir yardım gelecek olursa, hiç kuşkusuz, "Ama biz sizinle birlikteydik" diyecekler. Allah, insanların göğüslerinde ne olduğunu, en iyi bilen değil midir?
11. Ve Allah, elbette, inananları bilir ve elbette, ikiyüzlüleri de bilir.
12. Ve inkârcılar, inananlara, "Bizim yolumuza uyun, biz kesinlikle sizin yanlışlarınızı

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Şu Mekkelilerden öncekileri.
3 Bkz. 16/Nahl, 96'nın notu.
4 Bkz. 31/Lokman, 14-15. Âile hayatı konusunda ilginç bir direktiftir. Karşılaştırın: Matta, X, 34-37.

taşıyacağız" diyecekler. Oysa onların yanlışlarından, ne olursa olsun, hiçbir şeyi taşıyacak değillerdir. Onlar, hiç kuşkusuz, yalancıdırlar.

13. Ve hiç kuşkusuz onlar, kendi yüklerini, kendi yükleri yanında daha nice yükleri taşırlar [1] ve hiç kuşkusuz, uydurup durdukları şeylerden [2] Diriliş Günü, sorguya çekilecekler.

§2. 14. Ve hiç kuşkusuz, Nuh'u halkına gönderdik; aralarında elli sene eksiğiyle bin yıl kaldı. Sonunda tufan, onları yakalayıverdi, çünkü onlar, hâindiler. [3]

15. Sonra, onu ve gemidekileri kurtardık ve bunu, insanlara bir delil kıldık.

16. Ve İbrahim'i de. Hani halkına, "Allah'a kulluk edin ve O'ndan sakının. Bu, sizin için daha iyidir. Eğer bilirseniz!" demişti.

17. Siz, Allah dışında, yalnızca birtakım putlara tapıyorsunuz ve bir iftira uyduruyorsunuz. Allah'tan başka taptıklarınızın, size, herhangi bir pay vermeye, kesinlikle güçleri yetmez. Öyleyse, payı Allah katında arayın ve O'na kulluk edin ve O'na şükredin. O'na döndürüleceksiniz.

18. Ve eğer yalanlıyorsanız, elbette, sizden önceki kimi toplumlar da yalanlamışlardı. Oysa Elçi'ye düşen, apaçık bildirmeden başka bir şey değildir!

19. Ne! Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını ve sonra onu nasıl yenilediğini görmüyorlar mı? Bu, Allah'a gerçekten kolaydır!

20. De ki: "Yeryüzünde dolaşın; sonra, O'nun yaratmaya nasıl başladığına bir bakın. Sonra Allah, son yaratmayı da yapacaktır. Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir!"

21. Dilediğini cezalandırır, dilediğine merhamet eder. Ve O'na döndürüleceksiniz.

22. Ve siz, ne yerde ne de gökte güçsüz bırakabilirsiniz ve Allah'tan başka bir koruyucu ve yardımcınız da yoktur.

§3. 23. Ve Allah'ın delillerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler var ya, işte onlar, rahmetimden umutlarını kesmiş olanlardır. Can yakıcı ceza da, işte onlar içindir. [4]

24. Sonra, halkının [5] cevabı yalnızca, "Onu öldürün veya yakın!" demek oldu. Ama Allah, onu ateşten kurtardı. İşte bunda, inanan insanlar için, deliller vardır! [6]

25. Ve İbrahim, "Sırf şimdiki hayatta, karşılıklı bir sevgi uğruna [7] Allah'ın dışında

---

1 Yüklerinin katlanması konusunda bkz. 16/Nahl, 25.

2 Bilmeden Allah'a yakıştırdıklarından.

3 Bkz. Yaratılış, IX, 29.

4 Aynı kişi çevresindeki, yani Allah hakkındaki kişi zamiri değişikliğine dikkat edilmesi gerekir.

5 Yeniden, İbrahim öyküsüne geçiliyor.

6 Bkz. 21/Enbiyâ, 68-69.

7 Harfi harfine: Aranızdaki bir aşk uğruna, yani sizinle putlarınız arasındaki.

birtakım putlar edindiniz. Sonra, Diriliş Günü, birbirinizi inkâr edecek ve birbirinize lânet okuyacaksınız. [1] Oysa varacağınız yer, Ateş'tir ve sizin için, yardımcılar da bulunmayacak!" dedi. [2]

26. Bunun üzerine Lut, ona inandı ve dedi ki: "Evet, ben Rabb'ime hicret ediyorum; evet, O güçlüdür, bilgedir." [3]
27. Ve ona, İshak'ı ve Yakub'u bağışladık. Soyundan gelenlere [4] peygamberlik görevi ve Kitap verdik. Ona [5] bu dünyada, karşılığını verdik. Elbette evet, o öteki dünyada da iyi insanlardandır.
28. Ve Lut'u da. Halkına şöyle demişti: "Gerçekten, sizden önce, insanlardan hiç kimsenin işlemediği bir utanmazlığı işliyorsunuz:
29. "Erkeklere gitmek, yol kesmek, toplantı yerinizde çirkin işler yapmak, öyle mi?" Sonra, halkının cevabı yalnızca, "Doğru sözlülerdensen, bize Allah'ın cezasını getir!" demek oldu.
30. O dedi ki: "Rabb'im, bozgunculuk yandaş-larına karşı, yardım et!" [6]

§4. 31. Ve meleklerimiz, İbrahim'e müştuyu [7] getirdiklerinde, dediler ki: "Evet, biz şu kent sakinlerini yok edeceğiz. Oranın sakinleri, gerçekten hâin kimselerdir!" [8]

32. O dedi ki: "Ama orada Lut oturmaktadır!" Onlar, "Orada kimin oturduğunu, en iyi biz biliriz. Hiç kuşkusuz, onu ve ailesini kurtaracağız, geride kalanlardan olacak kadını ayrı" dediler.
33. Ve meleklerimiz Lut'a gelince, Lut, onlar hakkında kaygılandı ve kolunu oynatamadı. Ona, "Kaygılanma ve üzülme, kuşkusuz biz, seni ve -geride kalacaklardan olan kadının dışında- aileni kurtaracağız.
34. "Evet, bu kent sakinlerine, yaptıkları ahlâksızlık yüzünden, gökten bir ceza indireceğiz" dediler.
35. Ve hiç kuşkusuz, anlayan kimseler için, ondan apaçık bir delil bıraktık.
36. Aynı şekilde, Medyenlilere de kardeşleri [9] Şuayb'ı. O, "Ey halkım! Allah'a kulluk edin, Son Gün'e umut bağlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yandaşlığıyla bozgunculuğu yaymayın" dedi.

---

1 Müslümanlarca genel olarak kabul edilen bir yoruma göre, her putun veya fetişin arkasında kışkırtıcı bir şeytan vardır. Bu karşılıklı lânet okuma ve reddetme puta tapanlarla şeytanlar (putlar değil) arasında olacaktır. Bkz. 34/Sebe, 41.

2 "Yine İbrahim...dedi", metinde, "O...dedi" şeklindedir.

3 Lut, Hz. İbrahim'in yeğeni idi.

4 İbrahim'in soyundan. Yoksa yalnızca İshak ve Yakub'un soyundan değil ki, peygamberlik İsrailoğulları ile sınırlı kalmasın.

5 İbrahim'e.

6 Harfi harfine: Bana yardım et topluma karşı...

7 İnkârcılığın bozguna uğrayacağı müştusunu.

8 Bkz. 51/Zâriyât, 24.

9 Kendileriyle aynı oymağa mensup olan.

37. Ama onu yalanladılar. Bu yüzden, onları büyük bir yıkım yakalayıverdi ve evlerinde, diz üstü, hareketsiz düşüverdiler.
38. Aynı şekilde, Adlara ve Semudlara da -oturdukları yerlerden size açıkça belli olmaktadır!-[1] Gerçekten de Şeytan, kendilerine, yaptıklarını güzel gösteriyor, sonra onları yoldan alıkoyuyordu.[2] Oysa onlar, ileri görüşlü olmaya çalışıyorlardı.
39. Aynı şekilde, Kârun'u, Firavun'u ve Hâman'ı da,[3] oysa Musa, onlara deliller getiriyordu. Ama onlar, yeryüzünde büyüklük tasladılar. Gerçek şu ki, yarışta öne geçemezlerdi![4]
40. Nitekim, her birini, günahı nedeniyle yakaladık: Kimine, taşlar savuran bir rüzgâr gönderdik; kimini, bir Çığlık yakalayıverdi; kimini, yerin dibine geçirdik; kimini de boğduk. Onlara, Allah zulmetmiyordu; asıl onlar, kendilerine zulmediyorlardı.[5]
41. Allah'tan başka koruyucu edinenlerin durumu, kendisine bir ev edinen örümceğin durumuna benzer.[6] Evlerin en dayanıksızı, kuşkusuz örümceğin evidir. Keşke bilseler!
42. Evet, Allah, kendisi dışında, onların hangi şeye yalvardıklarını, kuşkusuz bilir. O güçlüdür, bilgedir.
43. Bu örnekleri, insanlara veriyoruz ama onları, ancak bilenler[7] anlayabilir.
44. Allah, gökleri ve yeri gerçekle yaratmıştır. İşte bunda, inananlar için, gerçekten bir delil vardır!

§5. 45. Kitap'tan sana vahyolunanı oku ve namazı kıl. Evet, namaz, utanmazlıktan ve kötülükten alıkor; Allah'ın mesajı en büyük şeydir! Ve Allah, işlediklerinizi bilir.

46. Ve Kitap Halkı'yla[8] ancak en güzel şekilde mücadele edin. Onlardan hâinlik edenleri ayrı. Ve deyin: "Bize indirilene de size indirilene de inandık; bizim

---

1 Ve elbette şu size açık ki, onların konutlarından, yani, kalan yıkıntılarından, Adlara ve Semudlara yıkımın geldiğini görmek mümkündür: Nitekim onların memleketleri, o zamanki Arap kervancılarının sık sık uğradıkları yerlerdi.

2 Allah yolundan.

3 "...Hâman'ı da" yakaladı.

4 Tarafımızdan, üzerlerine gönderilen yıkımın önüne geçemezlerdi. Bkz. 28/Kasas, 76-81. Hâman için bkz. 28/Kasas, 38. Hâman, Firavun Ramses II'nin bir bakanıydı. Kârun için bkz. Sayılar, XVI.

5 İnkârcıların sonunu getiren yıkımlar hep aynı nitelikte değildir. Taşlar savuran ve öldürücü bir yağmuru beraberinde getiren rüzgâr Lut toplumunu, yani Sodomluları (Bkz. 54/Kamer, 34); yıkıcı çığlık Semudları (Bkz. 11/Hud, 67); yerin dibine geçirme Kârun'u (Bkz. 28/Kasas, 81); boğma Firavun'u (Bkz. 2/Bakara, 50) yok etmiştir.

6 Harfi harfine: ...in örneği, örümceğin örneği gibidir.

7 "Bilenler". Harfi harfine: Bilginler.

8 Kitab-ı Mukaddes'i kabul eden Yahudi ve Hıristiyanlar.

Tanrı'mız da sizin Tanrı'nız da birdir; biz yalnız O'na teslim oluyoruz."

47. İşte böylece, sana Kitab'ı[1] indirdik. Kendilerine Kitap verdiklerimiz[2] ona inanırlar. Bunlardan[3] da ona inananlar bulunur. Ve apaçık delillerimizi ancak inkârcılar reddederler.
48. Ve sen, daha önce, ne bir Kitap okuyordun ne de elinle[4] onu yazıyordun; öyle olsaydı, yanlışa uyanlar[5] kuşkuya düşerlerdi.[6]
49. Aksine bu, kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde apaçık âyetlerdir.[7] Ve delillerimizi, hâinlerden başkası reddetmez.
50. Ve "Niçin ona[8] Rabb'inden deliller[9] indirilmedi?" derler. De ki: "Deliller, ancak Allah'ın katındadır. Ve ben, yalnızca açık bir uyarıcıyım."
51. Ne? Kendilerine okunan bir Kitab'ı sana indirmiş olmamız, onlara yetmiyor mu? İşte bunda, inanan kimseler için, gerçekten, bir rahmet ve bir hatırlatma vardır!

ع6. 52. De ki: "Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter," O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Ve yanlışa inananlara ve Allah'ı inkâr edenlere gelince, işte kaybedenler onlar olacaktır.

53. Ve senden, cezayı çabuklaştırmanı istiyorlar. Eğer belirlenmiş bir süre[10] olmasaydı kendilerine ceza, kesinlikle hemen gelirdi. Ve elbette, onlar bilincine varmadan, başlarına ansızın gelecektir.
54. Senden, cezayı çabuklaştırmanı istiyorlar! Oysa Cehennem, inkârcıları çepeçevre kuşatmaktadır,
55. o gün, ceza, onları üstlerinden ve ayaklarının altından saracak ve "Yaptıklarınızı tadın!"[11] diyecektir.
56. Ey inanan kullarım! Yeryüzüm gerçekten geniştir. Öyleyse, bana kulluk edin, yalnız bana!
57. Her can ölümü tadacaktır. Sonra da bize döndürüleceksiniz.
58. Ve inanan ve iyi işler yapanları, hiç kuşkusuz onları, altlarından ırmaklar akan,

---

1 Kur'an'ı.
2 Kitab-ı Mukaddes sahipleri.
3 "Bunlardan": (Yahudi olmayan) Araplardan.
4 Harfi harfine: Sağ elinle.
5 Yanlışa inananlar. Bkz. âyet 52.
6 Hz. Muhammed'in biyografisi açısından önemli bir âyettir.
7 Müslümanlar tarafından Kur'an'ın ezberlenme tarihi açısından önemlidir.
8 Muhammed'e.
9 "Deliller" için bkz. 17/İsrâ, 59.
10 Bkz. 11/Hud, 3 ve notu.
11 "Yaptıklarınızı tadın" yapılan iş ve karşılığı aynı tutularak cezalandırılırlar. Zaten, ceza ancak yapılan kötü işin cinsinden olur.

içinde temelli kalacakları Cennet'te, köşklere [1] yerleştireceğiz. Çalışanların karşılığı ne güzeldir,

59. onlar ki sabreder ve yalnız Rab'lerine güvenip dayanırlar!
60. Nice yaratıklar vardır ki besinlerini kendileri elde edemezler. Onlara Allah besin verir, size de. O, duyandır, bilendir!
61. Elbette ve onlara, [2] "Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir?" diye sorarsan, hiç kuşkusuz, "Allah'tır!" diyeceklerdir. Öyleyse, nasıl oluyor da tersine döndürülüyorlar?
62. Allah, kullarından dilediğine, payı bol da verir, ölçülü de verir. Gerçekten, Allah her şeyi bilir.
63. Elbette ve onlara, "Gökten bir su indirip onunla, ölümünden sonra yeri diriltenkimdir?" diye sorarsan, hiç kuşkusuz, "Allah" diyecekler. -De ki: "Allah'a şükür!"- [3] Ama onların çoğu anlamaz.

§7. 64. Ve bu şimdiki hayat, eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Oysa Son Yurt, işte odur hayat! Keşke bilselerdi!

65. Gemiye bindiklerinde, dini yalnız O'na özgü kılarak Allah'a yalvarırlar. Onları karaya çıkarıp kurtardığında ise, bir de bakarsın ki ortak koşmaya başlarlar, [4]
66. kendilerine verdiklerimizi inkâr etmek ve geçici bir yararlanma için! Peki, yakında bileceklerdir!
67. Ne! Bizim güvenli, kutsal bir yer [5] meydana getirdiğimizi görmüyorlar mı? Oysa, çevrelerinden insanlar kapılıp götürülür. Hâlâ yanlışa inanıp Allah'ın iyiliğine karşı nankörlük mü edecekler?
68. Ve Allah'a karşı yalan uyduran veya kendisine geldiğinde, gerçeği yalanlayan kimseden daha hâin kim olabilir! Ne? Cehennem'de inkârcılar için bir yer yok mudur?
69. Ve uğrumuzda savaşanlara [6] gelince, hiç kuşkusuz onları, kesinlikle yollarımıza iletiriz. Ve elbette evet, Allah, iyi davrananlarla birliktedir.

---

1 Harfi harfine: Katlara. En güzel odalara. Bkz. 39/Zümer, 20.
2 İnkârcılara.
3 "Allah'a şükür!" ki en azından bunu kabul ediyorsunuz!
4 Allah'a uydurma tanrıları ortak görmektedirler. Bkz. 2/Bakara, 96'nın notu. İslâm öncesinde Arabistan deniz yolculuklarıyla çok içli dışlı olmalı ki, Kur'an, sık sık ondan örnekler getirmektedir.
5 "Güvenli kutsal bir yer"den maksat, yaklaşık 200 km2'lik Mekke bölgesidir.
6 Cihad edenler veya kutsal savaşta bulunanlar. Bkz. 2/Bakara, 218.

Sûre 30

Rum

Sûre, adını 2. âyetten almıştır. 17. âyet dışında Hicretten Önce 84. sırada inmiştir, 60 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Elif Lâm Mîm. [1]
2. Rumlar [2] yenildiler,
3. komşu ülkede, [3] bununla birlikte onlar, bu yenilgilerinden sonra, üstün gelecekler,
4. on yıldan önce, [4] -önce de sonra da buyruk Allah'ındır!- ve işte o gün, inananlar sevinecekler,
5. Allah'ın yardımıyla. O, dilediğine yardım eder. O güçlüdür, merhametlidir:
6. Allah'ın verdiği sözdür. Allah, verdiği sözden dönmez. Ama insanların çoğu bilmez;
7. şimdiki hayatın görünen bir yönünü [5] bilirler. Oysa onlar, öteki dünyaya bütünüyle aldırmazlık içindedirler.
8. Kendi kendilerine düşünmediler mi? Allah'ın gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri, gerçekle ve belirli bir süre için yarattığını. Elbette, insanların çoğu, Rab'lerine kavuşacaklarını, kesin olarak inkâr ederler.
9. Kendilerinden önce geçmiş kimselerin sonlarının nasıl olduğuna bakmak için, yeryüzünde dolaşmadılar mı? Onlar, güç bakımından, kendilerinden daha güçlüydüler ve toprağı işlemişlerdi ve yeryüzünü, kendilerinden daha çok imar etmişlerdi. Onlara da elçileri, delillerle geldiler. Sonra Allah, onlara, kesinlikle zulmetmedi; onlar, kendilerine zulmettiler.
10. Sonra, kötülük yapanların sonu, pek kötü oldu; çünkü, Allah'ın delillerini yalanladılar ve onları alaya aldılar!
11. Allah, yaratılışı başlatır sonra onu yeniler sonra da O'na döndürüleceksiniz.
12. Ve Belirlenmiş Vakit'in yükseleceği gün, suçlular, umutsuz kalacaklar.
13. Ve koştukları ortaklarından, kendilerine hiçbir aracı çıkmayacak ve tanrılarını [6] inkâr edecekler.

---

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 Rumlar'dan maksat burada Bizanslılardır. Âyet, Bizanslıların Persler tarafından bozguna uğratıldıklarına bir işarette bulunmakta ve 627 yılında Ninova toprakları üzerindeki zaferlerini önceden haber vermektedir. Hıristiyanlar, ateşe tapanlara yeğleniyordu.

3 "Komşu ülke." Harfi harfine: En yakın bölgede. Çünkü, Bizans İmparatorluğu'nun o dönemde Arabistan'la ortak sınırları vardı.

4 Bu ifade, "Bıd" kelimesinin karşılığıdır. Bıd' kelimesi, 3 ile 9 sayıları arasındaki bir rakamı ifade eder.

5 Harfi harfine: Dış yönünü.

6 Uydurma tanrılarını.

14. Ve Belirlenmiş Vakit'in yükseleceği gün, işte o gün, birbirlerinden ayrılacaklar.
15. Sonra, inanan ve iyi işler yapanlara gelince, o zaman onlar, yeşillikler içinde ağırlanmış olacaklar;
16. ve inkâr edip delillerimizi ve Öteki Dünya Kavuşması'nı yalanlayanlara gelince, o zaman onlar, cezaya sunulmak zorunda kalacaklar.
17. Münezzehtir Allah, öyleyse, akşama girerken de, sabaha ererken de! [1]
18. Göklerde ve yerde övgü O'na özgüdür! Ve gece sırasında da ve öğle zamanında da.
19. Ölüden diriyi çıkarır ve diriden de ölüyü çıkarır ve yeryüzüne ölümünden sonra hayat verir. Ve siz de böyle çıkarılacaksınız.

§3. 20. Sizi topraktan yaratması, O'nun delillerindendir. Sonra, birer insan olarak dağılırsınız.
21. Ve sizden, kendileriyle huzur bulmanız için, size eşler yaratması, O'nun delillerindendir. Ve O, aranızda sevgi ve acıma var eder. Gerçekten bunda, düşünen kimseler için, deliller vardır. [2]
22. Ve gökleri ve yeri yaratması ve dillerinizin ve renklerinizin çeşitliliği, O'nun delillerindendir. Gerçekten bunda, bilenler için [3] deliller vardır.
23. Ve gece ve gündüz uykunuz ve hem de lütfundan aramanız [4] O'nun delillerindendir. Gerçekten bunda, dinleyen kimseler için, deliller vardır.
24. Ve korku ve umut vermek üzere, size şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip yere hayat vermesi de O'nun delillerindendir. Gerçekten bunda, anlayan kimseler için, deliller vardır.
25. Ve göğün ve yerin O'nun buyruğuyla ayakta durması da O'nun delillerindendir; sonra sizi, bir çağrıyla yerden çağırdığında, hemen çıkıverirsiniz.
26. Göklerde ve yerde kim varsa, O'nundur; tümü O'na boyun eğmiştir.
27. Ve yaratılışı başlatan, sonra da bunu yenileyen O'dur. Bu, O'nun için çok kolaydır. Göklerde ve yerde, en yüce örnek O'nundur. O, güçlüdür, bilgedir.

§4. 28. Allah size, kendinizden bir örnek veriyor: Ellerinizin sahip olduğu köleleriniz arasında, size verdiklerimizde, kendileriyle eşit olacak derecede ortaklarınız var mı? Sürekli birbirinizden çekindiğiniz gibi, onlardan çekiniyor musunuz? İşte biz, anlayan kimseler için delilleri böyle ayrıntılı olarak açıklarız. [5]

---

1 Bu, 17. ve 18. âyetler, dört namazdan söz eder. Günde beş vakit namaz için ayrıca bkz. 11/Hud, 114 ve bilhassa 20/Tâhâ, 130.

2 Bkz. 4/Nisâ, 1; 39/Zümer, 6.

3 "Bilenler için", Harfi harfine: "Bilginler için." Bkz. 29/Ankebût, 43; 49/Hucurât, 13.

4 Allah'ın verdiği kazancı aramanız.

5 Örneğin anlamı açıkça belirtilmemiştir. Şöyle anlaşılabilir: Bir kölenin efendiye ortak olması nasıl kabul edilmiyorsa, kulun Allah'a ortak olması da öyle kabul edilemez. Ya da, efendinin kölesinden bir korkusu olmadığı gibi, Allah'ın da kuldan bir korkusu olamaz. Veya bu dünyada tam eşitlik yoktur. Allah, zengini zenginliğiyle, yoksulu da yoksulluğuyla sınamaktadır. Bkz. 16/Nahl, 71 ve notu.

29. Tam tersine, hâinlik edenler, bilgisizce kendi tutkularına uymuşlardır. Öyleyse, Allah'ın saptırdığı kimseyi, kim doğru yola iletebilir? Ve onların hiçbir yardımcıları da yoktur!
30. Öyleyse sen, [1] yüzünü içtenlikle dine çevir; Allah, insanları hangi doğa üzere yaratmışsa, o doğallıkla, [2] -Allah'ın yaratmasında hiçbir değişme yoktur: İşte, dosdoğru din budur ama insanların çoğu bilmez,-
31. O'na yönelerek. [3] Ve O'ndan çekinin ve namazı kılın ve ortak koşanlardan [4] olmayın,
32. ki onlar, dinlerini parça parça böldüler ve fırkalara ayrıldılar; her fırka kendinde bulunanla böbürlenmektedir.
33. Ve insanların başına bir sıkıntı gelince, Rab'lerine yönelerek O'na yalvarırlar. Sonra, onlara kendinden bir rahmet tattırınca, bir de bakarsın ki içlerinden bir kesim, Rab'lerine ortaklar koşarlar,
34. kendilerine verdiklerimize nankörlük edecek biçimde! Peki, bir süre yararlanın; yakında bileceksiniz!
35. Yoksa biz, onlara, kesin bir kanıt indirdik de O'na ortak koşmalarını [5] o mu söylüyor?
36. Ve insanlara bir rahmet tattırdığımızda, onunla şımarırlar. Ve yaptıkları yüzünden, başlarına bir kötülük gelirse, bu defa da umutsuzluğa düşüverirler. [6]
37. Görmediler mi Allah, payı dilediğine yayıyor, bir ölçüye göre de veriyor? Gerçekten bunda, inanan kimseler için deliller vardır.
38. Öyleyse, akrabaya hakkını ver, yoksula ve yolcuya da. Allah'ın yüzünü arayanlar için, bu daha iyidir: Ve kazançlı çıkanlar onlardır.
39. Başkasının mallarını artırmak üzere verdiğiniz faiz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın yüzünü arayarak verdiğiniz bir zekat... [7] İşte o kimseler için, bu, kat kat artar. [8]
40. Allah, sizi O yarattı, sonra sizi besledi; sonra sizi öldürecek, daha sonra da diriltecektir. Peki, ortak koştuklarınız arasında, bunlardan herhangi birini yapan var mıdır? Münezzehtir O! O, onların ortak koştukları şeylerden aşkındır.

§5. 41. İnsanların elleriyle kazandıkları yüzünden, karada ve denizde kargaşa çıktı, Al-

1 Ey Muhammed! Ve bil ki İslâm, insan doğasına uygundur.
2 İnsanların doğasına göre, yani insanlara uygun olana göre.
3 "O'na yönelerek." ifadesi 30. âyetin baş tarafıyla bağlantılıdır.
4 Allah'a.
5 Uydurma tanrıları ortak koşmalarını.
6 Bkz. 4/Nisâ, 78-79'un notu.
7 Âyetin ikinci cümlesi tam olarak tamamlanmamaktadır. Devamı şu şekilde anlaşılabilir: "Bu sizin sermayenizi kat kat arttırır. Böyle yapanlar işte... Harfi harfine: Katlananlar (iki katını elde edenler).
8 Dikkat etmelidir ki, bu, daha Mekke döneminde, faizle borç para vermeyi yasaklamaya doğru atılan bir adımdır. Bkz. 2/Bakara, 275.

lah [1] yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın diye. Belki dönerler?

42. De ki: "Yeryüzünde dolaşın, sonra bakın, daha öncekilerin sonu nasıl olmuş. Onların çoğu, tanrılar uyduranlardı."
43. Öyleyse, Allah katından, dönüşü olmayan bir gün gelmeden önce, yüzünü dosdoğru dine çevir. [2] O gün, onlar bölük bölük ayrılacaklardır;
44. kim inkâr ederse, inkârı kendi zararınadır ve kim de iyi bir iş yaparsa... Kendileri için hazırlık yapmış olurlar!
45. Böylece Allah, [3] inanan ve iyi işler yapanları, lütfundan ödüllendirir. O, inkârcıları, gerçekten sevmez!
46. Ve size rahmetinden tattırsın ve O'nun buyruğuyla gemi kayıp gitsin ve lütfundan arayasınız [4] diye, müştucular olarak rüzgârları göndermesi de O'nun delillerindendir. Belki şükredersiniz?
47. Ve hiç kuşkusuz, senden önce, elçileri halklarına gönderdik. Onlara deliller getirdiler. Sonra biz de suçlulardan intikam aldık; inananlara yardım etmek de bizim için bir görevdir.
48. Allah, rüzgârları gönderen O'dur, sonra bunlar, bir bulutu harekete geçirirler. Sonra O, onları gökte dilediği gibi yayar ve bölük bölük yığar: Gerçekten, derinliklerinden yağmurun çıktığını görürsün. Sonra Allah, kullarından dilediğine onu nasip edince, onlar bundan bir müştu çıkarırlar, [5]
49. onlar önceden, -üzerlerine yağmur yağdırılmadan önce,- umutlarını kesmiş olsalar bile.
50. Öyleyse, Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak; yeryüzüne, ölümünden sonra nasıl hayat veriyor! İşte, elbette, evet O, ölüleri de diriltecektir, O her şeye gücü yetendir.
51. Ve bir rüzgâr göndersek, sonra onlar, her şeyin sarardığını görseler, [6] bundan sonra, kesinlikle nankör olurlar!
52. Çünkü, gerçekten sen, ölülere duyuramazsın arkasını dönüp giden sağırlara da çağrıyı duyuramazsın.
53. Körleri de sapkınlıklarından doğru yola döndüremezsin. Sen, ancak delillerimize inanan kimselere duyurabilirsin, gerçekten de onlar teslim olmuşlardır. [7]

§6. 54. Allah, sizi güçsüz olarak yaratan O'dur; sonra, güçsüzlüğün ardından güç verir,

1 "Allah" metinde, "O" şeklindedir.
2 Bkz. âyet 30.
3 "Böylece Allah," Harfi harfine: Böylece O.
4 Özellikle deniz ticaretiyle ilgili.
5 Bkz. 24/Nur, 43.
6 "Her şeyin sarardığını görseler." Harfi harfine: Onu sarı görseler. Zamir "rüzgâr"a işaret etmez. Çünkü rüzgâr, Arapça'da dişil bir kelimedir; eril için kullanılan zamir ona gönderilemez. Öyleyse, açıkça ifade edilmese de zamirle kastedilen "ekili arazi"dir. Kuraklığı tamamen giderdikten sonra bile inkârcılar, gönderdiği yağmur rüzgârlarından (Bkz. âyet 48) dolayı Allah'a şükretmezler.
7 Müslümanlardır.

sonra da gücün ardından güçsüzlük ve yaşlılık verir. O, dilediğini yaratır, gerçekten de O'dur bilen, güç yetiren.

55. Ve o Belirlenmiş Vakit'in yükseleceği gün, suçlular, bir saatten fazla kalmadıklarına yemin edecekler. İşte onlar, böyle döndürülecekler,
56. oysa kendilerine ilim ve inanç verilenler, "Hiç kuşkusuz siz, Allah'ın Kitabı'nda, yeniden Diriliş Günü'ne kadar kaldınız. -Gerçekten de, işte bu, yeniden Diriliş Günü'dür;- ama sizler bilmiyordunuz!" diyecekler.
57. O gün, hâinlik edenlerin özür bildirmeleri, kendilerine yarar sağlamayacak ve onlar bağışlanmayacaklar da!
58. Hiç kuşkusuz, bu Kur'an'da, insanlar için her türlü örnekler verdik. Ve eğer sen, onlara bir delil getirsen, o inkârcılar, kesin, "Siz [1] ancak asılsız şeyler uyduruyorsunuz" diyecekler.
59. İşte Allah, bilmeyenlerin kalplerini böyle mühürler.
60. Öyleyse sabret. Evet, Allah'ın verdiği söz gerçektir ve kesin inanmayanlar, sakın seni hafif [2] bulmasınlar!

Sûre 31
Lokman

Sûre, adını 12. âyetten almıştır. 27-29. âyetler dışında, Hicretten Önce 57. sırada inmiştir, 34 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. 1. Elif Lâm Mîm. [3]
2. İşte hikmetli Kitab'ın âyetleri,
3. yol gösterme [4] ve rahmet olmak üzere, iyi davrananlara,
4. onlar ki namazı kılarlar, zekatı verirler, öteki dünyaya kesin olarak inanırlar.
5. Onlar, Rabb'lerinden bir doğru yol üzerindedirler ve kazananlar da onlardır.
6. İnsanlardan öylesi vardır ki bilgisizce Allah yolundan saptırmak [5] ve onu alaya almak için, sözün eğlencesini satın alır. İşte, alçaltıcı ceza bunlar içindir!
7. Ve âyetlerimiz ona okunduğunda, sanki kulaklarında ağırlık varmış da onları duymamış gibi büyüklenerek sırt çevirir. İşte ona, can yakıcı bir cezayı duyur!
8. Evet, inananlar ve iyi işler yapanlar, onlara, Mutluluk Bahçeleri [6] vardır,

1 Ey Muhammed, sen ve arkadaşların.
2 Ey Muhammed, seni istedikleri yöne kolayca yönlendirilebilir bulmasınlar.
3 Bkz. 2/ Bakara, 1'in notu.
4 Bkz. 2/Bakara, 2'nin notu.
5 İnsanları.
6 "Mutluluk": Naîm, Cennetlerden birinin adıdır.

9. orada temelli kalmak üzere, Allah'ın sözü olarak, gerçekten! O'dur gerçekten de güçlü, bilge.
10. Gökleri, görebildiğiniz direkler olmaksızın yarattı ve yeryüzüne dağlar attı, -çünkü, sarsılabilirdi ve siz de birlikte- orada, her türlü canlıyı yaydı. Gökten bir su indirdik, sonra, orada her soylu çiftten [1] yetiştirdik. [2]
11. "İşte bu, Allah'ın yaratmasıdır. Öyleyse, O'nun dışında, başkalarının ne yarattığını bana gösterin?" Hayır ama hâinler, apaçık bir sapkınlık içindedirler!

§2. 12. Hiç kuşkusuz biz, Lokman'a [3] şu bilgeliği verdik: "Allah'a şükret, kim şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur; kim nankörlük ederse, gerçekten Allah, her şeye karşı zengindir, övgüye değer olandır!"
13. Ve hani Lokman, oğluna [4] öğüt vererek, "Ey yavrucuğum! Allah'a ortak koşma; ortak koşmak, evet büyük bir zulümdür" demişti.
14. Ve biz insana, anne-babası hakkında şunu öğütlüyoruz, -çünkü annesi onu, güçsüzlükten güçsüzlüğe uğrayarak taşımıştı; sütten kesilmesi de iki yıl içindedir:- "Bana ve anne-babana teşekkür et! Dönüş banadır.
15. "Ve eğer ikisi, hakkında hiç bilgin olmayan bir şeyi [5] bana ortak koşman için, seni zorlarlarsa, [6] onlara boyun eğme; bununla birlikte, bu dünyada, onlarla güzel geçin. Bana yönelen kimsenin yoluna uy. Sonunda, dönüşünüz banadır; sonra yaptıklarınızı size bildireceğim."
16. "Ey yavrucuğum! Bu, bir hardal tanesi ağırlığınca olsa bile, bir kayanın içinde veya göklerde ya da yerin derinliklerinde bulunsa, Allah onu getirecektir. [7] Allah, gerçekten iyi davranışlıdır, haberdardır!
17. "Ey yavrucuğum! Namazı kıl ve uygun olanı emret ve kötülüğü önle ve başına gelene sabret. Evet, bunlar, kararlılıkla yapılmaya değer işlerdir!
18. "Ve insanlara suratını asma, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi, gerçekten sevmez.
19. "Yürüyüşünde alçakgönüllü ol, sesini kıs; evet, seslerin en çirkini eşeklerin sesidir!"

§3. 20. Allah'ın göklerde ve yerde bulunan her şeyi, size boyun eğdirdiğini görmüyor musunuz? Ve iyiliklerini açık ve gizli olarak size bol bol bağışlamıştır. Ve insanlardan öylesi vardır ki ne bir bilgi ne bir yol gösterme ve ne de aydınlatıcı bir Kitap olmaksızın Allah hakkında tartışır.
21. Ve onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun" denildiğinde, "Biz, doğrusu, atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyi izleyeceğiz!" derler. Ne? Şeytan, atalarını Saîr-

1 "Soylu çift" için bkz. 51/Zâriyât, 49
2 Âyette, 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.
3 Lokman, aslen Nubî'li olmasına karşın "Arapların Bilgesi" olarak kabul edilmiştir.
4 "Oğluna", tefsire göre, oğlunun ismi Târân'dır.
5 "Hakkında hiç bilgin olmayan bir şeyi." Bu, "olmadığını bildiğin" anlamında bir deyimdir.
6 Harfi harfine: "(Zorlamak üzere) seninle mücadele ederlerse."
7 "Onu getirecektir", yani, mahkemeye bir belge olarak.

Cehennem'in [1] cezasına çağırmışsa da mı?

22. Ve kim iyilik yaparak yüzünü Allah'a teslim ederse, [2] en sağlam kulpa sarılmıştır. İşlerin sonucu, Allah'a aittir!
23. Ve kim inkâr ederse, onun inkârı seni üzmesin; onların dönüşü bizedir; sonra, yaptıklarını kendilerine bildireceğiz. Evet, Allah, göğüslerde olanı iyi bilir.
24. Biz onlara, bir süre için, az bir yararlanma veririz; sonra onları, yoğun bir cezaya doğru sürükleyeceğiz.
25. Elbette onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesin, "Allah!" diyeceklerdir. De ki: "Allah'a şükür!" Ama onların çoğu bilmez.
26. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Evet, Allah, her şeye karşı zengindir, övgüye değer olandır!
27. Evet ve eğer yeryüzündeki her ağaç kalem olsaydı, deniz de arkasından yedi deniz daha, mürekkep olsaydı, yine de Allah'ın kelimeleri tükenmezdi. Evet, Allah güçlüdür, bilgedir.
28. Hepinizin yaratılması ve diriltilmesi, yalnızca tek bir kişininki gibidir. Evet, Allah duyar, görür.
29. Allah'ın, geceyi gündüze, gündüzü de geceye kattığını, Güneş'i ve Ay'ı buyruk altına aldığını görmedin mi? Her biri, belirli bir süreye [3] kadar, akmaya devam eder ve Allah, yaptıklarınızdan gerçekten haberdardır.

§4. 30. Hiç kuşku yok ki, Allah Gerçek'tir; evet ve O'nun dışında taptıkları uydurmadır ve Allah, gerçekten O'dur, aşkın, büyük!

31. Delillerini size göstermek için, gemilerin denizde, Allah'ın lütfuyla kayıp gittiğini görmedin mi? İşte gerçekten bunda, çok sabırlı ve çok şükreden her kimse için, deliller vardır! [4]
32. Gerçek şu ki gölgeler gibi bir dalga onları kapladığında, O'nun için dinlerini arındırarak Allah'a yalvarırlar ve onları karaya çıkararak kurtardığında ise, içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. [5] Ama delillerimizi ancak, tam hâin ve nankör inkâr eder.
33. Ey insanlar! Rabb'inizden sakının. Öyle bir günden de korkun ki o gün, ne baba evladı için ne evlat babası için, hiçbir şeyin üstesinden gelemeyecek. Evet, Allah'ın sözü gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Ve çok kandırıcı olanın kandırması, sizi Allah hakkında kandırmasın!
34. Evet, Belirlenmiş Vakit'in bilgisi Allah'ın yanındadır ve yağmuru O indirir ve rahimlerde bulunanı O bilir. Kimse, yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse, nerede öleceğini bilmez. Allah, gerçekten bilir, her şeyden haberdardır!

---

1 Saîr, Cehennem'in bir ismidir.
2 Müslüman olursa.
3 "Belirli bir süre" ifadesi için bkz. 35/Fâtır, 13'ün notu.
4 Arap denizcilerinin deneyimleri hatırlatılıyor.
5 "Bir kısmı orta yolu tutar." Şu anlamlandırmaya da elverişlidir: "Şükredici olur."

Sûre 32
Secde

Sûre, adını 15. âyetin içeriğinden almıştır. 16-20. âyetler dışında Hicretten Önce, 75. sırada inmiştir, 30 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Elif Lâm Mîm. [1]
2. Kitab'ın indirilişi, ki bunda kuşku yoktur, âlemlerin Rabb'indendir.
3. Yoksa onu, o mu[2] uydurdu[3] diyecekler? Aksine, bu, senden önce[4] kendilerine uyarıcı gelmemiş bir halkı uyarman için, Rabb'inden gelen gerçektir. Belki, doğru yolu bulurlar?
4. Allah, O'dur, gökleri ve yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yaratan. Sonra, Arş'a yerleşmiştir. Sizin için, O'nun dışında ne bir koruyucu ne de bir aracı vardır. Öyleyse, hatırlamayacak mısınız?
5. Gökten yere kadar, işi, O yönetir, sonra, o iş, hesabınıza göre, bin yıl kadar tutan bir gün içinde, O'na yükselir. [5]
6. O, görülemeyeni de, görülebileni de bilendir, güçlüdür, merhametlidir,
7. ki yarattığı her şeyi güzel yapmıştır. Ve insanı yaratmaya çamurdan başlamıştır;
8. sonra onun soyunu, değersiz[6] bir suyun özünden meydana getirmiştir;
9. sonra da onu biçimlendirip ruhundan[7] üflemiştir. Sizin için duyma, gözler ve kalpler var etmiştir. Ne az şükrediyorsunuz!
10. Ve derler ki: "Ne! Biz toprağa karışıp kaybolduktan sonra...[8] Ne! Gerçekten, yeniden mi yaratılacağız?" Doğrusu onlar, Rab'lerine kavuşmayı inkâr ederler.
11. De ki: "Sizin için görevlendirilen ölüm meleği[9] canınızı alacak, sonra, Rab'inize döndürüleceksiniz."

§2. 12. Rab'lerinin huzurunda, başlarını öne eğmiş olarak, "Rabb'imiz! Gördük ve duyduk; öyleyse, bizi geri gönder ki iyi iş yapalım; evet, kesin inanıyoruz!" derlerken, suçluları bir görseydin!
13. "Biz dileseydik, hiç kuşkusuz, herkese doğru yolunu verirdik. Ama tarafımdan şu söz kesinlik kazanmıştır: 'Hiç kuşkusuz, Cehennem'i cinler ve insanlarla tamamen dolduracağım.'
14. "Öyleyse, bu gününüze kavuşmayı unutmanızdan dolayı, tadın bakalım! Evet, biz de sizi unutuyoruz ve yaptıklarınıza karşılık, sonsuzluk cezasını tadın!"
15. Gerçekten, delillerimize ancak, onlar kendilerine hatırlatıldığında, secdeye kapananlar

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Muhammed mi?
3 Asılsız yere, bu Kur'an'ı Allah'a nisbet etti.
4 Hz. İsmail'den beri.
5 Size bin yıl gibi gelen, Allah için bir gün gibidir. Bkz. 56/Vâkıâ, 1'in notu.
6 Çok küçük miktardaki.
7 Kendi malı olan ve kendi emriyle gelen ruhtan. Bu anlam tıpkı, 4/Nisâ, 171; 17/İsrâ, 85'deki gibidir.
8 Mezarda vücudun bütünlüğünün çözülmesi sonucu.
9 İslâm literatüründe Azrail adlı melek.

ve büyüklük taslamayarak Rab'lerini övgüyle tenzih edenler inanır. [1]

16. Kaygıyla ve umarak, [2] Rab'lerine yalvarmak için, yanları yataklardan ayrılır ve kendilerine verdiklerimizden bağışlarlar!
17. Bununla birlikte, yaptıklarına karşılık, onlar için, gözlerin aydınlığından saklanan [3] kimse bilmez.
18. Ne! İnanan kimse, yoldan çıkmış kimse gibi midir? Hiç eşit değildirler!
19. İnanan ve iyi işler yapanlara gelince, onlar için, yaptıklarına karşılık konak, Barınak Bahçeleri'dir. [4]
20. Ve yoldan çıkanlara gelince, onların varacağı yer, Ateş olacaktır: Her çıkmak istediklerinde, oraya yeniden çevrilecekler ve onlara, "Yalanlayıp durduğunuz Ateş'in cezasını tadın" denilecek. [5]
21. Hiç kuşkusuz, onlara, büyük ceza yerine [6] en yakın cezadan [7] tattıracağız; belki dönerler?
22. Ve kendisine Rabb'inin delilleri hatırlatıldıktan sonra, onlardan yüz çevirenden daha hâin kim olabilir? Evet, biz, suçlulardan mutlaka intikam alırız.
23. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya Kitab'ı [8] verdik -öyleyse, sakın Allah'a kavuşacağından [9] kuşku duyma- ve onu, İsrailoğulları için yol gösterme kıldık.
24. Ve sabredip delillerimize kesin olarak inandıklarında, aralarından, buyruğumuzla doğru yola götüren önderler atadık.
25. Evet, ayrılığa düştükleri konularda, Diriliş Günü, aralarında, muhakkak ki Rabb'in, karar verecektir.
26. Ne! Şimdi barınaklarında gezip dolaştıkları, [10] kendilerinden önceki nice kuşağı yok etmiş olmamız, onlara, doğru yolu göstermedi mi? İşte bunda, kuşkusuz, deliller vardır. Öyleyse, dinlemeyecekler mi?
27. Gerçekten suyu, kurak bir yere doğru sürükleyip hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkardığımızı görmediler mi? Öyleyse, düşünmeyecekler mi?
28. Ve "Eğer doğru sözlüyseniz bu zafer [11] ne zaman?" derler.
29. De ki: "Zafer günü, o inkârcılara, inanmaları yarar sağlamaz! Ve onlara süre de verilmeyecektir."
30. Onları bırak ve bekle; onlar da beklemektedirler!

---

1 Kur'an okunurken, bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.

2 "Kaygıyla ve umarak" ifadesi, şimşeğin söz konusu edildiği 30/Rum, 24. âyettekiyle aynı anlamdadır.

3 Harfi harfine: "Gizlenen." Bundan anlamak mümkündür ki, başka âyetlerde anlatılan Cennet zevkleri daha çok simgeseldir ve hiçbir beşer dilinin anlatamayacağı niteliktedir. Bkz. 4/Nisâ, 72; 10/Yunus, 26. Karşılaştırın: Korintoslulara Mektup, II, 12, 4.

4 "Barınak": Me'vâ, Cennet'in bir adıdır.

5 Bkz. 22/Hac, 21-22.

6 "Büyük (ve son) ceza (umudu içinde) belki...

7 Dünyadaki ceza.

8 "Kitap" için bkz. 17/İsrâ, 2.

9 Harfi harfine: "Ona (veya O'na) kavuşacağından." Biz konunun bağlamına göre çevirinin taşıdığı anlamı veriyoruz. "Allah'a" kelimesi metinde yoktur. Âyette, Sina Dağı'nda Musa'ya verilen levhalara işaret edilmektedir.

10 Hz. Muhammed'in inkârcı muhataplarının.

11 Bkz. 16/Nahl, 118'in notu.

Sûre 33

Ahzab

Sûre, adını 20 ve 22. âyetlerden almıştır. Hicretten Sonra 90. sırada inmiştir, 73 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey Peygamber! Allah'tan sakın, inkârcılara ve iki yüzlülere boyun eğme. Evet, Allah bilendir, bilgedir.

2. Ve Rabb'inden sana vahyolunana uy. Evet, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

3. Ve Allah'a güven. Kefil olarak Allah yeter.

4. Allah, bir adamın göğsüne iki kalp [1] koymamıştır ve annelerinizin sırtıyla [2] karşılaştırdığınız eşlerinizi, anneleriniz saymamıştır ve evlatlıklarınızı da öz oğullarınız yapmamıştır. Bu, ağzınızdaki sözdür; oysa Allah, gerçeği söyler ve doğru yola O iletir.

5. Onları [3] babalarına [4] nisbet ederek çağırın. Allah yanında bu, daha doğrudur. [5] Ama babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu durumda onlar, dinde kardeşleriniz ve korumanız altındaki kimselerdir. Ve yanılarak yaptıklarınızda bir sakınca yok ama kalplerinizin kararlaştırdığında vardır. Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.

6. İnananlar için, Peygamber, kendilerinden daha önceliklidir ve eşleri, onların anneleridir. Akraba olanlar, Allah'ın Kitabı'na göre birbirlerine, inananlar ve muhacirlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik, bunun dışındadır. Bu, Kitap'ta yazılmıştır. [6]

7. Ve hani peygamberlerden söz almıştık; senden ve Nuh'tan ve İbrahim'den ve Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan! -Ve onlardan sağlam bir söz aldık,-

---

1 "İki kalp", bkz. Matta, VI, 24.

2 "Annelerin sırtı." Bedevi Arapların kullandıkları bir boşama ifadesiydi. (Zahr binek hayvanı ve devenin sırtı anlamında da kullanılır.) Cinsel ilişkinin sona erdirilmesi anlamında kullanılan bu formül, kesin bir boşama demekti. İslâm, bu kesinliği yumuşattı ve (yaptırım ile birlikte) bir "geri dönülebilir" (ric'î) boşama saydı. Bkz.58/Mücadele, 2-3.

3 Evlatlıkları.

4 Evlatlık alan kimseye değil, gerçek babasına.

5 Harfi harfine: Daha "ölçülü"dür.

6 Bkz. Bu sûredeki 53. âyetin ikinci kısmı. Âyette,8/Enfal, 75'in içeriği aynen tekrar edilmektedir. Vahyediliş zamanı bakımından daha sonra olan ve "Kardeş edinmeye" ilişkin görevlere göndermede bulunan bu âyet, Medine'ye hicretleri sırasında eski ev sahiplerinin kendilerini çok iyi karşılamalarını unutmak istemeyen Mekkeli mültecilerin endişelerini giderir gibi görünüyor. Bununla birlikte âyet, miras bölüşümünü ele alan yasanın mutlaka uygulanması ve herhangi birine karşı çok yüce duygularla iyilik etmek düşüncesiyle de olsa, o yasanın savsaklanmaması üzerinde sıkıca duruyor.

8. Allah, [1] doğrulardan doğruluklarını sorsun diye. Oysa inkârcılara O, can yakıcı bir ceza hazırlamıştır.
9. Ey inananlar! Allah'ın size olan iyiliğini hatırlayın. Hani, üzerinize ordular gelmişti de onlara karşı, bir rüzgâr ve görmediğiniz ordular gönderdik. Gerçekten Allah, yaptıklarınızı görüyor. [2]
10. Hani onlar, hem yukarı tarafınızdan, hem aşağı tarafınızdan üzerinize gelmişlerdi; gözler kaymış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı ve Allah hakkında, türlü türlü şeyler düşünmüştünüz!
11. İşte orada, inananlar sınavdan geçirilmişler ve ağır bir sarsıntıyla sarsılmışlardı.
12. Ve hani ikiyüzlüler ve kalplerinde hastalık bulunanlar "Meğer Allah ve Elçi'si, bize aldatıcı vaatlerde bulunmuş!" diyorlardı.
13. Aynı şekilde, içlerinden bir grup da, "Ey Yesrib halkı! [3] Sizin için direniş söz konusu değil, [4] geri dönün!" demişti. İçlerinden bir kesim de Peygamber'den, "Evet, evlerimiz korumasızdır" diyerek izin istemişlerdi, oysa, evleri korumasız değildi: Onlar, yalnızca kaçmak istiyorlardı.
14. Eğer, şehrin [5] yan taraflarından onlara bir geçit yapılsaydı ve sonra da kendilerinden kargaşa çıkarmaları [6] istenseydi, hemen bunu yerine getirir ve elbette, bu konuda, fazla gecikmezlerdi,
15. oysa hiç kuşkusuz, daha önce, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'la sözleşme yapmışlardı. Ve Allah'ın sözleşmesi, sorulacak şeydir! [7]
16. De ki: "Eğer ölümden ya da öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmak size aslâ fayda vermeyecektir veya o zaman, size ancak kısa bir süre yararlanma imkânı verilecektir."
17. De ki: "Allah size bir kötülük diler veya bir rahmet isterse sizi, Allah'tan kim koruyabilir?" [8] Ve kendilerine Allah'ın dışında bir koruyucu da bir yardımcı da bulamayacaklardır.
18. Elbette Allah, engel çıkaranları ve kardeş-lerine "Bize gelin!" diyenleri bilir; gerçekten kendileri de savaşa çok az giderler,

---

1 "Allah", metinde, "O" şeklindedir. Ayrıca önceki âyette 1. çoğul kişi kullanılmışken bu âyette 3. tekil kişiye geçiş yapılmıştır.

2 Bkz. 59/Haşr, 2 ve notu. Âyet, Hendek Savaşı'na (Hicretin 5. yılı) işaret etmektedir. Bu savaşta, birleşik düşman güçleri Medine'yi kuşatmışlardı. Şehrin gayri Müslim sakinleri arasında da kendi adamları vardı. Belirlenen bir anda bu hâinler, şehrin içinden Müslümanlara saldırmak istiyorlardı. Kuşatma kalktıktan sonra bu kişilerin sonu hakkında bkz. âyet 26'nın notu.

3 "Yesrib", aslında merkezî bir köyün adı olup, daha sonra Medine diye anılmış; bu isim, bütün şehre verilmiştir.

4 Harfi harfine: Ayakta durmak yok, yani düşmana karşı.

5 Metinde, "Eğer onun..." şeklindedir.

6 "Kargaşa", burada, "dinden çıkma" veya "inkâra sapma" anlamındadır.

7 Kelimesi kelimesine: Allah'ın sözü sorulur. Bkz. 17/İsrâ, 34'ün notu.

8 Eğer O rahmet dilerse, O'ndan gelenleri sizden kim engelleyebilir anlamında. Bkz.34/Sebe, 38.

19. size karşı cimridirler. Sonra, korku gelip çattı mı, ölüm karşısında baygınlık geçiren kimse gibi, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Sonra, korku geçince, mala cimrilik göstererek bilenmiş dilleriyle sizi incitirler. Bunlar, inanmamışlardır. Allah da bu yüzden, yaptıklarını boşa çıkarır; bu, Allah için kolaydır. [1]
20. Güç birliği yapmış birliklerin gitmediklerini sanıyorlar. Oysa, eğer bu birlikler, yeniden gelmiş olsalardı, o insanlar, çöllerde bedevilerin yanında bulunmayı ve yalnızca sizin haberlerinizi sormayı dilerlerdi. Eğer aranızda olsalar, ancak pek az savaşırlar.

§3. 21. Hiç kuşkusuz sizin için, Allah'a ve Son Gün'e umut besleyenler ve Allah'ı çok hatırlayanlar için Allah'ın Elçisi'nde güzel bir örnek vardır. [2]

22. Ve inananlar, güç birliği yapmış birlikleri gördüklerinde, "İşte bu, Allah ve Elçi'sinin bize söz verdiğidir ve Allah ve Elçi'si doğru söylemiştir" dediler. Ve bu, ancak inançlarını ve teslimiyetlerini arttırdı.
23. İnananlardan öyle erkekler vardır ki Allah'a verdikleri söze bağlı kaldılar. İşte onlardan kimi, bu uğurda canını verdi ve kimi de beklemektedir; onlar, aslâ değiştirmediler;
24. öyle ki Allah, doğrulukları nedeniyle, doğruları ödüllendirir; ikiyüzlüleri de dilerse cezalandırır veya tövbelerini kabul eder. Evet, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
25. Ve Allah, o inkârcıları, kinleriyle geri çevirdi; -onlar bir yarar elde edemeyecekler,- ve Allah, inananları savaştan kurtardı. Gerçekten de Allah, dâima iktidar sahibidir, güçlüdür.
26. Ve O, Kitap halkından, güç birliği yapmış birliklere [3] arka çıkanları kalelerinden indirdi ve kalplerine dehşet saldı: Onların kimini öldürüyordunuz ve kimini de esir alıyordunuz. [4]
27. Ve yerlerini ve yurtlarını ve mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız bir toprağı size miras olarak verdi. Gerçekten de Allah, dâima her şeye güç yetirendir.

§4. 28. Ey Peygamber! Eşlerine de ki: "Eğer şimdiki hayatı ve süsünü istiyorsanız, o zaman gelin, size bir miktar mal vereyim ve sizi güzellikle salıvereyim.
29. "Eğer Allah'ı, Elçi'sini ve Son Yurt'u istiyorsanız, o zaman evet, Allah, içinizden iyi davrananlara, büyük bir karşılık hazırlamıştır."
30. Ey Peygamber'in kadınları! Sizden kim açık bir utanmazlık yaparsa, ona ceza iki kat olacaktır! Bu Allah'a kolaydır.

---

1 Bkz. âyet 10.
2 Bkz. 68/Kalem, 4. Bu âyet, Müslüman'ın hayatında Hz. Peygamber'in sünnetinin önemini gösterir.
3 Metinde, "Onlara" şeklindedir.
4 Bunlar, Medine Yahudilerinden Beni Kurayza kabilesi üyeleridir. Onlara Tesniye, XX, 10-14'teki Yahudi yasası uygulandı. Bkz. âyet 9'un notu.

31. Ve sizden kim, Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerse ve iyi iş yaparsa, karşılığını iki kat vereceğiz; gerçekten de onun için, üstün bir pay hazırladık.
32. Peygamber kadınları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer takvâlı davranacaksanız, o zaman sözü yumuşatmayın ki kalbinde hastalık olan kimse, size göz dikmesin. Ve uygun söz söyleyin.
33. Evlerinizde onurla oturun ve eski câhiliye gösterişi gibi göstermeyin ve namazı kılın ve zekatı verin ve Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin. Ev halkı, gerçekte, Allah, sizden kiri gidermeyi ve sizi tertemiz yapmayı istiyor.
34. Ve evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve bilgeliği hatırlayın. Evet, Allah iyi davranışlıdır, haberdardır.
35. Evet, teslim olan erkekler ve teslim olan kadınlar, inanan erkekler ve inanan kadınlar, boyun eğen erkekler ve boyun eğen kadınlar, doğru sözlü erkekler ve doğru sözlü kadınlar, sabırlı erkekler ve sabırlı kadınlar, gönülden korkan [1] erkekler ve gönülden korkan kadınlar, iyilik yapan erkekler ve iyilik yapan kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok hatırlayan erkekler ve Allah'ı çok hatırlayan kadınlar, işte Allah, bunlara bağışlama ve büyük karşılık hazırlamıştır. [2]
36. Ve Allah ve Elçi'si, bir işe karar verdiğinde, artık hiçbir inanan erkek ve kadın için, o işlerinde başka bir seçme hakkı yoktur. Ve her kim, Allah'a ve Elçi'sine uymazlık ederse, elbette o zaman, apaçık bir sapkınlığa düşer.
37. Ve hani, Allah'ın iyilikler verdiği ve senin de eksiklerini tamamladığın kimseye, "Eşini yanında tut ve Allah'tan sakın" diyordun; oysa Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun! -Ve insanlardan korkuyorsun; oysa asıl korkmaya değer olan Allah'tır.- Sonra Zeyd, ondan yana dileğini yerine getirince, onu seninle evlendirdik, ki evlatlıkları, onlardan yana dileklerini yerine getirdiklerinde, inananlara, eşleri konusunda bir engel kalmasın. Gerçekten de Allah'ın buyruğu yerine getirilir. [3]

---

1 "Gönülden korkan", alçakgönüllü şeklinde de anlaşılabilir.

2 Bu âyette geçen kelime tekrarları, anlam açısından bir işlev taşımamakla birlikte, öncelikle, bu sıralamanın ritminin korunması gerektiğine inanıyoruz. Daha az kullanılan dolaylı anlatımlar, bu sıralamanın ritmini yok ediyor. Bu vesileyle, Kur'an'ın dilinin veciz, özlü ve hızlı özelliğine dikkat edilmesi gerekir.

3 Dinler arası polemikler, bu âyetin işaret ettiği basit gerçekleri olağandışı bir görüntüye büründürmüştür. Konu şudur: Hz. Muhammed, peygamberlikle görevlendirildiğini ilan etmeden önce, Kuzey Arabistan kökenli bir genç köle satın almıştı. Zeyd isimli bu köleye evladı gibi davranıyordu. O kadar ki, babası, oğlunun izini sürerek Hz. Muhammed'in yanına kadar gelip onu istediğinde, oğlu şöyle demişti: "Ben böylesine nazik bir zatın yanında köle olarak kalmayı yeğliyorum." Bundan çok etkilenen Hz. Muhammed, Kâbe'nin yanında Zeyd'i özgür bıraktığını ve evlatlık edindiğini ilan etti. Zeyd'in babası üzgün ama güven dolu bir gönülle memleketine döndü. Zeyd daha sonra, İslâm'ı ilk kabul edenlerden biri oldu. İşte âyetin işaret ettiği, "Allah'ın iyilikler verdiği ve Elçi'sinin de eksiklerini tamamladığı" kişi bu zattır. Hz. Muhammed tek cariyesi olan siyahî bir kadını onunla evlendirmişti. Bu mutlu

38. Allah'ın kendisini yükümlü kıldığı şeylerde, Peygamber'e hiçbir sakınca yoktur. Bu, Allah'ın, daha önce geçen kimseler hakkındaki uygulamasıdır. Allah'ın buyruğu, kararlaştırılmış bir yazgıdır.
39. Onlar, Allah'ın mesajlarını bildiriyorlardı ve O'ndan korkuyorlardı. Allah'tan başka kimseden korkmuyorlardı. Hesâp görücü olarak Allah yeter!
40. Muhammed, içinizden herhangi bir adamın babası değildir [1] ama Allah'ın Elçisi'dir ve peygamberlerin mührüdür. [2] Allah, her şeyi bilendir.

§6. 41. Ey inananlar! Hatırlayın Allah'ı, çok hatırlayın,
42. ve sabah akşam, O'nu tenzih edin.
43. Karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, sizinle ilgilenen O'dur, -hatta melekleri de;- ve O, inananlara merhametlidir.
44. O'nunla karşılaşacakları gün, selâmlamaları [3] "Selâm" olacaktır, [4] oysa O, onlar için, üstün bir karşılık da hazırladı.
45. Ey Peygamber! Biz seni ancak tanık ve duyurucu ve uyarıcı olarak gönderdik;
46. ve izniyle, Allah'a çağıran ve nur saçan bir kandil olarak.

---

bir aile yuvası oldu. Birkaç sene sonra Hz. Muhammed, büyük ve geniş bir reform için, himayesindeki bu zatı seçti. Bu reform, özgür bırakılmış bir kölenin, bundan böyle özgür doğmuş bir kadınla evlenebilmesiydi. Bu amaçla, babası kuzeyin önemli kabilelerinden birinin lideri olan, öz halasının kızı Zeyneb'i Zeyd'le evlendirmeye karar verdi. Oysa Zeyneb, sevdiği, dayısının oğlu Hz. Peygamber ile evlenmek istiyordu. Ama Hz. Peygamber'in otoritesi, hem Zeyneb'in, hem de aile reisinin seçiminin önüne geçti. Evlilik iyi yürümüyordu. Zeyd, koruyucusu olan Hz. Peygamber'in iradesiyle ters düşerek boşanmak istemiyordu. Ama sık sık Zeyneb'in karakterinden ve kendisine karşı tutumundan yakınıyordu. Hz. Muhammed, zaman zaman evlerine, aralarını bulmaya gider ve Zeyd'e sabır tavsiye ederdi. Bir gün yine evlerine gitmişti. Zeyd evde yoktu. Zeyneb, zaferan sürülmüş ev içi giysileriyle bulunuyordu ve perde arkasından Hz. Peygamber'e kocasının evde olmadığını söyledi. Hz. Peygamber, şüphesiz ki, içinden, Zeyd'in bir köle kadınla olan mutlu evliliğini ve gururlanacak derecede güzel olan Zeyneb ile mutsuz evliliğini karşılaştırarak "Kalpleri hâlden hâle değiştiren Allah her türlü eksiklikten aşkındır." diye mırıldanarak evine döndü. O andan itibaren, Hz. Peygamber, Zeyd'e evliliğini sürdürmeyi öğütlerken, birincisinden çok daha zor olan ikinci bir reform yapmayı içinden düşünüyordu. Bu reform, evlatlıkların statüsüne bağlanan yanlış anlayışları ortadan kaldırmaktı. Hz. Peygamber bir vesilenin meydana gelmesini bekliyordu. Zeyd sonunda Zeynep'le boşanmaya karar verdi. Artık olmuş bitmiş bu gerçek karşısında Hz. Peygamber, Zeyneb'i eş olarak aldı. Tarihi şart ve bağlantılarından koparılmış bir olayı bahane ederek, vahyin Hz. Peygamber'in arzusuna göre indiğini söylemek kolay sanılabilir. Oysa, az ileride (âyet 50-52) ve daha başka yerlerde vahyin kendi arzusunun tersi istikametinde indiği de görülecektir.

1 Hz. Peygamber'in bütün erkek çocukları küçük yaşlarda, hatta Hicretten önce ölmüşlerdi. Medine'ye geldiğinde yalnızca kız çocukları vardı. O bir -hatta iki- erkek çocuk evlat edinmişti. Ama yakın akrabalar arasında evliliği yasaklayan yasanın, evlilikten doğan öz evlada uygulandığı gibi, artık bundan böyle evlatlıklara da uygulanması ortadan kalkmıştı.

2 Peygamberlerin mührü, sonuncusu, ondan sonra artık yeni elçiler gelmeyecektir, onun öğretimi bütün zamanlar için geçerli olacaktır.

3 Onlara edilecek iltifat veya onların edecekleri iltifat.

4 "Selâm", bilinen normal "selâm"dır.

47. Ve inananlara, kendileri için, Rab'lerinden büyük bir lütuf olduğunu muştula.
48. Ve inkârcılara ve ikiyüzlülere uyma, eziyetlerine aldırma; [1] Allah'a güven, güvenilecek olarak Allah yeter!
49. Ey inananlar! İnanan kadınları nikahlayıp sonra ilişkide bulunmadan boşadığınızda, sizin onlar üzerinde iddet sayma [2] hakkınız yoktur. Öyleyse, onlara bir miktar mal verin ve onları, güzellikle salıverin.
50. Ey Peygamber! Evet, onur karşılıklarını verdiğin eşleri, sana helal kıldık; Allah'ın sana ganimet olarak verdiği elinin altındaki kadın köleleri de; seninle birlikte hicret eden amca kızlarını ve halalarının kızlarını ve dayı kızlarını ve teyzelerinin kızlarını da ve sonra, kendisini peygambere bağışlayan inanan kadını da [3] eğer peygamber kendisiyle nikahlanmak isterse; -inananlara değil, sana özel olarak.- Onlara, eşleri ve ellerinin altındaki köleler hakkında neyi farz kıldığımızı elbette biliriz; -sana karşı güçlük olmasın diye.- Ve Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir. [4]
51. Onlardan istediğini geriye bırakır, istediğini yanına alabilirsin. Ve uzaklaştırdıklarından istediğini yeniden yanına almanda, senin için bir sakınca yoktur; bu, onların gözlerinin aydın olmasını, üzülmemelerini, hepsine verdiğin şeylere hoşnut olmalarını daha iyi sağlar. Allah kalplerinizde olanı bilir. Ve Allah bilendir, sabırlıdır.
52. Bundan böyle, kadınlar sana helâl değildir, güzellikleri hoşuna gitse bile, onları eşlerle değiştirmen de -elinin altındaki köleler dışında,- ve Allah her şeyi gözetleyendir. [5]

---

1 Bir peygamber muhaliflerini bağışlamalı ve ancak kendi görevini yerine getirmeyi düşünmelidir.

2 "İddet sayma", evlenmeden önce bir süre bekleme.

3 Hangi Müslüman hanım, inandığı peygamberinin eşi, "inananların annesi" olmak istemez? İşte sosyal âdetlerin bu küçük rahatlığı bundandır. Ama Hz. Peygamber'in hayatında bu türden bir uygulama olmamıştır. Sayılan yakın akrabalarından da bu şekilde aldığı olmamıştır. Zaten hangi yakın akrabalarla evlenilebileceği belirtilmiştir. Belirtmek gerekir ki, Hıristiyan Kilisesinin izin vermediği, amca ve dayı çocuklarıyla da evlenilebilir.

4 Bkz. âyet 52 ve notu. Âyet, gerek Hz. Peygamber'in, gerekse herhangi bir Müslüman'ın evlenebileceği kadınların bir listesini vermektedir. (Evlenilmesi yasak olan kadınların bir listesi ise 4/Nisâ, 23-25'te verilmişti.)

5 Bu âyet, Hz. Muhammed'in biyografisi açısından önemlidir. İslâm öncesi Arabistan'ında evlilik sınırlaması akrabalık derecesi noktasında olup evlenilecek kadın sayısıyla ilgili değildi. 50. âyet, İslâm'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber ile ilgili bu durumu düzenliyor. Daha sonra ise, evlenilecek eşlerinin sayısını dört ile sınırlayan yasa geldi. (Bkz. 4/Nisâ, 3). O sırada, Hz. Peygamber'in, müfessir Mukatil ve başkalarının belirttiği gibi, daha önce aldığı dokuz hanımı vardı. Bu sûrenin 6. âyeti, Hz. Peygamber'in boşadığı bir hanımı diğer inananlara yasaklamasından hareketle, Hz. Muhammed, önce bunların bir kısmına kendi tercihleriyle boşanabileceklerini ve nafakalarını kendisinin temin edeceğini önermiş (Bkz. âyet 28) ama hiçbiri bunu istememiştir. Peygamber'in eşi ve inananların annesi olma özelliğinden nasıl vazgeçerlerdi ki? O zaman Hz. Muhammed, mümkün olan tek seçeneğe (Bkz. âyet 51) başvurdu. O da, hepsini yanında tutmakla birlikte karı koca ilişkisini bunlardan yalnızca dört

§7. 53. Ey inananlar! Peygamber'in evlerine, -zamanını gözetlemeksizin- bir yemeğe çağrılmadıkça girmeyin. Ama çağrılırsanız, o zaman girin. Sonra, yemeği yiyince, hemen dağılın. Söyleşmeye dalmayın. Bu durumunuz Peygamber'i üzüyor, o da sizden utanıyor; [1] oysa Allah, gerçeği söylemekten utanmaz. Ve onun kadınlarından bir şey isteyeceğinizde, onu perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Ve sizin, ne Allah'ın Elçisi'ni üzmeniz ve ne de kendisinden sonra, onun [2] eşlerini nikâhlamanız, hiçbir zaman, uygun değildir. Bu, Allah yanında büyük bir kötülüktür.

54. Bir şeyi açıklasanız da gizleseniz de Allah, evet, her şeyi bilendir.

55. Onlara babaları, oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınları [3] ve ellerinin sahip oldukları [4] hakkında bir sakınca yoktur. [5] Allah'tan sakının. Evet, Allah, her şeye tanıktır.

56. Evet, Allah ve melekleri Peygamber'in üzerine kanat gererler. Ey inananlar! Siz de onun üzerine kanat gerin ve tam bir içtenlikle selâmlayın. [6]

57. Evet, Allah'ı ve Elçi'sini incitenlere, Allah, bu dünyada da ötekinde de lânet etmiştir; onlara, alçaltıcı bir ceza hazırlamıştır.

58. Ve inanan erkekleri ve inanan kadınları, yapmadıkları bir şeyden ötürü incitenler, büyük bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

§8. 59. Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına, üzerlerine büyük örtülerini örtmelerini söyle. Böylece onlar, hemen tanınırlar ve incitilmezler. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir. [7]

60. İkiyüzlüler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve Medine'de kötü haberler yayanlar, eğer bundan vazgeçmezlerse, elbette seni, onlara musallat edeceğiz. Sonra orada, sana, ancak çok az bir zaman komşuluk edecekler. [8]

61. Bunlar lânetlenmişlerdir. Nerede bulunurlarsa bulunsunlar, yakalanacak ve mutlaka öldürülecekler:

---

tanesiyle sürdürmekti. Ama zaman zaman bunlardan birinin durumunu diğeriyle değiştirirdi, kendi hâline bırakılanlar "kederlenmesinler" diye. Şimdi de, bu uygulamasından vazgeçmesine ilişkin buyruk gelmiştir (âyet 52). Hz. Muhammed hiçbir zaman kendisini, sahabelerine bildirdiği yasaların üstünde görmemiştir.

1 Hz. Peygamber'in evi çok küçüktü. İnananlar ise, orada bulunmaya çok istekliydiler. Hz. Peygamber bizzat bu duruma işaret etmekten çekiniyordu. Bunu onlara Allah hatırlatıyor.

2 Hz. Peygamber'in.

3 "Kadınları", hanım dostları, kadın hizmetçileri vs. Bu, perde arkasına çekilme gerekliliğinin (âyet 53) istisnasıdır.

4 Harfi harfine: "Sağ ellerinin sahip oldukları" şeklinde olup köle ve cariyeler demektir.

5 Peygamber'in hanımlarına, dolayısıyla diğer Müslüman hanımlara da, sayılan kimseler yanında açılmalarında...

6 Bireysel ve toplu olarak kanat germenin ve selâmın yöntemi 93/Duha, 11'de anılmıştır.

7 Bkz. 24/Nur, 31. Karşılaştır: Korintoslulara Mektup, I, XI, 5-6.

8 Medine'de bazı gayri Müslimler, birtakım hayalî aşk şiirleri yazarak Hz. Peygamber'in yakınlarının isimlerine de üstü kapalı biçimde ve sinsice göndermeler yapıyorlardı. Bu açıkça bir ahlâksızlıktı. Ama yasa bunları cezalandıramıyordu. Çünkü, tek bir isim, işaret edilen kadını belirlemek için yeterli değildi.

62. Allah'ın daha öncekilere uygulaması böyleydi; Allah'ın uygulamasında aslâ bir değişiklik bulamayacaksın.
63. İnsanlar sana, Belirlenmiş Vakit konusunda soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Allah katındadır." Ve sana kim söylüyor? [1] Belki de Belirlenmiş Vakit yakındır. [2]
64. Evet, Allah, inkârcılara lânet etmiş ve onlara bir Saîr-Ateş [3] hazırlamıştır;
65. orada temelli kalacaklar ve ne bir koruyucu ne de bir yardımcı bulacaklar.
66. Yüzleri, yukarıdan aşağıya ateşe doğru çevrildiği gün "Yazık bize! Keşke Allah'a boyun eğseydik ve Elçi'ye boyun eğseydik!" diyecekler.
67. Ve diyecekler: "Rabb'imiz! Biz yöneticilerimize ve büyüklerimize uyduk ama onlar, bizi yoldan saptırdılar.
68. "Rabb'imiz! Onlara iki kat ceza ver, onları büyük bir lânete uğrat."
69. Ey inananlar! Siz de Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın, sonra Allah, söylediklerinden onu temize çıkardı: [4] O, Allah katında değerli bir kişiydi!
70. Ey inananlar! Allah'tan sakının ve doğru söz söyleyin,
71. ki Allah, işlerinizi iyileştirsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim, Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerse, elbette, büyük bir kurtuluşa ermiş olur.
72. Evet biz, emaneti göklere, yere ve dağlara önerdik de onlar, -bunu taşımayı reddettiler ve ondan çekindiler, oysa insan, onu taşıdı; evet o çok hâin, çok bilgisizdir,- [5]
73. Allah, ikiyüzlü erkekleri ve ikiyüzlü kadınları, tanrılar uyduran erkekleri ve tanrılar uyduran kadınları cezalandırsın ve Allah, inanan erkeklerin ve inanan kadınların tövbelerini kabul etsin diye. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir. [6]

---

1 Harfi harfine: Sana kim bildiriyor?

2 Bkz.7/A'raf, 187; 79/Nâziat, 42.
Âyette, "es-Sa'a" olarak geçen ifade, az önce sözü edilen savaş anlamında değil, Yargı ve Hesâp Günü anlamındadır. Bu ifade sık sık bu anlamda kullanılmıştır. Ayrıca bkz. 27/Neml, 65.

3 "Saîr.": Alevlendirilmiş. Cehennem'in isimlerinden biri.

4 Buharî ve diğer kaynakların belirttiklerine göre, Yahudiler herkesin gözü önünde çıplak olarak yıkanıyorlardı. Hz. Musa öyle yıkanmıyordu. Bazıları, Hz. Musa'nın saklamak istediği bir hastalığının bulunduğunu düşünüyorlardı. Allah, mucizevî bir şekilde, durumun böyle olmadığını, Hz. Musa'nın, sağduyusu nedeniyle başkalarının önünde soyunmadığını kanıtlamıştır.

5 Bu âyet, İslâm mutasavvıflarınca önemli bir literatürün meydana getirilmesine vesile olmuştur. Diğer varlıklardan farklı olarak insana yüklenen bu tanrısal emanetin, kendisini diğer varlıklardan ayıran ve onu yaptıklarından sorumlu kılan akıl olması muhtemeldir. Bütün varlıklardan yalnızca insan, akıl ağacını kabul etmeye cesaret etmiştir. (Bkz. Yaratılış, II, 25; III, 7.) Bazen bunun, 'insanın eylemlerinin Allah tarafından önceden belirlenmesine karşın bunlardan sorumlu tutulması' olabileceğini düşünüyorum. Bütün varlıklardan, yalnızca insan böyle olmasını kabul etmiştir. Çamurdan yaratılmış, bir hâin ve bilgisiz varlığın bu tutumu Allah'ı öylesine hoşnut etmiş ki, onu meleklerden bile üstün kılmıştır.

6 Bu âyet, 71. âyetle bağlantılı gibi görünüyor. 72. âyet ise, görevimizi bize hatırlatmak için açılmış bir parantez niteliğindedir.

Sûre 34

Sebe

Sûre, adını 15. âyetten almıştır. 6. âyet dışında Hicretten Önce 58. sırada inmiştir, 54 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Övgü Allaha ki göklerde ve yerde ne varsa O'na aittir. Ve övgü öteki dünyada da O'nadır. Ve O, bilgedir, haberdardır.

2. Yere gireni ve oradan çıkanı ve gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Ve O, merhametlidir, bağışlayıcıdır.

3. İnkârcılar, "Belirlenmiş Vakit [1] bize gelmeyecektir" diyorlar. De ki: "Ama and olsun Rabb'ime, evet! Hiç kuşkusuz, o size gelecektir. And olsun gaybı bilene! Göklerde ve yerde zerre ağırlığınca bir şey [2] bile O'ndan kaçmaz. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü yoktur ki apaçık Kitap'ta [3] bulunmasın."

4. Ki inanan ve iyi işler yapanları ödüllendirsin. İşte onlar için bir bağışlanma ve üstün bir pay vardır.

5. Ve delillerimiz hakkında, bizi [4] güçsüz bırakmak için büyük çaba gösterenlere gelince, işte onlara en kötüsünden, can yakıcı bir ceza vardır.

6. Ve kendilerine ilim verilenler, Rabb'inden sana indirilenin gerçek olduğunu, güçlü ve övgüye değer olanın yoluna ilettiğini bilirler.

7. Ve inkârcılar, derler ki: "Size, parça parça olup dağıldıktan sonra, kuşkusuz yeniden yaratılacağınızı haber verecek bir adamı göstermemizi ister misiniz?

8. "Allah'a karşı bir yalan mı uyduruyor? Yoksa kendisinde delilik mi var?" Hayır ama öteki dünyaya inanmayanlar, ceza ve uzak bir sapkınlık içindedirler.

9. Ne! Önlerinde ve arkalarında olan göğü ve yeri görmüyorlar mı? Dilersek, onları yere batırırız veya üzerlerine gökten parçalar düşürürüz. Bunda, yönelen [5] her kul için, gerçekten, bir delil vardır.

§2. 10. Hiç kuşkusuz, Davud'a tarafımızdan bir lütufta bulunduk: "Ey dağlar! Onun eşliğinde yankılanın!" Kuşlar için de aynı. Ve onun için, demiri yumuşattık, [6]

11. bununla: "Mükemmel zırhlar imal et ve halkalarını iyi ölç" [7] -ve iyi iş yapın. Evet, yaptıklarınızı görürüm.-

---

1 Belirlenmiş Vakit, dünyanın sonu ve Yargı Günü demektir.

2 "Bir şey" ifadesi, metinde yer almamaktadır.

3 Tanrısal ilim ve belirleme kitabı. Karışlaştırın: 3/Âl-i İmran, 7.

4 Metinde, "bizi" kelimesi yer almamaktadır. Kur'an'da bu mutlak anlamdaki ifadeye sık sık rastlanır.

5 Allah'a yönelen.

6 Karşılaştırın: Mezmurlar, XCVI, 11-12; XCVII, 5; CXIV, 4 vs.

7 Davud, zırhları icat eden kişi kabul edilir. Bkz. 21/Enbiyâ, 80.

12. Ve sabah gidişi bir aylık yol,[1] akşam dönüşü de bir aylık yol olan rüzgârı, Süleyman'ın emrine verdik. Ve onun için, bakır çeşmesini akıttık. Rabb'inin izniyle, elinin altında cinler çalışırdı. Onlar arasında buyruğumuzdan çıkan olsaydı ona, Saîr -Cehennem'in[2] cezasını tattırırdık.
13. Onlar, o ne dilerse onu yaparlardı; tapınaklar ve heykeller, büyük havuzlara benzer çanaklar ve sabit kazanlar. "Ey Davud ailesi, şükürle iş yapın!" Kullarımdan şükredenler pek azdır.
14. Sonra, Süleyman'ın ölümüne karar verdiğimiz zaman, ancak değneğini kemiren "yer yaratığı"[3] onun ölümünü, onlara haber verdi. Sonra o, yere düşünce, cinler, iyice anladılar ki, eğer gaybı bilmiş olsalardı, o alçaltıcı ceza içinde kalmazlardı.
15. -Hiç kuşkusuz, Sebeliler için, ülkelerinde bir delil vardı: Biri sağda, diğeri solda iki bahçe:-[4] "Rabb'inizin verdiğinden[5] yiyin ve O'na şükredin: Güzel memleket ve bağışlayıcı Rab!"
16. Ama onlar, yüz çevirdiler. Bunun üzerine, biz de onlara karşı baraj selini[6] gönderdik ve onların bahçelerini, acı meyveli ılgın ve birkaç da sedir bulunan iki bahçeye çevirdik.
17. İşte, inkârları yüzünden onları, böyle cezalandırdık! Biz, büyük inkârcıdan başkasına ceza mı veririz?
18. Ve onlarla, içlerini bereketli kıldığımız kentler arasında, kolayca görünen kasabalar var etmiştik ve bunlar arasında mesafeyi ölçmüştük:[7] "Oralarda geceleri

---

1 Hayvan sırtında gidildiği takdirde. Karşılaştırın: 21/Enbiyâ, 81-82; I. Krallar, VII, Bu son kaynakta, Hz. Süleyman'ın işleri gerçekten insan üstü bir varlıkmış gibi anlatılmıştır.

2 "Saîr", Cehennem'in bir adıdır.

3 "Yer yaratığı." Geleneğe göre, bu yaratıktan maksat, kemirgen beyaz karıncadır (termit). Bu hayvan, namazda iken vefat eden Hz. Süleyman'ın cesedinin dayandığı değneği kemirmiştir. Vefatından sonra, bu şekilde, değneğine dayanmış olarak ayakta kaldığı süre boyunca, emri altındaki cinler onu hayatta sanarak, onun için yaptıkları işlerine devam edip (küçük düşüren ceza) bitirmişler. Vefatından ise, ancak Hz. Süleyman yere düştükten sonra haberdar olmuşlardır ki, bu da onların gayba dair hiçbir şey bilmediklerinin kanıtıdır.

4 Sebe bölgesi, önemli bir vâdi ile beslenmekteydi. Hıristiyanlık döneminden epey önce, orada bir baraj inşâ edilmiş ve memleketin önemli bir kısmı sulanmaktaydı. Suyun iki kıyısında aralıksız çiftlikler ve bahçeler uzayıp gidiyordu.

5 Harfi harfine: Rabb'inizin rızkından... Bu sözü söyleyen, kendilerine gönderilmiş peygamberleriydi.

6 "Baraj selini..." Söz konusu baraj birkaç kez yıkılmış ve yeniden inşâ edilmiştir. İbn Habîb'e ait el-Muhabber'e göre, birinci yıkılışı Roma İmparatoru Daykiyus (Dèce, ölümü: 251) dönemine rastlar. İkinci yıkılışı İslâm'ın doğuşundan az önceki bir tarihtedir. Nitekim, bunun yeniden inşasından söz eden Kral Ebrehe'nin anıları da bunu göstermektedir. Son inşâ ise, 1986'ya rastlar ki, bir Türk mühendis tarafından gerçekleştirilmiştir (Bkz. Le Monde, Paris, 4-5 Ocak 1987, s. 2). Uzunluğu 760 m. yüksekliği ise 39 metredir. 400 milyon metreküp su kapasitesine sahiptir.

7 Bu yıkılan memleketle bereketli kılınan memleket arasında rahat bir yol uzanmaktadır. Kısa aralıklarla yerleşim birimleri bulunmakta ve buralarda konaklama kolay olmaktadır. O insanlar

ve gündüzleri, güven içinde gezin."

19. Sonra, "Rabb'imiz! Konaklarımız arasındaki mesafeyi uzat!" dediler ve kendilerine zulmettiler. Biz de onları, konuşma konusu yaptık ve darmadağın ettik. Gerçekten bunlarda, çok sabredip şükreden kimseler için, deliller vardır.
20. Ve İblis, hiç kuşkusuz, onlar hakkındaki düşüncesini gerçekleştirdi; onlar, inanan bir topluluk dışında, ona uydular.
21. Ve onlar üzerinde hiçbir gücü yoktu. Ancak biz, öteki dünyaya inananı, ondan kuşku duyandan ayırıp bilmek istedik. [1] Bununla birlikte Rabb'in, her şeyin koruyucusudur.

§3. 22. De ki: "Allah'ın dışında tanrı diye iddia ettiklerinizi çağırın! Onlar, ne göklerde ne de yerde zerre kadar bir şeye sahip değildirler. [2] İkisinde de Allah'a [3] hiçbir ortaklıkları yoktur. O'nun, onlardan bir yardımcısı da yoktur."

23. Ve O'nun katında aracılık, yalnız izin verdiği kimse için bir yarar sağlar. Sonunda, kalplerinden korku giderilince, "Rabb'iniz ne söyledi?" denilecek; [4] onlar da "Gerçek'i!" diyecekler. Zaten O, aşkındır, büyüktür!
24. De ki: "Göklerden ve yerden sizi besleyen kimdir?" De ki: "Allah! Öyleyse, doğru yolda veya apaçık bir sapkınlıkta olan biz miyiz yoksa siz misiniz?"
25. De ki: "Bizim işleyeceğimiz suçlardan, siz sorumlu olmayacaksınız ve sizin yaptıklarınızdan da biz sorumlu olmayacağız."
26. De ki: "Rabb'imiz, hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda gerçekle hüküm verecektir. Büyük hüküm verici ve bilen O'dur."
27. De ki: "Ona ortaklar yaptığınız varlıkları bana gösterin! Hayır, hayır! Ama O, Allah güçlüdür, bilgedir."
28. Ve seni ancak, bütün insanlara duyurucu ve uyarıcı olarak gönderdik ama insanların çoğu bilmez. [5]
29. Ve "Doğru sözlü iseniz, bu söz, ne zaman-dır?" derler.
30. De ki: "Size, bir gün belirlenmiştir. Ondan, ne bir saat geri kalabilir ne de ileri geçebilirsiniz!"

§4. 31. Ve inkârcılar "Ne bu Kur'an'a ne de ondan öncekilere [6] inanacağız" derler. Ve hâinleri, Rab'lerinin huzurunda dikilmiş olduklarında, suçu birbirine atıp dururken bir görsen! Güçsüz sayılanlar, büyüklük taslayanlara, "Siz olmasaydınız, biz kesinlikle inanacaktık" diyecekler.

---

ise (bkz. âyet 19), uzun ve maceralı yolculukları tercih etmişlerdir: Belki de yalnızca kırlara kaçmak için.

1 Harfi harfine: Âhirete inananı kuşkuda (kalandan) olandan ayırt edip bilmemiz için hariç...

2 "Şey" kelimesi metinde yoktur. Harfi harfine: İkisinde de (gök ve yer).

3 "Allah" kelimesi metinde yoktur.

4 "Denilecek." Yani, ölmesi gerekenlerin canını almakla görevli melekler diyecekler.

5 Bu âyet, İslâm çağrısının evrenselliğini gösteriyor. Bkz. 62/Cuma, 3'ün notu.

6 "Ne de ondan öncekilere": (Muhammed'den öncekilere.) Diriliş konusunda Hz. Peygamber'e gönderilen vahye veya önceki peygamberlerin kitaplarına.

32. Büyüklük taslayanlar, güçsüz sayılanlara, "Size yol gösterme geldikten sonra, sizi, ondan biz mi alıkoyduk? Hayır, kendiniz suçluydunuz!" diyecekler.
33. Ve güçsüz sayılanlar da büyüklük taslayanlara, "Hayır, siz bize Allah'ı inkâr etmemizi ve O'na ortaklar koşmamızı emrettiğinizde, bu daha çok gecenin ve gündüzün planıdır!" diyecekler. [1] Cezayı gördüklerinde, içten içe pişmanlık duyacaklar. İnkârcıların boyunlarına, demir halkalar vuracağız. Ne? Yaptıklarından başka bir şeyle mi cezalandırılıyorlar? [2]
34. Ve hangi kente bir uyarıcı göndermişsek, oranın konfor içinde yaşayan kişileri, mutlaka, "Evet, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" demişlerdir.
35. Ve yine, [3] "Biz, malları ve çocukları daha çok kimseleriz, cezalandırılacak da değiliz" demişlerdir. [4]
36. De ki: "Kuşkusuz ki Rabb'im, payı dilediğine genişletir ve bir ölçüye göre de verir ama insanların çoğu bilmez."

§5. 37. Sizi, bize yaklaştıracak olan ne mallarınız ne de evlatlarınızdır; [5] yalnız, inanıp iyi iş yapan kimselerin, evet, işte yaptıkları için, karşılıkları iki mislidir; işte onlar, yüksek katlarda, [6] güven içinde olacaklardır.
38. Ve delillerimiz hakkında bizi güçsüz bırakmaya [7] çalışanlara gelince, işte onlar, cezaya sunulacaklardır.
39. De ki: "Evet Rabb'im, kullarından dilediğine payı genişletir de, ona bir ölçüye göre de verir. Siz neyi bağışlarsanız O, onun yerini dolduracaktır. O paylaştırıcıların en iyisidir."
40. Ve o gün, onların hepsini toplayacak! Sonra meleklere, "Size tapanlar bunlar mı?" diyecektir. [8]
41. Melekler, "Münezzehsin! Onlara karşı bizim koruyucumuz sensin! Hayır ama onlar, cinlere tapıyorlardı. Çoğu, onlara inanıyorlardı" diyecekler. [9]
42. O gün, birbirinize ne yarar ne de zarar vermeye gücünüz yeter. Hâinlere, "Tadın o yalanladığınız Ateş'in cezasını!" diyeceğiz.

---

1 Biraz kapalı bir ifade biçimi ki bilerek muhafaza ediyoruz. Burada güçlülerin planının söz konusu olduğu kanıtlanmamıştır: Bu hayatın gerçek değerleri konusunda aldatan zamanın, gecenin ve gündüzün planı da olabilir. Doğu dillerinde "gündüzlerin ve gecelerin art arda gelmesi" zamanı belirlemeye ve bir anlam genişlemesiyle de insan gücünü aşan kaderi belirlemeye yarar. Kısacası talihsizliği..

2 Burada konuşan Allah'tır.

3 Harfi harfine: Ve diyorlardı.

4 Harfi harfine: Biz senden daha zenginiz, gerçekten de cezalandırılmayacağız.

5 Belki de bu ifade, Brahmanistlerin bazı inançlarına işaret etmektedir ki bunlara göre, dünyada erkek çocukları olmayanlara öteki dünyada mutluluk yoktur. (Çocuk sahibi olamama durumunda erkek çocuk evlat edinmeleri de bundan ileri gelmektedir.)

6 Cennet'in yüksek köşklerinde.

7 Bkz. âyet 5'in notu.

8 "Allah'ın kızları" oldukları ileri sürülerek tapılan melekler hakkında bkz. 16/Nahl, 57.

9 Karşılaştırın: 29/Ankebût, 25'in notu.

43. Ve âyetlerimiz, onlara deliller olarak okunduğunda, "Bu, [1] ancak sizi babalarınızın taptıklarından vazgeçirmek isteyen bir adamdır" derler. "Ve bu, uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir!" [2] derler. Gerçek, inkârcılara geldiğinde, onun için, "Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir!" derler.
44. Oysa biz, onlara okuyup inceleyecekleri bir kitap vermedik ve senden önce de onlara, bir uyarıcı göndermedik. [3]
45. Kendilerinden öncekiler de yalanlamışlardı; oysa bunlar, [4] onlara verdiklerimizin [5] onda birine bile erişememişlerdir. Böyleyken elçilerimi yalanlamışlardı; sonra, nasıl bir ret benimki!

§6. 46. De ki: "Size tek bir öğüdüm vardır: Allah için, ikişer ikişer ve tek tek ayağa kalkın, sonra düşünün! Arkadaşınızda cin yoktur. [6] O, yalnızca çetin bir ceza karşısında, sizi uyarmaktadır."
47. De ki: "Evet, sizden bir karşılık istiyorsam, o sizin içindir; [7] benim karşılığım Allah'a aittir. O, her şeye tanıktır."
48. De ki: "Evet, Rabb'im, gerçeği ortaya koyar. O, gaybları çok iyi bilir."
49. De ki: "Gerçek geldi; bununla birlikte yanlış ne başlatabilir ne de yenileyebilir." [8]
50. De ki: "Eğer saparsam, ancak kendi zararıma sapmış olurum. Oysa, doğru yolda olursam, bu Rabb'imin bana vahyetmesi sayesindedir. Evet O, hep duyandır, yakındır."
51. Dehşete kapıldıklarında -artık kurtuluş da yoktur- ve yakın bir yerden yakalandıklarında, onları bir görsen!
52. O zaman, "Ona inandık!" diyecekler ama uzaktan ona ulaşmak nasıl mümkün olur? [9]
53. Oysa, daha önce onu inkâr ediyorlardı? Uzaktan, gayba atıyorlardı.
54. Artık, daha önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına engel konulacaktır. Gerçekten onlar, kendilerini kararsızlığa götüren bir kuşku içinde kaldılar.

---

1 Muhammed.
2 Bu Kur'an, uydurulup yalan yere Allah'a isnad edilen bir kitaptan başka bir şey değildir.
3 Bkz. 11/Hud, 49; 28/Kasas, 46; 32/Secde, 3. Yani, biz Mekkelilere, senden önce, İsmail'den beri bir uyarıcı göndermedik. Bu âyet, İslâm öncesi Mekke tarihi açısından ilginçtir.
4 Mekkeliler.
5 Mekkelilerden öncekilere verdiğimiz maddi zenginliğin.
6 Muhammed, iddia edildiği gibi hiç de cinlenmiş değildir.
7 O sizin doğru yola gelmenizdir.
8 Yaratmayı. Bkz. 10/Yunus, 4 ve notu.
9 Dünya, öteki dünyadan uzak olacaktır.

Sûre 35
Fâtır veya **Melâike**

Sûrenin her iki ismi de, 1. âyetten alınmıştır. Hicretten Önce 43. sırada inmiştir, 45 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Övgü, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler olarak belirleyen Allah'a. Yaratılışa dilediği şeyi ekler. Evet, Allah'ın her şeye gücü yeter.

2. Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti, önleyebilecek yoktur. O'nun önlediğini, O'ndan sonra salıverecek de yoktur. Ve O, güçlüdür, bilgedir.

3. Ey insanlar! Allah'ın size olan iyiliğini hatırlayın; sizi gökten ve yerden besleyen Allah'tan başka bir yaratan mı vardır? O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl oluyor da tersine döndürülürsünüz!

4. Ve eğer seni yalanlıyorlarsa elbette, senden önce de nice elçi yalanlanmıştı. Oysa işler, Allah'a döndürülür.

5. Ey insanlar! Allah'ın söz verdiği gerçektir; şimdiki hayat sizi aldatmasın ve aldatıcı, sizi Allah konusunda aldatmasın.

6. Evet, Şeytan, sizin için bir düşmandır; öyleyse, siz de onu düşman edinin; o, kendi yandaşlarını, ancak Saîr-Cehennem'in [1] sakini olmaya çağırır.

7. İnkârcılar için, çetin bir ceza var; oysa, inananlara ve iyi işler yapanlara, bağışlanma ve büyük bir karşılık vardır.

§2. 8. Ne! Kötü işi kendisine güzel gösterilip de onu güzel gören kimse... Ama Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Öyleyse, onlara üzülerek kendini yıpratma. [2] Evet, Allah, işlediklerini gerçekten bilir.

9. Ve Allah, rüzgârları gönderendir; daha sonra, bir bulutu yukarı kaldırırlar, biz onu, ölü bir yere doğru iteriz; sonra onunla, toprağı, ölümünden sonra diriltiriz. İşte, öldükten sonra diriliş de böyledir! [3]

10. Kim güç istiyorsa... Ama güç, bütünüyle Allah'ındır. Güzel söz O'na yükselir. Ve iyi işe gelince, O, onu da yukarı yükseltir. Ve kötülük planlarını yapanlara gelince, işte onlar için, çetin bir ceza vardır. Oysa, onların planları boşa çıkar.

11. Allah sizi topraktan, sonra spermden yarattı, sonra da sizi çiftler hâlinde belirledi. O'nun bilgisi olmadan bir dişi, ne gebe kalır ne de doğurur. Birinin ömrünün

1 "Saîr"; Cehennemlerden birinin adıdır.
2 Ey Muhammed.
3 Âyette, 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.

uzatılması da ömrünün azaltılması da mutlaka Kitap'tadır.[1] Bu, Allah'a gerçekten kolaydır!

12. İki su[2] bir değildir: -Bu serin, tatlı, hoş içimli; şu ise tuzlu, acı,- oysa, her birinden de taze bir et[3] yersiniz ve taktığınız bir süs eşyası çıkarırsınız.[4] Allah'ın lütfunu aramanız için, gemilerin onu yara yara gittiğini görürsün ve belki şükredersiniz![5]
13. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar; Güneş ve Ay'ı buyruk altına almıştır ki her biri, belirlenmiş bir süreye doğru[6] akıp gider. İşte bu, Rabb'iniz Allah'tır, krallık yalnızca O'nundur, O'nun dışında yalvardıklarınız, bir hurma çekirdeğinin zarına bile sahip değillerdir.
14. Onları çağırırsanız,[7] çağrınızı duymazlar ve duymuş olsalar bile, size cevap veremezler ama Diriliş Günü, sizin ortak koşmanızı inkâr edecekler. Her şeyden haberdar olan gibi, sana[8] kimse haber veremez!

§3. 15. Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız, oysa Allah, O, her şeye karşı zengindir, övgüye değer olandır.

16. Dilerse sizi yok eder ve yeni bir toplum getirir.
17. Bu, Allah'a hiç güç değildir!
18. Oysa, hiçbir taşıyıcı, diğerinin yükünü taşımaz. Ve yükü ağır kimse, onun taşınmasını istese, yakını bile olsa, yükünden bir şey taşımaz.[9] Sen[10] ancak, görmediği hâlde Rab'lerinden korkanları ve namazı kılanları uyarabilirsin. Kim arınırsa, ancak kendisi için arınmış olur; oysa nihaî dönüş, ancak Allah'adır.
19. Ve kör ile gören eşit değildir,
20. karanlıklar ile ışık da,
21. gölge ile kızgın sıcak da.
22. Diriler ve ölüler de eşit değildir. Evet, Allah, dilediği kimseye duyurur; oysa sen, kabirlerdeki kimselere aslâ duyuramazsın.
23. Sen, yalnızca bir uyarıcısın.
24. Evet, biz seni, duyurucu ve uyarıcı olarak, gerçekle gönderdik. Geçmiş hiçbir

---

1 Allah önceden belirlemiştir.
2 "İki su", yani, deniz ve nehir.
3 Balık eti.
4 Harfi harfine: Süs eşyası çıkarmaya çalışın (inci, sedef, mercan vs.).
5 O'nun lütfunu. Lütfuyla verdiği zenginlikleri... Yeniden deniz yolculuğu hatırlatılmaktadır.
6 Yapay uydular, yıldız ve gezegenlerin gerek kendi eksenleri, gerekse yörüngeleri üzerindeki dönüş ve hareketleri gerçekleştirirken bağlı oldukları yasaları bize daha iyi anlatmakta ve belirli bir sürenin bitmesiyle bunların düştüklerini göstermektedir. Bkz. 31/Lokman, 29.
7 "Onları çağırırsanız", ey inkârcılar.
8 Ey Muhammed!
9 "Taşımaz." Harfi harfine: O ondan taşımayacak. Bkz. 17/İsrâ, 15
10 Ey Muhammed!

toplum yoktur ki içinde bir uyarıcı bulunmasın.

25. Ve eğer seni yalanlıyorlarsa, peki, onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Oysa, elçileri onlara delilleri, yazılı belgeleri ve aydınlatıcı Kitab'ı [1] getirmişlerdi:
26. Sonra, inkârcıları yakaladım. Ve nasıl bir ret benimki!
27. Görmedin mi, gerçekten Allah, gökten su indirdi? Onunla renkleri çeşit çeşit ürünler çıkartıyoruz; [2] dağlarda da beyaz ve kırmızı, değişik renklerde ve karga karası yollar vardır.
28. İnsanlardan, diğer canlı varlıklardan ve davarlardan da böyle türlü türlü renkte [3] olanlar vardır. Kulları arasında Allah'tan, ancak bilginler sakınır. Evet, Allah güçlüdür, bağışlayıcıdır.
29. Evet, Allah'ın Kitabı'nı okuyanlar, namazı kılanlar, kendilerine verdiklerimizden gizli ve açık bağışta bulunanlar, aslâ zarara uğramayacak bir alış veriş umarlar, [4]
30. Allah onlara, karşılıklarını bol bol verecek ve lütfuyla daha da arttıracak. [5] Evet O, bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir.
31. Ve Kitap'tan sana vahyettiğimiz, kendinden öncekileri [6] doğrulayıcı olarak gerçeğin kendisidir. Allah, kullarından haberdardır, evet, elbette, görendir.
32. Sonra [7] kullarımızdan seçtiğimiz kimseleri [8] Kitab'a mirasçı kıldık. Ama onlardan kimi kendine hâinlik eder, kimi orta davranır, kimi de Allah'ın izniyle, iyilik yarışını kazanır. İşte, büyük lütuf budur,
33. Adn Bahçeleri, oraya girecekler; orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler; orada, giysileri de ipekten olacaktır.
34. Ve derler ki: "Övgü, bizden üzüntüyü gideren Allah'a! Evet, Rabb'imiz bağışlayıcıdır, elbette, şükrün karşılığını verendir,
35. ki bizi, lütfuyla sonsuzluk yurduna [9] yerleştirdi. Orada bize, ne bir yorgunluk dokunacak ne de bir usanç gelecektir."
36. Ve inkârcılara gelince, onlar için, Cehennem ateşi vardır. Ölmelerine karar verilmez ki ölsünler, [10] cezası kendilerinden hafifletilmez. Her inkârcıya, işte böyle karşılık vereceğiz!
37. Ve orada şöyle feryât edecekler: "Rabb'imiz! Bizi çıkar ki yaptığımızdan başka,

1 Tanrısal kararların yazılı bulunduğu Kitab'ı.
2 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.
3 Harfi harfine: Onun renkleri. Ayrıca bkz. 16/Nahl, 66; 43/Zuhruf, 13.
4 Bkz. 9/Tövbe, 24.
5 Harfi harfine: Onların karşılığını onlara vermesi için.
6 Kur'an'dan öncekilerden maksat, Kitab-ı Mukaddes'tir.
7 Yahudi ve Hıristiyanlardan sonra.
8 Müslümanları.
9 Cennet'e.
10 Ölmemelerine karar verilir. Benzer söyleme biçimi için bkz. 10/Yunus, 18; 13/Ra'd, 33.

iyi iş yapalım!" "Hatırlayacak kişinin hatırlayabileceği kadar, size bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmişti! Öyleyse tadın! Çünkü, hâinler için, hiçbir yardımcı yoktur!"

§5. 38. Evet Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. Evet, O göğüslerdekini bilir.

39. Sizleri, yeryüzünde vekiller yapan O'dur. Kim inkâr ederse, inkârı kendi zararınadır. İnkârcıların inkârı, Rab'leri katında, yalnız kendilerine olan hışmı arttırır. İnkârcılara, inkârları, kayıplarından başka bir şey artturmaz.

40. De ki: "Allah dışında yalvardığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana, onlar, yerden hangi şeyi yarattılar? Yoksa onların göklerde Allah ile [1] bir ortaklıkları mı var? Ya da biz, onlara kitap verdik de, ondaki bir delile mi dayanıyorlar? Hayır, hâinler, birbirlerine ancak aldatıcı sözler verirler. [2]

41. Evet, yok olup gitmesin diye, gökleri ve yeri tutan Allah'tır. Eğer onlar yok olup giderse, O'ndan başka, onları tutacak hiç kimse yoktur. O, evet sabırlıdır, bağışlayıcıdır.

42. Ve kendilerine bir uyarıcı gelseydi, [3] hiç kuşkusuz, herhangi bir toplumdan daha çok doğru yolda olacaklarına dair, var güçleriyle Allah'a yemin ediyorlar. Sonra, kendilerine bir uyarıcı gelince, bu, onların nefretlerini arttırmaktan başka bir şey yapmıyor,

43. bunun nedeni, yeryüzünde büyüklük taslamaları ve kötü plan kurmalarıdır. Oysa kötü plan, ancak sahiplerini çepeçevre kuşatır. Onlar, eskilere yönelik uygulamadan [4] başkasını mı görecekler? Allah'ın uygulamasında aslâ bir değişme bulamayacaksın. Allah'ın uygulamasında aslâ bir sapma da bulamayacaksın.

44. Ne! Yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Oysa onlar, kendilerinden daha güçlüydüler. Göklerde ve yerde Allah'ı güçsüz bırakabilecek hiçbir şey yoktur. Evet, O bilendir, gücü yetendir.

45. Ve eğer Allah, insanları, işlediklerine karşılık hemen yakalayıverseydi, yeryüzünde [5] hiçbir canlı bırakmazdı. Ama onları, belli bir süreye kadar erteler. Sonra, süreleri gelince... O zaman, Allah kullarını görendir.

---

1 "Allah ile" ifadesi metinde yer almamaktadır.
2 Bkz. 46/Ahkaf, 4.
3 Bu uyarıcı, Hz. Muhammed'dir.
4 Kelimesi kelimesine: Eskilerin uygulaması.
5 "Yeryüzünde." Harfi harfine: Onun sırtında.

Sûre 36

Yâsin

Bu sûrenin yalnızca iki harften oluşan bir ismi vardır. Bu harfler sûrenin ilk âyetinin harfleridir. Bkz. 2/Bakara, 1'in notu. 45. âyet dışında Hicretten Önce 41. sırada inmiştir, 83 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Yâ Sîn.
2. And olsun hikmetli Kur'an'a!
3. Evet, sen [1] gönderilenlerdensin,
4. dosdoğru bir yol üzerindesin.
5. Bu, güçlü, merhametli Allah'ın indir-mesidir, [2]
6. ataları uyarılmamış bir halkı uyarasın diye ki o insanlar, gaflet içindedirler. [3]
7. Hiç kuşkusuz, Söz, çoğunun zararına gerçekleşmiştir: Demek ki onlar, inanmayacaklar.
8. Evet, boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçireceğiz, bunun için, başları yukarı kalkık, [4] gözleri inik gidecekler.
9. Ve önlerine bir set ve arkalarına bir set koyacağız, sonra üzerlerini de örteceğiz: Artık hiçbir şeyi, göremeyecekler.
10. Ve kendilerini uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir; inanmayacaklar.
11. Sen ancak, mesaja uyan ve gaybda Rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte o kimseyi, bağışlanma ve üstün bir karşılıkla müştula.
12. Evet, ölüleri dirilten, hazırladıklarını ve eserlerini [5] yazan biziz; her şeyi, apaçık bir yol göstermede [6] saydık.
13. Onlara, o kent sakinlerini örnek ver: Bir zaman, gönderilenler onlara gelmişti.
14. Onlara iki elçi göndermiştik. Ama ikisini de yalanladılar. Bunun üzerine biz, onları üçüncü biriyle desteklekdik. O zaman onlar, "Evet, gerçekten biz size gönderildik" dediler. [7]

1 Ey Muhammed!

2 Bu Kur'an ... tarafından indirilmiştir, bu ifade onun vahyedildiğine işaret etmek içindir.

3 Bkz. 34/Sebe, 44.

4 Harfi harfine: "Başları yukarı kalkık olacaklar, zincir halkası nedeniyle ve gözleri eğik." Bütün bu tasvirler Arapça'da bir tek kelimeyle belirtilmiştir.

5 Yaptıklarının bıraktığı tesirleri.

6 Allah'ın Kitabı'nda. Bkz. 11/Hud, 6'nın notu. Ama burada bu "İmâm" kelimesiyle ifade edilmiştir.

7 "Onlara iki elçi göndermiştik." Söz konusu kent ve bu iki elçi hakkındaki görüşler farklı farklıdır. Ama 29. âyetteki "korkunç ses" deyimi, Semudları hatıra getiriyor (Bkz. 11/Hud, 67). 25/Furkan, 37'de Kur'an, Nuh halkına gönderilmiş bir çok elçiden söz ediyor. Bunları, Hz. Nuh'a inanan ve ona destek verenler olarak anlayabiliriz. (Aynı durum, 11/Hud, 59; 15/Hicr,

15. Ama insanlar dedi: [1] "Siz de bizim gibi birer insandan başka bir şey değilsiniz. Rahman da hiçbir şey indirmemiştir. Ve siz, ancak yalan söylüyorsunuz."
16. "Rabb'imiz biliyor ki gerçekten biz, size gönderilmişleriz,
17. ve bize düşen ancak apaçık bildirmedir."
18. Evet, insanlar, "Kuşkusuz sizin uğursuzluk getireceğinizi sanıyoruz. Eğer vazgeçmezseniz, kesinlikle sizi taşlayacağız ve bizden size can yakıcı bir ceza dokunacaktır" dediler.
19. Elçiler, "Sizin uğursuzluk kuşunuz [2] yanınızdadır. Ah! Keşke size iyice hatırlatılmış olsaydı! Hayır; siz, daha çok aşırı giden kimselersiniz" dediler.
20. Şehrin öte ucundan bir adam, koşarak geldi ve şöyle dedi: "Ey halkım! Uyun gönderilenlere;
21. uyun, sizden hiçbir karşılık istemeyenlere, gerçekten de onlar, doğru yoldadırlar.
22. "Ve beni yaratana, ne diye kulluk etmeyeyim? Bununla birlikte, siz de O'na döndürüleceksiniz.
23. "O'nun dışında tanrılar mı edineceğim? Eğer Rahman, bana bir zarar vermek isterse, onların aracılığı bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar da;
24. o durumda, kesin, apaçık bir sapkınlık içinde olurum.
25. "Evet, ben Rabb'inize inandım, öyleyse beni dinleyin."
26. -O zaman bir ses: "Cennet'e gir"- Ama o: "Yazık, keşke halkım bilseydi, [3]
27. Rabb'imin beni nasıl bağışladığını ve beni, saygınlar arasına kattığını!"
28. Ama ondan sonra, halkı üzerine, gökten herhangi bir ordu indirmedik. Hiçbir şey indirmek istemedik. [4]
29. Yalnızca bir Çığlık... Ve hemen sönüp gittiler.
30. Yazıklar olsun kullara! Kendilerine bir elçi gelse, onu mutlaka alaya alırlar!
31. Kendilerinden önce, nice kuşakları yok ettiğimizi görmediler mi? Onlar, bir daha, kendilerine dönmeyecekler.
32. Onlardan huzurumuza getirilmeyecek hiçbiri yoktur!

§3. 33. Onlara bir delil: Ölü toprağa hayat veriyoruz ve oradan taneler çıkarıyoruz da ondan yiyorsunuz!

80; 26/Şuarâ, 105, 123, 141, 160, 176'da da belirtilmektedir.) Burada da söz konusu zatları, zorunlu olarak üç elçi veya peygamber sayılan üç kişi olarak değil de, muhtemelen üç inanan olarak düşünmek gerekir. Ayrıca bkz. 72/Cin, 27-28 ve notu. Hatırlatalım ki, 26/Şuarâ, 141'de Semudlara gönderilen peygamberler söz konusu edilmektedir.

1 Metinde, "Onlar dediler" şeklindedir. -Diyalogun devamında da aynı durum söz konusudur.

2 "Uğursuzluk kuşunuz." Harfi harfine: Kuşunuz. Kaderinize yön veren ve dolayısıyla bizzat kaderiniz olan kuş. Karşılaştırın: 7/A'raf, 131; 17/İsrâ, 13; 27/Neml, 47 ve notları.

3 "O zaman bir ses..." Harfi harfine: Ona...denildi. Bu kişiyi linç edip öldürmüşler. İşte söz konusu ses o zaman duyulmuş ve o da ölü olarak, "Yazık, keşke halkım bilseydi..." demiştir.

4 Harfi harfine: Ve "indiriciler" olmak istemiyorduk.

34. Ve orada hurma bahçeleri ve üzüm bağları var ettik ve orada pınarlar fışkırttık.
35. Ki onun meyvelerinden ve ellerinin ürettiklerinden yesinler.[1] Artık şükretmeyecekler mi?
36. Münezzehtir O ki, yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmedikleri[2] nice şeyden bütün çiftleri yarattı![3]
37. Ve onlara, bir delil de gecedir: Gündüzü ondan sıyırırız da, karanlıkta kalıverirler.
38. Güneş de yuvasına doğru akıp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilenin belirlemesidir.[4]
39. Ve Ay'a gelince, onun için de birtakım konaklar belirledik; kuru bir hurma dalına dönüşünceye kadar.[5]
40. Ne Güneş'in Ay'a erişmesi ne de gecenin gündüzü geçmesi gerekir ve her biri, bir yörüngede yüzer.
41. Ve onlara, bir delil de şudur: Evet, biz, soylarını dopdolu gemide taşırız;
42. ve kendileri için, bunun gibi,[6] üzerine bindikleri daha nice şeyler yarattık.
43. Ve dilersek, onları boğarız,[7] o zaman, ne yardımlarına koşan bulunur ne de kurtarılabilirler;
44. ancak tarafımızdan bir rahmet ve bir süreye kadar dünyadan yararlanma, bunun dışındadır.
45. Ve onlara, "Önünüzdeki ve arkanızdaki[8] şeylerde takvâlı davranın: Belki size merhamet edilir!" denildiğinde...
46. Zaten Rabb'inin delillerinden herhangi bir delil kendilerine gelmez ki ondan yüz çevirmesinler.
47. Ve onlara, "Allah'ın size verdiklerinden bağışlayın" denildiğinde, o inkârcılar,

---

1 "Ki onun meyvelerinden...yesinler." 33. âyette söz konusu edilen kimseler. Allah'ın bağışladığı meyvelerden yesinler diye. Şu kadar var ki bu, 35/Fâtır, 28 vs'deki gibi olmasın.

2 Nitekim, atoma varıncaya kadar her şeydeki bu çift (pozitif-negatif) düzenleme daha düne kadar keşfedilmemişti.

3 Atoma varıncaya kadar her şey çifttir. Tek olan yalnızca yüce Allah'tır. Bkz. 31/Lokman, 10; 51/Zâriyât, 49.

4 Ayrıca bkz. 39/Zümer, 5. Bunlar, Yunan kuramlarından hissedilir derecede farklı ifadelerdir ve bu konuya Yunan gökbiliminden daha yeni olan başka kuramlardan önce el atmaktadır.

5 Ay, kuru hurma dalını andıran hilâl hâline gelinceye kadar incelmeye devam eder.

6 "Bunun gibi" taşıma araçları. Örneğin, insanların Allah'ın izniyle taşınmasına vesile olan hava vasıtaları gibi. Hz. Nuh'un gemisi de insanların taşındığı bu vasıtalardan biridir.

7 Araplara bu konudaki tecrübeleri hatırlatılıyor.

8 "Önünüzdekinden ve arkanızdakinden." Tam net olmayan bu sözlerin açıklanması konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bundan maksat, şimdiki ve gelecek zaman; ilk ve son Allah; açık ve gizli eylemler; Kur'an ve helâk tehdidi; dünyanın ve öteki dünyanın tehlikeleri...vs. olabilir.

inananlara, "Dilediği takdirde Allah'ın besleyebileceği bir kimseyi, biz mi besleyeceğiz? Gerçekten siz, apaçık bir sapkınlık içindesiniz!" derler.

48. Ve "Doğru sözlüyseniz, bildirin, bu söz verilen ne zamandır?" derler.
49. Onlar, birbirleriyle çekişip dururlarken, yalnızca kendilerini yakalayacak bir tek Çığlık görecekler.
50. O anda, artık ne bir vasiyet edebilirler ne de ailelerine dönebilirler.

§4. 51. Ve Sûr'a üfürülecek, bir de bakarsın ki kabirlerden Rab'lerine doğru koşacaklar.

52. "Vay hâlimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı?" diyerek. Bu, Rahman'ın söz verdiğidir ve elçiler, gerçekten doğru söylemişlerdi!
53. Bu, bir tek Çığlık olacaktır. Bir de bakarsın ki hepsi huzurumuzda toplanıvermişler.
54. Artık bugün, hiç kimseye zulmedilmeyecek ve yaptıklarınızdan başkasıyla karşılık görmezsiniz.
55. Evet, o gün, Cennet halkı eğlenmekle meşguldürler,
56. onlar ve eşleri, gölgeler altında, [1] tahtlar üzerinde yaslanmışlardır.
57. Orada, onlar için meyveler vardır ve her istediklerine sahip olacaklar.
58. Ve onlara, merhametli bir Rab tarafından söz olarak, "Selâm" vardır.
59. Ve "Bugün ayrılın, ey suçlular! [2]
60. "Ey Âdemoğulları! Ben sizinle, Şeytan'a tapmayın, -o sizin için apaçık bir düşmandır- diye sözleşmedim mi?
61. "Ve bana kulluk edin, bu dosdoğru yoldur, diye?
62. "Ve hiç kuşkusuz, o sizden nice kuşakları saptırdı, anlamıyor muydunuz?
63. "İşte, size söz verilen Cehennem budur.
64. "İnkârınız nedeniyle, bugün, düşün oraya!"
65. İşte o gün, ağızlarını mühürleyeceğiz; buna karşın bizimle elleri konuşacak ve ayakları da yaptıklarına tanıklık edecek.
66. Ve dileseydik, gözlerinin ışığını giderirdik; sonra, yol bulmak için, çabalayıp dururlardı. Ama o zaman, nasıl görebilecekler?
67. Ve dileseydik, onları, oldukları yerde dönüştürürdük; [3] sonra, ne ileri gidebilir ne de geri dönebilirler.

§5. 68. Kime uzun ömür verirsek, biz, onun şeklini küçültürüz. Öyleyse, hiç düşünmeyecekler mi?

69. Ona [4] şiir öğretmedik, [5] zaten bu, ona gerekmez de. Bu, bir öğüt ve apaçık bir

1 Bu, çöl ve kırsal sakinlerinin zevk aldığı bir yaşayıştır.
2 Bu hitap, rahmetten uzaklaştırılanlara olacak, böylece inananlardan ayrılmaları istenecektir.
3 Belli ki daha aşağı bir varlığa.
4 Muhammed'e.
5 Çok tanrıcılar bu mesajı hayal ürünü bir şiir olarak kabul ediyorlardı.

Kur'an'dır, [1]

70. diri olan kimseyi uyarsın ve söz, inkârcıların zararına gerçekleşsin diye.
71. Ne! Görmediler mi, ellerimizin yaptığından, evet, kendileri için, hayvanlar yarattık, sonra, onlara sahip olmaktadırlar;
72. ve onları, kendilerinin buyruğuna verdik; sonra, kimisi onların binekleridir, kimisinden de yerler;
73. ve onlarda daha nice yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?
74. Ve Allah'ın dışında, birtakım tanrılar ediniyorlar!... Belki kendilerine yardım edilir diye. [2]
75. Oysa, onlara yardım etmeye güçleri yetmez. Tersine onlar, [3] bunlara [4] karşı hazır askerler olacaktır. [5]
76. Öyleyse, onların sözü, seni üzmesin! Evet, biz onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliriz.
77. Ne! İnsan, kendisini gerçekten bir spermden yarattığımızı görmedi mi? Ve bir de bakıyorsun ki apaçık bir düşman kesilmiş!
78. Ve yaratılışını unutup bize bir örnek vererek der ki: "Çürüdüğünde, kemiklere kim hayat verecek?"
79. De ki: "Onları ilk defa yaratan, onlara hayat verecek. Gerçekten de O, her türlü yaratmayı bilir,
80. yeşil ağaçtan sizin için ateş yaratan O'dur. İşte siz, ateşi ondan yakıyorsunuz." [6]
81. Ne! Gökleri ve yeri yaratan, kendilerinin benzerini yaratmaya güç yetiremeyecek mi? Aksine; çünkü O, büyük yaratıcıdır, bilendir.
82. O bir şeyi dilediğinde, O'nun buyruğu yalnızca, o şeye "Ol" demektir ve oluverir.
83. Münezzehtir, her şeyin egemenliği elinde olan! Ve O'na götürüleceksiniz.

---

1 Kur'an'dır. [Okuma'dır]

2 Bu, ya bir alay ifadesi veya çok tanrıcıların kendi düşüncesidir.

3 Putlar.

4 Tanrılar uyduranlar.

5 Nitekim, putlar, kendilerine dünyada iken tapanlara karşı tanıklık etmek üzere çağrılacaklardır. Böylece aleyhlerinde kullanılacak bir tanıklar ordusu olacaklardır.

6 Hâlâ çölde, bazı ağaçların (örneğin, marh ve afâr) çöpleri ateş yerine tutuşturma aracı olarak kullanılır. Bu ağaçtan alınmış iki çöp ile birkaç küçük çakıl, pamuk ve benzeri alevlenmeye elverişli maddelerin ateşlenmesini sağlayacak kıvılcımların elde edilmesine yeterlidir.

Sûre 37
Saffat

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 56. sırada inmiştir, 182 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun sıra sıra duranlara, [1]
2. daha sonra, toplayıp sürenlere, [2]
3. ve daha sonra, Kur'an'ı okuyanlara:
4. "Evet, sizin Tanrı'nız birdir, elbette, [3]
5. hem göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'i hem de doğuların [4] Rabb'idir."
6. Evet, biz, en yakın göğü bir süsle süsledik, yıldızlarla;
7. inatçı her türlü şeytandan koruyarak,
8. yüce topluluğu aslâ dinleyemeyecekler; her yönden taşlanacaklar,
9. kovulmak için... Ve onlara, sürekli bir ceza vardır.
10. Ancak onlardan biri, ondan hırsızlıkla bir söz kapacak olursa; o zaman, onun peşinde ışık saçan bir göktaşı olacaktır. [5]
11. Onlara [6] sor: "Yaratma konusunda onlar mı [7] daha güçlüdür, yoksa bizim yarattıklarımız [8] mı?" Gerçekten biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık!
12. Ama sen hayrettesin ve onlar alay ediyorlar,
13. hatırlatıldığında, hatırlamıyorlar;
14. ve bir delil gördüklerinde, alay etmeye kalkışıyorlar,
15. ve diyorlar ki: "Bu, apaçık bir büyüdür!
16. "Ne! Gerçekten biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuzda mı diriltileceğiz?

1 "Sıra sıra duranlar"dan maksat şüphesiz, nitelikleri 2. ve 3. âyette belirtilen meleklerdir. Ayrıca bkz. 78/Nebe, 38; 89/Fecr, 22.
2 Yani, tanrısal yasaya muhalefet etmek isteyen kimseyi.
3 Bunlar birer hatırlatma olarak meleklerin yaptığı uyarılardır.
4 Güneş, mevsimlere göre, farklı noktalardan doğduğu için "doğular" ifadesi kullanılmıştır.
5 O yüce mecliste gizli olarak konuşulanlardan herhangi bir şeyi kapacak olan ayrı; Allah, onun peşine ışık saçan bir gök taşı düşürüverir.
6 Mekke inkârcılarına.
7 Şeytanlar veya muhatap çok tanrıcılar.
8 Gökler ve yer (bkz. âyet 5) veya göklerin koruyucuları. Kuşkusuz anlam şudur: Bu üstün yaratıklar, o kadar parlak ve o kadar güçlü değildir. Çamurdan yaratılmış olan siz insanlar daha güçlüsünüz.

17. "İlk atalarımız da mı?"
18. De ki: "Evet, hem de alçaltılmış olarak."
19. O tek bir komuttur. Ve işte görmeye başlarlar, [1]
20. ve "Eyvah bize! İşte bu, Karşılık Günü'dür!" diyecekler.
21. "İşte bu, yalanladığınız Karar Günü'dür!" [2]
22. "Toplayın hâinlik edenleri, eşlerini ve taptıklarını,
23. "Allah dışında... Sonra onlara, Cahîm-Cehennem'in [3] yolunu gösterin.
24. "Ve onları tutuklayın; evet sorgulanmaları gerekiyor."
25. "Niçin birbirinizle [4] yardımlaşmıyorsunuz?"
26. Ama o gün onlar, teslim olmaya çalışacaklar,
27. ve birbirlerine yönelip sürekli sorular soracaklar;
28. "Evet, bize yemin maskesi altında gelenler sizdiniz" diyecek insanlar. [5]
29. Şeytanlar [6] ise şöyle diyecekler: "Hayır, inanmak istemeyen sizdiniz.
30. "Bize gelince, üstünüzde hiçbir gücümüz yoktu! Doğrusu, kendiniz azmış kimselerdiniz;
31. Rabb'imizin sözü, zararımıza gerçekleşti, -elbette, onu tadacağız!-
32. "Demek biz azdırdık sizi! Gerçekte, kendimiz de azmıştık!"
33. O gün, hepsi cezada ortak olacaklar.
34. Evet, biz, suçlulara böyle yaparız.
35. Onlara, "Allah'tan başka tanrı yoktur" denildiğinde, gerçekten büyükleniyorlar.
36. Ve "Deli bir şâir [7] için tanrılarımızı mı bırakacağız?" diyorlardı.
37. Aksine o, gerçekle geldi ve gönderilenleri [8] doğruladı.
38. Elbette siz, can yakıcı cezayı tadacaksınız.
39. Yaptığınızdan başka bir şeyle cezalandı-rılmayacaksınız.
40. Allah'ın seçilmiş kulları, bunun dışındadır;
41. bilinen iyi pay, işte onlar içindir;
42. meyveler ve saygın olacaklar,
43. Mutluluk Cennetleri'nde, [9]
44. karşılıklı tahtlar üzerinde.

---

1 Burada ölüm, uykuyla karşılaştırılmaktadır: Ölü, uyarıyla gözünü açar.
2 Bu cevabı veren Allah'tır. Ve bu 22. âyette de devam etmektedir. Veya, diriltilenler, kendi aralarında konuşurken bunu söylerler.
3 Cahîm, Cehennem'in bir adıdır.
4 Şeytanlar (putlar) ve inkârcılar arasında.
5 Metinde, "onlar" şeklindedir.
6 Metinde, "onlar" şeklindedir.
7 "Deli bir şâir"den maksatları, Hz. Muhammed'dir.
8 "Gönderilenleri", kendinden önce gönderilenler.
9 Bu, Naim Cenneti'dir.

45. Onlara pınar suyundan, [1] bir kadeh dolaştırılacak;
46. beyaz kadeh, içenlere lezzet verir.
47. Onda ne uzun yürüyüş var [2] ve ne de ondan alıkonurlar.
48. Ve yanlarında, temiz bakışlı, iri gözlü güzeller, [3]
49. gizlenmiş yumurta beyazlığında güzeller. [4]
50. Sonra, soru sormak için, birbirlerine yönelecekler.
51. Onlardan bir konuşmacı diyecek: "Evet, benim bir arkadaşım vardı,
52. derdi ki: "Ne! Sen de gerçekten doğrulayanlardan mısın? [5]
53. "Ne! Ölüp toprak ve kemik olduğumuzda, dirilerek ceza mı göreceğiz?"
54. Birisi [6] diyecek ki: "Yukarıdan bakar mısınız?"
55. O zaman yukarıdan bakacak, sonra onu [7] Cahîm-Cehennem'in ortasında görecek,
56. ve ona diyecek ki: "And olsun Allah'a! Ki az kalsın beni de mahvedecektin!
57. "Ve eğer Rabb'imin lütfu olmasaydı, ben de oraya götürülenlerden olacaktım.
58. "Bir daha ölmeyeceğiz,
59. birinci ölümümüzden başka, [8] ceza da görmeyeceğiz?"
60. İşte, büyük başarı, elbette budur.
61. Çalışanlar, işte bunun için çalışmalılar.
62. Ağırlama olarak bu mu iyidir, yoksa kaktüs bitkisi mi,
63. ki biz onu, hâinler için, bir sınanma aracı yaptık.
64. Evet o, Cahîm-Cehennem'in dibinde çıkan bir bitkidir.
65. Tomurcukları şeytanların başları gibidir.
66. İşte onlar, bundan yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklar.

---

1 "Pınar suyu", Arapça'da "Ma'în" kelimesi, yüzeyde akan su anlamına gelir ki, bu, çoğu zaman derin kuyuların çölden sızan acı sularından başkasını bulamayan kimseler için tam bir nimettir. Bazı müfessirler, bundan şarabın kastedildiğini düşünüyorlar. Oysa sözlükler, "ma'în" kelimesine "yüzeyde akan su"dan başka bir anlam vermiyorlar. Öte yandan, 23/Mü'minûn, 50 ve 67/Mülk, 30. âyette kullanılan "ma'în" kelimesine "şarap" anlamını vermek mümkün değildir.

2 O suyu bulmak için uzun yol almaları gerekmez.

3 Harfi harfine: Kısa (alçak gönüllü) bakışlı. Kuşkusuz, huriler söz konusudur. "Güzeller" kelimesi metinde yoktur.

4 Çölün sıcağında siyahlaşmış bedevinin Bizans Suriye'sinin, yumurta akı gibi bembeyaz güzel şehirli kadınlarını ideal bir güzellikte kabul edeceği kesindir. Bu güzellik, başka âyetlerde (55/Rahman, 58) yine bu anlam için kullanılan "mercan" ve "yakut" kelimeleriyle ifade edilecektir.

5 Hz. Muhammed'in haber verdiklerini.

6 "Birisi", metinde "O" şeklindedir. Bu, az önce konuşan kişi olabileceği gibi Allah da olabilir, başka biri de.

7 Harfi harfine: Bunu. 51. âyette sözü edilen arkadaşı tam Cahîm-Cehennem'in ortasında görecek.

8 Bu seçkin kişi, arkadaşının kendisine söylediklerinin tam tersini görmekten ne yapacağını şaşırıyor. Artık kendisi için ne ölüm, ne ceza söz konusudur!

67. Sonra, bunun üzerine, onlar için, kaynar su karışımı vardır. Kuşkusuz.
68. Sonra dönecekleri yer, yine kesinlikle Cahîm-Cehennem'dir. Kuşkusuz.
69. Evet, onlar, atalarını sapkın kimseler olarak bulmuşlardı.
70. Öyleyken, aynı çizgide koşturuluyorlar.
71. Ve onlardan öncekiler, hiç kuşkusuz, eskilerin çoğu sapmışlardı.
72. Ve hiç kuşkusuz, onlara uyarıcılar göndermiştik.
73. Öyleyse, o uyarılanların sonunun nasıl olduğuna bir bak!
74. Allah'ın seçilmiş kulları, bunun dışındadır.
75. Ve hiç kuşkusuz Nuh, bize seslenmişti. Biz, ne güzel cevap vereniz!
76. Onu ve ailesini, o büyük sıkıntıdan kurtardık,
77. ve yalnız onun soyunu kalıcı kıldık.
78. Ve sonra gelenlerde, onun hakkında, iyi bir anı bıraktık. [1]
79. Selâm Nuh'a, âlemlerde!
80. Biz, iyilik yapanları, işte böyle ödüllendiririz.
81. Evet o, inanan kullarımızdandı.
82. Sonra, diğerlerini boğduk.
83. Evet, onun yandaşlarından biri de elbette İbrahim'di,
84. hani Rabb'ine temiz bir kalple gelmişti.
85. Hani babasına ve halkına şöyle demişti: "Neye tapıyorsunuz?
86. "Allah'ın dışında, uydurma tanrılar mı istiyorsunuz?
87. "Âlemlerin Rabb'i hakkında düşünceniz nedir?"
88. Sonra, yıldızlara bir göz attı,
89. ve "Ben rahatsızlanacağım" [2] dedi.
90. Ona arkalarını dönüp gittiler.
91. O da onların putlarının yanına yavaşça varıp dedi ki: "Yemiyor musunuz?
92. "Neden konuşmuyorsunuz?"
93. Sonra, sağ eliyle onlara vurmaya başladı.
94. Sonra, insanlar koşarak geldiler.
95. Dedi ki: "Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?
96. "Oysa sizi de yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır."
97. Dediler ki: "Onun için bir yapı [3] yapın ve onu kızgın ateşe atın!"
98. Ona bir düzen kurmak istediler ama onları alt ettik.

---

1 Sonradan gelen kuşakları da Hz. Nuh'un, -iyi bir izlenim, iyi bir örnek olarak- bu davranışı üzerinde bıraktık ki, ondan bir ders çıkartsınlar. -Sûrenin sonunda başlıca peygamberler ya da Allah'ın gönderdikleri anılmaktadır; onların inancı gelecek kuşaklara böyle bir örnek olarak sunulmaktadır. Karşılaştırınız: 43/Zuhruf 28. notu.

2 "Sakîm" kelimesi, isim değil, sıfat fiildir. Bu da bizi, bu kelimeye gelecek zaman anlamını vermeye yöneltti. Şüphesiz ki, Hz. İbrahim bu sözü, bir milli bayram münasebetiyle söylemiştir. Yıldızlara tapan hemşehrilerinin yaptığı gibi yıldızlara bakmış ve güya, hastalanacağını "öğrenmiştir." Ama ortada bir düzen söz konusudur.

3 "Yapı"dan maksat, bir ocak veya fırındır.

99. Ve o dedi ki: "Ben Rabb'ime gidiyorum. O, bana doğru yolu gösterecektir.
100. "Rabb'im! Bana iyilerden olacak birini ver!"
101. Ona sabırlı bir oğul muştuladık.
102. Sonra, çocuk onunla yürüyüp gezecek yaşa erişince, İbrahim, "Yavrucuğum! Evet, ben rüyâda seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün, ne dersin?" dedi. [1] O dedi ki: "Babacığım! Sana buyrulanı yap! Allah dilerse, beni sabredenlerden bulacaksın." [2]
103. Sonra, ikisi de teslimiyet gösterip onu, alnı üzerine yatırınca,
104. ona şöyle seslendik: "İbrahim!
105. "Rüyâyı gerçekleştirdin; işte biz, iyi davrananları böylece ödüllendiririz." [3]
106. Bu, elbette apaçık bir sınavdı.
107. Ve ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik. [4]
108. Ve sonra gelenlerde onun hakkında iyi bir anı bıraktık.
109. Selâm İbrahim'e!
110. İşte, iyileri böyle ödüllendiririz.
111. Evet, o, inanan kullarımızdandı.
112. Ve ona, iyi insanlardan bir peygamber olarak İshak'ı muştuladık.
113. Ve kendisine ve İshak'a bereket akıttık. Buna karşın, ikisinin soyundan iyi olan da, kendisine apaçık zulmeden de vardır.

§4. 114. Ve hiç kuşkusuz Musa ve Harun'a da iyilikte bulunduk,
115. ikisini ve halklarını da büyük bir sıkıntıdan kurtardık,
116. ve onlara yardım ettik, öyle ki üstün gelen onlar oldular.
117. Ve her ikisine de açıklayıcı Kitab'ı verdik.
118. Ve her ikisini de doğru yola ilettik.
119. Ve sonra gelenlerde, o ikisi hakkında iyi bir anı bıraktık. [5]
120. Selâm, Musa ve Harun'a!

---

1 "İbrahim...dedi." Metinde yalnızca, "O...dedi" şeklindedir.

2 İbn Hanbel'in Müsned'inde yer alan ve aynı kaynakta bulunan diğer rivayetlerle çelişen bir tek hadis dışında - İslâm geleneğine ait bütün veriler burada söz konusu edilen ve Allah tarafından kurban edilmesi istenen kişinin -Hz. İsmail olduğu- küçük kardeşi olan İshak olmadığı noktasında birleşmektedir. Âyet 112'de, Hz. İshak'ın doğuşu, Hz. İsmail'i kurban etme emrini yerine getirme sınavında başarılı olan Hz. İbrahim'e bir müştu olarak bildirilmektedir. -Büyük oğlun kurban edilme hadisesi konusunda bkz. Çıkış, XIII, 2 ve 12; XXII, 29; Sayılar, III, 13; VIII, 17; Hezekiyel, XX, 26 vs.

3 Bkz. Yaratılış, XXII, 12.

4 Bu ve bundan sonraki âyet, ifade etmektedir ki, Allah tarafından Hz. İbrahim'e, o zaman için tek olan ve kurban etmesi emredilen oğlu İsmail'in hayatını kurtarmak için fidye olarak bir hayvan kurban etmesi emrolunmuştur. 108. âyet bu uygulamanın "sonraki kuşaklar"da da korunduğundan söz etmektedir. Gerçekten de, Hz. İsmail'in soyundan gelen Araplar İslâm öncesinde bile, bu olayın anısını korumuşlardır. Müslüman hacılar bu gün de bu anıyı yaşatmak için kurbanlar kesmeye devam etmektedirler. Ayrıca bkz. âyet 78 ve notu.

5 Bkz. bu sûredeki âyet 78 ve notu.

121. Evet, biz, iyileri işte böyle ödüllendiririz.
122. Evet, ikisi de kuşkusuz inanan kullarımızdandı.
123. Ve gerçekten evet, İlyas da gönderilenlerdendi.
124. Hani halkına şöyle demişti: "Takvâlı davranmayacak mısınız?
125. "Baal'e tapıp da bırakacak mısınız yaratanların en iyisini,
126. sizin de Rabb'iniz, önceki atalarınızın da Rabb'i, Allah'ı?"
127. Bunun üzerine, onu yalanladılar. Peki, onlar getirileceklerdir.
128. Allah'ın seçkin kulları ayrı.
129. Ve sonra gelenlerde onun hakkında iyi bir anı bıraktık. [1]
130. Selâm İlyas'a!
131. İyileri, biz böyle ödüllendiririz.
132. Evet, o inanan kullarımızdandı.
133. Ve Lut, elbette evet, gönderilenlerdendi.
134. Hani onları, onu ve ailesini, hepsini kurtarmıştık,
135. geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın ayrı!
136. Sonra, diğerlerini yok ettik.
137. Evet, üzerlerinden geçersiniz, [2] sabah,
138. ve gece. Öyleyse, anlamayacak mısınız?
139. Ve Yunus, elbette evet, gönderilenlerdendi.
140. Hani dolu bir gemiye kaçmıştı. [3]
141. Sonra, kura çekildi ve denize atılması gerekenlerden olmuştu.
142. Sonra, kendini kınayıp dururken onu bir balık yutmuştu.
143. Sonra, eğer münezzehliğini seslendirenlerden [4] olmasaydı,
144. diriltilecekleri güne kadar, balığın karnında kalacaktı.
145. Sonra, kendisini, bitkin bir durumda sahile attık.
146. Ve onun için, kabak türünden bir bitki yetiştirdik.
147. Ve onu, yüz bin veya daha çok kişiye gönderdik. [5]
148. Sonra inandılar. Bunun üzerine biz de onları, bir süreye kadar yararlandırdık. [6]
149. Öyleyse onlara sor: Ne! Kızlar, Rabb'inin ve oğlanlar onların mı? [7]

---

1 Bkz. bu sûrede âyet 78 ve notu.

2 Nereye yolculuk ederseniz edin, bu nüfusu kalabalık bölgede, eskiden beri dâima eski toplumların üzerinde yürürsünüz. Hz. Peygamber'in çağdaşları olan Mekkeli tacirler, yolculukları sırasında, Lut'un, Ölü Deniz'in güneyindeki memleketi üzerinden geçiyorlardı.

3 Âyet, Hz. Yunus'un da bindiği çok yüklü gemiden söz etmektedir.

4 Harfi harfine: Arıtanlar. (Allah'ın yüceliğini).

5 Harfi harfine: Veya bu sayıyı aşan. "Kişi" kelimesi metinde yoktur. Bkz. Kitab-ı Mukaddes, Yunus, 4/11.

6 Bkz. 10/Yunus, 98.

7 Burada, sûrenin, 11. âyetinden sonra bırakılmış ilk konu yeniden ele alınmaktadır. İnkârcılar, melekleri Allah'ın kızları olarak kabul etmekteydiler. Bkz. 4/Nisâ, 117.

150. Yoksa melekleri, onların gözü önünde, dişi olarak mı yarattık? [1]
151. Değil mi ki iftiralarında şöyle diyorlar:
152. "Allah doğurdu" ama onlar, elbette evet, yalancıdırlar!
153. Ne! O, kızları oğlanlara yeğlemiş mi?
154. Ne oluyorsunuz? Nasıl karar veriyorsunuz?
155. Öyleyse, hatırlamayacak mısınız?
156. Yoksa apaçık bir kanıtınız mı var?
157. Eğer doğru sözlülerdenseniz, o zaman, getirin kitabınızı!
158. Ve O'nunla cinler arasında da bir soy bağı kuruyorlar. Oysa, cinler de kendilerinin getirileceklerini iyi bilirler.
159. Münezzehtir Allah, onların yakıştırmalarından!
160. Allah'ın seçilmiş kulları, bunların dışındadır.
161. Çünkü, gerçekten sizler ve taptığınız şeyler,
162. O'na karşı baştan çıkarıcı olamazsınız,
163. Cahîm-Cehennem'e girecek kimseden başkasını.
164. "Hiçbirimiz yoktur ki belli bir makamı olmasın; [2]
165. evet, biz sıra sıra duranlarız;
166. evet, elbette biz tenzih edenleriz."
167. Ve bu kişiler, şöyle derlerdi:
168. "Öncekiler hakkında bizde bir kitap olsaydı, gerçekten,
169. elbette Allah'ın seçilmiş kullarından olurduk!"
170. Sonra O'nu inkâr ettiler. Peki, ileride bilecekler!
171. Ve hiç kuşkusuz, gönderilmiş kullarımıza daha önce söz verdik.
172. Yardım edilecek olanlar, elbette evet, onlardır.
173. Evet ve ordumuz üstün gelen olacaktır.
174. Bir süre için, onlara sırt çevir;
175. ve onları gözetle: İleride görecekler.
176. Ne! Cezamızı çabuklaştırmak mı istiyorlar?
177. Evlerinin avlusuna indiğinde, o uyarılanlar için, ne kötü bir sabah olur!
178. Ve bir süre için onlara sırt çevir;
179. ve onları gözetle: İleride görecekler.
180. Rabb'ini tenzih et, egemenliğin Rabb'ini, onların yakıştırdıklarından! [3]
181. Ve selâm gönderilenlere,
182. ve övgü Allah'a, âlemlerin Rabb'i!

1 Bkz. 16/Nahl, 57.
2 Burada konuşan, 1. âyette "Sıra sıra duranlar" olarak ifade edilen meleklerdir.
3 Harfi harfine: Tenzih edilmiş (saf ilân edilmiş) olsun.

Sûre 38

Sad

Sûre, adını, 1. âyetten almaktadır. Sad, alfabenin bir harfidir. Bkz. 2/Bakara, 1'in notu. Hicretten Önce 38. sırada inmiştir, 88 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Sad. And olsun hatırlatma dolu Kur'an'a!
2. Doğrusu, inkârcılar bir kibir[1] ve bölünme içindedirler.
3. Onlardan önce, nice kuşakları yok ettik. Feryat ettiler ama artık, kurtulma zamanı değildi.
4. Bunlar,[2] aralarından bir uyarıcının gelmesine şaşırıyorlar, bununla birlikte, inkârcılar şöyle diyorlar: "Bu bir büyücüdür, büyük bir yalancıdır,
5. tanrıları tek bir Tanrı'ya mı indirecek? Bu, gerçekten şaşılacak bir şeydir!"[3]
6. Ve onların ileri gelenleri, şöyle diyerek kalkıp gittiler: "Yürüyün ve tanrılarınıza sabırla bağlı kalın: İşte sizden beklenen[4] gerçekten budur.
7. "Son toplumdan[5] da bunu duymadık; bu, zorlama bir uydurmadan başka değildir.
8. "Ne! Kitab, aramızda ona mı indirilmeliydi?" Doğrusu, bunlar, kitabımdan kuşku duymaktadırlar. En doğrusu, cezamı henüz tatmamışlardır!
9. Ne! Güçlü ve bağışı bol Rabb'inin rahmet hazineleri, onların yanında mıdır?
10. Yoksa onların mı o, göklerin ve yerin krallığı ve bu ikisi arasındakilerin? Peki, oraya iple yükselsinler![6]
11. Onlar, işbirliği yapmış birliklerden oluşmuş bir ordudur ki burada bile bozguna uğratılacaktır.
12. Onlardan önce de yalanlamışlardı; Nuh halkı, Adlar, kazıklar sahibi[7] Firavun,
13. ve Semudlar ve Lut'un halkı ve Eyke sakinleri.[8] İşte, güç birliği etmiş topluluklar!
14. Her biri, elçileri yalanladı da bu yüzden, soruşturmam hak oldu.
15. Bunlar[9] da ancak, tekrarı olmayan tek bir Çığlık beklemektedirler.

1 "Kibir içinde": İzzet. Harfi harfine: (Kibir anlamında) güç, kuvvet. 2/Bakara, 206. âyette de aynı kelime geçmektedir. Kibir, kendini başkalarından daha güçlü hissetmekten başka bir şey değildir.

2 Yani, Hz. Muhammed'in muhatapları.

3 Harfi harfine: Tanrıları tek bir Tanrı olarak mı belirleyecek?

4 "Beklenen" Harfi harfine: İstenen.

5 Hz. Muhammed'den önceki dinsel topluluklarda.

6 Harfi harfine: İplerin içinde yükselsinler. Göğe kadar.

7 "Kazıklar sahibi", işkence için.

8 Eyke, aslında "orman" anlamındadır. Medyen halkı kastediliyor.

9 "Bunlar", Hz. Muhammed'in muhatapları olan Mekke çok tanrıcılarıdır.

16. "Rabb'imiz! Bize payımızı [1] Hesâp Günü'nden önce ver" dediler.
17. Onların söylediklerine sabret ve güçlü [2] kulumuz Davud'u hatırla ve o, gerçekten, çok tövbe edendi. [3]
18. Evet, biz, sabah akşam onunla birlikte tenzih eden dağları, onun emri altına vermiştik, [4]
19. toplu hâlde kuşları da. -Hepsi Allah'a [5] yöneliyor!-
20. Ve onun egemenliğini güçlendirdik ve ona bilgelik ve yargıda hüküm verme sanatı verdik.
21. Ve tapınağın duvarına tırmanan dâvâcıların haberi, sana ulaştı mı? [6]
22. Davud'un yanına girdiklerinde, onlardan ürkmüştü. Şöyle demişlerdi: "Korkma! İşte biri diğerinin hakkına tecavüz etmiş iki dâvâcı; aramızda adaletle hüküm ver, taraf tutma, bize doğru yolu göster.
23. "Evet, bu kardeşimdir: Onun doksan dokuz koyunu, benim ise bir tek koyunum var; 'Onu da bana emanet et' dedi ve konuşmada bana çok baskı yaptı."
24. Davud, "Hiç kuşkusuz, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle, sana haksızlıkta bulunmuş" dedi. "Evet, gerçekten ortakların çoğu, birbirlerinin haklarına tecavüz ederler. İnanan ve iyi işler yapanlar, bunun dışındadır ama onlar da ne kadar az!" dedi. Davud, kendisini denediğimizi düşündü, Rabb'inden bağışlanma dileyerek dizleri üzerine çöktü ve tövbe etti. [7]
25. Biz de bundan dolayı, onu bağışladık. Elbette katımızda onun bir yakınlığı ve güzel bir sığınağı vardır. [8]
26. "Ey Davud! Evet seni, yeryüzünde vekil [9] kıldık; öyleyse, insanlar arasında

---

1 Şimdiki hayattaki mallardan payımızı.
2 Harfi harfine: Ellere sahipti. Çolak olmayan birisi hakkında böyle deriz.
3 "Çok tövbe edendi"; burada harfi harfine: (Allah'a) çok yönelen.
4 Bkz. 21/Enbiyâ, 79; 34/Sebe, 10.
5 "Allah'a" metinde, "O'na" şeklindedir.
6 Bu âyet muhtemelen, Hz. Davud'un, Uriya'nın (II. Samuel, XI) kadınıyla olan durumuna işaret etmektedir. Burada iki dâvâcı, Nathan'ın rolüne girmişler ve duvarı tırmanarak Davud'un yanına varmışlardır.
Mezmur, 2/7'ye göre, sonsuz olan (Allah) Davud'a "Sen benim oğlumsun" demiştir. Bu üstünlüğe rağmen, II Samuel, XI, 4'e göre Davud çirkin bir cinsel günah işlemiştir. İslâm geleneği, Hz. Davud'un büyük peygamberlerden biri olduğunu kabul eder. Yine kabul etmektedir ki, Davud, bir kadın hakkında, kocası öldüğü takdirde onunla evlenmeyi arzu etmiş ama öldürülmesi için hiçbir şey yapmış değildir. Ancak bu arzusu bile Allah'ın hoşuna gitmemiştir. İşte, kınama bundan ileri gelmiştir. Kitab-ı Mukaddes'in bazı anlatılarının neden ve orijinleri için, bizim, Giriş kısmında geçen "Kur'an'ın İçeriği" başlığına bakınız.
7 Davud, bu iki dâvâlının öyküsünün bizzat kendisini ilgilendirdiğini ve verdiği kararda bizzat kendisini mahkum ettiğini anlar. Kendisi zenginken, karısını aldığı Uriya'ya karşı kendini suçlu hissetmiştir. Malikilere göre bu âyetten sonra secde edilir. Bkz.7/A'raf, 206 ve 22/Hac, 77'nin notu. Ayrıca 25. âyetin notu.
8 Hanefîlere göre bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 24'ün notu.
9 "Vekil" deyimi için ayrıca bkz. 2/Bakara, 30.

adaletle hüküm ver, tutkularına uyma; yoksa seni, Allah'ın yolundan saptırır." Evet, Allah'ın yolundan sapanlar yok mu işte Hesâp Günü'nü unutmaları yüzünden, onlara çetin bir ceza vardır.

27. Göğü, yeri ve ikisinin arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu, inkârcıların düşüncesidir. Cehennem'den dolayı [1] inkârcıların vay hâline!
28. Ne! İnanan ve iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Ya da takvâlıları, yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız?
29. -Âyetlerini düşünmeleri ve kavrama yeteneği olanların hatırlaması için, sana indirdiğimiz kutlu bir Kitap'tır!-
30. Ve Davud'a Süleyman'ı bağışladık. Ne iyi kul! Gerçekten, çok tövbe ederdi! [2]
31. Hani, ona akşamleyin, üç ayağının üzerinde duran [3] cins koşu atları sunulmuştu.
32. O zaman dedi: "Evet, ben malı, Rabb'imi hatırlamaktan daha çok sevdim; onlar perde arkasında [4] kayboluncaya kadar.
33. Onları bana geri getirin." Sonra bacaklarını ve boyunlarını eliyle sıvazlamaya başladı...
34. Hiç kuşkusuz, Süleyman'ı sınamıştık. Tahtının üzerine bir ceset bırakıverdik, [5] sonra, secde etti,
35. şöyle diyerek: "Rabb'im! Beni bağışla ve benden sonra kimseye nasip olmayan bir krallık ver bana; gerçekten, sen çok bağışta bulunansın!" [6]
36. Bunun üzerine, biz de istediği yere onun buyruğu ile kolayca giden rüzgârı verdik. [7]
37. Her tür bina ustası ve dalgıç şeytanları.
38. Ve demir halkalarla birbirine bağlı diğerlerini de...
39. "Bu bizim bağışımızdır; -ister ver, ister tut,- hesapsızdır." [8]
40. Ve elbette, onun, katımızda bir yakınlığı ve güzel bir sığınağı vardır.
41. Ve kulumuz Eyyub'u da hatırla. Hani, Rabb'ine, "Gerçekten Şeytan, bana bir

---

1 Harfi harfine: Kendisine ayrıldıkları ateşten...

2 Allah'a. Aynı ifade için bkz. 17 ve 19. âyetler. Müslüman geleneğine göre, Hz. Süleyman, bir peygamber ve kutsal bir insandı. Çok sayıda, cins at satın almış ve onları Allah yolunda savaş için kullanıyordu. Söz konusu atların, önünden geçmesinden çok hoşlanıyordu. Geçici olarak da olsa, Allah'ı unutması, otoritesinin işareti olan parmağındaki yüzüğü kaybetmesine mal oldu: Bir cin onu çalmış ve Hz. Süleyman'ın şekline girmişti. Yüzüğü olmayınca Hz. Süleyman'ı hiç kimse tanımadı. Tövbe ettikten sonra, Allah Süleyman'a egemenliğini daha geniş bir biçimde geri verdi.

3 "Üç ayağının üzerinde duran..." ifadesi, atların cins oluşlarını belirtiyor. Gerçekten de bazı cins atlar, dinlenirlerken bir ayaklarını kaldırıp üç ayakları üzerinde dururlar.

4 Müfessirler, genel olarak bu perdeyi bir toz bulutunun oluşturduğunu söylerler.

5 Bu, bizzat Hz. Süleyman'ın tıpa tıp kendi benzeriydi. Hatasının cezası olarak böyle yapılmıştı. (Bkz. âyet: 30'un notu.).

6 Bkz. I. Krallar, III, 9-13.

7 Bkz. 21/Enbiyâ, 81; 34/Sebe, 12.

8 Burada, Süleyman'a hitap eden Allah'tır.

yorgunluk ve ceza verdi" diye seslenmişti. [1]

42. "Topuğunla vur: İşte yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su." [2]
43. Ve tarafımızdan bir rahmet ve kavrama yeteneği olanlara bir hatırlatma olmak üzere, ona, hem ailesini hem de onlarla birlikte bir katını geri verdik.
44. "Eline hurmasız bir demet sap al, sonra onunla vur [3] ve yeminini bozma." Gerçekten biz, onu sabırlı bulmuştuk. Ne iyi kul! O, çok tövbe ederdi.
45. Ve becerikli [4] ve ileri görüşlü kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u hatırlat.
46. Evet, Yurt'u [5] hatırlatmak için, biz onları, iyice seçtik.
47. Gerçekten onlar, nezdimizde seçkin, iyi kimselerdendiler.
48. İsmail'i, Elyesa'yı, Zülkifl'i [6] de hatırlat. Her biri, en iyilerdendi.
49. Bu bir öğüttür. Takvâlılara, gerçekten güzel bir gelecek vardır;
50. kapıları kendileri için açılmış Adn Bahçeleri...
51. Orada tahtlara yaslanmış olarak birçok meyve ve içecek isterler.
52. Ve yanlarında, temiz bakışlı, hepsi yaşıt güzeller [7] vardır.
53. İşte bu, Hesâp Günü için, size söz verilenlerdir.
54. Evet, verdiğimiz bu pay için bitmek tükenmek yoktur.
55. Bu böyledir. Azgınlara ise, en kötü bir sığınak vardır.
56. Cehennem! Oraya düşecekler. Sonra o, ne kötü yataktır!
57. İşte, kaynar su ve buz gibi su! Tatsınlar onu,
58. ve buna benzer daha başka karşıtlar [8] da vardır, çifter çifter.
59. İşte bu, sizinle birlikte girecek bir ordudur. Onlara "hoş geldin" yoktur! Onlar Ateş'e düşeceklerdir.
60. Derler ki: "Hayır, asıl size 'hoş geldin' yoktur. Bunu, bize hazırlayan sizsiniz!" Ne kötü bir duraktır! [9]
61. Ve yine, "Rabb'imiz! Bunu bize kim hazırlamışsa Ateş'te, onun cezasını iki kat arttır" derler. [10]
62. Ve şunu da derler: "Kendilerini en kötülerden saymış olduğumuz kimseleri, burada niçin görmüyoruz?

---

1 Bkz. 21/Enbiyâ, 83-84.
2 Harfi harfine: Ayağının topuğuyla vur. Bu, Hz. Eyyub'un yakınmasına, Allah'ın cevabıdır.
3 "Onunla vur." Hanımına. Kitab-ı Mukaddes'e göre, Eyyub'un hanımı, onu, Allah'a "sövmeye ve ölmeye teşvik ediyormuş (Eyyub, II, 9). Ama bu konuda İslâm tarihi tamamen farklıdır. Bkz. 21/Enbiyâ, 83-84'ün notu.
4 "Becerikli" deyimi için bkz. âyet 17 ve notu.
5 "Yurt'u hatırlatmak için." Harfi harfine: (Âhiretteki) yurdun hatırlanması için.
6 "Zülkifl" için bkz. 21/Enbiyâ, 85'in notu.
7 "Güzeller" ifadesi metinde yoktur. Harfi harfine: İffetli bakışlılar. Benzer bir ifade için bkz. 37/Saffat, 48; 55/Rahman, 56.
8 "Karşıtlar" kelimesi burada örtülü bir şekilde vardır.
9 Cehennemlikler, dünyadaki yöneticilerini, kendilerini oraya sürüklemekle suçluyorlar.
10 Konuşan, inkârcılardır. Âyet 62'de de böyledir.

63. "Onları haksız yere mi alaya aldık?[1] Yoksa onları gözden mi kaçırdık?"
64. Evet bu, Ateş halkının tartışması, kuşkusuz bir gerçektir.
65. De ki:[2] "Ben, yalnızca bir uyarıcıyım. Bir ve en üstün egemen Allah'tan başka bir tanrı yoktur.
66. "Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'idir, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır."
67. De ki: "Bu, büyük bir haberdir.
68. "Siz, ondan yüz çeviriyorsunuz.
69. "Yüce varlıklar, birbiriyle tartışırlarken, benim onlar hakkında hiçbir bilgim yoktu;[3]
70. ben, ancak apaçık bir uyarıcı olduğum için, bana vahyolunuyor."
71. Rabb'in meleklere şöyle demişti: "Evet, çamurdan bir insan yaratacağım.
72. "Onu tamamlayıp içine de ruhumdan üflediğimde, ona secdeye kapanın."
73. Bütün melekler, toptan secde ettiler;
74. İblis dışında; o, büyüklük tasladı ve inkârcılardan oldu.
75. Bunun üzerine Allah[4] şöyle dedi: "Ey İblis! Seni, ellerimle yarattığıma secde etmekten alıkoyan nedir? Büyüklendin mi? Yoksa kibirlenenlerden misin?"
76. İblis, "Ben, ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" dedi.
77. Allah şöyle dedi: "Peki, çık oradan; sen, gerçekten kovulmuş birisin,
78. evet ve Karşılık Günü'ne kadar, lânetim senin üzerinedir."
79. İblis, "Rabb'im! Dirilecekleri güne kadar bana süre ver" dedi.
80. Allah dedi ki: "Haydi, sen süre verilmişlerdensin,
81. vakti belli güne kadar."
82. İblis şöyle dedi: "And olsun gücüne! Hiç kuşkusuz, onların hepsini yanıltacağım,
83. onlardan, seçkin kulların ayrı."
84. Allah dedi ki: "İşte gerçek budur, -ben gerçeği söylüyorum,-
85. elbette, seninle ve sana uyanların hepsiyle Cehennem'i dolduracağım."
86. -De ki: "Bunun için[5] sizden bir karşılık istemiyorum. Ve ben, kendini kabul ettirme peşinde olanlardan değilim.
87. "Bu, ancak, insanlar için bir hatırlatmadır.
88. "Ve hiç kuşkusuz, haberlerini, bir süre sonra, öğreneceksiniz!"

---

1 Harfi harfine: Alay konusu edindik.
2 Ey Muhammed!
3 Bu tartışma için ayrıca bkz. 2/Bakara, 30.
4 Metinde, "Allah" lafzı yerine, "O" vardır. İzleyen bütün diyaloglarda da aynı durum söz konusu olup kişi belirtilmeden zamirle ifade ediliyor.
5 Bütün bu uyarı ve bilgilendirmeler için.

Sûre 39

Zümer

Sûre, adını 71 ve 73. âyetten almıştır. (52-54. âyetler dışında) Hicretten Önce 59. sırada inmiştir, 75 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Kitab'ın indirilişi, güçlü ve bilge Allah'tandır.

2. Evet, biz, sana Kitab'ı gerçekle indirdik. Öyleyse, dini O'nun için arındırarak Allah'a kulluk et. [1]

3. Saf din, Allah'ın değil midir? Oysa, O'ndan başka koruyucular edinenler, "Bizi Allah'a iyice yaklaştırsınlar diye onlara kulluk ediyoruz" diyorlar. [2] Gerçekte Allah, ayrılığa düştükleri şeylerde, aralarında hüküm verecektir. Hayır, Allah, yalancı ve çok inkârcı kimseyi, kesinlikle doğru yola iletmez.

4. Allah, bir çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. Münezzehtir O. O, bir ve en üstün egemen Allah'tır.

5. Gökleri ve yeri gerçekle yaratmıştır. Geceyi gündüze dolar, gündüzü de geceye dolar. [3] Güneş ve Ay'ı emir altına almıştır. Her biri belirli bir süreye kadar [4] akıp gider. O, güçlü, çok bağışlayıcı değil mi?

6. O sizi, tek kişiden yarattı ve ondan eşini yaptı; [5] sizin için hayvanlardan sekiz eş indirdi; [6] sizi annelerinizin karınlarında üç karanlık [7] içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yarattı; işte bu, Rabb'iniz Allah'tır. Krallık yalnız O'nundur, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse, nasıl oluyor da çevriliyorsunuz?

7. Eğer inkâr ederseniz, gerçekten Allah, size muhtaç değildir. Bununla birlikte, kulları için, inkârdan hoşnut olmaz. Eğer şükrederseniz, sizden bunu hoşnutlukla karşılar. Hiçbir taşıyıcı, başkasının yükünü yüklenmez. Sonunda, dönüşünüz Rabb'inizedir; demek ki O, yaptıklarınızı size bildirecektir. Kuşkusuz O, göğüslerde olanı bilir.

8. Ve insanın başına bir bela gelince, Rabb'ine yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah, [8] katından bir iyilik verince, önceden niçin O'na yalvarmış olduğunu unutuverir; Allah'ın yolundan saptırmak için, O'na birtakım ortaklar koşar. De ki:

1 Katıksız kılmak ve saf din anlamında arı.

2 Tanrılar uyduranlar, başarabileceklerimiş gibi, kendilerini haklı çıkarmaya çalışıyorlar.

3 Birbiri ardınca getirir.

4 "Belirli bir süre" ifadesi için bkz. 35/Fâtır, 13.

5 "Ondan eşini yaptı." Metin o kadar net değil. Yalnızca: Ondan belirledi...

6 "Sekiz eş indirdi" Bu "indirme" terimi, görüldüğü gibi yalnızca vahiy için kullanılmamış, yukarıdan, Allah katından gelen her şey için kullanılmıştır. "Sekiz eş" deyimi için bkz. 6/En'âm, 143.

7 "Üç karanlık": Karın, rahim ve etene (plâsenta).

8 Metinde, "Sonra O..." şeklindedir.

"İnkârından bir süre yararlan! Evet, sen Ateş halkındansın."

9. Ne! Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun büken, öteki dünyadan çekinen, Rabb'inin rahmetini dileyen kimse... [1] De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Doğrusu, ancak kavrama yeteneği olanlar [2] hatırlarlar.
10. De ki: [3] "Ey inanan kullarım! Rabb'inizden sakının! Bu dünyada iyilik yapanlara, iyilik vardır. Allah'ın toprağı geniştir. Ancak sabredenlere, karşılığı hesapsız ödenecektir."
11. De ki: "Evet, bana, dini Allah için arındırarak O'na kulluk etmem buyruldu; [4]
12. ve bana, teslim olanların ilki olmam buyruldu."
13. De ki: "Evet, ben Rabb'ime uymazsam, gerçekten, büyük bir Gün'ün cezasından korkarım."
14. De ki: "Dinimi Allah için arındırarak yalnız O'na kulluk ederim. [5]
15. "Siz de, O'ndan başka, dilediğinize kulluk edin!" De ki: "Evet, kaybedenler, Diriliş Günü kendilerini ve ailelerini kayba uğratanlardır. Elbette onlar kayıptadırlar." Apaçık kayıp, orada değil mi?
16. Onlar için, üstlerinde ateş gölgeleri, altlarında ateş gölgeleri vardır. İşte Allah, kullarını, bununla sakındırır. "Ey kullarım, öyleyse benden sakının!"
17. Ve Tağut'a [6] kulluk etme korkusuyla onlardan sakınan ve Allah'a yönelenler var ya, işte muştu onlaradır! Öyleyse, kullarımı muştula,
18. onlar Söz'ü dinleyip en güzeline uyarlar. İşte, Allah'ın doğru yola ilettiği onlardır. Kavrama yeteneği olanlar da ancak onlardır!
19. Ne! Hakkında ceza sözü gerçekleşmiş kimseyi, Ateş'tekini, sen mi kurtaracaksın?
20. Ama Rab'lerinden sakınanlara, üst üste bina edilmiş, altlarından ırmaklar akan köşkler [7] vardır. Allah'ın sözü! Allah, sözünden dönmez.
21. Görmez misin? Allah, gökten bir su indirir, sonra onu, yeryüzünde kaynaklar hâlinde akıtır, sonra, onunla değişik renklerde ekinler çıkarır. Sonra, onlar kurur ve sapsarı olduklarını görürsün. Sonra da onu, çerçöpe çevirir. İşte bunda,

---

1 "Dileyen kimse..." ifadesinden sonra, cümlenin açılımı şöyledir: "Öyle yapmayan gibi olur mu?" Bu, cümlenin devamından anlaşılıyor. Bkz. âyet 22.

2 Harfi harfine: "Anlamalar", çoğul, "anlama yetenekliler" anlamında.

3 "De ki:", yani, "De ki: Rabb'iniz şöyle diyor:" Benzer bir kullanım için bkz. âyet 16 ve 53.

4 Bkz. âyet 2'nin notu.

5 Bkz. âyet 2 ve 11.

6 "Tağut" kelimesi, Kur'an'da, tekili ve çoğulu aynı olarak kullanılan bir kelimedir. Tekil mi, çoğul mu olduğu, zamirinden, sıfatından veya metinde geçen başka bir işaretten anlaşılır. Örneğin, 2/Bakara, 257. âyette çoğul olduğunda kuşku yoktur. 4/Nisa, 60'ta ise, kuşkusuz tekildir. Bu âyette ise, "Ya'buduhâ" kelimesindeki "hâ" zamiri gösteriyor ki, çoğuldur.

7 "Köşkler", Cennet köşkleri. Bkz. 29/Ankebût, 58. Orada "Cennet" kelimesi anılmıştır. Cennet binalarının yüksek katlarına yerleşmek, keçilerin girdiği, evin zemin katından daha rahat ve daha onurlandırıcıdır.

gerçekten, kavrama yeteneği olanlar için bir hatırlatma vardır!

§3. 22. Ne! Allah'ın, göğsünü İslâm'a [1] açtığı kimse, işte o, Rabb'inden bir nur içinde... [2] Öyleyse, kalpleri Allah'ın mesajına karşı katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar, apaçık bir sapkınlıktadırlar.

23. Allah, sözün en güzelini, benzeşen [3] ve sık sık tekrar edilen [4] bir Kitap olarak indirdi, Rab'lerinden korkanların, ondan tenleri ürperir, sonra tenleri ve kalpleri Allah'ın mesajına ısınıp yumuşar. O, Allah'ın bir yol göstermesidir, onunla dilediğini doğru yola iletir. Allah, kimi saptırırsa, artık onu, doğru yola iletecek yoktur.

24. Ne! Diriliş Günü, kötü cezadan yüzünü korumaya çalışan kimse... [5] Ve hâinlere, "Kazandığınızı tadın!" denilecek.

25. Onlardan öncekiler de yalanladılar. Ceza onlara, beklemedikleri yerden geldi.

26. Allah, böylece onlara, şimdiki hayatta alçaklığı tattırdı; öteki dünya cezası ise, elbette daha büyüktür; keşke bilselerdi.

27. Ve hiç kuşkusuz, biz, bu Kur'an'da, insanlara her türlü örneği verdik. Belki hatırlarlar?

28. Eğriliği olmayan Arapça bir Kur'an indirdik. Belki takvâlı davranırlar?

29. Allah, yanında birbiriyle çekişip duran ortakları olan bir adamla, birisiyle güvene dayalı ticaret yapan bir adamı örnek verir. Ne! Bu ikisi bir olur mu? Hayır! Övgü Allah'a ama onların çoğu bilmez. [6]

30. Gerçekte, sen öleceksin, aslında onlar da ölecekler;

31. sonra siz, Diriliş Günü, Rabb'inizin huzurunda, kesinlikle tartışacaksınız!

§4. 32. Öyleyse Allah'a karşı yalan uydurandan, kendisine gelmiş gerçeği yalanlayandan daha hâin kim olabilir? İnkârcılar için, Cehennem'de bir sığınak yok mudur?

33. Oysa, gerçekle gelen ve onu doğrulayanlar var ya, işte onlar, takvâlılardır.

34. Onlara, Rab'lerinin katında, dilekleri her şey vardır, -işte bu, iyilik yapanların karşılığıdır,-

---

1 İslâm'a, [Teslim olmaya].

2 Bu cümle, tıpkı âyet 9'da olduğu gibi, bitirilmemiş, yarıda kesilmiştir.

3 "Benzeşen" ifadesi, muhtemelen Kur'an'ın, Kitab-ı Mukaddes gibi eski tanrısal kitaplara benzediğine işaret ediyor.

4 "Sık sık tekrar edilen", "mesnâ" kelimesinin çoğulu olan "mesânî"nin karşılığıdır. Bu ifade için ayrıca bkz. 4/Nisâ, 3. Bu kelime "senâ" kökünden de gelebilir. Bunun için de bkz. 15/Hicr, 87 ve notu.

5 "...çalışan kimse..." ifadesi de tıpkı âyet 9 ve 22'de olduğu gibi bitirilmemiş, yarıda kesilmiştir.

6 Bağımsız bir tâcir ile, geçinilmesi güç ve dürüst olmayan ortakları bulunan bir tâcir arasındaki fark, tek olan Allah ile, aralarında sürtüşme olan ve kendilerinden hiçbir şey elde edilemeyen çok sayıdaki tanrının kabulü arasındaki fark gibidir. İnanan, kendini yalnızca Allah'a teslim etmiştir. (Bkz. 9/Tövbe, 111 ve 35/Fâtır, 29) Bunlar eşit midir? Allah'a şükür ki hayır. "Hayır!" kelimesi metinde yoktur.

35. ki Allah, onların yaptıklarının en kötüsünü [1] bile örtsün ve onlara, yaptıklarının en güzeliyle [2] karşılığını versin.
36. Ne! Allah, kuluna [3] yeterli değil midir? Seni, O'ndan başka şeylerle [4] korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa, artık onu doğru yola iletecek yoktur.
37. Ve Allah, kimi doğru yola iletirse, artık onu saptıracak yoktur. Allah, güçlü, intikam alıcı değil midir?
38. Gerçekten de onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesin "Allah" derler. De ki: "Öyleyse bana söyler misiniz, Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ın yerine taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Ya da bana bir rahmet dilerse, O'nun rahmetini önleyebilirler mi?" De ki: "Allah bana yeter; güvenenler, ancak O'na güvenir."
39. De ki: "Ey halkım! Siz, bulunduğunuz yerde çalışın; kuşkusuz, ben de çalışacağım; sonra bileceksiniz,
40. kendisini alçaltacak bir cezanın kime geleceğini ve onun üzerine kalıcı bir ceza yerleşecektir!"
41. Evet biz, insanlar için Kitab'ı sana [5] gerçekle indirdik. Öyleyse, kim doğru yolda giderse, bu kendi yararınadır. Kim de saparsa, kendi zararına sapmış olur. Sen, onlara kefil değilsin.
42. Allah, ruhları, ölümleri anında alır. Ölmeyenlerin de uykuları sırasında. Ölmelerini kararlaştırdığı kimselerinkini tutar, diğerlerini, belirli bir süreye kadar salıverir. Gerçekten bunda, düşünen kimseler için deliller vardır! [6]
43. Yoksa onlar, Allah'tan başka birtakım aracılar mı edindiler? De ki: "Ne! Onlar bir şeye sahip olmasalar da, anlamasalar da mı?"
44. De ki: "Aracılık, bütünüyle Allah'a aittir. Göklerin ve yerin krallığı yalnız O'nundur. Sonra, O'nun huzuruna döndürüleceksiniz."
45. Ve Allah, tek olarak anıldığında, öteki dünyaya inanmayanların kalpleri kasılır ama Allah'tan başkaları anıldığında, bakarsın yüzleri gülüverir.
46. De ki: "Ey göklerin ve yerin yaratıcısı, görülemeyeni ve görülebileni bilen Allah! Kullarının ayrılığa düştükleri şeyler hakkında, aralarında sen hüküm vereceksin."
47. Evet, yeryüzünde olanların hepsi -ve onunla birlikte bir katı daha- hâinlerin olsaydı, Diriliş Günü'nde, cezanın kötülüğünden, kesinlikle fidye olarak verirlerdi. Ama karşılarına Allah tarafından hiç hesaba katmadıkları şeyler çıkacaktır,

---

1 "Yaptıklarının en kötüsünü", yalnızca "yanlışlarını" değil. Bkz. 11/Hud, 114; 53/Necm, 32.
2 "Yaptıklarının en güzeli" için bkz. 6/En'âm, 160; 9/Tövbe, 121; 46/Ahkaf, 16; 53/Necm, 31-32 ve notları.
3 Muhammed'e.
4 Putlarla.
5 Ey Muhammed!
6 Bkz. 6/En'âm, 60; 22/Hac, 5.

48. ve kazandıklarının çirkinlikleri, kendile-rine görünecektir ve alaya aldıkları şeyler de kendilerini çepeçevre kuşatacaktır!
49. İnsanın başına bir bela geldiğinde, bize yalvarır. Sonra, ona kendimizden bir iyilik verdiğimizde, "Bu, bana ancak bir bilgiden dolayı verilmiştir!" der. Doğrusu bu, bir sınavdır ama onların çoğu bilmez.
50. Bunu, onlardan öncekiler de söylüyorlardı. Ve sonra kazandıkları, onlara hiçbir yarar sağlamadı;
51. ama kazandıklarının çirkinlikleri, başlarına geldi. Bunlardan [1] da hâinlik edenlerin kazandıkları çirkinlikler, yakında başlarına gelecektir. Onlar, aslâ güçsüz bırakamazlar. [2]
52. Ne! Bilmezler mi ki Allah, payı dilediğine genişletir, tıpkı bir ölçüye göre verdiği gibi? Gerçekten bunda, inanan kimseler için, deliller vardır!

§6. 53. De ki: "Ey kendileri zararına sınırları aşan kullarım! [3] Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin. Evet, Allah, bütün günahları bağışlar; evet, O, bağışlayıcıdır, merhametlidir,

54. ve ceza size gelmeden, Rabb'inize yönelin ve O'na teslim olun. [4] Sonra, size yardım edilmeyecek!
55. "Ve farkına varmadan, ceza, ansızın başınıza gelmeden, Rabb'inizden size indirilen en güzel şeye uyun,
56. ve 'Allah'a karşı yaptığım kusurdan ötürü, vah bana! Gerçekten ben alay edenlerdendim' demeden önce...
57. veya 'Eğer Allah, beni doğru yola iletseydi, elbette, takvâlılardan olurdum' demeden önce;
58. ya da cezayı gördüğünde, 'Ah! Keşke benim için dönüş imkânı bulunsaydı! O zaman, iyilerden olurdum' demeden önce..." [5]
59. "Tam aksine! Delillerim sana geldi; sonra, sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve inkârcılardan olmuştun!"
60. Ve Allah'a karşı yalan uyduranların, Diriliş Günü, yüzlerinin ne kadar kara olacağını göreceksin. [6] Büyüklenenler için, Cehennem'de yer mi yok?
61. Ve Allah, takvâlıları sığınaklarına sığın-dıracak. [7] Onlara kötülük dokunmayacak; onlar üzülmeyecekler de.
62. Allah, her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye kefildir.
63. Göklerin ve yerin anahtarları, yalnızca O'nundur; oysa Allah'ın delillerini inkâr

1 Hz. Muhammed'in muhataplarından.
2 Bizi.
3 "De ki, ey....kullarım!" Bkz. âyet 10.
4 Müslüman olun.
5 Kastedilen, 56. âyetteki "kişi"dir.
6 Ey Muhammed!
7 Harfi harfine: Kurtuluş yerlerine doğru, veya başarıya doğru.

edenler, işte onlar, kaybedenlerdir.

64. De ki: [1] "Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz bana, ey bilgisizler?"

65. Ve hiç kuşkusuz, sana da, senden önceki-lere de şöyle vahyolunmuştur: "Eğer ortak koşarsan, [2] yaptığın iş, kesinlikle boşa gidecek ve kesin, kaybedenlerden olacaksın.

66. "Hayır ama yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol."

67. Ve Allah'ı, gereği gibi takdir etmediler. Bütün yeryüzü, Diriliş Günü, O'nun avucunda olacaktır; gökler O'nun sağ elinde dürülmüş olacaktır. Münezzehtir O! O, onların ortak koşmalarından aşkındır!

68. Ve Sûr'a üflenince ve işte göklerde ve yerde kim varsa, hepsi bir çığlık atarak yıldırım çarpmış gibi düşecek, Allah'ın dilediği kimseler ayrı. Ona bir daha üflenecek, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar. [3]

69. Ve yeryüzü, Rabb'inin nuruyla aydınlanacak, o zaman, amel defteri ortaya konacak [4] ve peygamberler ve tanıklar getirilecek ve aralarında adaletle karar verilecek ve onlara hiç haksızlık yapılmayacak;

70. ve her kişiye, yaptığının karşılığı eksiksiz ödenecek. Zaten Allah, onların yaptıklarını, en iyi bilendir.

71. Ve inkârcılar, bölük bölük Cehennem'e sürülecek. Oraya vardıklarında kapıları açılacak; bekçileri onlara, "Ne! Rabb'inizin âyetlerini okuyan ve sizi, bu gününüze kavuşmakla uyaran, içinizden elçiler gelmedi mi?" diyecekler. Onlar da, "Evet geldi! Ama ceza sözü inkârcılara hak oldu!" diyecekler.

72. Onlara, "İçinde temelli kalmak üzere Cehennem'in kapılarından girin!" denilecek. Büyüklenenlerin yeri, ne kötüdür!

73. Ve Rab'lerinden korkanlar da bölük bölük Cennet'e sevk edilecekler. Sonunda, oraya varıp da kapıları açıldığında, bekçileri onlara, "Selâm size, hoş geldiniz! Artık temelli kalmak üzere, girin buraya!" diyecekler.

74. Ve onlar diyecekler ki: "Övgü, bize verdiği sözü gerçekleştiren ve bizi yeryüzüne mirasçı kılan Allah'adır. Cennet'te istediğimiz yerde oturabiliriz!" Çalışanların karşılığı ne güzeldir! [5]

75. Ve melekleri, Arş'ın çevresini çevirmiş, Rab'lerini övgüyle tenzih ederken göreceksin. Artık aralarında [6] adaletle karar verilecek ve "Övgü âlemlerin Rabb'i Allah'a!" denilecek.

---

1 Ey Muhammed!
2 Allah'a.
3 Öldükten sonra diriliş, uykudan sonra uyanışa benzetilmiştir.
4 "İnsanların yaptıklarının kaydedildiği amel defteri.
5 Hangi işçilerin ve hangi karşılığın söz konusu olduğu yeterince görülüyor.
6 İnsanların arasında.

Sûre 40
Ğafir veya **Mü'min**

Sûre, adını, 3. âyetten almıştır. 56-57. âyet dışında Hicretten Önce 60. sırada inmiştir, 85 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hâ Mîm. [1]

2. Kitab'ın indirilmesi, Allah tarafındandır; güçlü, bilen,
3. günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, kovuşturması çetin, lütuf sahibi. O'ndan başka tanrı yoktur. Dönüş O'nadır!
4. Allah'ın delilleri üzerinde, inkârcılardan başkası tartışmaz. İnkârcıların ülkelerde gezip dolaşması, seni aldatmasın.
5. Bunlardan [2] önce, Nuh'un halkı ve onlardan sonraki komplocular [3] da elçilerini yalanladılar ve her toplum, kendi elçilerini yakalamak istedi. Ve gerçeği reddetmek için, aralarında yanlış üzere tartıştılar. Sonra, ben onları yakaladım. Ve ne kovuşturma benimki öyleyse!
6. Böylece inkârcılara karşı Rabb'inin şu sözü gerçekleşti: "Evet, bunlar, Ateş'in arkadaşlarıdır."
7. Arş taşıyıcılarına ve çevresindekilere [4] gelince, onlar, Rab'lerini övgüyle tenzih ederler; O'na inanırlar. İnananlar için bağışlanma dilerler: "Rabb'imiz! İlim ve rahmetçe her şeyi kuşatıyorsun. Öyleyse, tövbe edip senin yoluna uyanları bağışla ve onları, Cahîm-Cehennem'in [5] cezasından koru.
8. "Rabb'imiz! Ve onları, kendilerine söz verdiğin Adn Bahçeleri'ne koy ve babalarından, eşlerinden, soylarından iyi olanları da. Evet, güçlü, bilge sensin.
9. "Ve onları kötülüklerden [6] koru! Bu gün, kimi kötülüklerden korursan, ona, elbette rahmet etmiş olursun." Ve işte, büyük başarı budur.

§2. 10. Evet, inkârcılara şöyle seslenilecek: "Allah'ın gazabı, kendinize olan öfkenizden elbette daha büyüktür. İnanmaya çağrılmıştınız da inkâr etmiştiniz."

11. Onlar, "Rabb'imiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. [7] Biz de suçlarımızı itiraf ettik. Bir daha çıkmaya, bir yol var mıdır?" diyecekler.

---

1 Bunlar, alfabenin iki harfidir. Bkz.2/Bakara, 1'in notu.

2 Hz. Muhammed'in muhatapları.

3 "Komplocular" veya: Güç birliği yapanlar. Bkz. 38/Sa'd, 13.

4 "Arş taşıyıcıları." Harfi harfine: Arşı taşıyanlar. Ve çevresindekiler, kerûbin. Bkz. 69/Hâkka, 17.

5 Cahîm, Cehennem'in bir adıdır.

6 Hem "kötü eylemleri" hem de "yıkımları" içeren şeylerden.

7 "İki defa öldürdün, iki defa diriltin." Müslüman yorumcularının belirttiğine göre, birinci ölüm, doğmadan önceki ölü durum, ikincisi ise, dünyadan ayrılırken olan ölümdür. Birinci diriliş, bu dünyadaki doğum, ikinci diriliş ise, öldükten sonraki diriliştir. Bkz. 2/Bakara, 28.

12. "...Bunun nedeni şudur: Yalnız Allah'a dua edildiğinde, inkâr ediyordunuz ve O'na ortak koşulunca, inanıyordunuz. Bugün, artık hüküm, aşkın, büyük Allah'ındır." [1]
13. Size, delillerini gösteren, size gökten bir pay indiren O'dur. Oysa, boyun eğenden başkası hatırlamaz.
14. Öyleyse, inkârcılar hoşlanmasa da dini O'nun için arındırarak Allah'a yalvarın. [2]
15. Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi, Kavuşma Günü'yle uyarması için, kullarından dilediğine [3] buyruğuyla Ruh'u indirir,
16. o gün, onlar meydana çıkacaklar, hiçbir şeyleri Allah'a gizli kalmaz. O gün, krallık kimindir? Bir olan, en üstün egemen Allah'ındır!
17. Bu gün herkese, kazandığının karşılığı verilecek: Bu gün, haksızlık yoktur. Evet, Allah, hesabı çabuk görendir.
18. Ve onları, yüreklerin ağza geleceği, endişeden yutkunacakları, yaklaşan Gün hakkında uyar! Hâinlerin bir dostu da sözü dinlenecek bir aracısı da olmayacak.
19. Gözlerin hâinliğini ve göğüslerin gizlediğini bilir.
20. Ve Allah, adaletle hüküm verir. Oysa, O'nun dışında yalvardıkları, hiçbir şeye hüküm veremezler. Evet, O'dur Allah; duyan, gören.

§3. 21. Kendilerinden önceki, güç ve yeryüzündeki eserleri yönünden, kendilerinden daha güçlü kimselerin sonlarının nasıl olduğunu görmek için, yeryüzünde yolculuk etmezler mi? Öyleyken Allah, onları günahlarından ötürü yakaladı. Allah'a karşı onları, hiçbir koruyan da olmadı.

22. Bunun nedeni, gerçekte, elçileri kendilerine delillerle geldikleri hâlde, onları inkâr etmeleriydi. Allah da onları yakaladı. Evet, O, iktidar sahibidir, kovuşturması çetindir.
23. Ve hiç kuşkusuz, Musa'yı, delillerimiz ve apaçık bir kanıtla gönderdik,
24. Firavun ve Hâman ve Kârun'a... Sonra onlar, "Bu, bir büyücüdür! Büyük bir yalancıdır!" dediler.
25. Sonra, katımızdan onlara gerçeği getirince, onlar, "Onunla birlikte inanmış kimselerin oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın!" dediler." Ve inkârcıların düzeni, yalnızca boşa çıkar.
26. Ve Firavun, "Bırakın beni Musa'yı öldüreyim. O zaman, Rabb'ini çağırsın! Onun, dininizi değiştireceğinden veya yeryüzünde kargaşa çıkaracağından korkuyorum" dedi.
27. Ve Musa: "Ben, Hesâp Günü'ne inanmayan her büyüklenenden, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'inize sığınırım" dedi.

---

1 Âyetin baş tarafından anlaşılıyor ki, Allah onların sorularına "Hayır!" diye cevap vermiştir.
2 Bkz. 39/Zümer, 2.
3 "Dilediğine"den maksat, dilediği zamanda gönderdiği peygamberdir.

§4. 28. Ve Firavun ailesinden olup da inancını gizleyen bir adam dedi ki: "Siz bir adamı 'Rabb'im Allah'tır' dediği için öldürecek misiniz? Oysa o, size Rabb'inizden delillerle gelmiştir. Eğer yalancıysa, yalanı kendi zararınadır; oysa, doğru sözlü ise, size söz verdiklerinin bir kısmı başınıza gelecektir." -Gerçekten Allah, aşırı giden, yalancı kimseyi, doğru yola iletmez!-

29. "Ey halkım,[1] bugün yeryüzünde üstün kimseler olarak krallık sizindir, üstün olanlar sizsiniz. Ama Allah'ın hışmı gelirse, O'na karşı bize kim yardım edecek?" Firavun, "Ben size, kendi görüşümden başkasını söylemiyorum. Ben size, ancak doğru yolu gösteriyorum" dedi.

30. Ve inanmış olan dedi ki: "Ey halkım! Evet, ben sizin hakkınızda komplocularınki[2] gibi bir günden korkarım,

31. Nuh halkının, Adlar, Semudlar ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibisinden..."[3] -Oysa Allah, kullar için, aslâ zulüm istemez.-

32. "Evet, ey halkım! Ve ben, sizin hakkınızda, feryât ve figan gününden[4] korkuyorum,

33. arkanıza dönüp kaçacağınız günden... Allah'a karşı, sizi koruyan da olmaksızın." -Ve Allah, kimi saptırırsa, artık onun için, doğru yolu gösterici yoktur!-

34. Ve hiç kuşkusuz, Yusuf da daha önce, size delillerle geldi. Ama size getirdiklerinden kuşkulanmaya devam ettiniz. Sonra o ölünce, "Allah, ondan sonra hiçbir elçi göndermeyecek" dediniz. Allah, aşırı giden, kuşku içindeki kimseyi, işte böyle saptırır:

35. Bunlar, kendilerine hiçbir kanıt gelmeksizin Allah'ın delilleri üzerinde tartışıyorlar. Bu, Allah katında da inananların yanında da büyük bir nefret nedenidir. Allah, her büyüklük taslayan zorbanın kalbini, işte böyle mühürler.

36. Ve Firavun dedi ki: "Ey Hâman! Bana bir kule yap; belki yollara erişirim,

37. göklerin yollarına... Ve Musa'nın Tanrı'sına doğru çıkacağım, gerçekten de ben, onu yalancı sanıyorum." İşte Firavun'un kötü işi, kendisine böylece güzel gösterildi ve yoldan[5] çevrildi. Firavun'un planı elbette boşa gitti.

§5. 38. Ve inanmış kimse dedi ki: "Ey halkım! Bana uyun da size doğru yolu göstereyim.

39. "Ey halkım! Bu hayat gelip geçici bir yararlanmadan başka bir şey değildir, oysa öteki dünya, gerçekten kalınacak yurttur.

40. "Kim bir kötülük işlerse, ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim inanarak iyi iş yaparsa, işte onlar, Cennet'e girecekler; orada hesapsız bir pay almak üzere."

---

1 Bu, adı belirtilmeyen o inanan kişinin sözünün devamıdır.
2 "Komplocular" kelimesi, 5. âyetteki gibidir.
3 Öyleyse, bu bölükler, Musa'dan öncedirler.
4 İnsanların birbirlerine seslenip karşılıklı yardım isteyecekleri günden.
5 Allah yolundan.

41. Ve yine: "Ey halkım! Nedir bu başıma gelen? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, oysa siz, beni Ateş'e çağırıyorsunuz?
42. "Beni, Allah'ı inkâr etmeye, hakkında hiçbir bilgim olmayan[1] şeyi, O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz; oysa ben sizi, O güçlü, çok bağışlayıcıya çağırıyorum!
43. "Gerçek şu ki, siz beni ancak, ne dünyada ne de öteki dünyada hiçbir şekilde çağrılamaz birine[2] doğru çağırıyorsunuz. Evet ve dönüşümüz Allah'adır. Ve aşırı gidenler, Ateş halkının kendileridir.
44. "Size söylediğimi, yakında hatırlayacaksınız. Ben, işimi Allah'a havale ediyorum." Evet, Allah, kulları görendir.
45. Allah onu, yaptıkları planın çirkinliklerinden korudu. Kötü ceza, Firavun'un adamlarını sardı:
46. Ateş. Sabah akşam[3] ona sunulacaklar. Ve Belirlenmiş Vakit'in geleceği gün: "Firavun'un adamlarını cezanın en çetinine sokun!"
47. Ve Ateş'in içinde birbirleriyle tartışacakları zaman!... Güçsüzler, büyüklük taslayanlara, "Evet, biz, size uyanlardık; şimdi Ateş'in bir parçasını olsun bizden savabilir misiniz?" diyecekler.
48. Ve büyüklük taslayanlar, "Gerçekten, hepimiz onun içindeyiz!" diyecekler. Allah, kullar arasında, elbette evet, hüküm verdi.
49. Ve Ateş'te olanlar, Cehennem'in bekçilerine, "Rabb'inize yalvarın da bizden cezayı bir gün olsun hafifletsin" diyecekler.
50. "Elçileriniz size, deliller getirmiyorlar mıydı?" diye cevap verecekler. İnkârcılar: "Aksine!" Bekçiler: "Öyleyse, çağırın!" İnkârcıların çağrısı, gerçekten de boşunadır.[4]

§6. 51. Evet, biz, elçilerimize ve inananlara, şimdiki hayatta ve tanıkların ayağa kalkacakları günde yardım edeceğiz,
52. o gün, artık hâinlere, özür belirtmeleri yarar sağlamaz. Lânet onlaradır. Yurdun kötüsü de onlaradır.[5]
53. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya yol gösterme verdik. İsrailoğulları'nı da Kitab'a mirasçı kıldık,
54. kavrama yeteneği olanlar için[6] bir yol gösterme ve hatırlatma olarak.
55. Öyleyse sabret, -Allah'ın sözü gerçektir,- günahın için bağışlanma dile; sabah akşam, Rabb'ini övgüyle tenzih et.[7]

---

1 "Hakkında hiçbir bilgim olmayan", mevcut olmadıklarını bildiğim... anlamında.
2 Harfi harfine: Kendisi için mümkün hiçbir çağrı olmayan kimse.
3 Yani, gece gündüz, sonsuza dek.
4 Bu ikili konuşmanın her sözü "diyecekler" kelimesinin tekrarıyla sunulmaktadır.
5 Bkz. 13/Râd, 25 ve notu.
6 "Kavrama yeteneği olanlar" için bkz. 39/Zümer, 9'un notu.
7 Bu âyette Allah, Hz. Muhammed'e hitap etmektedir.

56. Evet, Allah'ın delilleri üzerinde, kendilerine bir kanıt gelmeksizin tartışanlar yok mu, onların göğüslerinde, aslâ ulaşamayacakları [1] bir büyüklenmeden başkası yoktur. Sen Allah'a sığın. Evet O, duyandır, görendir.
57. Göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından elbette daha büyük bir şeydir! Ama insanların çoğu bilmez.
58. Körle gören, inanan ve iyi iş yapanlarla suçlular bir olmaz. [2] Ne kadar az hatırlıyorsunuz!
59. Evet, Belirlenmiş Vakit yoldadır, elbette, bunda, hiç kuşku yoktur ama insanların çoğu inanmıyor.
60. Ve Rabb'iniz diyor ki: "Beni çağırın, çağrınıza karşılık vereceğim. Evet, bana kulluk etmeyecek kadar büyüklenenler, yakında alçalmış olarak Cehennem'e gireceklerdir."

§7. 61. Allah, dinlenesiniz diye, size geceyi veren O'dur. Ve gündüzü de görmek için. Elbette, evet Allah, insanlara karşı lütuf sahibidir ama insanların çoğu şükretmez.
62. İşte, her şeyin yaratıcısı Rabb'iniz Allah budur. O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl da yüz çeviriyorsunuz!
63. İşte, Allah'ın delillerini bile bile inkâr edenler, böyle döndürülürler.
64. Yeri, sizin için yerleşim alanı, göğü çadır kılan ve sizi biçimlendiren -ve O, sizi ne güzel biçimlendirdi!- ve sizi temiz şeylerle besleyen Allah'tır. İşte, Rabb'iniz Allah budur. Âlemlerin Rabb'i Allah ne kutludur!
65. O diridir, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse, dini O'nun için arındırarak O'na çağırın. [3] Övgü âlemlerin Rabb'i Allah'adır!
66. De ki: "Bana Rabb'imden deliller gelince, sizin, Allah'ın dışında yalvardıklarınıza kulluk etmem bana yasaklanmıştır ve kendimi âlemlerin Rabb'ine teslim etmem buyrulmuştur." [4]
67. Sizi topraktan, sonra spermden, sonra kan pıhtısından yaratan; sonra bütün gücünüze kavuşmanız, sonra da yaşlanmanız -ki bir kısmınız daha önce öldürülür- ve belirlenmiş bir süreye ulaşmanız için, sizi bebek olarak dünyaya çıkaran O'dur. Ve belki, anlarsınız? [5]

§8. 68. Hayatı ve ölümü veren O'dur. Bir işe karar verdiğinde ona "Ol" der ve olur.
69. Allah'ın delilleri üzerinde tartışanları görmedin mi? Nasıl uzaklaşıyorlar!
70. Kitab'ı ve elçilerimizle gönderdiklerimizi yalanladılar. Bilecekler ileride,

---

1 "Aslâ ulaşamayacakları", yani, büyüklenmelerine neden olan, "Büyükler olarak kabul edilme"ye aslâ ulaşamayacaklardır.
2 Ne kör ile gören eşittir ne de inananla suçlu.
3 Bkz. 14. âyet.
4 Müslüman olmam buyrulmuştur.
5 Bkz. 23/Mü'minûn, 14.

71. boyunlarında halkalar ve zincirlerle sürüklendiklerinde,
72. kaynar suyun içerisinde ve sonra, Ateş, onlarla doldurulduğunda!
73. Sonra, onlara denecek ki: "Nerede uydurduğunuz tanrılar,
74. Allah'ın dışında?" Onlar, "Bizden uzaklaştılar. En doğrusu, biz zaten daha önce, hiçbir şeye yalvarmıyorduk" diyecekler. Allah, inkârcıları işte böyle saptırır.
75. İşte bu, yeryüzünde haksız yere şımarmanız ve böbürlenmenizden ötürüdür.
76. Temelli kalmak üzere, Cehennem kapılarına girin! Büyüklenenlerin yeri ne kötüdür!
77. Öyleyse sabret. Evet, Allah'ın sözü gerçektir. İster onlara söz verdiğimizin bir kısmını sana gösterelim, ister seni vefat ettirelim, onlar, bizim huzurumuza döndürüleceklerdir. [1]
78. Ve hiç kuşkusuz, senden önce de birçok elçiler gönderdik. Sana onların kimini anlattık, kimini anlatmadık. Hiçbir elçi, Allah'ın izni olmadan bir delil [2] getiremez. O zaman, Allah'ın buyruğu gelince, her şeye adaletle karar verilir ve o zaman, asılsız şeyler uyduranlar, kaybederler. [3]
79. Binmeniz için ve yemeniz için hayvanları size ayıran Allah'tır,
80. ve onlarda, sizin için, daha nice yararlar vardır ve gönüllerinizdeki bir arzuya, onlara binerek ulaşırsınız. Ve onlarla taşınırsınız. Gemiyle de. [4]
81. Ve O, size delillerini gösteriyor. Allah'ın delillerinden hangisini inkâr edeceksiniz?
82. Kendilerinden daha çok, daha güçlü, yeryüzünde eserleri daha sağlam olan öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmek için, yeryüzünde yolculuk etmezler mi? Kazandıkları, onlara hiçbir yarar sağlamadı!
83. Oysa, elçileri onlara, delillerle gelince, kendilerinde olan bilgiyle şımarıyorlardı! Oysa alaya aldıkları şey, kendilerini çepeçevre kuşatıyordu.
84. Sonra, hışmımızı gördüklerinde, "Yalnız Allah'a inandık; O'na koştuğumuz ortakları, inkâr ettik" dediler.
85. Sonra, bizim hışmımızı gördüklerinde, inanmaları, kendilerine bir yarar sağlamadı. Allah'ın, kulları hakkında geçmiş uygulaması budur. Ve o zaman, inkârcılar kaybettiler.

1 Sözlerin yerine getirilmesini şahsen görsen de, görmesen de, onların dönüşünün, bize olduğuna emin ol, ey Muhammed! Sana yalnızca bildirmek düşer. Bkz. 43/Zuhruf, 41-42.
2 "Delil" için bkz. 17/İsrâ, 59; 29/Ankebût, 50.
3 Bkz.4/Nisâ, 164.
4 Bu ve bundan önceki âyette, hayvanlardan ve gemilerden söz ediliyor. Çünkü Araplar, hem kara, hem de deniz taşıma araçları kullanırlardı.

Sûre 41

Fussilet

Sûre, adını, 3 ve 44. âyetlerden almıştır. Hicretten Önce 61. sırada inmiştir, 54 âyettir. Bazen, bu sûreye "Secde Hâmîmi" adı da verilir. Bu ikinci adını, "Hâ Mim" diye başlayan yedi sûreden, içinde tilâvet secdesi yer alan tek sûre olmasından almaktadır.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hâ Mîm. [1]
2. Bu, çok merhametli ve hep merhametli tarafından indirilmedir, [2]
3. anlayan insanlar için, âyetleri Arapça bir Kur'an olarak, ayrıntılı biçimde açıklanmış bir Kitap'tır, [3]
4. duyurucu ve uyarıcı olarak. Sonra, onların arasından çoğu yüz çeviriyor. Öyleyse onlar, duymuyorlar.
5. Ve dediler ki: "Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz zırhlıdır, [4] kulaklarımızda ağırlık vardır. Ve bizimle senin aranda bir perde; öyleyse, sen çalış, biz de çalışacağız, evet!"
6. De ki: [5] "Ben de, yalnızca sizin gibi bir insanım. Bana, tanrınızın tek bir Tanrı olduğu vahyolundu. Öyleyse, dosdoğru O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin." Ortak koşanların vay hâline,
7. ki zekatı [6] vermezler, öyleyken onlar, öteki dünyayı da inkâr ederler!
8. Evet, inanan ve iyi işler yapanlar için, aslâ kesilmeyen [7] bir karşılık vardır.

§2. 9. De ki: "Ne! Gerçekten siz, yeri iki günde yaratanı inkâr edecek ve O'na birtakım ortaklar mı koşacaksınız? İşte O, âlemlerin Rabb'idir!" [8]
10. Oraya sabit, yüksek dağlar yerleştirdi, onu bereketli kıldı; orada, isteyenler için, payları eşit olarak belirledi, dört günde. [9]

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 "İndirilme" kelimesi, genel olarak vahiy için kullanılır.
3 Bu, Kur'an'dır.
4 Harfi harfine: Zırhlar içindedir.
5 Ey Muhammed!
6 Zekat hakkında bkz. 2/Bakara 43.
7 "Aslâ kesilmeyen"in başka bir anlamı, "başa kakılmayan"dır. Aslâ hatırlatılmayan ve onun için nankörlük yapıldı diye suçlanmayandır.
8 Bu âyetteki, "Yeri iki günde yaratan", sonraki âyette geçen "rızıklarını dört günde belirledi" ifadesi, dünyanın iki günde yaratıldığını, rızıkların ise iki günde takdir edildiğini gösteriyor. Bkz. âyet 12'nin notu. Bu âyetler, İslâmî kozmoloji açısından ilginç bir ayrıntıdır.
9 "Dört günde" ifadesi için bkz. âyet 9'un notu. Aksi hâlde göklerin yaratılması için 6 günden zaman kalmazdı.

11. Sonra, duman hâlinde [1] bulunan göğe yöneldi, ona ve yere, "İsteyerek veya istemeyerek, gelin!" dedi. İkisi de, "İsteyerek geldik" dediler.
12. Böylece onları, iki günde, yedi gök olarak [2] kararlaştırdı ve her göğün işini, kendisine vahyetti. Biz, en yakın göğü, kandillerle ve bir korumayla donattık. İşte böyledir, O güçlü olan ve bilenin belirlemesi!
13. Eğer yüz çevirirlerse, onlara de ki: [3] "Sizi, Adlara ve Semudlara gelen yıldırıma benzer bir yıldırımla [4] uyarıyorum."
14. Hani onlara, önlerinden ve arkalarından elçiler [5] gelerek, "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin" dediklerinde, onlar, "Eğer Rabb'imiz dileseydi, elbette melekler indirirdi! Onun için biz, sizinle gönderileni, kesin, inkâr ediyoruz!" dediler.
15. Sonra, Adlara gelince, onlar da yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamış, "Bizden daha güçlü kim var?" demişti. -Ne! Kendilerini yaratan Allah'ın, onlardan daha güçlü olduğunu görmediler mi?- Ve onlar, delillerimizi inkârda direndiler.
16. Biz de şimdiki hayatta, onlara alçaklık cezasını tattırmak için, üzerlerine uğursuz günler boyunca süren şiddetli bir kasırga [6] gönderdik. Öteki dünya cezası ise kesinlikle daha alçaltıcıdır ve onlara yardım da edilmeyecek.
17. Semudlara gelince, biz, onlara doğru yolu gösterdik ama onlar, körlüğü, doğru yolda gitmekten daha çok sevdiler. Bunun üzerine, kazandıklarının karşılığı olarak onları, alçaltıcı cezanın yıldırımı çarptı.
18. Ve inanan ve takvâlı davranan kimseleri kurtardık.
19. Ve Allah'ın düşmanları, Ateş'e toplanacakları gün!... Sonra onlar, sıra hâline konulacaklar.
20. Sonra, oraya varınca, kulakları, gözleri ve derileri, yaptıkları hakkında, aleyhlerinde tanıklık edecek.
21. Ve derilerine, "Niçin aleyhimize tanıklık ettiniz?" diyecekler. Onlar da, "Bizi,

---

1 "Duman hâlinde" ifadesi, tıpkı modern kozmolojininkini andırıyor.

2 "İki günde yedi gök olarak", yer için harcanan 4 günle birlikte 6 gün eder ki başka âyetlerde bu defalarca belirtilmiştir. (7/A'raf, 54; 10/Yunus, 3; 11/Hud, 7; 25/Furkan, 59; 32/Secde, 4; 50/Kâf, 38; 57/Hadid, 4.) Veya yeri rızıkla donatmakla uğraşırken aynı zamanda gökleri de yaratmıştır. Böylece rızık belirleme ve yaratma iki farklı şeydir.

3 Ey Muhammed! Eğer Mekke çok tanrıcıları yüz çevirirlerse, de ki...

4 "Yıldırım" ifadesi, burada hem Adlar hem de Semudlarla ilgili görünüyorsa da 16 ve 17. âyetler okunduğunda "yıldırım"ın yalnızca Semudlar için söz konusu olduğunu görüyoruz.

5 "Elçiler" için bkz. 36/Yâsin, 14'ün notu.

6 "Şiddetli bir kasırga." "Bir tropikal fırtına, saniyede 200 ila 300 kiloton, hatta daha fazlası gibi müthiş bir enerji miktarını serbest bırakır. (Karşılaştırmak gerekirse, Hiroşima'ya atılan atom bombasının gücü yalnızca 20 kilotondu.)" (Le Monde, Paris, 18 Kasım1970, s. 23, sütun 1-3.)

her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. Sizi ilk defa yaratan O'dur ve O'na döndürülüyorsunuz" diyecekler.

22. Siz, ne gözlerinizin, ne kulaklarınızın ve ne de derilerinizin, aleyhinize tanıklık etmesinden sakınmıyordunuz. Hatta, yaptıklarınızın çoğunu, Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz!
23. Ve şu, Rabb'iniz hakkında beslediğiniz düşünce, sizi mahvetti, öyle ki kaybedenlerden oldunuz.
24. Öyleyse, eğer dayanabilirlerse, onların yeri Ateş'tir. Özür bildirmeye çalışsalar, özürleri kabul edilmeyecektir. [1]
25. Ve kendilerine birtakım arkadaşlar musallat ettik de onlar, önlerinde ve arkalarında [2] ne varsa, hepsini onlara güzel gösterdiler. Ve kendilerinden önce gelip geçmiş cinler ve insan toplumlarına karşı, söz, ortaya çıktı. Evet, onlar, dâima kaybedenler oldular!
26. Ve inkârcılar, "Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın, belki üstün gelirsiniz?" diyorlar.
27. O inkârcılara, kesinlikle, çetin bir ceza tattıracağız ve onlara, yaptıklarının en kötüsüyle karşılık vereceğiz, [3]
28. işte böyle; Allah'ın düşmanlarının karşılığı Ateş'tir. Delillerimizi bile bile inkâr etmelerinin karşılığı olarak orası, temelli kalacakları yerdir.
29. Ve o inkârcılar, "Rabb'imiz! Cinlerden ve insanlardan, bizi saptıranları göster ki onları ayaklarımızın altına alalım da en alçaklardan olsunlar" diyecekler.
30. Evet, "Rabb'imiz Allah'tır" diyenler ve sonra, dosdoğru gidenler var ya, onların üzerine melekler iner: "Korkmayın, üzülmeyin, size söz verilen Cennet'le sevinin.
31. "Biz şimdiki hayatta da öteki dünyada da sizin dostlarınızız. Orada, canlarınızın çekeceği her şey vardır, yine sizin için, istediğiniz her şey vardır orada.
32. "Büyük bağışlayıcı ve büyük merhametli tarafından bir konak olarak."

§4. 33. Ve Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve "Evet, ben, müslümanlardanım" [4] diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?

34. Gerçekten de iyilik ile kötülük bir olmaz. Sen, daha güzel olanla karşılık ver; [5] o zaman, seninle arasında düşmanlık bulunan kişi, içten bir dost gibi oluverecektir.

---

1 İster sızlanmadan katlansınlar, ister özür bildirsinler, hiçbir şey, Yargı Günü onların cezasını yeğniltmeyecektir.

2 "Onlar önlerinde ve arkalarında" ifadesi için bkz. 36/Yâsin, 45 ve notu.

3 Bkz. 39/Zümer, 35'in notu.

4 "Müslümanlardanım." [Teslim olanlardanım.]

5 "Karşılık ver" yani, kötülüğe. Bkz. 23/Mü'minûn, 96.

35. Ama buna, ancak sabredenler kavuşturulur [1] ve buna, ancak büyük bir payı olan [2] kimse kavuşturulur.
36. Ve eğer Şeytan'dan sana, herhangi bir kışkırtma gelirse, hemen Allah'a sığın. Gerçekten O, duyandır, bilendir.
37. Gece ile gündüz, Güneş ile Ay, O'nun delillerindendir; ne Güneş'e secde edin ne de Ay'a. Bunları yaratana secde edin, eğer O'na kulluk etmek istiyorsanız.
38. Ama eğer büyüklük taslıyorlarsa... [3] Oysa, Rabb'inin katında bulunanlar, hiç usanmadan, gece gündüz, O'nu tenzih ederler! [4]
39. Yine O'nun delillerindendir ki sen, yeryüzünü boyun eğmiş görürsün. Sonra biz, üzerine su indirir indirmez harekete geçer ve gelişir. Ona hayat veren, elbette ölüleri de diriltecektir. Evet, O, her şeye gücü yetendir.
40. Delillerimize dil uzatanlar, bize gizli değildirler! Ne! Diriliş Günü Ateş'e atılan mı, yoksa güven içinde gelen mi daha iyi olacaktır? Dilediğinizi yapın, gerçekten O, yaptıklarınızı görendir!
41. Evet, kendilerine mesaj gelince, onu inkâr edenler!.. Oysa o, elbette güçlü bir Kitap'tır,
42. ona önünden ve arkasından yanlış sokulamaz. Bir bilge ve övgüye değer olanın katından indirilmedir. [5]
43. Senin [6] için, ancak senden önceki elçiler için söylenenler söylenecek. Elbette Rabb'in, hem bağışlama hem de can yakıcı bir ceza sahibidir.
44. Biz bunu Arapça olmayan bir Kur'an yapsaydık [7] onlar, "Âyetleri detaylandırılmalı değil miydi? Ne? Bir Arap'a, Arapça olmayan bir dille söylenir mi?" diyeceklerdi. [8] De ki: "Bu, [9] inananlar için bir yol gösterme ve şifadır. Ve inanmayanlara gelince, kulaklarında bir ağırlık vardır ve o, onlara kapalıdır; sanki onlara, uzak bir yerden sesleniliyor."

§5. 45. Ve hiç kuşkusuz, Musa'ya Kitap vermiştik. Sonra, onda ayrılığa düşüldü. Rabb'inin önceden verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında karar verilmiş olurdu. Evet, elbette onlar, onun hakkında, kesinlikle kararsızlığa götüren

1 "Ama buna", yani, 34. âyette bildirilen gerçeğe. "Kavuşturulur" yani, anlaması sağlanır.
2 "Büyük bir payı olan", yani, "ahlâktan" diye düşünen müfessirler olduğu gibi, "ışıktan" diye düşünenler de vardır. (Karşılaştırın: Luka, XIX, 26.)
3 "Büyüklük taslıyorlarsa...", Üstü kapalı olarak: "Allah için ne önemi var?" demektir.
4 Bu âyetten sonra, tilâvet secdesi yapılır. Bkz.7/A'raf, 206.
5 Vahiy. Bkz. Bu sûrenin 2. âyeti.
6 Ey Muhammed!
7 Harfi harfine: Eğer biz bunu (Kur'an'ı) Arapça olmayan ("a'cemî") bir okuma olarak belirleseydik...
8 "Diyeceklerdi" (Araplar). Hz. Muhammed'in muhatapları.
9 Kur'an.

bir kuşku içindedirler.

46. Kim iyi iş yaparsa, bu, kendi yararınadır. Kim kötülük yaparsa, kendi zararınadır. Rabb'in, kullara karşı, aslâ hâin değildir.
47. Belirlenmiş Vakit'in bilgisi, yalnız O'na aittir. Ve O'nun bilgisi dışında hiçbir meyve kabuğundan çıkmaz; hiçbir dişi, gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara, "Ortaklarım nerede?" diye sesleneceği gün, "Buna dair, bizden hiçbir tanık olmadığını sana arz ederiz" diyecekler.
48. Ve daha önce yalvarıp durdukları, onlardan kaybolacak ve kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlayacaklar.
49. İnsan, iyilik istemekten aslâ usanmaz. Oysa, kendisine bir kötülük gelirse, o zaman, hemen karamsarlığa düşer, umutsuz olur.
50. Ve eğer, başına gelen sıkıntıdan sonra, kendisine tarafımızdan bir rahmet tattırırsak, hiç kuşkusuz "Bu, benim hakkımdır. Ve Belirlenmiş Vakit'in geleceğini sanmıyorum. Ve Rabb'ime döndürülürsem, O'nun katında hiç kuşkusuz, benim için en güzeli vardır" der. İnkârcılara, yaptıklarını, kesin bildireceğiz. Onlara, kesinlikle ağır bir cezadan tattıracağız. [1]
51. Ve insana iyilik verdiğimizde, yüz çevirerek yan çizer; başına bir kötülük gelince de uzun uzun [2] çağırır.
52. De ki: [3] "Görüyor musunuz? Eğer o, [4] Allah'tan ise ve siz de onu inkâr ettiyseniz, o zaman, uzak bir ayrılığa düşenden daha sapkın kim olabilir?"
53. Onun gerçek olduğu iyice ortaya çıkıncaya kadar, hem dış dünyada hem de kendi içlerinde delillerimizi, onlara, yakında göstereceğiz. Rabb'inin her şeye tanık olması yetmez mi?
54. Onlar kuşku içindedirler, değil mi, Rab'lerine kavuşma konusunda? O, her şeyi kuşatan değil mi?

1 Bkz. 18/Kehf, 36.
2 Harfi harfine: Geniş geniş.
3 Ey Muhammed!
4 Kur'an.

Sûre 42

Şûrâ

Sûre, adını, 38. âyetten almıştır. 23-25 ve 27. âyetler dışında Hicretten Önce 62. sırada inmiştir, 53 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hâ Mîm.

2. Ayn Sîn Kâf. [1]

3. Güçlü, bilge Allah, sana [2] ve senden öncekilere, işte böyle vahyeder.

4. Göklerde ve yerde ne varsa, O'nundur. O aşkındır, büyüktür,

5. neredeyse üstlerinden gökler çatlayacak... [3] Melekler, Rab'lerini övgüyle tenzih eder ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. Allah, gerçekten bağışlayan, merhamet eden değil mi?

6. Ve O'nun dışında birtakım koruyucular edinenlerin üzerinde, Allah gözetleyicidir. Sen, onlardan aslâ sorumlu değilsin.

7. Ve Anakent'i [4] ve çevresinde bulunanları [5] uyarman için ve -kuşku götürmeyen- Toplanma Günü'yle [6] uyarman için, sana böyle, Arapça bir Kur'an [7] vahyettik. Bir topluluk Cennet'te, bir topluluk da [8] Saîr-Cehennem'dedir. [9]

8. Ve elbette, eğer Allah dileseydi, onların tümünü tek bir toplum yapardı. Ama O, rahmetine dilediğini girdirir. Hâinlere gelince, onlar için, ne koruyucu ne yardımcı vardır.

9. Ne! O'ndan başka birtakım koruyucular mı edinecekler? Ama Allah, O'dur koruyucu. O, ölüleri diriltir ve O, her şeye gücü yetendir.

§2. 10. Ve ayrılığa düştüğünüz şeyde hüküm, Allah'ındır. İşte O, Allah, Rabb'imdir. O'na güvenirim ve O'na yönelirim.

11. Göklerin ve yerin yaratıcısıdır! Sizin için, kendinizden eşler, hayvanlardan da çiftler var etmiştir. Sizi bu şekilde [10] çoğaltır. O'nun benzeri bir şey yoktur. Ve O, duyandır, görendir.

---

1 Bu iki âyet için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 Ey Muhammed!

3 Allah'ın büyüklüğü karşısında.

4 Mekke metropolünü.

5 Dünyanın diğer yerlerinden oraya yönelip gelenleri. Ayrıca bkz. 28/Kasas, 59; 46/Ahkaf, 27 ve notu.

6 "Toplanma Günü": Diriliş.

7 Kur'an. [Okuma]

8 "Bir topluluk", insanlardan.

9 "Saîr", Cehennem'in bir adıdır.

10 Harfi harfine: Bunda (aile hayatının ve hayat arkadaşlığının bütün şartlarını hazırladığına işaret eder). Bkz. 39/Zümer, 6 ve notu.

12. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine payı genişletir; bir ölçüye göre de verir. Evet O, her şeyi bilir.
13. Nuh'a buyurduğunu, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e ve Musa'ya ve İsa'ya buyurduğumuz yolu, Allah, size de din kıldı.[1] Bu şudur: "Dini yerleştirin ve onda, ayrılığa düşmeyin." Çağırdığın şey, tanrılar uyduranlara ağır gelmektedir. Allah, dilediğini kendine seçer, yöneleni de kendisine iletir.
14. Onlar, ancak kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki taşkınlık yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer belirli bir süreye kadar, Rabb'inin önceden verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında kesin karar verilirdi.[2] Evet ve onlardan[3] sonra Kitab'a mirasçı kılınanlar,[4] ondan kesinlikle kararsızlığa götüren bir kuşku içindedirler.
15. İşte sen, buna[5] çağır ve sana buyurulduğu gibi, dosdoğru ol; onların tutkularına uyma ve şöyle de: "Allah'ın indirdiği her Kitab'a inandım; bana, aranızda adaleti sağlamam buyruldu. Allah, bizim de Rabb'imiz, sizin de Rabb'inizdir; bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplayacaktır.[6] Ve dönüş yalnız O'nadır!"
16. Ve Allah'ın çağrısına uyulduktan sonra, O'nun hakkında tartışmaya girişenlerin kanıtı, Rab'leri katında geçersizdir. Bununla birlikte, hışım onların üzerinedir ve onlar için, çetin bir ceza vardır!
17. Kitab'ı gerçekle indiren Allah'tır, teraziyi[7] de. Ve sana kim söylüyor?[8] Belki de Belirlenmiş Vakit yakındır?
18. O'na inanmayanlar, onu çabuklaştırmaya çalışıyorlar; oysa inananlar, ondan korkuyorlar ve evet, onun gerçek olduğunu biliyorlar. Belirlenmiş Vakit hakkında tartışanlar, uzak bir sapkınlık içinde değil midir?
19. Allah, kullarına karşı iyi davranışlıdır. Dilediğine verir. Ve O'dur, iktidar sahibi, güçlü.

§3. 20. Kim öteki dünya tarlasını istiyorsa, onun tarlasını artırırız. Kim bu dünya

1 Âyette, 3. tekil kişiden 1. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.
2 Eğer, Yargı Saati'nin, önceden alınmış bir kararla daha sonra gerçekleşeceği belirlenmeseydi, ikiyüzlülük ve uzlaşmazlıkları, insanların hesaba çekilmelerini ve mahkum edilmelerini çoktan gerektirmişti.
3 Yahudilerden.
4 "Kitab'a mirasçı kılınanlar", Medine Hıristiyanları.
5 "Buna", yani 13. âyetin sözünü ettiği inanca. Başka bir muhtemel anlam da şudur: "Bunun için" (âyet, 14'de belirtilen gerçek için).
6 "Allah hepimizi bir araya toplayacaktır" yani, yüzleştirmek için. Emir, Hz. Muhammed'e olup Kitap halkı denilen Yahudi ve Hıristiyanlara bu gerçekleri söylemesi ve düşmana karşı bile adaletli davranması buyurulmaktadır.
7 "Terazi", insanların yaptıklarını tartmaya yarayan araç.
8 Harfi harfine: Sana kim öğretiyor?

tarlasını istiyorsa, ona da ondan veririz; buna karşılık, öteki dünyada bir payı bulunmaz. [1]

21. Yoksa dinden, kendileri için, Allah'ın izin vermediği bir yol çizen ortak tanrıları mı var? Oysa, eğer kesin yargıya ilişkin sözü [2] olmasaydı, aralarında hemen karar verilirdi. Gerçekten de hâinlere can yakıcı bir ceza vardır!
22. Hâinleri, yaptıklarından ürkmüş göre-ceksin. [3] O, başlarına gelecek. İnanan ve iyi işler yapanlar ise, Cennetlerin bahçelerindedirler. [4] Rab'lerinin katında, onlara diledikleri her şey vardır. İşte, büyük lütuf budur!
23. İşte inanan ve iyi işler yapan kullarına, Allah'ın müştusu budur! De ki: "Sizden, yakınlaşma için sevgiden başka [5] bir karşılık istemiyorum." Kim güzel bir iş yaparsa, biz, onun, o konudaki güzelliğini arttırırız. Evet, Allah bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir.
24. Yoksa "O, [6] Allah'a karşı bir yalan uydur-du" [7] mu diyecekler? Oysa Allah, dileseydi, senin kalbini [8] mühürlerdi. Allah, sözleriyle yanlışı yok eder, doğruyu gerçekleştirir. Evet, O, göğüslerdekini iyi bilir!
25. Ve O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan, yaptıklarınızı bilendir,
26. ve inanan ve iyi işler yapanlara cevap verir, onlara olan lütfunu arttırır. İnkârcılar için ise, çetin bir ceza vardır.
27. Eğer Allah, payı kullarına bol bol verseydi, yeryüzünde kesinlikle azgınlık ederlerdi. Ama dilediği ölçüyle indirir. Gerçekten O, kullarından haberdardır, görücüdür.
28. Ve umutlarını kesmelerinin ardından yağmuru indiren ve rahmetini yayan O'dur. O'dur koruyucu, övgüye değer.
29. Ve gökleri ve yeri ve bunların ikisinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun delillerindendir. O, dilediğinde, bunları toplamaya da güç yetirir.

§4. 30. Ve başınıza gelen herhangi bir zarar, ellerinizin kazandıklarından ötürüdür. Ve çoğunu bağışlar.

31. Yeryüzünde, güçsüz bırakamazsınız. [9] Ve Allah dışında bir koruyucunuz da, yardımcınız da yoktur.
32. Ve denizde, dağ gibi gemiler, O'nun delillerindendir.

---

1 Bkz. 2/Bakara, 200-202.
2 Dünyanın sonunun gelmesini erteleyen kararı. (Bkz. II. Pierre: III, 7.)
3 Ey Muhammed!
4 Birçok Cennet vardır.
5 Peygamberlerin istediği karşılık, insanların Allah'a yaklaşmayı sevmelerinden ibârettir. Bkz. 25/Furkan, 57.
6 Hz. Muhammed.
7 Yalan yere Kur'an'ı Allah'a nisbet etti.
8 Ey Muhammed!
9 Allah'ı.

33. Dilerse, rüzgârı durdurur da onlar, onun yüzeyinde [1] kalakalırlar, -gerçekten bunda, çok sabreden, çok şükredenler için deliller vardır;-
34. veya insanların yaptıklarından ötürü onları [2] tahrip eder. Bununla birlikte, bir çoğunu da bağışlar.
35. Ki delillerimiz üzerinde tartışanlar, kendileri için kaçacak yer olmadığını bilsinler.
36. Size verilen herhangi bir şey, yalnızca şimdiki hayattan bir süre için yararlanmadır. Ama Allah katındaki, inanan ve Rab'lerine dayanan kimseler için, daha iyi ve daha kalıcıdır,
37. ve onlar, büyük günahlardan ve utanmazlıklardan çekinirler, öfkelendiklerinde de bağışlarlar; [3]
38. ve onlar, Rab'lerinin çağrısına cevap verirler ve namazı kılarlar ve onların işleri, kendi aralarında danışma iledir. [4] Kendilerine verdiklerimizden bağışlarlar;
39. ve onlar, bir haksızlığa uğradıklarında, yardımlaşırlar; [5]
40. çünkü, bir kötülüğün karşılığı, ona eş bir kötülüktür. [6] Ama kim bağışlarsa ve arayı düzeltirse, onun ücreti, Allah'a aittir. Gerçekten O, hâinleri sevmez!
41. Ve kim, zulme uğradıktan sonra [7] hakkını alırsa, işte, bunların [8] zararına, bir yol yoktur;
42. ceza, ancak insanlara zarar verenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık yapanlar

---

1 Denizin yüzeyinde. Âyet, Araplara günlük hayatta yaşadıkları tecrübeleri hatırlatıyor.

2 Gemileri.

3 Bkz. 3/Âl-i İmran, 134.

4 Bu âyet, İslâm'ın karakteristik özelliklerini ortaya koyması açısından önemlidir. Kur'an'ın kurmayı hedeflediği toplumun temeli "kendi aralarında danışmaları"dır. Hemen belirtelim ki, âyette Allah'a inanmak ve namaz kılmak, "şûrâ", yani halka danışmayla, demokrasi ile birlikte zikredilmiştir.

5 Allah tarafından bir görevle görevlendirilen kişi (örneğin bkz. 3/Âl-i İmran, 110) başkası tarafından dövülmesine izin verme hakkına sahip değildir. Aksine, dâvâsını hedefe ulaştırıp uygulamaya engel olan her şeye karşı savaşmak ve kendini savunmakla yükümlüdür. (Karşılaştırın: Çıkış, XXXII, 26-29; Luka, XIX, 27 vs.) Ayrıca bkz. 2/Bakara, 90; 7/A'raf, 67.

6 "Bir kötülüğün karşılığı, ona eş bir kötülüktür." Acaba burada, hem kısas yasasının, hem de bunun uygulanmayabileceğinin bildirildiğini göremiyor muyuz? Yine burada, tıpkı 2/Bakara, 194'de olduğu gibi kötülüğe karşılık vermenin de kötülük olduğunu okumuyor muyuz? Öyle görünüyor ki burada basit kelime oyunlarından daha derin bir husus bulunmaktadır ya da en azından kelime oyunu, bağışlamanın daha iyi olduğunu anlayanların kullanmasına yöneliktir (bunu karşılaştırınız: 3/Âl-i İmran, 134; 4/Nisa, 149). Kısas bir kötülük olarak gözüküyor, elbette kısasa izin vardır ve hatta beşerî toplumun esenliği yararına ve insanın zayıflığı açısından kısas istenmektedir, bu iki ayaklı varlık, kahraman olarak doğmamıştır. Ama inancın zevkine, tadına varan inanmış bağışlayacaktır. Hz. İsa da kısası bir anda ortadan kaldırmadı (aksi takdirde mahkemeler ortadan kalkabilirdi): O yalnızca bağışlamayı buyurdu. (Matta, V, 17 ve devamı, 38 ve devamı).

7 "Zulme uğradıktan sonra" tıpkı, 30/Rûm, 2'deki "yenilgilerinden sonra" ifadesindeki gibi masdarın öznesine izafesidir. Bunun Kur'an'da örnekleri çok azdır.

8 "Bunların" kelimesi, cümlenin başı tekil olarak başladığı hâlde çoğul olarak getirilmiştir. Aynı durum 48. âyette de söz konusudur.

içindir. İşte, bunlara can yakıcı bir ceza vardır.

43. Ve kim sabreder ve bağışlarsa... İşte bu, gerçekten kararlılığa değer işlerdendir!

44. Ve Allah, kimi saptırırsa, artık bundan sonra, onun için, hiçbir koruyucu yoktur. Cezayı gördüklerinde, hâinlerin, "Dönüş yeri için bir yol var mı?" dediklerini göreceksin.

45. Ve Cehennem'e sunulurlarken [1] zilletten başları öne eğilmiş, göz ucuyla gizli gizli baktıklarını göreceksin onların; inananlar da, "İşte asıl kaybedenler, Diriliş Günü, kendilerini de ailelerini [2] de kayıpta bırakanlardır" diyecekler. Hâinler, sürekli bir ceza içinde değil midir?

46. Onlar için, Allah'a karşı kendilerine yardım edecek koruyucular da yoktur. Ve Allah, kimi saptırırsa, artık onun için hiçbir yol yoktur.

47. Allah katından, geri çevrilemeyecek bir günün gelmesinden önce, Rabb'inizin çağrısına uyun. O gün, sizin için sığınacak hiçbir yer bulunmaz, itiraz da edemezsiniz.

48. Bundan sonra, eğer yüz çevirirlerse, o zaman, biz, seni [3] üzerlerine bekçi göndermedik: Sana düşen yalnızca bildirmektir. Evet ve biz, insana tarafımızdan bir rahmet tattırırsak, onunla şımarır ve eğer elleriyle yaptıkları yüzünden, başlarına bir kötülük gelirse, o zaman da insan, gerçekten pek nankördür! [4]

49. Göklerin ve yerin krallığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır, dilediğine kız çocukları bağışlar ve dilediğine de erkek çocuklar bağışlar,

50. ya da hem erkek hem de kız çocuklar olmak üzere çift verir ve dilediğini de kısır kılar. O, bilendir, gerçekten gücü yetendir!

51. Ve insanın neyi var ki Allah ona konuşsun? Ancak vahiy yoluyla veya bir perde arkasından ya da bir melek gönderip kendi izniyle, Allah'ın dilediğini [5] vahyetmesinden başkası söz konusu değildir. O aşkındır, bilgedir.

52. Ve böylece sana, emrimizle bir ruh vahyettik. Sen Kitap nedir, inanç nedir bilmiyordun ama biz onu, bir nur kıldık, kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola iletiriz. Oysa, evet sen, insanları doğru bir yola iletiyorsun,

53. Allah'ın yolu ki göklerde ve yerdeki her şey, O'na aittir. Buyruklar, Allah'a döner, değil mi?

---

1 Harfi harfine: Ona sunulurlarken.

2 Çünkü, aile bireylerine bir inancı benimseten genellikle koca veya babadır. Dolayısıyla onun sorumluluğu iki kattır.

3 Ey Muhammed!

4 Âyette, iki defa çoğuldan tekile geçiş yapılmıştır. İnsan kelimesi, cins isim olması itibariyle, tıpkı "halk" vb. gibi topluluk ismidir. Bu nedenle, herhangi bir belirsizlikten sakınmak için çoğul olarak da kabul edilir.
"Kim" anlamındaki "men" kelimesi de bunun başka bir örneğidir. Bu kelime, "O kimse ki" anlamında kullanıldığı gibi, "O kimseler ki" anlamında da kullanılır. Bu gibi durumlar Kur'an'da çoktur.

5 Harfi harfine: Dilediğini.

Sûre 43

Zuhruf

Sûre, adını, 35. âyetten almıştır. 54. âyet dışında Hicretten Önce 63. sırada inmiştir, 89 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hâ Mîm. [1]
2. And olsun apaçık Kitab'a!
3. Evet, onu Arapça bir Kur'an [2] kıldık; -belki anlarsınız?-
4. evet ve o, bizim katımızda Anakayıt'tadır, elbette aşkın, hikmetli. [3]
5. Ne! Aşırı giden kimselersiniz diye, size Kur'an'ı indirmekten vaz mı geçeceğiz?
6. Öncekilere de nice peygamber gönderdik!
7. Ve onlar, kendilerine gelen her peygamberi, mutlaka alaya alırlardı.
8. Sonra, bunlardan [4] daha güçlü olanları helâk ettik. Nitekim öncekilerin örneği geçmiştir! [5]
9. Ve hiç kuşkusuz, onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesin, "Onları güçlü, bilen yaratmıştır" diyecekler.
10. O size, yeri beşik yapmış ve orada, yollar var etmiştir; -belki doğru yolda gidersiniz?-
11. ve suyu gökten ölçüyle indirdi, -sonra biz, onunla ölü bir ülkeyi diriltiriz: İşte, siz de böyle çıkarılacaksınız;- [6]
12. ve bütün çiftleri yaratan, gemiler ve hayvanlardan üzerlerine binesiniz diye, size binekler var eden O'dur, [7]
13. böylece, onların sırtına binip üzerlerine yerleşince, Rabb'inizin iyiliğini anarak şöyle diyesiniz: "Münezzehtir, bunları buyruğumuza veren; zaten bunları elde etmeye [8] gücümüz yetmezdi! [9]
14. "Evet, Rabb'imize döneceğiz."
15. Ve onlar, kullarının bir kısmını O'ndan [10] bir parça sayarak ortak koştular. İnsan, gerçekten, apaçık bir nankördür!

§2. 16. Ne! O, yarattıkları arasından, kızları kendisine alıp da oğulları size mi ayırdı?

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 "Kur'an." [Okuma.]
3 Bkz. 3/Âl-i İmran, 7;13/Ra'd, 39.
4 Hz. Muhammed'in muhataplarından.
5 Harfi harfine: Oysa eskilerin örneği geçmiştir: Nasıl helâk edildikleri bilinmektedir.
6 Kabirlerinizden.
7 Bkz. 40/Ğafir, 80'nin notu.
8 Kendi başımıza bütün bunları evcilleştirmeye gücümüz yetmediğinde.
9 Bkz. 16/Nahl, 66'nın notu. 35/Fâtır, 28; 66/Tahrîm, 4.
10 "O'ndan" ifadesi metinde yer almamaktadır. Anlam şudur: Allah'ın yaratıklarından başka bir şey olmayan nesneler, bazen, Allah'ın parçaları olarak kabul ediliyor ("Allah'ın çocukları", -ortak-tanrılar- iddiaları gibi).

17. Oysa, onlardan birine Rahman'a isnad ettiği [1] şey duyurulunca, o kimsenin içi öfkeyle dolarak yüzü simsiyah kesilir.
18. Ne! Mücevherler içinde büyütülen ve savaşta kendini göstereмeyecek olanı mı?...
19. Ve onlar, Rahman'ın kulları melekleri, dişi sayıyorlar! Acaba onların yaratılışlarında hazır mıydılar? Onların tanıklıkları yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.
20. Ve "Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara kulluk etmezdik" derler. Buna ilişkin hiçbir bilgileri yoktur; onlar, yalnızca uyduruyorlar.
21. Yoksa bundan [2] önce, onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar?
22. Hayır! Ama şöyle diyorlar: "Kuşkusuz, atalarımızı bir yol üzerinde bulduk, biz de onların izlerinde dosdoğru gitmekteyiz."
23. Ve senden önce de hangi kente bir uyarıcı gönderdiysek, oranın konfor içindeki varlıklıları, aynı şekilde, mutlaka, "Evet, babalarımızı bir yol üzerinde bulduk, biz de onların izlerinde gitmekteyiz" demişlerdir.
24. Diğer biri, [3] "Ne! Eğer size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz yoldan daha doğrusunu getirmişsem de mi bana uymazsınız?" dedi. Onlar, "Evet biz, kesinlikle, sizinle [4] gönderilen şeyi inkâr ediyoruz" dediler.
25. Bunun üzerine, onlardan intikam aldık. Yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bir bak!
26. Ve hani, İbrahim, babasına ve halkına demişti ki: "Sizin taptığınız şeylerden kesinlikle uzağım,
27. ama beni yaratan ayrı, çünkü beni doğru yola iletecek, gerçekten O'dur."
28. Ve bunu, kuşaklar boyunca sürmesi gereken bir söz yaptı. [5] Belki dönerler? [6]
29. Doğrusu, ben bunlara [7] da, atalarına da gerçek [8] ve belli bir elçi gelene kadar yararlanma verdim.
30. Ve gerçek kendilerine gelince, "Bu büyüdür. Kesinlikle biz, onu inkâr ediyoruz" dediler.
31. Yine dediler ki: "Bu Kur'an, şu iki kentin [9] birinden, bir büyük adama indirilmeli değil miydi?"
32. Ne! Yoksa Rabb'inin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Şimdiki hayatta, onların geçimliklerini aralarında paylaştıran, birbirlerine iş gördürmeleri için, kimini kimine derecelerle üstün kılan biziz. Rabb'inin rahmeti, onların topladıklarından

---

1 Harfi harfine: Rahman için örnek verdiği şey. Yani, bir kız evladının doğduğu.
2 Kur'an'dan.
3 Harfi harfine: Dedi. Burada uyarıcı, o şehrin peygamberi.
4 Âyette, tekilden çoğula geçiş yapılmıştır ki inkârcıların, hitabının hem peygambere hem de peygamberin dinini benimseyenlere olduğunu ifade etsin. Bkz. 36/Yâsin, 14.
5 "Bunu... yaptı." Harfi harfine: Bunu belirledi (bizi yaratandan başkasına kulluk edilmemesi gerekir sözünü) soyları içinde sürekli bir söz olarak (kesintisiz peygamberler göndererek.) Bkz. 37/Saffat, 78'in notu.
6 Hz. Muhammed'in çağdaşları.
7 Hz. Muhammed'in çağdaşlarına.
8 Kur'an'ın kendisi.
9 Mekke ve Taif'in.

daha iyidir.

33. Eğer insanlar, tek bir toplum haline gelecek olmasalardı, Rahman'ı inkâr edenlerin evlerine, gümüşten çatılar ve oraya çıkmaları için merdivenler yapardık; [1]
34. yine, evlerine kapılar ve üzerine yaslandıkları tahtlar,
35. ve her çeşit süs. Bunların tümü, ancak şimdiki hayatın geçici zevkleridir. Öteki dünya ise, Rabb'inin katında, takvâlılarındır.

§4. 36. Ve kim, Rahman'ın mesajı konusunda kör davranırsa, ona, yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz. [2]
37. Evet ve onlar [3] bunları [4] yoldan [5] alıkorlar; oysa bunlar, [6] gerçekten, doğru yolda olduklarını sanırlar! [7]
38. Sonra, o alık, bize gelince, [8] "Keşke benimle senin aranda, doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı!" der. [9] Öyleyse bu, ne kötü arkadaştır!
39. Gerçekten de size bugün, hiç yarar sağlamayacaktır; çünkü hâinlik ettiniz. İşte, şimdi de cezada ortaksınız.
40. Ne! Sağırlara sen [10] duyurabilir misin? Gerçekten de körleri ve apaçık bir sapkınlıkta olanları, doğru yola, sen iletebilir misin?
41. Ve sonra, seni onlardan alıp götürsek bile, kesinlikle biz, onlardan intikam alacağız;
42. veya onlara söz verdiğimizi sana göstereceğiz. Çünkü, bizim onlara, kesin, gücümüz yeter.
43. Sana vahyolunana sımsıkı sarıl. Evet sen, dosdoğru bir yol üzerindesin.
44. Evet, bu, sana ve halkına, elbette bir onurdur. Ve ileride sorguya çekileceksiniz.
45. Ve senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor; biz, Rahman'dan başka tapılacak tanrılar belirlemiş miyiz?

§5. 46. Ve hiç kuşkusuz biz, Musa'yı delillerimizle Firavun'a ve ileri gelen adamlarına göndermiştik. O zaman, "Gerçekte ben, âlemlerin Rabb'inin elçisiyim" demişti.
47. Sonra, delillerimizi onlara getirince, hemen onlara gülüverdiler,
48. oysa, onlara bir delil göstermeyiz ki eşinden daha büyük olmasın. [11] Ve onları, cezaya çarptırdık. Belki dönerler?
49. Ve dediler ki: "Ey büyücü! Sana verdiği söze göre, Rabb'ine bizim için yalvar. Biz doğru yola geleceğiz, evet." [12]

---

1 Karşılaştırın: Matta, XIII, 24-30'daki "Delice otu" meseli.
2 Aynı şekilde bakınız: 38/Sad, 37.
3 Şeytanlar.
4 İnsanları.
5 Allah'ın yolundan.
6 İnsanlar.
7 Anlam şöyle de olabilir: "Onlar (o kötü insan, arkadaşı ve benzeri kimseler) bunları (insanları) yoldan (Allah'ın yolundan) alıkorlar, (kendilerinin) doğru yolda olduklarını sanarak.
8 "Alık bize gelince." Harfi harfine: Bize gelince (bkz. âyet 36).
9 Der (arkadaşına, şeytana). Bkz. 50/Kaf, 27.
10 Ey Muhammed!
11 Öncekinden daha büyük olmasın. Her delil mutlaka bir öncekinden daha büyüktü.
12 Mısırlılar, Hz. Musa'nın, Allah'tan gelen cezayı kaldırdığı takdirde doğru yola geleceklerine söz verdiler.

50. Sonra, cezayı üzerlerinden kaldırdığımızda, hemen sözlerinden döndüler.
51. Ve Firavun, halkı arasında bir ilânda bulunarak şöyle dedi: "Ey halkım! Mısır [1] krallığı ve altımdan akan bu ırmaklar, benim değil mi? Görmüyor musunuz?
52. "Ben, şu zavallıdan daha üstün değil miyim? Neredeyse, derdini anlatmayı bilmeyen bu kimseden? [2]
53. "Niçin ona, altın bilezikler atılmadı? Niçin onunla birlikte, sımsıkı saflar hâlinde melekler gelmedi?"
54. Böylece halkını kandırdı [3] ve böylece onlar da ona boyun eğdiler. Gerçekten onlar, yoldan çıkmış kimselerdi!
55. Sonra, onlar bizi bu şekilde hışımlandırınca, onlardan intikam aldık ve hepsini boğduk.
56. Sonra onları, sonradan gelecek kuşaklar için, tam bir geçmiş ve bir örnek kıldık.
57. Meryem Oğlu örnek verilince, [4] senin halkın, buna hemen gülüp geçiverdi,
58. "Bizim tanrılarımız mı, yoksa o mu [5] daha iyidir?" diyerek. -Bunu, sana, ancak tartışmak için söylediler. Onlar, doğrusu tartışmacı kimselerdir.-
59. O, ancak kendisine iyilik verdiğimiz ve İsrailoğulları'na örnek kıldığımız bir kuldu. [6]
60. Eğer dileseydik, evet, içinizden bazılarını, sizden sonra yeryüzünde yerinize geçecek melekler yapardık!
61. Bu Kur'an, [7] gerçekte, Belirlenmiş Vakit hakkında bir bilgidir. [8] Ondan kuşku duymayın ve bana boyun eğin; işte bu, dosdoğru bir yoldur.
62. Sakın, Şeytan sizi engellemesin! Evet, o, size apaçık bir düşmandır.
63. Ve İsa, delilleri getirdiğinde, demişti ki: "Size bilgelikle ve ayrılığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını açıklamak üzere geldim. Allah'tan sakının ve bana uyun.
64. "Evet, Allah, benim de Rabb'imdir sizin de Rabb'inizdir; öyleyse, O'na kulluk edin. İşte, doğru bir yol."
65. Sonra, aralarından çıkan komplocular, ayrılığa düştüler. Can yakıcı bir günün cezasından, hâinlik edenlerin vay hâline!
66. Belirlenmiş Vakit'ten başka bir şeye mi bakıyorlar? Onlar bilincine varmadan, ansızın gelecek onlara.

---

1 Mısır, Firavun'un ülkesinin, bir anlam genişlemesiyle de bütün Mısır'ın başkentidir.
2 Bkz. 20/Tâhâ, 27; 28/Kasas, 34.
3 Harfi harfine: Hafife aldı (aptal yerine koydu).
4 Harfi harfine: Meryem oğlu (İsa) örnek olarak verilir..
5 "O mu": İsa mı? Onlar Kur'an'da bir çelişki bulmaya çalışıyorlar. Muhtemelen onlar, 21/Enbiyâ, 98 ile de bağ kurarak Kur'an'ın, putlarına bakışı ile Teslis inancındaki Hz. İsa'ya bakışı arasında bir tutarsızlık bulmak istiyorlardı.
6 Yani, Hz. İsa. Bkz. Matta, XII, 18.
7 "Bu Kur'an." Harfi harfine: Bu. (Biz, âyetin son parçasından dolayı zamirden maksadın Kur'an olduğunu düşünüyoruz. Ama başkaları, bundan maksadın daha çok Hz. İsa olduğunu düşünüyorlar.)
8 "Belirlenmiş Vakit hakkında bir bilgidir": Âhiret bilgisi. Eski Ahit, âhiretten söz etmez. Yeni Ahit ise, yalnızca işarette bulunur. Başka dinlerin kitapları da aynı şekildedir. Yalnızca Kur'an'da, dünyanın sonu, diriliş, hesap, Cennet hayatı, Cehennem hayatı vs'ye ilişkin sahneler ve çok sayıda ayrıntılı bilgi bulunur.

67. O gün, dostlar, birbirine düşman olacaklar: Takvâlılar ayrı.
§7. 68. "Ey kullarım! Bugün size kaygı yok, siz üzülmeyeceksiniz de, [1]
69. -bunlar, delillerimize inanmış ve teslim olmuş [2] kimselerdir!-
70. siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak Cennet'e girin;
71. -aralarında altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Orada, canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey vardır;- ve orada temelli kalacaksınız.
72. "Ve işlediklerinize karşılık, size miras verilen, işte bu Cennet'tir.
73. Orada sizin için, bol bol meyveler vardır, onlardan yiyeceksiniz."
74. Gerçekten suçlular, Cehennem cezasında, temelli kalacaklardır,
75. cezalarına hiç ara verilmeyecek ve onlar, orada, umutlarını keseceklerdir.
76. Ve onlara karşı hâinlik etmedik ama onlar, hâin kimselerdi.
77. Ve bağıracaklar: "Ey Mâlik! [3] Rabb'in canımızı alsın!" O diyecek: "Gerçekten siz, böyle kalacaksınız!"
78. Ama Allah, şöyle der: [4] "Hiç kuşkusuz, size gerçeği getirmiştik ama çoğunuz, gerçekten nefret ediyordunuz."
79. Ne! Kesin bir karar mı verdiler? -Ama asıl karar veren biziz!- [5]
80. Yoksa kendilerinin sırlarını bilmediğimizi ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Ama hayır! Yanlarındaki elçilerimiz yazmaktadır. [6]
81. De ki: "Eğer Rahman'ın bir çocuğu olsaydı, kulluk edenlerin ilki ben olurdum."
82. Münezzehtir göklerin ve yerin Rabb'i, Arş'ın da Rabb'i, onların nitelemelerinden!
83. Bırak onları bocalasınlar [7] ve oynasınlar, kendilerine söz verilen güne kavuşana kadar.
84. O'dur gökte de Tanrı, yerde de Tanrı ve O bilgedir, bilendir.
85. Ve göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin krallığı kendisine ait olan ne kutludur! Belirlenmiş Vakit'in bilgisi yalnızca O'nun yanındadır. Ve ancak, O'na döndürüleceksiniz.
86. Ve Allah'tan başka yalvardıkları şeyler, aracılık yetkisine sahip değildir. Ancak gerçeğe tanıklık edenler, bunun dışındadır; çünkü onlar, bilmektedirler!
87. Ve hiç kuşkusuz, onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan, "Allah!" diyeceklerdir. Öyleyken, nasıl da tersine çevriliyorlar!
88. Ve Peygamber'in, [8] "Evet, Rabb'im, bunlar inanmayan kimselerdir!" demesine gelince:
89. Peki, onları geç ve "Selâm!" de. Çünkü yakında bileceklerdir. [9]

---

1 O gün Allah şöyle diyecektir: "Ey kullarım!...
2 Müslüman olmuş.
3 Harfi harfine: "Sahip." Bu, Cehennem bekçisinin adıdır.
4 "Ama Allah şöyle der:" ifadesi metinde yoktur. Bu Mâlik'in cevabının devamı olarak da kabul edilebilir. Buna göre, baş tarafında "Allah bildiriyor ki:" ifadesi üstü kapalı olarak vardır.
5 Bu ifadeler, Hz. Muhammed'in çok tanrıcı muhataplarının tasviridir.
6 Bkz. 45/Câsiye, 29 ve notu.
7 Harfi harfine: Tartışma içine dalsınlar.
8 Metinde, yalnızca "Onun" şeklindedir.
9 Bu âyet, Hz. Peygamber'in yakınmasına Yüce Allah'ın cevabıdır. Bkz. 25/Furkan, 63.

Sûre 44

Duhan

Sûre, adını, 10. âyetten almıştır. Hicretten Önce 64. sırada inmiştir, 59 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Hâ Mîm. [1]
2. And olsun apaçık Kitab'a! [2]
3. Evet, biz onu, kutlu bir gecede [3] indirdik, -gerçekten biz, uyarmaktayız!-
4. her hikmetli buyruk, o gecede karar-laştırılır,
5. tarafımızdan bir buyruk olarak. Evet, biz, elçiler [4] gönderiyoruz,
6. Rabb'inden bir rahmet olarak, -O'dur, gerçekten duyan, bilen,- [5]
7. göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'inden; eğer kesin olarak inanırsanız!
8. O'ndan başka tanrı yoktur; O, hayat verir ve O, ölüm verir. Sizin de Rabb'iniz, önceki atalarınızın da Rabb'idir!
9. Ama bu insanlar, kuşku içindedirler. Eğleniyorlar!
10. Peki, göğün, apaçık bir duman çıkaracağı günü bekle, [6]
11. ki o, insanları bürüyecek. Bu, can yakıcı bir cezadır.
12. "Rabb'imiz! Cezayı bizden kaldır; kesin, inanıyoruz!"
13. Nasıl böyle düşünebilirler? Oysa, kendilerine daha önce apaçık bir elçi gelmişti,
14. ondan sırt çevirmişlerdi, "Öğretilmiş! [7] Deli!" diyerek.
15. Evet, biz cezayı birazcık kaldıracağız, evet ama [8] siz, ona yine döneceksiniz!
16. Büyük bir şiddetle yakalayacağımız gün, evet, biz intikam alıcıyız!
17. Ve hiç kuşkusuz, onlardan [9] önce, Firavun'un halkını sınadık. Onlara soylu bir elçi [10] gelmişti,
18. şunun için: "Allah'ın kullarını bana geri verin! Evet, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim!"

---

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 "Kitap"tan maksat burada Kur'an'dır.
3 "Kutlu bir gece." 2/Bakara, 185'e göre bu geceden maksat Arapların kullandığı Ay Takvimine göre 9. ay olan ve oruçla geçirilen Ramazan'daki bir gecedir. Bkz. 97/ Kadr, 1.
4 "Elçiler" kelimesi metinde yer almamaktadır.
5 Bu son iki âyette, 1. çoğul kişiden (âyet, 5: Biz) 2. tekil kişiye (âyet 6: senin Rabb'inden), daha sonra da 3. tekil kişiye (âyet 6: O gerçekten...) geçiş yapılmıştır.
6 İslâmî kozmoloji açısından ilginçtir... Müslüman yorumcular "duman"ın dünyanın sonunun delili olduğunu söylüyorlar. Matta XXIV, 30'da insanoğlunun "Göğün bulutları tarafından taşınarak geleceği" belirtilir.
7 Birisi tarafından bilgilendirilmiş. Bkz. 16/Nahl, 103.
8 "Ama" kelimesi metinde yer almamaktadır.
9 Hz. Muhammed'in muhataplarından.
10 Musa.

19. Ve: "Allah'a karşı ululuk taslamayın! Evet, ben size, apaçık bir kanıt getiriyorum!
20. "Ve beni taşlamanıza karşı, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'inize sığınıyorum.
21. Bana inanmazsanız, hiç değilse, hakkımda tarafsız kalın."
22. Sonra, "Evet, bunlar suçlu insanlardır" diye Rabb'ine yalvardı.
23. "Peki, kullarımı geceleyin yola çıkar -evet izleneceksiniz;- [1]
24. ve denizi kuru olarak geride bırak; [2] kesinlikle bunlar, boğulmuş bir ordu olacaktır."
25. Orada nice bahçeler ve pınarlar bırak-tılar! [3]
26. Ekinler ve güzel konaklar,
27. ve eğlenip durdukları mutluluk da!
28. İşte böyle! Ve başka bir halkı onlara mirasçı kıldık.
29. Gök ve yer, onların ardından ağlamadı, onlara süre de verilmedi.
30. Ve hiç kuşkusuz, İsrailoğulları'nı, o alçaltıcı cezadan kurtardık:

§2. 31. Firavun'dan, -evet, o aşırı giden kibirlinin biriydi,-
32. ve hiç kuşkusuz, bilerek, onları insanlara üstün kıldık,
33. ve onlara, her birinde, açıkça bir sınama bulunan deliller verdik.
34. Elbette bu insanlar [4] şöyle diyorlar:
35. "Bizim için, yalnız bir ölüm vardır, gelecekteki. Ve diriltilecek de değiliz.
36. "Eğer doğru sözlü iseniz, haydi bize atalarımızı getirin!"
37. -Bunlar mı daha üstün, yoksa Tubbâ halkı mı [5] ve onlardan öncekiler mi?- Onları yok ettik; çünkü onlar, gerçekten suçluydular.
38. Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri, oyun olsun diye yaratmadık:
39. Onları, ancak gerçekle yarattık. Ama onların çoğu bilmez!
40. Evet, Karar Günü, hepsinin buluşma yerleri olacak,
41. o gün, dostun dosta hiçbir şekilde yararı olmayacak ve onlara yardım da edilmeyecek;
42. Allah'ın merhamet edeceği kimse ayrı. Evet, O'dur, güçlü, merhametli.
43. Evet, kaktüs bitkisi, [6]

§3. 44. günahkârın yiyeceğidir.
45. O, maden eriyiği gibi, karınlarda kaynar, [7]
46. tıpkı, kızgın suyun kaynaması gibi.

---

1 Allah, Musa'nın duasına cevap vermektedir.
2 Harfi harfine: ... sakin veya kuru bir yol olarak. "Bırak" ifadesi, emir olabileceği gibi, bir gerçeği önceden haber vermek de olabilir.
3 'Bıraktılar', onlar, denizde boğulmuş olan Firavun'un adamları.
4 Mekkeliler.
5 Tubbâ, Güney Arabistan'daki Yemen bölgesinin krallarının ortak unvanıdır. Bunlar, aslen Himyer kabilesine mensupturlar. Onlar, Bizans İmparatorluğu'ndan Suriye bölgesinin bir kısmını bile almışlardır.
6 "Kaktüs bitkisi" için bkz. 17/İsrâ, 60; 37/Saffat, 62; 56/Vâkıâ, 52.
7 Bkz. 70/Meâric, 8. "Maden eriyiği gibi" ifadesi, "Küllerle kaplı ateş" anlamına da geliyor.

47. "Onu yakalayın, Cehennem'in ortasına sürükleyin;
48. sonra, başına kaynar su cezası uygulayın!
49. Tat bakalım! Sen misin güçlü, üstün?" [1]
50. Evet, işte bu, kuşkulanıp durduğunuzdur.
51. Evet, takvâlılar ise, güvenli bir yerde olacaklardır,
52. bahçelerde ve pınar başlarında,
53. ince ipekten ve parlak atlastan giyinerek karşılıklı otururlar.
54. Bu böyledir! Onlara, eş olarak, iri siyah gözlü hûriler vereceğiz.
55. Orada, güven içinde, her çeşit meyveyi isteyebilecekler.
56. Orada, bu ölüm [2] dışında, artık ölüm tatmayacaklar. Ve Allah, [3] onları Cahîm cezasından koruyacaktır,
57. Rabb'inden bir lütuf olarak! İşte, büyük başarı budur!
58. Senin dilinle bunu kolaylaştırdık. Belki hatırlarlar? [4]
59. Öyleyse, sen bekle. Evet, onlar da beklemektedirler!

Sûre 45
Câsiye

Sûre, adını, 28. âyetten almıştır. 4. âyet dışında Hicretten Önce 65. sırada inmiştir, 37 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Hâ Mîm. [5]
2. Kitab'ın indirilmesi, [6] güçlü, bilge Allah'tandır.
3. Evet, göklerde ve yerde inananlara, elbette, deliller vardır.
4. Ve yaratılışınızda, O'nun canlıları yayışında, kesin olarak inanan kimseler için, deliller vardır.
5. Yine, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde; gökten, Allah'ın besleyici olarak indirdiği suda [7] ve yeri ölümünden sonra onunla diriltmesinde ve rüzgârları değişik yönlerde estirmesinde, anlayan kimseler için, deliller vardır.
6. İşte Allah'ın âyetleri! Onları sana gerçekle okuyoruz. Öyleyse Allah'tan ve O'nun

1 Ona yöneltilen bu sözler bir alay ifadesidir.
2 Harfi harfine: İlk ölüm, dünyadaki ölüm ayrı. Bkz. 40/Ğafir, 11 ve notu.
3 "Allah", metinde, "O" zamiri ile karşılanmıştır.
4 Kur'an'ı. Biz insanlar için, Allah'ın sözünü anlamayı kolaylaştırdık. Çünkü kendiliğinden insanlarca kavranması imkânsızdı.
5 Bu harfler için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
6 Burada, Kur'an'ın vahiy olarak gönderilmesi.
7 "Suda", ifadesi metinde yer almamaktadır.

âyetlerinden sonra, hangi söze inanacaklar?

7. Vay hâline, her büyük yalancı günah-kârın,
8. kendisine okunan Allah'ın âyetlerini [1] duyar da sonra, sanki onları hiç duymamış gibi büyüklük taslayarak direnir: Peki, sen de ona, can yakıcı bir cezayı duyur,
9. ve âyetlerimizden bir şey öğrendiğinde, onu alaya alır. İşte bunlara alçaltıcı bir ceza vardır;
10. Cehennem arkalarındadır. Ve kazandıkları şeyler de Allah'tan başka edindikleri koruyucular da onlara bir yarar sağlamayacaktır. Büyük ceza da onlaradır.
11. Bu, bir yol göstermedir. Rab'lerinin delillerini inkâr edenlere gelince, onlara can yakıcı cezadan bir ceza vardır.

§2. 12. Allah O'dur ki buyruğu gereğince içinde gemiler yüzsün ve lütfunu arayasınız [2] diye, denizi size boyun eğdirmiştir. [3] Belki şükredersiniz?

13. Ve göklerde ve yerde ne varsa, tümünü, kendi tarafından size boyun eğdirmiştir. [4] Bunda, düşünen kimseler için, gerçekten, deliller vardır!
14. İnananlara de: Allah'ın günlerinin geleceğini ummayanları bağışlasınlar ki O, her halka, yaptıklarının karşılığını versin;
15. kim iyi iş yaparsa, bu kendi yararınadır; kim kötülük yaparsa, bu da kendi zararınadır. Sonra Rabb'inize döndürüleceksiniz.
16. Ve hiç kuşkusuz, İsrailoğulları'na Kitap, bilgelik ve peygamberlik verdik; onlara çok iyi şeyler bağışladık; onları insanlara üstün kıldık;
17. aynı şekilde, buyruk [5] konusunda, onlara açıklamalar getirmiştik. Sonra, kendilerine ilim gelişinin ardından, aralarındaki azgınlık yüzünden ayrılığa düştüler. Evet, Rabb'in, Diriliş Günü, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında, aralarında karar verecektir.
18. Sonra, seni [6] de buyruk konusunda geniş bir yol [7] üzerine koyduk, ona uy; bilmeyenlerin tutkularına uyma.
19. Hayır, onlar, Allah'a rağmen, sana aslâ bir yarar sağlayamazlar. Gerçekten de hâinler, doğrusu, birbirlerinin dostudurlar. Öyleyse, Allah da takvâlıların dostudur.
20. Bu, insanlar için ileriyi görme çağrılarıdır; kesin inanan kimseler için, bir yol gösterme ve bir rahmettir.
21. Ne! Kötülükleri işleyen kimseler, inanan ve iyi işler yapan kimselerle, hayatlarında ve ölümlerinde, kendilerini bir tutacağımızı mı sanıyorlar? Ne kötü hüküm veriyorlar!

---

1 Âyetler veya deliller.
2 "Lütfunu arayasınız", ticaret yoluyla. Bu ve benzeri âyetler, İslâm öncesi Araplar nezdinde, önemli bir faaliyet olarak deniz yolculuklarının varlığını ifade eder.
3 Bkz. 16/Nahl, 14'ün notu.
4 Öyleyse, bu varlıklardan yararlanma yollarını arayıp bulması inananın görevidir. İlmî araştırmanın önemi için ayrıca bkz. 20/Tâhâ, 114
5 "Buyruk." Allah'ın buyruğu veya işi.
6 Ey Muhammed!
7 "Yol": Şeriat.

22. Ve Allah, gökleri ve yeri gerçekle yaratmıştır; herkese, kazandığının karşılığı verilir. Onlara haksızlık edilmeyecek.
23. Peki, tutkusunu tanrı edinen, Allah'ın bile bile [1] şaşırttığı, duymasını ve kalbini mühürlediği, görmesini perdelediği kimseyi gördün mü? Artık Allah'tan başka, onu, kim doğru yola iletebilir? Peki, hatırlamaz mısınız?
24. Ve diyorlar ki: "Bizim için tek bir hayat vardır; şimdiki hayat: Ölürüz ve yaşarız ve bizi, ancak geçen zaman öldürür." Onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur; onlar, yalnızca zanda bulunuyorlar! [2]
25. Ve açık âyetlerimiz onlara anlatıldığında, "Doğru sözlü iseniz, babalarımızı getirin [3] bakalım!" demekten başka kanıtları olmaz.
26. De ki: "Size Allah hayat verir, sonra, size ölüm verir. Sonra sizi -kuşku götürmeyen- Diriliş Günü'nde toplayacaktır ama insanların çoğu bilmez.
27. Ve göklerin ve yerin egemenliği Allah'ın-dır. Belirlenmiş Vakit yükseleceği gün, işte o gün, asılsız şeyler uyduranlar kaybedeceklerdir.
28. Ve her toplumu, diz üstü çökmüş göreceksin. Her toplum, kendi kitabına [4] çağrılacak: "Bugün, işlediğinizin karşılığı size verilecektir.
29. "İşte kitabımız! Size gerçeği bildiriyor; evet, biz yaptıklarınızı kaydediyorduk." [5]
30. Sonra, inanan ve iyi işler yapanlara gelince, Rab'leri, onları rahmetine koyacaktır. İşte bu, apaçık başarıdır!
31. Ve inkârcılara gelince: "Ne! Size âyetlerim okunmuyor muydu? Sonra büyüklük tasladınız ve suçlu kimseler oldunuz."
32. Ve "Evet, Allah'ın sözü gerçektir ve Belirlenmiş Vakit'e gelince, onda kuşku yoktur" denildiğinde, "Belirlenmiş Vakit'in ne olduğunu bilmiyoruz, yalnızca bir zan olduğunu düşünüyoruz, kesin bir bilgi elde etmiş değiliz" [6] diyordunuz.
33. Ve yaptıklarının sonuçları kendilerine görünecek ve alaya aldıkları şey, onları çepeçevre kuşatacaktır.
34. Ve denilecek ki: "Bu gününüze kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, bugün, biz de sizi unutuyoruz. Ve sığınacağınız yer Ateş'tir; sizin için, yardımcı da yoktur.
35. "Bu, Allah'ın âyetlerini alaya almanızdan ve dünya hayatının sizi aldatmış olmasından ötürüdür." O gün, ne oradan çıkarılacaklar ve ne de özürleri kabul edilecektir.
36. Övgü göklerin Rabb'i, yerin Rabb'i ve insanların Rabb'i Allah'a.
37. Ve göklerde ve yerde büyüklük yalnız O'nundur. Ve O güçlüdür, bilgedir.

---

1 "Bile bile" veya bilgi(sin)e karşın.
2 Öyleyse ateist materyalizm reddedilmektedir.
3 Yani, yeniden diriltin.
4 "Kendi kitabına", ya yapılan işlerin yazılı bulunduğu hesap defterine veya Son Yargı için işlerinin ölçüsü olan dinsel kitaplarına.
5 Allah, her insan için, yaptığı iyi ve kötü her işini yazacak iki melek atamıştır. Son Yargı günü bu kayıtlardan lehte veya aleyhte tanıklar olarak yararlanılacaktır. Bkz. 43/Zuhruf, 80; 50/Kâf, 17.
6 Harfi harfine: Biz tek bir düşünceyi düşünüyoruz. (Bu konuda kesin ve gerçek hiçbir şey yoktur.)

Sûre 46

Ahkâf

Sûre, adını 21. âyetten almıştır. "Ahkâf" kelimesi aslında, kum yığınları anlamına gelir. Ama burada Güney Arabistan'da bir bölgenin adını ifade eder. Sûre, (10, 15, 35. âyetler dışında) Hicretten Önce 66. sırada inmiştir, 35 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hâ Mîm. [1]

2. Kitab'ın indirilmesi, [2] güçlü, bilge Allah'tandır.
3. Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri, ancak gerçekle ve belirli bir süre için [3] yarattık. Oysa inkârcılar, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.
4. De ki: "Allah yerine taptığınız şeyleri görüyor musunuz? Yeryüzünden neyi yaratmışlar, bana gösterseniz ya! Yoksa göklerde Allah ile [4] bir ortaklıkları mı var? Eğer doğru sözlüyseniz, bundan önce [5] bana bir kitap veya bir bilgi eseri getirin."
5. Ve Allah yerine, Diriliş Günü'ne kadar cevap veremeyecek şeylere yalvarandan daha sapkın kim olabilir? Onlar, [6] bunların yalvarmalarından da habersizdirler,
6. ve insanlar toplanınca, onlara düşman bile olacaklar ve tapınmalarını inkâr edecekler.
7. Ve âyetlerimiz [7] onlara açıkça okunduğunda, gerçek kendilerine geldiğinde, onu inkâr edenler, "Bu, apaçık bir büyüdür!" derler.
8. Veya "O bunu uydurdu!" derler. [8] De ki: "Eğer onu uydurduysam, o zaman, Allah'a karşı benim için hiçbir şey yapamazsınız. Oysa O, neyin içine atıldığınızı çok iyi bilir: Benimle sizin aranızda tanık olarak O yeter." Ve O, bağışlayıcıdır, merhametlidir.
9. De ki: "Elçiler konusunda bir ilk değilim; ne bana ne de size ne yapılacağını bilmiyorum; ancak bana vahyolunana uymaktayım ve ben yalnızca apaçık bir

1 Bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Bundan önceki sûrenin 2. âyeti gibidir.
3 "Belirli bir süre için" bkz. 35/Fatır, 13'ün notu.
4 "Allah ile" ifadesi metinde yer almamaktadır. Bkz. 35/Fatır, 40.
5 Kur'an'dan önce.
6 "Cevap veremeyecek şeyler" ve "Onlar..." ifadelerinden maksat putlardır. Tekil kişiden çoğul kişiye geçiş söz konusudur.
7 "Âyetlerimiz" veya delillerimiz.
8 İnkârcılar, Hz. Muhammed'in, Kur'an'ı uydurup haksız olarak Allah'a isnad ettiğini ileri sürerler.

uyarıcıyım."

10. De ki: "Görüyor musunuz? Eğer bu, [1] Allah'tan ise -ama siz onu inkâr ediyorsanız,- ve İsrailoğulları'ndan bir tanık da bunun benzerini [2] görüp inandığı hâlde, siz yine de büyüklük taslıyorsanız?..." Gerçekten Allah, hâin kimseleri doğru yola iletmez!
11. Ve inkârcılar, inananlara, "Eğer bu iyi bir şey olsaydı, o adamlar, bu konuda bizden öne geçemezlerdi" [3] derler. Bununla doğru yola girmeyince de, "Bu, eski bir uydurmadır!" diyeceklerdir.
12. Ve bundan önce, Musa'nın Kitab'ı, bir rehber [4] ve rahmet olarak vardı. Bu Kitap ise, gerçekten de bir doğrulayıcıdır, Arapça, hâinlik edenleri uyarmak ve iyilik yapanları muştulamak için.
13. Evet, "Rabb'imiz Allah'tır" deyip sonra da dosdoğru gidenler var ya, işte onlara korku yoktur, onlar, üzülmeyeceklerdir de.
14. İşte onlar, Cennet'in arkadaşıdırlar, işlediklerine karşılık, içinde temelli kalacaklardır.
15. Ve insana, [5] anne ve babasına iyilik yapmayı öğütledik; annesi, onu, güçlükle taşıdı ve güçlükle doğurdu ve gebelik ve sütten kesilme otuz aydır. Sonra, güçlü çağına erince ve kırk yaşına varınca, şöyle der: "Rabb'im! Bana ve anne babama verdiğin lütfa şükretmemi ve hoşnut olacağın iyi iş yapmamı sağla ve benim için, soyumu da iyileştir. Evet, ben sana tövbe ediyorum; evet ve sana teslim olanlardanım."
16. İşte bunlar, yaptıklarının en iyisini kabul ettiğimiz ve kötülüklerini görmezden geldiğimiz kimselerdir ve onlar, Cennet'in arkadaşları arasındadırlar. Bu, vadedilenlere verilen gerçeğin sözüdür! [6]
17. Annesine ve babasına, şöyle diyene gelince: "Öf ikinize de! Ne? Benim yeniden topraktan [7] çıkarılacağımı mı vaat ediyorsunuz? Üstelik, benden önce, nice kuşaklar gelip geçmişken!" Ve anne babası, Allah'a sığınarak: "Sana yazıklar

1 Kur'an.

2 Kitab-ı Mukaddes. Getirilen delil sanki şu şekildedir: Yahudi ve Hıristiyanlar Kitab-ı Mukaddes'e Allah'ın Kitabı olarak pekâlâ inanıyorlar. Kur'an da onu andırıyor. Öyleyse niçin, ona da Allah'ın Kitabı olarak inanmak istemiyorsunuz?

3 Bu "seçkin" tavrı bilinmektedir. O seçkinler için iyi olan, ancak ilk önce, ilk sıralarda gelmiş olandır.

4 "Bir rehber" deyimi, Hz. Musa'nın Kitab'ı için kullanılmıştır.

5 "İnsana..." Burada her insan kastedilmiş olabilir. Âyetin devamı ise, kırk yaşında peygamberlik görevi alan Hz. Muhammed'in söz konusu olduğunu düşünmeye sevk ediyor. Rivayete göre, Hz. Muhammed'in annesi onun doğumu sırasında sancı çekmemiştir. Yine bir rivayete göre, Hz. Muhammed'in babası, onun doğumundan birkaç ay önce, bir rivayete göre ise kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

6 Bkz. 16/Nahl, 96 ve 39/Zümer, 35'in notu.

7 "Topraktan" kelimesi metinde yer almamaktadır. Öldükten sonra diriliş söz konusudur.

olsun! İnan, evet, Allah'ın sözü hiç kuşkusuz gerçektir." Ama o, "Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir!" der.

18. İşte onlar, kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş toplumlar içinde, sözün, aleyhlerinde gerçekleştiği kimselerdir: Evet onlar, kaybedenlerdir.
19. Ve herkes için, yaptıklarına göre dereceler vardır. Böylece Allah, yaptıklarının karşılığını tam olarak ödeyecek ve onlara haksızlık yapılmayacaktır.
20. Ve inkârcılar, Ateş'e sunulacakları gün: "Dünyadaki hayatınızda, iyi şeylerinizi harcadınız ve onların geçici zevkini sürdünüz: Bugün artık, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanız ve yoldan çıkmanız yüzünden, alçaltıcı bir cezayla cezalandırılacaksınız."

§3. 21. Ve Ahkâf'ta [1] halkını uyardığında, Adların kardeşini [2] hatırla. Onun önünde ve arkasında, yine, uyarıcılar geçmişti, şunu söylemek için: "Yalnızca Allah'a kulluk edin. Evet, ben sizin için büyük bir Gün'ün cezasından korkuyorum."

22. "Bizi, tanrılarımızdan çevirmek için mi geldin? Doğru sözlülerden isen, haydi, bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir!" dediler.
23. "Bilgi ancak Allah katındadır. Ben size, benimle gönderileni bildiriyorum. Ama sizin, bilgisiz kimseler olduğunuzu görüyorum" dedi.
24. Sonra onu, vâdilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde gördüklerinde, [3] "İşte bir bulut! Yağmur yağacak" dediler. "Aksine! [4] O, çabuklaştırmaya çalıştığınız şeyin kendisidir: Bir rüzgâr ve içinde can yakıcı ceza, [5]
25. "Rabb'inin buyruğu ile her şeyi yok eder." Sonra, o hâle geldiler ki sabahleyin evlerinin yıkıntılarından başka bir şey görünmez oldu. Suçlu kimseleri, işte böyle cezalandırırız.
26. Ve hiç kuşkusuz, size vermediğimiz imkân-ları onlara vermiştik. Onlara da duyma, gözler ve kalpler vermiştik ama duymaları, gözleri ve kalpleri onlara hiçbir yarar sağlamadı: çünkü, Allah'ın delillerini bile bile inkâr ediyorlardı. Ve alaya aldıkları şey, onları çepeçevre kuşatıverdi.
27. Ve hiç kuşkusuz, çevrenizde [6] bulunan bazı kentleri de yok ettik. Delilleri türlü türlü açıkladık. Belki doğru yola dönerler?
28. Öyleyse, Allah dışında, yakınlaştırıcılar [7] ve tanrılar diye edindikleri şeyler, niçin

---

1 "Ahkâf" için Bkz. Sûrenin ismi ve ilgili açıklama.
2 Söz konusu toplumla aynı topluma mensup olan Hud'u (bkz. 7/A'raf, 65).
3 "Onu...gördüklerinde." Âyet 22'de "Bizi tehdit ettiğin şey" dedikleri cezayı.
4 Bu, halkının sevinmesine karşı Hud Peygamberin verdiği cevaptır.
5 Bkz. 41/Fussilet, 16'nın notu.
6 "Çevrenizde" ey Mekkeliler! Yalnızca Hicaz bölgesinde değil, dünyanın her tarafında. Çünkü, Mekke, Metropol (Şehirlerin Anası) olarak kabul edilmiştir. Kur'an, Filistin, Baalbek, Sebe vb. gibi, Mekke'den uzak yerlerden söz etmektedir. Bkz. 28/Kasas, 59; 42/Şûrâ, 7.
7 Allah'a.

kendilerine yardım etmiyorlar? Aksine, onlar, kendilerinden uzaklaşırlar; çünkü bu, onların yalanı ve uydurup durdukları bir şeydir.

29. Ve hani cinlerden bir topluluğu, Kur'an'ı [1] dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Onlar, gelip hazır olunca, "Susun!" dediler. Sonra, Kur'an bitince, uyarıcılar olarak kendi halklarına döndüler. [2]
30. Dediler ki: "Ey halkımız! Gerçekte biz, Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini [3] doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir Kitap duyduk.
31. "Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun ve ona inanın ki, O da sizin günahlarınızdan bağışlasın ve sizi can yakıcı bir cezadan korusun.
32. "Ve Allah'ın davetçisine uymayan kimse, O'nu [4] yeryüzünde aslâ güçsüz bırakacak değildir; kendisi için Allah'ın dışında [5] hiçbir koruyucu da bulunmaz. O kimseler, apaçık bir sapkınlık içindedirler."
33. Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan [6] Allah'ın, ölüleri diriltmeye gerçekten güç yetireceğini görmüyorlar mı? [7] Evet, gerçekten O, her şeye gücü yetendir! [8]
34. Ve inkârcılar, Ateş'e sunulacakları gün, kendilerine, "Bu, gerçek değil mi?" denir. Onlar, "And olsun Rabb'imize ki evet, gerçektir" diyecekler. O, "Peki, inkâr etmenizden ötürü, cezayı tadın" diyecek.
35. Öyleyse, sen de [9] elçilerden kararlılıkla donatılmış olanların sabrettiği gibi sabret; bunlar için, hiçbir şeyi çabuklaştırma; kendilerine söz verileni gördükleri gün, dünyada, yalnızca gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu, bir bildiridir! Yoldan çıkmışlardan başkası yok edilir mi hiç?

---

1 "Kur'an." [Okuma]
2 Bkz. 72/Cin, 1. Bundan sonraki âyet de konuyla ilgilidir. İslâmî kaynaklara göre, Hicret'ten üç yıl önce, Hz. Muhammed kendine bir sığınak bulmak için gittiği Taif'ten dönerken bir grup cin onun, yatsı namazı sırasında Kur'an okuduğunu görmüş ve İslâm'ı kabul etmiştir. Bu âyet, Hz. Muhammed için, Taif'te gördüğü acı karşılık üzerine tanrısal bir teselli ve cesaretlendirmedir.
3 Kitab-ı Mukaddes'i.
4 "O'nu" kelimesi, metinde yer almamaktadır.
5 "Allah'ın dışında", metinde "O'ndan başka" şeklindedir.
6 "Yorulmayan." Karşılaştırın: Yaratılış, II, 2. Orada, "Allah'ın dinlendiğinden", daha doğrusu, "tatil yaptığından" söz ediliyor.
7 "Görmezler mi?" bu Mekkeliler.
8 Bkz. 50/Kâf, 38.
9 Ey Muhammed!

Sûre 47

Muhammed veya **Kıtal**

Sûrenin iki ismi vardır. Muhammed, 2. âyetinden; Kıtal ise 20. âyetinden alınmıştır. Hicretten Sonra, 95. sırada inmiştir, 38 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. İnkârcılar ve Allah yolundan alıkoyanlar... O, onların işlerini boşa çıkarır.
2. Ve inanan ve iyi işler yapanların ve Muham-med'e, [1] indirilene -ve o Rab'lerinden gelen gerçektir- inananların çirkinliklerini örter ve durumlarını iyileştirir.
3. Bunun nedeni, inkârcıların yanlışa uymaları, inananların ise Rab'lerinden gelen gerçeğe uymalarıdır. Allah, insanlara, kendilerinden işte böyle örnekler verir.
4. Öyleyse, inkârcılarla karşı karşıya geldiğinizde, boyunları vurun. [2] Sonra, onları iyice sindirince, [3] bağı sıkıca bağlayın; sonra, savaş sona erince, ya karşılıksız ya da fidyeyle salıverin. İşte, eğer Allah dileseydi, onların hakkından bizzat gelirdi ama bu, sizi birbirinizle sınamak içindir. Allah yolunda öldürülenlere gelince, onların işlerini saptırmayacaktır:
5. Onları doğru yola iletecek ve durumlarını iyileştirecektir,
6. ve onları, kendilerine tanıttığı Cennet'e koyacaktır.
7. Ey inananlar! Eğer Allah'a yardım eder-seniz, [4] O da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlamlaştırır.
8. Ve inkârcılara gelince, peki, batsınlar onlar! Ve Allah, onların işlerini boşa çıkaracaktır.
9. Bu, Allah'ın indirdiğinden nefret duymaları yüzündendir. Allah da onların işlerini boşa çıkarır.
10. Öyleyse, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmek için, yeryüzünde yolculuk etmiyorlar mı? Allah, onları yerle bir etmiştir. İnkârcılara da bunun benzeri vardır!
11. Çünkü Allah, inananların koruyucusudur. İnkârcıların ise, koruyucusu yoktur!

§2. 12. Allah, inanan ve iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirecek. İnkârcılara gelince, onlar, geçici olarak zevk sürerler ve hayvanların yediği gibi yerler. Buna karşılık, oturacakları yer Ateş olacaktır.
13. Ve nice kentleri -ki seni sürüp çıkaran kentten [5] daha güçlü- yok ettik; öyle ki kendilerine bir yardım eden olmadı!

1 İslâm Peygamberi'ne.
2 Harfi harfine: Boyunları vuruş, (öldürün!).
3 Bu anlam için bkz. 8/Enfal, 67'nin notu.
4 Allah'ın, insanların yardımına ihtiyacı olduğundan değil ama kullarını, sınamak için çalıştırıyor. (Bkz. bu sûrenin 4. âyeti.)
5 Hz. Muhammed'in doğum yeri Mekke.

14. Ne! Rabb'inden bir delile dayanan kimse, kötü işi kendisine güzel gösterilen kimse gibi mi olacak? Ve bu insanlar, tutkularına uymuşlardır. [1]
15. Takvâlılara söz verilen Cennet'in örneği şudur: Orada, kokusu bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere zevk veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Onlara, orada her türlü meyve ve Rab'lerinden bağışlanma vardır. Bunlar, Ateş'te sürekli kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimseler gibi olur mu? [2]
16. Ve aralarında, seni dinler gibi yapanlar [3] vardır; öyle ki senin yanından çıkınca, kendilerine ilim verilmiş kimselere, "Demin ne demişti?" diye sorarlar. İşte bunlar, Allah'ın kalplerini mühürlediği ve tutkularına uyan kimselerdir.
17. Doğru yolda gidenlere gelince, O, onların doğruluklarını arttırır ve onlara takvâlarını verir.
18. Ne bekliyorlar öyleyse? Yoksa kendilerine Belirlenmiş Vakit'in ansızın gelmesini mi? Çünkü delilleri, elbette, daha şimdiden gelmiştir. Onlara gelip çatınca, o zaman, hatırlamaları neye yarar?
19. Öyleyse bil ki gerçekte, Allah'tan başka tanrı yoktur. Kendinin de, inanan erkek ve kadınların da günahlarının bağışlanmasını dile. Allah, gezip dolaştığınız ve durduğunuz yerleri bilir.

ŞŞ. 20. Ve inananlar, "Niçin bir sûre indirilmiyor?" derler. Sonra, kesin anlamlı bir sûre indirilince ve orada savaştan söz edilince, kalplerinde hastalık olanların, ölüm karşısında baygınlık geçiren kimsenin bakışı gibi, sana baktıklarını görürsün. Oysa, onlara şu daha çok yakışırdı:

21. Boyun eğmek ve uygun olanı söylemek. Sonra, iş kesinleşince de Allah'a verdikleri söze bağlılık gösterselerdi, bu, onlar için, kesin, daha iyi olurdu. [4]
22. Acaba gücü elinize geçirdiğinizde, [5] yeryüzünde bozgunculuk yapmanız ve akrabalık bağlarını koparmanız [6] beklenir mi sizden?
23. İşte, Allah'ın lânetlediği, sonra sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır.
24. Bunlar, Kur'an'ı derinliğine düşünmeyecekler mi? Yoksa kalpleri üzerinde kilitler mi var?
25. Evet, kendilerine doğru yol açıkça belli olduktan sonra, arkalarına dönenlere,

---

1 Âyette, tekilden çoğula geçiş yapılmıştır.
2 Tekilden çoğula geçiş yapılmıştır.
3 Harfi harfine: Yapar göründü. Önceki âyetlerde olduğu gibi tekilden çoğula geçiş yapılmıştır.
4 Bazı inananlar, çıkmazdan kurtulmak için, nihâyet bir sûrenin açık ve net olarak ne yapılması gerektiğini söylemesini bir kere daha diliyorlar.
5 "Gücü elinize geçirdiğinizde", başka bir anlam da şöyledir: "Eğer (savaşa ilişkin) bu emre sırtınızı dönerseniz".
6 Artık akrabalarınıza iyilik etmemeniz.

şeytan, hoş göstermiş [1] ve onlara umut vermiştir.

26. Bu, onların, Allah'ın indirdiğinden nefret eden kimselere, "Kimi işlerde size uyacağız" demelerindendir. Oysa, Allah, onların gizlediklerini bilir.
27. Öyleyse, nice olacak! Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken?
28. Bu, Allah'ı hışımlandıran şeye uymaları ve hoşnutluğunu istememeleri nedeniyledir. Allah da işlerini boşa çıkarmıştır.
29. Ne! Kalplerinde hastalık bulunanlar, Allah'ın kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sanıyorlar?
30. Oysa, dileseydik, onları elbette sana gösterirdik -ama onları kesinlikle yüz çizgilerinden tanıyacaksın- ve hiç kuşku yok ki onları, konuşmalarından da tanıyacaksın. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.
31. Ve hiç kuşkusuz, içinizden savaşanları ve sabredenleri bilmek ve durumlarınızı [2] denemek için, sizi sınayacağız.
32. Evet, inkârcılar, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine doğru yol açıkça belli olduktan sonra Elçi'yle ilişkisini koparanlar, Allah'a hiçbir zarar veremezler ve O, onların işlerini boşa çıkaracaktır.
33. Ey inananlar! Allah'a boyun eğin ve Elçi'ye boyun eğin ve işlerinizi boşa çıkarmayın.
34. Evet, Allah, inkâr edip Allah yolundan alıkoyan, sonra da inkârcı olarak ölenleri, kesinlikle bağışlamayacaktır.
35. Öyleyse, gevşemeyin ama siz daha üstün durumda iken barışa çağırın; Allah sizinle birliktedir; işlerinize aslâ zarar vermeyecektir. [3]
36. Şimdiki hayat, bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir. [4] Eğer inanırsanız ve takvâlı davranırsanız, mallarınızı da istemeksizin, size, karşılığınızı eksiksiz verecektir.
37. Eğer sizden onu isteseydi ve sizi zorlasaydı, cimrilik edecektiniz ve kinlerinizi ortaya çıkaracaktı. [5]
38. İşte siz, Allah yolunda bağışta bulunmaya çağrılıyorsunuz. Ama içinizden kimileri, cimrilik ediyor. Kim cimrilik ederse, kendine cimrilik etmiş olur. Allah her şeye karşı zengindir, siz ise muhtaçsınız! Eğer yüz çevirirseniz, yerinize başka bir halk getirir. Sonra, onlar, sizin gibi olmayacaklar! [6]

---

1 Kötü işlerini.
2 Harfi Harfine: Haberlerinizi.
3 Bkz. 4/Nisa, 90; 8/Enfal, 61.
4 Yani, inkârcılar için.
5 Kahramanlık da dahil, insanın ihtiyaç duyduğu her şeyi özünde bulundurmakla birlikte, İslâm yalnızca bir kahramanlık dini değildir. Bkz. 29. âyet.
6 İtaatsizlik konusunda.

Sûre 48

Fetih

Sûre, adını, 1. âyetten almaktadır. Bilinmektedir ki, Hicretin 6. yılında Hz. Peygamber, Hudeybiye'de Mekke çok tanrıcılarıyla, Kâbe'yi ziyaret edemeden bir andlaşma imzalamıştı. Hatta, Mekkelilerin yararına ve tek taraflı olarak, suçluların iadesi şartı da andlaşmada yer almaktaydı. Buna karşın, bu görünüşte "aşağılayıcı" andlaşma, burada "parlak bir zafer" ve "kuvvetli bir yardım" (âyet 1 ve 3) olarak nitelendirilmektedir. Nedeni ise, bunun bir diplomatik zafer oluşuydu. Çünkü, Hz. Muhammed ile üçüncü bir taraf arasında meydana gelecek bir savaşta, tarafsız kalmayı kabul eden Mekkeliler, gayri Müslim olan Hayberliler ile sözleşmelerini sona erdirmiş oluyorlardı. Hz. Muhammed'in aradığı da buydu ve Hayber bölgesini söz konusu andlaşmadan yalnızca birkaç hafta sonra fethetmişti. (Bkz. âyet 18'in notu.) Hicretten Sonra 111. sırada inmiştir, 29 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Evet, biz, sana [1] parlak bir zafer verdik,
2. ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan iyiliğini tamamlasın, seni dosdoğru bir yola iletsin;
3. ve sana, kuvvetli bir yardımla yardımda bulunsun diye.
4. İnananların kalplerine huzur indiren O'dur. İnançlarını bir kat daha arttırmaları için -göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Ve Allah, bilendir, bilgedir;-
5. inanan erkekleri ve kadınları -içinde temelli kalacakları,- altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirmek ve onların günahlarını silmek için -ve işte bu, Allah katında büyük bir başarıdır,-
6. ve Allah hakkında kötü düşünceler düşünen ikiyüzlü erkekleri ve ikiyüzlü kadınları, tanrılar uyduran erkekleri ve tanrılar uyduran kadınları cezalandırmak için. Kötülük sırası onlara! Allah, onlara hışımlanır ve onları lânetler ve onlar için Cehennem'i hazırlamıştır ve o, ne kötü bir dönüştür!
7. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, güçlüdür, bilgedir.
8. Evet, biz seni [2] tanık ve duyurucu ve uyarıcı olarak gönderdik,
9. Allah'a -ve Elçi'sine- inanasınız, O'nu destekleyesiniz, O'na saygı gösteresiniz ve sabah akşam O'nu tenzih edesiniz diye.
10. Evet, sana bağlılık yemini edenler, Allah'a bağlılık yemini etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir. Kim, sözünden dönerse, ancak kendi zararına dönmüş olur. Kim Allah'a verdiği sözü yerine getirirse, ona büyük bir karşılık verecektir.

1 Ey Muhammed!
2 Ey Muhammed! Devamındaki âyette muhatap değişikliği vardır.

§2. 11. Bedevilerin geride bırakılanları, sana, "Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu; [1] bağışlanmamızı dile!" diyecekler. Dilleriyle, gönüllerinde bulunmayanı söylerler. De ki: "Size bir kötülük dilerse ya da bir iyilik [2] dilerse, Allah'a karşı, sizin için kimin bir şeye gücü yeter? Doğrusu, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."

12. Hayır ama siz, Elçi'nin ve inananların, ailelerine artık aslâ dönmeyeceklerini düşünüyordunuz. Ve bu, gönüllerinize güzel gösterildi ve kötü düşünce düşündünüz ve siz, kaybeden insanlar oldunuz.

13. Ve kim Allah'a ve Elçi'sine inanmazsa... Kuşkusuz biz, inkârcılar için Saîr-Cehennem'i [3] hazırladık.

14. Göklerin ve yerin krallığı Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğini cezalandırır. Allah, gerçekten de bağışlayıcıdır, merhametlidir.

15. Geride bırakılanlar, siz ganimetleri almaya giderken, "Bırakın, sizi izleyelim" diyecekler. Onlar, Allah'ın sözünü değiştirmek isterler! De ki: "Siz, kesinlikle bizi izlemeyeceksiniz; Allah, sizin için önceden böyle buyurmuştur." Ama "Doğrusu bizi kıskanıyorsunuz" diyecekler. Aslında, pek anlamayan kimselerdir onlar!

16. Bedevilerden geride bırakılanlara de ki: "Yakında, güçlü kuvvetli insanlara karşı çağrılacaksınız; ya onlarla savaşmanız gerekecek ya da onların teslim olmaları [4] gerekecek. Eğer boyun eğerseniz, Allah size, güzel bir karşılık verecek. Ama daha önce sırtınızı döndüğünüz gibi, yine sırt dönecek olursanız, sizi can yakıcı bir ceza ile cezalandıracak."

17. Köre bir sorumluluk yoktur; topala bir sorumluluk yoktur; hastaya da bir sorumluluk yoktur. [5] Ve kim, Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerse, onu, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirir. Kim sırt çevirirse, onu da can yakıcı bir cezaya çarptıracak.

§3. 18. Hiç kuşkusuz Allah, o ağacın altında, sana bağlılık yemini ederlerken, inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiştir ve onlara huzur vermiş ve onlara, yakın bir zafer bağışlamıştır, [6]

---

1 "Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu." Yani, bunlar bizi öylesine meşgul ettiler ki, seninle birlikte gelemedik ey Muhammed!

2 Harfi harfine: Bir yarar.

3 "Saîr", kızgın alevli.

4 "Onların teslim olmaları" ifadesinde söz konusu olan politik anlamda teslim olmaktan başkası değildir. Yoksa (Allah'a teslimiyet anlamında) Müslüman olmaları kastedilmiyor. Öyleyse bu âyet, büyük savaşları önceden haber veriyor.

5 "Sorumluluk yoktur", geride kalmaları durumunda.

6 Medine'ye hicretinden itibaren Hz. Muhammed, Mekkeli düşmanları üzerinde sürekli olarak büyüyen bir baskı kurma yollarına sahip olmuştur. Böylece, Suriye-Mezopotamya'ya giden kervanlarının yolunu kapatmıştır. Mekkeliler Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında bunu engellemek istemişler ama boşuna. Tam da umutlarını kesmişlerken Hz. Muhammed, onlara onurlu bir barış önermiştir. Bunu, tam da hac mevsiminde ve kendisinin de hacca gitmek, Kâbe'yi ziyaret etmek ve oraya kurbanlıklarını götürüp kesmek istediği sırada yapmayı yeğlemiştir. Mekke'nin banliyösü olan Hudeybiye'de onun yolunu kestiler. O, Mekke'ye bir elçi göndererek barışçı

19. ve ele geçirecekleri bol ganimetler de... Allah, güçlüdür, bilgedir.
20. Allah size, ele geçireceğiniz bol ganimetler söz vermiş ama bunu [1] size hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çektirmiştir [2] ki bu, inananlar için bir delil olsun ve sizi, dosdoğru bir yola iletsin;
21. ve ayrıca, henüz gücünüzün yetmediği ama Allah'ın hazırladığı daha başkası [3] da vardır. Allah, her şeye gücü yetendir.
22. Ve inkârcılar, sizinle savaşsalardı kesinlikle geriye döneceklerdi. Sonra bir koruyucu ve yardımcı da bulamayacaklardı.
23. Allah'ın öteden beri süregelen uygulaması budur. Allah'ın tutumunda, aslâ değişiklik bulamayacaksın.
24. Sizi onlara üstün getirdikten sonra, Mekke vâdi-sinde, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan uzaklaştıran O'dur. Ve Allah, yaptıklarınızı görücüdür. [4]
25. Onlar inkârcılardır, sizi Kutsal Mescid'ten [5] ve bağlı bekleyen kurbanlıkları, kurban edilecekleri yere ulaşmaktan alıkoyanlardır. [6] Eğer, oradaki, henüz tanımadığınız inanan erkeklerle inanan kadınları bilmeden ezerek, kendilerine karşı istemeden yapılan bir savaştan size sorumluluk düşmeseydi!... [7]

---

niyetini açıklamak istediyse de, gönderilen elçi öldürülmekten zor kurtulabildi. İkinci bir elçi de gittiği yerde alıkondu ve öldürüldüğüne ilişkin söylentiler Müslümanların karargâhında yayıldı. Bu arada başka provokasyonlar da oldu. İşte o sırada, Hz. Muhammed bir ağacın altına oturup, Müslümanlardan, elçilerinin intikamını almaları konusunda yeminle söz aldı. Bir yandan bu kararlılık ve diğer yandan Mekkelilerin askerî müttefiklerinin saflarından ayrılması, meselenin geri kalanını yaptı. Düşman tarafından saldırıya uğramadığı hâlde, muzaffer Hz. Muhammed, onlara şu şaşırtıcı şartları sundu: Kâbe'yi ziyaret etmeyecek, hatta kurbanlıkları bile göndermeyecek, Medine'ye geri dönecek, Kuzeye giden kervanlarının yolunu açacak ve Mekkelilerin yararına olarak tek taraflı biçimde firar eden suçluları iade edecek vs. Bunun yanı sıra, iki taraftan her biri, müttefikleri de olsa, üçüncü bir tarafla yapılacak bir savaşta tarafsız kalacaktı. Müslümanlar bu "aşağılayıcı" andlaşmadan şoke oldular. Ama disiplin o kadar büyüktü ki, hiç kimse, kararına karşı koymaya cesaret edemedi. Hz. Muhammed'in yavaş yavaş anlaşılan haklı gerekçeleri vardı. Gerçekten de, iki sene sonra, Mekkeliler barış yoluyla Müslümanlığı kabul ettiler. Öyle görünüyor ki, bu sûrenin bir kısmı, söz konusu andlaşmadan hemen sonraya, bir kısmı, da Mekke'nin fethinden hemen sonraya rastlıyor.

1 "Ama bunu" yani, Hudeybiye'de yapılan gizli andlaşma (bkz. âyet 18'in notu.)

2 Harfi harfine: Sizin üzerinize vurmayı durdurmuştur. Gerçekten, bu andlaşmayla, düşman ani ve haksız bir baskın yapamayacak ve Müslümanları vuramayacaktır.

3 "Daha başkası" (ganimetler). Burada işaret edilen Hayber'in fethidir. Yakubî'nin kaydettiğine göre, Hayberlilerin yirmi bin kişilik ordusuna karşı Hz. Muhammed'in ordusu bin beşyüz kişiden oluşuyordu. Bu fetih, Hudeybiye andlaşmasından yalnızca birkaç hafta sonra gerçekleşti.

4 Âyette işaret edilen olay için bkz. 5/Mâide, 11'in notu. Ayrıca bkz. bu sûrenin 18. âyetinin notu.

5 Kâbe.

6 Hudeybiye andlaşmasının diğer maddelerinin yanısıra, Müslümanlara, kurbanlıklarını Mekke'ye göndermeye bile izin vermeyen bir şart da vardı. Hz. Peygamber, bu şartı bile kabul etmişti.

7 "Size sorumluluk düşmeseydi!..." Bu eksiltili bir ifade olup açılımı şöyle yapılabilir: Eğer, o yerde, üzerine yürüyeceğiniz inananlar olmasaydı... Üstelik, bu andlaşma yapılmasaydı,

-Böylece Allah,[1] dilediğini rahmetine girdirecektir.- Eğer o insanlar, birbirlerinden ayrılmış olsalardı[2] onlardan inkârcıları, kesinlikle can yakıcı bir cezaya çarptırırdık!

26. Ve hani o inkârcılar, gönüllerine gayreti, câhiliye gayretini yerleştirmişlerdi... Allah da Elçi'sine ve inananlara huzurunu indirdi; onların takvâ sözünü[3] tutmalarını sağladı. Onlar, zaten bu söze daha lâyık ve ehil kimselerdi. Ve Allah, her şeyi bilendir.
27. Hiç kuşkusuz Allah, Elçi'sinin rüyâsını[4] doğru olarak gerçekleştirecektir; siz, Allah dilerse, güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş ve saçlarınızı kısaltmış olarak,[5] Kutsal Mescid'e kesinlikle, korkmadan gireceksiniz. Öyleyse O, sizin bilmediğinizi bilir! Sonra, ondan önce, yakın bir zafer[6] verdi.[7]
28. Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Elçi'sini, yol gösterme ve gerçek din ile gönderen O'dur. Tanık olarak Allah yeter.
29. Muhammed, Allah'ın Elçisi'dir. Ve yanındakiler de inkârcılara karşı çetin, kendi aralarında ise merhametlidirler! Onları rükûya varırken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk dilerken göreceksin. Belirtileri, yüzlerindeki secde izleridir. İşte bu, onların Tevrat'taki tasvirleridir.[8] İncil'deki tasvirleri ise[9] şöyledir: Filizini çıkarmış, Allah zamanla[10] onu güçlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ekincilerin hoşuna giden ekin gibidir. Allah, böylece, inkârcıları inananlarla,[11] öfkelendirir! Allah, onlardan inanan ve iyi işler yapanlara, bağışlama ve büyük bir karşılık söz vermiştir.

---

bilmeyerek söz konusu inananları ezebilirdiniz. Böylece isteməyerek bu savaşta Müslümanlara zarar verip günah işleyebilirdiniz.

1 Harfi harfine: Allah girdirsin diye, bu andlaşma yapıldı ki, böylece Allah...
2 "O insanlar", Mekke'de yaşayanlar. "Ayrılmış olsalardı", inananlar ve inkârcılar olarak, biz inkârcılardan öcümüzü alırdık.
3 "Takvâ sözü", harfi harfine çeviridir. Takvâya uygun bir dile sahip olmalarını sağladı.
4 "Elçi'sinin rüyâsı", yakın bir gelecekte Mekke'ye gireceğine dair rüyâsı burada doğrulanmıştır. Eğer olay gecikmişse, bu yalnızca Allah'ın bildiği haklı gerekçelerden dolayıdır.
5 İhramdan çıkıp normal yaşayışa dönmek için erkek hacı, başını tıraş etmek veya en azından bir miktar saç kesmek zorundadır. Kadın hacı ise, sembolik olarak saçını az bir miktar kesmek durumundadır.
6 "Ondan önce." Mekke fethinden önce verdi. "Yakın bir zafer", Hayber fethi.
7 Bu âyet, andlaşmadan iki sene sonra gerçekleşen Mekke fethine işarette bulunuyor.
8 "Tevrat'taki tasvirleri." Birçok müfessir bu husus için Yuhanna'nın Vahyi, XIV, 1'e gönderme yaparlar. Yuhanna, her konuştuğunda, Sion'a gönderme yapar. (Bu da, onun İncil'den önceki bir dönemde yaşadığı ve Tevrat'ın diliyle konuştuğunu gösterir.) Bu arada hatırlatalım ki, Veda Haccı sırasında Hz. Muhammed'e yüz kırk bin Müslüman eşlik etmişti (ki bu rakama, o yıl hacca iştirak etmeyen diğer bütün Müslümanları da eklemek gerekir).
9 "İncil'deki tasvirleri" ifadesi doğal olarak, Matta, XIII, 31-32; Markos, IV, 26-27'yi hatıra getirmektedir.
10 "Allah zamanla..." ifadesindeki, "Allah" kelimesi metinde yer almamaktadır.
11 "Böylece... inananlarla", ifadesi metinde yalnızca "Böylece... onlarla" şeklindedir.

Sûre 49

Hucurat

Sûre, adını, 4. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 106. sırada inmiştir, 18 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

81. 1. Ey inananlar! Allah'ın ve Elçi'sinin önüne geçmeyin! Ve Allah'tan sakının. Evet, Allah duyar, bilir.

2. Ey inananlar! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin ve birbirinize bağırdığınız gibi, ona yüksek sesle bağırmayın; çünkü, bilincinde olmadan, yaptıklarınız boşa gider. [1]

3. Evet, Allah'ın Elçisi yanında, seslerini kısan kimseler var ya onlar, Allah'ın gönüllerini takvâ ile sınadığı kimselerdir. Onlara bağışlama ve büyük bir karşılık vardır.

4. Sana odaların arkasından [2] seslenenler var. Onların çoğu, gerçekte, anlamayan kimselerdir!

5. Ve eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, yine de bağışlayıcıdır, merhametlidir.

6. Ey inananlar! Eğer yoldan çıkmışın biri, size bir haber getirirse, o zaman, delili araştırın; çünkü bilmeden bir halka zarar verebilirsiniz ve sonunda yaptığınıza pişman olursunuz. [3]

7. Ve bilin ki Allah'ın Elçisi aranızdadır. Eğer o, birçok konuda size uymuş olsaydı, kesinlikle sıkıntıya düşerdiniz. Ama Allah size inancı sevdirdi, onu gönüllerinize güzel gösterdi; inkârcılığı, yoldan çıkmayı ve baş kaldırmayı size çirkin gösterdi. İşte bunlar, iyiye yönelenlerdir, [4]

8. Allah'tan bir lütuf ve iyilik olarak... Allah bilendir, bilgedir.

9. Ve eğer inananlardan iki topluluk, birbirleriyle savaşırlarsa o zaman aralarında barışı sağlayın. Sonra, eğer biri, diğeri üzerine saldırırsa, o zaman Allah'ın buyruğuna dönene kadar, saldıran tarafla savaşın. Sonra, eğer dönerse, artık aralarında adaletle barış yapın ve adaletle karar verin. Evet, Allah adaletle karar verenleri sever.

---

1 "Çünkü..." şeklindeki ifadenin bir örneği için bkz. 4/Nisâ, 176'nın notu ve bu sûrenin 6. âyeti.

2 Hz. Peygamber evinde bulunurken, odalarının dışından.

3 Hz. Peygamber'in, kendisine itibar göstererek durumunu iyileştirmek istediği Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt'e işaret edilmektedir. Nitekim, Hz. Peygamber bu kişiyi, kabilenin birine zekât toplama memûru olarak görevlendirdi. Velid, gitmediği gibi, bir de söz konusu kabilenin ayaklandığını anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, cezalandırmak amacıyla o kabilenin üzerine bir askerî birlik göndermek istedi. Tam bu sırada, işte bu âyet indi.

4 Âyette, 2. çoğul kişiden, 3. çoğul kişiye geçiş yapılmıştır.

10. İnananlar, kardeştirler. Öyleyse, iki kardeşinizin arasında barışı sağlayın ve Allah'tan sakının. Belki size merhamet edilir?

§2. 11. Ey inananlar! Bir topluluk, bir diğerini alaya almasın; belki onlar, kendilerinden daha iyidir. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar; belki onlar, kendilerinden daha iyidir. Kendinizi ayıplamayın; [1] birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın; inandıktan sonra [2] 'yoldan çıkmak' ne kötü bir sözdür! Ve kim tövbe etmezse, işte onlar hâinlerin kendileridir!

12. Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının; evet zannın bir bölümü günahtır. Ve birbirinizi gözetlemeyin ve bir kısmınız diğerini çekiştirmesin [3] -biriniz, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Hayır! İşte, bundan tiksindiniz!- ve Allah'tan sakının. Evet Allah, tövbeleri çok kabul eder, merhametlidir.

13. Ey insanlar! Biz sizi, bir erkekle bir dişiden yarattık, sizi uluslara ve oymaklara ayırdık ki birbirinizle tanışasınız. Evet, Allah katında en değerliniz, en takvâlı olanınızdır. Gerçekten Allah bilendir, haberdardır. [4]

14. Bedeviler, "İnandık" dediler. De ki: "İnanmadınız ama 'teslim olduk' [5] deyin; inanç henüz kalplerinize girmemiştir; eğer Allah'a ve Elçi'sine boyun eğerseniz O, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez." Gerçekten Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir!

15. İnananlar, ancak, Allah'a ve Elçi'sine inanırlar, sonra da kuşku duymazlar; bununla birlikte, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşmış kimselerdir. Doğru olanlar, işte onlardır.

16. De ki: "Siz teslimiyetinizi [6] Allah'a mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerde olanları da yerde olanları da bilir." Ve Allah, her şeyi bilir!

17. Onlar, teslim oldular diye, bunu kendile-rinden bir iyilik olarak sana hatırlatıyorlar. De ki: "Teslim oluşunuzu, bir iyilik olarak bana hatırlatmayın. Eğer doğru kimselerseniz, sizi inanca iletmekle, Allah daha çok, bunu kendinden bir iyilik olarak, size hatırlatıyor!"

18. Evet, Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. Allah, gerçekten de yaptıklarınızı görücüdür.

---

1 Birbirinize ayıplayıcı sözler söylemeyin.

2 "İnandıktan sonra", metinde, "inançtan sonra" şeklindedir. Bir inananın "yoldan çıkması", başka herhangi bir kimsenin yoldan çıkmasından çok daha kötüdür. Bkz. St. Paul, Efesliler, V, 3. "Ama kutsanmışlara yakışır şekilde aranızda zina ve her türlü pislik ya da açgözlülük anılmasın bile."

3 "Çekiştirmesin", burada "gıybet", 68/Kalem, 11'deki "kovuculuk"un eşanlamlısı olarak kullanılmıştır.

4 Öyleyse İslâm, ırk toplumuna dayalı milliyetçiliği geçersiz saymakta, metafizik görüş ve hayat anlayışına dayanmaktadır. (İnsanların dil ve renkleri için bkz. 30/Rûm, 22.)

5 "Teslim olduk (İslâm)" ifadesi muhtemelen 48/Fetih, 16'daki anlamda kullanılmıştır.

6 "Teslimiyetinizi" kelimesi, "din" kelimesinin karşılığıdır.

Sûre 50
Kâf

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. 38. âyet dışında, Hicretten Önce 34. sırada inmiştir, 45 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Kâf.[1] And olsun şanlı Kur'an'a!

§1. 2. Hayır, ama onlar, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar. O zaman, inkârcılar dediler: "Bu şaşılacak bir şeydir!

3. Ne! Biz öldüğümüzde ve toprak olduğu-muzda mı?... Bu, uzak bir dönüştür!"[2]

4. Yerin onlardan ne eksilteceğini, kesin biliyoruz ve yanımızda, koruyucu bir Kitap[3] vardır.

5. Daha doğrusu, gerçek kendilerine gelince, yalanladılar. Bu yüzden onlar, karışık bir iş içindedirler.

6. Üstlerindeki göğe bakmazlar mı ki onu nasıl kurduk ve süsledik ve onda hiçbir çatlak da yoktur?

7. Ve yeryüzü, onu döşedik! Ve orada dağlar yerleştirdik ve üstünde her güzel çifti yetiştirdik,

8. yönelen[4] her kula, gönül gözünü açma ve hatırlatma olarak.

9. Ve gökten kutlu bir su indirdik; sonra, onunla bahçeler ve biçilen ekin taneleri bitirdik,

10. ve küme küme tomurcukları olan uzun boylu hurma ağaçları da,

11. kullara pay olmak üzere. Ve onunla ölü bir ülkeye hayat verdik. İşte Diriliş[5] de böyledir.

12. Onlardan önce[6] Nuh'un halkı ve Ress sakinleri[7] ve Semudlar yalanlamıştı,

13. ve Adlar ve Firavun, Lut'un kardeşleri,[8]

---

1 "Kâf" harfi için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.
2 Âyet, her zaman olduğu gibi, öldükten sonra dirilişe itiraz edildiğini belirtiyor.
3 "Koruyucu bir Kitap" yani Levh-i Mahfuz. Bkz. 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.
4 Allah'a.
5 "Diriliş." Harfi harfine: Mezarlardan çıkış. Bkz. âyet 42 ve 44.
6 Hz. Muhammed'in çok tanrıcı muhataplarından önce.
7 "Ressliler" hakkında bkz.25/Furkan, 38.
8 Onunla aynı oymağa mensup olanlar.

14. ve Eykeliler [1] ve Tubbâ halkı: [2] Bunların her biri, elçileri yalanladılar da tehdidim gerçekleşti.
15. Ne! İlk yaratışta yorulduk mu ki? Hayır ama onlar, yeni bir yaratılıştan kuşku içindedirler. [3]

§2. 16. Ve hiç kuşkusuz, insanı yarattık ve benliğinin ona telkin ettiği şeyi biliriz. Biz, ona şah damarından daha yakınız, [4]
17. sağında ve solunda oturan iki alıcı [5] yazarken; [6]
18. hiçbir söz söylemez ki yanında hazır bir gözetleyici bulunmasın.
19. Ölüm sarhoşluğu [7] gerçeği getirir: İşte bu, senin [8] kaçtığın şeydir!
20. Ve Sûr'a üfürülecek: İşte bu tehdit günüdür!
21. Herkes, kendisiyle birlikte bir sürücü ve tanık bulunduğu hâlde gelir. [9]
22. "Kuşkusuz sen, bundan habersizdin; işte senden perdeni kaldırıyoruz, bugün artık, görüşün keskindir." [10]
23. Ve yanındaki arkadaşı, "İşte, bu yanımdaki, hazırdır" der. [11]
24. "Haydi, ikiniz, Cehennem'e atın, her inatçı büyük inkârcıyı, [12]
25. iyiliğin büyük düşmanı, sınırları aşan, kuşkuya düşüren,
26. Allah'ın yanında başka tanrı benimseyen kişiyi. Onu çetin bir cezanın içine atın."
27. Arkadaşı, [13] "Rabb'imiz! Ben onu azdırmadım ama kendisi uzak bir sapkınlık içindeydi" der. [14]

---

1 "Eyke", (Medyen) orman(ı).
2 "Tubbâ halkı" hakkında bkz. 44/Duhan, 37 ve notu.
3 Bkz. 46/Ahkâf, 33.
4 Allah'ın her yerde hazır ve nazır olduğuna ilişkin ünlü âyet.
5 "İki alıcı", müfessirlere göre, bunlar iki melektir. "Aldıkları şey" ise, amel defterine yazdıkları "insanların söz ve eylemleri"dir. Bkz. 45/Câsiye, 29; 18/Kehf, 49'nin notu.
6 Bkz. 18/Kehf, 49.
7 "Ölüm sarhoşluğu", can çekişme.
8 Ey insan!
9 Bkz. âyet 27 ve notu.
10 Sanığa bunu söyleyen Allah'tır.
11 Melek, o kişinin hesabına ilişkin topladığı ve yazdığı bilgileri Allah'a sunar. (Bkz. âyet 17 ve 18.)
12 Şimdi bu sözü, iki meleğe söyleyen Allah'tır. (Belki de bu melekler, âyet 17 ve 21'de sözü edilen meleklerdir.)
13 "Arkadaşı". Öyle anlaşılıyor ki, bu "arkadaş"tan maksat, sorguya çekilen yukarıdaki kişinin hayatta olduğu dönemde inkârcılığın elebaşısıdır ki, o da sınavını kaybetmiştir. Bazıları ise, bu "arkadaş"tan maksadın, âyet 21'de geçen "sürücü" melek olduğunu söylemişlerdir. Hatta bundan maksadın, kişinin kötülüğü buyuran benliği (kötü olan kişisel özelliği) olduğunu söyleyenler de vardır. Hz. Muhammed'in bir hadisine göre, Allah, herkese bir şeytan arkadaş etmiş ve onu kötülüğe kışkırtmaktadır. Hatta bizzat Hz. Muhammed için görevlendirilen şeytan Müslüman olmuş ve artık onu kötülüğe kışkırtmamaktadır. Bkz. âyet 43/Zuhruf, 36-38.
14 Bkz. 43/Zuhruf, 38'in notu.

28. O zaman Allah [1] der ki: "Yanımda çekişmeyin! Oysa ben, size daha önce tehdit gönderdim!
29. "Yanımda söz değişmez ve ben, kullara aslâ hâinlik edici değilim."
30. Cehennem'e, "Doldun mu?" diyeceğimiz gün, o, "Daha var mı?" diyecek.
§3. 31. Uzak değil, Cennet, takvâlılara yaklaştırılacak.
32. "İşte bu, size söz verilendir: Çok tövbe eden, [2] kendini koruyan herkese,
33. görmediği Rahman'dan korkana ve yönelen bir kalple gelene.
34. "Oraya güvenlik içinde girin." İşte Sonsuzluk Günü budur!
35. Orada [3] kendileri için, diledikleri her şey olacak. Bununla birlikte, yanımızda fazlası da vardır.
36. Onlardan önce, kendilerinden daha güçlü olan ve ülkeleri işgal eden nice kuşakları yok ettik. Kaçacak yer var mı?
37. Gerçekten bunda, kalbi olana veya hazır bulunup kulak verene bir hatırlatma vardır.
38. Ve hiç kuşkusuz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yarattık ve bize, bir yorgunluk da dokunmadı! [4]
39. Öyleyse, onların söylediklerine sabret; güneşin doğuşundan önce ve batışından önce Rabb'ini övgüyle tenzih et;
40. ve geceleyin ve secdelerin ardından O'nu tenzih et. [5]
41. Ve bir çağırıcının, yakın bir yerden çağıracağı güne kulak ver,
42. Çığlık'ı, gerçekten duyacakları gün. İşte o, Diriliş Günü'dür! [6]
43. Evet, ancak biz diriltiriz, öldürürüz. Dönüş, yine bize olacaktır,
44. o gün, yer, onlar için, çabuk yarılacak. [7] İşte bu, bizim için kolay olacak bir toplama!
45. Biz, onların dediklerini daha iyi biliyoruz. Oysa sen, onların üzerinde bir zorba değilsin! Öyleyse, tehdidimden sakınanlara, Kur'an'la hatırlat.

---

1 "O zaman Allah" âyette yalnızca "O zaman O" şeklindedir.
2 Harfi harfine: Çok tövbe eden, Allah'a çok dönüş yapıp yönelen. Bkz. 38/Sa'd, 17, 19, 30, 44.
3 Cennet'te.
4 Bkz. âyet 15. ve 46/Ahkaf, 33. Âyet, Allah'ın evreni yaratırken 7. gün dinlendiği iddiasını reddetmektedir.
5 Âyetteki "secde"den maksat namazdır. Parça söylenmiş, bütün kastedilmiştir. Yatsının farz namazından sonra geceleyin vitir namazını da kılmak gerekir.
6 "Diriliş", metinde, (kabirlerden) "çıkış" şeklindedir. Bkz. âyet 11.
7 "Yer yarılır", ölüler de dirilerek çıkarlar. Bkz. 54/Kamer, 7.

Sûre 51

Zâriyât

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 67. sırada inmiştir, 60 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun esip savuranlara! [1]
2. Hem, ağır yük taşıyanlara!
3. Hem, kolayca akıp gidenlere!
4. Hem, buyruğu eksiksiz yerine getirenlere!
5. Elbette evet, size söz verilen doğrudur.
6. Elbette evet ve karşılık, kaçınılmaz olarak, gelecektir.
7. And olsun yollarla [2] çizilmiş [3] göğe!
8. Evet, siz, bir söz [4] hakkında ihtilaf etmektesiniz,
9. tersine döndürülen, ondan döndürülür.
10. Kahrolsun o yalancılar,
11. ki boğuluş içinde unuturlar! [5]
12. "Karşılık Günü ne zamandır?" diye sorarlar.
13. Kendilerinin Ateş'te sınanacakları gün:
14. "Bu sınavınızı tadın; işte çabuklaştırmaya çalıştığınız buydu!"
15. Evet, takvâlılar, Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar;
16. Rab'lerinin kendilerine verdiğini almış olarak. Evet, onlar, bundan önce iyi davrananlardı:
17. Geceleri az uyurlardı,
18. ve onlar seher vakitlerinde, bağışlanma dilerlerdi,
19. ve mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak [6] vardı!
20. Kesin olarak inananlara, yeryüzünde nice deliller vardır,
21. kendi içinizde de. Artık görmüyor musunuz?

---

1 Bu ilk âyetlerde, bizim isim olarak çevirdiğimiz bütün kelimeler, metinde sıfat fiil şeklindedir. Hiçbirinin öznesi belirtilmemiştir. Müfessirlere göre, "savuranlar"dan maksat, rüzgârlar; "ağır yük taşıyanlar" bulutlar; "kolayca akıp gidenler" gemiler veya yıldızlar; "işi eksiksiz yerine getirenler" ise meleklerdir.
Bu şekildeki yeminler ve kanıt getirmeler, vahyin başlangıcında inen sûrelere özgüdür. Öyleyse buradan başlayarak Kur'an'ın sonuna kadar bu tür yeminlere sık sık rastlayacağız.

2 "Yollarla", gök cisimlerinin yolları, yörüngeleri.

3 "Çizilmiş." Harfi harfine: Sahip.

4 "Bir söz", yani, İslâm'ın mesajı.

5 Yalan ve iftiralarına dalarak Hatırlatma'yı unuturlar.

6 "Bir hak" yani, zekât. Bkz. 70/Mearic, 24.

22. Ve payınız da uyarıldığınız şey de göktedir.
23. Öyleyse, and olsun göğün ve yerin Rabb'ine! Evet, bu, sizin konuşmanız kadar gerçektir!
24. İbrahim'in onur konuklarının haberi sana geldi mi? [1]
25. Hani onlar, yanına girip "Selâm" dediler, o da, "Selâm! [2] Yabancılar" dedi.
26. Sonra, gizlice ailesinin yanına girdi; sonra, semiz bir buzağı ile geri geldi, [3]
27. sonra, onu onlara yaklaştırdı... "Yemez misiniz?" dedi.
28. Sonra, onlardan çekinmeye başladı. Onlar, "Çekinme!" dediler ve ona bilgili [4] bir oğul [5] muştuladılar.
29. O zaman kadını bağırarak ilerledi; sonra elini yüzüne vurdu ve "Ne? Kısır bir kocakarı mı?" dedi.
30. "Böyle söyledi Rabb'in. Gerçekten O, bilgedir, bilendir!" dediler.
31. Bunun üzerine İbrahim, [6] "Göreviniz nedir, ey elçiler?" dedi.
32. Dediler ki: "Suçlu insanlara gönde-rildik, [7]
33. üzerlerine çamurdan taş yağdırmak için,
34. Rabb'inin katından, aşırı gidenler için, işaretlenmiş olarak." [8]
35. Bunun üzerine biz, orada bulunan inananları çıkardık, [9]
36. ama orada, bir tek aileden [10] başka teslim olana rastlamadık.
37. Bu nedenle, can yakıcı cezadan korkanlar için, orada bir delil bıraktık;
38. Musa'da da. [11] Hani onu, apaçık bir kanıtla Firavun'a göndermiştik,
39. ve yanını çevirdi ve "Bir büyücü veya bir deli!" dedi.
40. Sonunda, onu ve ordularını yakaladık, sonra onları denize attık; çünkü o, ayıplanacak işler yapmıştı.
41. Adlara da, hani onların üzerine verimsiz bir rüzgâr göndermiştik, [12]
42. üzerinden geçtiği hiçbir şeyi, canlı bırakmıyor, mutlaka çürütüyordu. [13]

---

1 Genel olarak bkz. 11/Hud, 69; 15/Hicr, 51; 29/Ankebût, 31.
2 "Selâm":Barış, alışılmış selâmlama.
3 "Semiz bir buzağı", kızartılmış tabii ki. Daha önce de gördüğümüz gibi Kur'an, Kitab-ı Mukaddes'in bilinen öykülerini kısaltarak özlerini sunar. Yaratılış, XVIII'da, Hz. İbrahim'in mutfaktakilere emirler verdiğini, sığır sürüsüne koştuğunu, büyük bir buzağıyı kesip getirdiğini ve bu arada konukların beklediklerini okuyoruz.
4 "Bilgili." Allah tarafından kendisine bilgi öğretilmiş.
5 "Bir oğul"un doğacağı.
6 "İbrahim", metinde yalnızca "o" şeklindedir.
7 Bkz. 24. âyetin notu.
8 Bkz. 11/Hud, 83.
9 Şimdi, konuşan Allah'tır.
10 "Tek aile", Hz. Lut'unki olsa gerektir.
11 "Musa'da da", bir delil meydana getirdik.
12 "Adlar ve Semudlar" için bkz. 7/A'raf, 65 ve 41/Fussilet, 16'nın notu.
13 Harfi harfine: Onu ancak çürümüş bir şey gibi gösteriyordu.

43. Semudlara da hani, onlara, "Bir zaman yararlanın!" denmişti.
44. Sonra, Rab'lerinin buyruğundan çıktılar; bunun üzerine onları, bakıp dururlarken yıldırım çarpıvermişti.
45. Sonra, ne ayağa kalkacak güçleri kalmış ne de kendi kendilerine yardım edebilmişlerdi.
46. Daha önce Nuh halkını da! Gerçekten, onlar da yoldan çıkmış kimselerdi!
§3. 47. Ve göğü, sağlam bir şekilde kurduk. Ve genişleten [1] de biziz!
48. Ve yeri de döşedik: Ve ne güzel döşeyiciyiz!
49. Ve her şeyden de bir çift yarattık. Belki hatırlarsınız? [2]
50. "Öyleyse, Allah'a kaçın. Evet, ben, O'nun tarafından, sizin için apaçık bir uyarıcıyım. [3]
51. "Ve Allah'la birlikte başka bir tanrı edinmeyin. Gerçekten ben, sizin için, O'nun tarafından apaçık bir uyarıcıyım."
52. İşte böyle, onlardan öncekilere bir elçi gelmemişti ki, "Bir büyücüdür" veya "Bir delidir!" demesinler.
53. Bu, onlara vasiyetle mi bırakıldı? [4] Aslında bunlar, azgın kimselerdir.
54. Artık onlara sırt çevir; sen kınanacak değilsin. [5]
55. Ve hatırlat; çünkü, evet hatırlatma inananlara fayda verir.
56. Cinleri ve insanları, yalnız bana kulluk etsinler diye yarattım. [6]
57. Onlardan bir pay istemiyorum; beni beslemelerini de istemiyorum.
58. Evet, büyük rızık verici, güç sahibi ve sarsılmayan ancak Allah'tır!
59. Sonra bu hâinlerin, evet, geçmiş arkadaşlarının kovasına [7] benzer bir kovası vardır; öyleyse çabuklaştırmaya çalışmasınlar!
60. Öyleyse, tehdit edildikleri gün yüzünden, o inkârcıların vay hâline!

---

1 "Genişleten", yani, göğü (?), uzayı (?)... Sanki, izafiyet teorisinden söz ediliyor.
2 Bkz. 36/Yâsin, 36 ve notu.
3 Ey Muhammed de ki:
4 Mekke çok tanrıcıları, tam olarak kendilerinden öncekilerin söylediklerini söylüyorlardı. Yoksa sözlerini eskilerden mi öğrenmişlerdi? İşte Kur'an, bunu alaylı bir ifadeyle dile getirmektedir.
5 Gerekeni yapmamakla ey Muhammed! Çünkü sen, gereken her şeyi yaptın.
6 Her şey insan için yaratılmış, (bkz. 2/Bakara, 29 vs.) insanın kendisi ise, Allah için yaratılmıştır. İşte İslâmî öğretinin özü budur.
7 Ceza konusunda, kova dolusu cezaları olacaktır. Onlar hangi kovayı doldurmuşlarsa, bunlar da aynı kovayı dolduruyorlar. Yani, ektikleri aynıdır, biçtikleri de aynı olacaktır. "Kova" deyimi, çölde derin ve kısa zamanda kuruyan kuyularda su arayan bedevilerin çok iyi anladıkları bir benzetme için kullanılmıştır.

Sûre 52

Tûr

Tûr'dan maksat Sina Dağı'dır. Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 76. sırada inmiştir, 49 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. And olsun Dağ'a!
2. Ve and olsun yazılmış bir Kitab'a,
3. yayılmış parşömen üzerine!
4. Ve and olsun şenlenmiş Ev'e! [1]
5. Ve yükseltilmiş tavana! [2]
6. Ve kaynayan denize! [3]
7. Evet, Rabb'inin cezası, kaçınılmaz olarak ve kesin, gelecektir.
8. Onu savacak kimse yoktur.
9. O gün, gök sarsıldıkça sarsılacak,
10. ve dağlar yürüdükçe yürüyecek,
11. öyleyse o gün, yalanlayanların vay hâline,
12. onlar ki, bir bataklık içinde eğlenirler;
13. o gün, Cehennem ateşine itildikçe itilirler, [4]
14. işte bu, yalanlayıp durduğunuz Ateş'in kendisidir!
15. Peki, bu bir büyü müdür, yoksa sizin görmediğiniz mi?
16. Düşün oraya! Sonra, dayanın ya da dayanmayın, sizin için, değişen bir şey olmayacak. Size yalnızca yaptıklarınızın karşılığı ödenecektir.
17. Evet, takvâlılar, Bahçeler ve mutluluk içinde olacaklar,
18. Rab'lerinin kendilerine verdikleriyle eğlenerek... Bununla birlikte, Rab'leri onları Cahîm'in [5] cezasından da koruyacak.
19. Yaptıklarınızdan ötürü, âfiyetle yiyin, için,
20. sıra sıra tahtlara yaslanarak; o zaman onlara, eş olarak, iri gözlü hûriler de vereceğiz.
21. Ve inanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere, soylarını da katarız. Onların yaptıklarından, ne olursa olsun, hiçbir şey eksiltmeyeceğiz. Herkes, kazandığıyla rehindir. [6]

1 "Şenlenmiş Ev", Hacılar ve Allah'ın varlığı ile şenlenmiş: Kâbe. Müslümanlar arasında bu ifade, daha çok göklerde bulunan ve meleklerle dolup taşan bir cami olarak da açıklanır.
2 Bu ifadeden maksat, bir kubbe gibi yükseltilmiş göklerdir.
3 Burada, dalgalar, bir kazan içindeki suyun kaynamasına benzetilmiştir.
4 Onlar (melekler) inkârcıları Cehennem'e itecekler.
5 "Cahîm", Cehennem'in bir adıdır.
6 Herkes yaptığından sorumludur. Rehin alınan kişi, rehinlerin alıkonduğu gibi alıkonur.

22. Ve onlara, canlarının istediği meyve ve etten bol bol sergileyeceğiz.
23. Orada bir kadeh dolaştırırlar ki, onda ne bir saçmalama ne de bir günaha girme vardır.
24. Ve hizmetlerine verilmiş, saklanmış inciler gibi gençler, çevrelerinde dönüp dolaşacaklar.
25. Ve birbirlerine yönelip hâl hatır soracaklar.
26. Diyecekler ki: "Daha önce, evet, ailemiz hakkında korkardık.
27. "Sonra Allah, bize lütfedip Semûm-Cehennem'in [1] cezasından korudu.
28. "Daha önce, evet, O'na yalvarıyorduk; gerçekten, iyilik yapan, acıyan yalnız O'dur!"
29. Öyleyse, hatırlat! Rabb'inin iyilik ve lütfu sâyesinde sen, ne cin çarpmış ne de delisin!
30. Ya da senin için, "Şâirdir, onun için ölümün vuruşunu bekliyoruz" mu diyecekler?
31. De ki: "Bekleyin, gerçekten ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim."
32. Bunu, onlara kuruntuları mı buyuruyor? Yoksa onlar, azgın kimseler midir?
33. Yoksa "Onu kendi uydurdu" [2] mu diyecekler? Hayır ama inanmak istemiyorlar.
34. Peki, onun [3] benzeri bir anlatı getirsinler, eğer doğruysalar!
35. Onlar, hiç kimse olmaksızın [4] mı yaratıldılar? Yoksa yaratanlar, kendileri midir?
36. Gökleri ve yeri kendileri mi yarattılar? Hayır ama onlar, kesin, inanmak istemezler.
37. Yoksa Rabb'inin hazineleri, onların yanında mıdır? Yoksa onlar mı yöneticidirler?
38. Yoksa üzerine çıkıp dinledikleri [5] bir merdivenleri mi var? Öyleyse, dinleyenleri [6] apaçık bir kanıt getirsin!
39. Yoksa kızlar Allah'ın [7] da oğullar sizin mi? [8]
40. Ya da sen, onlardan bir karşılık istiyorsun da onlar, ezici bir borç altında mı kalıyorlar?

---

1 "Semûm", öldürücü (zehirli) esinti anlamında Cehennem'in bir adıdır.
2 "Onu kendi uydurdu." Harfi harfine: Çaba ile konuştu (kendiliğinden, isteyerek).
3 Kur'an'ın.
4 Yani, kendiliklerinden, dışarıdan hiçbir kimsenin müdahalesi bulunmaksızın.
5 Göklerde söylenenleri...
6 "Dinleyenleri." Kuşkusuz, bir şeytandır.
7 "Allah'ın" kelimesi, âyette "O'nun" şeklindedir.
8 "Allah'ın kızları" iddiası için bkz. 4/Nisâ, 117; 6/En'âm, 100 (ve notu); 16/Nahl, 57. Bir konudan diğerine atlıyor gibi görünen bütün bu cümlelerin, büyük bir ton birliği ve anlam zenginliği bulunmaktadır. Mantık kurallarıyla, öğrencisinin zihninde bir gerçeği yavaş yavaş gün yüzüne çıkarmaya çalışan Yunan filozofunun aksine Kur'an, dinleyicisinin kavrayışına birçok açık gerçekleri sunar ve sağduyu sahibi ise, onu derinden derine ve tepeden tırnağa değiştirir.

41. Veya, "gayb" yanlarında da onlar mı yazıyorlar?
42. Yoksa bir düzen mi istiyorlar? Ama aldanmışlar, [1] inkârcılardır!
43. Yoksa Allah'tan başka bir tanrıları mı vardır? Münezzehtir Allah, onların ortak koşmalarından!
44. Ve gökten düşen bir parça görseler, "Bulut kümesidir!" derler.
45. Öyleyse, çarpılacakları günlerine kavuşuncaya kadar, onları bırak.
46. O gün, düzenleri kendilerine hiçbir yarar sağlamayacak; yardım da görmeyecekler.
47. Evet, hâinlik edenlere, bundan önce de bir ceza var ama onların çoğu bilmez.
48. Ve Rabb'inin buyruğu karşısında sabret! Gerçekte sen, bizim gözetimimiz altındasın; kalkarken Rabb'ini övgüyle tenzih et;
49. geceleyin ve yıldızlar arkalarını dönerken [2] de O'nu tenzih et.

Sûre 53
Necm

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. 32. âyet dışında Hicretten Önce, 23. sırada inmiştir. 62 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. And olsun düştüğünde, yıldıza!
2. Arkadaşınız [3] ne sapmış ne de yanılmıştır; [4]
3. ve tutkusundan konuşmamaktadır;
4. o, vahyedilmiş bir vahiyden başkası değildir.
5. Son derece güçlü biri [5] kendisine öğretmiştir,
6. son derece yürekli [6] biri, sonra yerleşmiştir.
7. O sırada Muhammed, [7] en yüksek ufuktaydı; [8]
8. sonra yaklaştı ve sarktı.

1 Harfi harfine: Düzen kurbanları...
2 Sabahleyin yıldızlar kaybolurken...
3 Muhammed.
4 Buradan 18. âyete kadar, Hz. Muhammed'in miracı konusunda 17/İsrâ sûresinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Gayet açıktır ki, tanımlanmayanı belirlemenin açmazları vardır. Birçok yerde, "o" zamirinin kime gittiği hususu çevirmenin kaygısını oluşturmaktadır.
5 Cebrail.
6 Metne uygun çevirisi bu şekildedir. Müfessirlere ve sözlükçülere göre, bu deyim şunu ifade ediyor: Cesur ve güçlü, kimseden korkmayan.
7 Metinde, "O sırada o" şeklindedir. Bkz. âyet 2.
8 "En yüksek ufuk" muhtemelen "Güney noktası."(?)

9. Muhammed, [1] bir yayın iki ucu aralığı kadar, [2] belki daha da yakın oldu.
10. Allah, o anda, kuluna vahyedeceğini vahyetti. [3]
11. Gördüğünü gönlü yalanlamadı.
12. Onun gördükleri hakkında, şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?
13. Ve hiç kuşkusuz o, onu başka bir durumda da gördü,
14. Sınır Çiğdesi'nin yanında. [4]
15. Orada Barınak Cenneti [5] vardır;
16. o anda, bürüyordu Çiğde'yi... bürüyen... [6]
17. Bakış, ne kaydı ve ne de azdı.
18. Hiç kuşkusuz, Rabb'inin en büyük delillerini gördü.
19. Peki, gördünüz mü Lat ve Uzza'yı? [7]

---

1 "Muhammed", metinde, "O" şeklindedir.

2 "Bir yayın iki ucu aralığı kadar." Yani, Allah'ın vahyedeceği yere. Hz. Musa'ya (Çıkış, XXIV, XXXIV) ve Elie'ye (1. Krallar, XIX, 9/13) vahyin sınırı da bununla aynı tiptir. Işaya'nın (Bab VI) ve Hezekiyel'in (Bab 1) rüyâları da en azından o kadar mistiktirler.

3 Yukarıdaki bütün sahnede hiçbir kişi belirtilmemektedir. ("En yüksek ufukta bulunuyordu", "Bir yayın iki ucu aralığı kadar yakın oldu", "O anda kuluna vahyedeceğini etti") Bu durum bizi, çeviride zamir yerine isimleri açıkça yazmaya zorladı.

4 "Sınır Çiğdesi", Müslüman mutasavvıflar nezdinde büyük tartışma konusudur. "Çiğde" Allah'a mânen en yakın yaratıkların bile daha fazla yaklaşamadığı nihaî sınır olarak kabul edilir. Geleneğe göre, Hz. Cebrail, o noktada Hz. Peygamber'den izin istemiş ve ondan öteye nasıl gideceğini ona tarif etmekle yetinmiştir. İşaret etmek gerekir ki, çiğde ağacı, bazen "bütün bir çölde tek canlı varlıktır. (Burada da, bilinmeyen Varlık'ın çölünde değil miyiz?)

5 "Barınak": el-Me'vâ, Cennetlerden birinin adıdır.

6 İnananlar, bu görülebilenin bütün detaylarını bilmeye muhtaç değillerdir -ki zaten, St. Paul'un, rüyâsıyla ilgili olarak itiraf ettiği (Korintoslular'a 2. Mektup, 12/4) gibi büyük kısmı sözle ifade edilemez. Yuhanna'nın Vahyi (2/7, 22/2 ve 14) de ağaçlardan bahseder.

7 "Lat", Taif'te tapılan bir puttu. Uzza, Mekke ile Taif arasında Nahle'de tapılan bir puttu. Menat ise, Kızıl Deniz kenarında Medine yakınında Sif el-Bahr'da tapılan bir puttu. Bu fetişler, aynı zamanda Mekke puthanesinde de kutsanıyorlardı. Sözü edilen her üç put da tanrıçaydı. Bazı Arapça kaynaklar derler ki: Hicretten önce bir gün Hz. Muhammed halkın içerisinde ve yüksek sesle namaz kılıyordu. Bu sûrenin 21-22. âyetlerini okuduğu sırada, Şeytan, arkasında durup orada bulunan kalabalığa şu sözleri işittirdi: "Bunlar, yüce turnalardır. Şefaatleri umulur." "Turna" burada kutsal varlık anlamındadır. Hz. Peygamber de bundan sonra secdeye vardığından, çok tanrıcılar bunun bir uzlaşma ve putlarını yüceltme ifadesi olduğunu sandılar ve onlar da secdeye gittiler. Daha sonra bu haber Hz. Peygamber'e ulaştığında böyle bir şeyi aslâ okumadığını söyledi ve iş belirsizleşti. Varsayalım Hz. Peygamber böyle bir cümleyi telaffuz etmiş olsun. Bu, muhtemelen şu anlamda olur: "Bunlar yüce turnalar mıdır? Onların şefaati umulur mu?" "Bunlar adlardan başka bir şey değildir" ifadesi Kur'an'da sıkça geçen bir temadır. (Bkz. 7/A'raf, 71; 12//Yusuf, 40 vs.) Bazen, yalnızca ses tonu bile, soruyu olumlu cümleden ayırmaya yeter. Çünkü Araplar, her zaman bir soru edatına ihtiyaç duymazlar. 4/Nisâ, 79; 7/A'raf, 115 buna örnektir. (Hatırlayalım ki, turnalar göçmen kuşlar olması nedeniyle İskandinavya'dan Madagaskar'a giderken gerçekten de Hicaz'dan geçiyorlar. Bedeviler, bu yüksekten uçan esrarengiz kuşları yüce varlıklar olarak kabul etmiş olsalar gerektir.)"Bu durumda, Kur'an, karışıklığı önlemek için bu iki "âyet"i kaldırmış veya şu anda 21-22. âyet olarak gördüklerimizle değiştirmiş olabilir. Bununla birlikte, uzunca olan 23. âyetin eski 21-22. âyetin yerine konduğunu düşünmemek gerekir.

20. Bundan başka, üçüncüsü Menat'ı?
21. Erkekler sizin, kızlar O'nun mu? [1]
22. Öyleyse bu, çok haksız bir paylaşma!
23. Bunlar sizin ve atalarınızın taktığı adlardan başka bir şey değildir. Allah, onlar hakkında hiçbir kanıt indirmemiştir. Onlar, yalnızca zanna ve benliklerinin tutkusuna uymaktadırlar. Oysa onlara, Rab'lerinden, hiç kuşkusuz, bir yol gösterme gelmiştir.
24. Ne! İnsan, her arzu ettiği şeye sahip mi olacak?
25. Oysa, öteki dünya da Allah'ındır, bu dünya da.
26. Ve göklerde nice melek var ki aracılıkları hiçbir işe yaramaz, ancak Allah'ın, dilediğine ve hoşnut olduğuna izin vermesinden sonrası başkadır.
27. Evet, öteki dünyaya inanmayanlar, meleklere bir dişi adı takarlar, [2]
28. oysa, onların bu konuda hiçbir bilgileri yoktur; yalnızca zanna uyarlar. Zan ise, gerçek'ten hiçbir şey ifade etmez.
29. Kur'an'ımıza sırt çevirenlere ve şimdiki hayattan başka bir şey istemeyenlere aldırma.
30. İşte, onların erişebildikleri tüm bilgi güçleri! Evet, Rabb'in, yolundan sapmışı çok iyi bilir, doğru yoldakini de çok iyi bilir.
31. Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ındır. Kötülük yapanlara işlerinin karşılığını vermesi, iyi davrananlara da daha güzelini vermesi için.
32. Kusurlar hariç, büyük günahlardan ve utanmazlıktan kaçınanlara gelince, evet, Rabb'inin bağışlaması geniştir. Sizi yerden var ederken ve siz, annelerinizin karınlarında cenin hâlinde iken, sizleri en iyi bilen O'dur. Öyleyse, kendinizi temize çıkarmayın. O, kimin takvâlı davrandığını en iyi bilendir! [3]
33. Peki, gördün mü sırt çevireni,
34. azıcık verip, sonra keseni? [4]
35. Gaybın bilgisi yanında mıdır, görmesi için?
36. Yoksa kendisine bildirilmedi mi, [5] Musa'nın Sahifeleri'nde bulunanlar?
37. Ve görev adamı [6] İbrahim'in? [7]
38. Gerçekten, hiçbir taşıyıcı, başkasının yükünü taşımaz. [8]

---

1 Yani, kendileri için bile erkek evlat temenni ve arzu edenler, Allah'a kız evlat nisbet ediyorlar! Bkz. 52/Tûr, 39 ve 16/Nahl, 57

2 Bkz. 21. âyet; 16/Nahl, 57.

3 Harfi harfine: O, sizi en iyi, en çok bilendir.

4 Burada söz konusu olan, bazı ihtiyaç sahiplerine, düzenli bir aylık ödeme yapmak suretiyle yardım elini uzatmaya girişen, sonra da ya bunu savsaklayan veya yaptığı yardımı kesen kimsedir.

5 Bundan önceki âyet (35) alaylı bir ifadeydi. (Cevap: "Hayır!"dı) Burada ise durum farklıdır. (Cevap: "Aksine, evet!"tir.)

6 Yerine getiren (görevlerini).

7 İbrahim'in Sahifeleri'nde. Bkz. 87/A'lâ, 19 ve notu.

8 Bkz. Tesniye, XXIV, 16. Musa'nın Sahifeleri'nde (Tevrat) ve İbrahim'in Sahifeleri'nde olan husus budur. (Bkz. 87/A'lâ, 19.)

39. İnsan için, kesin, çalışmasından başka bir şey yoktur, [1]
40. ve gerçekte çalışması, ona, [2] yakında gösterilecektir;
41. sonra ona, karşılığı dolu dolu ödenecektir,
42. ve gerçekte, son varış Rabb'inedir,
43. ve güldüren de ağlatan da yalnız O'dur,
44. ve ölümü veren ve hayatı veren O'dur,
45. ve gerçekte, çifti, erkek ve dişiyi yaratan O'dur,
46. atıldığında bir damla spermden,
47. ve gerçekte, ikinci yaratılış [3] da O'na aittir,
48. ve gerçekte, zengin eden ve kazandıran O'dur,
49. ve gerçekte, Şi'ra yıldızının [4] Rabb'i O'dur,
50. ve gerçekte, ilk Ad'ları [5] helâk eden de O'dur,
51. aynı şekilde, Semudları da. Hiçbir şey bırakmaksızın,
52. daha önce Nuh'un halkını da. Gerçekte onlar, en hâin ve en azgın kimselerdi,
53. aynı şekilde, altüst olan kenti [6] de O çökertti,
54. sonra, O, öyle yaptı ki orayı kaplayan kapladı!
55. Öyleyse, Rabb'inin hangi iyiliğinden kuşkuya düşebilirsin?
56. Bu, ilk uyarılardan bir uyarıdır:
57. Yaklaşan yaklaşmaktadır! [7]
58. Onu, Allah'tan başka kaldıracak yoktur!
59. Ne! Bu anlatıya mı şaşıyorsunuz?
60. Ve gülüyorsunuz ve ağlamıyorsunuz,
61. gururdan şişinerek? [8]
62. Ama Allah'ın huzurunda secdeye varın ve kulluk edin! [9]

---

1 Bu âyet, insan çabasının mutlaka gerekli olduğunun ifadesidir. İnsanın kaderi Allah tarafından belirlenmiştir ancak, tam olarak sorumlu tutulması için gerekli her türlü gücü Allah'tan almıştır. Öte yandan insan, Allah'ın önceden kendisi için kader olarak ne belirlediğini bilemez. Belki de Allah, falan projenin birçok girişimden ve büyük bir mücadeleden sonra gerçekleşeceğini takdir etmiştir. Öyleyse tekrar tekrar gösterilen gayretler, aslâ tanrısal iradeye karşı değildir. Bkz. 17/İsrâ, 16; 57/Hadid, 22-23.

2 "Ona", metinde yoktur.

3 "İkinci yaratılış"dan maksat öldükten sonra diriliştir.

4 Şi'ra takım yıldızı, çok tanrıcı Araplarca tapılan nesnelerden biriydi. Bu, yıldızlara tapan Sabiîlere bir reddiye de olabilir.

5 "İlk Ad'lar." Bu ifade, bu adla başka halkların da bulunduğunu gösteriyor. Bir tanesi Arabistan'ın güneyinde yaşamış Hud halkıdır. Diğerleri için bkz. 89/Fecr, 6-7.

6 Harfi harfine: Altüst olanı da. "Altüst olan kent" ifadesiyle, Pentapol'un Sodom ve Gomora şehirlerinin meydana getirdiği metropole işaret edilmektedir.

7 "Yaklaşan yaklaşmaktadır," Harfi harfine: Yaklaşan yaklaşmıştır. "Yaklaşan"dan maksat, ya Yargı Saati veya Allah'ın müdahalesidir.

8 Aynı kelimenin başka bir anlamı da, "Gaflet içinde şarkıyla eğleniyorsunuz."

9 Kur'an tilâvetinde bu âyete gelindiğinde secde edilir.

Sûre 54

Kamer

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. 44-46. âyetler dışında Hicretten Önce, 37. sırada inmiştir, 55 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Belirlenmiş Vakit yaklaşır ve Ay yarılır.
2. Ve eğer, bir delil görürlerse, yüz çevirirler ve "Süregelen bir büyü!" derler.
3. Ve yalanlarlar ve tutkularına uyarlar. Oysa, her buyruk [1] mutlaka yerine getirilmek ister!
4. Hiç kuşkusuz, onlara vazgeçirecek [2] haberler [3] gelmiştir!
5. Eksiksiz bir bilgelik! Ama uyarılar fayda vermiyor.
6. Öyleyse, onlara aldırış etme. Çağıranın, hoşlanılmayan bir şeye [4] çağıracağı gün,
7. bakışları eğik, dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkacaklar,
8. o çağırana koşarak... İnkârcılar, "Bu, zor bir gündür!" derler.
9. Bunlardan [5] önce, Nuh'un halkı da yalanladı, kulumuzu [6] yalanladılar ve "Delidir!" dediler. Buna karşın korundu. [7]
10. Bunun üzerine, "İşte ben yenildim! Artık yardım et" diye Rabb'ine yalvardı.
11. Biz de göğün kapılarını, sel gibi boşanan bir suyla açtık,
12. ve yeryüzünden kaynaklar fışkırttık. Su, daha önce belirlenen bir buyruk üzere suyla birleşti. [8]
13. Ve onu, tahtalar ve çivilerden bir nesne [9] üzerinde taşıdık,
14. inkâr edilen kimseye karşılık olarak, [10] gözetimimizde yüzüyordu. [11]
15. Ve hiç kuşkusuz biz, onu bir delil olarak bıraktık; peki, hatırlayan biri var mı?
16. Benim cezam ve uyarılarım nasılmış?
17. Ve hiç kuşkusuz Kur'an'ı, hatırlatma olsun diye kolaylaştırdık; peki, hatırlayan biri var mı?

---

1 "Buyruk", Allah'ın buyruğu.
2 Kötülükten ve inkârcılıktan.
3 "Haberler", eski inkârcıların haberleri.
4 Son Yargı'ya.
5 Hz. Muhammed'in muhataplarından.
6 Hz. Nuh'u.
7 İnkârcılar tarafından zarar verilmekten.
8 Bu, rastlantı ihtimalini en güzel biçimde reddediyor. Gökten inen ve yerden çıkan sular, deyim yerindeyse kendilerini çıkışta bekleyen Allah'ın önceden verilmiş kararıyla karşılaşıyor ve ona kavuşuyorlar (Arapça fiil her iki anlamı da içerir).
9 Demek ki insanlar, daha o zaman metalürjiden haberdardılar.
10 Hz. Nuh'a karşılık olarak.
11 "Yüzüyordu." Harfi harfine: Akıyordu (ilerliyordu).

§2a. 18. Adlar yalanladı. Cezam ve uyarılarım nasılmış?
19. Evet, üzerlerine, uğursuzluğu bütünüyle süren bir günde, şiddetli bir rüzgâr gönderdik;
20. insanları, sökülmüş hurma kütükleri gibi koparıp yere seriyordu. [1]
21. Nasılmış, cezam ve uyarılarım!
22. Ve hiç kuşkusuz Kur'an'ı hatırlatma olsun diye kolaylaştırdık; peki, hatırlayan biri var mı?

§2b. 23. Semudlar, uyarıları yalanladılar.
24. Dediler ki: "İçimizden bir insana mı uyacağız? O zaman, biz, gerçekten sapıtmış ve delirmiş oluruz. [2]
25. "Ne! mesaj, aramızda, ona mı verildi? Hayır, o çok yalancı, küstahın biridir!"
26. Yarın, kimin çok yalancı, küstah olduğunu bileceklerdir!
27. Evet, biz onlara, bir sınav olarak deveyi [3] göndereceğiz. Sen de onları gözetle ve sabret;
28. ve suyun aralarında [4] paylaştırılacağını onlara bildir; evet: Herkesin bir içme sırası vardır. [5]
29. Sonra, arkadaşlarından birini çağırdılar, öyle ki o da diz arkalarını [6] kesiverdi.
30. Cezam ve uyarılarım nasılmış?
31. Evet, üzerlerine bir, yalnız bir Çığlık gönderdik, ağıl sahibinin biçtiği ot gibi oldular!
32. Ve hiç kuşkusuz, Kur'an'ı, hatırlatma olsun diye kolaylaştırdık; peki, hatırlayan biri var mı?
33. Lut'un halkı, uyarıları yalanladı.
34. Gerçekten biz de, üzerlerine taş yağdıran bir rüzgâr gönderdik. Ancak, Lut'un ailesini, bir seher vakti kurtardık,
35. tarafımızdan bir iyilik olarak... Şükredeni, işte böyle ödüllendiririz.
36. O, hiç kuşkusuz, bizim yakalamamıza karşı onları uyarmıştı ama onlar, uyarıları tartışma konusu yaptılar.
37. Ve hiç kuşkusuz, onun konuklarına kur yapmaya kalkıştılar, bunun üzerine, gözlerinin ışığını giderdik. [7] "Öyleyse, tadın, cezamı ve uyarılarımı!"
38. Ve hiç kuşkusuz, sabah erken, onları önü alınmaz bir ceza bastı.
39. Öyleyse, tadın cezamı ve uyarılarımı!
40. Ve hiç kuşkusuz, Kur'an'ı hatırlatma olsun diye kolaylaştırdık; peki hatırlayan

1 Bkz. 41/Fussilet, 16'nın notu.
2 Semud halkına gönderilen zat Hz. Sâlih'tir. Ama burada ismi belirtilmemektedir. Bundan sonraki âyetler Hz. Muhammed ile ilgili değil, onunla ilgilidir.
3 Söz konusu deve ile ilgili bkz. 7/A'raf, 73'ün notu.
4 Deve ile Semudlular arasında.
5 Harfi harfine: Her su içme yerinde hazır olunacaktır.
6 Devenin.
7 Bkz. Yaratılış, XIX, 11.

biri var mı?

41. Ve hiç kuşkusuz, Firavun'un adamlarına uyarılar geldi.
42. Delillerimizin tümünü yalanladılar. Bunun üzerine onları güçlü ve her şeye gücü yetene yakışır şekilde yakaladık.
43. Ne? Sizin inkârcılarınız [1] bunlardan daha mı üstündür? Yoksa kayıtlarda sizin için [2] bir kurtuluş belgesi mi var?
44. Yoksa "Biz, kendi kendimize yardım edebilecek bir bütünüz" mü diyecekler?
45. Pek yakında, o topluluk, bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaktır.
46. Hayır ama onlara asıl söz verilen Belirlenmiş Vakit'tir. Gerçekten de Belirlenmiş Vakit daha korkunç ve daha acıdır!
47. Evet, suçlular bir sapıklık ve çılgınlık içindedirler.
48. Ateş'te yüzüstü sürüklenecekleri gün: "Sekar-Cehennem'in [3] dokunuşunu tadın!"
49. Evet, biz her şeyi... Biz onu, bir ölçüyle yarattık,
50. buyruğumuz, bir göz kırpması gibi ansızındır. [4]
51. Ve hiç kuşkusuz biz, benzerlerinizi yok ettik, artık hatırlayan biri var mı?
52. Ve yaptıkları her şey, kayıtlardadır, [5]
53. küçük ve büyük, tümü, satır satır yazılıdır.
54. Evet, takvâlılar, Bahçelerde ve ırmaklar arasında olacaklar,
55. çok güçlü bir Kral'ın huzurunda, gerçeklik meclisinde...

Sûre 55
Rahmân

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 97. sırada inmiştir, 78 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Rahman,
2. Kur'an'ı öğretti.
3. İnsanı yarattı.
4. Ona konuşmayı öğretti.
5. Güneş ve Ay bir hesaba göredir.

1 Ey Mekkeliler.
2 Ey inkârcılar.
3 "Sekar", yakıcı sıcaklık anlamında Cehennem'in bir adıdır.
4 Harfi harfine: Yalnızca bir defa. Yani ansızın gerçekleşir.
5 Bkz. 50/Kâf,17.

6. Ve yıldız ve ağaç, ikisi de secde eder. [1]
7. Ve göğe gelince, onu yükseltti. Ve ölçüyü koydu,
8. ölçmede sınırları aşmayın diye;
9. ölçmeyi doğru yapın ve ölçüyü bozmayın,
10. ve yere gelince, onu insanlık için döşedi;
11. orada meyveler ve salkımlı hurma ağaçları vardır,
12. kabuklu taneler ve güzel kokulu otlar.
13. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız? [2]
14. O, insanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yarattı;
15. cinleri de dumansız bir ateş alevinden yarattı.
16. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
17. İki doğunun Rabb'i ve iki batının Rabb'idir! [3]
18. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
19. İki suyu [4] birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir;
20. aralarında bir ara bölge vardır; birbirinin sınırını aşamazlar.
21. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
22. Bu ikisinden [5] de inci ve mercan çıkar.
23. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
24. Ve suda yürüyen dağlar gibi gemiler O'nundur.
25. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?

§2. 26. Onun üzerindeki [6] her şey geçicidir,
27. ancak, görkemli ve eli açık Rabb'inin yüzü kalıcıdır.
28. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
29. Göklerde ve yerde olanlar, O'ndan isterler; O her gün bir iştedir. [7]
30. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
31. Ey iki ağırlık! [8] Sizin için de boş vaktimiz olacak. [9]

---

1 "Yıldız". Bu kelimenin başka muhtemel bir anlamı da, "dal"dır. Yıldızın secde etmesi, batmasıdır. Ağacın kökleri, onun ağzı yerindedir. Öyleyse, ağaç sürekli olarak secde durumundadır.

2 "Hangisini yalanlarsınız?", ey insanlar ve cinler! Nitekim, 14, 15, 31-39. Âyetler, bu anlamı telkin etmektedir. Maksat, "Ey erkekler ve kadınlar" da olabilir. Bu âyet sûrenin sonuna kadar tekrar edilmektedir. İnsan, burada Mezmurlar'ı düşünmekten kendini alamıyor. Söz gelişi 136. Mezmur buna bir örnektir.

3 İki gündönümü sırasında.

4 "İki su" hakkında bkz. 25/Furkan, 53.

5 "İki su." Bazı müfessirler bundan maksadın Kızıl Deniz ile Arap - İran Körfezi olduğunu düşünüyorlar.

6 Harfi harfine: Onun (yeryüzünün) üzerindeki.

7 Yarattıklarının kendisine duydukları değişen ihtiyaçlara göre değişik bir tasarruftadır.

8 "Ey insanlar ve cinler!" Bkz. âyet 33.

9 Dünyanın sonu geldiğinde, deyim yerindeyse, diğer işleri yoluna koyduktan sonra, Yüce Allah, bekleyen iki dosyayı ele alacaktır: İnsanların ve cinlerin dosyasını.

32. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
33. Ey cin ve insan halkları! Göklerin ve yerin çevresini aşıp geçmeye gücünüz yetiyorsa, geçin! Ama bir yetki olmaksızın [1] geçemezsiniz.
34. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
35. Üzerinize ateşten bir alev ve bir duman [2] gönderilecek; sonra size yardım edilmeyecek.
36. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerden hangisini yalanlarsınız?
37. Sonra, gök yarılınca ve ateş almış zeytin yağı [3] gibi gül rengini alınca,
38. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
39. O gün, insanlara da cinlere de suçları hakkında soru sorulmayacak. [4]
40. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
41. Suçlular yüzlerinden tanınacaklar. Bunun üzerine alınlarından ve ayaklarından yakalanacaklar.
42. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
43. İşte suçluların yalanladıkları Cehennem budur!
44. Onlar, onunla bir kaynar su arasında dolaşıp duracaklar.
45. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
46. Ve Rabb'inin karşısında durmaktan [5] korkan kimseye iki bahçe [6] vardır;
47. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
48. Her ikisi de, taze dallıdır.
49. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
50. İkisinde, akan iki kaynak vardır.
51. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
52. İkisinde de her meyveden bir çift vardır.
53. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
54. Orada, örtüleri parlak atlastan yataklara yaslanacaklar; iki bahçenin meyvelerini [7] toplamak yakındadır.

---

1 Allah tarafından.

2 "Bir duman." Bu ifadenin bir başka muhtemel anlamı da, "eritilmiş bakır"dır. Aynı cümleler içerisinde, hem tehdit, hem ihsan; hem korku, hem de şükür birlikte bulunmaktadır. Tıpkı, Mezmurlar, 136, 10'da olduğu gibi: "Mısırlıları yeni doğan ilk çocuklarında vurana; çünkü inayeti sonsuzdur...." vd. Bu anlamda ifadeler için bkz. Çıkış, XV; Tesniye, XXXII.

3 "Zeytin yağı" Bu kelimenin anlamı üzerinde sözlük yazarları farklı görüşlere sahiptir. Ama kökü "dihan" olan "dahn", yalnızca zeytin yağı anlamına gelir.

4 Bu, yargılama kavramının vahiyde daha sonra geldiği anlamına gelmez ama basit olarak Allah insanlara günah işleyip işlemedikleri konusunda soru sormaya ihtiyaç duymayacaktır: Her şey son derece açık olacak (bkz. âyet 41) ve yapılan işlerin kaydedildiği defterlerinde yazılmış olacaktır.

5 Son Yargı'da hesap vermek üzere Allah'ın huzurunda durmaktan.

6 Vâdinin sağında ve solunda olmak üzere. Ya da, bahçenin değişik bölümlerinden yararlanmak üzere, bahçe sahibi için açılan yolun sağında ve solunda.

7 Bkz. 69/Hakka, 23.

55. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
56. Orada,[1] bakışları iffetli güzeller,[2] kendilerinden önce insan da cin de onlara dokunmamıştır.
57. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
58. Onlar yakut ve mercan[3] gibidirler.[4]
59. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
60. Ne? İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?[5]
61. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
62. Bu ikisinden başka, iki bahçe daha vardır.
63. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
64. Renkleri koyu yeşildir.
65. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
66. İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak vardır.
67. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
68. İkisinde de meyveler ve hurma ve nar vardır.
69. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
70. Oralarda, iyi huylu, güzel hûriler vardır.[6]
71. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
72. Çadırlara[7] kapanmış hûriler vardır.
73. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
74. Kendilerinden önce insan da cin de onlara dokunmamıştır.
75. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
76. Orada yeşil tahtlara[8] ve olağanüstü işlemeli döşeklere yaslanacaklar.
77. Peki, siz ikiniz, Rabb'inizin iyiliklerinden hangisini yalanlarsınız?
78. Görkemli ve eli açık Rabb'inin adı ne kutludur!

---

1 Bütün o bahçelerde.

2 Kısa (iffetli) bakışlı güzeller olacak.

3 "Yakut ve mercan" kelimeleri, ten rengini belirtmek içindir.

4 37/Saffat, 49'daki aynı güzellik burada da tasvir edilmektedir. Arabistan bedevileri için Cennet, Suriye'nin, sahilleriyle birlikte, en verimli bahçeleri şeklinde tasvir edilmektedir. Bkz. 2/Bakara, 25'in notu.

5 Görüldüğü gibi, ödülden, tıpkı kısastan söz eder gibi, aynı biçimde söz edilmektedir: "Kötülüğün cezası, onun gibi bir kötülüktür": Bkz. 42/Şûrâ, 40 ve notu.

6 "Oralarda." Bütün bu bahçelerde iyi, güzel hûriler vardır. Benzer bir ifade için bkz. âyet 56. Burada "hûri" kelimesi metinde yer almamaktadır. 62, âyetten itibaren öncekiyle paralellik gösteren bir tasvire yeniden başlamaktadır.

7 "Çadırlara." Yeni evlenen bir bedevi, ayrı bir çadıra sahip olurdu. Bu, onun dairesiydi. (Hz. Muhammed'in kendisi, bir şehirliydi ve gerek Mekke'de, gerekse Medine'de bir evde otururdu. Ama Kur'an çöldeki bedevilere de seslenmektedir. Çöl sakini için bu tanrısal lütuf, mutluluk vericidir. Yeryüzünde en yoksun ve yoksul kişiyi iyi özendirmek gerekir.) Burada, "hûri" kelimesi metinde yer almıştır. Bkz. 56/Vâkıâ, 17-38.

8 "Yeşil tahtlar" ifadesinin başka bir muhtemel anlamı da "yeşil yastıklar"dır.

Sûre 56

Vâkıâ

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. 81-82. âyetler dışında Hicretten Önce 46. sırada inmiştir, 96 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. O vâdesi gelen [1] geldiğinde,
2. -onun geleceğini yalanlayacak yoktur,-
3. alçaltacak, yükseltecektir! [2]
4. Yer sarsıldıkça sarsılacağı,
5. ve dağlar ufalandıkça ufalanacağı,
6. toza dumana dönüşeceği zaman,
7. siz üç grup olacaksınız: [3]
8. -Sağın adamları,- ve kimdir o sağın adamları?
9. -Ve solun adamları,- ve kimdir o solun adamları?
10. Ve önde olanlar, [4] -evet, onlar önde olanlardır!-
11. Bunlar, çok yakınlaştırılmış [5] olanlardır,
12. Mutluluk Cennetleri'nde, [6]
13. onların büyük bölümü eskilerden,
14. az bir bölümü de sonrakilerdendir,
15. kurulmuş tahtlar üzerinde,
16. karşılıklı olarak yaslanırlar.
17. Sürekli kılınmış gençler, [7] aralarında dolaşacaklar, [8]
18. ibrikler, kadehler ve bir kaynaktan [9] doldurulmuş kâselerle,

1 "Vâdesi gelen"den maksat Yargı'dır. Kur'an, tıpkı Kitab-ı Mukaddes gibi öldükten sonra dirilişi ve Yargı Günü'nü, yakında meydana gelecek bir gerçek olarak sunmaktadır. "İnsanların hesabına göre bin yıl Allah için bir gün gibidir". 32/Secde, 5. Veya elli bin yıl, bir gün gibidir. 70/Meâric, 4. Ayrıca bkz. Petrus'un 2. Mektubu, III, 8/9.

2 Kimilerini alçaltacak, kimilerini de yükseltecektir.

3 Harfi harfine: Üç çift. Üç topluluktan maksat, 35/Fâtır, 32'de geçen üç sınıftır. 35/Fâtır, 32'den insanların üç topluluk olacaklarını anlıyoruz: Kötüler, iyiler ve en iyiler. Burada ise, her sınıfın sonunun nasıl olacağını öğreneceğiz.

4 Peygamberler.

5 Allah'a.

6 Mutluluk (Naîm), Cennet'in bir adıdır.

7 Sonsuzlaşmış, ölümsüzleşmiş (kendi yaşlarında sonsuz olarak sabitleşmiş).

8 Bkz. 76/İnsan, 19.

9 "Kaynaktan" ifadesi için bkz. 37/Saffat, 45'in notu. Anlam, tıpkı 23/Mü'minûn, 50 ve 67/Mülk, 30'daki gibi son derece açıktır ve sarhoş edici bir içkinin söz konusu olmadığını belirtmektedir.

19. ne uzaklaştırılacak [1] ne de yoksun bırakılacaklar;
20. seçecekleri meyvelerle,
21. arzulayacakları kuş etiyle.
22. Ve iri gözlü hûriler,
23. sedefteki inciler gibi,
24. yaptıklarına karşılık olarak.
25. Orada duymazlar, ne boş, ne günaha sokacak,
26. bir söz, "Selâm! Selâm!"dan başka.
27. Sağın adamları, kimdir o sağın adamları? [2]
28. Onlar bol meyveli, dikensiz çiğde ağaçları arasında,
29. ve dalları sarkmış sıra sıra akasyalar [3] arasında,
30. uzamış gölge altında,
31. ve çağlayarak akan sular kenarında, [4]
32. ve bol meyveler arasında;
33. ne koparılmış ne de yasaklanmış, [5]
34. yüksek döşeklerle,
35. ve biz o güzelleri, [6] özenli bir işleyişle işledik,
36. sonra onları dokunulmamış yaptık,
37. eşlerine düşkün ve hepsi bir yaşta.
38. Sağın adamları için!

§2. 39. Bunların birçoğu öncekilerden,
40. birçoğu da sonrakilerdendir.
41. Solun adamları, kimdir o solun adamları? [7]
42. Onlar, öldürücü bir sıcak esinti ve kaynar su içindedirler,
43. ve sıcak bir dumanın gölgesinde,
44. serinliği ve hoşluğu olmayan...
45. Onlar, bundan önce, konfor içinde bulunuyorlardı,
46. ve büyük günahta direnir dururlardı,
47. ve şöyle derlerdi: "Ne! Öldüğümüzde ve toprak ve kemik yığını olduğumuzda

---

1 Harfi harfine: Rahatsız edilmezler. Çölde su aramak için uzaklara gitmek zorunda bırakılmazlar, anlamında.

2 Bunlardan maksat, inananlardır.

3 "Akasyalar" kelimesinin başka bir anlamı da muz ağaçlarıdır.

4 Çölde yaşayan insanlar için bunlar ideal şeylerdir: Bir koruluğun uzanan gölgeleri, derin ve az bulunan kuyuları arar gibi aranmayı gerektirmeyen ve çağlayarak akan sular. Bkz. 55/Rahman, 72'nin notu.

5 Toplanıp bitirilmiş olmayan anlamında: Onlar boşuna koparılır, çünkü aslâ "koparılmış" değildirler.

6 "O güzelleri" ifadesi, metinde yalnızca "Onları" şeklindedir.

7 Bunlardan maksat, inkârcılardır.

mı? Ne! Yeniden dirilecek miyiz?
48. "En önceki atalarımız da mı?.."
49. De ki: "Evet, öncekiler de sonrakiler de,
50. belli bir Gün'ün belirli bir zamanında toplanacaklar."
51. Ve sonra, siz, ey sapkınlar, inkârcılar, evet, [1]
52. kuşkusuz kaktüs bitkisinden yiyeceksiniz,
53. sonra, karınlarınızı onunla dolduracaksınız,
54. sonra, onun üzerine kaynar su içeceksiniz;
55. hem de çılgın develerin içmesi gibi içeceksiniz. [2]
56. İşte, Karşılık Günü ağırlanışları budur.
57. Biz yarattık sizi. Öyleyse, niçin onaylamazsınız?
58. Görüyor musunuz, akıttığınız spermi; [3]
59. onu yaratan siz misiniz, yoksa biz mi yaratmaktayız?
60. Ölümü aranızda biz belirledik; -bu nedenle, önümüze geçilemez!-
61. Üstelik, sizin yerinize benzerlerinizi getiririz ve sizi, bilmediğiniz bir şekilde var ederiz. [4]
62. Ve kuşkusuz, ilk oluşu biliyorsunuz. Öyleyse, niçin hatırlamıyorsunuz? [5]
63. Öyleyse, ektiklerinizi gördünüz mü:
64. Onu yerden bitirenler siz misiniz? Yoksa biz mi bitiriyoruz?
65. Dileseydik, biz, onu elbette kuru çerçöp yapardık. O zaman, eğlenmek size kalırdı! [6]
66. "Evet, işte borç altına girdik,
67. hatta yoksun kaldık!"
68. İçtiğiniz suyu gördünüz mü?
69. Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?
70. Dileseydik, onu tuzlu yapardık. Öyleyse, niçin şükretmiyorsunuz?
71. Tutuşturduğunuz ateşi görüyor musunuz;
72. odununu siz mi yaptınız? Yoksa yapan biz miyiz? [7]
73. Biz, onu bir hatırlatma ve çölde yolculuk yapanlar için yararlı kıldık.
§3. 74. Öyleyse, tenzih et, büyük Rabb'inin adını!
75. Ama hayır; yıldızların batış yerlerine yemin ederim!

---

1 Harfi harfine: Yalan söyleyenler.
2 Susuzluktan çılgına dönmüş develerin içmesi gibi.
3 Bkz. 53/Necm, 46; 75/Kıyâmet, 37.
4 Öldükten sonraki hayatın niteliği size belirsiz kalacaktır. Onun mutlaka dünyadaki hayat gibi olması gerekmez.
5 Yani, ilk yaratılış gözlerinizin önünde cereyan etmektedir, öyleyse neden ikinci yaratılışa, dirilişe inanmazsınız?
6 "Şaşar kalırsınız" da şöyle dersiniz:
7 Harfi harfine: Ağacı (ki ondan odun çakmağı yapılır).Bkz. 36/Yâsin, 80'nin notu.

76. Ve gerçekten bu büyük bir yemindir, -keşke bilseniz!-
77. Elbette bu, evet, soylu bir Kur'an'dır, [1]
78. iyice korunmuş bir Kitap'tadır,
79. ona yalnız arındırılanlar dokunabilir; [2]
80. âlemlerin Rabb'i tarafından indirilmiştir.
81. Şimdi siz, sözle yağ mı çekeceksiniz? [3]
82. Şükrünüzü, yalanlayarak mı yerine getiriyorsunuz? [4]
83. Ama niçin can boğazınıza dayandığında, [5] değil?
84. Ve o zaman, siz bakar durursunuz, [6]
85. biz ona sizden daha yakınız, -ama göremezsiniz- [7]
86. niçin öyleyse, ceza görmeyecekseniz eğer,
87. onu [8] geri çevirmiyorsunuz, eğer iddianızda doğru iseniz? [9]
88. Sonra, eğer bu ölü, yakınlaştırılmışlardan ise, [10]
89. o zaman, rahatlık ve güzel kokulu bitki ve Mutluluk Bahçesi vardır.
90. Ve eğer sağın adamlarından ise,
91. o zaman, "Selâm sana, sağın adamlarından olan!"
92. Ve eğer, yalanlayıcı sapkınlardan ise,
93. o zaman, ona kaynar suyun içinde bir konak vardır,
94. ve Cahîm-Cehennem'e sokulur!
95. Evet, kesin gerçek budur.
96. Öyleyse, tenzih et, büyük Rabb'inin adını!

---

1 "Kur'an." [Okuma.]
2 Müslümanlar, işte bu âyete dayanarak Kur'an'a abdestsiz olarak dokunmazlar.
3 Bu harfi harfine çeviridir. Yağlamak; bu, vahiyde yağ çekmeyi ve iki yüzlü bir davranışla, görünüşte kibarlıkla, onu kabul etmeyi gerektirecek bir durum olmadığını belirtmek içindir. Bkz. 48/Fetih, 9.
4 Aynı kelimenin başka bir anlamı da "payınızı" şeklindedir. (Yani ağzınızı küfür sözleriyle dolduruyorsunuz.)
5 Ölüm sarhoşluğu sırasında.
6 Gözünüz önündeki gerçeğe.
7 Her ne kadar, bizi görmeseniz de, o anda, o ölüm sarhoşluğundakine sizden daha yakınız.
8 O canı.
9 Başka muhtemel anlam da şudur: Madem ki, o kadar akıllı ve güçlüsünüz öyleyse, ölüm sarhoşluğu anında canınızın elden gittiğini göre göre neden engel olmuyor ve korumuyorsunuz?
10 O ölmek üzere olan kişi, Allah'a mânen yakın kimselerden ise. 8-10. âyetlerdeki üç topluluğun, daha sonraki âyetlerde sonlarıyla birlikte yeniden söz konusu edildiklerini görüyoruz. Örneğin, 88. âyeti 11. âyet ile, 90. âyeti, 27. âyet ile, 92. âyeti ise 41. âyetle karşılaştırın.

Sûre 57

Hadid

Sûre, adını 25. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 94. sırada inmiştir, 29 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Göklerdeki ve yerdeki her şey, Allah'ı tenzih eder. Ve O, güçlüdür, bilgedir.
2. Göklerin ve yerin krallığı O'nundur; diriltir, öldürür. O, her şeye gücü yetendir.
3. O ilk ve sondur, açık ve gizlidir. O, her şeyi bilendir. [1]
4. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a yerleşen, yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilen O'dur. Nerede olursanız olun, O, sizinle birliktedir. Ve Allah, yaptıklarınızı görür.
5. Göklerin ve yerin krallığı O'nundur. İşler [2] ancak Allah'a döndürülür.
6. Geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar; O göğüslerdekini bilendir.
7. Allah'a ve Elçi'sine inanın ve sizi, üzerine vekil kıldığı şeylerden [3] bağışlayın; öyleyse aranızdan, inananlara ve bağış yapanlara bir büyük karşılık vardır.
8. Ve Elçi sizi, Rabb'inize inanmaya çağırdığı hâlde, Allah'a niçin inanmıyorsunuz? Hem O, sizden kesin söz almıştı, [4] eğer inanıyorsanız!
9. Sizi, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, kuluna, [5] apaçık deliller indiren O'dur. Gerçekten de Allah size karşı sevecendir, merhametlidir.
10. Göklerin ve yerin mirası Allah'a ait olduğu hâlde, neden Allah yolunda bağış yapmıyorsunuz? Zaferden önce, sizden bağış yapan ve savaşan kimseler, daha sonra bağış yapan ve savaşan kimselerle bir değildirler. Onlar, daha sonra bağış yapan ve savaşanlardan üstün derecededirler... [6] Allah, her birine en güzel şeyi [7] söz vermiştir. Gerçekten de Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

§2. 11. Allah'a kim güzel bir ödünç verirse, Allah, karşılığını kat kat verir ve ayrıca, onun için, çok değerli bir karşılık vardır.
12. İnanmış erkekleri ve inanmış kadınları, önlerinde ve sağlarında ışıkları, [8] koşarken göreceğin gün: -"Bugün, size müjde, altlarından ırmaklar akan ve temelli kalacağınız Bahçelerdir!"- İşte, büyük başarı!
13. İkiyüzlü erkeklerin ve ikiyüzlü kadınların, inananlara, "Bizi bekleyin! Işığınızdan yararlanalım" diyecekleri gün, onlara, "Ardınıza dönün de ışık arayın"

1 Bu âyet, İslâm teolojisinin temelidir.
2 Ya da, "emirler".
3 Bkz. 2/Bakara, 30. İnsanın sahip olduğu her şey, elinde bir emanettir ve ondan asıl mal sahibi olan Allah'ın buyrukları doğrultusunda harcama yapmalıdır.
4 Bkz. 7/A'raf, 172.
5 Muhammed'e.
6 Tekrardan kaçınmak için askıda kalmış bir cümle, şöyle ki: "Savaşan ve sonra bağış yapan kimseler, savaşan..."
7 "En güzel şey." Âhiretteki son ödül söz konusudur.
8 "Işıkları" ifadesi için bkz. 66/Tahrîm, 8.

denilecek. Sonra, aralarına, [1] içinde rahmet, dışında ceza bulunan kapılı bir sur vurulacak. [2]

14. Onlara, "Biz sizinle birlikte değil miydik?" diye seslenecekler. [3] Onlar, "Elbette ama sizler, kendinizi aldattınız ve kararsız kaldınız ve kuşkuya düştünüz, Allah'ın buyruğu gelene kadar kuruntular sizi aldattı; sizi Allah'a karşı, o çok kandırıcı aldattı" diye cevap verecekler. [4]
15. Bugün, ne sizden ne de inkârcılardan [5] fidye alınmayacak. Varacağınız yer Ateş'tir, sığınağınız [6] orasıdır. Ve ne kötü bir dönüştür!
16. Ne! İnananlar için, Allah'ın hatırlatması önünde ve inen gerçek [7] önünde kalblerinin ürpermesi ve daha önce kendilerine Kitap verilip [8] de üzerlerinden uzun zaman geçince kalpleri katılaşan ve çoğu yoldan çıkmış kimseler gibi olmama zamanı gelmedi mi?
17. Allah'ın, yeryüzünü ölümünden sonra [9] dirilttiğini bilin. Elbette, size delilleri iyice açıkladık. Belki anlarsınız?
18. Evet, sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı, kat kat ödenecek ve dahası, onlara değerli bir karşılık vardır. [10]
19. Ve Allah'a ve elçilerine inananlar var ya, işte dosdoğru olanlar ve Rab'leri yanında tanıklar onlardır, onların karşılığı ve nuru vardır. Delillerimizi inkâr edip yalanlayanlara gelince, onlar da Cahîm-Cehennem'in arkadaşlarıdır.

§3. 20. Bilin ki, şimdiki hayat, ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olmada yarışmadan [11] ibârettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki bitirdiği, çiftçilerin hoşuna gider; sonra kurur, -sapsarı olduğunu görürsün-, sonra çerçöp olur. Gerçekten de, öteki dünyada çetin bir ceza vardır ve Allah'ın bağışlaması ve bir hoşnutluk. Ve şimdiki hayat, yalnızca aldatıcı bir yararlanmadır.

21. Rabb'inizin bağışlamasına ve Allah'a ve elçilerine inananlar için hazırlanmış, -genişliği [12] yerle göğün genişliği kadar olan- Cennet'e yarışın; bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah, büyük lütuf sahibidir.

---

1 İnananlarla ikiyüzlüler arasına.
2 Matta, XXV, 1-13'de geçen "On bâkirenin öyküsü"yle karşılaştırın.
3 İkiyüzlüler.
4 İnananlar.
5 Bu ifadeye kadar, kendilerini inanmış gibi gösteren ikiyüzlüler söz konusuydu.
6 "Sığınağınız": Mevlâkum. Kelime burada, kinaye yoluyla mekan için kullanılmıştır. Bkz. 4/Nisâ, 33'ün notu.
7 Kur'an.
8 Kitab-ı Mukaddes verilen Yahudi ve Hıristiyanlar.
9 Ölü iken. İşte ölülere de böyle hayat verecektir.
10 (Başka bir anlam da mümkündür: Bağış yapan erkekler ve kadınlar). Bu âyet, 13-15. âyetlerde söz konusu edilen ikiyüzlülerin durumuna karşı inananların durumunu dile getirir.
11 Bkz. 102/Tekâsür, 1.
12 Bkz. 3/Âl-i İmran, 133.

22. -Ne yeryüzünde ne de kendinizde- isabet eden hiçbir bela yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir Kitap'ta [1] bulunmasın, -bu Allah'a kolaydır,-
23. bu, kaybettiklerinize üzülmemeniz ve Allah'ın size verdiklerine şımarmamanız içindir. Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez, [2]
24. onlar ki [3] cimrilik ederler ve insanlara da cimriliği emrederler. Ve kim sırt çevirirse, o zaman, evet Allah, O, her şeye karşı zengindir ve övgüye değerdir.
25. Hiç kuşkusuz, elçilerimizi delillerle gönderdik ve insanlar adaleti yerleştirsinler diye, onlarla birlikte Kitap ve terazi indirdik. Ve demiri de indirdik [4] ki, onda, büyük bir güç ve insanlar için yararlar vardır. Bu, Allah'ın O'na ve elçilerine, gaypta [5] yardım edenleri ortaya çıkarması içindir. Evet, Allah kudretlidir, güçlüdür. [6]

§4. 26. Ve hiç kuşkusuz biz, Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik; onların soyuna peygamberlik ve Kitap verdik; onlardan kimi doğru yoldadır, birçoğu da yoldan çıkmıştır.

27. Sonra, onların izleri üzerinden elçilerimizi art arda gönderdik; Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik ve ona İncil'i verdik; ona uyanların gönüllerine yumuşaklık ve acıma koyduk; üzerlerine bizim gerekli kılmadığımız ama Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için kendilerinin uydurdukları ruhbanlığa bile gereği gibi uymadılar; [7] içlerinden inanmış kimselere, karşılıklarını verdik ama çoğu yoldan çıkmıştır.
28. Ey inananlar! Allah'tan sakının -ve Elçi'sine inanın ki,- size rahmetini iki kat versin; size kendisiyle yürüyeceğiniz bir ışık versin ve sizi bağışlasın; -gerçekten de, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir,-
29. böylece Kitap halkı, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini ve lütfun Allah'ın elinde bulunduğunu bilsinler: [8] O, onu dilediğine verir. Gerçekten de Allah büyük lütuf sahibidir.

---

1 Bkz. 6/En'âm, 59; 10/Yunus, 61; 27/Neml, 75; 34/Sebe, 3 vs.

2 Bkz. 17/İsrâ, 16'nın notu.

3 23. âyette sözü edilen "Kendini beğenmişler ki..."

4 Bkz. 7/A'raf, 26'nın notu.

5 "Gaypta" ifadesi, gizli gizli anlamında olmayıp, kimse kendisini görmediği hâlde ve kendisi Allah'ı görmediği hâlde anlamındadır.

6 İnsanlık hayatında demirin gücü ve gerek adalet, gerekse düzenin egemen olması için öneminin vurgulanması ilginçtir.

7 "Bizim gerekli kılmadığımız...bir ruhbanlığa". Büyük İslâm mutasavvıfı Veliyyullah ed-Dihlevî der ki: "Eğer kişi, bir peygamberin vahye dayanarak öğretmediği takvâlı bir işi, kendi özel isteğiyle icat eder, sonra da o işin uygulanışı insanlar arasında yayılır ve kökleşirse, Allah onu farz olarak kabul eder ve insanlar, doğrudan doğruya Allah tarafından emredilmiş farzlar gibi ondan sorumlu tutulurlar. (İcma kavramı de bununla ilgilidir.) Nitekim, Hz. Peygamber'den şu hadis nakledilmiştir: "Allah'a karşı kendi kendinize zor görevler yüklemeyeniz. Yoksa Allah da size karşı katı davranır."

8 "...bilsinler" kelimesi, metinde "bilmesinler" şeklindedir. Buradaki olumsuzluk takısı, fazlalıktır. Bkz. Giriş, § 116/b.

Sûre 58

Mücadele

Sûre, adını, 1. âyetin içeriğinden almıştır. Hicretten Sonra 105. sırada inmiştir, 22 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Eşi hakkında seninle [1] tartışan ve Allah'a yakınan kadının sözünü, Allah, elbette duydu. Gerçekten de Allah, ikinizin konuşmasını duyuyordu. Evet, Allah duyar, görür.

2. İçinizden kadınlarını kendi öz annelerinin sırtıyla karşılaştıranlar! [2] Onlar, onların anneleri değildir. Onların anneleri, ancak kendilerini doğuranlardır ve söz olarak, onlar, çirkin bir söz, elbette evet ve yalan söylüyorlar. Gerçekten de Allah, aklayandır, bağışlayandır!

3. Ve kadınlarını annelerinin sırtıyla karşılaştıranlar, sonra söylediklerinden dönerlerse, [3] birbirleriyle ilişkiden önce, bir köleyi özgürleştirmeleri gerekir. [4] Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan çok iyi haberdardır.

4. Ama bunu [5] bulamayanların, birbiriyle ilişkiden önce, aralıksız iki ay oruç tutmaları gerekir. Buna gücü yetmeyen, altmış düşkünü doyursun. Bu, Allah'a ve Elçi'sine inanmanız içindir. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. İnkârcılar için, can yakıcı bir ceza vardır.

5. Allah'a ve Elçi'sine karşı gelenler, kendilerinden öncekiler nasıl alçaltıldıysa, öyle alçaltılacaklardır. Elbette biz, apaçık deliller indirdik. Bu nedenle inkârcılara alçaltıcı bir ceza vardır,

6. Allah'ın, onların hepsini dirilteceği ve kendilerine yaptıklarını haber vereceği gün... Kendileri, O'nu unuttuğu hâlde, Allah, onları bir bir saymıştır. Allah, gerçekten de her şeye tanıktır.

§2. 7. Göklerde olanları ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmedin mi? Üç kişinin baş başa olduğu yerde, dördüncüleri, mutlaka O'dur. Beş kişi olsa, altıncıları, mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, O kesinlikle onlarla birliktedir. Sonra, Diriliş Günü, yaptıklarını onlara bildirecektir. Evet, Allah, her şeyi bilir.

---

1 Ey Muhammed!

2 İslâm öncesinde bir boşama şekli olan bu formül için bkz. 33/Ahzâb, 4 ve notu. Burda söz konusu edilen, Medine'de cereyan etmiş bu türden bir olaydır.

3 Böyle bir boşama yaptıktan sonra, evliliğe geri dönenlerin.

4 Harfi harfine: Bir boyun. Bu şekilde boşamış olduğu eşiyle temasta bulunmadan önce bir köleyi özgürlüğüne kavuşturması gerekir.

5 Bir köleyi özgürleştirme imkânını.

8. Fısıldaşmaları yasaklanan, sonra yasaklandıklarına dönerek günah işleme, düşmanlık etme ve Elçi'ye karşı gelme konusunda fısıldaşanları görmedin mi? Sana geldiklerinde, seni, Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde [1] selâmlarlar. [2] İçlerinden, "Allah bizi, söylediklerimizden ötürü cezalandırmasa bari!" derler. Cehennem, onlara yetecek. [3] Oraya düşecekler. Ve o, ne kötü dönüştür!
9. Ey inananlar! Fısıldaştığınızda, günah işlemeyi, düşmanlık etmeyi ve Elçi'ye karşı gelmeyi fısıldaşmayın ama iyilik yapmayı ve takvâyı fısıldaşın; huzurunda toplanacağınız Allah'tan sakının.
10. Fısıldaşmaları, [4] başka şey değil, ancak, inananları üzmek için Şeytan'dandır. Oysa, Allah'ın izni olmadıkça, onlara bir zarar veremez; inananlar, yalnız Allah'a güvensinler.
11. Ey inananlar! Toplantılarda, size, "Yer açın" [5] denildiğinde, yer açın ki Allah da size genişlik versin; "Kalkın" [6] denildiği zaman da hemen kalkın ki Allah, içinizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri, derecelerle yükseltsin. Gerçekten de Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.
12. Ey inananlar! Elçi'yle baş başa konuşacağınızda, bu konuşmanızdan önce, yoksullara bir sadaka verin; bu, sizin için, daha iyi ve daha temizdir. Eğer bulamazsanız, Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir! [7]
13. Baş başa konuşmanızdan önce sadaka vermekten korktunuz mu? Ama siz

---

1 Bu tanrısal selâm için bkz. 24/Nur, 61. Hadiste belirtildiğine göre, Miraç sırasında Allah, Peygamber'in selâmına şöyle karşılık vermişti: "Selâm ve Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun ey Peygamber!"

2 Burada, 4/Nisâ, 46'da söz konusu edilen aynı gerçeğe işaret edilmektedir. Kötü kişiler Hz. Peygamber'in yanına gelir ve "Selâm" kelimesini "Sâm=ölüm" kelimesiyle değiştirerek, "Essâmü aleyküm=ölüm sana" şeklinde selâm verirlerdi.

3 Harfi harfine: Onların yeterliği Cehennem olacaktır.

4 Fısıldaşmaları (karşı çıkanların). Bkz. âyet 8. Şeytanlar bu toplantılarla inananları üzmek isterler.

5 Sizden sonra gelenlere. İnsanlar, o zaman sandalyelerde değil, yerde oturuyorlardı. Âyet, kendilerinden, otururken çok yer işgal etmemelerini istiyor.

6 Gitmek için.

7 Günah çıkartma kurumu, İslâm'da tanınmamaktadır. Muhtemelen bunun için olacak ki, Müslüman müfessirler, bu âyetle ilgili olarak bir açıklama düşünmemişlerdir. Onlara göre, bu âyette yalnızca, Allah'ın Elçisi'ne karşı saygılı olmanın ve ona muhatap olabilme onurundan dolayı Allah'a bir şükür ifadesi vardır. Ama âyet bir ziyaretten değil, bir baş başa konuşmadan söz ediyor. Daha önce, 4/Nisâ, 64'de günah işleyenlerin, Peygamber aracılığıyla Allah'ın kendilerini bağışlamasını dilemeye nasıl çağrıldıklarını görmüştük. 47/Muhammed, 19 ve 63/Münâfikûn, 5'te de aynı durum söz konusudur. (Kronolojik olarak o üç sûre, bu sûreden önce inmiştir.) İkiyüzlüler, kuşku yok ki, onunla alay ediyorlardı ama içten inananlar değil. Öyle görünüyor ki, Hz. Peygamber'in huzurunda günahları itiraf, hatırı sayılır biçimde artınca, bu bir düzene bağlandı. Öyleyse Allah, 11/Hud, 114'de vahyettiği şu gerçeği hatırlatmaktadır: Bir iyilik, daha önce yapılmış bir kötülüğü bağışlatır. Öyleyse, Peygamber'in huzurunda günahı itiraf etmeden önce, bir kefaret, yani doğrudan doğruya yoksullara bir sadaka vermek

bunu yapmadığınız hâlde ve Allah da tövbenizi kabul ettiğine göre, siz de namazı kılın, zekatı verin, Allah'a ve Elçi'sine boyun eğin. Allah, yaptıklarınızdan çok iyi haberdardır. [1]

§3. 14. Allah'ın hışımlandığı bir topluluğu, koruyucu edinenleri görmedin mi? Onlar, ne sizdendir ne de onlardan; oysa, bile bile, yalan yere yemin ediyorlar!

15. Allah, onlara çetin bir ceza hazırlamıştır. Evet, yaptıkları şey, ne kötüdür!

16. Yeminlerini kalkan edinenler, onlar, Allah yolundan alıkoyuyorlar; bu yüzden, onlara alçaltıcı bir ceza vardır!

17. Malları ve çocukları, onlara, Allah'a karşı bir yarar sağlamayacaktır. Onlar, Ateş'in arkadaşlarıdır: Orada temelli kalacaklar.

18. Allah'ın onların hepsini yeniden dirilteceği gün!... Size yemin ettikleri gibi, O'na da yemin edecekler, böylece, kendilerine bir yarar sağlayacaklarını sanırlar. Evet, onlar, yalancılar değil mi?

19. Şeytan, onlara egemen olma yolunu buldu, öyle ki onlara, Allah'ın mesajını unutturdu. İşte onlar, Şeytan'ın yandaşlarıdır. Evet, Şeytan'ın yandaşları, kaybedenler değil mi?

20. Evet, Allah'a ve Elçi'sine karşı gelenler var ya onlar, en aşağıların arasındadırlar.

21. Allah, "Ben ve elçilerim, hiç kuşkusuz üstün geleceğiz" diye yazmıştır. Evet, Allah kudretlidir, güçlüdür.

22. Allah'a ve Son Gün'e inanan bir topluluğun, babaları veya oğulları veya kardeşleri ya da akrabaları bile olsa, Allah'a ve Elçi'sine karşı gelenlere, sevgi beslediklerini göremezsin. [2] İşte Allah, inancı, bunların kalplerine yazmış; onları, katından bir ruhla desteklemiştir. Gerçekten de onları, altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları Bahçelere girdirecektir. Allah onlardan hoşnuttur, onlar da Allah'tan hoşnuttur. İşte bunlar, Allah'ın yandaşlarıdır. Evet, başaracak olanlar Allah'ın yandaşları, değil mi?

---

gerekir. Âyet, yoksulların durumunu unutmamıştır. Bir sonraki âyette, bu anlamda paranın değil ama yalnız niyetin önemli olduğu onlara açıkça belirtiliyor.

1 İyilik yapmayan cimri zenginleri çok iyi bilir.

2 Bkz. Matta, X, 34-35.

Sûre 59

Haşr

Sûre, adını 2. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 101. sırada inmiştir, 24 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Göklerde olan ve yerde olan her şey, Allah'ı tenzih eder. Çünkü O, güçlüdür, bilgedir.

2. Kitap halkından [1] inkârcıları ilk seferberlikte [2] yurtlarından çıkaran [3] O'dur. Oysa, çıkacaklarını düşünmemiştiniz, onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını düşünmüşlerdi. Ama Allah, onlara beklemedikleri yerden geldi, kalplerine dehşet saldı; evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıktılar. Öyleyse, artık ders alın, ey ileri görüşlü kimseler!

3. Ve Allah, onlara sürülmeyi yazmamış olsaydı, onları, bu dünyada cezalandıracaktı; oysa, öteki dünyada da onlar için Ateş cezası vardır.

4. Bu, Allah'tan ve Elçi'sinden ayrılmalarından ötürüdür. Kim, Allah'tan ayrılırsa... O zaman, Allah'ın kovuşturması, gerçekten çetindir!

5. Hurma ağaçlarından herhangi birini kesmeniz ya da gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız, hep Allah'ın izniyle ve O'nun, yoldan çıkanları rezil etmesi içindir. [4]

6. Allah'ın, onlardan Elçi'sine getirdiği ganimetler için, siz, ne at ne de deve koşturmuştunuz ama Allah, Elçi'sine, dilediği kimselere karşı güç verir. Gerçekten de Allah, her şeye güç yetirendir, [5]

---

1 O sırada Medine'de oturan, Yahudi kabilelerinden Beni Nadir kastedilmektedir. (Şimdi bile, onların şatolarından birinin kalıntısı kentin güneyinde bulunmaktadır.) Hz. Peygamber, onların yanına gitmişti. Onlar ise, bir kulenin üzerinden, tepesine bir değirmen taşı atarak onu öldürmeye çalıştılar. Bunun üzerine kaleleri kuşatıldı ve can kaybı olmadan teslim oldular. Hz. Peygamber, bölgeyi terketmeleri şartıyla onları bağışladı. Onlar, topraklarını terk ettiler ama yeniden toparlanarak Hayber'e yerleştiler. İşte, iki sene sonra, Medine'ye karşı Hendek Savaşı'nı organize edenler bunlardır. (Bkz. 33/Ahzâb, 10 vd.)

2 Müslüman ordunun ilk seferberliğinden itibaren.

3 Harfi harfine: Çıkarttı. Âyet 11'de de aynı durum söz konusudur.

4 Kasabalarının kuşatılması sırasında stratejik ihtiyaçlardan dolayı bir miktar hurma ağacı kesilmişti. Muhtemelen bu âyet, Hicret'in I. yılında, Medine'nin bir site devleti olarak organize edilmesi sırasında, Hz. Muhammed'in, mevcut ağaçların kesilmesi şöyle dursun, kentin ağaçlandırılmasına ilişkin emrine işaret etmektedir. Kur'an, ortada bir çelişkinin söz konusu olmadığını söylüyor.

5 Bu, fethedilen topraklarla ilgili önemli bir düzenlemedir. Bu topraklara, taşınabilir mallar muamelesi yapılmaz (Bkz. 8/Enfal, 41). Bunlar, taşınabilir malların aksine, sürekli olarak (bkz. âyet 10), bütün topluma, kısacası devlete aittir.

7. Allah'ın, kentler sakinlerinden Elçi'sine verdiği her ganimet; Allah'a, Elçi'sine, yakınlara, [1] yetimlere, yoksullara ve yolcularadır, içinizden zenginler arasında dolaşmaması için; [2] Elçi, size ne verirse, onu alın ve size neyi yasaklarsa, ondan geri durun ve Allah'tan sakının: Evet, Allah'ın kovuşturması çetindir,
8. -yurtlarından ve mallarından edilen, Allah'tan bir lütuf ve hoşnutluk dileyen, Allah'a ve Elçi'sine yardım eden yoksul muhacirlere aittir, [3]- işte, doğrular bunlardır,
9. yine bu, bunlardan önce [4] ülkeye [5] ve inanca sahiplenmiş kimselere aittir; çünkü onlar, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında, içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri sıkıntı içinde bulunsalar bile onları, kendilerinden önde tutarlar [6] -ve kim benliğinin açgözlülüğünden korunabilirse, işte başarıya erenler onlardır,- [7]
10. ve onlardan sonra gelip [8] "Rabb'imiz! Bizi ve bizden önce inanmış kardeşlerimizi bağışla; kalbimizde, inananlara karşı kin bırakma; Rabb'imiz! Evet, sen sevecensin, merhametlisin" diyenlere aittir.

§2. 11. İkiyüzlülerin, [9] Kitap halkının inkârcıla-rından olan kardeşlerine, "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, biz de kesinlikle, sizinle birlikte gideceğiz; sizinle ilgili olarak kimseye aslâ boyun eğmeyeceğiz; eğer size savaş açılırsa, mutlaka, size yardım edeceğiz" dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına tanıklık eder:

12. Çıkarılmış olsalar, aslâ onlarla birlikte gitmeyecekler; kendilerine savaş açılırsa, kesin, onlara yardım etmeyecekler; onlara yardıma gitseler bile, mutlaka geri dönüp kaçacaklar, sonra, kendilerine yardım da edilmeyecek.

---

1 Harfi harfine: Elçinin akrabalarına.

2 Bu, İslâm'da, mirasların paylaşımı ve borç para verme vs. dahil ekonomik yasaların temelini oluşturan bir düzenlemedir.

3 Âyet 7'de, ganimetin kendilerine ait olduğu belirtilen kimseler burada da, hatta âyet 9 ve 10'da da sayılmaya devam edilmektedir. "Muhacir yoksullar"dan maksat, öncelikle, Hz. Peygamber ile birlikte Mekke'den hicret edip Medine'ye yerleşen Müslümanlardır.

4 Bu muhacirlerden önce.

5 İslâm topraklarına, Medine'ye.

6 Onlar bu muhacirleri kendi öz canlarından daha çok severler.

7 Bu övgüler, Ensar (Yardım edenler) denilen Medineli Müslümanlaradır. (Bkz. 9/Tevbe, 100, 117). Bunlar, Mekke'den hicret eden Müslümanlara yardım etmişler, mallarını yarı yarıya onlarla paylaşmışlar, hatta onları kendilerine yeğleyerek daha fazlasını bile vermişlerdir.

8 Dünyanın sonuna kadar, dünyanın ve devletin sakinleri kasdedilmektedir. (Bkz. âyet 6'nın notu.)

9 Burada sözü edilen ikiyüzlüler, belli ki, Müslümanmış gibi göründüğü hâlde, Beni Nadir Yahudileriyle ilişki hâlinde bulunan Araplardır.

13. Göğüslerinde, sizden duydukları dehşet, Allah'ınkinden daha şiddetlidir. [1] Çünkü onlar, anlamayan kimselerdir.
14. Onlar, sizinle toplu olarak, ancak surla çevrilmiş kentler içinde veya duvarlar arkasından savaşacaklar. Kendi aralarındaki çekişmeleri [2] ise çetindir; onları birleşmiş sanırsın, oysa, kalpleri darmadağınıktır. Bu, anlamayan insanlar olmalarındandır,
15. onların durumu, kendilerinden az zaman önce geçmiş -yaptıklarının karşılığını tatmış- olanların durumu gibidir. [3] Onlara, can yakıcı ceza vardır;
16. onların durumu, tıpkı, insana, "İnkâr et!" deyip sonra, inkâr edince de, "Doğrusu ben senden uzağım; evet, âlemlerin Rabb'i Allah'tan korkarım" diyen Şeytan'ın durumu gibidir.
17. İkisi için sonuç: İkisi de içinde temelli kalacakları Ateş'tedir. [4] Ve işte, hâinlerin karşılığı budur!

§3. 18. Ey inananlar! Allah'tan sakının; herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Ve Allah'tan sakının. Evet, Allah, işlediklerinizden haberdardır.

19. Ve Allah'ı unutan kimseler [5] gibi olmayın: Allah, onları kendilerine unuttturur. İşte onlar, yoldan çıkmış kimselerdir.
20. Ateş halkı ve Cennet halkı bir olmayacaktır. Cennet halkı, kurtuluşa erenlerdir.
21. Eğer biz, bu Kur'an'ı, bir dağın üzerine indirseydik, kesinlikle onun, Allah korkusuyla baş eğerek parça parça olduğunu görürdün. Ve işte, insanlar için verdiğimiz örnekler. Belki düşünürler?
22. O, görülebileni de, görülemeyeni de bilen, kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O, çok merhametlidir, hep merhametlidir.
23. O, kendisinden başka tanrı olmayan, egemen, kutsal, esenlik veren, barışçı, koruyucu, güçlü, buyurgan ve büyüklüğünün bilincinde Allah'tır. [6] Münezzehtir Allah, onların ortak koştuklarından!
24. O, yaratan, var eden, biçimlendiren Allah'tır. En güzel adlar O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey, O'nu tenzih eder. O güçlüdür, bilgedir.

---

1 "Göğüslerinde" (yüreklerinde). Bu, şu demektir, sizden duydukları korku, Allah'tan duydukları korkudan daha çok tedirgin etmektedir.

2 İç savaşları.

3 Bunlar, Medine'deki Kaynuka Yahudileridir. Daha önce sözü edilen Beni Nadir'den bir sene önce onlar da, cezalandırılması gereken tutumlarından dolayı bölgeden sürülmüşlerdir.

4 Harfi harfine: İkisinin sonu da şu oldu: Gerçekten onların hepsi...

5 Allah'ı unuturak kendi öz çıkarlarını unutanlar.

6 "Buyurgan, büyüklüğünün bilincinde." Harfi harfine: Zorba, kibirli. Terimlere Allah için bu anlamlar verilemez.

Sûre 60

Mümtehine

Sûre, adını 10. âyetin içeriğinden almıştır. Hicretten Sonra 91. sırada inmiştir, 13 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları koruyucu edinmeyin. Onlar, size Gerçek'ten geleni inkâr etmişken, onlara sevgi mi sunacaksınız? Oysa onlar, Rabb'iniz Allah'a inandığınızdan ötürü, sizi ve Elçi'yi yurdunuzdan sürüyorlar. [1] Eğer sizler, benim yolumda savaşmak ve hoşnutluğumu kazanmak için çıkarsanız, onlara gizliden gizliye sevginizi mi ileteceksiniz? Oysa ben, gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Evet, içinizden kim bunu yaparsa, o zaman, doğru yoldan sapar.

2. Eğer sizi ele geçirirlerse, size düşman olacaklar, ellerini ve dillerini kötülük için uzatacaklar. Zaten, inkâr etmenizi diliyorlar.

3. Ne yakınlarınız ne çocuklarınız size yarar sağlar: O, aranızda Diriliş Günü karar verecektir. Allah, yaptıklarınızı görendir.

4. İbrahim ve onunla birlikte olanlarda, sizin için, güzel bir örnek vardır. Hani halklarına şöyle demişlerdi: "Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi inkâr ediyoruz. Aramızda, Allah'a inanıncaya kadar, sürekli düşmanlık ve kin çıktı." -Yalnız, İbrahim'in, babasına, "Kesin, senin için bağışlama dileyeceğim ama sana Allah'tan gelecek bir şeyi savmaya gücüm yetmez" sözü, bunun dışındadır.- "Rabb'imiz! Yalnız sana güveniyoruz, sana yöneliyoruz; dönüş sanadır!

5. "Rabb'imiz! İnkârcılar için, bizi, ayartı konusu yapma ve bizi bağışla! Rabb'imiz! Evet güçlü, bilge sensin."

6. Hiç kuşkusuz, sizden, Allah'a ve Son Gün'e umut besleyen kimse için, bunlarda güzel bir örnek vardır. Oysa, kim sırt çevirirse... o zaman, evet, Allah zengindir, övgüye değer olandır.

§2. 7. Olabilir ki Allah, sizinle onlardan düşmanlık ettiğiniz kimseler arasında bir sevgi yaratır ve Allah gücü yetendir ve Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir. [2]

8. Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı âdil davranmanızı yasaklamaz; evet Allah, âdil olanları sever. [3]

---

1 Harfi harfine: Çıkartıyorlar.

2 Müfessirler, bu âyetin kastettiği kişinin, Mekke oligarşisinin en üst lideri olan ve uzun yıllar Hz. Peygamber'e karşı silâhlı bir mücadeleyi yöneten Ebu Süfyan olduğunu düşünüyorlar. Ebu Süfyan'ın, samimi bir Müslüman olan kızı, Hz. Peygamber'in eşiydi. Bu âyet, daha sonra Müslümanlığı kabul eden ve Hz. Peygamber'den çok ilgi gören Ebu Süfyan'a karşı havayı yumuşatıyor.

3 Gayri Müslimlere karşı bile iyiliksever olmaya özendirme.

9. Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanıza yardım edenleri koruyucu edinmenizi yasaklar; kim, onları koruyucu edinirse, o zaman, işte onlar, hâinlerdir.
10. Ey inananlar! İnanmış kadınlar, hicret ederek size gelirlerse, o zaman, onları sınayın -Allah, onların inançlarını çok iyi bilir;- sonra, onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkârcılara geri çevirmeyin. [1]-Bu kadınlar, onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl değildirler.- Ve onların ödediklerini geri verin. Ve mehirlerini [2] kendilerine verdiğinizde, onlarla evlenmenizde bir sakınca yoktur. Ve inkârcı kadınları, nikahınızda tutmayın; [3] ödediğinizi isteyin. Ve onlar [4] da ödediklerini [5] istesinler. İşte Allah'ın kararı budur; aranızda O karar verir. Allah bilendir, bilgedir.
11. Ve eğer eşlerinizden biri, sizi bırakıp inkârcılara kaçarsa ve siz de misillemede bulunursanız, eşleri giden erkeklere, ödedikleri miktar kadarını verin. [6] İnandığınız Allah'tan sakının!
12. Ey Peygamber! İnanan kadınlar, -Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek ve uygun olanı [7] yapmaya karşı çıkmamak konusunda [8] sana, bağlılık yemini etmek üzere- geldiklerinde, onların bağlılık sözlerini kabul et; onlara, Allah'tan bağışlanma dile. Evet, Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir.
13. Ey inananlar! Allah'ın hışmına uğramış bir topluluğu, koruyucu edinmeyin; inkârcıların, kabirdekilerden umutlarını kestikleri gibi, onlar da öteki dünyadan umut kesmişlerdir. [9]

---

1 Daha önce (bkz. 48/Fetih, 1, 18'in notu.) de belirttiğimiz gibi, Hudeybiye ateşkes andlaşmasına göre, Hz. Muhammed, Mekke çok tanrıcılarının yararına tek taraflı olarak suçluların iadesini kabul etmişti. Andlaşmanın ilgili ifadelerini yorumlayarak, Müslüman hanım sığınmacıları kapsam dışı bırakmaya karar verdi. Bu da onun Hudeybiye'de ikâmetinden itibaren oldu. (Nitekim, bunun iki örneği görüldü.) Çok tanrıcılar, biraz tereddütten sonra bunu, kabul ettiler.

2 Mehir hakkında bkz. 2/Bakara, 236'nın notu.

3 Bundan böyle Müslüman erkeklere, (Kitap halkından olanlar dışında. Bkz.5/Mâide, 5) bir gayri Müslim kadınla evlenmek yasaklanmıştır. Bkz. 2/Bakara, 221; 24/Nur, 26.

4 Çok tanrıcılar.

5 Onur bedeli olarak. Âyet, evliliği inanç temeli üzerinde ama adalete de uygun olarak yeniden düzenlemeyi hedeflemektedir.

6 Bir önceki âyetin baş kısmının öngördüğüne göre, eğer bir Müslüman erkeğin çok tanrıya inanan eşi, Müslüman olmaz, hatta küfür memleketinde oturur ve mehrini de geri vermezse, hakların karşılıklı olarak geri verilmesi için uluslararası andlaşmaların yapılması gerekir. Aksi hâlde, bu iş pratik ölçüsünde sığınmacı kadınlar üzerinde düzenlenecektir.

7 Bu deyimin anlamı için bkz.9/Tövbe, 112; 24/Nur, 53'ün notu.

8 Bunlar, bağlılık yemininin de şartlarıdır.

9 İnkârcılar, âhiret mutluluğundan öylesine umutlarını kesmelidirler ki, tıpkı inançsızın, arkadaşlarının öldükten sonra dirilişinden umudunu kesmesi gibi...

Sûre 61

Saf

Sûre, adını 4. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 109. sırada inmiştir, 14 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Göklerde ve yerde olan her şey, Allah'ı tenzih eder; gerçekten de O, güçlüdür, bilgedir.

2. Ey inananlar! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?

3. Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah'a göre büyük bir iğrençliktir.

4. Evet, Allah, kendi yolunda, kurşunla kaplanmış bir yapı [1] gibi, saf bağlayarak savaşanları sever.

5. Ve hani, Musa halkına, "Ey halkım! Benim, Allah'ın size elçisi olduğumu bildiğiniz hâlde, bana niçin eziyet ediyorsunuz?" demişti. Sonra, onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırdı. Allah, yoldan çıkmış kimseleri doğru yola iletmez.

6. Ve Meryem oğlu İsa, "Ey İsrailoğulları! Gerçekten ben, Allah'ın size, önümdeki Tevrat'ı doğrulayan, [2] benden sonra gelecek ve adı "Ahmed" [3] olacak bir elçiyi müştulayan, bir elçisiyim" [4] demişti. Sonra o, kendilerine delillerle geldiğinde, "Bu, apaçık bir büyüdür!" dediler.

7. Ve teslim olmaya çağrılmışken, Allah'a karşı yalan uydurandan daha hâin kim olabilir? Allah, hâin kimseleri doğru yola iletmez.

---

1 Mimarlık tarihi açısından ilginçtir.

2 Bkz. 3/Âl-i İmran, 50'nin notu.

3 ["Çok Övülen"] Hz. Muhammed şöyle buyurmuştur: "Benim yer yüzünde adım Muhammed, gökte ise Ahmed'dir." Peygamber şâiri Hassan, Hz. Peygamber'in vefatı münasebetiyle söylediği içli şiirinde (bkz. seçilmiş şiirleri) bu iki adı aynı anlamda kullanır. Her iki adın da anlamı hemen hemen birdir. Kur'an'ın, Hz. İsa tarafından önceden bildirildiğini belirttiği bu husus, Yuhanna'nın (Bkz. Yuhanna, XIV, 16) şu rivayetiyle ilişkilidir: "Ben Peder'e dua edeceğim ve O size başka bir önder (imâm) gönderecektir." Hıristiyanların "tesellici" diye tercüme ettikleri paraklétus kelimesi aynı zamanda önder (imâm) anlamına gelir. Daha açık olarak Yuhanna, XVI, 13'te şöyle denilmektedir: "Gerçeğin ruhu olan Önder gelince, o sizi yönetecektir... Çünkü o kendiliğinden konuşmayacaktır..." İslâmî gelenek, burada Hz. İsa'nın ağzından Hz. Muhammed'in gelişinin haber verildiğini anlamaktadır. Hıristiyan rivayetler, daha bunun gibi, İşaya'nın ağzından ve aynı gerekçeyle Hz. İsa'dan daha pek çok haber vermeleri kaydetmişler. Bkz. İşaya, VIII, 22 (Aynı ifadeyi Matta, IV, 15/16 da kaydetmektedir.); İşaya, XLII, 1-4. (Aynı ifade, Matta, VIII, 17 de yer almaktadır.) Ayrıca bkz. Kur'an, 3/Âl-i İmran, 81'e ve tarafımızdan düşülen notuna. İşaret edelim ki, VII. yüzyılın yazarlarından olan İbn İshak, Yuhanna, XIV, 16'yı kaydetmekte ve "Biriklutus"un Rumca'da "Muhammed" anlamına geldiğini belirtmektedir. Kim bilir belki de, o kendi dönemindeki İncillerde söz konusu kelimeyi parakletos yerine periklytos olarak görüp okumuştur.

4 Bkz. 3/Âl-i İmran 49'un notu.

8. Ağızlarıyla, Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar; oysa, inkârcılar hoşlanmasalar da Allah nurunu tamamlayacaktır.
9. Tanrılar uyduranlar hoşlanmasalar da dinini, bütün dinlerden [1] üstün kılmak için, Elçi'sini, yol gösterme ve doğru dinle gönderen O'dur.

§2. 10. Ey inananlar! Sizi, can yakıcı bir cezadan kurtaracak, kazançlı bir alış-verişi göstereyim mi size? [2]

11. Allah'a ve Elçi'sine inanacaksınız; Allah yolunda canlarınızla, mallarınızla savaşacaksınız; -bilseniz, bu, sizin için daha iyidir!-
12. Allah da sizin günahlarınızı bağışlayacak ve sizi, altlarından ırmaklar akan Bahçelere, Adn Bahçeleri'ndeki mükemmel konutlara girdirecektir. İşte, büyük başarı budur!
13. Ve bundan başka, seveceğiniz bir şey daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir zafer! İnananları müştula!
14. Ey inananlar! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim, Meryem oğlu İsa, havarilere, "Allah'a yardımcılarım [3] kimlerdir?" deyince, havariler, "Allah'ın yardımcıları biziz" dediler. İsrailoğulları'ndan bir grup, böylece inandı, bir grup da inkâr etti. Sonra biz, inananları düşmanlarına karşı destekledik; böylece, onlar üstün geldiler. [4]

1 "Başka hangi din olursa olsun" anlamında.
2 Bkz. 9/Tövbe, 111.
3 Allah'a olan yolculuğumda benim yardımcılarım, ya da... "Allah'a olan davetimde, yani, insanları Allah'a çağırma görevimde bana yardım edecekler."
4 Bkz. Matta, IV, 19-20.

Sûre 62

Cuma

Sûre, adını 9. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 110. sırada inmiştir, 11 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Göklerde ve yerde ne varsa egemen, kutsal, güçlü, bilge Allah'ı tenzih eder.
2. O ki Kitab'a yabancılara, kendilerinden bir elçi gönderdi; ki onlara âyetlerini okur ve onları arındırır ve onlara Kitab'ı ve bilgeliği öğretir; daha önce apaçık bir sapkınlık içinde iseler de,
3. ve onlardan başkalarına da[1] -ki henüz onlara katılmamışlardır.- O, güçlüdür, bilgedir.
4. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah, büyük lütuf sahibidir.
5. Tevrat'la yükümlü tutulanların, sonra, onun gereğini yerine getirmeyenlerin durumu, sırtına kitaplar yüklenmiş eşeğin durumuna benzer![2] Allah'ın delillerini yalanlayan kimselerin örneği, ne kötüdür! Allah, hâin insanları doğru yola iletmez.
6. De ki: "Ey Yahudiler! Bütün insanlar bir yana, yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız ve samimi iseniz, o zaman, ölümü[3] dileyin!"
7. Oysa, yaptıklarından ötürü, ölümü aslâ dileyemeyecekler. Allah, hâinleri iyi bilir.
8. De ki: "Evet, kendisinden kaçtığınız ölüm yok mu, evet o, karşınıza çıkacaktır; sonra, görülebileni de görülemeyeni de bilene döndürüleceksiniz; sonra, bütün yaptıklarınızı size bildirecektir."

§2. 9. Ey inananlar! Cuma günü, namaza[4] çağrıldığınızda, hemen Allah'ın hatırlanmasına[5] koşun ve alım satımı bırakın. Keşke bilseniz, bu, sizin için daha iyidir.
10. Sonra, namaz bitince, o zaman, yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfunu arayın[6] ve Allah'ı çok hatırlayın. Belki başarıya ulaşırsınız?
11. Gerçek şu ki onlar bir kazanç veya bir eğlence gördüklerinde, hemen oraya doğru dağılırlar ve seni ayakta bırakırlar! De ki: "Allah katında olan, eğlenceden de, ticaretten de iyidir. Allah, gerçekten de rızık verenlerin en iyisidir."[7]

---

1 Bu ifade, 2. âyetle bağlantılıdır. Allah'ın Elçisi, yalnızca kendi çağdaşlarına değil, aksine dünyanın sonuna kadar gelecek olan tüm insanlara gönderilmiştir.

2 Bunların örneği, taşıdığı kitaplardan yararlanamayan eşeğin örneği gibidir.

3 Sizi en kısa zamanda Allah'a kavuşturacak olan ölümü... Bkz. 2/Bakara, 94.

4 Cuma namazı, haftada bir kez yerine getirilen bir ibadettir. Bkz. 16/Nahl, 124 ve 2/Bakara, 3'ün notları.

5 Namaz, insanlara Allah'ı hatırlatır. İnsanlar da namazda Allah'ın adını anarlar.

6 Allah'ın lütfundan verdiği iyi şeyleri kazanmak için çalışınız.

7 Verilmek istenen mesaj şudur: Mademki, ticareti kazançlı kılan, insanlara payı veren Allah'tır, o hâlde en iyisi, ticareti de tamamen terk etmeden, her türlü iyiliğin kaynağı olan Allah'ın yakınlığı yeğlenmelidir. Bunu, Hz. İsa'nın, "Havadaki kuşlara bakın..." diye başlayan öğüdüyle karşılaştırın. (Matta, VI, 26).

Sûre 63

Münâfikûn

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 104. sırada inmiştir, 11 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. İkiyüzlüler, sana [1] geldiklerinde, "Tanıklık ederiz ki elbette sen, Allah'ın Elçi'sisin" derler. Allah bilir ki sen, evet, elbette Elçi'sisin ve Allah tanıklık eder ki ikiyüzlüler, evet elbette, yalancıdırlar.

2. Yeminlerini kalkan edinirler: Allah yolundan uzaklaşırlar. [2] Yaptıkları, gerçekten, ne kötüdür!

3. Bu, önce inanıp sonra inkâr etmelerindendir. Bu yüzden, kalpleri mühürlenmiştir; artık anlamazlar.

4. Ve onları gördüğünde, kalıpları hoşuna gider; konuşurlarsa, sözlerini dinlersin. Onlar, giyinik [3] kütükler gibidirler! Her çığlığı kendi zararlarına sayarlar. [4] Onlar, tam düşmandırlar. Sakın onlardan. Allah, canlarını alsın. Nasıl da tersine döndürülüyorlar!

5. Ve onlara, "Gelin! Allah'ın Elçisi sizin için bağışlanma dileyecek" dendiğinde, başlarını çevirdiklerini ve büyüklenerek uzaklaştıklarını görürsün. [5]

6. Onlar için, bağışlanma dilemen ya da dilememen eşittir; Allah, onları bağışlamayacaktır. Allah, gerçekten, hâin kimseleri, doğru yola iletmez.

7. Bunlar, "Allah Elçisi'nin yanındakilere bir şey vermeyin de dağılıp gitsinler" diyen kimselerdir. Oysa, göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır! Ama ikiyüzlüler anlamazlar.

8. "Eğer bu savaştan Medine'ye dönersek, üstün olan, [6] zayıf olanı, [7] kesin, oradan çıkaracaktır" diyorlar. Oysa, üstünlük Allah'ın, Elçi'sinin ve inananlarındır. Ama ikiyüzlüler bilmezler.

§2. 9. Ey inananlar! Ne mallarınız ne de çocuklarınız, sizi, Allah'ı hatırlamaktan alıkoymasın. Ve kim, böyle yaparsa işte onlar, elbette, kaybedeceklerdir?

10. Ve birinize ölüm gelmeden ve "Rabb'im! Niçin beni yakın bir süreye kadar ertelemedin ki sadaka vereydim ve iyi kimselerden olaydım" demeden önce, size verdiğimizden bağışlayın.

11. Oysa Allah, eceli geldiğinde, hiç kimseyi ertelemez. Ve Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

---

1 Ey Muhammed!

2 "Saddû" kelimesi Arapça'da, "uzaklaştırmak ve uzaklaşmak" anlamına gelmektedir.

3 Âyette geçen "müsenned" kelimesi, Arapların âdetleri gereği giydikleri ve kibar bir elbise sayılan "sened" giydirilmiş anlamına gelir.

4 Duydukları her çığlığı, kendilerine karşı atılmış gibi sanırlar.

5 Bkz. 58/Mücadele, 12.

6 Bu kişiden maksat, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden önce, kral olması kararlaştırılmış İbn Übeyy'dir.

7 Hz. Muhammed'i.

Sûre 64

Teğâbün

Sûre, adını 9. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 108. sırada inmiştir, 18 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Göklerdeki her şey ve yerdeki her şey, Allah'ı tenzih eder. Krallık O'nundur ve övgü O'na özgüdür. O, her şeye güç yetirendir.

2. Sizi yaratan O'dur. Sonra kiminiz inkârcı, kiminiz inanan olmuştur. Allah, yaptıklarınızı görmektedir.

3. Gökleri ve yeri hak ile yaratmış ve sizi biçimlendirmiş ve biçiminizi güzel yapmıştır. Dönüş O'nadır.

4. Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir; gizlediklerinizi ve açığa vurduklarınızı da bilir; gerçekten de Allah, göğüslerdekini de iyi bilendir.

5. Daha önce inkâr eden, sonra, inkârlarının karşılığını tadan [1] kimselerin haberi, size gelmedi mi? Onlara, can yakıcı bir ceza vardır. [2]

6. Bu, elçileri kendilerine delillerle geldiğinde, "Bizi doğru yola bir insan mı iletecek?" diyerek inkâr edip sırt çevirmeleri nedeniyledir. Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını göstermiştir. Allah, her şeye karşı zengindir, övgüye değer olandır.

7. İnkârcılar, yeniden diriltilmeyeceklerini ileri sürerler. De ki: "Aksine! And olsun Rabb'ime! Kesinlikle diriltileceksiniz ve sonra, yaptıklarınız size bildirilecektir. Bu, Allah'a kolaydır."

8. Öyleyse Allah'a, Elçi'sine ve indirdiğimiz Nur'a [3] inanın. Ve Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

9. Toplanma Günü için, sizi bir araya toplayacağı gün, işte o, karşılıklı aldatma [4] günüdür. Oysa, kim Allah'a inanır ve iyi iş yaparsa, Allah, onun kötülüklerini silecek, onu, içinde temelli ve sonsuza dek kalacağı, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirecek. Büyük başarı, işte budur!

10. Delillerimizi inkâr edip yalanlayanlara gelince, işte onlar, Ateş halkıdır, orada temelli kalacaklar. Ve o, ne kötü dönüştür!

§2. 11. Allah'ın izni olmaksızın, hiçbir bela [5] başa gelmez. Ve kim, Allah'a inanırsa, Allah onun gönlünü doğruya yöneltir. [6] Gerçekten de Allah, her şeyi çok iyi bilendir.

12. Ve Allah'a boyun eğin ve Elçi'ye boyun eğin. Ama eğer sırt çevirirseniz... Elçi'mize düşen, ancak, apaçık bildirmedir.

---

1 Burada.
2 Âhirette.
3 Kur'an Nuruna.
4 O inkârcılar, inkârlarıyla Allah'ı kandırdıklarını düşünürlerken, bir de bakarlar ki, kendi kendilerini kandırmışlar.
5 Mutsuzluk.
6 "Allah... yöneltir." Harfi Harfine: O... yöneltir.

13. Allah, kendisinden başka tanrı bulunmayandır. İnananlar, yalnız Allah'a dayansınlar.
14. Ey inananlar! Evet, eşlerinizden ve çocuklarınızdan kimileri, sizin için, düşmandır; öyleyse, onlardan sakının. Ve eğer siz acır, hoş görür ve bağışlarsanız, o zaman, evet, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
15. Evet, gerçekten mallarınız ve çocuklarınız ancak ayartılma nedenidir, oysa, büyük karşılık, Allah'ın yanındadır.
16. Gücünüz yettiğince Allah'tan sakının ve buyruklarını dinleyin, boyun eğin; mallarınızdan, kendinizin iyiliğine olarak bağışlayın. Kim, benliğinin açgözlülüğünden korunursa, işte, başarıya ulaşanlar, ancak onlardır.
17. Eğer Allah'a güzel bir ödünç verirseniz, onu, sizin için, kat kat arttıracak ve sizi bağışlayacaktır; Allah, şükrün karşılığını verir, sabırlıdır,
18. görülebileni ve görülemeyeni bilir, güçlüdür, bilgedir!

Sûre 65
Talâk

Sûre, adını 1. âyetin içeriğinden almıştır. Hicretten Sonra 99. sırada inmiştir, 12 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey Peygamber! [1] Kadınlarla boşandığınızda, sürelerini [2] gözeterek boşanın ve süreyi hesap edin; Rabb'iniz Allah'tan sakının; apaçık bir utanmazlık yapmadıkça, onları, evlerinden çıkarmayın, -kendileri de çıkmasınlar.- İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Allah'ın sınırlarını kim aşarsa, gerçekten de, kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin; belki Allah, bunun ardından, [3] bir durum [4] ortaya çıkaracaktır! [5]
2. Sonra, süreleri bittiğinde, onları ya uygun bir şekilde alıkoyun ya da onlardan uygun bir şekilde ayrılın; aranızdan iki âdil tanık tutun. Ve tanıklığı, Allah için yerine getirin. İşte bu, Allah'a ve Son Gün'e inanan kimseye verilen öğüttür. Ve kim Allah'tan sakınırsa, O, ona bir kurtuluş yolu sağlar,
3. ve ona beklemediği yerden bir pay verir. Ve kim, Allah'a güvenirse, o zaman O, ona yeter. Allah, işini mutlaka hedefine ulaştırır. [6] Allah gerçekten de her şey için, bir ölçü koymuştur.

1 Müslümanlara şunu bildir...
2 2/Bakara, 227-232'de belirtilen ve yeniden evlenmeden önce beklemeleri gereken süreyi göz önünde bulundurun.
3 Belirlenmiş süre içerisinde.
4 Beklenmedik bir barışma durumu.
5 Âyette çoğul muhataptan tekil muhataba geçiş yapılmıştır.
6 Harfi harfine: Allah işine erişir.

4. Ve kadınlarınızdan [1] aybaşından kesilenler [2] konusunda kuşkulanırsanız, o zaman, onların bekleme süresi üç aydır. Henüz aybaşı görmemiş olanlar [3] için de durum aynıdır. [4] Ve gebe olanların süresi ise, doğurmaları ile tamamlanır. Kim Allah'tan sakınırsa, ona, işinde bir kolaylık verir.
5. İşte, Allah'ın size indirmiş olduğu buyruğu. Kim Allah'tan sakınırsa, O, onun kötülüklerini siler [5] ve onun karşılığını büyütür.
6. Ve bu kadınları, [6] gücünüz ölçüsünde, kendi oturduğunuz yerde oturtun. [7] Ve onları, sıkıntıya sokmak için, zarar vermeye kalkışmayın. Ve eğer gebe iseler, yüklerini bırakıncaya kadar, onları geçindirin. Sonra, çocuğu sizin hesabınıza emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin; [8] ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Ve eğer, karşılıklı güçlüklerle karşılaşırsanız, çocuğu, kendisi [9] için başka bir kadın emzirebilir.
7. Varlıklı olan kimse, varlığına göre versin ve payı ölçüyle verilen kimse, Allah'ın kendisine verdiğinden versin. Allah, hiç kimseye, ona verdiğinden başka bir şey yüklemez. Allah, bir güçlükten sonra, bir kolaylık verecektir.

§2. 8. Nice kentler, Rab'lerinin ve onun elçilerinin buyruğu karşısında büyükleniyorlardı! Biz, onları çetin bir hesaba çektik ve onları, duyulmadık bir cezaya uğrattık.
9. İşlerinin karşılığını tattılar; işlerinin sonu, kaybetmek oldu.
10. Allah, onlar için, çetin bir ceza hazırlamıştır. Ey kavrama yeteneği olan inananlar! [10] Allah'tan sakının! Elbette, Allah, size bir Kur'an indirmiştir:
11. Size Allah'ın apaçık âyetlerini anlatan bir Elçi'yi, inanan ve iyi işler yapanları karanlıklardan aydınlığa çıkarması için. Kim, Allah'a inanır ve iyi iş yaparsa, Allah onları, içinde temelli, sonsuza dek kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirecektir. Allah, böyle birine, elbette, güzel pay verir!
12. Allah, yedi göğü ve yerden de bir o kadarını [11] yaratan. Allah'ın gerçekten her şeye gücü yettiğini ve Allah'ın gerçekten ilmiyle her şeyi kuşattığını bilmeniz için, buyruk, bunlar arasına iner durur.

---

1 Boşanmış kadınlarınız.
2 Yaşlandıkları için artık aybaşı görmeyenler.
3 Evlenip boşandığı hâlde henüz aybaşı görmeyenler.
4 Her ikisi de, yeniden evlenmeden önce, muhtemel bir gebeliğin bulunmadığından emin olmak için üç kamerî ay süresince beklemek zorundadırlar.
5 Harfi harfine: Bu onun kötülüklerinin kefaretini öder.
6 Boşanıp da yeni bir evlilik yapmadan önce yasal olarak beklemesi gereken süreyi tamamlayanlar.
7 Bu kararın amacı, taşınmayı ve gidilecek yere uyum sağlamayı kolaylaştırmaktır.
8 Bu buyruk, kendisinden olan çocuklarını emziren süt anneye ücret ödemeleri istenen erkeklerdir.
9 Baba için.
10 Harfi harfine: "Anlamalar", çoğul, "anlama yetenekliler" anlamında.
11 Bu demektir ki, yerin de üst üste yedi katmanı vardır.

Sûre 66

Tahrim

Sûre adını, 1. âyetin içeriğinden almıştır. Hicretten Sonra 107. sırada inmiştir, 12 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi, eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek, niçin yasaklı-yorsun?[1] Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.
2. Allah, yeminlerinizden kurtulmanızı,[2] elbette, size meşru kılmıştır. Allah koruyucunuzdur. Ve O, bilir, bilgedir.
3. Ve Peygamber, eşlerinden birine bir sır söylediğinde, o, bunu başkasına anlatmış, Allah da Peygamber'e durumu bildirmiş,[3] o da bir bölümünü açıklamış ve bir bölümünden de vazgeçmişti. Eşine bunu bildirince, eşi, "Bunu sana kim haber verdi?" demiş; o da, "Bana onu, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah haber verdi" demişti.
4. Keşke ikiniz de Allah'a tövbe etseniz, çünkü kalpleriniz, elbette, eğilmiş olacak ve eğer Peygamber aleyhinde[4] birbirinizle yardımlaşırsanız, o durumda, hiç kuşkusuz, Allah, onun koruyucusudur, evet ve aynı zamanda Cebrail, inananlardan iyi kimseler ve bundan sonra, melekler de destek olacaklar.
5. Eğer o, sizinle boşanırsa, Rabb'i ona, sizden daha iyi olan, kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tövbe eden, kulluk eden, yolculuk eden,[5] dul ve bâkire eşler verebilir.
6. Ey müminler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu, yakıtı insanlar ve taşlar olacak bir Ateş'ten koruyun. Onun üzerinde, Allah'ın kendilerine verdiği buyruklara karşı

1 "Niçin yasaklıyorsun?" Metin böyle ama anlam "kendine niçin yasaklıyorsun?" -Âyet, Hz. Muhammed'in özel hayatında meydana gelen küçük bir olaya işaret etmektedir. O, balı seviyordu. Eşlerinden birine, bir akrabasından bir miktar bal gelmişti. Bazı eşleri, kendi aralarında anlaşarak balın kötü koktuğunu söylemeyi kararlaştırdılar. Aynı sözü birkaç ağızdan duyan ve küçük komplodan haberi olmayan Hz. Muhammed, bir daha aslâ bal yemeyeceğine yemin etti. Devamı buradadır.

2 Kefaretini ödemeniz yoluyla. Bkz. 5/Maide, 89.

3 Harfi harfine: Onu ortaya çıkarttı. "Peygamber'e" kelimesi metinde yer almamaktadır. Müfessirler arasında, bu olayın niteliği konusunda çok farklı görüşler vardır. İzleyen âyette meleklere ve diğerlerine yer verilmesi, önemli bir şeyin söz konusu olduğunu gösteriyor. Belki de, bazı klasik dönem yazarlarının naklettikleri gibi, Hz. Muhammed, devletin bir gizli işini eşlerinden birine haber vermiş ve onu zamanından önce başkalarına açıklamamasını istemiştir.

4 Harfi harfine: Birbirinize arka çıkarsanız... Metinde, "Onun aleyhinde" şeklindedir.

5 Allah'ın dâvâsı için veya takvâ ya da zühd ile Allah'a yaklaşmak için. Bkz. 9/Tövbe, 112.

gelmeyen, kendilerine buyrulanları yerine getiren, pek sert melekler vardır. [1]

7. Ey inkârcılar! Bugün özür belirtmeyin! Evet, size yaptıklarınızın karşılığı ödenecek. Başka bir şey değil.

§2. 8. Ey inananlar! İçten bir tövbe ile Allah'a tövbe edin. Olur ki Allah'ın, Peygamber'i ve onunla birlikte olan inananları utandırmayacağı, ışıklarının önlerinde ve sağlarında koşacağı ve "Rabb'imiz! Işığımızı tamamla, bizi bağışla, doğrusu sen, her şeye gücü yetensin" diyecekleri gün, Rabb'iniz, kötülüklerinizi siler ve sizi, altlarından ırmaklar akan Bahçelere girdirir. [2]

9. Ey Peygamber! İnkârcılar ve ikiyüzlülerle mücadele et; onlara karşı sert davran. Varacakları yer Cehennem'dir ve o, ne kötü dönüştür!

10. Allah, inkârcılar için, Nuh'un kadınıyla Lut'un kadınını örnek verdi: Onlar, kullarımızdan iki iyi kulun nikahı altındaydılar. [3] Sonra o ikisi, onlara [4] ihanet ettiler ve ikisi, Allah'tan geleni, o iki kadından savamadılar. Her ikisine, "Cehennem'e girenlerle birlikte siz de girin!" denildi.

11. Allah, inananlara da Firavun'un kadınını örnek verdi: O, "Rabb'im! Tarafından bana Cennet'te bir ev yap; beni, Firavun'dan ve onun yaptıklarından kurtar; beni, hâin insanlardan kurtar!" demişti. [5]

12. Bedenini korumuş olan [6] İmran kızı [7] Meryem'i de... Sonra, ona ruhumuzdan üfledik; [8] Rabb'inin sözlerini ve kitaplarını doğrulamıştı; o, gönülden boyun eğenlerdendi.

---

1 Bkz. 2/Bakara, 24.

2 Bkz. 57/Hadid, 12.

3 [İki iyi kulun altındaydılar]

4 Nuh ve Lut'a.

5 İslâm literatürüne göre, Firavun'un kadınının adı Asiye'dir. Bu kelime yapı olarak Musa ile aynı kökten gelip durum sıfat-fiilidir ve "yardıma gelen kişi" anlamındadır. Musa kelimesi ise geçmiş sıfat-fiilidir. Bkz. 20/Tâhâ, 39; 28/Kasas, 8.

6 Bkz. 21/Enbiya, 91.

7 "İmran kızı" deyimi, Harun'un babası İmran kabilesine mensup kız anlamındadır. Hz. Meryem, Hz. Zekeriya'nın evlatlığı olması nedeniyle bu kabileye mensup sayılmış ve "İmran kızı" diye nitelenmiştir. "Bir kabilenin kızı" deyimi Arapça'da normal olarak o kabilenin üyesi veya "Kabilenin ilk atası sayılan kişiden gelen" bir kadın için kullanılır. 19/Meryem, 28'de geçen "uht=kız kardeş" ve 26/Şuarâ, 106 vs'de geçen "ah=erkek kardeş" deyimleri de "kabileye mensup kişi" anlamında kullanılmışlardır.

8 Harfi harfine: "Biz ona üfledik." Bu zamirin, 21/Enbiya, 91'de olduğu gibi kullanıldığını düşünüyoruz. Erkek zamiri, dişi için kullanılmış. Bkz. 16/Nahl, 66'nın notu.

Sûre 67

Mülk

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 77. sırada inmiştir, 30 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

1. Krallık elinde olan Allah, kutludur ve O, her şeye gücü yetendir,
2. hanginizin daha iyi iş yapacağını sınamak için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, güçlüdür, bağışlayandır.
3. Yedi kat göğü, birbiri üzere yaratan O'dur. Rahman'ın yaratmasında bir çatlak gör-mezsin. Gözünü bir çevir, bir eksiklik görüyor musun?
4. Sonra, gözünü iki kez daha çevir; göz, güçsüz ve bitkin hâlde sana geri dönecektir. [1]
5. Ve hiç kuşkusuz, en yakın göğü kandillerle süsledik; onları, kendileri için Saîr-Cehennem'in cezasını hazırladığımız şeytanları, taşlama araçları yaptık. [2]
6. Ve Rab'lerini inkâr edenler için, Cehennem cezası vardır. Ve bu, ne kötü bir dönüştür!
7. Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu duyarlar;
8. neredeyse, öfkesinden paralanacak! Her topluluğun oraya atılışında, bekçileri onlara, "Ne! Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar.
9. Onlar derler: "Evet; gerçekten bize bir uyarıcı geldi ama yalanladık ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir, siz, [3] ancak büyük bir sapkınlık içindesiniz' dedik!"
10. Ve yine derler ki: "Eğer dinlemiş olsaydık veya anlamış, Saîr-Cehennem'in halkı içinde olmazdık."
11. Böylece, günahlarını itiraf ederler. Peki, toz duman olsun o Saîr- Cehennem'in halkı!
12. Gaybta [4] Rab'lerinden korkanlara gelince, onlara, evet bağışlanma ve büyük bir karşılık vardır.
13. Sözünüzü ister gizleyin ister açığa vurun, evet O, göğüslerin içeriğini çok iyi bilir.
14. Bilir, değil mi yarattığı kimseyi? O, gerçekten de iyi davranışlıdır, haberdardır.

1 Gök kubbede boşuna bir kusur aramış olacaktır.

2 Bilindiği gibi, şeytanlar, gök sınırlarından göksel araçlarla kovulmaktadırlar. Bkz. 15/Hicr, 18; 37/Saffat, 10; 72/Cin, 8 ve 9.

3 Ey peygamber ve izleyicileri. Bu açıklama için bkz. 36/Yâsin, 14'ün notu.

4 Görülmezliğinde Rab'lerinden korkanlara...

§2. 15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur: Öyleyse omuzlarına varıncaya kadar dolaşın ve O'nun payından yiyin; [1] diriliş, ancak O'nadır.

16. Ne! Gökte olanın, sizi yerin dibine geçirmesinden güvende misiniz? Bir de bakarsın, yer sarsıldıkça sarsılır!

17. Ya da gökte olanın, size karşı bir kasırga göndermesinden güvende misiniz? Uyarmamın nasıl olduğunu, yakında bileceksiniz!

18. Ve kuşkusuz bunlardan [2] öncekiler de yalanlamışlardı. Öyleyse, beni inkâr etmek nasılmış!

19. Üstlerinde, kanatlarını açarak ve kapatarak uçan kuşları görmediler mi? Onları, Rahman değilse kim tutuyor? Gerçekten O, her şeyi görendir!

20. Ya da Rahman'a karşı [3] size yardım edecek ordu, hangisidir? İnkârcılar, ancak bir aldanmışlık içindedirler.

21. Veya Allah, size verdiği payı kesiverirse, size pay verecek kimdir? Hayır; inatta ve nefrette direnmektedirler.

22. Ne! Yüz üstü yürüyen mi daha doğru; yoksa bir doğru yolda dümdüz yürüyen mi?

23. De ki: "Sizi yaratan, sizin için, duyma, gözler ve kalpler var eden O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!"

24. De ki: "Sizi yeryüzüne yayan O'dur ve O'nun huzurunda toplanacaksınız."

25. Ve onlar, "Doğru sözlü iseniz, bu verdiğiniz söz, ne zamandır?" derler.

26. De ki: "Bilgi, ancak Allah'ın yanındadır. Bense, yalnızca, apaçık bir uyarıcıyım."

27. Sonra, onu yakından gördüklerinde, inkârcıların yüzleri kötüleşecek ve onlara, "Sizin isteyip durduğunuz, işte budur!" denilecek.

28. De ki: "Allah, beni ve yanımdakileri yok etse veya bize merhamet etse, acaba, inkârcıları, can yakıcı bir cezadan kim koruyabilecek?"

29. De ki: "O, bizim inandığımız ve kendisine güvendiğimiz Rahman'dır. Öyleyse, siz, kimin apaçık bir sapıklıkta olduğunu, yakında bileceksiniz."

30. De ki: "Görüyor musunuz, eğer suyunuz derinlere çekilseydi, o zaman, size kim bir kaynak suyu getirirdi?"

---

1 Bir kez daha görünmektedir ki, inanç, inananın beşeri etkinliklerine engel olmaz, tersine özendirir. Burada ticaret kervanlarına işaret vardır.

2 Hz. Muhammed'in çok tanrıcı muhataplarından.

3 Rahman'ın hışmından. Bu zıtlık için bkz. 55/Rahman, 35.

Sûre 68

Kalem

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Başka bir adı da Nûn'dur. Harf, sûrenin ilk âyetinin birinci harfidir. 17-33 ve 48-52. âyetler dışında Mekke'de ikinci sırada inmiştir, 52 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

81. 1. Nûn.[1] And olsun, kaleme[2] ve yazdıklarına![3]
2. Rabb'inin iyiliği sâyesinde, sen,[4] bir deli[5] değilsin.
3. Ve senin için, aslâ bitip tükenmeyen bir karşılık vardır.
4. Ve sen, elbette, üstün bir karaktere sahipsin.[6]
5. Yakında, sen de göreceksin, onlar da görecekler,
6. hanginizde delilik olduğunu.
7. Evet, Rabb'in, yolundan sapanları çok iyi bilir; O, doğru yoldakileri de çok iyi bilir.[7]
8. Öyleyse, yalanlayanlara uyma.
9. Onlar isterler ki, sen onlara yağ çekesin de onlar da sana yağ çeksinler.[8]
10. Ve boyun eğme; durmadan büyük yemin eden hiçbir alçağa,

1 Bu ve benzeri harfler için bkz. 2/Bakara, 1'in notu.

2 Yunanlılar, bu kelimeyi alfabeleriyle birlikte Fenikelilerden almış olmalılar. Aynı şekilde söz konusu kelime, Arapça'ya da Fenike dilinden geçmiştir.

3 Bu yazanlardan maksat, ya yaptıklarını yazmak için her insanın yanına verilen iki melek veya Allah'ın yazdırdıklarını kader defterine kaydeden meleklerdir. Müslüman müfessirler, bu ifadeyi, bu iki şekilde açıklıyorlar.

4 Ey Muhammed!

5 Veya cinler tarafından ele geçirilmiş.

6 Hz. Peygamber'in "büyük karakteri" tasavvufî ve biyografik büyük bir literatürün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Şunu hatırlatmam uygun olur ki, Kur'an'a göre (Bkz. 33/Ahzâb, 21) Allah, Hz. Peygamber'in Müslümanlar tarafından takip edilecek bir örnek olmasını dilemiştir. Öyleyse, Hz. Muhammed, çoğu kez dinsel hayat için kendi özel eğilimlerini feda etmiştir. Çünkü, Hz. Peygamber'in her hareketi, hatta inananlarda görüp de engel olmadığı davranışlar bile İslâm'da kural ve yasa sayılır. O suçluları bağışladığı gibi, cezalandırdığı da olmuştur. Bu, yenilen düşmanı küçük düşürmekten zevk almak için değil, aksine, kendinden sonra gelenlere, her iki tür hareketinin de örnek alınabileceğini göstermek içindi. Eğer Allah bazen onu azarlamışsa, şu ünlü tasavvufî özdeyişi hatırlamak gerekir: "Evliyanın iyiliği, kendilerinden daha fazlası beklenen mukarrebûn (Allah'a çok yakın olanlar) için kötülük olabilir."

7 Bkz. 6/En'âm, 117'nin notu.

8 Bkz. 56/Vâkıâ, 81'in notu. (Eğer sen onlara yağ çekseydin, onlar da sana inanmadan yağ çekerlerdi.)

11. sürekli kusur arayıp kınayan, durmadan laf götürüp getiren dedikoducuya, [1]
12. iyiliği hep önleyen, sınırları aşan büyük günahkâra,
13. taş yürekliye ve bunun dışında, soysuza, [2]
14. mal ve evlat sahibi olsa bile.
15. Ona âyetlerimiz okunduğunda, "Öncekilerin masalları!" der.
16. Yakında, onu suratından [3] damgalayacağız!
17. Biz bunları, [4] vaktiyle çiftlik [5] sahiplerini sınadığımız gibi sınayacağız. Hani onlar, sabah olunca ürünü toplayacaklarına yemin etmişlerdi,
18. bununla birlikte, "Allah dilerse" deememişlerdi.
19. Sonra, onlar daha uyurlarken, Rabb'inin katından gelen bir yıkım, onun üzerinde döndü; [6]
20. ve çiftliğin ürünü tamamen toplanmış gibi oldu! [7]
21. Sabahleyin birbirlerine şöyle seslendiler:
22. "Ürünlerinizi toplayacaksanız, tarlanıza erken çıkın!"
23. Aralarında fısıldaşarak yola koyuldular,
24. "Aman, bugün orada, hiçbir yoksul yanınıza sokulmasın!" diyerek.
25. Ve imkânları olmasına karşın, cimrilik kararıyla erkenden gittiler.
26. Sonra onu [8] gördüklerinde, şöyle dediler: "Mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız;
27. doğrusu biz, yoksun bırakılmışız!"
28. İçlerinden en anlayışlı olanı, "Ben size, 'Keşke Allah'ı tenzih etseydiniz!' dememiş miydim?" dedi.
29. "Münezzehtir Rabb'imiz! Evet biz, hâin olduk" dediler.
30. Ardından, dönüp birbirlerini kınamaya başladılar.
31. Şöyle dediler: "Yazıklar olsun bize! Evet biz, azgın kişilermişiz.
32. "Belki Rabb'imiz, bize, onun yerine daha iyisini verir. Evet artık, Rabb'imizden bekleyenleriz."
33. İşte, ceza böyle oldu. Öteki dünya cezası, elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

---

1 Bu âyette geçen "nemime" kelimesi, 49/Hucurât, 12'de geçen "gıybet" ile eş anlamlıdır.
2 "Veled-i zina" veya "yabancı" kavramları için harfi harfine çeviri. Bu kişinin kimliği konusunda görüşler farklı farklıdır.
3 Harfi harfine: Hortumuna.
4 Hz. Muhammed'in çok tanrıcı muhataplarını.
5 Metinde geçen, 'Cennet' kelimesini, başka yerlerde "Cennet" veya "Bahçe" diye çevirirken burada "çiftlik" diye çevirmemizi tercihe sevkeden 22. âyettir.
6 Bu meleğin, Yaratılış, XXXII, 1-3'te sözü edilen melek veya II. Samuel, XXIV, 16 ve II Tarihler, XXXII, 21'de Allah'ın yüksek işlerini gerçekleştiren melek olduğu düşünülür.
7 Tıraş edilmiş gibi.
8 Çiftliği.

§2. 34. Evet, takvâlılar için, Rab'leri katında Mutluluk Bahçeleri [1] vardır.
35. Öyle ya, teslim olanları, suçlular gibi tutar mıyız hiç?
36. Ne oluyor size, ne biçim karar veriyor-sunuz?
37. Yoksa incelediğiniz bir kitabınız mı var,
38. beğendiğiniz her şeyi, onda mutlaka bulacağınız?
39. Yoksa "Ne karar verirseniz mutlaka sizindir" diye, lehinize tarafımızdan verilmiş, Diriliş Günü'ne kadar geçerli yeminler mi var?
40. Sor onlara: "Bunu kim garanti eder?"
41. Yoksa onların ortak tanrıları mı vardır? Peki, tanrılarını getirsinler, doğru sözlü iseler!
42. O gün, baldır açılacak ve onlar, secdeye çağrılmış olacaklar ama buna güçleri yetmeyecek, [2]
43. bakışları aşağı inecek ve kendilerini zillet bürüyecek. Oysa, sapasağlam iken secdeye [3] çağırılıyorlardı!
44. Bu anlatıyı yalanlayanı, bana bırak. Biz onları, bilmedikleri bir yönden, aşama aşama cezaya yaklaştıracağız!
45. Ve onlara süre tanıyorum. Gerçekten, benim düzenim sağlamdır!
46. Ne! Sen onlardan bir karşılık istiyorsun da bu yüzden ezici bir yük altında mı kalıyorlar?
47. Veya gayb kendilerinin yanında da onlar mı yazıyorlar?
48. Öyleyse, Rabb'inin kararına karşı sabret; balık arkadaşı [4] gibi olma. Hani o, bir kez soluk soluğa kaldığında, Rabb'ine seslenmişti.
49. Eğer Rabb'inden ona, yeniden bir iyilik ulaşmasaydı, kınanmış bir durumda, boş bir yere atılacaktı.
50. Sonra, Rabb'i onu seçti ve iyilerden kıldı.
51. Kuşkusuz inkârcılar, Kur'an'ı dinlediklerinde, "Kesinlikle o bir delidir" diyerek neredeyse seni, gözleriyle [5] yıkıp devireceklerdi,
52. oysa o, insanlar için, yalnızca bir öğüttür!

1 Mutluluk (Naîm), bir Cennet adıdır.
2 Onların ilimlerinin ne kadar dayanıksız olduğu onlara gösterilecek, bilgisizlikleri ortaya çıkarılacak (tıpkı 27/Neml, 44'de ki gibi).
3 Allah'a bir şükür ifadesi olarak Allah'ın huzurunda eğilip namaz kılmaya.
4 Hz. Yunus. O, önce emre uygun davranmamış, daha sonra sıkıntılı bir duruma düşünce Rabb'ine yalvarmıştı.
5 Kötü nazarlarıyla.

Sûre 69

Hâkka

Sûre, adını, 1-3. âyetlerden almıştır. Hicretten Önce 78. sırada inmiştir, 52 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. İşte, gerçekleşecek olan!
2. Nedir gerçekleşecek olan?
3. Ve gerçekleşecek olanın ne olduğunu, sana kim söyleyecek?
4. Semudlar ve Adlar, kapılarını çalacak büyük yıkımı yalanladılar. [1]
5. Sonra, Semudlar, zorlu bir sarsıntı [2] ile yok edildiler.
6. Adlara gelince, onlar da şiddetli, inatçı bir rüzgârla helâk edildiler, [3]
7. Allah, onu, köklerini kesmek üzere, yedi gece sekiz gün, üzerlerine estirdi. Öyle ki insanların, kökünden çıkarılmış hurma kütükleri gibi yere serildiklerini görürdün.
8. Peki, onlardan geriye kalmış bir şey görüyor musun?
9. Firavun ve ondan öncekiler ve alt üst olmuş şehirler de o suçu işlediler. [4]
10. Rab'lerinin Elçi'sine karşı geldiler. Bunun üzerine, O da kendilerini, çetin bir yakalayışla yakaladı.
11. Evet, su taştığı vakit, gemiye, [5] sizi biz yükledik,
12. size bir hatırlatma yapalım ve anlayışlı kulaklar anlasın diye.
13. Sûr'a bir üfürüşle üfürüldüğünde,
14. ve yer ve dağlar kaldırılıp bir tek vuruşla dümdüz hâle getirildiğinde,
15. işte o gün, olacak olan olacak, [6]
16. ve gök yarılacak ve artık o gün, dayanıksız olacak!
17. Ve melekler, onun çevresinde duracaklar; o gün Rabb'inin Arş'ını onlardan başka sekiz tanesi taşıyacak. [7]
18. O gün siz, huzura alınacaksınız, size ait hiçbir sır gizli kalmayacak.
19. Amel defteri [8] sağ eline verilen şöyle diyecek: "Alın, amel defterimi okuyun!
20. "Evet, hesabımla karşılaşacağımı biliyordum!"
21. Artık o, hoş bir yaşayış içinde olacak,

---

1 Bkz. 7/A'raf, 65 ve notu.

2 Müfessirlere göre, burada söz konusu edilen, Allah'ın, Semud halkının sonunu getirmeye vesile kıldığı uğultudur. Âyette geçen ve bizim de sarsıntı diye çevirdiğimiz "tağıya" kelimesi aslında "aşırı", "azgın" anlamındadır. Bkz. 41/Fussilet, 13, 17.

3 Karşılaştırın, 41/Fussilet, 13, 16.

4 "Şehirler", metinde yer almamaktadır. Ama Sodom ve Gomore'nin de yer aldığı Pentapole'ün kentleri söz konusudur. Harfi harfine: Hata ile geldiler.

5 Hz. Nuh zamanında, tufan sırasında.

6 Bkz. 56/Vâkıâ, 1'in notu.

7 Bu âyette, yüce Allah, bir sultan gibi (bkz. 54/Kamer, 55) nitelenmektedir. Bu sultan, tahtı üzerinde bulunur, bir yerden bir yere gitmek için kendisi yürümez, aksine tahtı bir tahtırevan gibi ve her köşesinde iki tane olmak üzere sekiz melek tarafından taşınır.

8 Dünyada iken yaptıklarının yazıldığı amel defteri. İyi kimse, artık hiçbir şeyden korkmaz ve defterini yargıca göstermek için acele eder.

22. yüksek bir Bahçede,
23. meyveleri sarkmış olan: [1]
24. "Geçmiş günlerde, işlediklerinize karşılık âfiyetle yiyin için."
25. Ve amel defteri sol eline verilen kimse ise şöyle diyecek: "Yazık bana! Amel defterim, keşke bana verilmeseydi;
26. hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim!...
27. "Ne yazık! Ölüm, keşke her şeyin sonu olsaydı! [2]
28. "Sahip olduklarım, bana hiçbir yarar sağlamadı.
29. "Gücüm de yok olup gitti!"
30. "Onu tutun, demir halkayla bağlayın;
31. sonra, Cahîm-Cehennem'e atın onu;
32. sonra, boyu yetmiş arşın olan zincire vurun.
33. "Evet, o, büyük Allah'a inanmazdı,
34. yoksulu doyurmaya özendirmezdi: [3]
35. bu yüzden, bugün, burada, onun sıcak bir dostu yoktur,
36. sulandırılan kirden başka bir yiyeceği de yoktur.
37. "Onu, günahkârlardan başkası yemeyecektir."

§2. 38. Ama hayır! Yemin ederim, görebildiklerinize,
39. ve göremediklerinize!
40. Evet, bu, üstün bir Elçi'nin [4] sözüdür,
41. ve o, bir şâir sözü değildir; [5] ne az inanıyorsunuz!
42. Bir cin çarpmışın sözü de değildir; ne az hatırlıyorsunuz!
43. O, âlemlerin Rabb'inden indirilmedir! [6]
44. Ve eğer o, [7] bize atfen bazı sözler uydurmuş [8] olsaydı,
45. biz onu, kesinlikle kıskıvrak yakalardık,
46. sonra onun, elbette, can damarını koparırdık! [9]
47. Sonra, hiçbiriniz buna engel olamazdınız.
48. İşte, gerçekten, takvâlılar için bir hatırlatma!
49. Evet, içinizde yalanlayanlar bulunduğunu biliyoruz;
50. ama gerçekte o, inkârcılar için, bir üzüntü konusudur,
51. evet ve o, kesin gerçektir!
52. Tenzih et öyleyse, çok büyük Rabb'inin adını.

---

1 Ellerin yetişebileceği şekilde. Bkz. 55/Rahman, 54.
2 Harfi harfine: Ne yazık ona! Keşke o her şeyin sonu olsaydı!
3 Harfi harfine: Yoksulun yiyeceğine.
4 Zamirden maksat, Allah'ın elçisi olarak ya Hz. Muhammed ya da Cebrail'dir.
5 Kur'an âyetlerinin, secili bir düzyazı ve uyaklı bir şiir gibi uyumlu, ritimli olmakla birlikte şiir olmadığına işarettir.
6 Vahiy yoluyla.
7 Hz. Muhammed.
8 Şöyle de çevirilebilir: Eğer o uydursaydı..., onu yakalardık. Ya da şöyle: Eğer o uydurursa..., onu yakalayacağız. 44 ile 47. âyetlerin, bu dört âyetin Arapça metni her türlü varsayıma uygulanabilir genel bir ilkeyi ortaya koymaktadır. Bkz. 52/Tûr, 33; 72/Cin, 27'nin notları.
9 Bkz. Tesniye, 18/20.

Sûre 70

Meâric

Sûre, adını 3. âyetten almıştır. Meâric, "merdivenler" anlamında olup meleklerin gökten yere inip çıkarken gidip geldikleri yol kastedilmiştir. Yaratılış, XXVIII, 12'de sözü edilen "Yakub'un merdiveni" ile karşılaştırın. Hicretten Önce 79. sırada inmiştir, 44 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Soran biri, mutlaka gelecek [1] bir cezayı sordu.
2. İnkârcılar için, onu savacak yoktur, [2]
3. merdivenler sahibi Allah [3] katındandır.
4. -Melekler ve Ruh, miktarı elli bin yıl olan bir günde O'na yükselirler!- [4]
5. Öyleyse sen, güzelce sabret.
6. Onlar, onu [5] uzak görüyorlar,
7. oysa, onu yakın görmekteyiz.
8. Gök, o gün, erimiş maden gibi [6] olacak,
9. ve dağlar da yün gibi,
10. hiçbir sıcak dost, sıcak dostu sormayacak,
11. birbirlerine gösterilmiş olmalarına karşın! Suçlu kimse, o günün cezasından kurtulabilmek için, fidye olarak vermeyi isterdi: oğullarını,
12. ve ailesini ve kardeşini,
13. ve kendisini bağrına basan oymağını,
14. ve yeryüzünde bulunan her şeyi. Sonra, kendisini kurtarmayı.
15. Hayır, hayır! Gerçekten o, bir Lezâ-Cehennem [7] olacaktır,
16. organları koparacak olan.
17. O çağıracak, [8] sırtını dönüp gideni,
18. servet toplayıp biriktireni!
19. Evet, insan, açgözlü yaratılmıştır;
20. kendisine kötülük dokunduğunda sızlanır,
21. ona imkân verildiğinde ise, büyük reddedicidir.

1 "Mutlaka gelecek ceza" ifadesi 56/Vâkıâ'daki gibidir.
2 Allah'tan gelmesini engelleyecek yoktur.
3 Allah ile yaratıklar arasında merdivenler vardır. Meleklerin bile bunlarda yürümesi tam bir günlerini alır (âyet 4). Meleklere özgü olan bu gün, insanların elli bin yılına denktir. Yani engin bir mesafedir.
4 Bkz. 56/Vâkıâ, 1'in notu.
5 Cezayı.
6 Bkz. 44/Duhan, 45'in notu.
7 "Lezâ-Cehennem", (alevlenen ateş) Cehennem'in bir adıdır.
8 Cehennem.

22. Namaz kılanlar bunun dışındadır,
23. onlar ki namazlarına devam ederler,
24. ve mallarında, belli bir hak [1] vardır,
25. dilenenler ve yoksullar için,
26. ve onlar ki Karşılık Günü'nün doğruluğuna inanırlar,
27. ve Rab'lerinin cezasından sakınırlar,
28. -gerçekten, Rab'lerinin cezasından güvende olunmaz,-
29. ve onlar ki, iffetlerini korurlar,
30. ve eşleri ve ellerinin sahip olduğu ayrı... -Çünkü onlar kınanmazlar;
31. ama bunun ötesine geçmek isteyenler, işte onlar, sınırları aşanlardır;-
32. ve onlar ki, emanetlerini gözetir ve sözleşmelerine uyarlar,
33. ve onlar ki, tanıklıklarını yerine getirirler,
34. ve onlar ki namazlarına özen gösterirler.
35. İşte onlar, Bahçelerde ağırlanacaklar.

§2. 36. O inkârcılara ne oluyor ki sana [2] koşuşuyorlar;
37. sağdan soldan, sürü sürü.
38. Ne! Onlardan her biri, Mutluluk Bahçesine girdirileceğini mi umuyor?
39. Hayır, aslâ! Gerçekten biz, onları, kendilerinin de bildikleri şeyden [3] yarattık.
40. Ama hayır! Doğuların ve batıların [4] Rab-b'ine yemin ederim ki evet, bizim gücümüz yeter,
41. onların yerine, onlardan daha iyilerini getirmeye; gerçekten de kimse önümüze geçemez, aslâ.
42. Öyleyse onları bırak; kendilerine söz verilen Gün'e kavuşuncaya kadar, dalıp oynayadursunlar;
43. o gün, kabirlerden, sanki dikili hedeflere doğru koşuyorlarmış gibi, hızla çıkacaklar; [5]
44. gözleri aşağı inecek, zillet onları bürüyecek. İşte bu, onlara söz verilmiş Gün'dür!

---

1 "Belli bir hak" deyimi, maddi yardımın bir yandan yoksulun hakkı, diğer yandan bunu yapabilecek imkân sahibinin ise görevi olduğunu belirten ilginç bir ifadedir. Ayrıca bkz. 51/Zâriyât, 19.

2 Ey Muhammed!

3 Topraktan, "hor ve hakir görülen bir damla sudan."

4 Bu iki kelimenin çoğul kullanıldığına dikkat edilsin. Gerçekten de güneş, günden güne değişen farklı noktalardan doğar ve batar.

5 Bkz. 54/Kamer, 7.

Sûre 71

Nuh

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 71. sırada inmiştir, 28 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Evet, "Kendilerine can yakıcı bir ceza gelmeden önce, halkını uyar" diye Nuh'u halkına gönderdik.
2. Dedi ki: "Ey halkım! Gerçekten ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım,
3. şöyle ki: Allah'a kulluk edin; O'ndan sakının ve bana uyun ki,
4. Allah, günahlarınızın bir kısmını bağışlasın ve sizi, belli bir süreye kadar ertelesin; Allah'ın belirttiği süre gelince, kesinlikle geri bırakılamaz; keşke bilseydiniz!"
5. Dedi ki: "Rabb'im! Gerçekten ben, halkımı, gece gündüz çağırdım.
6. "Ama benim çağrım, kaçışlarını arttırmaktan başka bir şeye yaramadı.
7. "Ve senin onları bağışlaman için, kendilerini her çağrışımda, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, giysilerine [1] büründüler, direndiler ve büyüklendikçe büyüklendiler!
8. "Sonra, gerçekten, onları yüksek sesle çağırdım.
9. "Sonra, onlarla hem açıktan açığa, hem de gizli gizli konuştum.
10. "Dedim ki: 'Rabb'inizden bağışlanma dileyin; -Gerçekten O, çok bağışlayıcıdır,-
11. ki üzerinize, bol yağmur olarak düşen kocaman bulut göndersin,
12. size, mallarla ve çocuklarla yardım etsin; sizin için bahçeler var etsin, ırmaklar akıtsın.'
13. "Neyiniz var ki Allah'tan, yüksek bir uygulama ummuyorsunuz;
14. oysa sizi, aşamadan aşamaya [2] geçirerek O yaratmıştır?
15. "Allah'ın, göğü, yedi kat üzerine, nasıl yarattığını görmediniz mi?
16. "Ve orada Ay'ı ışık kıldığını ve Güneş'i kandil yaptığını?
17. Ve sizi, yerden ot gibi yetiştiren Allah'tır;
18. sonra, sizi oraya döndürecek ve bir çıkarışla, mutlaka yeniden çıkaracaktır. [3]
19. "Ve sizin için yeryüzünü, halı gibi yapan Allah'tır,
20. onda, geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye!"

§2. 21. Nuh dedi ki: "Rabb'im! Evet, bunlar bana karşı çıktılar ve malı ve çocukları, kendi kaybını arttırmaktan başka işe yaramayan bir kimseye uydular!
22. "Ve büyük bir plan yaptılar,

1 Bu ifade gösteriyor ki, o zaman dokuma endüstrisi bulunmaktaydı.

2 Çamurdan, spermden, kan pıhtısından vs. Bu aşamalardan her birisine daha önce pek çok münasebetle değinildi. -Bütün bir gelişim süreci içerisinde belki de başka aşamalar da bulunmaktadır. Bkz. 22/Hac, 5; 39/Zümer, 6.

3 Mezarlardan. Öldükten sonra diriliş kastedilmektedir.

23. ve dediler ki: 'Sakın tanrılarınızı bırakmayın, Ved, Suva, Yağus, Yaûk ve Nesr'den [1] aslâ vazgeçmeyin',
24. evet onlar gerçekten de bir çoğunu saptırdılar, sen [2] de bu hâinlerin yalnızca şaşkınlığını arttır!"
25. Günahları yüzünden boğuldular; ardından, Ateş'e sokuldular, kendilerine, Allah'tan başka yardımcılar da bulamadılar.
26. Ve Nuh dedi ki: "Rabb'im! Yeryüzünde, inkârcılardan hiçbir kimseyi bırakma! [3]
27. "Sen onları bırakırsan, kuşkusuz onlar, kullarını saptıracaklar; yalnızca ahlâksız ve çok inkârcıdan başkasını doğurmayacaklar.
28. "Rabb'im! Beni, annemi, babamı, evime inanmış olarak gireni, [4] inanan erkek ve kadınları bağışla; hâinlerin de yalnız yok oluşunu arttır."

Sûre 72
Cin

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 40. sırada inmiştir, 28 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. De ki: "Cinlerden bir topluluğun [5] dinleyip sonra, şöyle dedikleri, bana vahyolundu: [6]
"Gerçekten biz, olağanüstü bir Okuma [7] duyduk,
2. doğru yola iletiyor: Bu nedenle ona inandık ve artık, hiç kimseyi, Rabb'imize aslâ ortak koşmayacağız.
3. Evet ve -Rabb'imizin şânı çok büyüktür,- ne eş ne de çocuk edinmiştir.
4. Evet ve aramızdaki şaşkın, Allah'a karşı çok büyük yalanlar uyduruyordu.
5. Evet, insanların ve cinlerin Allah'a karşı yalan uyduramayacaklarını sanıyorduk.
6. Gerçekten, kimi erkekler, birtakım erkek cinlere sığınırlardı; bu, onların zilletlerini arttırdı;

1 Bunlar, Hz. Nuh dönemindeki putların adıdır. Tûfandan sonra, onlar yeniden inşâ edildiler. Vedd, günümüzde Jof denilen ve Kuzey Arabistan'da Dûmetü'l-Cendel denilen yerde bulunuyordu. Suva', Mekke'ye pek uzak olmayan Na'mân'da; Yağûs, Yemen-Suudi Arabistan sınırındaki Necran'da; Yaûk, Yemen'deki Hamdan kabilesinin merkezinde; Nesr Ğumdân Kral Sarayı'nda ve şimdi Yemendeki San'a ceza evininin henüz yıkılmamış bölümünde bulunuyordu.

2 Ey Rabb'im!

3 Hz. Âdem'den en çok on kuşak sonra, insanların sayısı çok fazla olmasa gerek.

4 İnanmış olarak ailesine mensup olanı.

5 Bkz. 46/Ahkaf, 29'un notu.

6 Bu ifade gösteriyor ki, Hz. Peygamber onları görmemiş ve hatta onların orada bulunduğundan da haberdar olmamış ve bunu kendisine Allah haber veriyor.

7 Okuma, "Kur'an" anlamındadır.

7. onlar da -sizin sandığınız gibi,-[1] Allah'ın kimseyi yeniden diriltmeyeceğini sanıyorlardı!
8. Evet, biz göğü yokladık; onu, güçlü bekçilerle ve göktaşlarıyla doldurulmuş bulduk.
9. Evet ve biz, orada dinleyebilmek için, oturma yerlerinde otururduk. Ama şimdi, kim dinleyecek olsa, kendisine karşı, pusuda duran bir göktaşı bulur.[2]
10. Evet, yeryüzünde olanlara kötülük mü isteniyor, yoksa Rab'leri, onlara bir doğruluk mu diliyor,[3] gerçekten bilemiyoruz.
11. Evet ve aramızda iyiler de vardır; başkaları da vardır: Biz parçalanmış yollardaydık.[4]
12. Evet, yeryüzünde, Allah'ı aslâ güçsüz bırakamayacağımızı ve kaçarak O'nu güçsüzleştiremeyeceğimizi düşünüyorduk.
13. Evet ve yol göstericiyi dinlediğimizde ona inandık -ve kim Rabb'ine inanırsa, artık o, ne karşılığının[5] eksiltileceğinden ne de kendisine haksızlık edileceğinden kaygılanır.
14. Evet ve aramızda teslim olanlar[6] da, haksızlık yapanlar da vardır.- Kim gerçeğe teslim olursa, işte doğru yolu arayanlar onlardır.
15. "Ve gerçek yoldan sapanlar, Cehennem'in odunlarıdır."
16. Ve eğer iyi yolda gitselerdi onlara bol su verirdik,
17. kendilerini sınamak için. Kim Rabb'inin mesajından yüz çevirirse, O da onu gitgide artan bir cezaya uğratır.
18. Evet ve mescidler Allah'ındır, öyleyse, Allah'la birlikte başkasını çağırmayın.
19. Evet ve Allah'ın kulu,[7] O'na çağırmak için kalkınca, neredeyse, ona yapışırlar![8]

§2. 20. De ki: "Ben yalnız Rabb'imi çağırırım ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam."

---

1 Hz. Muhammed'in çok tanrıcı insanlar olan muhataplarını kasteden bir parantez arası ifadedir.

2 Süheylî'nin naklettiğine göre, Şeytan daha önce yedi kat semaya girip çıkıyordu. Hz. İsa'nın doğumuyla üç tanesi ona yasaklandı. Hz. Muhammed'in doğumuyla da yedisinin tamamı yasaklandı. Başka rivayetlere göre de, Hz. Muhammed tanrısal görevi yüklendiğinde büyük bir meteor (göktaşı) yağmuru meydana geldi. Bu, Taif sakinlerini korkuttu. Ama onların kabile reislerinden biri dedi ki: "Eğer bunlar, gecenin karanlığında kendilerine bakarak yolumuzu bulduğumuz yıldızlar ise, bu dünyanın sonu demektir. Aksi hâlde korkmamız gereken başka bazı şeyler olmaktadır ve Allah bir şey irade etmiştir." İslâm öncesi Araplar göktaşlarını biliyorlardı. Hadis yalnızca şunu belirtmektedir ki, Hz. Muhammed'in peygamberliğiyle birlikte cinler, göklerin sınırından bile kovulmaya başladılar ve bunun için Allah göktaşı gibi hızlı araçlar kullanır. (Bkz. Yaratılış, III, 24'de geçen "Kerûbîn Kılıcı" ifadesine.)

3 Söz konusu cinler, çok iyi eğitilmiş olmalılar ki, iyiliği doğrudan doğruya Allah'a nisbet ediyorlar ama kötülüğün yalnızca dinlendiğinden söz edilerek bunun kaynağını açıkça belirtmiyorlar.

4 Harfi harfine: Parçaparça yırtılmış. Demek ki, cinlerde de farklı dinler vardır.

5 Son yargıda yaptıkları işlerin karşılığının.

6 Müslümanlar.

7 Hz. Muhammed.

8 Harfi harfine: Yapışmazlar... Kimi müfessirlere göre âyet, Hz. Muhammed, yanlarına bildirme için gittiğinde Taiflilerin ona karşı davranışlarına işaret etmektedir. Diğer müfessirlere göre

21. De ki: "Benim size zarar vermeye de iyilik yapmaya da gücüm yetmez."
22. De ki: "Beni kimse, Allah'a karşı koruyamaz ve ben O'ndan başka bir sığınak aslâ bulamam,
23. yalnız, Allah adına olanı ve gönderdiklerini [1] bildirerek..." Allah'a ve Elçi'sine kim karşı çıkarsa o zaman evet, ona, Cehennem ateşi vardır; içinde temelli kalacaklar.
24. Sonra, kendilerine söz verileni gördüklerinde, kimin yardımcısının daha güçsüz ve sayısının daha az olduğunu bilecekler!
25. De ki: "Size söz verilen yakın mıdır, yoksa Rabb'im, onu uzun süreli mi kılacaktır, bilmiyorum,
26. O gaybı bilendir. Gaybını kimseye göstermez,
27. ancak dilediği [2] bir elçi, bunun dışındadır. Çünkü O, gerçekten bunun önünden ve ardından [3] gözcüler [4] salar,
28. ki böylece onların, Rab'lerinin gönderdiklerini hakkıyla bildirdiklerini [5] bilsin. [6] Gerçekten de onların yaptıklarını, ilmiyle kuşatır ve her şeyi, bir bir sayar." [7]

Sûre 73
Müzzemmil

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. "Örtüsüne bürünen" kişi, uyumaya hazırlanan kişidir. 1-4. âyetlerde buyruklar Hz. Peygamber'e ve onun şahsında bütün inananlaradır. Âyetler, Hz. Peygamber ve inananların gecenin bir kısmını, yarısını ya da yarıdan çoğunu veya azını ibadetle geçirmesini buyurmaktadır. Bkz. âyet 20. Sûre, 10, 11, 20. âyetler dışında Hicretten Önce 3. sırada inmiştir, 20 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey sen, örtüye bürünen! [8]
2. Birazı dışında, geceleyin kalk:
3. Yarısını ya da biraz azalt,
4. ya da çoğalt ve Kur'an'ı tane tane oku.

ise, Hz. Muhammed namaz kılarken Kur'an okuduğunda, söz konusu cinlerin onun yanına sokulduklarına ve bunun, onların doğru yola ermelerine vesile olduğuna işaret etmektedir.

1 Vahyi.
2 Allah'ın.
3 Peygamber'in.
4 Meleklerden.
5 Peygamberlerin. Tekil kişiden çoğul kişiye geçiş vardır.
6 Allah.
7 Bkz. 69/Hâkka, 44-46.
8 Muhatap, Hz. Muhammed'dir.

5. Evet, biz, sana, ağır bir söz bırakacağız.
6. Evet, gece saatleri, çalışma [1] için daha etkilidir ve söz için, daha uygundur. [2]
7. Evet, gündüz, senin için uzun uğraşlar vardır.
8. Rabb'inin adını an ve tam bir yönelişle O'na yönel.
9. O, doğunun ve batının Rabb'idir; O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse, O'nu kefil tut.
10. Ve onların söylediklerine sabret, onlardan güzellikle ayrıl.
11. Bolluk içinde yüzen o yalanlayıcıları, bana bırak; onlara biraz süre ver:
12. Evet, yanımızda ağır boyunduruklar ve Cahîm-Cehennem vardır,
13. ve boğazı tıkayacak yiyecek ve can yakıcı ceza,
14. o gün, yer ve dağlar sarsılacak; dağlar, ince bir kum yığınına dönecek. [3]
15. Firavun'a bir Elçi [4] gönderdiğimiz gibi, size de hakkınızda tanıklık edecek bir Elçi [5] gönderdik.
16. Ama Firavun, o Elçi'ye karşı çıktı. Biz de onu, çok ağır bir şekilde yakaladık.
17. Eğer inkâr ederseniz, çocukları ihtiyarlatacak günden, nasıl korunacaksınız?
18. Gök bile onunla parçalanacaktır. O'nun sözü, mutlaka yerine gelir!
19. Evet, bu bir öğüttür. Artık, dileyen kimse, Rabb'ine doğru giden bir yol tutsun.

§2. 20. Evet, Rabb'in, senin [6] ve yanında bulunanlardan bir topluluğun, gecenin üçte ikisinden biraz az, yarısı ve üçte biri kadar vakit içinde kalktığını bilir. Gece ve gündüzü, Allah belirler; sizin bu vakitleri tam olarak hesaba katamayacağınızı bildiğinden, tövbenizi kabul eder. Öyleyse, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. O, aranızda hasta olanların, Allah'ın lütfundan pay [7] aramak üzere yeryüzünde dolaşacak kimselerin ve Allah yolunda savaşacakların bulunacağını, kuşkusuz bilir. [8] Öyleyse, ondan kolayınıza geleni okuyun; namazı kılın; zekatı verin; Allah'a güzel bir ödünç verin; kendiniz için, önden ne iyilik hazırlarsanız daha iyi ve daha büyük karşılık olarak Allah katında bulacaksınız. Ve Allah'tan bağışlanma dileyin. Evet, Allah, bağışlayıcıdır, merhametlidir. [9]

---

1 Âyette geçen "vat'en" kelimesi, yeri çiğneme eylemi anlamına geldiği gibi derin tefekkür için ruhen konsantre olma eylemi için de kullanılır.
2 Burada, Kur'an'ın ezberden ve yüksek sesle okunması kastedilmektedir.
3 Bkz. 78/Nebe, 20.
4 Hz. Musa'yı.
5 Hz. Muhammed'i.
6 Ey Muhammed!
7 Allah'ın, insanların üretimine bağladığı kazancı.
8 Bu, derin bir insan sevgisinden ileri gelmiştir.
9 Bunlar, aynı kural öğüdü içerisinde, hem mutasavvıf ve takvâlıların ihtiyaçlarını, hem de sıradan inananların yararlanacağı kolaylıkları belirten hususlardır.

Sûre 74

Müddessir

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Müddessir, örtünün üzerinde battaniye ve yorgan gibi bir şeye sarınan kimse demektir. Hicretten Önce 4. sırada inmiştir. 56 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ey sen, bürünen! [1]
2. Kalk, sonra uyar.
3. Ve Rabb'ini yücelt.
4. Ve giysilerini arındır.
5. Ve Allah'ı hışımlandıracak [2] şeyden uzaklaş.
6. Ve yaptığın iyiliği, çok görerek başa kakma.
7. Ve Rabb'in için sabret!
8. Boru'ya üfleneceğinde, [3]
9. işte o gün, çetin bir gündür,
10. inkârcılara kolay olmayacaktır.
11. Yalnız bana bırak, o yarattığım,
12. kendisine bol bol mal verdiğim,
13. ve hazır çocuklar,
14. ayrıca, kendisi için, tam bir hazırlık yaptığım kimseyi,
15. sonra, daha da vermemi istiyor! [4]
16. Hayır, hayır! Gerçekten o, delillerimize karşı inatçı oldu:
17. Onu, sarp bir yokuşa sardıracağım!
18. Evet o, düşündü. Ve bir karar aldı;
19. kahrolası, ne biçim karar aldı!
20. Yine, kahrolası, ne biçim karar aldı!
21. Sonra baktı.
22. Sonra, suratını astı ve yüzünü kararttı.
23. Sonra da sırt çevirdi ve kendini büyük gördü.
24. Sonra dedi ki: "Bu [5] yalnızca miras olarak alınan bir büyüdür;

1 Ey Muhammed!
2 Âyette geçen, "rucz" kelimesi, Süryanice ve diğer semitik dillerde "rugza" şeklinde olup, "hışım" anlamına gelir. Bu nedenle, birçok müfessire göre "inkâr" anlamındadır.
3 Âyette geçen "Boru", başka âyetlerde ifade edilen "Sûr"dur. Melek İsrafil, onu ağzında tutmuş Allah'ın emri üzerine üflemeye hazır bekliyor. Üflemesi, göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir süre içerisinde evrenin sonunu getirecek.
4 Harfi harfine: Ona arttırmamı.
5 Kur'an.

25. bu, yalnızca bir insan sözüdür."
26. İşte onu, Sekar-Cehennem'e [1] atacağım.
27. Ve Sekar'ın ne olduğunu, sana kim söyleyecek?
28. O, ne hayatta kor ne de bırakır;
29. o, büyük bir deri kavurucusudur.
30. Onlar, orada gözetleyici on dokuzdur. [2]
31. Cehennem'in bekçilerini yalnız meleklerden yaptık. Sayılarını da ancak inkârcılar için bir sınama yaptık ki kendilerine Kitap verilenler, tam kanaat getirsin, inananların da inançlarını arttırsın. Kendilerine Kitap verilenler ve inananlar, kuşkuya düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkârcılar, "Allah bu örnekle neyi kastediyor?" desinler. İşte Allah, böylece, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Rabb'inin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu, insanlara bir öğütten ibârettir! [3]

§2. 32. Hayır, hayır! And olsun Ay'a!
33. Ve and olsun, dönüp gittiğinde geceye!
34. Ve and olsun, ağardığında sabaha!
35. Evet, bu, [4] en büyük şeylerden biridir, [5]
36. bir uyarıdır, insanlara.
37. İçinizden öne geçmek veya geri kalmak isteyen herkese.
38. Herkes, kazancının karşılığında bir rehindir. [6]
39. Sağ tarafın adamları [7] ayrı:
40. Onlar, Bahçeler içindedir. Kendi aralarında sorarlar,
41. suçlulara:
42. "Sizi Sekar'a [8] sürükleyen nedir?"
43. Onlar derler ki: "Namaz kılanlardan değildik,
44. ve düşkünleri doyurmazdık,
45. ve dalanlarla birlikte, biz de dalardık, [9]
46. ve Karşılık Günü'nü yalanlardık,

---

1 "Sekar", Cehennem'in bir adıdır.

2 Başkanları Malik isimli melektir. Bkz. 43/Zuhruf, 77. Karşılaştırın: Yuhanna'nın Vahyi, XIV, 10-11-18. Ama 19 sayısı için Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarında buna paralellik gösteren bir ifadeye henüz rastlanmamıştır. Bazı Müslüman mutasavvıflara göre, 7+12=19 söz konusudur. Sürekli olarak akan zaman haftanın yedi günü ve yılın on iki ayı ile ölçülür. Bu da sürekli tekrarlanır. Sonsuzluğun sembolü?

3 İbn Arabî der ki: "19, sembolik değerleri nedeniyle çok tanınan iki rakamın (7+12) toplamından oluşur. Dolayısıyla, bu iki topluluk, gökteki cinlerle ve dünyadaki insanlarla ilgilidir."

4 26, 27. âyette sözü edilen Sekar-Cehennem.

5 En büyük şeyler (Cehennemler? Mutsuzluklar? Cezalar?)

6 Bkz. 52/Tûr, 21'in notu.

7 Yani, Allah'ın seçkin kulları. Bkz. 56/Vâkıâ, 28.

8 Sekar için bkz. âyet 26.

9 Harfi harfine: (Boş tartışmalar içine) dalıyorduk.

47. o kesin olan bize gelene kadar."
48. Öyleyse, aracıların aracılığı, onlara yarar sağlamayacak.
49. Onlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar?
50. Onlar, ürkek yaban eşekleri gibidirler,
51. bir aslandan kaçan!
52. Daha doğrusu, her biri, önüne açılmış sayfalar verilmesini ister!
53. Hayır, hayır! En doğrusu, öteki dünyadan korkmazlar!
54. Hayır hayır! Bu, gerçekten bir öğüttür!
55. Öyleyse, dileyen onu hatırlasın.
56. Ama Allah dilemeksizin hatırlayamazlar. O, korkulmaya değer olandır ve bağışlamaya ehildir. [1]

Sûre 75
Kıyâmet

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 31. sırada inmiştir, 40 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hayır! Yemin ederim Diriliş Günü'ne!
2. Ama hayır! Yemin ederim çokca kınayan nefse!
3. İnsan, kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor?
4. Bilakis biz, [2] parmak uçlarını bile, düzenlemeye güç yetiririz.
5. Ama insanoğlu, buna karşın, [3] kötülük yapmak ister de,
6. "Diriliş Günü ne zamanmış?" diye sorar.
7. Göz kamaştığında,
8. Ay tutulduğunda,
9. Güneş ve Ay bir araya getirildiğinde,
10. işte o gün, insan, "Kaçacak yer nerede?" diyecektir.
11. Hayır! Aslâ! Sığınak yoktur!
12. O gün, varılacak yer, yalnızca Rabb'inin huzurudur.
13. O gün, insanoğluna önden gönderdiği ve geride bıraktığı [4] ne varsa bildirilecek.
14. Artık insan, kendi durumunu çok iyi görür,

1 "Değer olandır ve ehildir." Arapça'da ikisi de aynı kelimeyle (ehl) karşılanır. Fransızca'da her iki duruma uygulanabilecek tek bir karşılığını bulamadık.
2 "Biz" kelimesi metinde geçmiyor.
3 Bu kesin ifadeye (âyet 4) rağmen.
4 İnsanın gerçekleştirdiği ve daha sonra yapmayı tasarladığı.

15. özürlerini sayıp dökse de...
16. Onu çabuklaştırmak için, onunla [1] dilini kıpırdatma, [2]
17. evet, onun [3] düzenlenmesi ve okutulması bize aittir.
18. Biz, onu okuduğumuzda, okunuşunu izle.
19. Sonra, onu sana açıklamak da bize aittir.
20. Hayır, hayır! Siz çabuk geçeni [4] seversiniz,
21. ve öteki dünyayı bırakırsınız.
22. O gün, kimi yüzler parlayacak,
23. Rab'lerine bakacaklar,
24. ve o gün, birtakım yüzler de asıktır,
25. bel kemiklerinin kırılacağını düşünürler.
26. Hayır, hayır! Can [5] köprücük kemiklerine dayandığında,
27. ve "Kim kurtarabilir?" denildiğinde, [6]
28. ve artık ayrılık zamanının [7] geldiğini düşündüğünde,
29. ve ayak ayağa dolaştığında,
30. işte o gün, gidiş, Rabb'inin huzuru-nadır!

§2. 31. Ama o, ne inanmıştır [8] ne de namaz kılmıştır,
32. ama yalanlayıp yüz çevirmiştir,
33. sonra da çalım sata sata ailesine gitmiştir.
34. "Yazık sana ve yazık!"
35. Sonra, bir kere daha yazık sana ve yazık!
36. İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?
37. Akıtılan bir sperm damlası değil miydi?
38. Ve sonra, bir kan pıhtısı olmuştu, sonra da Allah onu yaratıp biçimlendirmişti, [9]
39. ondan, erkek ve dişi, iki eş yaratmıştı.
40. Ne! Bunları yapanın, ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?

---

1 Kur'an'la. Hz. Peygamber, Kur'an vahyini aldığı aynı anda ve henüz bitmeden onu bildiriyordu. Dinleyenlerine bu bildirmede acele ederken, geri kalan vahye dikkat edememe riskine maruz kalıyordu.
2 Bkz. 20/Tâhâ, 114.
3 Kur'an'ın.
4 Şimdiki hayatı.
5 Bu kelime metinde yer almamaktadır. Canın köprücük kemiğine dayanması, bedeni terk etmeye hazır olması demektir.
6 Hekim de umudunu kesince, bu artık ölen bedevinin son çırpınışıdır.
7 Ölümün.
8 Tanrısal mesajı gerçek olarak açıklamamış.
9 Bkz. 22/Hac, 5; 40/Mü'min, 67.

Sûre 76

İnsan veya **Dehr**

Sûre, her iki adı da 1. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 98. sırada inmiştir, 31 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ne! İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılabilecek bir şey olmadığı, uzun bir süre geçmedi mi?

2. Evet, insanı katışık [1] bir sperm damlasından yarattık; onu sınayalım diye, kendisini duyucu ve görücü kıldık.

3. Evet, ona yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.

4. Evet, inkârcılar için zincirler, demir halkalar ve Saîr-Cehennem'i [2] hazırladık.

5. Evet, iyiler, kâfur katılmış bir tastan içecekler,

6. fışkırtıldıkça fışkırtılacak bir pınardan ki, Allah'ın kulları, ondan içecekler,

7. verdikleri sözleri yerine getirirler ve kötülüğü yayılan bir günden korkarlar.

8. Ve Allah sevgisi için, [3] yiyeceği, yoksula ve öksüze ve tutsağa yedirirler;

9. "Biz sizi, ancak Allah'ın yüzü için doyuruyoruz ve sizden bir ödül ve teşekkür beklemiyoruz; [4]

10. evet, biz asık suratlı ve çatık kaşlı bir günde, Rabb'imizden korkarız."

11. Allah da bu yüzden onları, o günün kötülüğünden korur; onlara aydınlık ve sevinç rastlayacak,

12. sabretmelerine karşılık onlara Cennet'i ve ipekleri verecek;

13. orada tahtlara kurulmuş olarak kalacaklar; orada bir Güneş de dondurucu bir soğuk da görmeyecekler,

14. ve gölgeleri [5] onların üzerlerine sarkacak ve onların koparılması [6] son derece kolay-laştırılacak. [7]

15. Ve aralarında gümüş bir kap ve billur kâseler dolaştırılacak,

16. billurları gümüştendir, onlar, bunu sevdikçe sevecekler.

17. Ve orada, onlara karışımı zencefil olan bir tastan içirilecek,

---

1 Erkek ve kadın sperminden.

2 Saîr, Cehennem'in bir adıdır.

3 Harfi harfine: O'nun sevgisi için.

4 İyilik yapanlar böyle konuşurlar. Belirtmek gerekir ki, Müslümanların uluslararası hukukuna göre, esirlerin yiyecek ve içeceği parasızdır.

5 Bkz. 20/Tâhâ, 119.

6 Bkz. 69/Hâkka, 23.

7 Sıcak memleketlerde, çölde, güneş sevilmez. Hz. Muhammed bir şehirli idi ve Arabistan'ın en büyük kentlerinden birinde oturuyordu. Ama Kur'an sürekli olarak çöl ve kum tepeleri sakinlerine seslenir Acaba bu, onların doğaya daha yakın ve "uygarlık" tarafından daha az bozulmuş olmalarından mıydı?

18. orada, Selsebîl [1] denilen bir pınardan...
19. Ve aralarında sürekli kılınmış [2] gençler dolaşacak; onları gördüğünde, saçılmış birer inci sanacaksın!
20. Orayı gördüğünde, mutluluk ve büyük bir krallık göreceksin;
21. üzerlerinde ince, yeşil ipekli, parlak atlastan giysiler olacak; gümüş [3] bileziklerle süslenmiş olacaklar; Rab'leri, onlara tertemiz bir içecek içirecek.
22. İşte bu, sizin karşılığınız olacak, çabanız yerini bulacaktır.

§2. 23. Evet, Kur'an'ı sana indirişle indiren biziz.
24. Evet, öyleyse, Rabb'inin kararına karşı sabret; onlardan hiçbir günahkâra ya da nanköre boyun eğme.
25. Ve Rabb'inin adını, sabah akşam hatırla;
26. ve geceleyin de O'na secde et ve geceleri, uzun uzun O'nu tenzih et.
27. Evet, şu insanlar, çarçabuk geçeni seviyorlar ve çetin bir günü [4] arkalarına atıyorlar. [5]
28. Onları yaratan, bedenlerini sağlam yapan biziz; oysa gerçekten, dilediğimizde, onları benzerleri ile değiştiririz.
29. Kuşkusuz, bu bir hatırlatmadır. Artık dileyen, Rabb'ine doğru bir yol tutsun.
30. Bununla birlikte, Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz. Gerçekten Allah, bilendir, bilgedir,
31. dilediğini rahmetine girdirir. Hâinlere gelince, onlar için, can yakıcı bir ceza hazırlamıştır.

Sûre 77
Mürselât

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. 48. âyet dışında Hicretten Önce 33. sırada inmiştir, 50 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, birbiri ardından gönderilenlere, [6]
2. ve and olsun, şiddetle eserek, savurdukça savuranlara,
3. ve and olsun, yaydıkça yayanlara,

1 Selsebîl, Cennet pınarlarından birinin adıdır. Kelime, "seles=kolay akan" ve "sebil=yol"dan oluşmuştur. Yani, suyu akıcı ve lezzetli olan.
2 Harfi harfine: Sonsuzlaşmış. Bkz. 56/Vâkıâ, 17.
3 Gümüş bilezikler erkekler için, altın bilezikler kadınlar için mi?
4 Karşılık Günü'nü.
5 Savsaklıyorlar.
6 Harfi harfine: Gönderilmişler. Acaba ne kastedilmektedir? Bu konuda, Hz. Peygamber'in sahabeleri arasında bile farklı görüşler vardı: Fırtınalar, melekler vs.

4. birbirinden ayırdıkça ayıranlara,
5. ve bir hatırlatma telkin edenlere,
6. özür [1] veya uyarı [2] için!
7. Evet, size söz verilen, elbette gerçek-leşecektir. [3]
8. Yıldızlar silindiğinde,
9. ve gök delindiğinde,
10. ve dağlar, toz hâlinde savrulduğunda,
11. ve elçiler için belirlenen zaman geldiğinde!... [4]
12. Bunlar, hangi güne ertelenmiştir?
13. Karar Günü'ne!
14. Ve Karar Günü'nün ne olduğunu, sana kim söyleyecek?
15. O gün, yalanlayanların vay hâline!
16. Öncekileri yok etmedik mi?
17. Arkasından, sonrakileri de onlara katmadık mı?
18. Suçlulara, işte böyle yaparız! [5]
19. O gün, yalanlayanların vay hâline!
20. Sizi, bayağı bir sudan [6] yaratmadık mı,
21. onu, sağlam bir yere [7] yerleştirmedik mi,
22. bilinen bir belirlemeye kadar?
23. Ve sonra, onu biz belirledik ve biz, ne güzel belirleyiciyiz!
24. O gün, yalanlayanların vay hâline!
25. Biz yeryüzünü, toplanma yeri yapmadık mı,
26. dirilerin ve ölülerin?
27. Ve orada, yüksek yüksek sabit dağlar var edip size, tatlı bir su içirmedik mi?
28. O gün, yalanlayanların vay hâline!
29. Yalanladığınız şeye gidin!
30. Gidin, üç kola ayrılmış bir gölgeye; [8]
31. ne gölgelendiren ne alevden koruyan.
32. Evet, o, saray gibi kocaman alevler saçar,
33. her bir kıvılcım, sanki bir sarı deve gibidir! [9]

---

1 Yaptıkları kötülükten.
2 Gelecek olan yıkıma karşı.
3 Bkz. 56/Vâkıâ, 1'in notu.
4 Ve saat elçiler için saptandığında. Peygamberlerin, inkârcılar aleyhinde tanıklık etmelerinin zamanı geldiğinde.
5 Üstü kapalı olarak: Bu öğüt bizzat sizedir.
6 İnsan soyunun tohumu olan bir sudan.
7 Anne rahmine.
8 Üç kollu bir gölge: Üç sütunlu bir duman imgesi, gerçekte gölge yapmayan bir gölge: Eğer üç kol birleşseydi, belki biraz daha fazla gölge yapardı. Üstelik o, aşırı derecede sıcaktır.
9 Bu, tıpkı bir kıvılcım şatosu gibi, kıvılcım saçar, sanki onlar bir sarı develer treni gibidir. Kervânlarda "deve katarları" görülür. Bu katarda, her deve, burnundan öndeki devenin arkasına bağlanır. Böylelikle artık sahibi onunla fazla ilgilenme gereği duymaz. Bir vagon gibi

34. O gün, yalanlayanların vay hâline!
35. Bu, onların konuşamayacakları bir gündür,
36. ve onlara, izin de verilmez ki özür belirtsinler.
37. O gün, yalanlayanların vay hâline!
38. Bu, sizi ve öncekileri topladığımız Karar Günü'dür.
39. Eğer bir düzeniniz varsa haydi, bana karşı kullanın!
40. O gün, yalanlayanların vay hâline!

§2. 41. Evet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, elbette, gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar [1]
42. ve canlarının istediği meyveler arasındadırlar,
43. onlara denir ki: "Yaptıklarınıza karşılık, âfiyetle yiyin, için."
44. Evet, biz, iyi davrananlara işte böyle karşılık veririz.
45. O gün, yalanlayanların vay hâline!
46. "Yiyin biraz [2] yararlanın bakalım, doğrusu sizler, suçlularsınız."
47. O gün, yalanlayanların vay hâline!
48. Ve onlara, "Rükû edin" [3] denildiğinde, rükûya varmazlar.
49. O gün, yalanlayanların vay hâline! [4]
50. Ondan sonra, öyleyse, hangi söze inanacaklar?

Sûre 78
Nebe

Sûre, adını, 2. âyetten almıştır. Hicretten Önce inmiştir, 40 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Neyi soruşturuyorlar?
2. Büyük haberi,
3. üzerinde anlaşmazlığa düştükleri.
4. Hayır, hayır! Kuşkusuz bilecekler.
5. Hayır, hayır, bir kere daha! Elbette bilecekler!
6. Biz, yeryüzünü bir beşik yapmadık mı?
7. Ve dağları da çadır direkleri?
8. Sizi de çift çift yarattık,
9. ve uykunuzu, dinlenme kıldık,

yoluna devam eder. İşte, Cehennem'in kıvılcımları da, sürekli ve kesintisiz olarak birbirlerini izlerler.

1 Bkz. 76/İnsan, 14'ün notu.
2 Dünyada.
3 Parça söylenip bütün kastedilmesi yoluyla "Namaz kılın" demektir.
4 Nakarat için karşılaştırın: 55/Rahman, 13. notu.

10. ve geceyi, bir örtü yaptık,
11. ve gündüzü, geçim sağlama zamanı kıldık,
12. ve üstünüze, yedi sağlamı [1] bina ettik,
13. ve çok kızgın alevli bir kandil [2] var ettik,
14. ve bulutlardan bol yağmur indirdik,
15. onunla, taneleri ve bitkileri çıkarmak için,
16. ve ağaçları sarmaş dolaş bahçeleri.
17. Evet, Karar Günü, belirlenmiş bir zamandır:
18. Sûr'a üfürüleceği gün, hepiniz, bölük bölük geleceksiniz,
19. ve gökyüzü açılacak, orada kapılar olacak,
20. ve dağlar, yürütülüp serap olacak. [3]
21. Evet, Cehennem, pusudaymış gibi durur,
22. azgınlar için, varılacak bir yer olarak!
23. Orada, kuşaklar boyu kalacaklar. [4]
24. Orada, ne bir serinlik [5] ne de bir içecek tadacaklar,
25. kaynar su ve buzlu su dışında,
26. uygun karşılık!
27. Evet, onlar, bir hesaba çekilmeyi ummuyorlardı,
28. ve delillerimizi yalanlamak için yalanlıyorlardı.
29. Oysa biz, her şeyi yazıp saydık.
30. Öyleyse tadın! Bundan böyle, size cezadan başka bir şey arttırmayacağız!

§2. 31. Evet, takvâlılar için, bir başarı vardır:
32. Bahçeler, bağlar,
33. ve yeni yetme, hepsi yaşıt kızlar,
34. ve dolup taşan kadehler...
35. Orada, ne boş bir söz ne de yalan duyacaklar.
36. Rabb'inden karşılık olarak, yeterli bağış olarak,
37. göklerin, yerin ve ikisi arasında olanların Rabb'i, Rahman'dan... O'nun önünde, konuşmaya güç yetiremeyecekler:
38. Ruh'un ve meleklerin saf saf olup durdukları gün, Rahman'ın izni olmadan, hiç kimse konuşamayacak. Gerçekten de O, gerçeği söyledi!
39. O gün gerçektir. Öyleyse dileyen, Rabb'inin yanında bir sığınak edinsin.
40. Evet, sizi, yakın bir cezayla uyardık; o gün kişi, iki eliyle hazırladığını görecek ve inkârcı, "Yazık bana! Keşke toprak olaydım!" diyecek.

---

1 Yedi göğü.

2 Güneş.

3 Dağlar, uçuşan kum taneleri hâline gelecek. Bkz. 73/Müzzemmil, 14.

4 11/Hud, 107. âyetle de desteklenen bu âyetten, bazı müfessirler şu sonucu çıkarmışlardır: "Allah'ın rahmeti, yeterince cezasını çektikten sonra bir gün inkârcıları bile bağışlayacaktır." Ama işaret etmek gerekir ki, âyette geçen "tağîn" kelimesi yalnızca inanan suçlu ve günahkârları kastetmiş olabilir.

5 Aynı kelimenin başka bir anlamı: Uyku.

Sûre 79
Nâziât

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 81. sırada inmiştir, 46 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, dalarak çekip alanlara! [1]
2. Ve and olsun, koştukça koşanlara!
3. Ve and olsun, yüzdükçe yüzenlere,
4. sonra, önde gidenlere,
5. sonra, işi çekip çevirenlere!
6. O gün, sarsılan [2] sarsılacak,
7. arkasından, bir diğeri gelecek, [3]
8. o gün, kimi kalpler titreyerek çarpacak, [4]
9. bakışları yere olacak.
10. Derler ki: "Ne! Biz, kabirde iken, yeniden mi döndürüleceğiz?
11. "Ne! Ufalanmış kemikler olduğumuzda mı?"
12. Yine derler ki: "O zaman, bu, zararına bir dönüş olacak!"
13. Ama başka değil. Bir tek uyarı olacak,
14. ve işte, hepsi, uyanmış olacak.
15. Ne! Musa'nın anlatısı sana geldi mi?
16. Tûvâ'da, [5] kutsal vâdide, Rabb'i ona seslendiğinde:
17. "Firavun'a git; o, gerçekten azdı!
18. "Sonra, de ki: Arınmak sana uygun mu,
19. ve seni Rabb'ine doğru ileteyim mi, böylece korkasın?"
20. Sonra, ona en büyük delili gösterdi.
21. Ama o, [6] yalanladı ve baş kaldırdı.

---

1 Son derece belirsiz ve ruhun merakını uyandırmak için bilerek kapalı bırakılmış bir anlamdır. 51. sûrede de durum aynıdır. Muhtemelen hedefi (avı veya savaşı) gerçekleştirmek için birbirine katılan ve yekdiğeriyle yarışan, "çeken" yay ve "yüzen=uçan" ok kastedilmiştir. Hatırlatalım ki, 12 yaşına doğru Hz. Muhammed de, Mekke ile Kinane kabileleri arasında cereyan eden bir savaşa katılmak durumunda kalmıştır: Ünlü Ficar Savaşı. (Bkz. Sûre 100.) -Başka müfessirler, daha çok meleklerin veya binek hayvanlarının söz konusu olduğunu düşünüyorlar...- "Çekip alanlara" diye çevirdiğimiz "nâziât..." deyimi dişil çoğulun durum sıfat-fiilidir (participes presents). Harfi harfine: Bir ilerleme ile ilerleyenler. Tıpkı "koşma ile koşmak", "yüzme ile yüzmek" gibi yoğun bir yenileme var.

2 Tükenmek üzere olan evren.

3 Bkz. 39/Zümer, 68. Sûr'a iki kez üflenecek.

4 Korkudan. Bkz. 2/Bakara, 150.

5 Tuvâ için bkz. 20/Tâhâ, 12'nin notu.

6 Ama o, Firavun.

22. Sonra, çabucak arkasını döndü.
23. Sonra, toplanma borusunu çaldı ve ilân etti,
24. ve "Sizin en yüce Rabb'iniz benim" dedi.
25. Bunun üzerine Allah, onu öteki dünya ve bu dünya cezasıyla cezalandırdı.
26. İşte bunda, sakınan kimse için, gerçekten, bir düşünme konusu vardır!
27. Sizi mi yaratmak daha zordur, yoksa göğü mü? Onu inşâ etti,
28. gök kubbeyi yükseltti, sonra düzenledi;
29. gecesini kararttı ve gündüzünü aydınlattı.
30. Ve yere gelince, ondan sonra, onu yaydı:
31. Ondan suyunu ve otlağını çıkardı,
32. ve dağlara gelince, onları demirledi,
33. sizin ve hayvanlarınızın yararlanmanız için.
34. Sonra, büyük sağanak geldiğinde,
35. o gün, insan, neye çaba harcadığını hatırlayacak,
36. ve Cahîm, [1] görebilecek kimse için, ortaya çıkarılacak!...
37. Ve kim ki azar,
38. ve şimdiki hayatı seçerse,
39. o zaman, Cahîm! O, barınak olacak...
40. Ve Rabb'inin huzurunda duracağından korkan ve kendini tutkudan alıkoyan kimse için,
41. o zaman evet, Cennet! O, barınak olacak...
42. Sana, Belirlenmiş Vakit hakkında soruyorlar: "Ne zaman gelip demir atacak?" [2]
43. Onu hatırlatmak sana mı?... [3]
44. Onun durması, Rabb'ine aittir.
45. Sen yalnızca, ondan korkanı uyaransın.
46. Onu görecekleri gün, ancak bir akşam ya da bir kuşluk zamanı kadar kalmış gibi olacaklar. [4]

1 Cehennem.
2 Bkz. 7/A'raf, 187.
3 Onun hatırlatılması konusunda sen ne yapabilirsin? Hz. Peygamber'e düşen görev, bu gibi hususların belirlenmesi değildir.
4 Dünya'da.

Sûre 80

Abese

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 24. sırada inmiştir, 42 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Surat astı ve sırt çevirdi, [1]
2. ona kör [2] geldi diye. [3]
3. Sana kim söyleyecek? Belki de o, arınacak,
4. ya da hatırlayacak da öğüt kendisine yarar sağlayacak!
5. O ki kendisini yeterli [4] görür,
6. senin ilgilenmene karşın!
7. Oysa, arınmak istememesinden sana ne? [5]
8. Ve o ki sana gelir, koşarak,
9. çok korkarak;
10. o zaman, ondan uzaklaşıyorsun!
11. Hayır, hayır! Gerçekten, bu bir öğüttür,
12. -öyleyse, dileyen ondan hatırlar,-
13. saygıdeğer sayfalardadır;
14. yüceltilmiş, arınmış,
15. yazıcıların ellerindedir,
16. soylu ve iyiliksever! [6]
17. Kahrolası insan! Ne nankördür!
18. Allah [7] onu neden yarattı?
19. Onu bir damla spermden yaratır, sonra onu belirler;
20. sonra, ona yolu kolaylaştırır,
21. sonra, öldürür ve kabre kor,

1 Hz. Muhammed.

2 İbn Ümmü Mektum.

3 Hz. Muhammed, Mekke'nin eşrafıyla ilgilenirken, Ümmü Mektum ona soru sormak için gelmişti. -Hz. Muhammed'in tutumu kınanmaktadır. Demek ki, vahiy, her zaman Peygamber'in hoşuna giden şeylerle ve onu destekleyici biçimde gelmez.

4 Öğüde karşı.

5 Harfi harfine: Sana ne, eğer o... Peygamber'in görevi yalnızca bildirmedir. Öyleyse, kendisine gelip isteyenle ilgilenmesi en iyisidir. Burası, insanları inandırmakla değil, yalnızca tanrısal mesajı iletmekle görevli din davetçileri için ilginç bir noktadır. En azından, davetçi, ne kadar sıradan kimseler de olsalar, inananları savsaklayarak inkârcılarla ilgilenmemelidir. Son Yargı'da sorulacak şey, davetin biçimi ve bu yolda gösterilecek çabadır. Yoksa o çabanın sonucu değildir.

6 Bunlar bizzat Hz. Peygamber'in sahabelerinden kimselerdi. Kur'an'ın Mekke döneminin başlangıcından itibaren yazılı olarak kaydedilme tarihi açısından ilginç bir veridir.

7 "Allah" kelimesi, âyette yer almamaktadır.

22. sonra, dilediğinde, onu yeniden diriltecektir!
23. Hayır, hayır! O, [1] O'nun buyurduğu şeyi, hâlâ yerine getirmemektedir.
24. Öyleyse insan, besinine bir baksın:
25. şüphesiz, suyu bol bol indiriyoruz,
26. sonra, yeryüzünü iyice yarıyoruz,
27. ve orada taneler bitiriyoruz,
28. ve üzümler ve sebzeler,
29. ve zeytinler ve hurma ağaçları,
30. ve sık ağaçlı bahçeler,
31. ve meyveler ve çayırlar,
32. sizin ve hayvanlarınızın yararlanmanız için.
33. Sonra, büyük çatırtı geldiğinde;
34. o gün, kardeş kaçacaktır kardeşinden,
35. ve annesinden ve babasından,
36. ve eşinden ve oğullarından,
37. -çünkü, o gün, herkesin kendine yetecek bir durumu olacak.- [2]
38. O gün, yüzler olacak, ışıl ışıl,
39. güleç ve sevinçli.
40. Yine, o gün, yüzler olacak, toprağa bu-lanmış, [3]
41. tozla kaplanmış.
42. İşte inkârcılar, inançsızlar!

Sûre 81
Tekvir

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 7. sırada inmiştir, 29 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Güneş, yörüngesinden ayrıldığında,
2. ve yıldızlar, karardığında, [4]
3. ve dağlar, yürütüldüğünde,
4. ve doğurması yaklaşmış develer, [5] başıboş bırakıldığında,

1 Genel olarak insan.
2 Diğer bütün endişeleri unutturan.
3 Harfi harfine: Ki üzerinde toprak tozları olacak.
4 İslâmî kozmoloji açısından ilginçtir. Buna göre yıldızlar bir gün sönecek ve ışıklarını yitirecekler. Karşılaştırın: Matta, XXIV, 29.
5 Âyette geçen "işâr" kelimesi, on aylık gebe ve doğurmak üzere olan deve anlamına gelir. Kelime, "aşr=on" kökünden gelir.

5. ve yırtıcı hayvanlar, bir araya getirildiğinde,
6. ve denizler, kaynatıldığında, [1]
7. ve ruhlar, eşleştirildiğinde, [2]
8. ve diri diri gömülen kız çocuğu konusunda sorulduğunda: [3]
9. "Hangi suçtan dolayı öldürüldü?"
10. Ve sayfalar, [4] açıldığında,
11. ve gök, sıyrılıp alındığında, [5]
12. ve Cahîm-Cehennem alevlendirildiğinde,
13. ve Cennet, yaklaştırıldığında,
14. kişi, ne hazırladığını bilecektir.
15. Ama hayır! Gezegenlere yemin ederim,
16. ki kayarlar ve geçerler!
17. And olsun, ansızın geldiğinde geceye!
18. Ve and olsun, nefes aldığında, sabaha!
19. Evet, elbette bu, üstün bir Elçi'nin [6] sözüdür,
20. Arş'ın sahibi katında, mevki bakımından güçlü,
21. sözü dinlenen, orada, güvenilen.
22. Ve arkadaşınız [7] deli değildir;
23. onu, hiç kuşkusuz, apaçık ufukta görmüştür;
24. o, gayb konusunda, cimri değildir.
25. Ve bu, kovulmuş Şeytan'ın sözü de değildir!
26. Peki, nereye gidiyorsunuz?
27. O, ancak, insanlara bir Hatırlatma'dır;
28. sizden, doğru yolda gitmeyi dileyene...
29. Bununla birlikte, âlemlerin Rabb'i Allah dilemedikçe, siz, bir şey dileyemezsiniz!

---

1 Denizler şimdiden kaynamaya başlamıştır. Öyleyse, denizaltı nükleer denemelerden zevk almaktan çok, bu bizi endişelendirmelidir.

2 Bu, "iyi" ve "kötü" ayırımına dayanan düalist görüşü vurgulamak-tadır.

3 "Sorulduğunda." Harfi harfine: Sorguya çekildiğinde. Âyet, kız çocuklarının doğumunu bir uğursuzluk sayan eski çok tanrıcı geleneklerden birine işaret etmektedir. Bkz. 16/Nahl, 59. "Sorulduğunda" fiili iki nesne almıştır. 1. Kız çocukları. 2. Hangi suçlarından. Bkz. 17/İsrâ, 34; 33/Ahzâb, 15 ve notları.

4 Herkesin yaptıklarının yazılı bulunduğu defterleri.

5 Yıldızlarla kaplı derisinden soyutlandığında. Yuhanna'nın Vahyi, VI, 14'deki imajı andırıyor.

6 Söz konusu olan, Hz. Muhammed'in ufukta gördüğü (âyet 23) yüce elçi Melek Cebrail'dir.

7 Hz. Muhammed.

Sûre 82
İnfitar

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 82. sırada inmiştir, 19 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Gök yarıldığında,
2. ve yıldızlar dağıldığında,
3. ve denizler boşaltıldığında, [1]
4. ve kabirler alt üst olduğunda,
5. kişi, önüne koyduğunu ve arkasına koyduğunu bilecek! [2]
6. Ey insanoğlu! Yüce Rabb'ine karşı seni, aldatan nedir?
7. O ki, seni yarattı, sonra düzenledi ve dengeli kıldı,
8. dilediği şekilde, biçimlendirdi!
9. Hayır, hayır! Doğrusu siz, hesaba çekileceğinizi yalanlıyorsunuz,
10. oysa üzerinizde, kesin, gözetleyiciler vardır; [3]
11. soylu yazıcılar,
12. yaptıklarınızı bilirler.
13. Evet, iyiler, elbette Mutluluk Cenneti'nde olacaklar,
14. evet ve inançsızlar, kesinlikle Cahîm-Cehennem'de olacaklar,
15. Karşılık Günü oraya düşecekler,
16. oradan bir daha ayrılamayacaklar.
17. Ve kim söyleyecek sana, Karşılık Günü'nün ne olduğunu?
18. Bir kere daha, kim söyleyecek sana, Karşılık Günü'nün ne olduğunu?
19. O gün, hiç kimse, kimse için bir şey yapamaz. Ve o gün buyruk, yalnız Allah'ındır!

Sûre 83
Mutaffifîn

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Bu, kronolojik olarak Mekke döneminde inen en son sûredir. Bu dönemde İslâm, memleketin ekonomik hayatındaki bozulmayı düzeltme işine çoktan girişmişti. Hicretten Önce 86. sırada inmiştir, 36 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Yazıklar olsun o hilecilere,
2. ki insanlardan aldıklarında, [4] tam ölçmelerini isterler,

1 Deniz, sanki, bir vazo içinde tutulan su gibidir, şimdilik dökülmemektedir. Ama dünyanın sonu geldiğinde, dökülüp boşalmaya terk edilecektir.
2 Ne hazırladığını, neyi savsakladığını...
3 Gözetleyici olan bu melekler, insanoğlunun yaptığı ve söylediği her şeyi sayfalara not ederler. Bu sayfalar Yargı Günü'nde her insanın gözleri önünde açılacaktır. Bkz. 6/En'âm, 61; 81/Tekvir, 10; 86/Târık, 4.
4 Harfi harfine: İnsanlardan ölçülerini (kendilerine) aldıklarında, (onu) doldurmak isterler.

3. ve kendileri, onlara ölçtükleri ya da tarttıklarında, aldatırlar!
4. Bunlar, gerçekten dirileceklerini düşünmüyorlar mı,
5. büyük bir Gün'de?
6. O gün insanlar, âlemlerin Rabb'inin huzurunda ayakta duracaklar.
7. Hayır, hayır! İnançsızlar için yazgı, [1] Zindan-Cehennem'inde olmaktır,
8. -ve kim söyleyecek sana, Zindan'ın ne olduğunu?-
9. O, yazılmış bir yazgıdır!
10. Vay hâline, o gün, yalanlayanların,
11. ki onlar, Karşılık Günü'nü yalanlayanlardır!
12. Gerçekten de onu sınırları aşan günahkârdan başkası yalanlamaz:
13. Önünde âyetlerimiz okunduğunda, "Eskilerin masalları!" der.
14. Hayır, hayır! Kazandıkları, doğrusu, kalplerini paslandırır:
15. Hayır, hayır! Elbette onlar, o gün, Rab'lerinden bir perdeyle ayrılmış olacaklar;
16. sonra kesin, Cahîm-Cehennem'e düşecekler;
17. sonra da, "Yalanlamış olduğunuz, işte budur!" denilecek.
18. Hayır, hayır! İyilikseverler için yazgı: "Kesinlikle Yüce-Cennet'tedir." [2]
19. -Kim söyleyecek sana, Yüce-Cennet'in ne olduğunu?-
20. O, yazılmış bir yazgıdır!
21. Yaklaştırılmışlar, [3] ona tanıklık ederler!
22. Evet, iyilikseverler, elbette, Mutluluk içindedirler,
23. tahtlar üzerinde, seyrederler.
24. Yüzlerinde mutluluğun aydınlığını tanıyacaksın.
25. Kendilerine, mühürlü, saf bir içki verilecek,
26. misk mühürlü ve yarışanlar, ancak bunda yarışa girmeliler!
27. Ve onun karışımı Tesnîm'den [4] olacaktır,
28. yakınlaştırılmışların [5] içeceği bir kaynaktır.
29. Evet, suçlular, inanmış kimselere gülüyorlardı,
30. ve yanlarından geçtiklerinde de birbirlerine göz kırpıyorlardı,
31. ve ailelerine vardıklarında, eğlenerek dönüyorlardı,
32. ve onları gördüklerinde, "Bunlar gerçekten sapıtanlardır" diyorlardı.
33. Oysa, onlara koruyucular olarak gönderilmiş değiller!
34. Öyleyse, bugün de inananlar inkârcılara gülüyorlar,
35. tahtlar üzerinde, bakıyorlar:
36. İnkârcılar, yaptıkları şeye göre mi ödüllendiriliyorlar?

---

1 Bu kelime, âyette geçen 'kitap' kelimesinin karşılığıdır. Daha önce de bu şekilde karşılıklandırmıştık. Bkz. 4/Nisâ, 103 vs.; 3/Âl-i İmran, 7'nin notu.

2 Bkz. âyet 7'nin notu.

3 "Yaklaştırılmışlar", burada melekler ve seçkinler söz konusudur.

4 Bol su kaynağı anlamında olup burada özel isim olarak kullanılmıştır.

5 Allah'a mânen yakın kimselerdir.

Sûre 84

İnşikak

Sûre, adını 1. âyetin içeriğinden almaktadır. Hicretten Önce 83. sırada inmiştir, 25 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Gök yarıldığında,
2. ve Rabb'ini dinlediğinde -ki ona yakışan budur,-
3. ve yer, dümdüz olduğunda,
4. ve içindekini [1] dışarı attığı ve boşaldığında,
5. ve Rabb'ini dinlediğinde, -ki ona yakışan budur,-
6. ey insan! Sen, Rabb'ine doğru bir koşuşla koşacak, sonra, O'nunla karşılaşacaksın.
7. Sonra, amel defteri [2] sağ eline verilecek kimseye gelince,
8. o zaman, kolay bir hesapla hesaba çekilecek,
9. ve evine [3] sevinçli dönecek.
10. Ve amel defteri, kendisine arkasından verilecek kimseye gelince,
11. o zaman o, yok olmayı dileyecek,
12. ve Saîr-Cehennem'e düşecek!
13. Evet, o, dünyada, ailesi arasında zevk içindeydi,
14. evet, o, aslâ dönmeyeceğini düşünüyordu.
15. Ama hayır! Rabb'i, onu gerçekten görüyordu.
16. Ama hayır! And olsun, alaca karanlığa,
17. ve and olsun geceye ve onun topladığı şeye,
18. ve and olsun, dolunaya dönüştüğünde Ay'a ki:
19. Kuşkusuz siz, kat kat yukarı çıkacaksınız! [4]
20. Onlara ne oluyor da inanmıyorlar?
21. Ve kendilerine Kur'an okunduğunda, secde etmiyorlar? [5]
22. Doğrusu inkârcılar, yalanlıyorlar.
23. Oysa, Allah, biriktirdiklerini iyi bilir.
24. Öyleyse, onlara can yakıcı bir cezayı bildir.
25. İnanan ve iyi işler yapanlar ayrı: Onlar için, kesintisiz bir karşılık vardır.

1 Ölüleri.
2 Yaptıklarının yazılı bulunduğu defter.
3 Metinde, "ailesine" şeklindedir.
4 Âyette geçen ve bizim "çıkacaksınız" diye çevirdiğimiz "terkebunne" kelimesi, "terkebenne= yukarı çıkacaksın" şeklinde de okunmuştur. Her iki durumda da, müfessirlere göre, Diriliş Günü ve âhiret hayatı söz konusudur. Bkz. 71/Nuh, 14 ve notu; 22/Hac, 5'in notu.
5 Kur'an okurken bu âyetten sonra tilâvet secdesi yapılır. Bkz. 7/A'raf, 206'nın notu.

Sûre 85

Buruc

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 27. sırada inmiştir, 22 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, burçları bulunan göğe,
2. ve and olsun, söz verilen Gün'e,
3. ve and olsun, tanıklık edene ve tanıklık edilene! [1]
4. Kahrolsun Uhdud'un adamları, [2]
5. o alevli ateşin!
6. Hani, başında oturmuşlardı,
7. inananlara yaptıklarını seyrediyorlardı,
8. sırf, övgüye değer ve güçlü Allah'a inandıkları için, onları kınıyorlardı.
9. O ki göklerin ve yerin krallığı kendisine aittir. Allah, her şeye tanıktır!
10. Evet, inanmış erkekleri ve inanmış kadınları, dinlerinden çevirmeye çalışan, sonra tövbe etmeyenlere, onlara, Cehennem cezası vardır. Harîk [3] cezası da onlaradır.
11. Gerçekten inananlar ve iyi işler yapanlara, altlarından ırmaklar akan Bahçeler vardır. Büyük başarı, işte budur!
12. Evet, Rabb'inin yakalaması gerçekten çetindir.
13. Evet, başlatan ve yenileyen [4] ancak O'dur.
14. Evet, bağışlayan ve seven O'dur,
15. Arş'ın sahibi, şanlı,
16. her dilediğini mutlaka yapandır.
17. Orduların haberi, sana geldi mi,
18. Firavun ve Semud'un?
19. İnkârcılar yalanlayıp duruyorlar,
20. oysa Allah, onları arkalarından çevirmiştir.
21. Bu, aksine, görkemli bir Kur'an'dır,
22. korunmuş bir levhadadır!

1 Tanıklar vs. ile birlikte yapılacak bir dâvânın olacağı âhiret söz konusu edilmektedir.

2 Uhdud, Yemen ile Suudî Arabistan sınırı üzerinde bulunan bir yeri belirtir. (Sözlük anlamı: uzun hendek.) Yemen'in zâlim bir Yahudi kralı VI. yüzyılda memleketinde Hıristiyanlara zulmetmiş ve Yahudiliği kabul etmeyenleri diri diri yakmıştı. Bazıları kaçıp ölümden kurtulmuşlar ve Bizans İmparatoru'nun ve Necaşî'nin yanına sığınıp şikayette bulunmuşlardı. Necaşî onu cezalandırmak amacıyla bir bölük asker gönderdi. Birkaç başarısızlıktan sonra, Yahudi Kralı Ebu Nüvas'ı öldürdü ve Yemen'i Habeşistan'a kattı. Halife Ömer, Hıristiyan şehitleri onurlandırmak için, oraya bir câmi inşâ etti; modern gezginler, örneğin Lippens, ondan uzun uzun söz eder. Daha sonra, Habeşistanlılar aynı şekilde Mekke'yi de işgal ettiler. Karşılaştırın: 105/Fil Sûresi.

3 Harîk, "yangın" anlamında olup Cehennem'in bir adıdır.

4 Yaratılışı başlatan ve dirilişle onu yenileyen. Bu, çok iyi bilinen bir ifadedir.

Sûre 86

Târık

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. 3. âyetin de işaret ettiği gibi Venüs kastedilmiştir. Ama şu öğütleri düşünmekten de kendimizi alamıyoruz: Luka, XII, 35, 40; Markos, XIII, 35; Matta, XXIV, 43; XXV, 1, 13. Hicretten Önce 36. sırada inmiştir, 17 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, göğe ve akşam gelene!
2. Ve kim söyleyecek sana, akşam gelenin ne olduğunu?
3. O, ışıldayan yıldızdır!
4. Üzerinde, gözetleyici olmayan bir kişi yoktur! [1]
5. Öyleyse insan, neyden yaratıldığına baksın!
6. O, yaratılmıştır fışkırıp akan bir sudan,
7. bel ile göğüs arasından çıkan.
8. Evet, elbette Allah, [2] onu yeniden getirmeye [3] güç yetirir.
9. Sırların sınanacağı gün,
10. o gün, artık onun için ne güç ne de yardımcı olacak.
11. And olsun, dönüşlü göğe! [4]
12. Ve and olsun, yarılan [5] yeryüzüne!
13. Evet, bu kesin sonuca götüren bir sözdür,
14. aslâ gereksiz değildir!
15. Evet, onlar bir düzen kurarlar,
16. ve ben de bir düzen kurmaktayım.
17. Sen [6] inkârcılara süre ver öyleyse; onlara, biraz süre ver.

1 Bkz. 82/İnfitar, 10-12.
2 Âyette, yalnızca "O" şeklindedir.
3 Yeniden diriltmeye.
4 Bkz. Âyet 12'nin notu. Müfessirler bundan, gökten yağdırılan yağmuru anlıyorlar.
5 Filiz çıkarmak için.
6 Ey Peygamber!

Sûre 87

A'lâ

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 8. sırada inmiştir. 19 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§11. 1. Çok yüce Rabb'ini tenzih et,
2. O ki yaratır, sonra düzenler,
3. ve O ki, her şeyi belirler, sonra doğru yola iletir,
4. ve O ki otlak çıkarır,
5. daha sonra, onu kararmış kuru bir ota dönüştürür.
6. Biz sana [1] okutacağız ve sen, aslâ unutmayacaksın,
7. Allah'ın dilediği ayrı. Evet, O açığı da, gizliyi de bilir.
8. Ve biz sana, çok kolayı, daha da kolaylaştıracağız. [2]
9. Hatırlat, hatırlatma faydalı olacaksa.
10. Kim korkuyorsa, hatırlayacak,
11. oysa, büyük mutsuz, ondan kaçınacak,
12. ki o, en büyük Ateş'e düşecek,
13. sonra, orada, ne ölecek ne de yaşayacak.
14. Elbette, başarıya ermiştir, arınan,
15. Rabb'inin adını hatırlayan, sonra namaz kılan.
16. Ama siz, doğrusu, şimdiki hayatı seçiyorsunuz,
17. oysa öteki dünya daha iyi ve daha kalıcıdır.
18. Evet, bu, eski Sahifeler'de vardır,
19. İbrahim [3] ve Musa'nın Sahifeler'inde...

1 Ey Muhammed!

2 Allah'a olan yolculuğunu sana iyice kolaylaştıracağız. Ayrıca bkz. 92/Leyl, 7.

3 "İbrahim'in Sahifeler'i" (ayrıca bkz. 53/Necm, 37) ne yazık ki, bize kadar ulaşamamıştır. Bu konuda düşündürücü ve merak uyandırıcı birkaç olay ortaya çıkarılmıştır. Kitab-ı Mukaddes'e göre İbrahim önce Ab-Ram diye çağrılırdı. O, aslen Aşağı Mezopotamya'daki Sümer ülkesine mensuptur. Bilinmektedir ki, Mısır Kralı, Hz. İbrahim'in hanımı güzel Sara'ya zorla el koymuş ama Allah onu bu kötü durumdan kurtarmıştı. Hint medeniyeti de Sümer kaynaklıdır. Arîler, ülkelerinden istilacı olarak gelip Hindistan'a yerleşmişlerdir. Rama ve onun karısı Sita'nın öyküsü bilinmekte ve Hz. İbrahim ile Sara'nınkiyle çok büyük bir benzerlik göstermektedir. Hindular, tarihsel olayları hiç yazıya geçirmemişlerdir. Hindistan'ın ilk tarih kitapları İslâmî döneme rastlar. Cava'daki Hindu göçmenler, kendi tarihlerini Cavalılaştırmışlar ve Ramayana ile Mahabharata destanlarının alanları Endonezya ve Hinduçin'de bulunmaktadır. Bu adların bizzat Hindistan'da hayalî olduğuna inanılabilir mi? Bu durumda, Brahma'nın Veda'ları Hz. İbrahim'in Sahifeler'iyle bir ilişki oluşturmaktadır.

Sûre 88
Ğâşiye

Sûre adını 1. âyetten almıştır. "Gaşiye" Arapça'da, bir örtü gibi örten ve kaplayan veya bir ordu gibi, düşmanı kuşatan anlamına gelir. Burada, kastedilen, her şeyi kuşatan Diriliş Günü'dür. Hicretten Önce 68. sırada inmiştir, 26 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Her şeyi kuşatacak olanın anlatısı sana geldi mi?
2. O gün, yüzler olacak, eğilen,
3. çalışan, yorulan,
4. kızgın bir Ateş'e düşen,
5. kaynar bir kaynaktan sulanan;
6. onlar için, kayışkırandan[1] başka yiyecek yoktur,
7. ne semirtir ne de açlığı giderir.
8. O gün, yüzler olacak, sevinçli,
9. yaptıklarından hoşnut,
10. yüksek bir Cennet'te olan,
11. orada, hiçbir boş söz işitmezler.
12. Orada, akan bir kaynak,
13. yükseltilmiş tahtlar,
14. ve sıralanmış kadehler,
15. ve dizilmiş yastıklar,
16. ve serilmiş halılar vardır.
17. Bakmazlar mı öyleyse develere, nasıl yaratıldılar?
18. Ve göğe, nasıl yükseltildi?
19. Ve dağlara, nasıl dikildiler?
20. Ve yere, nasıl döşendi?
21. Öyleyse, hatırlat! Sen, yalnızca bir hatırlatıcısın;
22. onların üzerinde, bir kahya değilsin.
23. Ancak, kim sırt çevirir ve inkâr ederse,
24. o zaman, Allah da onu, en büyük ceza ile cezalandıracak.
25. Evet, onların dönüşü yalnız bizedir.
26. Sonra hesaplarını sormak[2] da yalnız bize aittir.

1 Kayışkıran (darî'), dikenli bir bitki olarak açıklanır. Bazılarının düşündüğü gibi, muhtemelen "Ononis andiquorum"dur.

2 Âyette, "sormak" kelimesi yer almamaktadır.

Sûre 89

Fecr

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 10. sırada inmiştir, 30 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, günün ağarışına!
2. Ve and olsun, on geceye! [1]
3. Ve and olsun, çifte ve teke!
4. Ve and olsun, ilerlediğinde geceye! [2]
5. -Bunlar, tedbirli kimse için, birer yemin değil midir?-
6. Rabb'inin, Adlara ne yaptığını görmedin mi? [3]
7. Sütunlu İrem [4] şehrine, [5]
8. ki şehirler arasında, benzeri kurulmamıştı, [6]
9. vâdide kayaları yontan Semudlara, [7]
10. kazıklar sahibi Firavun'a?
11. Onlar ki, ülkelerinde azgınlık etmişlerdi,
12. sonra, orada, çok bozgunculuk yapmışlardı.
13. Rabb'in de üzerlerine, ceza kırbacını yağdırdı.
14. Gerçekten, Rabb'in gözetlemektedir.
15. Sonra, insana gelince, Rabb'in onu onurlandı-rarak, [8] onu iyiliğe boğarak sınadığında, o, "Rabb'im beni onurlandırdı!" der.
16. Ama buna karşılık, payını ölçüyle vererek onu sınadığında, "Rabb'im beni aşağıladı!" der.
17. Hayır, hayır! Doğrusu siz, yetimlere karşı eli açık davranmıyorsunuz; [9]
18. yoksulu doyurma konusunda, birbirinizi özendirmiyorsunuz,
19. size kalan mirası, açgözlülükle yiyorsunuz,
20. ve malı, tutkuyla seviyorsunuz!
21. Hayır, hayır! Yer, toz toz tozlaştığında,

1 Burada hac denilen ve Mekke'ye yapılan ziyarete işaret edilmektedir. Zilhicce'nin 10. gününde bayram yapılır. Yahudiler nezdinde "yedi gece" kavramı, "paque=hamursuz yortusu" olarak, Hint Brahmanistlerinde de dasahra olarak bulunmaktadır.

2 İnsanın büyük mutluluğu için, sürekli olarak karanlık kalmaması belirtilmek isteniyor.

3 Bkz. 53/Necm, 50.

4 Taberî ve diğer bazı bilginlere göre, İskenderiye'dir. Buranın merak uyandıran özelliği bir sütununun yekpare mermerden meydana gelmesidir. Bu da ünlü "Umud es-Sevharî"dir ki hâlen mevcuttur. Orta Çağın ünlü gezgini İbn Batuta, bundan hayranlıkla söz eder.

5 "Şehir" kelimesi metinde yer almamaktadır.

6 Âyette, sütunlardan değil, şehrin kendisinden söz edilmektedir.

7 Hz. Sâlih'in halkına işaret edilmektedir. Bkz. 7/A'raf, 74; 15/Hicr, 82; 26/Şuarâ, 149.

8 Başka muhtemel bir anlam da, "Ona cömert davranarak" şeklindedir. Aynı durum âyet 17'de de söz konusudur.

9 Yetime değer vermiyor veya ona iyilikte bulunmuyorsunuz.

22. ve Rabb'in geldiği ve melekler saf saf dizildiğinde,
23. ve o gün, Cehennem getirilecek. O gün, insan hatırlayacak ama artık hatırlamanın ne faydası var?
24. "Yazık bana! Keşke hayatım için, önceden bir şey hazırlasaydım" diyecek!
25. O gün, hiç kimse, O'nun cezalandırdığı gibi cezalandıramaz!
26. Ve kimse, bağladığı gibi sıkı bağlayamaz.
27. "Ey huzura eren ruh,
28. hoşnut olmuş ve hoşnut olunmuş olarak Rabb'ine dön,
29. iyi kullarımın arasına gir,
30. ve Cennet'ime gir!"

Sûre 90
Beled

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 35. sırada inmiştir, 20 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Hayır! Bu kente yemin ederim! [1]
2. -Ki sakini olarak, sen de bu kenttesin.- [2]
3. Ve and olsun babaya ve evladına!
4. Hiç kuşkusuz insanı, kavgacı yarattık. [3]
5. O, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?
6. "Çok mal heder ettim!" diyor. [4]
7. O, kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor?
8. Biz, ona iki göz vermedik mi,
9. bir dil ve iki dudak?
10. Ve biz, ona iki yolu [5] göstermedik mi?
11. Ama o, sarp yokuşa tırmanmayacak mı?
12. Ve o sarp yokuşun ne olduğu konusunda, sen ne biliyorsun?
13. O, bir boyunduruktan kurtarmak, [6]

1 Âyette, Hz. Peygamber'in doğduğu şehir Mekke'den söz edilmektedir.
2 "Sakini olarak." Bu şu demektir: Sen yabancı hacılar gibi değilsin, aksine şehrin sakinlerinden, yani, halkından birisin.
3 Tekilden çoğula geçiş yapılmaktadır. Muhtemel bir diğer anlam: Sefalet içinde.
4 Müfessirler, kişinin bazen, bunca bağışta bulunduğunda pişmanlık duyduğunu ve bunu tamamen boşuna yaptığını sandığını belirtiyorlar. İşte bundan sonra gelen 7. âyet, bu düşünceye cevap vererek, birinin bunu gördüğünü ve kaydettiğini ifade ediyor.
5 Yani, iyilik ve kötülük yolunu.
6 Bir kölenin boynu. Ne Eski Ahit ne de Yeni Ahit, yabancı kölenin özgürleştirilmesinden söz eder (İbranî kölenin özgürleştirilmesi ile ilgi olarak bkz. Çıkış, XXI, 2-3; Tesniye, XV, 12-15). Kur'an-ı Kerim ise, köleliği yumuşatmak veya bütünüyle ortadan kaldırmak için bir çok

14. ya da açlık gününde, yemek yedirmektir,
15. akrabadan bir öksüze,
16. ya da toza toprağa bulanmış bir yoksula,
17. sonra, inananlardan, birbirlerine sabrı öğütleyenlerden ve birbirlerine merhameti öğütleyenlerden olmaktır;
18. işte bunlar sağın adamlarıdır..
19. Oysa âyetlerimizi inkâr edenler, işte onlar solun adamlarıdır, [1]
20. onlara üzeri kapatılmış bir Ateş vardır! [2]

Sûre 91
Şems

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 26. sırada inmiştir, 15 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun Güneş'e ve yükselen aydınlığına!
2. Ve and olsun, ardından geldiğinde Ay'a!
3. Ve and olsun, onu [3] aydınlattığında gündüze!
4. Ve and olsun, onu [4] örttüğünde geceye!
5. Ve and olsun, göğe ve onu yapana!
6. Ve and olsun, yere ve onu yayana!
7. Ve and olsun, kişiye ve onu düzenleyene,
8. öyle ki ona inançsızlığını ve takvâsını ilham etti!
9. Onu arındıran, elbette başarmıştır.
10. Ve onu bozan, elbette, kaybeder!
11. Semudlar, azgınlıkları yüzünden yalanladılar,
12. hani aralarından en mutsuzu [5] kalktı.

yasaya yer vermiştir. Örneğin bkz. 4/Nisâ, 92; 5/Mâide, 89; suçlara kefaret olarak özgürleştirilmesi için bkz. 58/Mücadele, 3; devlet eliyle kendilerine bu konuda yardım edilmesi için bkz. 9/Tövbe, 60; kölelere kendi özgürlük bedellerini ödemek için çalışıp kazanma hakkının verilmesi ile ilgili olarak bkz. 24/Nur, 33; savaş esirlerinin özgürleştirilmesi ile ilgili 47/Muhammed, 4; özgürleştirilmiş ile özgür doğmuş kimselerin eşitliği (konu için bkz. 33/Ahzâb, 37'nin notu) Müslümanlar arasında Mısır'daki Memluklar ve Hindistandaki Gulaman gibi yakın zamanda özgürlüklerine kavuşan kölelerin saltanat ve hanedanına imkân vermiştir. (Öte yandan Serahsî, Hz. Muhammed'in şu hadisini kaydetmiştir: "Araplara kölelik yoktur.")

1 Son Yargı'da (bkz. 56/Vâkıâ, 8-9 ve notu).
2 Altında inkârcıların bulunduğu bir kapakla.
3 Dünyayı.
4 Dünyayı.
5 Çünkü, en azılı inkârcıydı. Bu kişi devenin bilek damarlarını kesti (bkz. âyet, 14).

13. Allah'ın Elçisi onlara, "Allah'ın devesi ve onun içme sırası!" [1] demişti.
14. Sonra, onu yalanladılar ve devenin diz arkalarını kestiler. Bunun üzerine Rab'leri, günahlarından dolayı, onları hışımla yok etti. Ve onları, yerle bir etti. [2]
15. O, bunun sonucundan korkmaz!

Sûre 92
Leyl

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 9. sırada inmiştir, 21 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, örttüğünde geceye!
2. Ve and olsun, aydınlattığında gündüze!
3. Ve and olsun, erkek ve dişi olarak yarattığına! [3]
4. Elbette evet, çabalarınız farklıdır.
5. Sonra, kim bağışta bulunursa ve takvâlı davranırsa,
6. ve en güzel olanı [4] doğrularsa,
7. o zaman, ona en kolayı, kolaylaştıracağız. [5]
8. Ve kim ki cimrilik eder ve kendini yeterli görür,
9. ve en güzel olanı yalanlarsa,
10. o zaman, ona en zoru, kolaylaştıracağız. [6]
11. Bir kere kaybettiğinde, o zaman, zenginliği, ona fayda vermez!
12. Elbette evet, yol göstermek bize aittir!
13. Elbette evet, öteki dünya da bu dünya da bizimdir!
14. Öyleyse, sizi alev saçan bir ateşle uyardım;
15. oraya, en mutsuzdan başkası düşmeyecek,
16. o ki yalanlar ve sırt çevirir;
17. oysa takvâlı, oradan uzaklaştırılacak,
18. o ki arınmak için malını verir,
19. oysa, hiç kimse ona, karşılığı verilecek bir iyilik yapmamıştır,
20. ama yalnızca, çok yüce Rabb'inin yüzünü aramak için.
21. Ve elbette O [7] da hoşnut olacaktır!

1 Âyetin ilgili kısmını şöyle anlamak gerekir: "(İşte bu) Allah'ın devesidir." veya "Rahat bırakın Allah'ın devesini ve saygı gösterin onun su içme sırasına!" Allah'ın söz konusu devesi için bkz. 7/A'raf, 73 ve notu.
2 Bkz. 54/Kamer, 29.
3 Buharî'ye göre başka bir okuyuş da şöyledir: "Erkeğe ve dişiye."
4 Bir olan Allah'a ve İslâm mesajına inancı.
5 Benzer bir ifade için bkz. 87/A'lâ, 8.
6 Bkz. âyet 7'nin notu.
7 Muhtemelen Allah, o, belki de insan (?).

Sûre 93

Duha

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Kronolojik olarak ikinci sûredir. Hicretten Önce, 11. sırada inmiştir, 11 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, yükselen aydınlığa!
2. Ve and olsun, örttüğünde geceye!
3. Rabb'in seni bırakmadı ve darılmadı. [1]
4. Ve öteki dünya, senin için, kesin, şimdikinden daha iyidir.
5. Rabb'in, elbette, sana verecek, sen de hoşnut olacaksın.
6. Ne! Seni öksüz bulmadı mı? Sonra, barınak verdi!
7. Ve seni şaşırmış bulmadı mı? Sonra, doğru yola iletti!
8. Ve seni yoksul bulmadı mı? Sonra, zenginleştirdi!
9. Öyleyse, yetime gelince, ezme.
10. Ve isteyene gelince, kovma.
11. Ve Rabb'inin iyiliğine gelince, anlat. [2]

Sûre 94

Şerh

Sûre, adını, 1. âyetin içeriğinden almıştır. Hicretten Önce 12. sırada inmiştir, 8 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Senin [3] göğsünü açmadık mı?
2. Ve ağır yükünü kaldırmadık mı,
3. sırtını ezen?
4. Senin ününü yükseltmedik mi?

1 Hz. Peygamber kastedilmektedir.
2 Anlatmanın yöntemi 33/Ahzâb, 56'da öğretilmektedir. Müslümanlar, 'Mevlid'i diğer bir ifadeyle Hz. Peygamber'in doğumunu kutlarken, bu âyete dayanırlar. Bir inanan için, hangi tanrısal iyilik, bundan daha büyük olabilir?
3 Ey Muhammed!

5. Evet, çünkü zorluğun yanında bir kolaylık vardır.
6. Evet, zorluğun yanında bir kolaylık vardır! [1]
7. Boş kalınca [2] öyleyse, ayağa kalk, [3]
8. ve özlemle yönel Rabb'ine.

Sûre 95
Tîn

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 28. sırada inmiştir, 8 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, incir ağacına [4] ve zeytin ağacına! [5]
2. Ve and olsun, Sina Dağı'na! [6]
3. Ve and olsun, bu güvenli [7] kente! [8]
4. Hiç kuşkusuz biz, insanı en güzel yapıda yarattık.
5. Sonra, onu aşağıların en aşağısına geri gönderdik.
6. Ancak, inananlar ve iyi işler yapanlar ayrı: Çünkü onlara, kesintisiz bir karşılık vardır.
7. Bundan sonra, Karşılık'ı, sana kim yalanlatabilir?
8. Allah, hakimlerin en büyük hakimi değil midir? [9]

1 Bu iki âyet, dilbilgisi açısından her zorluğun yanında iki farklı kolaylığın bulunduğunu ifade eder.
2 Gerekli işlerden.
3 İbadete.
4 Genellikle Hz. İbrahim'in memleketine işaret ettiği kabul edilir. Ama ikna edici değildir. Eğer, yabanî incir olarak kabul edilirse (ficus religiosa), Gautama Bouddha ve onun Boudi ağacı hatırlanmalıdır (Bkz. Hz. Zülkifl ile ilgili 21/Enbiyâ, 85'in notu).
5 Hz. İsa'yı yeniden, Zeytin Dağı'nda bulurlar.
6 Hz. Musa'ya işarette bulunmaktadır. Tûr kelimesinin daha önce Sina Dağı'nı ifade ettiğini görmüştük. Kur'an, Tûr-i Sînâ (Bkz. 23/Mü'minûn, 20) ifadesini kullandığı gibi aynı anlamda Tûr-i Sînîn adını da kullanmaktadır (burada olduğu gibi), sekiz yerde de yalnızca Tûr kelimesini kullanır.
7 Muhtemelen, Mekke'nin, bölgesinin kutsallığını tanıyan bedevilerin yağmasına karşı korunmuş olması özelliği kastedilmiştir.
8 Hiç kuşkusuz, bundan maksat Hz. Muhammed'in memleketi Mekke'dir.
9 Bkz. 11/Hud, 45.

Sûre 96

Alak

Sûre, adını 2. âyetten almıştır. Hicretten Önce 1. sırada inmiştir, 19 âyettir. İnsan biliminin aracı olarak kalemi, hatta insanın kültür ve uygarlığını öven ilk beş âyet, Hz. Muhammed'e gönderilen ilk vahyi oluşturur. Geleneğe göre, Hz. Cebrail ona, halkına Allah tarafından elçi ve peygamber seçildiğini bildirdiği anda, aptest almayı ve namaz kılmayı da öğretmiştir. Cebrail kendisine, tanrısal bir yazı gösterip okumasını isteyince, Hz. Muhammed "Ben okuma bilmem" diye cevap vermiş. Bunun üzerine onu kollarının arasına alıp şiddetle sıkmış ve aynı isteğini tekrarlamıştır. Bu durum üç kez yinelenmiştir. Derken Cebrail mesajı okumuş ve Hz. Muhammed'in belleğine kalıcı olarak yerleşmiştir. Hz. Muhammed, o sırada, Ramazan ayında, Mekke'ye yakın Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda, bütünüyle ibadetle uğraşıyordu. Söz konusu mağara dar ve uzun, doğal ve kapısı Kâbe'ye yönelikti. Şimdi de mevcuttur. "Hira" kelimesi "araştırma" anlamına gelir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Oku, yaratan Rabb'inin adıyla,
2. ki insanı, bir kan pıhtısından yarattı. [1]
3. Oku! Çünkü Rabb'in, en üstün.
4. Kalemle [2] öğreten O'dur.
5. İnsana, bilmediğini öğretti.
6. Hayır, hayır! İnsan, kesinlikle azar,
7. kendini yeterli gördüğünde.
8. Evet, dönüş Rabb'inedir.
9. Engelleyeni gördün mü,
10. namaz kıldığında, kulu?
11. Gördün mü, ya doğru yoldaysa?
12. Ya da takvâyı emrediyorsa?
13. Gördün mü?... Ya yalanlıyor ve sırt çeviriyorsa?
14. Allah'ın gerçekten gördüğünü bilmiyor mu?
15. Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse elbette alından yakalayacağız,
16. yalancı, suçlu alından!
17. Öyleyse, meclisini çağırsın!
18. Biz, koruma birliğini çağıracağız.
19. Hayır, hayır! Ona uyma ama secde et ve yaklaş.

1 Bkz. 22/Hac, 5'in notu.
2 Bkz. 68/Kalem, 1.

Sûre 97

Kadr

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 25. sırada inmiştir, 5 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Evet, biz, bunu [1] Kadir Gecesi'nde [2] indirdik.
2. Ve kim söyleyecek sana, Kadir Gecesi'nin ne olduğunu?
3. Kadir Gecesi, bin aydan daha iyidir!
4. Gece boyunca melekler, Ruh, Rab'lerinin izniyle, her türlü buyrukla inerler,
5. bir barıştır. Bu, tanyerinin ağarmasına kadar.

Sûre 98

Beyyine

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Sonra 100. sırada inmiştir, 8 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Kitap halkından inkâr edenler ve tanrılar uyduranlar, kendilerine Delil [3] gelinceye kadar terk etmediler.
2. Allah'tan bir elçi, tertemiz sayfaları [4] okur, [5]
3. ki onlarda, doğru yazgılar vardır.
4. Ve kendilerine Kitap verilenler, ancak, Delil [6] geldikten sonra ayrılığa düştüler.
5. Oysa onlara, yalnızca, içtenlikle, dini yalnız Allah'a özgü kılarak O'na kulluk etmek, namazı kılmak ve zekatı vermek buyrulmuştu. Ve işte, doğru din budur!
6. Evet, Kitap halkından inkârcılar ve tanrılar uyduranlar, içinde temelli kalacakları Cehennem ateşindedir. İşte bunlar, yaratılmışların en kötüsüdür!
7. Evet, inananlar ve iyi işler yapanlar, bunlar yaratılmışların en iyileridir!
8. Onların Rab'leri katındaki ödülleri; içinde temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri'dir. Allah onlardan hoşnuttur ve onlar da, O'ndan hoşnutturlar. Bu, Rabb'inden sakınan kimse içindir! [7]

1 Kur'an'ı.
2 Kadir Gecesi: [Takdir, Belirleme Gecesi.] Geleneğe göre Tanrısal Takdir Gecesi, Hz. Muhammed'in ilk defa vahiy aldığı ve tanrısal misyonla görevlendirildiği gecedir. 2/Bakara, 185. âyete göre bu olay, Ramazan ayında gerçekleşmiştir. Müslümanlar, katında bu ayın 27. gecesi çok önemlidir. Bkz. 44/Duhan, 3.
3 Büyük tanrısal ceza.
4 Kur'an'ın yazılı olarak kaydediliş tarihi açısından önemlidir.
5 Bu cümlenin baş tarafında, şöyle bir ifade gizlidir: "Bununla birlikte işte sayfaları okuyan bir elçi..."
6 Belli ki burada Peygamber kastedilmiştir, ceza değil.
7 Bkz. 10/Yunus, 26'nın notu.

Sûre 99
Zelzele

Sûre, adını 1. âyetin içeriğinden almıştır. (Diriliş Günü kastedilmektedir.) Hicretten Sonra 93. sırada inmiştir, 8 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Yer, sarsılışıyla sarsıldığında,
2. ve yer, yüklerini [1] çıkardığında,
3. ve insan, "Buna ne oluyor?" dediğinde;
4. o gün, yer, anlatısını [2] anlatacak.
5. Çünkü Rabb'in, ona vahyetmiş olacak.
6. O gün, insanlar, işleri kendilerine gösterilmek için, ayrı ayrı çıkacaklar.
7. Öyleyse, kim, zerre ağırlığınca bir iyilik yaparsa, onu görecek,
8. ve kim, zerre ağırlığınca bir kötülük yaparsa onu görecek.

Sûre 100
Âdiyât

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. (Ayrıca bkz. 79/Nâziât, 1-5'in notu.) Hicretten Önce 14. sırada inmiştir, 11 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun, nefes nefese koşan kısraklara,
2. sonra, bir çakmak gibi, kıvılcımlar saçanlara,
3. sonra, sabahleyin saldıranlara,
4. sonra, tozu dumana katanlara,
5. sonra, bir topluluğun içine dalanlara.
6. Evet, insan elbette, Rabb'ine karşı nankördür;
7. elbette evet, kendisi de buna tanıktır;
8. elbette evet, zenginliğe de çok düşkündür!
9. Öyleyse, bilmiyor mu kabirlerdekinin alt üst edileceğini,
10. ve göğüslerdekinin, öğrenileceğini.
11. O gün, evet kesin, Rab'leri onlardan, tam olarak haberdar olacak.

1 Mezarda yatanları.
2 Üstünde olan biteni.

Sûre 101
Kâria

Sûre, adını, 1-3. âyetlerden almıştır. "Kâria", dünyanın son gününün vuruşu, büyük vuruş anlamındadır. Hicretten Önce 30. sırada inmiştir, 11 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Vuruş!
2. Nedir vuruş?
3. Ve kim söyleyecek sana, vuruşun ne olduğunu?
4. O gün insanlar, savrulmuş kelebekler gibi olacaklar,
5. ve dağlar, taranmış yün gibi.
6. Tartıları ağır olana gelince,
7. o zaman, hoş bir hayat içinde olacak; [1]
8. ve tartıları hafif olana gelince,
9. o zaman, gideceği yer bir çukurdur.
10. Ve kim söyleyecek sana, çukurun ne olduğunu?
11. Kızgın bir Ateş'tir!

Sûre 102
Tekâsür

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 16. sırada inmiştir, 8 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Çoğaltma yarışı, sizi oyalıyor,
2. kabre [2] varıncaya kadar.
3. Hayır, hayır! Yakında bileceksiniz!
4. Hayır, hayır, bir kez daha! Yakında bileceksiniz!
5. Hayır, hayır!... Keşke, gerçek bir bilgiyle bilseydiniz!..
6. Hiç kuşkusuz, Cahîm-Cehennem'i göreceksiniz.
7. Sonra onu, gerçek gözüyle göreceksiniz.
8. Sonra, hiç kuşkusuz, o gün, nimetten [3] sorguya çekileceksiniz.

1 Bkz. 7/A'raf, 8; 23/Mü'minûn, 102.
2 ... kabirler. Hayatınızı aymazlıkla geçirdiniz demek isteniyor.
3 Burada yararlandıklarınızdan.

Sûre 103
Asr

Sûre, adını, 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 13. sırada inmiştir, 3 âyettir. Sûre, uygar ve canlı bir toplumda bireysel ve toplu yaşayış için güzel bilgiler içeriyor.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. And olsun Zaman'a! [1]
2. Evet, kesin, insan, kayıptadır!
3. Ancak inananlar ve iyi işler yapanlar ve aralarında birbirlerine doğruyu öğütleyenler ve aralarında birbirlerine sabrı öğütleyenler ayrı.

Sûre 104
Hümeze

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 32. sırada inmiştir, 9 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Yazıklar olsun, tüm ayartıcı kınayıcılara,
2. ki o, mal toplar ve onu sayar durur,
3. malının kendisini ölümsüzleştireceğini sanarak!
4. Hayır, hayır! Hiç kuşkusuz o, Hutame'de [2] olacak.
5. Ve Hutame'nin ne olduğunu, sana kim söyleyecek?
6. Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir,
7. yüreklere kadar ulaşan!
8. Evet o, onların üzerine kapatılmış olacak,
9. uzatılmış sütunlar hâlinde!

1 Zaman, deneyim anlamında.
2 "Hutame" kelimesi, "ezen" anlamına gelen bir Cehennem adıdır.

Sûre 105

Fil

Sûre, adını 1. âyetten almıştır, Hicretten Önce 19. sırada inmiştir; 5 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Rabb'inin Fil halkına [1] nasıl davrandığını görmedin mi?
2. Düzenlerini boşa çıkarmadı mı?
3. Ve onlara karşı, sürü hâlinde kuşlar göndermedi mi,
4. onlara balçık taşları [2] atan?
5. Sonra onları, yenilmiş ekin yaprağı gibi yaptı.

Sûre 106

Kureyş

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 29. sırada inmiştir, 4 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Kureyşlilerin [3] sözleşmeleri nedeniyle,

1 Yemen'i istila eden Habeşistanlılar (bkz. 85/Buruc, 4) bütün Arabistan'ı İncil'in egemenliği altına almak istiyorlardı. Bu nedenle, Mekke'deki Kâbe, onların en büyük hedefi oldu. Hacca uyguladıkları engellemelerin önüne geçmek için, Mekke hükûmetinin "Takvimden sorumlu bakanı", intikam almak düşüncesiyle San'a'daki kiliseye hakaret ifade eden bir davranışta bulundu. Bunun üzerine Habeşli hükümdar Ebrehe, Mahmud (Mamut?) adında dev cüsseli bir fil getirtti ve Mekke'ye karşı büyük bir askeri sefer düzenledi. Mekke'nin en büyük reisi Abdulmuttalib (Hz. Muhammed'in dedesi) Mekke yakınında Ebrehe'nin yanına gitti ve ona ısrarla bir istekte bulundu. Ebrehe, isteğinin ne olduğunu sorduğunda, yalnızca, Habeşliler tarafından ele geçirilen develerini istediğini söyledi. İşgalci komutanın şaşırması üzerine, "Develer benim olduğu için, onları istiyorum. Kâbe'nin de sahibi vardır ve O onu koruyacaktır." dedi. Gerçekten de, o dönemin buldozeri olan fil, Mekke'ye doğru yürümek istemedi ve bir kuş sürüsü gelip orduyu taşlamaya ve bozguna uğratmaya başladı. Ondan hiç sağ kurtulan olmadı. Bu olaydan yaklaşık kırk yıl sonra, bu sûre indiğinde, hâlâ Mekke çok tanrıcıları arasında olayın canlı tanıkları yaşamaktaydı. Bunlar, Kur'an'ın her âyetini alayla karşıladıkları hâlde -ki tarihçiler bu konudaki bütün anıları kaydetmişlerdir- onun kendi öz şehirleriyle ilgili bu hatırlatmasıyla ilgili hiçbir şey söylememişlerdir.

2 Âyette tekil olarak geçmektedir. Gerçekte, her kuş (birini gagası arasında, ikisini de pençelerinde tutmak suretiyle) üçer taş temin etmiş ve her birini hedeften şaşmayan bir isabetle, bir askerin üzerine atmıştı.

3 Kureyş, Mekke'nin sakinleri ve Hz. Muhammed'in hemşehrileri ve onunla aynı kabileye mensup kimselerdir.

2. sözleşmeleri: [1] Kış ve yaz yolculukları!
3. Öyleyse, bu Ev'in [2] Rabb'ine kulluk etsinler,
4. ki O, onları, açlığa karşı besledi ve korkudan güvenli kıldı!

Sûre 107
Mâûn

Sûre, adını 7. âyetten almıştır. (4-7. âyetler dışında) Hicretten Önce 17. sırada inmiştir, 7 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Karşılık'ı yalanlayanı gördün mü?
2. Ki yetimi geri çeviren odur,
3. ve yoksulu beslemeye [3] özendirmeyen.
4. Öyleyse, vay o namaz kılanlara,
5. ki onlar, namazlarında özensizdirler,
6. ki onlar, gösteriş yaparlar,
7. ve önemsiz gündelik nesneleri bile esirgerler. [4]

Sûre 108
Kevser

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 15. sırada inmiştir, 3 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Evet, sana [5] bereketi [6] bağışladık.
2. Öyleyse, Rabb'in için namaz kıl ve kurban kes.
3. Evet, asıl izi silinecek, [7] sana hınç besleyendir!

1 M. 467 yılına doğru, Mekkeliler Bizans İmparatorluğu'ndan, Sasanî İmparatorluğu'ndan, Habeşistan Necaşisi'nden ve Yemen Himyerî Kralı'ndan ayrı ayrı birer belge almışlardı. Buna göre, söz konusu ülkelere ticaret kervanlarıyla gidip gelme iznini almış bulunuyorlardı. Bu, memleketin ekonomisini değiştirdi ve İslâm'dan önce, Mekkelilere, Arabistan'ın büyük bir kısmı üzerinde üstünlük sağladı.

2 "Bu Ev": Kâbe, Allah'ın Ev'i.

3 Harfi harfine: (Beslenmede) yoksulun yiyeceğine.

4 Bununla komşulara ödünç verilen basit ev eşyası, araç ve gereçler kastedilmektedir.

5 Ey Muhammed!

6 İki dünya mutluluğunu.

7 Âyette geçen ve "kuyruğu kesik" anlamına gelen "ebter" kelimesi Arapça bir deyim olup, "kendi soyunu sürdürecek bir erkek çocuğu olmayan" anlamındadır. Kuyruğun deve için öneminden esinlenilerek bu deyim yaygınlaşmıştır. Bkz. 77/Mürselât, 33'nin notu.

Sûre 109
Kâfirûn

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 18. sırada inmiştir, 6 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. De ki: "Ey inkârcılar!
2. Kulluk ettiğinize kulluk etmem.
3. Ve siz, kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz.
4. Ve ben de kulluk ettiğinize kulluk edecek değilim.
5. Ve siz, kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
6. Dininiz size ve dinim bana!" [1]

Sûre 110
Nasr

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. En son gelen vahiydir. Hz. Muhammed'in, bu sûreyi, inişinden birkaç hafta sonra gerçekleşecek olan vefatının habercisi olarak görmesi nedensiz değildi. Hicretten Sonra 114. sırada inmiştir, 3 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Allah'ın yardımı ve zaferi gelince,
2. ve insanların, Allah'ın dinine akın akın girdiklerini görünce,
3. o zaman, Rabb'ini övgüyle tenzih et ve O'ndan bağışlanma dile. Evet O, tövbeleri çok kabul edendir.

1 "Din" kelimesi "karşılık"la anlamdaştır. Din de, bir karşılıkla sonuçlandığı için bu adı almıştır. (Bkz. 17/İsrâ, 74'ün notu). Bir barış girişimi olarak Mekkeliler Hz. Muhammed'e şöyle safça bir öneride bulundular: "Sen bizim putlarımıza tap, biz de senin Tanrı'na tapalım. Bizden her kim haklıysa, bu yöntem âhirette bizi kurtaracaktır."

Sûre 111
Mesed

Sûre, adını 5. âyetten almıştır. Hicretten Önce 6. sırada inmiştir, 5 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. Ebu Leheb'in [1] iki eli yok olsun [2] ve kendisi de yok olsun.
2. Ne malı fayda verdi kendisine ne de kazandığı.
3. Yakında alevlenmiş bir Ateş'e atılacak,
4. karısı [3] da odun taşıyıcısı. [4]
5. Boynunda liften bir ip. [5]

Sûre 112
İhlâs

Sûre adını Hıristiyanlık dininin bazı inançlarını açıkça hedef alan içeriğinden almıştır. İhlas, burada inancı yabancı unsurlardan arındırma anlamındadır. Hicretten Önce 22. sırada inmiştir, 4 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. De ki: "O, Allah, birdir.
2. Allah, mutlak. [6]
3. Aslâ doğurmuş değildir, doğurulmuş da değildir.
4. Ve hiçbir şey, O'na eşit değildir."

1 Hz. Muhammed'in amcalarından biridir. İslâm'ın azılı bir düşmanıdır. Gençliğinde Hz. Muhammed, bir gün Ebu Leheb'e karşı, diğer bir amcası ve aynı zamanda vasisi olan Ebu Talib'i desteklemişti. Ebu Leheb, bunu hiç bağışlamadı.

2 Bazıları, "yok oldu" diye geçmiş zaman kalıbıyla çeviriyor. Oysa sûre, İslâm'ın ilk yıllarında inmiştir. Ebu Leheb ise, ondan ancak 15 sene sonra ölmüştür.

3 Adı Ümmü Cemil olup Ebu Süfyân'ın kız kardeşidir. (Bkz. 60/Mümtehine, 7.) Bu kadın, Kâbe'nin önünde geç vakte kadar ibadet ettikten sonra karanlık sokaklardan evine dönen Hz. Muhammed'in yoluna dikenli çalılar atardı.

4 Bu, Araplar arasında en zor ve hor görülen meslekti. Özellikle zengin bir aristokrat kadın için. Acaba, cezalandırılan bir köle gibi boynunda iple sürüklenmesine ne denir?

5 Mesed kelimesi, örülüp ip hâline getirilmiş hurma lifi anlamındadır.

6 Bu, 'samed' kelimesinin karşılığıdır. Samed, 2/Bakara, 255 ve 3/Âl-i İmran, 1'de geçen ve yine mutlak (absolu) diye çevirdiğimiz kayyûm'dan farklıdır. Samed kelimesinin anlamı konusunda Hz. Peygamber'in sahabileri arasında bile farklı görüşler vardır. Bunun en güzel açıklamasının şu olduğu görülüyor: "Her varlığa ihtiyacını veren, fakat kendisi hiç bir şeye muhtaç olmayan, mutlak olarak bağımsız, hiçbir şeye benzemeyen."

Sûre 113
Felak

Sûre, adını 1 âyetten almıştır. Hicretten Önce 20. sırada nâzil olmuştur, 5 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. De ki: "Sığınırım, yarılışın [1] Rabb'inin korumasına,
2. yarattığı şeylerin kötülüğüne karşı,
3. ve yayıldığında, karanlığın kötülüğüne karşı,
4. ve düğümlere üfleyenlerin [2] kötülüğüne karşı,
5. ve kıskandığında, kıskancın [3] kötülüğüne karşı."

Sûre 114
Nâs

Sûre, adını 1. âyetten almıştır. Hicretten Önce 21. sırada nâzil olmuştur, 6 âyettir.

Rahman, Rahîm Allah adına.

§1. 1. De ki: "Sığınırım insanların Rabb'inin korumasına,
2. insanların hükümdarına,
3. insanların Tanrı'sına,
4. kötü öğütçünün, sinsinin kötülüğüne karşı,
5. ki o, insanların göğüslerine kötü öğüt fısıldar,
6. cinlerden ya da insanlardan."

1 "Yarılış", yerin filiz çıkarmak üzere yarılması ve göğün ağarmak üzere açılmasını (bkz. 6/En'âm, 95, 96) ifade eder.

2 Müfessirlere göre, bunlardan maksat, birinin talihini bağlamak için iplere düğüm atarak üfleyen büyücülerdir.

3 Bir kıskanca en küçük bir kötülük yapılmadığı hâlde o kıskançtan gelen kötülüğü en az beklenen bir kötülüktür ve hatta bazen bu kötülük, bizim iyiliklerimizden yararlananlar tarafından yapılır. Tek çözüm: Allah'ın korumasını aramak.

Dizin

A

Abdest: 5/6.
acı: 4/104, 22/22, 25/53, 34/16, 35/12, 54/46.
acıkma: 20/118.
acıma: 2/286, 7/149, 16/62, 17/24, 23/75, 30/21, 52/28, 57/27, 64/14, 90/17.
acur: 2/61.
açgözlülük: 4/128, 59/9, 64/16, 89/19.
açık: 2/55, 159, 253, 271, 274, 4/19, 148, 149, 153, 174, 5/15, 6/47, 157, 7/85, 101, 105, 203, 10/15, 11/17, 53, 63, 12/30, 13/22, 14/31, 45, 15/94, 16/39, 64, 75, 103, 17/102, 18/15, 22, 22/72, 24/18, 31, 46, 58, 27/21, 27/54, 28/18, 43, 29/38, 50, 30/9, 47, 31/20, 33/30, 35/29, 40/28, 34, 50, 83, 43/62, 44/33, 45/25, 46/7, 47/14, 25, 32, 52/38, 57/3, 25, 71/9.
açıklama: 2/159, 230, 242, 266, 3/138, 4/176, 6/154, 7/145, 9/115, 10/37, 39, 12/111, 16/89, 17/41, 22/5, 43/63, 45/17, 75/19.
açlık: 2/155, 5/3, 9/120, 16/112, 90/14.
adak: 2/270, 3/35, 19/26, 22/29, 76/7.
adalet: 3/18, 21, 4/3, 58, 127, 5/8, 42, 6/115, 152, 7/29, 159, 181, 10/4, 47, 54, 11/85, 16/76, 90, 38/22, 26, 39/69, 75, 42/15, 49/9, 57/25.
adaletsizlik: 2/182, 5/8.
Âdem: 2/31, 33, 34, 35, 37, 3/33, 59, 5/27, 7/11, 19, 35, 17/61, 18/50, 19/58, 20/115, 116, 117, 120, 121, 36/60.
Âdemoğulları: 7/26, 27, 31, 172, 17/70.
Adlar: 7/65, 74, 9/70, 11/50, 59, 60, 14/9, 22/42, 25/38, 26/123, 29/38, 38/12, 40/31, 41/13, 15, 46/21, 50/13, 51/41, 54/18, 69/4, 6, 89/6.
Adn Bahçeleri: 9/72, 13/23, 16/31, 18/31, 19/61, 20/76, 35/33, 38/50, 40/8, 61/12, 98/7.
ağaç: 7/22, 14/25-26, 16/68, 22/18, 23/20, 27/60, 31/27, 36/80, 55/6, 78/16, 80/30.
ağarma: 3/106, 107, 12/84, 74/34, 89/1, 97/5.
ağırbaşlılık: 25/72.
aile: 2/196, 248, 3/11, 33, 121, 4/3, 35, 54, 92, 5/89, 7/83, 11/40, 45, 46, 81, 12/25, 26, 62, 65, 15/59, 61, 65, 19/6, 16, 55, 20/10, 29, 132, 21/76, 84, 26/169, 170, 27/7, 49, 56, 57, 28/12, 29, 29/32, 33, 34/13, 36/50, 37/76, 134, 38/43, 39/15, 40/28, 42/45, 48/11, 12, 51/26, 36, 52/26, 54/34, 70/12, 75/33, 83/31, 84/13.
akarsu: 26/134.
akasya: 56/29.
aklayan: 4/43, 99, 22/60, 58/2.
aklı ermezler: 4/5.
akrabalar: 2/177, 215, 4/7, 8, 33, 9/24, 58/22.
akrabalık: 4/1, 47/22.
alay: 2/14, 15, 67, 212, 4/140, 5/57, 58, 6/5, 10, 7/51, 9/64, 65, 79, 11/8, 38, 13/32, 15/11, 95, 16/34, 18/56, 106, 21/36, 41, 23/110, 25/41, 26/6, 30/10, 31/6, 35/30,

37/12, 14, 38/63, 39/48, 56, 40/83, 43/7, 45/9, 33, 35, 46/26, 49/11.
alçakgönüllülük: 5/54, 17/24, 109, 25/63.
alçaklık: 2/61, 7/152, 16/27, 22/9, 41/16.
aldatma: 2/9, 3/24, 161, 185, 4/34, 120, 128, 142, 6/70, 112, 130, 7/22, 27, 8/49, 65, 16/92, 94, 17/64, 28/36, 31/33, 33/12, 35/5, 40, 40/4, 45/35, 57/14, 20, 64/9, 83/3.
aldatma günü: 64/9.
aldırmazlık: 7/146, 19/39, 21/1, 30/7, 36/6.
Alev: 25/11,
alev: 3/55, 17/97, 27/7, 55/15, 35, 77/31, 32, 78/13, 81/12, 85/5, 92/14, 111/3.
alıklık: 7/66, 67.
alın: 9/35, 11/56, 37/103, 55/41, 97/15, 16.
alış-veriş: 14/31, 35/29, 61/10.
Allah eri: 3/146.
Allah yolu: 2/154, 190, 195, 217, 218, 244, 246, 261, 262, 273, 3/13, 52, 99, 146, 157, 167, 169, 4/74, 75, 76, 84, 89, 94, 100, 160, 167, 5/54, 6/116, 153, 7/45, 8/60, 72, 74, 9/19, 20, 24, 34, 38, 41, 60, 81, 111, 120, 121, 16/41, 22/9, 58, 24/22, 31/6, 47/1, 4, 32, 34, 38, 49/15, 57/10, 58/16, 61/11, 63/2, 73/20.
Allah'ın boyası: 2/138.
Allah'ın hoşnutluğu: 2/207, 265, 272, 3/15, 162, 174, 4/114, 57/27.
Allah'ın sınırları: 2/187, 229, 230, 4/13, 9/71, 65/1.
Allah'ın yardımcıları: 3/52, 61/14.
Allah'ın yasaları: 2/229, 230.
Allah'ın yolu: 2/120, 3/73, 6/71, 7/86, 8/36, 47, 11/19, 14/3, 30, 16/88, 94, 22/24, 25, 38/26, 39/8, 42/53.
Allah'ın yüzü: 2/115, 30/38, 39.
altın: 3/14, 91, 9/34, 35, 60, 11/37, 17/93, 18/31, 22/23, 23/27, 35/33, 43/53, 71.
amca: 24/61, 33/50.
amel defteri: 39/69, 69/19, 25, 84/7, 10.
Anakayıt: 43/4.
Anakent: 6/92, 28/59, 42/7.
Anakitap: 3/7, 184, 7/37, 9/36, 13/39, 17/4.
anekdot: 18/83.
anlaşmazlık: 3/7, 4/65, 9/47, 26/152.
anlatı: 7/176, 12/3, 111, 18/13, 23/44, 52/34, 53/59, 68/44, 79/15, 88/1, 99/4.
anlayanlar: 2/230, 6/98, 105, 13/4, 15/74, 16/12, 67, 29/35, 30/24, 28, 41/3, 45/5.
anne-baba: 2/83, 180, 215, 233, 4/7, 11, 12, 23, 33, 36, 135, 5/17, 75, 110, 116, 6/151, 7/27, 150, 12/99, 100, 14/41, 16/78, 17/23, 18/80, 19/14, 28, 32, 20/38, 40, 94, 23/50, 61, 27/19, 28/7, 10, 12, 13, 29/8, 31/14, 33/4, 6, 39/6, 46/15, 17, 53/32, 58/2, 3, 71/28, 80/35.
ant: 4/31, 5/12, 73, 6/23, 10/53, 12/73, 85, 95, 15/92, 16/56, 63, 19/68, 21/57, 34/3, 36/2, 37/1, 56, 38/1, 82, 43/2, 44/2, 46/4, 50/1, 51/1, 7, 23, 52/1, 2, 4, 53/1, 64/7, 68/1, 74/32, 33, 34, 77/1, 2, 3, 79/1, 2, 3, 81/17, 18, 84/16, 17, 18, 85/1, 2, 3, 86/1, 11, 12, 89/1, 2, 3, 4, 90/3, 91/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 92/1, 2, 3, 93/1, 2, 95/1, 2, 3, 100/1, 103/1.
antlaşma: 4/33, 90, 92, 8/72, 9/1, 4, 7, 8, 10, 12.
apaçık: 2/87, 92, 99, 109, 168, 208, 209, 211, 213, 259, 3/86, 97, 105, 164, 183, 184, 4/20, 50, 91, 101, 112, 115, 119, 144, 153, 174, 5/15, 32, 75, 92, 110, 6/7, 16, 57, 59, 74, 104, 142, 7/22, 60, 73, 107, 184, 201, 8/6, 42, 9/70, 10/2, 61, 74, 76, 11/6, 7, 25, 28, 88, 96, 12/1, 5, 8, 14/4, 9, 10, 15/1, 89, 16/4, 35, 44, 82, 103, 17/101, 19/38, 73, 20/72, 21/54, 22/11, 16, 49, 23/45, 24/1, 12, 25, 34, 54, 26/2, 30, 32, 91, 97, 115, 195, 27/1, 13, 16, 75, 79, 28/2, 15, 36, 85, 29/18, 35, 39, 47, 49, 31/11, 33/36, 58, 34/3, 24, 43, 35/25, 36/12, 17, 24, 47, 60, 69, 77, 37/15, 106, 113, 156, 38/70, 39/16, 22, 40/22, 23, 66, 43/2, 15, 40, 62, 44/2, 10, 13, 19, 45/30, 46/7, 9, 32, 51/38, 50, 51, 57/9, 58/5, 61/6, 62/2, 64/6, 12, 65/1, 11, 67/26, 29, 71/2, 81/23.
aracılık: 2/48, 123, 254, 255, 4/85, 7/53, 19/87, 20/109, 21/28, 34/23, 36/23, 39/44, 43/86, 53/26, 74/48.
A'raf: 7/46, 48.

Arafat: 2/198.
Arapça: 12/2, 13/37, 16/103, 20/113, 26/195, 39/28, 41/3, 44, 42/7, 43/3, 46/12.
arkadaş: 4/36, 38, 69, 6/71, 7/184, 9/40, 12/39, 41, 18/34, 37, 76, 24/31, 34/46, 37/51, 41/25, 43/36, 37, 50/23, 27, 51/59, 53/2, 54/29, 81/22.
arkalarından gidilenler: 2/166.
Arş: 7/54, 9/129, 10/3, 11/7, 12/100, 13/2, 16/68, 17/42, 20/5, 21/22, 23/86, 116, 25/59, 27/26, 32/4, 39/75, 40/7, 15, 43/82, 69/17, 81/20, 85/15.
arzu/lar: 2/78, 111, 4/27, 123, 5/49, 6/119, 150, 12/24, 68, 22/52, 24/31, 34/54, 40/80, 53/24, 56/21.
aslan: 74/51.
aşırı gitme: 4/171, 5/2, 77, 6/146, 17/33, 20/81.
aşkın: 2/255, 4/34, 6/100, 7/190, 10/18, 16/1, 3, 17/43, 20/114, 22/62, 23/116, 27/63, 28/68, 30/41, 31/30, 34/23, 39/67, 40/12, 42/3, 51, 43/4, 87/1, 92/20.
at: 16/8, 59/6.
atalar: 2/133, 170, 200, 5/104, 6/87, 91, 7/95, 10/78, 11/62, 109, 12/6, 38, 40, 14/10, 16/35, 18/5, 21/44, 53, 54, 23/24, 68, 83, 26/26, 76, 27/67, 68, 28/36, 31/21, 36/6, 37/17, 69, 126, 43/22, 24, 29, 44/8, 36, 53/23, 56/48.
ateş gölgeleri: 39/16.
Ateş halkı: 2/39, 81, 7/44, 13/5, 38/64, 39/8, 40/43, 59/20, 64/10.
Ateş: 2/24, 80, 81, 126, 167, 175, 201, 217, 221, 257, 3/10, 16, 24, 116, 131, 151, 191, 192, 4/30, 56, 5/37, 6/27, 7/36, 38, 47, 50, 9/17, 11/16, 17, 98, 106, 113, 13/5, 35, 14/30, 16/62, 18/29, 53, 22/72, 24/35, 57, 27/8, 90, 28/41, 29/25, 32/20, 34/42, 38/59, 61, 64, 39/8, 19, 40/6, 41, 46, 47, 49, 72, 41/19, 24, 28, 40, 45/34, 46/20, 34, 47/12, 15, 50/13, 52/14, 54/48, 57/15, 17, 59/3, 17, 66/6, 71/25, 87/12, 88/4, 90/20, 101/11, 111/3. Ayrıca bak: Cehennem, Cahim-Cehennem, Harîk-Cehennem, Saîr-Cehennem.
atlas: 44/53, 55/54, 76/21.
atölye: 26/129.
Ay: 6/77, 7/54, 10/5, 12/4, 13/2, 14/33, 16/12, 21/33, 22/18, 25/61, 27/54, 31/29, 35/13, 36/39, 40, 39/5, 41/37, 42/2, 54/1, 55/5, 71/16, 74/32, 75/8, 9, 84/18, 91/2.
ayak: 2/250, 3/147, 5/6, 33, 66, 6/65, 7/124, 195, 8/11, 9/120, 18/18, 20/71, 84, 24/24, 31, 45, 26/49, 29/55, 36/65, 41/29, 47/7, 55/41, 60/12, 62/11.
ayakta durma: 2/238, 3/39, 4/102, 9/108, 30/25, 39/9, 83/6.
aybaşı durumu: 2/222, 228, 65/4.
aydınlık: 2/257, 5/16, 6/1, 10/5, 12/108, 13/16, 14/1, 5, 21/48, 28/71, 33/43, 57/9, 65/11, 76/11, 83/24, 91/1, 93/1.
âyetler: 2/252, 3/58, 6/118, 7/37, 8/2, 31, 9/9, 10/1, 15, 17, 11/1, 12/1, 13/1, 2, 15/1, 16/101, 105, 19/58, 73, 22/16, 72, 23/66, 105, 24/34, 59, 26/2, 27/1, 28/2, 59, 87, 29/49, 31/2, 7, 34/43, 38/29, 39/71, 41/3, 44, 45/6, 8, 9, 25, 31, 35, 62/2, 65/11, 68/15, 83/13, 90/19.
aymazlık: 7/136.
Azer: 6/74
azgınlık: 2/15, 213, 3/19, 5/68, 7/146, 10/11, 23, 11/112, 20/45, 23/75, 28/76, 42/27, 45/17, 89/11, 91/11.
azık: 2/197.

B

Baal: 37/125.
bağış: 2/195, 21/72, 57/7, 10.
bağışlama: 2/178, 219, 237, 3/134, 159, 5/13, 7/99, 42/37, 40, 43, 64/14.
bağışlanma: 2/58, 175, 199, 221, 3/17, 135, 136, 159, 4/64, 106, 110, 5/9, 74, 8/4, 33, 74, 9/80, 113, 114, 11/3, 11, 52, 61, 90, 12/29, 97, 18/55, 19/47, 22/50, 24/26, 62, 27/46, 30/57, 34/4, 35/7, 36/11, 38/24, 40/7, 55, 41/6, 42/5, 47/15, 19, 48/11, 51/18, 60/12, 63/5, 6, 67/12, 71/10, 73/20, 110/3.
bağışlayıcı: 2/173, 182, 192, 199, 218, 225, 226, 235, 3/8, 31, 89, 129, 155, 4/23, 25, 96, 100, 106, 110, 129, 152, 5/3, 34, 39, 74, 98, 101, 6/54, 145, 165, 7/153,

167, 8/69, 9/5, 27, 91, 99, 102, 10/107, 11/41, 12/53, 98, 13/6, 14/36, 16/18, 110, 115, 119, 17/25, 44, 18/58, 20/82, 24/5, 22, 33, 62, 25/6, 70, 27/11, 28/16, 33/5, 24, 50, 59, 73, 34/2, 15, 35/28, 34, 41, 38/66, 39/5, 53, 40/42, 41/32, 46/8, 48/14, 49/5, 14, 57/28, 58/12, 60/7, 12, 64/14, 66/1, 71/10, 73/20.
Bağlılık yemini: 48/10, 18, 60/12.
Bahçeler: 2/25, 3/15, 136, 195, 198, 4/13, 57, 122, 5/12, 85, 119, 6/141, 9/21, 72, 89, 100, 14/23, 15/45, 16/31, 18/31, 22/14, 23, 23/19, 25/10, 26/57, 134, 147, 27/60, 34/16, 36/34, 42/22, 44/25, 52, 47/12, 48/5, 17, 50/9, 51/15, 52/17, 54/54, 57/12, 58/22, 61/12, 64/9, 65/11, 66/8, 70/35, 71/12, 74/40, 78/16, 32, 80/30, 85/11.
bal arısı: 16/68.
balçık: 7/61, 55/14, 105/4.
bald›r: 27/44, 68/42.
balık: 7/163, 18/61, 37/142.
balık arkadaşı: 68/48.
baraj: 34/16.
barınak: 16/81, 27/61, 32/26, 79/39, 41, 93/6.
Barınak Bahçeleri: 32/19.
Barınak Cenneti: 53/15.
barış: 4/90, 91, 129, 8/61, 11/48, 15/46, 25/75, 47/35, 49/9, 10, 97/5.
barış yurdu: 6/127, 10/25.
baş: 2/156, 196, 214, 234, 3/120, 146, 153, 165, 4/78, 88, 90, 5/6, 7/131, 150, 10/12, 11/10, 32, 33, 72, 78, 12/41, 14/43, 16/120, 17/51, 19/4, 21/18, 65, 89, 22/11, 19, 35, 63, 28/47, 29/54, 30/33, 36, 31/17, 32/12, 36/8, 37/65, 39/8, 49, 51, 55, 40/28, 41, 41/50, 51, 42/22, 30, 45, 48, 44/48, 48/27, 59/21, 63/5, 64/11.
baş örtüsü: 24/31.
başa kakmak: 2/262, 74/6.
başarı: 2/189, 4/13, 73, 5/119, 6/16, 21, 8/45, 9/72, 88, 89, 100, 111, 121, 10/64, 76, 11/88, 12/52, 18/20, 24/52, 27/19, 37/60, 40/9, 44/57, 45/30, 48/5, 57/12, 59/9, 61/12, 62/10, 64/9, 16, 78/31, 85/11, 87/14.
bataklık: 6/91, 52/12.
batı/lar: 2/115, 142, 177, 258, 7/137, 24/35, 26/28, 28/44, 43/38, 55/17, 70/40, 73/9.
Bayram Günü: 20/59.
bedeviler: 9/90, 97, 98, 99, 101, 120, 33/20, 48/11, 16, 49/14.
Bedir: 3/123.
bekçi: 4/80, 6/107, 11/86, 12/81, 39/71, 73, 40/49, 50, 42/48, 67/8, 72/8, 74/31, 82/10.
Bekke: 3/96.
bekleme süresi: 2/226, 65/4.
bela: 22/11, 28/47, 39/8, 49, 57/22, 64/11.
belgeler: 7/203, 16/44, 17/14, 35/25.
Belirlenmiş Vakit: 6/31, 40, 7/34, 187, 12/107, 15/85, 16/77, 18/21, 36, 19/75, 20/15, 21/49, 22/1, 7, 55, 25/11, 30/12, 14, 55, 31/34, 33/63, 34/3, 40/46, 59, 41/47, 50, 42/17, 18, 43/61, 66, 85, 45/27, 32, 47/18, 54/1, 46, 77/11, 79/42.
benlik: 4/128, 5/70, 80, 12/18, 53, 83, 53/23.
besin: 16/67, 19/62, 22/28, 29/60, 80/24.
beşik: 3/46, 5/110, 19/29, 20/53, 43/10, 78/6.
beyaz: 2/187, 7/108, 20/22, 26/33, 27/12, 28/32, 35/27, 37/46, 49.
bıldırcın: 2/57, 7/160, 20/80.
biçimlendiren: 3/6, 20/50, 40/64, 59/24, 91/7.
bildiri: 9/3, 14/52, 46/35.
bildirim: 16/35, 82.
bildirme: 3/20, 5/92, 99, 10/16, 13/40, 24/54, 29/18, 36/17, 42/48, 64/12.
bilen: 2/32, 115, 127, 137, 244, 3/35, 119, 154, 167, 4/11, 12, 17, 24, 26, 32, 35, 39, 70, 92, 104, 111, 147, 148, 170, 176, 5/54, 76, 109, 117, 6/13, 53, 58, 60, 73, 82, 96, 97, 115, 119, 128, 139, 8/42, 53, 61, 71, 9/15, 28, 44, 47, 60, 94, 97, 105, 106, 110, 10/40, 65, 11/5, 111, 12/6, 34, 76, 83, 100, 13/9, 19, 15/25, 86, 16/125, 17/25, 19/70, 21/4, 22/52, 59, 23/92, 24/17, 32, 58, 59, 64, 25/6, 26/220, 27/6, 25,

28/85, 29/5, 10, 60, 30/54, 32/6, 33/1, 40, 52, 54, 34/3, 26, 35/38, 44, 36/38, 81, 39/46, 70, 40/2, 41/12, 36, 42/25, 50, 43/9, 84, 44/6, 48/4, 26, 49/8, 13, 51/30, 53/32, 57/3, 4, 6, 59/22, 60/10, 62/8, 64/4, 11, 66/3, 72/26, 76/30.
bilezik: 18/31, 22/23, 35/33, 43/53, 76/21.
bilge: 2/32, 129, 209, 220, 228, 240, 260, 3/6, 18, 58, 62, 126, 4/11, 17, 24, 26, 56, 92, 104, 111, 130, 158, 165, 170, 5/38, 118, 6/18, 73, 83, 128, 139, 8/10, 49, 63, 67, 71, 9/15, 28, 40, 60, 71, 97, 106, 110, 11/1, 12/6, 83, 100, 14/4, 15/25, 16/60, 22/52, 24/10, 18, 58, 59, 27/6, 9, 29/26, 42, 30/27, 31/9, 27, 33/1, 34/1, 27, 35/2, 39/1, 40/8, 41/42, 42/3, 51, 43/84, 45/2, 37, 46/2, 48/4, 7, 19, 49/8, 51/30, 57/1, 59/1, 24, 60/5, 10, 61/1, 62/1, 3, 64/18, 66/2, 76/30.
bilgelik: 2/129, 151, 231, 251, 269, 3/48, 79, 81, 164, 4/54, 113, 5/110, 6/89, 12/22, 13/37, 16/125, 17/39, 19/12, 31/12, 33/34, 38/20, 43/63, 45/16, 54/5, 62/2.
bilgi: 2/32, 247, 3/61, 66, 154, 4/157, 166, 5/109, 6/100, 108, 131, 140, 144, 148, 7/52, 138, 187, 9/6, 10/93, 12/22, 13/43, 17/85, 18/5, 68, 91, 20/52, 22/71, 24/15, 25/59, 27/42, 66, 31/15, 20, 34, 33/63, 35/11, 39/69, 39/49, 40/42, 83, 41/47, 43/20, 61, 85, 45/24, 32, 46/4, 23, 53/28, 30, 35, 67/26, 102/5.
bilgin: 5/44, 63, 9/34, 10/79, 15/53, 26/34, 37, 197, 35/28, 51/28.
bilgisizler: 2/67, 78, 3/154, 6/35, 100, 108, 131, 140, 144, 7/138, 199, 9/6, 11/29, 46, 12/33, 89, 25/63, 28/55, 30/29, 31/6, 33/72, 39/64, 46/23.
bilinemez: 3/179, 12/81.
billur: 27/44, 76/15, 16.
binek: 2/239, 6/142, 9/92, 36/72, 43/12.
birlik: 2/249, 3/13, 33/20, 22, 26.
bitki: 7/58, 16/10, 18/45, 20/53, 37/64, 146, 56/89, 78/15.
boğaz: 16/66, 56/83, 73/13.
boğazlama: 5/3, 14/6, 27/21, 28/4, 37/102.
bolluk: 2/245, 247, 3/134, 4/100, 7/96, 9/86, 11/84, 73/11.
borç/lu: 2/282, 4/11, 12, 9/60, 98, 52/40, 56/66, 68/46.
boşama/boşanma: 2/227-237, 241, 4/20, 21, 130, 33/49, 60/10, 11, 65/1, 2, 4, 6-7, 66/5.
bozgunculuk: 2/11, 12, 27, 30, 60, 205, 220, 4/91, 5/32, 33, 64, 7/56, 74, 85, 86, 103, 142, 10/40, 81, 91, 11/85, 116, 12/73, 13/25, 16/88, 17/4, 18/94, 26/152, 183, 27/14, 48, 28/4, 77, 83, 29/30, 36, 33/14, 38/28, 40/26, 47/22, 89/12.
bu dünya: 2/220, 3/56, 148, 152, 4/134, 7/156, 169, 9/69, 74, 85, 11/60, 16/30, 41, 17/72, 22/9, 24/14, 19, 23, 28/42, 77, 29/27, 31/15, 33/57, 42/20, 53/25, 59/3, 79/25, 92/13.
bu hayat: 2/85, 10/64, 40/39.
buluşma: 7/155, 8/42, 15/43, 18/48, 20/58, 59, 80, 97, 44/40.
bulut: 2/19, 57, 164, 210, 7/57, 160, 13/12, 24/40, 43, 25/25, 27/88, 30/48, 35/9, 46/24, 52/44, 56/69, 71/11, 78/14.
burçlar: 15/16, 25/61, 85/1.
buyruk: 3/152, 4/12, 59, 5/52, 7/55, 8/44, 9/60, 11/123, 13/31, 27/33, 30/4, 31/29, 35/13, 42/53, 44/4, 5, 45/17, 18, 54/3, 12, 64/16, 65/12, 66/6, 82/19, 97/4.
buyruk sahibi: 4/59.
Buzağı: 2: 51, 92; 4: 153; 7: 148; 20: 87-90
büyü: 2/102, 7/116; 10/77, 15/15, 20/58, 52/15, 54/2,
büyücü/ler: 7/109, 112, 113, 120, 10/2, 77, 79, 80, 20/63, 69, 70, 26/34, 37, 38, 40, 41, 46, 38/4, 40/24, 43/49, 51/39, 52.
büyük: 2/255, 4/34, 13/9, 31/30, 34/23, 42/4.
büyük başarı: 4/13, 5/119, 9/72, 89, 100, 111, 10/64, 37/60, 40/9, 44/57, 57/12, 61/12, 64/9, 85/11.
büyüklük taslayanlar: 4/173, 7/36, 40, 75, 76, 88, 146, 14/21, 16/23, 29, 34/31, 32, 33, 40/35, 47, 48.

C

Cahîm: 44/56, 52/18, 79/36, 39.
Cahîm-Cehennem: 2/119, 5/10, 86, 9/113, 22/51, 26/91, 37/23, 55, 64, 68, 163, 40/7, 56/94, 57/19, 69/31, 73/12, 81/12, 82/14, 83/16, 102/6.
Calut: 2/249, 250, 251.
cam: 24/35.
can: 2/10, 104, 132, 155, 174, 178, 3/21, 77, 91, 154, 156, 177, 185, 186, 188, 193, 4/18, 95, 97, 138, 161, 173, 5/3, 36, 45, 73, 94, 6/61, 70, 93, 151, 7/37, 56, 126, 189, 8/32, 50, 72, 9/4, 20, 30, 34, 39, 41, 44, 55, 62, 74, 79, 81, 85, 88, 90, 111, 120, 10/4, 46, 88, 97, 104, 11/26, 48, 102, 12/25, 14/22, 15/50, 16/32, 63, 104, 117, 17/10, 18/74, 21/35, 102, 22/25, 23/41, 24/19, 23, 63, 25/37, 68, 201, 28/19, 29/23, 57, 31/7, 32/11, 33/8, 23, 34/5, 35/28, 36/18, 37/38, 41/31, 43, 42/21, 42, 64, 71, 77, 44/11, 45/8, 11, 46/24, 31, 47/27, 48/16, 17, 25, 49/15, 51/37, 52/22, 55/22, 56/83, 58/4, 59/15, 61/10, 11, 63/4, 64/5, 67/28, 69/46, 71/1, 73/13, 75/26, 76/31, 77/42, 84/24.
canlı: 2/164, 200, 9/17, 18, 19, 11/6, 56, 16/49, 19/33, 21/30, 24/45, 31/10, 35/28, 45, 42/29, 45/4, 51/42.
Cebrail: 2/97, 98, 66/4.
Cehennem halkı: 2/119, 5/29.
Cehennem: 2/119, 206, 275, 3/12, 162, 185, 197, 4/14, 55, 93, 97, 115, 121, 140, 145, 169, 5/29, 72, 6/128, 7/18, 41, 179, 8/14, 16, 36, 37, 9/35, 49, 63, 68, 73, 81, 95, 109, 10/8, 27, 11/119, 13/18, 14/16, 29, 15/43, 16/29, 17/8, 18, 39, 63, 97, 18/100, 102, 106, 19/68, 86, 20/74, 21/29, 98, 23/103, 25/34, 65, 26/91, 29/54, 68, 32/13, 35/36, 36/63, 38/27, 56, 85, 39/32, 60, 71, 72, 40/49, 60, 76, 42/45, 43/74, 44/47, 45/10, 48/6, 50/24, 30, 52/13, 55/43, 58/8, 66/9, 10, 67/6, 72/15, 23, 74/31, 78/21, 85/10, 89/23, 98/6. Ayrıca bak: Çahîm-Cehennem, Saîr-Cehennem, Sekar-Cehennem, Zindan-Cehennem, Ateş.
Cehennem'in arkadaşları: 2/275, 5/86, 57/19,
Cennet halkı: 2/82, 7/42, 44, 46, 10/26, 11/23, 25/24, 36/55, 59/20.
Cennet: 2/35, 111, 214, 221, 3/142, 185, 4/124, 5/72, 7/19, 22, 27, 40, 43, 49, 9/111, 11/108, 13/35, 16/32, 19/60, 63, 20/117, 121, 26/90, 29/58, 36/26, 55, 39/73, 74, 40/40, 41/30, 42/7, 22, 43/70, 72, 47/6, 15, 50/31, 57/21, 66/11, 76/12, 79/41, 81/13, 88/10, 89/30. Ayrıca bak: Bahçeler, Firdevs-Cennet, Mutluluk Cenneti, Barınak Cenneti..
Cennet'in arkadaşları: 6/50, 46/16.
cevap: 2/186, 3/195, 4/127, 176, 5/109, 6/36, 143, 7/194, 8/9, 12/41, 43, 46, 13/14, 16/86, 18/52, 20/89, 21/4, 76, 84, 90, 28/50, 64, 65, 35/14, 37/75, 40/50, 42/26, 38, 46/5, 57/14.
ceza: 2/7, 10, 49, 59, 85, 86, 90, 96, 104, 114, 126, 162, 165, 166, 174, 175, 178, 191, 201, 284, 3/4, 16, 21, 56, 77, 87, 88, 91, 105, 106, 128, 129, 176, 177, 178, 181, 188, 191, 4/14, 18, 25, 37, 56, 84, 93, 102, 123, 138, 147, 151, 161, 173, 5/18, 29, 33, 36, 37, 38, 40, 41, 73, 80, 94, 115, 118, 6/15, 30, 40, 47, 49, 65, 70, 93, 124, 138, 139, 146, 147, 148, 157, 160, 7/5, 38, 39, 40, 59, 73, 97, 98, 100, 134, 135, 141, 147, 152, 156, 162, 164, 165, 167, 180, 8/14, 32, 33, 34, 35, 50, 68, 9/4, 14, 26, 34, 39, 52, 55, 61, 66, 68, 74, 79, 85, 90, 101, 106, 10/4, 13, 15, 50, 52, 54, 70, 88, 97, 98, 11/3, 8, 20, 26, 39, 48, 58, 64, 76, 84, 93, 103, 12/25, 75, 107, 110, 13/32, 34, 14/2, 7, 17, 21, 22, 44, 15/50, 16/26, 45, 61, 63, 85, 88, 94, 104, 106, 113, 117, 126, 17/10, 15, 54, 57, 58, 18/2, 55, 58, 86, 87, 19/45, 75, 79, 20/47, 48, 61, 71, 127, 134, 21/12, 29, 46, 22/2, 4, 9, 18, 22, 24, 47, 55, 57, 64, 76, 77, 24/2, 8, 11, 14, 19, 23, 63, 25/19, 37, 42, 64, 65, 69, 26/135, 138, 156, 158, 189, 201, 204,

213, 27/5, 21, 28/64, 29/10, 21, 23, 29, 34, 53, 54, 55, 30/16, 31/6, 7, 21, 24, 32/14, 20, 21, 33/8, 24, 30, 57, 68, 73, 34/5, 8, 12, 14, 17, 33, 35, 38, 42, 46, 35/7, 10, 36, 36/18, 37/9, 33, 38, 39, 53, 59, 176, 38/8, 26, 41, 61, 39/13, 19, 24, 25, 26, 40, 47, 54, 55, 58, 71, 40/7, 40, 45, 46, 49, 41/16, 17, 27, 28, 43, 50, 42/16, 21, 26, 42, 44, 45, 43/39, 48, 50, 65, 74, 75, 44/11, 12, 15, 30, 48, 56, 45/8, 9, 10, 11, 20, 46/21, 24, 25, 31, 34, 48/6, 14, 16, 17, 25, 50/26, 51/22, 37, 52/7, 18, 26, 47, 54/16, 18, 21, 30, 37, 38, 39, 86, 57/13, 20, 58/4, 5, 8, 15, 16, 59/3, 15, 61/10, 64/5, 65/8, 10, 67/5, 6, 28, 68/33, 44, 70/1, 11, 27, 28, 71/1, 72/17, 73/13, 76/31, 78/30, 40, 79/16, 25, 84/24, 85/10, 88/24, 89/13, 25.

cimrilik: 3/180; 4/37, 9/34, 35, 76, 17/29, 100, 25/67, 33/19, 47/37, 38, 57/24, 59/9, 64/16, 68/25, 81/24, 92/8.

cin/ler: 6/100, 112, 128, 130, 7/38, 179, 11/119, 15/27, 17/88, 18/50, 2710, 17, 39, 28/31, 32/13, 34/12, 14, 41, 37/158, 41/25, 29, 46/18, 29, 51/56, 55/15, 33, 39, 56, 74, 70/8, 72/1, 5, 6, 28, 114/6.

cinlenmiş: 23/25, 70.

cizye: 9/29.

Cudi: 11/44.

cumartesi yasağı: 2/65, 4/47, 154, 7/163, 16/124.

Ç

çadır: 2/22, 40/64, 55/72.

çamur: 3/49, 5/110, 6/2, 7/12, 15/26, 28, 33, 74, 23/12, 28/38, 32/7, 37/11, 38/71, 76, 51/33, 55/14.

çardak: 6/141, 18/42.

çarşı: 10/68, 25/7, 20.

çatı: 2/259, 21/32, 22/45, 27/52, 43/33.

çavuşkuşu: 27/20.

çekirdek: 6/95.

çekirge: 7/133, 54/7.

Çığlık: 15/73, 83, 23/41, 29/40, 36/29, 49, 53, 38/25, 50/42, 54/31.

çiftlik: 68/17.

çiğde: 56/28.

çivi: 54/13.

çocuklar: 2/132, 133, 146, 233, 246, 266, 3/61, 4/9, 11, 12, 75, 98, 127, 5/18, 6/20, 137, 140, 151, 7/35, 127, 141, 8/28, 9/24, 55, 85, 13/23, 38, 14/37, 40, 16/72, 17/31, 40, 64, 18/46, 24/31, 59, 34/35, 42/49, 50, 58/17, 60/3, 12, 63/9, 64/14, 15, 71/12, 21, 73/17, 74/13.

çocukları öldürme: 6/137, 151, 16/59, 17/31, 81/8,9.

çoğaltma yarışı: 103/1.

çok merhametli: 1/2, 2/163.

Çok Övülen: 61/6.

çöp: 18/45.

çukur: 101/9, 10.

D

Dağ: 2/63, 93, 4/154, 7/143, 171, 16/68, 19/52, 20/80, 28/29, 46, 52/1.

dağlar: 7/74, 11/42, 13/3, 31, 14/47, 15/19, 82, 16/15, 68, 81, 17/37, 19/47, 90, 20/105, 21/31, 79, 22/18, 24/43, 26/149, 27/61, 88, 31/10; 33/72, 34/10, 35/27, 38/18, 41/10, 50/7, 52/10, 55/24, 56/5, 69/14, 70/9, 73/14, 77/10, 27, 78/7, 20, 79/32, 81/3, 88/19, 101/5.

dalgıç şeytanlar: 38/37.

dalgıçlık: 21/82.

damgala-: 68/16.

danışma: 2/233, 3/159, 48/38.

darlık: 2/245, 3/134, 4/53, 6/42, 7/94, 11/77, 27/23.

dâvâ: 23/53.

dâvâcı: 38/21, 22.

davar: 6/146, 26/133, 35/28.

davetçi: 20/108, 46/31, 32.

Davud: 2/251, 4/163, 5/78, 6/84, 17/55, 21/78, 79, 27/15, 16, 34/10, 13, 38/17, 22, 24, 26, 30.

dayı: 24/61, 33/50.

dedikodu: 12/31, 68/11.

defter: 18/49.

dehşet: 21/103, 27/87, 33/26, 34/51, 59/2, 59/13.

delil: 2/39, 41, 61, 73, 87, 92, 99, 111, 118, 145, 159, 164, 185, 187, 209, 211, 213, 219, 221, 248, 253, 259, 266, 3/4, 11, 13, 19, 21, 41, 49, 50, 70, 86, 97, 98, 103, 105, 112, 118, 183, 184, 190, 199, 4/56, 140, 153, 155, 5/10, 32, 44, 75, 86, 89, 110, 114, 6/4, 21, 25, 27, 33, 35, 37, 39, 49, 54, 55, 57, 65, 68, 93, 97, 98, 99, 105, 109, 118, 124, 126, 130, 150, 157, 158, 7/9, 26, 32, 35, 36, 40, 51, 58, 64, 72, 73, 85, 101, 103, 105, 106, 126, 132, 133, 136, 146, 147, 156, 174, 175, 176, 177, 182, 203, 8/42, 52, 54, 9/11, 65, 70, 10/5, 6, 7, 13, 20, 21, 24, 67, 71, 73, 74, 75, 92, 95, 97, 101, 11/17, 28, 53, 59, 63, 64, 88, 96, 103, 12/7, 35, 105, 13/3, 4, 7, 27, 38, 14/5, 9, 15/75, 77, 81, 16/11, 12, 13, 44, 65, 67, 69, 79, 104, 17/1, 12, 59, 98, 101, 18/9, 17, 56, 57, 105, 106, 19/10, 21, 77, 20/22, 23, 42, 47, 54, 56, 126, 127, 128, 133, 134, 21/5, 24, 32, 37, 77, 91, 22/51, 52, 57, 72, 23/30, 45, 50, 58, 24/1, 18, 46, 58, 61, 25/36, 37, 73, 26/4, 8, 15, 67, 103, 121, 139, 154, 158, 174, 190, 197, 27/12, 13, 52, 64, 81, 82, 83, 84, 86, 93, 28/32, 35, 36, 45, 47, 29/15, 23, 24, 35, 39, 44, 47, 49, 50, 30/9, 10, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 37, 46, 47, 53, 31/31, 32, 32/15, 22, 24, 26, 34/5, 9, 15, 19, 38, 35/25, 40, 36/33, 37, 41, 46, 37/14, 39/42, 52, 63, 40/4, 13, 22, 23, 28, 34, 35, 50, 56, 63, 66, 69, 78, 81, 83, 41/15, 28, 37, 39, 40, 53, 42/29, 32, 33, 35, 43/46, 47, 48, 63, 69, 44/33, 45/3, 4, 5, 11, 13, 47/14, 18, 48/20, 49/6, 51/20, 37, 53/18, 54/2, 15, 42, 57/9, 17, 19, 25, 58/5, 61/6, 62/5, 64/6, 10, 74/16, 78/28, 79/20, 98/1, 4.

demir: 13/5, 17/50, 18/96, 22/21, 34/10, 33, 36/8, 38/38, 57/25, 69/30, 76/4.

demir atma: 7/187, 79/42.

deniz: 2/50, 164, 5/96, 6/59, 63, 97, 7/136, 138, 163, 10/22, 90, 14/32, 16/14, 17/66, 67, 70, 18/60, 61, 63, 79, 109, 20/77, 78, 97, 22/65, 24/40, 26/63, 27/61, 63, 28/40, 30/41, 31/27, 31, 37/141, 42/32, 44/24, 45/12, 51/40, 52/6, 81/6, 82/3.

dereceler: 2/253, 3/163, 4/96, 6/132, 12/76, 17/21, 20/75, 40/15, 43/32, 46/19, 58/11.

deri: 4/56, 16/80, 22/20, 41/20, 21, 22, 74/29.

ders: 2/66, 73, 269, 4/84, 6/40, 105, 12/111, 14/25, 23/21, 59/2.

deve/ler: 5/103, 6/144, 7/40, 73, 77, 11/64, 12/65, 72, 17/59, 22/27, 26/155, 54/27, 56/55, 59/6, 77/33, 81/4, 88/17, 91/13, 14.

devlet gelirleri: 9/58, 60.

dîba: 18/31.

dil: 3/78, 4/46, 5/15, 78, 7/176, 9/12, 58, 14/4, 16/62, 116, 19/50, 97, 20/27, 24/15, 24, 26/13, 84, 195, 28/34, 33/19, 41/40, 44, 44/58, 48/11, 60/2, 75/16, 90/9.

dilenenler: 2/177, 70/25.

dilsiz/ler: 2/18, 171, 6/39, 8/22, 16/76, 17/97.

din: 2/120, 130, 132, 135, 193, 217, 256, 3/19, 24, 73, 83, 85, 95, 4/46, 125, 146, 171, 5/3, 41, 54, 57, 77, 6/70, 137, 159, 161, 7/29, 51, 88, 89, 8/39, 49, 72, 9/11, 12, 29, 33, 36, 122, 10/22, 104, 105, 11/87, 12/37, 38, 40, 76, 14/13, 16/123, 18/20, 22/78, 24/2, 24/55, 25/24, 47, 29/65, 30/30, 32, 43, 31/32, 33/5, 39/2, 3, 11, 40/14, 26, 65, 42/13, 21, 48/28, 60/8, 9, 61/9, 98/5, 109/6, 110/2.

dinar: 3/75.

diri: 2/154, 255, 3/2, 27, 169, 6/95, 10/31, 16/21, 19/15, 20/111, 25/58, 30/19, 35/22, 36/70, 40/65, 77/26, 81/8.

diriliş: 22/5, 35/9.

Diriliş: 50/11.

Diriliş Günü: 2/85, 113, 174, 212, 3/55, 77, 161, 180, 185, 194, 4/87, 109, 141, 159, 5/14, 36, 64, 6/12, 7/32, 167, 172, 10/60, 93, 11/60, 98, 99, 16/25, 27, 92, 124, 17/13, 58, 62, 97, 18/105, 19/95, 20/100, 101, 124, 21/47, 22/9, 17, 69, 23/16, 25/69, 28/41, 42, 61, 71, 72, 29/13, 25, 30/56, 32/25, 35/14, 39/15, 24, 31, 47, 60, 67,

41/40, 42/45, 45/17, 26, 46/5, 50/42, 58/7, 60/3, 68/39, 75/1, 6.
dirilten: 2/258, 6/60, 7/158, 29/63, 36/12.
diz arkas›: 11/65, 26/157, 54/29, 91/14.
doğru din: 6/161, 9/36, 12/40, 30/30, 43, 48/28, 61/9, 98/5.
doğru söz: 33/70.
doğru sözlü: 4/87, 122, 6/40, 143, 146, 7/70, 106, 194, 11/32, 12/46, 21/38, 24/6, 26/187, 27/64, 28/49, 29/29, 32/28, 33/35, 34/29, 36/48, 37/157, 40/28, 44/36, 45/25, 46/4, 22, 67/25, 68/41.
doğru yol: 1/5, 2/5, 16, 26, 38, 53, 70, 108, 120, 135, 137, 142, 143, 150, 157, 159, 170, 175, 185, 186, 198, 256, 258, 264, 272, 3/8, 20, 73, 86, 103, 4/51, 88, 115, 5/12, 51, 60, 77, 104, 105, 6/35, 56, 71, 80, 82, 84, 87, 88, 90, 117, 125, 126, 140, 144, 149, 153, 157, 7/16, 30, 43, 146, 148, 155, 158, 159, 178, 181, 193, 198, 9/18, 19, 24, 37, 80, 109, 115, 10/9, 25, 43, 45, 89, 108, 11/27, 31, 14/4, 21, 16/9, 15, 16, 36, 37, 93, 104, 107, 125, 17/9, 15, 97, 18/17, 57, 66, 19/58, 76, 20/47, 50, 79, 82, 122, 123, 128, 135, 21/31, 51, 73, 22/16, 37, 23/49, 24/46, 54, 26/78, 27/24, 41, 81, 92, 28/22, 50, 56, 57, 64, 29/69, 30/29, 53, 31/5, 32/3, 13, 24, 26, 33/4, 34/24, 50, 35/8, 42, 36/21, 61, 37/99, 118, 38/22, 39/3, 18, 23, 36, 37, 41, 57, 40/28, 29, 33, 38, 41/17, 42/52, 43/10, 27, 37, 40, 49, 45/23, 46/10, 11, 27, 30, 47/5, 17, 25, 32, 53/30, 57/26, 60/1, 61/5, 7, 62/5, 63/6, 64/6, 67/22, 68/7, 72/2, 14, 74/31, 81/28, 87/3, 92/12, 93/7, 96/11.
doğruluk: 5/119, 6/115, 10/2, 17/80, 18/13, 19/76, 25/67, 33/8, 24, 47/17, 72/10.
doğu/lar: 2/115, 142, 177, 258, 7/137, 18/90, 19/16, 24/35, 26/28, 37/5, 43/38, 55/17, 70/40, 73/9.
dolu: 24/43.
domuz: 2/173, 5/3, 60, 6/145, 16/115.
dost: 3/175, 4/25, 76, 89, 125, 139, 144, 5/5, 51, 55, 56, 57, 81, 82, 6/51, 121, 127, 128, 7/27, 8/34, 72, 73, 9/23, 71, 10/62, 13/37, 17/73, 19/45, 24/61, 25/28, 26/101, 33/6, 40/18, 41/31, 34, 43/67, 44/41, 45/19, 62/6, 69/35, 70/10.
dostluk: 2/254, 4/73, 5/82, 8/72, 14/31.
dönüş: 2/167, 3/55, 4/115, 5/48, 105, 6/60, 108, 164, 10/4, 23, 46, 75, 11/4, 13/36, 14/33, 20/106, 26/102, 29/8, 30/43, 31/15, 23, 34/12, 39/7, 58, 40/43, 42/44, 50/3, 79/12, 86/11, 87/5, 88/25, 96/8.
dua: 2/68, 69, 70, 3/38, 7/37, 12/34, 14/39, 40, 40/12.
durak: 6/98, 25/66, 38/60.
duruşma: 19/37.
duvar: 18/29, 77, 82, 38/21, 59/14.
duyan: 2/137, 244, 3/35, 38, 4/58, 134, 148, 5/76, 6/13, 115, 8/42, 53, 61, 10/65, 94, 12/34, 14/39, 17/1, 18/26, 21/4, 26/220, 29/5, 60, 34/50, 40/20, 56, 41/36, 42/11, 44/6.
duyurucu: 2/119, 213, 5/19, 6/48, 7/188, 11/2, 17/105, 18/56, 25/56, 33/45, 34/28, 35/24, 41/4, 48/8.
düğüm: 20/27, 113/4.
düşkünler: 8/41, 9/60, 24/22, 74/44.
düşman: 2/36, 97, 98, 168, 204, 208, 3/103, 125, 4/45, 92, 101, 104, 5/82, 6/112, 142, 7/22, 24, 129, 150, 8/60, 9/83, 114, 120, 10/90, 12/5, 16/4, 17/53, 76, 18/50, 19/82, 20/39, 80, 117, 123, 25/31, 26/77, 28/8, 15, 19, 35/6, 60, 37/77, 41/19, 28, 34, 43/62, 67, 46/6, 50/25, 58/8, 60/1, 2, 61/14, 63/4, 64/14.
düşmanlık: 2/193, 5/14, 64, 91, 16/27, 41/34, 58/8, 9, 60/4, 7.
düşünenler: 2/249, 10/24, 13/3, 16/11, 69, 30/21, 39/42, 45/13, 48/6.
düzen kurma: 7/195, 11/55, 12/5, 21/70, 37/98, 86/15, 16.
düzen: 2/251, 4/32, 7/182, 8/18, 12/28, 33, 34, 50, 52, 76, 20/60, 64, 69, 22/15, 40/25, 52/42, 46, 68/45, 77/39, 105.

E

Ebu Leheb: 111/1.
ecel: 7/185, 15/5, 23/43, 63/11.

eğlence: 2/231, 5/57, 58, 6/32, 70, 7/51, 21/17, 29/64, 31/6, 57/20, 62/11.
ejderha: 26/32.
ekin: 2/71, 205, 3/14, 117, 6/136, 138, 141, 11/100, 12/47, 16/11, 21/15, 26/148, 32/27, 39/21, 44/26, 48/29, 50/9, 105/5.
Elçi: 2/108, 143, 214, 279, 285, 3/32, 49, 53, 86, 101, 132, 153, 164, 172, 194, 4/13, 14, 42, 59, 61, 64, 80, 83, 100, 115, 136, 157, 170, 171, 5/15, 19, 33, 41, 55, 56, 67, 83, 92, 99, 104, 111, 6/20, 48, 8/1, 13, 20, 24, 27, 41, 46, 9/1, 3, 7, 13, 16, 24, 26, 29, 54, 59, 61, 62, 63, 65, 70, 71, 74, 80, 81, 84, 86, 88, 90, 91, 94, 97, 99, 105, 107, 120, 128, 14/9, 10, 11, 22/78, 24/47, 48, 50, 51, 52, 54, 56, 62, 63, 25/7, 27, 30, 37, 26/27, 29/18, 33/12, 21, 22, 29, 31, 33, 36, 40, 53, 57, 66, 71, 36/19, 40/50, 46/9, 47/32, 33, 48/9, 12, 13, 17, 26, 27, 28, 29, 49/1, 3, 7, 14, 15, 57/7, 8, 28, 58/4, 5, 8, 9, 12, 13, 20, 22, 59/4, 6, 7, 8, 60/1, 61/9, 11, 63/1, 5, 7, 8, 64/8, 12, 65/11, 69/10, 40, 72/23, 73/15, 16, 81/19, 91/13.
eli açık: 3/17, 55/27, 78, 89/17.
Elyesa: 6/86, 38/48.
emanet: 2/283, 3/36, 37, 75, 4/58, 8/27, 12/64, 23/8, 33/72, 38/23, 70/32.
emzirme: 2/233, 4/23, 22/2, 28/7, 65/6.
Ensar: 9/100, 117, 59/9, 63/7.
erdem/li: 11/3, 116, 24/22.
erimiş maden: 18/29, 70/8.
erkek: 2/116, 221, 228, 230, 282, 3/36, 195, 4/1, 7, 11, 12, 32, 34, 75, 98, 124, 176, 5/38, 103, 6/139, 7/81, 127, 141, 9/67, 68, 71, 72, 12/19, 16/97, 17/40, 18/74, 80, 19/7, 19, 24/3, 12, 26, 30, 31, 32, 61, 26/165, 27/55, 29/29, 33/23, 35, 36, 55, 58, 73, 40/40, 42/49, 50, 47/19, 48/5, 6, 25, 49/13, 53/21, 45, 57/12, 13, 18, 60/11, 71/28, 72/6, 75/39, 85/10, 92/3.
eser/ler: 18/6, 46, 30/50, 36/12, 40/21, 82, 46/4.
Eski Ev: 22/29, 33,
eskilerin masalları: 6/25, 8/31, 23/83, 25/5, 27/68, 83/13.
eşek: 16/8, 31/19, 74/50.
eşit/lik: 4/89, 129, 6/150, 9/19, 11/24, 13/10, 16/71, 75, 76, 20/58, 22/25, 26/98, 136, 30/28, 32/18, 35/19, 22, 41/10, 63/6, 112/4.
eşler: 2/25, 221, 222, 223, 231, 232, 234, 240, 3/15, 4/12, 23, 57, 6/1, 139, 9/24, 13/23, 38, 16/72, 24/6, 25/74, 26/166, 27/60, 30/21, 33/4, 6, 28, 37, 50, 52, 53, 59, 36/56, 37/22, 40/8, 42/11, 43/70, 56/37, 60/11, 64/14, 66/1, 3, 5, 70/30.
ev halkı: 11/73, 20/40, 33/33.
Ev: 2/125, 127, 158, 3/96, 97, 8/35, 22/26, 52/4, 106/3.
evcil hayvanlar: 5/95, 23/21.
evlat/lar: 3/10, 116, 9/69, 26/88, 31/33, 34/37, 57/20, 68/14.
evlatlık: 33/4, 37.
evlenme: 2/221, 230, 232, 235, 237, 4/3, 6, 19, 22, 25, 34, 35, 127, 129, 24/3, 32, 33, 60, 28/ 27.
evler: 2/84, 85, 189, 240, 259, 3/49, 4/15, 23, 95, 7/74, 78, 91, 9/24, 10/87, 11/67, 94, 13/31, 15/82, 16/80, 17/5, 21/13, 22/40, 24/27, 29, 36, 25/149, 27/52, 29/37, 33/13, 34, 53, 43/33, 34, 46/25, 59/2, 65/1,
Eyke: 15/78, 26/176, 38/13, 50/14.
Eyyub: 4/163, 6/84, 21/83, 38/41.

F

fahişe: 19/20, 28.
faiz: 2/275, 276, 278, 3/130, 4/161 30/39.
fal okları: 5/3, 90.
fayda: 2/102, 196, 3/116, 154, 4/11, 5/76, 119, 7/188, 8/19, 20/89, 26/207, 33/16, 36/23, 51/55, 54/5, 87/9, 89/23, 92/11, 111/2.
fırın: 11/40, 23/27.
fırka: 6/65, 159, 28/4, 30/32.
fırtına: 10/22, 14/18, 17/69.
fidye: 2/48, 85, 184, 196, 229, 3/91, 5/36, 10/54, 12/75, 13/18, 37/107, 39/47, 47/4, 57/15, 70/11.
fikir: 18/22.
Fil halkı: 105/1.
filiz: 6/99.

Firavun: 2/49, 50, 3/11, 7/103, 104, 109, 113, 123, 127, 130, 137, 141, 8/52, 54, 10/75, 79, 83, 88, 90, 11/97, 14/6, 17/101, 102, 20/24, 43, 60, 78, 79, 23/46, 26/11, 16, 23, 41, 44, 53, 27/12, 28/3, 4, 6, 8, 9, 32, 38, 29/39, 38/12, 40/24, 26, 28, 29, 36, 37, 43, 46, 43/46, 51, 44/17, 31. 50/13, 51/38, 54/41, 66/11, 69/9, 73/15-17, 79/17, 85/18, 89/10.
Firdevs Bahçeleri: 18/107.
Firdevs-Cennet: 23/11.
fuhuş: 4/16.
Furkan: 2/53, 3/4, 8/48, 25/1.

G

ganimet: 4/94, 8/1, 41, 69, 33/50, 48/15, 19, 20, 59/6, 7.
garanti: 68/40.
gayb: 2/3, 33, 3/44, 5/109, 116, 6/50, 59, 7/188, 9/78, 10/20, 11/31, 49, 123, 12/102, 16/77, 18/22, 26, 19/61, 78, 21/49; 27/65, 34/3, 14, 48, 53, 35/38, 36/11, 49/18, 52/41, 53/35, 67/12, 68/47, 72/26, 81/24. Ayrıca bak: bilinemez, görülemez.
gebelik: 46/15.
gece: 2/51, 164, 187, 3/27, 113, 190, 4/81, 108, 6/13, 60, 7/4, 54, 97, 142, 10/6, 24, 27, 50, 67, 11/114, 13/3, 10, 14/33, 15/65, 17/1, 12, 78, 79, 19/10, 20/77, 103, 130, 21/33, 78, 22/61, 23/67, 24/44, 25/47, 62, 64, 26/52, 27/86, 28/71, 72, 73, 30/18, 23, 31/29, 34/18, 33, 35/13, 37, 40, 37/138, 39/5, 40/61, 41/38, 44/3, 4, 23, 45/5, 50/40, 52/49, 57/6, 69/7, 71/5, 73/2, 6, 20, 74/33, 76/26, 78/10, 79/29, 81/17, 84/17, 89/2, 4, 91/4, 92/1, 93/2.
gelenek: 17/77, 26/137. Ayrıca bak: iyi gelenek.
gemi: 2/164, 7/64, 10/22, 73, 11/37, 38, 42, 44, 14/32, 16/14, 17/66, 18/71, 79, 22/65, 23/22, 27, 28, 26/119, 29/15, 65, 30/46, 31/31, 35/12, 36/41, 140, 40/80, 42/32, 43/12, 45/12, 55/24, 69/11.
genç: 12/36, 18/13, 19/12, 52/24, 56/17, 76/19.
gerçek: 2/26, 91, 109, 111, 119, 144, 147, 149, 176, 213, 252, 3/3, 60, 86, 99, 108, 154, 4/105, 122, 135, 5/27, 48, 77, 6/5, 30, 62, 66, 73, 93, 131, 7/8, 43, 44, 53, 118, 159, 169, 181, 8/4, 5, 6, 32, 53, 9/29, 33, 48, 111, 10/4, 5, 30, 32, 35, 36, 53, 55, 76, 77, 82, 93, 94, 108, 11/17, 45, 120, 12/51, 13/1, 14, 19, 14/19, 22, 15/8, 55, 64, 85, 16/3, 38, 102, 17/105, 106, 18/21, 29, 44, 98, 19/34, 50, 20/90, 114, 21/24, 55, 97, 112, 22/6, 54, 23/41, 62, 70, 71, 90, 116, 117, 24/25, 64, 25/26, 33, 84, 27/14, 37, 79, 28/3, 13, 38, 48, 53, 75, 29/3, 39, 44, 68, 30/8, 31/30, 32, 33, 32/3, 33/4, 53, 34/6, 23, 26, 43, 48, 35/5, 24, 31, 37/37, 38/64, 84, 39/2, 5, 32, 33, 41, 40/5, 25, 43, 55, 77, 41/53, 42/17, 18, 43/29, 30, 78, 86, 44/39, 45/6, 22, 29, 32, 46/3, 7, 16, 17, 30, 34, 47/2, 3, 48/27, 50/5, 19, 51/23, 54/55, 56/95, 57/16, 60/1, 62/11, 64/3, 69/51, 72/14, 15, 78/38, 39, 102/5, 7.
gezegen: 81/15.
giysi: 2/187, 7/26, 27, 11/5, 16/5, 81, 18/31, 22/19, 23, 24/60, 35/33, 71/7, 74/4, 76/21.
gizli: 2/271, 274, 3/5, 4/114, 149, 5/5, 6/3, 63, 120, 151, 7/33, 55, 9/78, 94, 10/61, 13/22, 14/31, 38, 16/75, 17/47, 19/3, 20/7, 62, 21/3, 25/6, 27/25, 74, 31/20, 35/29, 40/16, 41/40, 42/45, 43/80, 51/26, 57/3, 60/1, 69/18, 71/9, 87/7.
göğüs/ler: 5/7, 7/43, 8/43, 10/57, 11/5, 22/46, 24/31, 27/74, 28/69, 29/10, 49, 31/23, 35/38, 39/7, 40/19, 56, 42/24, 57/6, 59/13, 64/4, 67/13, 86/7, 100/10, 114/5.
gökler: 2/33, 107, 116, 117, 164, 255, 284, 3/29, 83, 109, 129, 133, 180, 189, 190, 191, 4/126, 131, 132, 170, 171, 5/17, 18, 40, 97, 120, 6/1, 3, 12, 14, 73, 75, 79, 101, 7/54, 158, 185, 187, 9/36, 116, 10/3, 6, 18, 55, 66, 68, 101, 11/7, 107, 108, 123, 12/101, 105, 13/2, 15, 16, 14/2, 10, 19, 32, 48, 15/85, 16/3, 49, 52, 73, 77, 17/55, 99, 102, 18/14, 26, 51, 19/65, 90, 93, 20/4, 6, 21/19, 30, 56, 22/18, 64,

23/71, 24/35, 41, 42, 64, 25/2, 6, 59, 26/24, 27/25, 60, 65, 87, 29/44, 52, 61, 30/8, 18, 22, 26, 27, 31/10, 16, 20, 25, 26, 32/4, 33/72, 34/1, 3, 22, 24, 35/1, 38, 40, 41, 44, 36/81, 37/5, 38/10, 66, 39/5, 38, 44, 46, 63, 67, 68, 40/37, 57, 42/4, 5, 11, 12, 29, 49, 53, 43/9, 82, 85, 44/7, 38, 45/3, 13, 22, 27, 36, 37, 46/3, 4, 33, 47/4, 48/7, 14, 49/16, 18, 50/38, 52/36, 53/26, 31, 55/29, 33, 57/1, 2, 4, 5, 10, 58/7, 59/1, 60/24, 61/1, 62/1, 63/7, 64/1, 3, 4, 78/37, 85/9.

göktaşı: 15/18, 37/10, 72/8, 9.

Gölge Günü: 26/189.

gömlek: 12/18, 25, 26, 27, 28, 96, 14/50.

gönderilenler: 2/252, 26/21, 27/10, 28/7, 65, 36/3, 13, 37/37, 181, 77/1.

gönül: 2/139, 248, 4/4, 7/55, 9/14, 59, 79, 11/23, 14/37, 15/47, 21/90, 22/54, 24/37, 33/35, 34/23, 40/80, 48/11, 12, 18, 26, 49/3, 7, 50/8, 57/27, 66/12.

görev: 2/180, 228, 6/124, 9/60, 11/88, 15/57, 29/27, 30/47, 32/11, 51/31, 53/37.

görkemli: 55/27, 78, 85/21.

görülebilen: 6/73, 9/105, 13/9, 23/92, 32/6, 39/46, 59/22, 62/8, 64/18.

görülemeyen: 6/73, 9/105, 13/9, 23/92, 32/6, 39/46, 59/22, 62/8, 64/18.

gösteriş: 2/264, 4/38, 142, 8/47, 33/33, 107/6.

göz: 2/7, 20, 50, 267, 3/13, 162, 5/45, 6/8, 46, 103, 108, 110, 137, 7/47, 116, 179, 195, 8/44, 55, 9/92, 10/31, 11/37, 12/84, 13/16, 14/42, 43, 15/8. 88, 16/77, 78, 108, 17/36, 59, 18/28, 101, 19/26, 20/102, 131, 21/3, 61, 97, 22/46.

gözetim: 52/48, 54/14.

gözetleyici: 4/1, 85, 11/57, 42/6, 50/18, 74/30, 86/4.

gusül: 4/43, 5/6.

gücü yeten: 2/20, 109, 148, 259, 284, 3/26, 29, 165, 189, 4/149, 5/17, 19, 40, 120, 6/17, 65, 8/41, 9/39, 11/4, 16/77, 22/6, 39, 24/45, 25/54, 29/20, 30/50, 35/44, 41/39, 42/9, 50, 46/33, 48/21, 54/42, 57/2, 60/7, 66/8, 67/1.

güç yetir-: 2/106, 4/129, 133, 6/37, 18/45, 30/54, 33/27, 36/81, 42/29, 46/33, 59/6, 64/1, 75/4, 78/37, 86/8, 90/5.

güç: 4/139, 10/24, 65, 11/52, 13/13, 16/73, 17/56, 80, 18/39, 19/81, 20/31, 22/41, 24/53, 25/3, 26/211, 27/33, 28/35, 29/17, 30/9, 54, 33/20, 22, 26, 35/10, 17, 42, 36/75, 38/13, 20, 40/21, 23, 48/29, 51/45, 58, 53/30, 57/25, 68/42, 72/12, 86/10.

güçlü: 2/129, 209, 220, 228, 240, 260, 3/4, 6, 18, 26, 62, 126, 4/56, 158, 165, 5/38, 95, 118, 6/96, 8/10, 49, 52, 63, 67, 9/40, 69, 71, 11/66, 91, 92, 12/8, 14, 13/13, 14/1, 4, 47, 16/60, 17/5, 18/34, 22/40, 74, 78, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191, 217, 27/9, 78, 28/26, 76, 78, 29/26, 42, 30/5, 9, 27, 31/9, 27, 32/6, 33/25, 34/6, 27, 35/2, 28, 44, 36/5, 38, 37/11, 38/9, 17, 66, 39/1, 5, 37, 40/2, 8, 42, 82, 41/12, 15, 41, 42/3, 19, 43/8, 9, 44/42, 49, 45/2, 37, 46/2, 15, 47/13, 48/7, 16, 19, 50/36, 53/5, 54/42, 55, 57/1, 25, 58/21, 59/1, 23, 24, 60/5, 61/1, 62/1, 3, 64/18, 67/2, 72/8, 81/20, 85/8.

güçsüz/ler: 3/123, 4/97, 6/134, 7/150, 8/59, 9/2, 3, 10/53, 11/20, 33, 14/20, 16/46, 22/73, 24/57, 28/4, 5, 29/22, 30/54, 31/14, 34/5, 31, 32, 33, 38, 35/44, 39/51, 40/47, 42/31, 46/32, 67/4, 72/12, 24.

gül rengi: 55/37.

gümüş: 3/14, 9/34, 35, 43/33, 76/15, 16, 21.

Gün: 6/15, 10/45, 11/3, 26, 84, 103, 105, 19/37, 26/135, 156, 189, 39/13, 40/18, 46/21, 56/50, 70/42, 44, 83/5, 85/2.

günah: 2/58, 81, 85, 173, 181, 182, 188, 197, 203, 217, 219, 229, 3/11, 16, 31, 135, 147, 178, 193, 195, 4/2, 17, 20, 25, 31, 48, 50, 111, 112, 5/2, 3, 12, 18, 29, 49, 62, 63, 107, 6/6, 120, 145, 7/33, 100, 8/52, 54, 102, 12/29, 13/10, 16/25, 17/15, 16, 31, 24/11, 25/58, 68, 26/14, 28/78, 29/40, 33/58, 71, 39/53, 40/3, 21, 55, 42/37, 46/31, 47/19, 48/2, 5, 49/12, 52/23, 53/32, 56/25, 46, 58/8, 9, 61/12, 67/11, 71/4, 25, 91/14.

günahkâr: 2/276, 283, 4/107, 5/106, 25/31, 26/99, 222, 44/44, 45/7, 68/12, 69/37, 76/24, 83/12.
gündüz: 2/164, 274, 3/27, 190, 6/13, 60, 7/4, 54, 10/6, 24, 50, 67, 11/114, 13/3, 10, 14/33, 16/12, 17/12, 20/130, 21/20, 33, 42, 22/61, 79, 24/44, 25/47, 62, 27/86, 28/72, 73, 30/23, 31/29, 34/18, 33, 35/13, 37, 40, 39/5, 40/61, 41/37, 38, 45/5, 46/35, 57/6, 71/5, 73/7, 20, 78/11, 79/29, 91/3, 92/2.
Güneş: 2/258, 6/78, 96, 7/54, 10/5, 12/4, 13/2, 14/33, 14/12; 17/78, 18/17, 86, 90, 20/119, 130, 21/33, 22/18, 25/45, 27/24, 29/61, 31/29; 35/13, 36/38, 40, 39/5, 41/37, 50/39, 55/5, 71/16, 75/ 9, 76/13, 81/1, 91/1.
güven: 2/230, 283, 3/97, 122, 126, 154, 159, 160, 4/81, 83, 91, 103, 5/23, 108, 6/81, 82, 7/69, 89, 97, 98, 99, 8/2, 11, 49, 61, 9/6, 51, 129, 10/71, 84, 85, 11/88, 123, 12/11, 54, 67, 107, 13/30, 14/11, 12, 35, 15/82, 16/42, 45, 99, 112, 17/68, 69, 21/69, 24/55, 25/58, 26/107, 125, 143, 146, 162, 178, 193, 217, 27/39, 79, 89, 28/26, 31, 57, 29/59, 67, 33/3, 48, 34/19, 37, 39/29, 38, 41/40, 42/10, 44/18, 51, 55, 48/18, 27, 50/34, 58/10, 60/4, 65/3, 67/16, 17, 29, 70/28, 81/21, 95/3, 106/4.
güvence: 12/67.
güvenlik: 2/125, 12/99, 15/46, 48/18, 50/34.
güzel söz: 2/83, 4/5, 8, 7/137, 35/10, 41/33.
güzel şeyler: 2/57, 172.
güzel yer: 3/14, 13/29.

H

haber: 2/279, 3/44, 49, 4/83, 94, 5/14, 27, 60, 6/5, 34, 67, 7/95, 101, 175, 9/70, 94, 10/29, 71, 11/49, 100, 120, 12/102, 13/33, 14/9, 15/53, 54, 55, 67, 16/59, 20/99, 22/72, 24/64, 25/22, 48, 26/6, 69, 27/7, 22, 28/3, 29, 66, 33/20, 60, 34/7, 14, 35/14, 38/21, 67, 88, 49/6, 51/24, 54/4, 58/6, 11, 64/5, 66/3, 78/2, 85/17.
haberci: 3/193, 7/57, 12/70, 96.
haberdar: 2/234, 271, 3/153, 180, 4/35, 94, 128, 135, 5/8, 6/18, 73, 103, 9/16, 11/1, 17/17, 30, 96, 22/63, 24/30, 53, 25/58, 27/88, 31/16, 29, 34, 33/2, 34, 34/1, 35/14, 31, 42/27, 48/11, 49/13, 57/10, 58/3, 11, 13, 59/18, 63/11, 64/8, 66/3, 67/14, 100/11.
habersiz: 2/74, 85, 140, 144, 149, 3/99, 6/132, 156, 7/172, 10/7, 92, 11/123, 14/42, 21/97, 46/5, 50/22.
hac: 2/158, 189, 196, 197, 200, 3/97, 9/3, 22/27.
hahamlar: 5/44, 9/31.
hâin/ler: 2/35, 51, 59, 92, 95, 114, 124, 140, 145, 165, 193, 229, 246, 254, 258, 270, 3/57, 86, 94, 128, 140, 151, 192, 4/75, 105, 5/29, 45, 51, 72, 107, 6/21, 45, 47, 52, 58, 68, 93, 129, 135, 144, 157, 7/5, 19, 37, 41, 44, 47, 148, 150, 162, 165, 8/25, 54, 58, 9/19, 23, 47, 109, 10/17, 39, 86, 106, 11/18, 31, 44, 83, 94, 116, 12/23, 52, 75, 79, 14/13, 22, 27, 34, 42, 15/78, 16/85, 17/47, 99, 18/15, 29, 50, 57, 19/38, 72, 21/14, 29, 46, 59, 64, 87, 97, 22/10, 38, 53, 71, 23/28, 41, 94, 107, 24/50, 25/4, 8, 19, 27, 37, 26/10, 209, 227, 28/21, 25, 37, 40, 50, 59, 29/24, 31, 49, 68, 31/11, 32, 32/22, 33/72, 34/31, 42, 35/37, 40, 37/63, 39/24, 32, 47, 51, 40/18, 52, 41/46, 42/8, 21, 22, 40, 44, 45, 43/76, 45/19, 46/10, 49/11, 51/59, 53/52, 59/17, 60/9, 61/7, 62/5, 7, 63/6, 66/11, 68/29, 71/24, 28, 76/31.
hâinlik: 2/150, 187, 3/9, 4/49, 107, 153, 160, 168, 5/13, 7/162, 8/25, 51, 58, 71, 9/13, 44, 52, 54, 11/37, 67, 102, 113, 12/52, 13/6, 14/13, 44, 16/113, 18/59, 87, 20/111, 21/3, 11, 22/45, 23/27, 25/4, 19, 27/14, 52, 85, 29/46, 30/29, 57, 35/32, 37/22, 39/51, 43/39, 65, 76, 46/12, 50/29, 52/47.
hakem: 3/23, 4/35, 65, 5/43.
hakim/hüküm: 2/188, 6/57, 114, 7/87, 10/109, 11/45, 12/80, 34/26, 95/8.

hala: 4/23, 24/61, 33/50.
halı: 71/19, 88/16.
halife: Bak: vekil.
halk: 2/54, 60, 67, 118, 126, 164, 230, 258, 264, 3/86, 147, 4/90, 91, 92, 5/20, 21, 25, 26, 51, 54, 67, 102, 6/66, 74, 78, 80, 83, 133, 135, 156, 7/59, 60, 61, 65, 66, 67, 69, 73, 75, 79, 80, 81, 82, 85, 88, 89, 90, 93, 94, 100, 109, 123, 127, 128, 133, 137, 142, 148, 150, 155, 159, 164, 8/53, 72, 9/13, 39, 53, 70, 101, 113, 115, 122, 10/71, 74, 83, 84, 87, 98, 101, 11/25, 27, 28, 29, 30, 36, 38, 44, 49, 50, 51, 52, 57, 60, 61, 63, 64, 70, 74, 78, 84, 85, 88, 89, 92, 93, 98, 12/37, 49, 82, 13/7, 11, 14/5, 6, 9, 16/43, 59, 120, 18/86, 90, 93, 19/11, 27, 20/79, 85, 86, 87, 90, 21/7, 11, 52, 77, 78, 22/42, 43, 23/23, 24, 33, 47, 25/30, 37, 26/10, 11, 39, 105, 117, 160, 176, 27/12, 24, 43, 46, 54, 56, 76, 29/14, 16, 24, 28, 29, 36, 30/47, 32/3, 33/13, 26, 34/11, 36/6, 20, 26, 28, 55, 85, 115, 124, 38/12, 13, 39/39, 40/5, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 41, 43/26, 44, 51, 54, 57, 44/17, 28, 38, 45/14, 46/21, 29, 30, 31, 47/38, 49/6, 50/12, 14, 51/46, 53/52, 54/9, 33, 55/33, 60/4, 61/5, 71/1, 2, 5.
Hâman: 28/6, 8, 38, 29/39, 40/24, 36.
haram kadınlar: 4/22, 23, 24.
haram yiyecekler:2/173, 5/3, 4, 6/145, 16/115, 22/30.
haram: 2/275, 3/50, 93, 4/23, 24, 160, 5/3, 42, 62, 63, 72, 87, 96, 6/119, 140, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 151, 7/32, 157, 10/59, 16/116, 118, 24/3, 68.
hardal: 21/47, 31/16.
Harîk: 85/10.
Harîk-Cehennem: 3/181, 8/50, 22/9, 22.
Harun: 2/248, 4/163, 6/84, 7/122, 142, 10/75, 19/28, 53, 20/30, 70, 90, 92, 94, 21/48, 23/45, 25/35, 26/13, 48, 28/34, 37/114, 120.
Harut-Marut: 2/102.
hastalık: 2/10, 177, 5/52, 8/49, 9/125, 22/53, 24/50, 33/12, 32, 60, 47/20, 29, 74/31.
haşarat: 7/133.
hatırla-: 2/40, 47, 63, 122, 152, 221, 231, 235, 239, 3/7, 103, 135, 4/103, 142, 5/7, 11, 20, 110, 6/68, 81, 126, 152, 7/26, 57, 69, 74, 86, 130, 171, 201, 205, 8/26, 30, 45, 57, 10/3, 11/24, 30, 114, 12/42, 45, 13/19, 14/6, 7, 52, 16/13, 17, 90, 17/41, 18/24, 19/16, 67, 20/44, 22/40, 24/1, 36, 37, 25/50, 62, 26/227, 28/43, 46, 51, 32/4, 33/9, 21, 34, 35, 41, 35/3, 37, 37/13, 155, 38/17, 29, 32, 41, 39/9, 27, 40/13, 44, 44/58, 45/23, 46/21, 47/18, 51/49, 54/15, 17, 22, 32, 40, 51, 56/62, 62/9, 10, 63/10, 74/55, 56, 76/25, 79/35, 80/4, 12, 87/10, 15, 89/23.
hatırlatma: 2/231, 6/69, 90, 7/2, 63, 69, 165, 10/71, 11/114, 120, 12/42, 104, 20/113, 21/10, 24, 84, 209, 29/51, 38/1, 43, 46, 87, 39/21, 40/54, 49/17, 50/8, 37, 51/55, 54/17, 22, 32, 40, 56/73, 57/16, 69/12, 48, 76/29, 77/5, 79/43, 81/27, 87/9.
Hatırlatma: 3/58, 5/91, 13/28, 15/6, 9, 16/43, 44, 18/28, 101, 20/3, 42, 99, 124, 21/2, 7, 36, 42, 48, 50, 105, 23/71, 110, 25/18, 29, 26/5, 29/45, 36/11, 69, 37/3, 168, 38/8, 49, 38/22, 23, 41/41, 43/5, 36, 44, 44/13, 53/29, 54/25, 58/19, 65/10, 68/51, 52, 72/16, 73/19, 74/31, 49, 54, 80/4, 11.
Havariler: 3/52, 5/111, 112, 61/14.
havralar: 22/40.
hayat: 2/28, 85, 96, 179, 5/32, 6/29, 162, 8/24, 10/64, 15/23, 16/97, 17/75, 20/124, 22/6, 66, 23/33, 80, 24/61, 25/3, 49, 26/18, 28/60, 30/19, 50, 31/33, 36/33, 78, 79, 40/39, 68, 41/39, 44/8, 45/21, 24, 26, 46/20, 50/11, 53/44, 67/2, 74/28, 89/24, 101/7.
hayvanlar: 2/173, 205, 3/14, 4/119, 5/1, 3, 4, 95, 6/136, 138, 139, 142, 145, 146, 7/179, 10/24, 16/5, 66, 80, 115, 20/54, 22/18, 28, 30, 33, 34, 36, 23/21, 28/23, 32/27, 36/71, 39/6, 40/79, 42/11, 43/12, 47/12, 79/33, 80/32, 81/5.
hazine: 6/50, 11/12, 31, 12/55, 15/21, 17/100, 18/82, 25/8, 26/58, 28/76, 38/9, 52/37, 63/7.

helâl: 2/168, 187, 228, 229, 230, 275, 3/50, 93, 4/19, 24, 160, 5/1, 4, 5, 87, 88, 96, 7/157, 8/69, 10/58, 16/114, 116, 22/30, 33/52, 60/10, 66/1.
Hep Merhametli: 1/2.
Hesap Günü: 38/16, 26, 53, 40/27.
hesap: 2/119, 141, 202, 284, 3/19, 199, 4/6, 86, 5/4, 41, 6/52, 62, 69, 10/5, 13/18, 21, 40, 41, 14/41, 51, 17/12, 69, 18/12, 40, 19/84, 94, 21/1, 47, 23/113, 117, 24/38, 39, 26/113, 32/5, 33/39, 39/47, 40/17, 55/5, 65/6, 8, 69/20, 26, 73/20, 78/27, 84/8, 88/26.
heykel: 7/148, 20/88, 21/52, 34/13.
hıçkırma: 11/106.
hırsız/lık: 5/38, 12/70, 73, 77, 81, 15/18, 37/10, 60/12.
Hicr: 15/80.
hicret: 2/218, 3/195, 4/89, 97, 100, 8/72, 74-75, 9/20, 16/41, 110, 22/58, 24/22, 29/26, 33/50, 59/9, 60/10.
hicret edenler: 2/218, 8/72, 22/58, 24/22.
hikmetli: 10/1, 31/2, 36/2, 43/4, 44/4
Hristiyanlar: 2/113, 120, 5/18, 9/30. Ayrıca bak: Nasranîler.
Hud: 7/65, 11/50, 53, 58, 60, 89, 26/65, 124.
hukuk: 40/20, 78.
Huld-Cennet: 25/15.
Huneyn: 9: 25.
hûri: 44/54, 52/20, 55/70, 72, 56/22.
hurma: 17/266, 4/53, 124, 6/99, 141, 13/4, 16/11, 67, 17/91, 18/32, 19/23, 25, 71, 23/19, 26/148, 35/13, 36/34, 39, 38/44, 50/10, 54/20, 55/11, 68, 69/7, 80/29.
Hutame: 104/4, 5.
hükümdarlık: 27/23.

I

ılgın: 34/16.
ırmak/lar: 2/25, 249, 266, 3/15, 136, 195, 198, 4/13, 57, 122, 5/12, 85, 119, 6/6, 7/43, 9/72, 89, 100, 10/9, 13/35, 14/23, 16/31, 17/91, 18/31, 33, 20/76, 22/14, 23, 25/10, 27/61, 29/58, 39/20, 43/51, 47/12, 15, 48/5, 17, 54/54, 57/12, 58/22, 61/12, 64/9, 65/11, 66/8, 71/12, 85/11, 98/8.
ışık: 2/17, 4/174, 5/15, 44, 46, 6/91, 122, 10/5, 20/118, 24/35, 40, 46, 35/20, 37/10, 39/22, 42/52, 57/12, 13, 28, 64/8, 66/8, 71/16.

İ

ibadet: 2/125, 187, 200, 6/162, 22/67.
İblis: 2/34, 7/11, 20, 15/31, 32, 17/61, 18/50, 20/116, 34/20, 38/74, 75, 76, 79, 82.
İbrahim: 2/124, 125, 127, 130, 132, 133, 135, 136, 140, 258, 3/33, 260, 65, 67, 68, 84, 95, 97, 4/54, 125, 163, 6/74, 75, 78, 83, 161, 9/70, 114, 11/69, 74, 76, 12/6, 38, 14/35, 15/51, 52, 16/120, 123, 19/41, 46, 47, 58, 21/51, 60, 62, 69, 22/26, 43, 78, 26/69; 29/16, 25, 31, 33/7, 37/83, 102, 104, 109, 38/45, 42/13, 43/26, 51/24, 31, 53/37, 57/26, 60/4, 87/19.
İbrahim'in makamı: 3/97
İbrahim'in Sahifeler'i: 53/37, 87/19.
ibrik: 56/18.
iç çekme: 11/106.
içki: 16/67, 83/25.
içtenlik: 2/23, 135, 177, 3/79, 95, 4/125, 6/79, 7/79, 93, 9/91, 10/105, 16/120, 123, 22/31, 34, 30/30, 98/5.
iddet: Bak: bekleme süresi.
İdris: 19/56, 21/85.
iffet: 3/39, 4/24, 25, 5/5, 12/32, 21/91, 23/5, 24/30, 31, 33, 60, 33/35, 55/56, 70/29.
ifrit: 27/39.
iftira: 3/24, 4/20, 112, 156, 6/112, 138, 140, 10/59, 11/50, 16/101, 22/25, 24/11, 12, 16, 26/222, 29/17, 33/58, 34/43, 37/151, 60/12.
iğrenç/lik: 4/22, 19/27, 27/54.
ihanet: 8/27, 25/29, 66/10.
ihram/lı: 5/1, 2, 95, 96,
ihtilaf: 2/176, 51/8.
İkiyüzlüler: 3/167, 4/61, 88, 138, 140, 142, 145, 8/49, 9/64, 67, 69, 73, 101, 29/11, 33/12, 24, 48, 60, 59/11, 17; 63/1, 7, 8, 66/9.

iktidar sahibi: 11/66, 22/40, 74, 33/25, 40/22, 42/19, 57/25.
ilim: 2/120, 145, 245, 3/18, 19, 6/80, 143, 7/62, 89, 10/39, 11/14, 12/68, 13/37, 16/27, 17/107, 18/65, 19/43, 20/98, 110, 114, 21/74, 79, 22/54, 27/15, 40, 28/14, 78, 80, 29/49, 30/56, 34/6, 40/7, 42/14, 45/17, 47/16, 58/11, 65/12, 72/28.
ilimde derinleşenler: 3/7, 4/162.
ilk: 2/41, 3/96, 6/14, 94, 110, 163, 7/143, 9/83, 108, 11/27, 17/5, 51, 18/48, 20/21, 21/104, 26/51, 36/79, 39/12, 41/21, 43/81, 46/9, 50/15, 53/50, 56, 56/62, 57/3, 59/2.
İlyas: 6/8537/123, 130.
İmran: 3/33, 35, 66/12.
inananlar: 2/9, 14, 26, 62, 76, 88, 97, 104, 126, 153, 165, 172, 178, 183, 208, 212, 213, 214, 218, 223, 232, 249, 254, 257, 264, 267, 278, 282, 285, 3/28, 49, 68, 72, 99, 100, 102, 118, 121, 122, 124, 130, 140, 141, 149, 152, 156, 160, 164, 167, 175, 179, 199, 200, 4/19, 29, 43, 51, 55, 59, 71, 76, 84, 94, 95, 103, 115, 135, 136, 139, 141, 144, 146, 162, 5/1, 2, 5, 6, 8, 11, 35, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 69, 82, 87, 90, 94, 95, 101, 105, 106, 112, 6/27, 54, 75, 92, 99, 7/2, 32, 52, 75, 86, 88, 143, 153, 156, 203, 8/2, 3, 5, 12, 15, 17, 19, 20, 24, 27, 29, 45, 62, 64, 65, 74, 9/13, 14, 16, 23, 26, 28, 34, 38, 44, 51, 61, 74, 88, 105, 107, 111, 112, 113, 119, 122, 123, 124, 128, 10/2, 40, 57, 87, 103, 104, 11/29, 36, 40, 58, 66, 86, 94, 120, 12/57, 13/28, 31, 14/11, 27, 41, 15/77, 88, 16/99, 102, 17/9, 82, 18/2, 19/73, 21/88, 22/14, 17, 38, 54, 77, 23/1, 58, 24/2, 3, 19, 21, 27, 31, 51, 58, 62, 26/51, 102, 114, 118, 215, 27/2, 77, 28/3, 10, 47, 29/11, 12, 44, 47, 52, 30/4, 47, 31/8, 33/6, 9, 11, 22, 23, 25, 37, 41, 43, 47, 49, 50, 53, 56, 59, 69, 70, 35/7, 36/47, 40/7, 35, 51, 41/44, 42/18, 45, 45/3, 14, 46/11, 47/2, 3, 7, 11, 20, 33, 48/4, 12, 20, 26, 29, 49/1, 2, 6, 9, 10, 11, 12, 15, 51/20, 35, 55, 57/7, 13, 16, 19, 21, 28, 58/9, 10, 11, 12, 59/2, 10, 18, 60/1, 10, 13, 61/3, 10, 13, 14, 62/9, 63/8, 9, 64/13, 14, 65/10, 66/4, 8, 11, 74/31, 83/34, 85/7, 11, 90/17, 95/6, 98/7, 103/3.
inananların yolu: 4/115.
inat/çı: 9/101, 11/59, 14/15, 19/69, 37/7, 50/24, 67/21, 69/6, 74/16.
inci: 22/23, 24/35, 35/33, 52/24, 55/22, 56/23, 76/19.
İncil: 3/3, 48, 65, 5/46, 47, 66, 68, 110, 7/157, 9/111, 48/29, 57/27.
incitme: 2/262, 263, 3/111, 186, 4/77, 33/19, 57, 58, 59.
inek: 2/67, 68, 69, 71.
inkâr: 2/62, 85, 88, 89, 90, 91, 93, 99, 108, 121, 126, 161, 217, 253, 256, 3/4, 19, 21, 70, 72, 86, 90, 97, 98, 101, 106, 112, 167, 176, 177, 4/42, 46, 56, 60, 89, 131, 136, 137, 140, 150, 155, 156, 168, 170, 5/5, 12, 41, 61, 64, 68, 86, 115, 6/30, 49, 70, 89, 7/45, 51, 76, 8/35, 52, 9/12, 23, 37, 54, 66, 74, 80, 84, 97, 107, 10/4, 70, 11/17, 19, 59, 60, 68, 12/37, 13/5, 30, 36, 14/9, 18, 28, 16/71, 72, 83, 88, 106, 17/69, 98, 18/29, 37, 80, 105, 106, 19/77, 82, 21/36, 50, 94, 22/19, 23/33, 69, 24/55, 25/50, 27/14, 28/48, 29/23, 25, 52, 66, 30/8, 13, 16, 44, 31/23, 32, 32/10, 34/17, 33, 34, 53, 35/14, 39, 36/64, 37/170, 39/7, 8, 63, 40/5, 10, 12, 22, 42, 63, 81, 84, 41/7, 9, 14, 15, 28, 41, 52, 43/24, 30, 33, 45/11, 46/6, 7, 10, 26, 34, 47/34, 54/14, 57/19, 59/16, 60/1, 2, 4, 61/14, 63/3, 64/5, 6, 10, 67/6, 18, 73/17, 88/23, 90/19.
inkârcılar: 2/6, 19, 24, 34, 39, 89, 90, 98, 105, 170, 191, 212, 254, 286, 3/28, 32, 55, 56, 116, 127, 131, 141, 149, 151, 156, 178, 196, 4/37, 51, 76, 84, 101, 102, 139, 140, 141, 144, 151, 161, 167, 5/3, 10, 36, 44, 54, 57, 73, 78, 80, 81, 103, 6/1, 7, 25, 122, 7/50, 101, 8/7, 12, 14, 15, 18, 30, 36, 38, 50, 59, 65, 73, 9/2, 3, 26, 30, 32, 37, 40, 49. 68, 73, 123, 10/2, 4, 7, 42, 12/87, 13/7, 27, 31, 32, 33, 35, 42, 43, 14/2, 10, 13, 15/2,

16/27, 39, 84, 17/8, 56, 100, 102, 19/37, 73, 83, 21/30, 36, 39, 97, 22/25, 44, 55, 57, 72, 23/117, 24/39, 57, 25/4, 26, 32, 52, 28/82, 86, 29/12, 47, 54, 68, 30/45, 58, 32/29, 33/1, 8, 25, 48, 64, 34/3, 7, 31, 33, 43, 35/7, 26, 36, 39, 36/47, 70, 38/2, 4, 27, 74, 39/32, 59, 71, 40/4, 6, 10, 14, 25, 50, 74, 85, 41/26, 27, 29, 50, 42/26, 45/31, 46/3, 11, 20, 34, 47/1, 3, 4, 8, 10, 11, 12, 32, 48/13, 22, 25, 26, 29, 49/2, 51/60, 52/42, 54/8, 43, 56/51, 57/15, 58/4, 59/2, 11, 60/5, 10, 11, 13, 61/8, 64/7, 66/7, 9, 10, 67/20, 27, 28, 68/51, 69/50, 70/2, 36, 71/26, 74/10, 31, 76/4, 80/42, 83/34, 36, 84/22, 85/19, 86/17, 98/6, 109/1.

inleme: 21/100.

insan/lar: 2/8, 13, 21, 24, 44, 83, 94, 96, 102, 124, 125, 142, 143, 150, 159, 161, 164, 165, 168, 185, 187, 188, 189, 199, 200, 204, 207, 213, 219, 221, 224, 243, 251, 253, 259, 264, 273, 3/4, 7, 9, 14, 21, 39, 41, 46, 47, 68, 79, 87, 96, 97, 110, 112, 138, 140, 171, 173, 187, 4/1, 28, 37, 38, 53, 54, 58, 75, 77, 79, 105, 108, 114, 142, 161, 165, 170, 174, 5/18, 32, 43, 44, 49, 58, 67, 68, 82, 97, 110, 116, 6/9, 85, 91, 112. 119, 122, 126, 127, 128, 130, 131, 144, 7/38, 58, 82, 85, 93, 99, 116, 137, 138, 144, 150, 158, 168, 179, 187, 188, 8/26, 47, 49, 65, 9/3, 6, 34, 56, 10/2, 11, 12, 19, 21, 23, 24, 44, 57, 60, 74, 75, 86, 92, 99, 102, 104, 108, 11/9, 17, 27, 85, 103, 118, 119, 12/5, 21, 38, 40, 46, 68, 103, 105, 108, 111, 13/1, 3, 6, 17, 31, 14, 1, 10, 11, 25, 34, 36, 37, 44, 52, 15/8, 26, 28, 33, 66, 16/4, 38, 44, 61, 69, 17/11, 13, 16, 36, 53, 60, 67, 71, 83, 88, 89, 93, 94, 100, 106, 18/15, 54, 55, 110, 19/10, 17, 20, 21, 26, 66, 67, 20/59, 21/1, 3, 12, 31, 34, 37, 61, 72, 74, 75, 77, 22/1, 2, 3, 5, 8, 11, 18, 25, 27, 40, 49, 65, 66, 73, 75, 78, 23/12, 24, 28, 30, 33, 34, 41, 46, 47, 106, 24/35, 40, 25/29, 37, 49, 50, 54, 83, 87, 154, 183, 186, 27/16, 17, 55, 73, 82, 28/23, 25, 43, 76, 29/2, 8, 10, 24, 27, 43, 67, 30/6, 8, 20, 30, 33, 36, 41, 58, 31/6, 14, 18, 20, 33, 32/7, 13, 33/20, 37, 63, 72, 34/28, 36, 40, 35/2, 3, 5, 15, 28, 45, 36/6, 15, 18, 77, 37/28, 94, 112, 38/26, 39/8, 27, 41, 49, 57, 59, 61, 41/3, 6, 25, 29, 49, 51, 42/34, 42, 48, 51, 52, 43/15, 33, 44/9, 11, 22, 34, 45/20, 26, 31, 46/6, 15, 18, 47/3, 14, 48/12, 20, 25, 49/13, 16, 51/32, 56, 53/24, 39, 54/20, 24, 55/3, 10, 14, 33, 35, 39, 56, 74, 57/24, 25, 59/14, 16, 21, 62/5, 6, 66/6, 11, 69/7, 70/19, 72/5, 25, 31, 36, 39, 75/3, 5, 10, 13, 14, 36, 76/1, 2, 27, 79/35, 80/17, 24, 82/6, 83/2, 6, 84/6, 86/5, 89/15, 23, 90/4, 95/4, 96/2, 5, 6, 99/3, 6, 100/6, 101/4, 103/2, 110/2, 114/1, 2, 3, 5, 6

intikam alıcı: 3/4, 5/95, 14/47, 27/49, 39/37, 44/16,

ipek: 18/31, 22/23, 35/33, 44/53, 76/12, 21.

İrem: 89/7.

İsa: 2/136, 3/52, 55, 59, 84, 4/157, 163, 6/85, 19/34, 42/13, 43/63. Ayrıca bak; Meryem oğlu İsa, Meryem Oğlu, Meryem oğlu Mesih.

İshak: 2/133, 136, 140, 3/84, 4/163, 6/84, 11/71, 12/5, 6, 37, 38, 14/39, 19/49, 21/72, 29/27, 37/112, 113, 38/45.

isim/ler: 2/31, 33, 71, 7/180, 12/40, 17/110, 20/8.

İslam: 2/208, 3/19, 85, 5/3.

İsmail: 2/125, 127, 133, 136, 140, 3/84, 4/163, 6/86, 14/39, 19/54, 21/85, 37/101, 105, 107, 38/48.

İsrail: 3/93.

İsrailoğulları: 2/40, 47, 51, 54, 55, 57, 67-71, 83, 92, 122, 211, 246, 3/49, 93, 4/153, 155, 5/12, 26, 32, 70, 72, 78, 110, 7/105, 134, 137, 138, 148, 10/90, 93, 17/2, 4, 101, 104, 19/58, 20/47, 80, 87-90, 94, 26/17, 22, 59, 197, 27/76, 32/23, 40/53, 43/59, 44/30, 45/16, 46/10, 61/6, 14.

İsyancı: 4/31.

iş: 2/45, 71, 72, 143, 210, 275, 3/109, 154, 159, 4/22, 85, 5/90, 6/8, 58, 108, 159,

8/44, 9/102, 10/3, 31, 61, 71, 81, 11/44, 73, 12/15, 18, 41, 83, 13/2, 14/22, 15/70, 16/28, 17/85, 18/16, 30, 73, 103, 104, 19/21, 35, 20/26, 32, 21/82, 93, 22/76, 23/63, 24/62, 26/20, 27/32, 28/15, 23, 31/17, 22, 32/5, 33/36, 71, 34/13, 35/4, 39/65, 40/37, 44, 68, 41/12, 42/38, 43, 43/32, 47/4, 8, 9, 21, 26, 28, 32, 33, 35, 50/5, 51/40, 53/26, 65/3, 4, 9, 71/21.
itaatsizlik: 3/152, 20/121.
iyi davrananlar: 2/112, 236, 7/161, 9/91, 10/26, 12/22, 16/30, 28/14, 29/69, 31/3, 33/29, 37/105, 51/16, 53/31, 77/44.
iyi davranışlı: 6/103, 31/16, 33/34, 42/19, 67/14.
iyi gelenek: 2/178, 180, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 236, 240, 241, 4/25.
iyi işler: 2/25, 62, 82, 148, 277, 3/57, 114, 4/57, 122, 124, 173, 5/9, 48, 69, 93, 7/42, 10/4, 9, 11/11, 23, 13/29, 14/23, 17/9, 18/2, 19/76, 96, 20/75, 112, 21/90, 94, 22/14, 50, 56, 61, 100, 24/55, 26/227, 29/7, 9, 58, 30/15, 45, 31/8, 32/19, 34/4, 35/7, 38/24, 28, 41/8, 42/22, 23, 26, 45/21, 30, 47/2, 12, 48/29, 65/11, 84/25, 85/11, 95/6, 98/7, 103/3.
iyiler: 2/130, 267, 3/114, 193, 4/69, 5/84, 7/196, 9/75, 12/36, 90, 101, 16/122, 128, 29/9, 37/100, 110, 121, 131, 38/48, 39/58, 68/50, 70/41, 72/11, 76/5, 82/13, 98/7.
iyiliği başa kakma: 2/262-264.
iyilik: 1/6, 2/64, 83, 105, 110, 158, 177, 178, 184, 189, 195, 197, 200, 201, 215, 224, 229, 269, 272, 3/92, 115, 120, 134, 148, 171, 172, 174, 4/36, 62, 69, 78, 79, 94, 114, 125, 127, 149, 5/2, 13, 23, 85, 93, 6/17, 57, 84, 151, 154, 158, 160, 7/56, 74, 131, 156, 168, 188, 8/23, 70, 9/50, 67, 88, 107, 120, 10/77, 11/31, 114, 115, 12/78, 90, 13/6, 22, 29, 14/34, 16/18, 30, 53, 76, 112, 121, 122, 17/7, 23, 83, 18/86, 19/58, 21/35, 73, 101, 22/11, 34, 37, 77, 24/11, 33, 25/18, 70, 26/22, 27/89, 28/5, 17, 54, 77, 84, 31/20, 22, 33/6, 35, 37, 35/32, 37/80, 114, 39/8, 10, 34, 49, 41/34, 49, 51, 43/59, 46/12, 15, 20, 48/11, 49/8, 17, 52/28, 29, 54/35, 55/13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 60, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 58/9, 60/8, 68/49, 72/21, 73/20, 92/19, 99/7.
iyilikseverlik: 3/92.
izleyenler: 2/166, 167, 22/78.

K

kabak: 37/146.
Kâbe: 5/95, 97. Ayrıca bak; Ev, Kutsal Ev, Eski Ev, Kutsal Mescit.
Kabileler: 2/136, 140, 3/84, 4/163, 7/160.
kadeh: 37/45, 46, 43/71, 52/23, 56/18, 78/34, 88/14.
kadınlar: 2/49, 178, 187, 197, 221, 226, 228, 229, 230, 235, 236, 240, 241, 282, 3/14, 35, 42, 61, 195, 4/1, 3, 4, 7, 11, 12, 15, 19, 22, 24, 25, 32, 34, 35, 43, 75, 98, 124, 127, 128, 129, 5/5, 6, 38, 75, 7/81, 83, 127, 141, 9/67, 68, 71, 72, 11/71, 81, 12/21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 50, 51, 14/6, 15/60, 16/92, 97, 19/5, 8, 22/2, 24/2, 3, 4, 8, 9, 12, 23, 26, 31, 32, 33, 60, 26/171, 27/23, 55, 57, 28/9, 23, 29/32, 33, 33/30, 32, 35, 36, 49, 50, 52. 53, 55, 58, 59, 73, 37/135, 40/25, 40, 47/19, 48/5, 6, 25, 49/11, 51/29, 57/12, 13, 18, 58/1, 2, 3, 60/10, 12, 65/1, 4, 6, 66/10, 11, 71/28, 85/10.
Kadir Gecesi: 97/1, 2, 3.
kahya: 88/22.
kaktüs: 37/62, 44/43, 56/52.
kale: 4/78, 33/26, 59/2.
kalem: 3/44, 31/27, 68/1, 96/4.
kalp: 2/7, 10, 88, 93, 118, 225, 3/7, 103, 118, 119, 126, 151, 154, 156, 167, 4/63, 155, 5/13, 41, 52, 113, 6/25, 43, 46, 110, 113, 7/100, 101, 179, 8/2, 10, 11, 12, 49, 63, 70, 9/8, 15, 45, 60, 64, 77, 87, 93, 110, 117, 125, 127, 10/74, 88, 13/28, 14/43, 15/12, 16/22, 78, 108, 17/36, 45, 51, 18/14, 57, 21/3, 22/32, 35, 46, 53, 23/60, 63, 78, 26/89, 200, 30/59, 32/9, 33/4, 5, 12, 26, 51, 53, 60, 37/84, 39/22, 23, 45, 41/5, 46/26, 47/16, 20, 24, 29, 48/4, 49/14,

50/33, 57/16, 58/22, 59/2, 14, 61/5, 63/2, 66/4, 67/23, 74/31, 79/8, 83/14.
kamçı: 24/2, 4.
kamu yararı: 24/62.
kan bedeli: 4/92.
kan: 2/30, 84, 173, 5/3, 6/145, 7/133, 12/18, 16/98, 115, 22/5, 23/14, 40/67, 96/2.
kanat: 2/260, 6/38, 15/88, 17/24, 35/1, 67/19.
kandil: 4/49, 77, 17/71, 24/35, 25/61, 33/46, 41/12, 67/5, 71/16, 78/13.
kanıt: 2/76, 150, 151, 4/144, 153, 165,174, 6/81, 83, 149, 7/33, 71, 10/68, 12/40, 14/10, 11, 18/15, 20/72, 22/71, 23/117, 27/21, 28/75, 29/47, 30/35, 35/25, 37/156, 40/35, 56, 42/16, 44/19, 45/25, 51/38, 52/38, 53/23.
kapasite: 2/286, 6/152, 7/42, 23/62.
kapı: 2/58, 189, 3/154, 4/154, 5/23, 6/44, 7/40, 161, 12/23, 25, 67, 13/23, 31, 15/14, 44, 16/29, 21/3, 22/31, 23/77, 29/67, 34/51, 38/50, 39/70, 72, 73, 40/76, 43/34, 54/11, 57/13, 69/4, 78/19.
karamsarlık: 41/49.
karanlık: 2/17, 19, 20, 257, 5/16, 6/1, 39, 59, 63, 97, 122, 13/16, 14/1, 5, 21/87, 24/40, 27/63, 33/43, 35/20, 36/37, 39/6, 57/9, 65/11.
karar: 2/113, 117, 197, 213, 227, 3/47, 55, 159, 186, 4/11, 24, 58, 65, 141, 5/1, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 95, 6/62, 136, 7/87, 89, 8/68, 10/19, 35, 47, 54, 71, 93, 109, 11/40, 110, 12/15, 67, 80, 13/41, 15/60, 66, 16/59, 124, 17/4, 23, 18/60, 19/35, 71, 20/40, 72, 21/78, 112, 22/17, 56, 69, 24/48, 51, 27/32, 57, 78, 29/4, 31/17, 31/25, 33/5, 36, 38, 34/14, 26, 35/36, 37/154, 38/20, 22, 26, 39/3, 42, 46, 69, 75, 40/20, 48, 68, 78, 41/12, 45, 42/10, 14, 21, 43, 43/79, 44/4, 40, 45/17, 21, 46/35, 49/9, 60/3, 10, 68/25, 36, 39, 48, 74/18, 19, 20, 76/24.
Karar Günü: 37/21, 44/40, 77/13, 14, 38, 78/17.
kararlılık: 20/115, 31/17, 46/35.
kararsızlık: 3/7, 34/54, 41/45, 42/14.
kardeş/ler: 2/178, 220, 3/103, 156, 168, 4/11, 12, 23, 33, 176, 5/25, 30, 31, 6/87, 7/38, 65, 73, 85, 111, 142, 150, 151, 202, 9/11, 23, 24, 10/87, 11/50, 61, 84, 12/5, 7, 8, 58, 59, 63, 64, 65, 69, 70, 76, 77, 87, 88, 89, 90, 100, 15/47, 17/27, 19/5, 28, 53, 20/30, 40, 42, 23/45, 24/31, 61, 25/35, 26/36, 106, 124, 142, 161, 27/45, 28/34, 35, 29/36, 33/5, 18, 55, 38/23, 46/21, 49/10, 12, 50/13, 58/22, 59/10, 11, 70/12, 80/34.
karga: 5/31.
karga karası: 35/27.
kargaşa: 8/73, 30/41.
karınca: 27/18.
Karınca Vâdisi: 27/18.
karşılık: 2/62, 86, 194, 262, 274, 277, 3/77, 115, 136, 172, 179, 199, 4/24, 40, 67, 74, 95, 114, 146, 162, 173, 5/9, 32, 38, 44, 60, 85, 6/90, 7/39, 43, 96, 113, 8/28, 9/22, 10/8, 9, 27, 72, 11/11, 51, 12/62, 65, 104, 13/24, 16/32, 41, 96, 97, 112, 126, 17/9, 63, 18/74, 88, 24/25, 25/57, 26/41, 109, 127, 145, 164, 180, 27/62, 90, 28/27, 54, 29/7, 32/14, 17, 19, 33/29, 35, 44, 34/37, 47, 35/7, 30, 36, 45, 36/11, 21, 54, 38/86, 41/8, 27, 34, 42/23, 43/72, 46/14, 48/10, 16, 29, 49/3, 51/6, 52/40, 56/24, 57/7, 11, 18, 27, 64/15, 67/12, 68/3, 46, 69/24, 73/20, 76/9, 12, 77/43, 44, 78/26, 82/9, 84/25, 95/6, 7, 98/8, 107/1.
Karşılık Günü: 1/3, 15/35, 26/82, 37/20, 38/78, 51/12, 56/56, 70/26, 74/46, 82/15, 17, 18, 83/11.
Kârun: 28/76, 79, 81, 29/39, 40/24.
kasaba: 2/259, 34/18.
kâse: 56/18, 76/15.
kasırga: 2/266, 17/68, 21/81, 41/16, 67/17.
kasten öldürme: 4/93.
katır: 16/8.
katran: 14/50.
kavgacı: 19/97, 90/4.
kavrama yeteneği: 2/179, 197, 269, 3/7, 190, 5/100, 12/111, 13/199, 14/52, 20/54, 128, 38/29, 43, 39/9, 18, 21, 40/54, 65/10.
Kavuşma Günü: 40/15.

kaybedenler: 2/27, 64, 121, 3/85, 5/5, 21, 30, 53, 6/140, 7/23, 92, 149, 178, 8/37, 9/69, 10/95, 11/47, 12/14, 16/109, 18/103, 29/52, 39/15, 63, 65, 41/23, 25, 42/45, 46/18, 58/19.
kaygı: 2/19, 38, 62, 112, 182, 229, 262, 274, 277, 3/154, 170, 4/9, 35, 101, 128, 5/69, 6/48, 7/35, 49, 8/58, 10/62, 16/112, 17/31, 26/12, 135, 28/7, 21, 33, 34, 29/33, 32/16, 43/68, 72/13.
kayıt defteri: 17/71.
kaynak: 2/60, 17/90, 18/86, 23/50, 39/21, 54/12, 55/50, 66, 56/18, 67/30, 83/28, 88/5, 12.
Keçi: 6/143.
kefaret: 5/45, 89.
kefil: 3/173, 4/81, 109, 132, 171, 5/66, 11/12, 12/66, 72, 16/91, 17/2, 86, 28/28, 33/3, 39/41, 62, 73/9.
kelebek: 101/4.
kelime: 2/37, 124, 3/45, 4/46, 171, 5/13, 20/89, 31/27.
Kelime: 3/39.
kemik: 2/259, 17/49, 98, 19/4, 23/14, 35, 82, 36/78, 37/16, 53, 56/47, 75/3, 75/25, 26, 79/11.
kendilerine zulmedenler: 3/117, 7/177, 14/45, 16/28.
kent: 2/126, 4/75, 6/92, 123, 131, 7/4, 82, 88, 94, 96, 97, 98, 101, 111, 161, 163, 9/70, 10/98, 11/82, 100, 102, 117, 12/109, 15/4, 74, 16/112, 17/16, 58, 18/77, 82, 21/6, 74, 95, 22/45, 48, 25/40, 51, 26/208, 27/34, 56, 28/20, 58, 59, 29/31, 34, 34/18, 34, 36/13, 43/23, 31, 46/27, 47/13, 53/53, 59/7, 14, 65/8, 90/1, 2, 95/3.
keşişler: 5/82.
kıble: 2/115, 142-145, 148-150, 10/87.
kınama: 12/92, 14/22, 68/30.
kıntar: 3/75, 4/20.
kırmızı: 35/27.
kısas: 2/178, 179, 194, 5/45.
kıtlık: 12/48.
kıyam: 22/26, 25/64.
kız çocuklarını gömmek: 16/59, 81/8, 9.
kız/lar: 3/36, 4/12, 23, 176, 6/100, 7/150, 11/78, 15/71, 16/57, 58, 17/40, 19/28, 20/40, 24/31, 61, 28/4, 27, 33/50, 55, 59, 37/149, 153, 42/49, 50, 43/16, 52/39, 53/21, 66/12, 78/33, 81/8.
kil: 15/26, 28, 33.
kiliseler:22/40.
kin: 3/118, 119, 5/2, 8, 14, 64, 91, 7/43, 15/47, 33/25, 47/29, 37, 59/10, 60/4.
Kitap halkı: 2/105, 109, 3/64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98, 99, 110, 113, 199, 4/123, 153, 159, 171, 5/15, 19, 59, 65, 68, 77, 28, 12, 29/46, 33/26, 57/29, 59/2, 11, 98/1, 6.
Kitap: 2/2, 44, 53, 78, 79, 85, 87, 89, 101, 105, 109, 113, 121, 129, 144, 145, 146, 151, 159, 174, 176, 177, 213, 231, 3/3, 7, 19, 20, 23, 48, 78, 79, 100, 119, 164, 186, 187, 199, 4/44, 47, 51, 54, 105, 113, 127, 131, 136, 140, 153, 5/5, 15, 48, 57, 110, 6/7, 20, 38, 59, 89, 91, 92, 114, 154, 155, 156, 7/2, 52, 157, 158, 169, 170, 196, 203, 10/1, 37, 61, 94, 11/1, 6, 17, 110, 12/1, 13/1, 36, 43, 14/1, 15/1, 16/64, 89, 17/2, 18/1, 27, 19/12, 16, 30, 42, 51, 54, 56, 20/52, 21/10, 22/70, 23/49, 62, 25/35, 26/2, 27/1, 40, 75, 28/2, 43, 49, 52, 86, 29/27, 45, 47, 48, 51, 31/2, 20, 32/2, 23, 33/6, 34/3, 35/11, 25, 31, 32, 37/117, 38/29, 39/1, 2, 23, 41, 40/2, 53, 70, 41/3, 41, 45, 42/14, 15, 17, 52, 43/2, 44/2, 45/2, 16, 46/2, 12, 30, 50/4, 52/2, 56/78, 57/16, 22, 25, 26, 59/2, 11, 62/2, 74/31, 98/1, 4, 6.
Kitap verilenler: 2/101, 144, 145, 213, 3/19, 20, 100, 186, 4/47, 131, 5/5, 57, 74/31, 98/4.
Kitap'a yabancı: 3/20, 7/157, 158, 62/2.
kolaylık: 2/185, 18/16, 65/4, 7, 94/5, 6.
komplocular: 11/17, 13/36, 15/90, 40/5, 30, 43/65.
konak: 3/198, 6/98, 10/5, 14/29, 18/102, 107, 32/19, 34/19, 36/39, 44/26, 56/93.
konaklama: 2/98.
konfor: 18/29, 31, 23/64, 34/34, 56/45.

korku: 2/24, 48, 74, 123, 155, 243, 268, 3/130, 151, 175, 4/83, 5/3, 52, 6/151, 7/55, 59, 8/12, 48, 60, 9/13, 28, 11/26, 74, 78, 84, 13/12, 14/42, 43, 15/52, 16/47, 51, 52, 17/40, 57, 59, 60, 100, 19/5, 45, 20/45, 23/57, 64, 24/50, 55, 27/89, 28/32, 30/24, 31/33, 33/19, 37, 39, 34/23, 39/17, 36, 40/26, 32, 42/7, 18, 46/13, 21, 54/46, 59/21, 74/56, 87/10, 106/4.
korku namazı: 4/101-102.
koruyucu: 2/107, 120, 257, 286, 3/28, 68, 150, 4/45, 75, 119, 123, 173, 6/14, 61, 62, 70, 104, 7/3, 30, 155, 196, 8/40, 48, 51, 74, 116, 10/30, 11/20, 113, 12/63, 64, 101, 13/11, 16, 37, 15/9, 16/63, 76, 100, 17/97, 18/17, 26, 44, 50, 102, 21/82, 22/4, 13, 78, 25/18, 29/22, 41, 32/4, 33/17, 65, 34/21, 41, 39/2, 42/6, 8, 9, 28, 31, 44, 46, 45/10, 46/32, 47/11, 48/22, 50/4, 58/14, 59/23, 60/1, 9, 13, 66/2, 4, 83/33.
kova: 12/19, 51/59.
kovan: 9/68.
kovuşturma: 2/196, 211, 3/11, 5/2, 98, 6/165, 8/13, 25, 48, 52, 13/6, 18/44, 40/3, 5, 22, 59/4, 7.
Koyun: 5/103, 6/143, 20/18, 21/78, 38/23, 24.
köle/ler: 2/178, 221, 4/3, 24, 25, 36, 92, 5/89, 16/75, 23/6, 47, 24/31, 32, 33, 58, 26/22, 30/28, 33/50, 52, 58/3.
köleleri özgürleştirme: 4/92, 5/89, 24/33, 58/3, 90/13.
köpek: 18/18, 22.
köprücük kemiği: 75/26.
kör/ler: 2/18, 171, 5/71, 6/50, 104, 7/64, 10/43, 11/24, 28, 13/16, 19, 17/72, 20/124, 125, 22/46, 24/61, 25/73, 27/66, 81, 28/66, 30/53, 35/19, 40/58, 41/17, 44, 43/40, 47/23, 48/17, 80/2.
köşk/ler: 7/74, 27/44, 29/58, 39/20.
kötü söz: 4/148.
kötülük: 2/81, 156, 169, 205, 271, 3/30, 36, 114, 118, 120, 135, 154, 165, 166, 174, 193, 4/18, 62, 72, 78, 79, 101, 110, 123, 149, 5/65, 79, 6/54, 160, 7/73, 127, 131, 153, 157, 165, 168, 188, 8/25, 29, 39, 73, 9/48, 50, 67, 71, 98, 120, 10/27, 11/10, 54, 64, 114, 12/24, 25, 51, 53, 13/6, 11, 22, 31, 15/39, 16/28, 34, 45, 90, 94, 119, 17/6, 11, 38, 83, 21/35, 74, 22/41, 23/96, 24/11, 21, 25/70, 26/19, 156, 27/11, 46, 90, 28/54, 84, 29/4, 7, 10, 45, 30/10, 36, 31/17, 33/17, 35/10, 39/47, 61, 40/40, 41/34, 46, 49, 51, 42/25, 40, 48, 45/15, 21, 46/16, 48/6, 11, 53/31, 60/2, 64/9, 65/5, 66/8, 70/20, 72/10, 75/5, 76/8, 11, 99/8, 113/2, 3, 4, 5, 114/4.
kral: 2/246, 247, 258, 12/43, 50, 51, 54, 72, 18/79, 20/114, 23/116, 27/34, 42, 54/55.
kraliçe: 27/29, 42.
krallık: 2/247, 248, 251, 4/53, 5/17, 40, 7/158, 9/116, 12/101, 20/120, 22/56, 24/42, 25/2, 26, 35/13, 38/10, 35, 39/6, 44, 40/16, 29, 42/49, 43/51, 85, 48/14, 57/2, 5, 64/1, 67/1, 76/20, 85/9.
kudret helvası: 2/57, 7/160, 20/80.
kul: 2/23, 90, 186, 207, 3/15, 20, 30, 182, 4/36, 118, 172, 5/118, 6/18, 61, 88, 7/128, 194, 8/41, 51, 9/31, 104, 10/107, 12/24, 14/11, 31, 15/40, 49, 16/2, 17/1, 3, 5, 17, 30, 53, 96, 18/1, 65, 102, 19/2, 30, 61, 63, 93, 21/26, 105, 22/10, 23/109, 25/1, 17, 58, 63, 27/15, 19, 59, 28/82, 29/56, 62, 30/48, 34/9, 13, 39, 35/28, 31, 32, 45, 36/30, 37/40, 74, 81, 11, 122, 128, 132, 160, 169, 171, 38/17, 30, 41, 44, 45, 83, 39/7, 10, 16, 17, 36, 46, 53, 40/15, 31, 44, 48, 85, 41/46, 42/19, 23, 25, 27, 52, 43/15, 19, 59, 68, 44/18, 22, 50/8, 29, 53/10, 54/9, 57/9, 66/10, 71/27, 72/19, 76/6, 89/29, 96/10.
kulak: 2/7, 19, 4/119, 5/45, 6/25, 46, 7/179, 195, 204, 9/61, 10/31, 42, 15/18, 16/78, 108, 17/36, 46, 47, 18/11, 57, 22/46, 26/223, 31/7, 32/9, 41/5, 20, 22, 44, 46/26, 50/37, 41, 69/12, 71/7.
kule: 28/38, 40/36.
kulluk: 1/4, 2/21, 83, 128, 133, 138, 172, 3/51, 79, 4/36, 172, 173, 5/72, 76, 117, 6/56, 102, 7/59, 65, 70, 73, 85, 206, 8/31, 112, 10/3, 104, 11/2, 26, 50, 61,

84, 123, 12/40, 13/36, 15/99, 16/36, 114, 18/110, 19/34, 44, 65, 82, 20/97, 21/19, 25, 73, 84, 92, 106, 22/11, 34, 71, 77, 23/23, 32, 24/55, 27/45, 91, 29/16, 17, 36, 56, 36/22, 61, 39/2, 3, 11, 14, 15, 17, 64, 66, 40/60, 66, 41/14, 37, 43/20, 64, 81, 46/21, 51/56, 53/62, 66/5, 71/3, 98/5, 106/3, 109/2, 3, 4, 5.
kumar: 2/219, 5/90, 91.
kupa: 12/70, 72, 75, 76.
Kur'an: 2/185, 4/82, 5/101, 6/19, 7/204, 9/111, 10/15, 37, 61, 12/2, 3, 13/31, 15/1, 87, 91, 16/98, 17/9, 41, 45, 46, 60, 82, 88, 89, 106, 18/54, 20/2, 113, 25/30, 32, 27/1, 6, 76, 92, 28/85, 30/58, 34/31, 36/1, 69, 38/1, 39/27, 28, 41/3, 26, 44, 42/7, 43/3, 31, 61, 46/29, 47/24, 50/1, 45, 54/17, 22, 32, 40, 55/2, 56/77, 59/21, 73/4, 20, 76/23, 84/21, 85/21.
kuraklık: 7/130.
kurbağa: 7/133.
kurban: 2/196, 3/183, 5/2, 27, 95, 97, 103, 6/145, 162, 14/6, 16/115, 22/34, 36, 37, 37/107, 48/25, 108/1, 2.
Kureyş: 106/1.
kurşun: 61/4.
kuruntu: 4/119, 52/32, 57/14.
kuş/lar: 2/260, 3/48, 5/110, 6/38, 16/79, 21/79, 24/41, 27/16, 20, 34/10, 38/19, 67/19, 105/3.
kuşku: 2/23, 147, 282, 3/9, 25, 4/157, 5/106, 6/2, 77, 114, 9/45, 110, 10/37, 94, 104, 11/17, 62, 109, 110, 14/9, 10, 15/63, 17/99, 18/21, 19/34, 22/5, 7, 55, 24/50, 27/66, 29/48, 32/23, 34/21, 54, 38/8, 41/45, 54, 42/7, 14, 43/61, 44/9, 50, 45/26, 32, 49/15, 50/15, 25, 53/55, 57/14, 65/4, 74/31.
kuşkucular: 3/60.
kuşların dili: 27/16.
kuşluk: 7/98, 20/59, 79/46.
kutlu: 6/92, 7/54, 21/50, 23/14, 29, 24/61, 25/1, 10, 61, 28/57, 38/29, 40/64, 43/85, 44/3, 50/9, 55/78, 67/1.
Kutsal Anıt: 2/198
Kutsal Ay/lar: 2/194, 217, 5/2, 97, 9/5.
kutsal emanetler: 2/248.
Kutsal Ev: 5/2, 97, 14/37.
Kutsal Mescit: 2/144, 149, 150, 191, 196, 217, 5/2, 8/34, 9/7, 19, 28, 17/1, 22/25, 48/25, 27.
Kutsal Ruh: 2/87, 253, 5/110, 16/102.
kutsal toprak: 5/21.
kutsal vâdi: 20/12, 79/16.
kuyu: 12/10, 15, 22/45.
küfür: 3/91.
kül: 14/18.
kürk: 16/80.
kürsü: 2/255.

L

lânet: 2/88, 89, 159, 161, 3/61, 87, 88, 4/46, 47, 52, 93, 118, 5/13, 60, 64, 78, 7/38, 44, 9/68, 11/18, 60, 99, 13/25, 15/34, 35, 24/7, 23, 28/42, 29/25, 33/57, 61, 64, 68, 38/78, 40/52, 47/23, 48/6.
lanetlenmiş ağaç: 17/60.
Lat: 53/19.
leş: 6/145, 16/115.
levha/lar: 7/145, 150, 154, 85/22.
Lezâ-Cehennem: 70/15.
Lokman: 31/12, 13, 16, 17.
Lut: 6/86, 7/80, 83, 11/70, 74, 77, 81, 89, 15/59, 61, 21/71, 74, 22/43, 26/160, 161, 167, 27/54, 56, 29/26, 28, 32, 33, 37/133, 38/13, 50/13, 54/33, 66/10.
lüks: 11/116, 21/13.
lütuf: 2/90, 105, 198, 243, 251, 268, 3/73, 74, 152, 164, 170, 171, 174, 180, 4/32, 37, 54, 70, 73, 83, 113, 173, 175, 5/2, 54, 8/29, 9/28, 59, 74, 75, 76, 10/58, 60, 11/108, 12/38, 16/14, 17/12, 20, 66, 87, 24/10, 14, 20, 21, 32, 33, 38, 27/73, 28/73, 30/23, 45, 46, 31/31, 33/47, 34/10, 35/12, 30, 32, 35, 37/57, 40/3, 61, 42/22, 26, 44/57, 45/12, 46/15, 48/29, 49/8, 52/29, 57/21, 29, 59/8, 62/3, 4, 10, 73/20.

M

Mağara ve Rakîm adamları: 18/9-27.
mağara: 9/40, 57, 18/10, 11, 16, 17, 25.

makam: 2/125, 3/97, 4/31, 12/54, 14/14, 17/79, 19/57, 73, 37/167, 38/40.
mal yığmak: 3/49, 9/34, 35, 64/15, 18, 104/2, 3.
mal: 2/155, 180, 188, 215, 247, 261, 262, 264, 265, 274, 3/10, 14, 116, 186, 4/2, 5, 6, 10, 24, 29, 34, 38, 95, 161, 6/152, 7/85, 169, 199, 8/28, 36, 67, 72, 9/20, 24, 34, 41, 44, 55, 69, 81, 85, 88, 103, 111, 121, 10/88, 11/87, 12/19, 65, 16/75, 17/6, 34, 64, 18/34, 39, 46, 19/77, 131, 24/33, 26/88, 27/36, 30/39, 33/19, 27, 28, 49, 34/35, 37, 38/32, 47/36, 48/11, 49/15, 51/19, 57/20, 58/17, 59/8, 61/11, 63/9, 64/15, 16, 68/14, 70/24, 71/12, 21, 74/12, 89/20, 90/6, 92/18, 104/2, 3, 111/2.
Mâlik: 43/77.
manastırlar: 22/40.
maymun: 2/65, 5/60, 7/166.
Mecusîler: 22/17.
Medine: 9/101, 120, 33/60, 63/8.
Medyen: 7/85, 9/70, 20/40, 22/44, 28/22, 23, 45.
Medyenliler: 11/84, 95, 29/36.
mehir: 2/236, 237, 4/4, 20, 24, 25, 5/5, 60/10.
mekan: 11/6, 16/80.
Mekke: 3/96, 48/24.
melekler: 2/34, 6/61, 7/11, 37, 206, 8/9-12, 9/17, 15/7, 8, 28-31, 17/61, 18/50, 19/64, 20/116, 21/19, 26-29, 32/11, 35/1, 37/149, 164, 166, 38/71-74, 40/7-9, 43/19, 50/17, 53/27, 70/3, 74/31, 82/10-12, 83/21, 96/18, 97/4.
Menat: 53/20.
mercan: 55/22, 58.
mercimek: 2/61.
merdiven: 6/35, 43/33, 52/38, 70/3.
merhamet: 3/132, 7/63, 151, 155, 204, 11/47, 119, 12/53, 56, 15/49, 17/8, 24, 54, 23/109, 118, 24/14, 20, 21, 56, 27/46, 29/21, 36/45, 42/5, 44/42, 49/10, 67/28.
merhametli: 2/37, 54, 128, 143, 160, 163, 173, 182, 192, 199, 218, 226, 3/31, 89, 129, 4/16, 23, 25, 29, 64, 96, 100, 106, 110, 129, 152, 5/3, 34, 39, 74, 98, 6/54, 145, 165, 7/151, 153, 167, 8/69, 70, 9/5, 27, 91, 99, 102, 104, 117, 118, 128, 10/107, 11/41, 90, 12/53, 64, 92, 98, 14/36, 16/7, 18, 47, 110, 115, 119, 17/66, 18/58, 81, 19/18, 20/90, 21/83, 22/65, 24/5, 20, 22, 33, 62, 25/6, 70, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191, 217, 27/11, 20, 28/16, 30/5, 32/6, 33/5, 24, 43, 50, 59, 73, 34/2, 36/5, 58, 39/53, 41/2, 32, 44/42, 46/8, 48/14, 29, 49/5, 12, 14, 57/9, 28, 58/12, 59/10, 22, 60/7, 12, 64/14, 66/1, 73/20.
Merve: 2/158.
Meryem: 3/36, 37, 42, 43, 45, 4/156, 171, 19/16, 27, 29, 66/12.
Meryem Oğlu: 23/50, 43/57.
Meryem oğlu İsa: 2/87, 253, 3/45, 4/171, 4/46, 78, 110, 113, 114, 116, 33/7, 57/27, 61/6, 14.
Meryem oğlu Mesih: 5/17, 72, 75, 9/31.
mesaj: 5/67, 7/62, 68, 75, 79, 87, 21/106, 28/45, 33/39.
mesel: 13/17, 17/89, 22/73, 25/33.
Mesih: 4/157, 172, 5/72, 9/30.
meyve: 2/25, 265, 266, 6/141, 14/32, 37, 16/11, 67, 23/19, 26/148, 34/16, 36/35, 57, 37/42, 38/51, 41/47, 43/73, 44/55, 47/15, 52/22, 55/11, 52, 54, 68, 56/20, 28, 32, 69/23, 77/42, 80/31.
Mısır: 10/87, 12/21, 99, 43/51.
mehir: 2/236-237, 4/4-11-20-24-25, 5/5, 60/10.
Mikâil: 2/198.
miras: 3/180, 4/7, 8, 12, 176, 33/27, 43/72, 57/10, 74/24, 89/19.
miras taksimi: 2/240, 4/7-12, 19, 33, 176.
mirasçı: 4/11, 19, 33, 176, 7/43, 100, 128, 129, 137, 169, 19/6, 63, 80, 105, 26/59, 85, 27/16, 28/5, 35/32, 39/74, 40/53, 42/14, 44/28.
miskinlik: 3/112.
Muhacirler: 2/218, 3/195, 4/97, 100, 8/72, 74, 75, 9/100, 117-118, 218, 16/41, 110, 22/58, 59/8, 9.
Muhammed: 3/144, 18/2, 33/40, 47/2, 29, 53/7, 9.

Musa: 2/51, 53, 55, 60, 61, 67, 87, 92, 108, 136, 246, 248, 3/84, 4/153, 164, 5/20, 22, 24, 25, 6/84, 91, 154, 7/103, 104, 107, 115, 116, 117, 122, 127, 128, 129, 131, 134, 138, 142, 143, 144, 148, 150, 151, 154, 155, 159, 160, 10/75, 77, 80, 81, 83, 84, 87, 88, 11/17, 96, 110, 14/5, 6, 8, 17/2, 101, 18/60, 64, 66, 69, 71, 73, 74, 76, 77, 19/51, 20/9, 11, 17, 19, 25, 36, 40, 49, 50, 52, 57, 59, 61, 65, 67, 70, 77, 83, 84, 86, 88, 91, 92, 95, 97, 21/48, 22/44, 23/45, 49, 25/35, 26/10, 20, 24, 26, 28, 30, 32, 43, 45, 48, 52, 61, 63, 65, 27/7, 9, 10, 28/3, 7, 10, 12, 15, 18, 19, 20, 28, 29, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 43, 44, 48, 76, 29/39, 32/23, 33/7, 69, 37/114, 120, 43/ 23, 26, 27, 37, 53, 41/45, 42/13, 43/46, 46/12, 30, 51/38, 53/36, 61/5, 79/15, 87/19.
Musa'nın Sahifeler'i: 53/36, 87/19.
muştu: 2/97, 155, 223, 3/39, 45, 126, 170, 171, 8/10, 9/113, 10/2, 64, 87, 11/69, 71, 74, 16/89, 102, 17/9, 19/7, 97, 22/34, 37, 27/2, 29/31, 30/46, 48, 33/47, 36/11, 101, 112, 39/17, 42/23, 46/12, 51/28, 57/12, 61/6, 13.
muştucu: 27/63, 30/46.
mutlak: 2/255, 3/2, 20/111, 112/2.
Mutluluk Bahçeleri: 10/9, 22/56, 31/8, 56/89, 68/34, 70/38.
Mutluluk Cennetleri: 5/65, 26/85, 37/43, 56/12, 82/13.
mutluluk: 9/21, 44/27, 52/17, 76/20, 83/22, 102/8.
mutsuzluk: 10/11, 11/10, 23/106.
mücevher: 43/18.
mürekkep: 18/109, 31/27.
Müslüman: Bak: Teslim olma.
müşrikler: Bak: tanrılar uyduranlar.

N

namaz: 2/3, 43, 45, 83, 110, 125, 153, 177, 277, 238, 3/39, 4/43, 77, 101, 102, 103, 142, 162, 5/6, 12, 55, 58, 91, 106, 6/72, 92, 162, 7/29, 31, 170, 8/3, 35, 9/5, 11, 18, 54, 71, 84, 108, 10/87, 11/114, 13/22, 14/31, 37, 40, 17/78, 110, 18/31, 55, 59, 20/14, 132, 21/73, 22/35, 41, 78, 23/2, 9, 24/37, 41, 56, 58, 27/3, 29/45, 30/31, 31/4, 17, 33/33, 35/18, 29, 42/38, 58/13, 62/9, 10, 70/22, 23, 34, 73/20, 74/43, 75/31, 87/15, 96/10, 98/5, 107/4, 6, 108/2,
nankörlük: 2/152, 14/7, 8, 16/55, 112, 27/40, 29/67, 30/34, 31/12.
nar: 6/99, 141, 55/68.
Nasranîler: 5/51, 69, 22/17.
nefret: 17/38, 22/72, 25/60, 35/42, 40/35, 43/78, 47/9, 26, 67/21.
nehirler: 2/74, 13/3, 14/32, 16/15.
nesh: 2/106, 16/101.
Nesr: 71/23.
nikah: 2/221, 230, 232, 235, 237, 4/3, 6, 22, 25, 127, 24/3, 32, 33, 60, 28/27, 33/49, 50, 53, 60/10.
Nuh: 3/33, 4/163, 6/84, 7/59, 69, 9/70, 10/71, 11/25, 32, 36, 42, 45, 48, 89, 14/9, 17/3, 17, 19/58, 21/76, 22/42, 23/23, 25/37, 26/105, 106, 116, 29/14, 33/7, 37/75, 79, 38/12, 40/5, 31, 42/13, 50/12, 51/46, 57/26, 66/10, 71/1, 21, 26.

O

oğullar: 3/49, 132, 3/14, 4/23, 6/100, 10/68, 12/75, 87, 14/6, 35, 15/53, 17/6, 23/55, 24/32, 26/133, 28/4, 33/4, 55, 37/101, 40/25, 43/16, 51/28, 52/39, 58/22, 70/11, 80/36.
Okuma: 17/78, 72/1.
oluş: 2/285, 3/28, 5/18, 8/16, 9/73, 14/30, 22/48, 72, 24/42, 57, 31/14, 35/18, 40/3, 42/15, 48/6, 50/43, 56/62, 57/15, 58/8, 60/4, 64/3, 10, 66/9, 67/6.
ordu: 2/249, 250, 3/155, 166, 8/48, 19/75, 20/78, 27/17, 18, 37, 33/9, 36/28, 37/173, 38/11, 59, 44/24, 48/4, 7, 51/40, 67/20, 74/31, 85/17.
orta namaz: 2/238.
orta yol: 5/66, 31/32.
ortak koşma: 3/64, 151, 4/36, 48, 116, 5/72, 82, 6/19, 22, 23, 64, 78, 79, 80, 81, 88, 100, 106, 107, 148, 151, 7/33, 190, 191, 9/31, 10/18, 11/54, 12/38, 13/33, 36,

14/22, 16/3, 35, 86, 100, 18/38, 42, 110, 22/17, 26, 31, 23/92, 24/55, 27/59, 63, 29/8, 65, 30/31, 35, 40, 31/13, 15, 34/27, 35/14, 39/65, 67, 40/12, 42, 41/6, 43/15, 52/43, 59/23, 60/12, 72/2, 20.
oruç: 2/183-185, 187, 33/35.
otlak: 87/4.
ova: 7/74, 24/39.
oymak: 2/60, 7/160, 49/13.
oyun: 6/32, 70, 21/16, 57, 29/64, 44/38, 47/36, 57/20.

Ö

ödeme: 2/177, 178, 4/92, 5/95, 10/4, 28/25.
ödül: 2/103, 3/144, 145, 148, 195, 4/95, 134, 152, 6/84, 7/137, 9/26, 12/22, 72, 16/31, 18/31, 44, 23/111, 24/38, 25/15, 75, 28/14, 80, 30/45, 33/24, 34/4, 37/80, 105, 110, 121, 131, 54/35, 76/22, 83/36.
ödünç: 2/245, 5/12, 57/11, 18, 64/17, 74/20.
öğüt: 2/66, 232, 275, 3/138, 4/34, 58, 63, 131, 5/46, 6/104, 144, 151, 7/21, 62, 79, 145, 164, 10/57, 11/34, 46, 120, 16/90, 125, 24/17, 34, 26/136, 31/13, 14, 42/13, 46/15, 58/3, 65/2, 90/17, 114/5.
öğütçü: 7/68, 79, 114/4.
ökçe: 2/143, 3/144, 6/71, 8/48, 23/66.
ölçü: 4/6, 6/96, 152, 7/85, 11/84,85, 12/59, 13/8, 17, 26, 15/19, 21, 17/30, 35, 18/105, 23/18, 25/2, 28/82, 29/62, 30/37, 34/36, 39, 39/52, 42/12, 27, 43/11, 54/49, 55/7, 9, 65/3, 6, 7, 89/16.
ölçüyü tartıyı tam tutmak: 6/152, 7/85, 11/84, 85, 26/182, 55/8, 9.
öldüren: 2/258, 3/21, 6/60, 140, 7/158, 10/56, 22/66.
öldürme: 2/191, 217, 253, 3/181, 4/29, 92, 155, 157, 5/28, 30, 95, 8/17, 30, 12/10, 17/31, 33, 25/3, 14, 28/9, 19, 20, 33.
ölüm: 2/19, 56, 94, 133, 180, 243, 259, 3/143, 154, 168, 185, 4/15, 18, 78, 100, 159, 5/106, 6/61, 162, 8/6, 11/7, 14/17, 15/23, 17/75, 21/35, 23/80, 99, 25/3, 13, 29/57, 63, 30/19, 50, 33/16, 19, 34/14, 35/9, 37/59, 39/42, 40/68, 44/8, 35, 56, 45/5, 21, 26, 47/20, 50/19, 52/30, 53/44, 56/60, 57/17, 62/6, 7, 8, 63/10, 67/2, 69/27.
ölümsüz/lük: 21/8, 34, 56/17, 76/19, 104/3.
ölüm meleği: 32/11.
ölüm vâdisi: 18/52.
öncekilerin masalları: 16/24, 46/17, 68/15.
önder: 2/124; 3/39, 7/75, 11/17, 17/71, 21/73, 25/74, 28/5, 41, 32/24.
örnek verme: 2/26, 13/17, 14/24, 25, 45, 16/75, 76, 112, 17/48, 18/45, 22/73, 24/35, 25/9, 39, 29/43, 30/28, 58, 36/13, 78, 39/27, 29, 43/17, 57, 47/3, 59/21, 66/10, 11.
örtü: 6/25, 7/41, 17/46, 18/90, 20/78, 24/31, 25/47, 33/59, 55/54, 73/1, 74/1, 78/10.
örtünme: 7/26, 27, 31, 32, 24/ 30, 31, 60, 33/32, 33, 53, 55, 59.
örümcek: 29/41.
öteki dünya: 2/4, 102, 114, 130, 200, 201, 217, 220, 3/22, 45, 56, 77, 85, 145, 148, 176; 4/74, 77, 134, 136, 162, 5/5, 6/113, 150, 7/45, 147, 156, 8/67, 9/38, 11/16, 19, 22, 103, 12/37, 57, 13/26, 16/22, 41, 60, 107, 109, 122; 17/10, 19, 21, 45, 72, 20/127, 22/11, 15, 23/33, 74; 24/14, 19, 23; 27/3, 5, 66, 29/27, 30/7, 16, 31/4, 33/57, 34/1, 8, 21, 39/9, 26, 45; 40/39, 43, 41/7, 16, 31, 42/20, 43/35, 53/25, 27, 57/20, 59/3, 60/13, 68/33, 74/53, 75/21, 79/25, 87/17, 92/13, 93/4.
övgü: 1/1, 6/1, 6/45, 7/43, 9/112, 10/10, 11/73, 13/13, 14/39, 15/98, 17/111, 18/1, 23/28, 25/58, 27/15, 59, 93, 28/70, 30/18, 32/15, 34/1, 35/1, 34, 37/182, 39/29, 74, 40/7, 55, 65, 42/5, 45/36, 50/39, 52/48, 64/1, 110/3.
övgüye değer olan: 2/267, 4/131, 11/73, 14/1, 8, 22/24, 64, 31/12, 26, 34/6, 35/11.
övünç: 16/6.
özür: 7/164, 9/66, 90, 94, 16/84, 30/57, 40/52, 41/24, 45/35, 66/7, 75/15, 77/6, 36.

P

pabuç: 20/12.
papazlar: 9/31.

parşömen: 52/3.
pay: 2/102, 200, 202, 3/23, 77, 176, 4/7, 11, 12, 32, 33, 44, 51, 53, 85, 118, 141, 176, 5/85, 136, 7/37, 8/4, 74, 9/69, 11/109, 16/56, 71, 75, 17/30, 22/50, 58, 24/11, 26, 28/57, 77, 79, 82, 29/17, 62, 30/37, 33/31, 34/4, 36, 37, 39, 37/41, 38/16, 54, 39/52, 40/13, 40, 41/10, 28, 35, 42/12, 20, 27, 43/32, 50/11, 51/22, 57, 53/22, 54/28, 65/3, 7, 11, 67/15, 21, 73/20, 78/36, 89/16.
Peygamber: 3/68, 5/81, 8/64, 65, 70, 9/33, 61, 73, 113, 117, 33/1, 6, 13, 28, 38, 45, 50, 53, 56, 59, 43/88, 49/2, 60/12, 65/1, 66/1, 3, 4, 8, 9.
peygamberler: 2/61, 91, 136, 177, 213, 246, 247, 248, 3/21, 80, 81, 84, 112, 146, 181, 183, 4/69, 136, 155, 163, 171, 5/20, 44, 17/55, 19/58, 33/7, 40, 39/69.
Peygamber'e uyma: 4/59, 64, 65, 80, 24/54.
pınar: 7/160, 15/45, 19/24, 26/57, 147, 36/34, 37/45, 44/25, 52, 51/15, 76/6, 18, 77/41.
pişmanlık: 2/167, 8/36, 10/54, 34/33, 50/33, 75/2.
Pişmanlık Günü: 19/39.
plan: 3/54, 8/30, 10/21, 12/102, 13/42, 16/26, 27/50, 35/43, 71/22.
put/lar: 5/103, 6/74, 7/138, 10/66, 71, 14/35, 21/57, 22/30, 26/71, 29/17, 25, 37/91.

R

Rab: 1/1, 2/5, 21, 26, 30, 37, 46, 49, 61, 62, 68, 69, 70, 76, 105, 112, 124, 126, 127, 128, 129, 131, 136, 139, 144, 147, 149, 157, 178, 198, 200, 201, 248, 250, 258, 260, 262, 274, 275, 277, 282, 283, 285, 286, 3/7, 8, 9, 16, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 47, 49, 50, 51, 53, 60, 73, 79, 84, 124, 125, 133, 136, 147, 169, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 4/1, 65, 75, 77, 170, 174, 5/2, 24, 25, 28, 64, 66, 67, 68, 72, 83, 84, 112, 114, 117, 6/1, 4, 15, 23, 27, 30, 37, 38, 45, 51, 52, 54, 57, 71, 76, 77, 78, 80, 83, 102, 104, 106, 108, 112, 114, 115, 117, 119, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 145, 147, 150, 151, 154, 157, 158, 161, 162, 164, 165, 7/3, 20, 22, 23, 29, 33, 38, 43, 44, 47, 53, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 67, 68, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 85, 89, 93, 104, 105, 121, 122, 125, 126, 129, 134, 137, 141, 142, 143, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 164, 167, 172, 187, 189, 203, 205, 206, 8/2, 4, 5, 9, 12, 54, 9/21,129, 10/2, 3, 9, 10, 15, 19, 20, 32, 33, 37, 40, 53, 57, 61, 85, 88, 93, 94, 96, 99, 108, 11/3, 17, 18, 23, 28, 29, 34, 41, 45, 47, 52, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 66, 68, 76, 81, 83, 88, 90, 92, 101, 102, 107, 108, 110, 111, 117, 118, 119, 123, 12/6, 23, 24, 33, 34, 37, 50, 53, 98, 100, 101, 13/2, 5, 6, 7, 16, 18, 19, 21, 22, 27, 30, 14/1, 6, 7, 13, 18, 23, 25, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 15/25, 28, 36, 39, 56, 86, 92, 98, 99, 16/7, 24, 30, 33, 42, 47, 50, 54, 68, 69, 86, 99, 102, 110, 119, 124, 125, 17/8, 12, 17, 20, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 38, 39, 40, 46, 54, 55, 57, 60, 65, 66, 79, 80, 84, 85, 87, 93, 100, 102, 108, 18/10, 13, 14, 16, 19, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 36, 38, 40, 42, 46, 48, 49, 50, 55, 57, 58, 81, 82, 87, 95, 98, 105, 109, 110, 19/2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 19, 21, 24, 36, 47, 48, 55, 64, 65, 68, 71, 76, 20/12, 25, 45, 47, 49, 50, 52, 70, 73, 74, 84, 86, 90, 105, 114, 121, 122, 125, 127, 129, 130, 131, 133, 134, 21/2, 4, 22, 42, 46, 49, 56, 83, 89, 92, 112, 22/1, 19, 30, 40, 47, 54, 67, 77, 23/26, 29, 39, 52, 57, 58, 59, 60, 72, 76, 86, 93, 94, 97, 98, 99, 106, 107, 109, 116, 117, 118, 25/16, 20, 21, 30, 31, 45, 54, 55, 57, 64, 65, 73, 74, 77, 26/9, 10, 12, 16, 21, 23, 24, 26, 28, 47, 48, 50, 51, 62, 68, 77, 83, 98, 104, 109, 113, 117, 122, 127, 140, 145, 159, 164, 166, 169, 175, 180, 188, 191, 192, 27/8, 19, 26, 40, 44, 73, 74, 78, 91, 93, 28/16, 17, 21, 22, 24, 30, 32, 33, 37, 46, 47, 53, 59, 63, 68, 69, 85, 86, 87, 29/10, 26, 30, 50, 59, 30/8, 33, 31/5, 33, 32/2, 3, 10, 11, 12, 15, 16, 22, 25, 33/2, 47,

67, 68, 34/3, 6, 12, 15, 19, 21, 23, 26, 31, 36, 39, 48, 50, 35/13, 18, 34, 37, 39, 36/16, 25, 27, 46, 51, 58, 37/5, 31, 57, 84, 87, 99, 100, 126, 149, 180, 182, 38/9, 16, 24, 32, 35, 41, 61, 66, 71, 79, 39/6, 7, 8, 9, 10, 13, 20, 22, 23, 31, 34, 54, 55, 69, 71, 73, 75, 40/6, 7, 8, 11, 26, 27, 28, 49, 55, 60, 62, 64, 65, 66, 41/9, 14, 23, 29, 30, 38, 43, 45, 46, 50, 53, 54, 42/5, 10, 14, 15, 16, 22, 36, 38, 47, 43/13, 14, 32, 35, 46, 49, 64, 77, 82, 88, 44/6, 7, 8, 12, 20, 22, 57, 45/11, 15, 17, 30, 36, 46/13, 15, 25, 34, 47/2, 3, 14, 15, 27, 39, 51/16, 23, 30, 34, 44, 52/7, 18, 29, 37, 48, 53/18, 23, 30, 32, 42, 49, 55, 54/10, 13, 16, 17, 18, 21, 23, 25, 27, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 46, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 78, 57/74, 80, 96, 58/8, 19, 21, 59/10, 16, 60/1, 4, 5, 10, 63/10, 64/7, 65/1, 8, 66/5, 8, 11, 12, 67/6, 12, 68/2, 7, 19, 29, 32, 34, 48, 49, 50, 69/10, 17, 43, 52, 70/27, 28, 40, 71/5, 10, 21, 26, 28, 72/2, 10, 13, 17, 20, 25, 28, 73/8, 9, 19, 20, 74/3, 7, 31, 75/12, 23, 30, 76/10, 21, 24, 25, 29, 36, 37, 39, 79/16, 19, 24, 40, 44, 81/29, 82/6, 83/6, 15, 84/2, 5, 6, 15, 85/12, 87/1, 15, 89/6, 13, 14, 15, 16, 22, 28, 91/14, 92/20, 93/3, 5, 11, 94/8, 96/1, 3, 8, 97/4, 98/8, 99/5, 100/6, 11, 105/1, 106/3, 108/2, 110/3, 113/1, 114/1.

rahimler: 2/228, 3/6, 6/143, 144, 13/8, 22/5, 31/34.

rahipler: 5/82, 9/34,

Rahmân: 13/30, 17/110, 19/26, 44, 45, 58, 61, 69, 75, 78, 85, 87, 88, 91, 92, 93, 96, 20/5, 90, 108, 109, 21/26, 36, 42, 112, 25/26, 59, 60, 63, 26/5, 36/11, 15, 23, 52, 43/17, 19, 33, 36, 45, 81, 50/33, 55/1, 67/3, 19, 20, 29, 78/37, 38.

rahmet: 2/64, 105, 157, 178, 218, 3/8, 74, 107, 157, 159, 4/83, 96, 113, 175, 6/12, 16, 54, 133, 147, 154, 157, 7/49, 52, 56, 57, 72, 154, 156, 203, 9/21, 61, 71, 99, 10/21, 57, 58, 86, 11/9, 17, 28, 58, 63, 66, 73, 94, 12/111, 15/56, 16/64, 89, 17/28, 57, 82, 87, 100, 18/10, 16, 65, 82, 98, 19/2, 21, 50, 53, 21/75, 84, 86, 107, 24/10, 25/48, 27/19, 63, 77, 28/43, 46, 73, 86, 29/23, 51, 30/33, 36, 46, 50, 31/3, 33/17, 35/2, 36/44, 38/9, 43, 39/9, 38, 53, 40/7, 9, 41/50, 42/8, 28, 48, 43/32, 44/6, 45/20, 30, 46/12, 48/25, 57/13, 28, 76/31.

rakip mescit: 9/107.

ramazan: 2/185

Ress: 25/38, 50/12.

ruh/lar: 4/171, 9/118, 15/29, 16/2, 19/17, 21/91, 32/9, 38/72, 39/42, 42/52, 58/22, 66/12, 81/7.

Ruh: 17/85, 26/193, 40/15, 70/4, 78/38, 97/4.

ruhbanlık: 57/27.

rükû: 2/43, 125, 9/112, 22/26, 77, 48/29, 77/48.

rüşvet: 2/188.

rüyâ: 8/43, 12/5, 36, 100, 37/102, 105, 48/27.

rüzgâr: 2/164, 3/117, 7/57, 8/46, 10/22, 14/18, 15/22, 18/45, 21/81, 22/31, 25/48, 27/63, 29/40, 30/46, 48, 51, 33/9, 34/12, 35/9, 38/36, 42/33, 45/5, 46/24, 51/41, 54/19, 34, 69/6.

S

sabah: 3/41, 121, 6/52, 7/205, 11/81, 13/15, 15/66, 83, 16/6, 18/28, 19/11, 62, 24/36, 58, 25/5, 30/17, 33/42, 34/12, 37/137, 177, 38/18, 40/46, 55, 46/25, 48/9, 54/38, 68/17, 21, 74/34, 76/25, 81/18, 100/3.

sabır: 2/45, 153, 250, 3/200, 7/126, 12/18, 83, 25/42, 28/54, 38/6.

sabırlı: 2/225, 235, 263, 3/125, 155, 4/12, 5/101, 8/65, 66, 9/114, 17/44, 19/65, 22/59, 31/31, 33/35, 51, 35/41, 37/101, 38/44, 64/17.

sabırsızlık: 21/37.

Sabîîler: 2/62, 5/69, 22/17.

sabredenler: 2/153, 155, 177, 249, 3/17, 142, 146, 8/46, 66, 11/11, 14/5, 16/42, 96, 110, 126, 21/85, 28/80, 37/102, 39/10, 41/35, 42/33, 47/31.

sadaka: 2/196, 263, 264, 276, 4/114, 9/79, 104, 57/18, 58/12, 13, 63/10.
safa: 2/158
sağ el: 20/17, 69, 37/93, 39/67, 69/19, 84/7.
sağgörü: 3/13, 38/45, 59/2.
sağın adamları: 56/8, 27, 38, 90, 91, 90/18.
sağırlar: 2/18, 171, 5/71, 6/39, 8/22, 10/42, 11/24, 17/97, 18/11, 21/45, 25/26, 27/80, 30/52, 43/40, 47/23.
Saîr-Ateş: 33/64.
Saîr-Cehennem: 4/10, 22/4, 31/21, 34/12, 35/6, 42/7, 48/13, 67/5, 10, 11, 76/4, 84/12.
Sâlih: 7/73, 75, 77, 11/61, 62, 66, 26, 142-159, 27/45, 54/23, 91/11.
samimiyet: 2/94, 24/27, 62/6.
Samiri: 20/85, 87, 95
sancı: 19/23.
sapıklık: 21/54, 26/97, 54/47, 67/29.
sapkınlık: 2/16, 3/164, 6/74, 7/30, 60, 61, 10/32, 14/3, 19/38, 75, 22/12, 23/54, 27/81, 28/85, 30/53, 31/11, 34/8, 24, 36/24, 37/47, 39/22, 42/18, 43/40, 46/32, 50/27, 62/2, 67/9.
saptırıcı: 18/51.
saray: 22/45, 25/10, 75, 77/32.
sarhoşluk: 4/43
sarı: 2/69, 39/21, 57/20, 77/33.
sarsıntı: 7/78, 91, 155, 22/1, 33/11, 69/5.
savaş: 2/177, 190, 191, 193, 216, 217, 218, 244, 246, 279, 3/13, 111, 121, 142, 146, 156, 167, 195, 200, 4/74, 75, 76, 77, 84, 90, 95, 5/24, 33, 35, 54, 64, 8/16, 39, 57, 60, 65, 72, 74, 75, 9/12, 13, 14, 16, 19, 20, 24, 29, 36, 41, 44, 81, 83, 86, 88, 107, 111, 123, 16/110, 18/56, 22/39, 78, 25/52, 27/33, 29/6, 69, 33/18, 20, 25, 43/18, 47/4, 20, 31, 48/16, 22, 25, 49/9, 15, 57/10, 11, 12, 14, 60/1, 8, 9, 61/4, 11, 63/8, 73/20.
savaşa katılmamasına izin verilenler: 9/91, 92, 48/17.
savaşta namaz: 4/101-103.
savaştan kaçmak: 8/15, 16.
savaştan özürsüz geri kalmak: 4/95, 9/38-40.
savurganlık: 6/141, 7/31, 25/67.
Sebe: 27/22, 34/15.
Sebe kraliçesi: 27/29, 34, 42, 43.
sebze: 2/61, 80/28.
secde: 2/34, 58, 125, 3/43, 113, 4/102, 154, 7/11, 12, 120, 161, 206, 9/112, 12/4, 100, 13/15, 29, 30, 31, 32, 33, 15/98, 16/48, 49, 17/61, 18/50, 58, 20/70, 116, 22/18, 26, 77, 25/60, 64, 26/46, 219, 27/24, 25, 32/15, 38/34, 72, 73, 75, 39/9, 41/37, 48/29, 50/40, 53/62, 55/6, 68/42, 43, 76/26, 84/21, 96/19.
seçkin kullar: 12/24, 15/40, 37/128, 38/83.
sedir: 34/16.
sefer: 3/156, 4/71, 101, 9/38, 39, 41, 46, 81, 118, 122, 24/53.
seferberlik: 9/122, 59/2.
seher vakti: 54/34.
Sekar: 74/27, 42.
Sekar-Cehennem: 54/48, 74/26.
sel: 13/17, 34/16, 54/11.
Selâm: 4/86, 94, 6/54, 7/46, 10/10, 11/69, 13/24, 14/23, 14/23, 15/52, 16/32, 19/47, 19/62, 25/63, 28/55, 33/44, 36/58, 37/79, 109, 120, 130, 39/73, 43/89, 51/25, 26, 56/26, 91.
Selsebil: 76/18.
Semudlar: 7/73, 9/70; 11/61-68, 95, 14/9, 15/80-82, 17/59, 22/42, 25/38, 26/141, 27/45, 29/38, 38/13, 40/31, 41/13, 17, 50/12, 51/43, 53/51, 54/23, 69/4, 85/18, 89/9, 91/11.
Semûm-Cehennem: 52/27.
serap: 24/39, 78/20.
servet: 24/22, 70/18.
set: 18/93, 94, 95, 36/9.
sevecen: 2/143, 207, 3/30, 9/117, 128, 16/7, 47, 19/13, 22/65, 24/20, 57/9, 59/10.
seven: 2/165, 5/54, 9/108, 11/90, 14/3, 24/19, 85/14.
sevgi: 2/93, 177, 8/63, 12/30, 19/96, 20/39, 29/25, 30/21, 42/23, 58/22, 60/1, 7, 76/8.
sevgili: 5/18, 9/24, 12/8, 19/42, 43, 44, 45.

sığınak: 9/57, 38/55, 39/32, 61, 72/22, 75/11, 78/39.
sıkıntı: 2/177, 214, 3/118, 4/65, 6/17, 42, 64, 125, 7/2, 94, 9/117, 128, 17/56, 20/40, 124, 21/76, 87, 23/75, 27/62, 30/33, 37/76, 115, 41/50, 49/7, 59/9, 65/6.
sınama: 2/124, 155, 249, 3/152, 154, 186, 4/6, 5/94, 6/53, 165, 7/168, 8/17, 9/126, 10/30, 11/7, 16/92, 17/60, 18/7, 20/40, 85, 90, 131, 21/35, 25/20, 27/40, 47, 29/2, 3, 37/63, 38/34, 44/17, 33, 47/4, 31, 49/3, 51/13, 54/27, 60/10, 67/2, 68/17, 72/17, 74/31, 76/2, 86/9, 89/15, 16.
sınav: 2/49, 6/23, 7/141, 155, 8/17, 28, 14/6, 17/13, 33/11, 37/106, 39/49, 51/14, 54/27, 64/15.
Sınır Çiğdesi: 53/14
sınırları aşan/lar: 2/65, 190, 5/87, 9/10, 10/74, 84, 20/127, 23/7, 26/151, 166, 39/53, 50/25, 68/12, 70/31, 83/12.
sırt çevirenler: 20/48, 53/29, 33.
Sidretu'l-Münteha: Bak: Sınır Çiğdesi.
silah: 4/102.
simge: 2/158, 5/2, 15/75, 22/32, 36.
Sina Dağı: 95/2.
sinek: 22/73.
sivrisinek: 2/26, 21/70.
siyah: 2/187, 16/58, 43/17, 44/54.
sofra: 5/112, 114.
soğan: 2/61.
sol el: 69/25.
solun adamları: 56/9, 41, 90/19.
Son Gün: 2/8, 62, 126, 130, 177, 228, 232, 264, 3/114, 4/38, 39, 59, 136, 162, 5/69, 92, 9/18, 19, 29, 44, 45, 99; 24/2, 29/36, 33/21, 58/22, 60/6, 65/2.
Son Yurt: 2/94, 7/169, 28/77, 83, 29/64, 33/29.
sonsuz: 2/115, 247, 261, 268, 3/73, 4/130, 5/54, 24/32, 25/16.
sonsuzluk: 20/120, 32/14.
Sonsuzluk Günü: 50/34.
sonsuzluk yurdu: 35/35.
sonuç: 4/59, 7/128, 11/16, 49, 17/35, 20/132, 45/33, 59/17.
sopa: 2/60, 7/107, 160, 20/18, 26/32, 45.
sorgu: 2/108, 134, 15/92, 16/56, 17/34, 36, 21/13, 23, 29/13, 37/24, 43/19, 44, 102/8.
soru: 2/189, 215, 217, 219, 220, 222, 5/4, 7/187, 8/1, 16/24, 43, 17/85, 18/70, 21/7, 63, 28/66, 78, 33/15, 63, 37/27, 50, 55/39, 79/42, 81/8.
sorumlu: 2/119, 225, 286, 4/84, 5/89, 10/108, 16/93, 17/54, 18/73, 25/16, 43, 34/25, 42/6, 48/25.
sorumluluk: 2/233, 234, 236, 240, 4/85, 101, 5/93, 6/52, 9/93, 48/17.
soruşturma: 38/14.
soysuz: 68/13.
söz: 2/27, 40, 59, 63, 75, 80, 83, 84, 93, 125, 177, 204, 225, 235, 263, 268, 3/9, 64, 76, 77, 81, 152, 181, 183, 186, 187, 194, 4/5, 8, 9, 21, 42, 63, 78, 95, 108, 122, 135, 140, 154, 156, 157, 5/7, 12, 13, 14, 41, 63, 70, 78, 106, 116, 6/23, 34, 93, 112, 115, 152, 7/93, 134, 135, 158, 162, 169, 185, 8/7, 9/30, 40, 74, 77, 111, 114, 10/4, 19, 33, 48, 55, 64, 65, 82, 96, 11/45, 53, 65, 110, 119, 12/6, 15, 21, 66, 80, 101, 13/5, 10, 11, 31, 33, 14/24, 26, 27, 47, 16/38, 40, 84, 17/5, 7, 16, 23, 28, 40, 64, 104, 108, 18/5, 6, 14, 21, 27, 93, 98, 109, 19/34, 54, 56, 61, 62, 80, 20/28, 44, 86, 87, 94, 109, 115, 129, 21/9, 27, 38, 97, 104, 110, 22/24, 30, 47, 23/27, 35, 68, 93, 100, 24/51, 25/16, 26/187, 27/19, 71, 82, 85, 28/13, 51, 55, 63, 30/6, 60, 31/6, 9, 33, 32/13, 33/4, 7, 23, 32, 34/29, 35/5, 40, 36/6, 58, 70, 76, 37/10, 31, 39/18, 19, 20, 23, 71, 74, 40/6, 18, 55, 77, 41/25, 45, 42/14, 21, 24, 28, 43/49, 50, 45/6, 32, 46/16, 17, 18, 47/20, 21, 48/10, 15, 26, 49/11, 50/18, 29, 51/8, 56/26, 81, 57/8, 58/1, 2, 60/4, 12, 63/4, 66/12, 67/13, 25, 69/40, 41, 42, 44, 73/5, 6, 18, 74/25, 76/7, 77/50, 78/35, 81/19, 21, 25, 86/13, 88/11.
söz verme: 3/194, 4/95, 154, 5/9, 6/134, 7/44, 9/68, 72, 75, 11/17, 12/66, 13/35, 40, 14/22, 17/64, 18/98, 19/61, 75, 20/86, 21/103, 22/72, 23/36, 83, 95, 24/55,

25/15, 27/68, 28/61, 33/22, 35/5, 36/48, 52, 63, 37/171, 38/53, 40/8, 28, 77, 41/30, 43/42, 83, 46/35, 47/15, 48/20, 29, 50/32, 51/5, 22, 54/46, 57/10, 70/42, 44, 72/24, 25, 77/7, 85/2.
sözleşme: 2/51, 100, 177, 3/112, 4/155, 5/1, 6/152, 7/102, 8/42, 56, 58, 13/20, 25, 16/91, 95, 17/34, 19/78, 87, 23/8, 24/33, 33/15, 36/60, 70/32, 106/1, 2.
sperm: 16/4, 18/37, 22/5, 23/13, 14, 35/11, 36/77, 40/67, 53/46, 56/58, 75/37, 76/2, 80/19.
su: 2/22, 60, 74, 164, 4/43, 5/6, 6/99, 7/50, 57, 133, 160, 8/11, 19, 10/24, 11/7, 43, 44, 13/4, 14, 17, 14/16, 32, 15/22, 16/10, 65, 18/29, 41, 45, 20/53, 21/30, 22/5, 19, 63, 23/18, 50, 24/39, 45, 25/48, 53, 54, 26/155, 27/44, 60, 28/23, 29/63, 30/24, 31/10, 32/8, 27, 35/12, 27, 37/45, 67, 38/42, 57, 39/21, 40/72, 41/39, 43/11, 44/46, 48, 45/5, 47/15, 50/9, 54/11, 12, 28, 55/19, 24, 44, 56/31, 42, 54, 68, 93, 67/30, 69/11, 72/16, 77/20, 27, 78/25, 79/31, 80/25, 86/6.
suç: 4/112, 6/113, 124, 11/35, 89, 12/91, 97, 34/25, 31, 40/11, 55/39, 69/9, 81/9.
suçlu: 2/206, 6/55, 123, 147, 7/40, 84, 133, 8/8, 9/66, 10/13, 17, 50, 75, 82, 11/52, 116, 12/29, 97, 110, 14/49, 15/12, 58, 18/49, 53, 19/86, 20/74, 102, 25/22, 26/200, 27/69, 28/17, 30/12, 47, 55, 32/12, 22, 34/32, 36/59, 37/34, 40/58, 43/74, 44/22, 37, 45/31, 46/25, 54/47, 55/41, 43, 68/35, 70/11, 74/41, 77/18, 46, 83/29, 96/16.
suçsuz: 4/112, 18/74.
Sûr: 6/73, 18/99, 20/102, 23/101, 27/87, 36/51, 39/68, 50/20, 69/13, 78/18.
surat: 31/18, 68/16, 74/22, 76/10, 80/1.
susuzluk: 9/120.
Suva: 71/23.
Süleyman: 2/102, 4/163, 6/84, 21/78,79, 81, 27/15-20, 27, 30, 36, 41, 44, 34/12, 13, 14; 38/30, 33, 34, 36.
süre: 2/126, 162, 226, 228, 231, 232, 234, 235, 280, 282, 3/30, 88, 116, 178, 6/2, 60, 128, 7/14, 15, 24, 34, 135, 142, 183, 189, 195, 9/4, 10/11, 71, 98, 11/3, 48, 55, 104, 13/2, 32, 38, 14/10, 30, 42, 44, 15/3, 36, 37, 16/55, 80, 85, 17/52, 99, 18/12, 58, 59, 19/46, 75, 20/129, 21/40, 111, 22/5, 33, 44, 48, 23/25, 54, 26/203, 27/22, 28/28, 29, 29/53, 30/8, 34, 31/24, 29, 32/29, 33/16, 35/13, 45, 36/44, 37/148, 174, 178, 38/79, 80, 88, 39/5, 8, 42, 40/67, 42/14, 36, 44/29, 46/3, 51/43, 63/10, 65/1, 2, 4, 68/45, 71/4, 72/26, 73/11, 76/1, 77/22, 86/17.
süs: 7/31, 32, 10/24, 11/15, 13/17, 15/16, 16/14, 17/93, 18/7, 28, 46, 24/31, 60, 28/60, 33/28, 35/12, 33, 37/6, 43/35, 50/6, 57/20, 67/5, 76/21.
süslü: 2/212, 6/112, 122, 9/37, 10/12.
süt anne: 2/233, 28/12.
süt: 4/23, 16/66, 47/15.
sütten kesme: 2/233, 28/24, 46/15.

Ş

şafak: 15/73.
şairler: 26/224-227.
şarap: 5/90, 91, 12/41, 47/15.
şefaat: Bak: aracılık.
şehir: 7/123, 12/30, 15/67, 76, 18/59, 26/36, 53, 27/48, 28/18, 69/9, 89/8.
şehit/ler: 2/154, 3/157, 158, 169, 195, 4/69, 74, 9/52, 111, 22/58, 33/23, 47/24.
Şeytan/lar: 2/14, 36, 102, 168, 208, 268, 175, 3/36, 155, 175, 4/38, 60, 76, 83, 117, 119, 120, 5/90, 91, 6/43, 68, 71, 112, 121, 142, 7/22, 27, 30, 175, 200, 201, 8/11, 48, 12/5, 42, 100, 14/22, 15/17, 16/63, 98, 99, 17/27, 53, 64, 18/63, 19/44, 45, 68, 83, 20/120, 21/82, 22/3, 52, 53, 23/97, 24/21, 25/29, 26/95, 210, 221, 27/24, 28/15, 29/38, 34/21, 35/6, 36/60, 37/7, 29, 65, 38/37, 41, 71-85, 41/36, 43/36, 62, 47/25, 58/10, 19, 59/16, 67/5, 81/25.
Şi'ra yıldızı: 53/49.
şifa: 10/57, 16/69, 17/82, 26/80, 41/44.
şiir: 36/39.
şimdiki hayat: 2/86, 204, 212, 3/14, 117, 185, 4/74, 94, 109, 6/29, 32, 70, 130, 7/32,

51, 152, 9/38, 55, 10/7, 23, 24, 88, 98, 11/15, 13/26, 34, 14/3, 27, 16/101, 18/28, 45, 46, 104, 20/72, 131, 23/33, 37, 24/33, 28/60, 61, 79, 29/25, 64, 30/7, 33/28, 35/5, 39/26, 40/51, 41/16, 31, 42/36, 43/32, 35, 45/24, 47/36, 53/29, 57/20, 79/38, 87/16.

şimşek: 2/19, 20.

Şuayb: 7/85, 88, 90, 92, 11/84, 87, 91, 94, 26/177, 29/36.

şükrün karşılığını veren: 4/147, 35/30, 34, 42/23, 64/17.

şükür: 2/52, 56, 152, 172, 185, 243, 3/123, 144, 145, 4/147, 5/6, 89, 6/53, 63, 7/10, 17, 58, 144, 189, 8/26, 10/22, 60, 12/38, 14/5, 7, 37, 16/14, 75, 78, 114, 121, 17/3, 21/80, 22/36, 23/78, 25/62, 27/19, 40, 73, 29/17, 63, 30/46, 31/12, 25, 31, 32/9, 34/13, 15, 19, 35/12, 30, 34, 36/35, 73, 39/7, 66, 40/61, 42/23, 33, 45/12, 46/15, 54/35, 56/70, 82, 64/17, 67/23, 76/3.

T

Tağut: 2/256, 257, 4/60, 76, 5/60, 16/36, 39/17.

tahıl: 2/61.

tahmin: 6/116, 148, 18/22.

tahrif: 2/75, 4/46, 5/13, 41.

taht: 12/100, 15/47, 18/31, 27/23, 38, 40, 41, 42, 36/56, 37/44, 38/34, 51, 43/34, 52/20, 55/76, 56/15, 76/13, 83/23, 35, 88/13.

tahta: 54/13.

takvâ: 2/197, 237, 3/172, 5/2, 7/26, 169, 8/56, 9/108, 109, 12/57, 16/128, 20/132, 22/32, 37, 48/26, 49/3, 58/9, 91/8, 96/12.

takvâlı/lar: 2/2, 21, 63, 66, 103, 177, 179, 180, 183, 187, 189, 194, 203, 212, 224, 241, 3/15, 76, 115, 125, 133, 138, 179, 186, 4/77, 128, 129, 5/8, 27, 46, 65, 93, 6/32, 51, 69, 153, 155, 7/35, 63, 65, 96, 128, 156, 164, 171, 8/34, 9/4, 7, 36, 44, 123, 10/6, 31, 63, 11/49, 12/90, 109, 13/35, 15/45, 16/30, 31, 19/13, 18, 63, 72, 85, 97, 20/113, 21/48, 23/23, 32, 87, 24/34, 25/14, 74, 26/11, 90, 106, 124, 142, 161, 177, 27/53, 28/83, 33/32, 36/45, 124, 38/28, 49, 39/28, 33, 57, 61, 41/18, 43/35, 67, 44/51, 45/19, 47/15, 36, 49/14, 50/31, 51/15, 52/17, 53/32, 54/54, 68/34, 69/48, 78/31, 92/5, 17.

talak: Bak: boşama/boşanma.

Tâlut: 2/247

tane: 2/261, 6/95, 99, 21/47, 31/16, 36/33, 50/9, 55/12, 78/15, 80/27.

tanık/lar: 2/23, 84, 143, 204, 282, 3/52, 53, 64, 81, 99, 140, 4/6, 15, 33, 41, 79, 159, 166, 5/8, 83, 106, 111, 113, 117, 6/19, 150, 7/172, 10/29, 46, 11/18, 54, 12/26, 13/43, 16/84, 89, 17/78, 96, 18/51, 21/61, 78, 22/17, 28, 78, 24/4, 6, 8, 13, 28/44, 75, 29/52, 33/45, 55, 34/47, 39/69, 40/51, 41/47, 53, 43/19, 46/8, 10, 48/8, 28, 50/21, 57/19, 58/6, 65/2, 85/9, 100/7.

tanıklık: 2/23, 40, 133, 140, 143, 204, 282, 283, 3/99, 140, 4/6, 15, 69, 135, 5/8, 106-108, 6/19, 130, 144, 150, 7/37, 172, 11/17, 22/78, 24/4, 6-9, 23, 24, 25/72, 39/69, 41/20-22, 51/19, 65/2, 70/33, 35.

Tanrı: 133, 163, 33/67, 4/171, 5/73, 6/19, 136, 9/31, 14/52, 16/22, 51, 18/44, 110, 20/98, 21/87, 22/34, 29/46, 37/4, 38/5, 40/37, 41/6, 43/84, 114/3.

tanrı/lar: 2/51, 54, 92, 133, 163, 255, 3/2, 6, 18, 62, 4/87, 5/73, 116, 6/16, 46, 74, 102, 106, 136, 137, 7/59, 65, 73, 85, 127, 138, 140, 148, 152, 158, 195, 9/129, 10/28, 90, 11/14, 50, 53, 54, 61, 84, 101, 13/30, 15/96, 16/2, 22, 51, 54, 86, 17/22, 39, 42, 18/14, 15, 19/46, 81, 82, 20/8, 14, 88, 97, 98, 21/21, 22, 24, 25, 29, 36, 43, 59, 62, 68, 99, 108, 23/23, 32, 91, 116, 117, 25/3, 42, 43, 68, 26/29, 213, 27/26, 60, 61, 62, 63, 64, 28/38, 70, 71, 72, 88, 30/13, 34/22, 35/3, 36/23, 74, 37/35, 36, 86, 38/5, 6, 65, 39/6, 40/3, 62, 65, 73, 41/6, 42/21, 43/45, 58, 44/8, 45/23, 46/22, 28, 47/19, 50/26, 51/51, 52/43, 59/22, 23, 64/13, 68/41, 71/23, 73/9.

tanrılar uyduranlar: 2/96, 5/96, 105, 136, 3/67. 95, 186, 6/114, 121, 137, 161, 9/1, 3, 4, 5, 6, 7, 17, 28, 33, 36, 113, 10/28, 105,

12/108, 15/94, 16/120, 28/87, 30/42, 42/13, 61/9, 98/1, 99/6.
tapınak: 3/37, 39, 19/11, 34/13.
tarla: 2/71, 223, 13/4, 18/32, 21/78, 42/20, 68/22.
tartı: 6/152, 7/8, 85, 11/84, 85, 17/35, 23/102, 103, 26/182, 101/6, 8.
tartışma: 2/139, 258, 3/20, 44, 65, 66, 73, 152, 6/68, 80, 121, 7/71, 8/6, 11/32, 74, 13/13, 18/21, 22, 54, 20/62, 22/3, 8, 19, 67, 68, 27/45, 31/20, 38/64, 69, 39/31, 40/4, 5, 35, 47, 56, 69, 42/15, 16, 18, 35, 43/58, 53/12, 54/36, 58/1.
taş yürekli: 68/13.
taş/lama: 2/24, 74, 5/3, 90, 8/32, 11/69, 82, 91, 15/74, 17/50, 18/20, 19/46, 26/116, 29/40, 36/18, 37/8, 44/20, 51/32, 54/34, 66/6, 67/5, 105/4.
taşkınlık: 6/110, 145, 10/23, 16/115, 42/14, 42.
tavaf: 2/125, 158, 22/26, 29.
tavan: 16/26, 52/5.
tehdit: 7/70, 77, 86, 10/46, 101, 11/32, 20/113, 21/109, 26/206, 46/22, 50/20, 28, 51/60.
tehlike: 2/195, 239.
tekrarlanan yedi: 15/87.
temel: 2/113, 127, 9/109, 16/26.
temiz şeyler: 2/168, 4/160, 5/87, 7/157, 8/26, 10/93, 16/72, 23/51, 40/64.
tepe: 2/158, 265, 3/75, 17/92, 21/96, 26/128.
tepsi: 43/71.
terazi: 7/8, 9, 17/35, 21/47, 26/182, 42/17, 57/25.
teslim olma: 6/71, 125, 15/2, 37/26, 39/22, 48/16, 49/14, 61/7.
Tevrat: 3/3, 48, 50, 65, 93, 5/43, 44, 46, 66, 68, 110, 7/157, 9/111, 48/29, 61/6, 62/5.
teyemmüm: 4/43, 5/56.
teyze: 4/23, 24/61, 33/50.
ticaret: 2/16, 275, 4/29, 9/24, 24/37, 39/29, 62/11.
tohum: 3/63, 5/64, 6/59.
topal: 24/61, 48/17.
Toplanma Günü: 42/7, 64/9.
toplum: 2/128, 134, 141, 143, 213, 3/104, 110, 113, 4/41, 5/22, 48, 50, 66, 6/38, 42, 45, 89, 108, 7/34, 38, 138, 145, 159, 160, 164, 168, 181, 9/70, 10/19, 47, 49, 11/48, 118, 13/30, 14/4, 28, 15/5, 58, 16/36, 63, 84, 89, 92, 93, 19/97, 20/83, 21/92, 22/34, 67, 23/43, 44, 52, 26/70, 166, 27/51, 83, 28/46, 75, 76, 79, 29/18, 35/24, 42, 38/7, 40/5, 41/25, 42/8, 43/33, 45/28, 46/18.
topuz: 22/21.
toz: 2/264, 10/26, 17/49, 98, 20/97, 105, 23/35, 25/23, 56/6, 67/11, 77/10, 80/41, 89/21, 90/16, 100/4.
tövbe: 2/37, 54, 128, 160, 187, 222, 279, 3/89, 90, 4/16, 17, 18, 26, 27, 92, 146, 5/34, 39, 71, 74, 6/54, 7/143, 153, 156, 9/5, 11, 74, 102, 112, 117, 126, 11/3, 52, 61, 90, 112, 13/30, 16/119, 19/60, 20/82, 24/5, 31, 25/70, 71, 28/67, 38/17, 24, 30, 44, 40/7, 46/15, 49/11, 50/32, 66/4, 5, 8, 73/20, 85/10.
tövbeleri kabul eden: 2/37, 54, 128, 160, 187, 3/128, 4/16, 17, 27, 64, 5/39, 71, 9/15, 27, 102, 104, 117, 118, 20/122, 24/10, 33/24, 73, 40/3, 42/25, 49/12, 58/13, 73/20, 110/3.
Tubbâ halkı: 44/37, 50/14.
tufan: 7/133, 29/14, 69/11, 12.
tutku: 2/120, 145, 4/32, 135, 5/48, 77, 6/56, 7/176, 13/37, 18/28, 19/59, 20/16, 23/71, 25/43, 27/55, 28/50, 30/29, 38/26, 42/15, 45/18, 23, 47/14, 16, 53/3, 23, 54/3, 79/40, 89/20.
tutsaklar: 8/67, 70.
Tuvâ vadisi: 20/12, 79/16.

U

uğultu: 21/102, 67/7.
uğursuzluk kuşu: 7/131, 27/47, 36/19.
Uhdud'un adamları: 85: 4-8
ululama: 22/37, 74/3.
umre: 2/158, 196.
umut: 4/120, 5/3, 6/44, 7/56, 11/9, 62, 12/80, 110, 13/12, 31, 15/3, 55, 56, 17/83, 18/46, 23/25, 77, 29/23, 36, 30/12, 24,

36, 49, 33/21, 39/53, 41/49, 42/28, 43/74, 47/25, 60/6, 13.
utanmazlık: 4/22, 6/151, 7/28, 33, 80, 12/24, 16/90, 17/32, 24/19, 21, 29/28, 45, 33/30, 42/37, 53/32, 65/1.
uyarıcı: 2/119, 213, 5/19, 6/48, 7/184, 188, 11/2, 12, 25, 13/7, 15/89, 17/105, 18/56, 22/49, 25/1, 51, 56, 26/115, 194, 208, 27/92, 28/46, 29/50, 32/3, 33/45, 34/28, 34, 44, 35/23, 24, 37, 42, 37/72, 38/4, 65, 70, 41/4, 43/23, 46/9, 21, 29, 48/8, 50/2, 51/50, 51, 67/8, 9, 26, 71/2.
uyku: 2/255, 8/11, 18/18, 25/47, 30/23, 39/42, 78/9.
Uzak Mescit: 17/1.
Uzza: 53/19

Ü

ücret: 18/77, 28/26, 65/6.
ümmet: Bak: toplum.
ümmî: Bak: Kitap'a yabancı.
ürün: 2/22, 126, 155, 6/99, 141, 7/57, 130, 13/3, 4, 14/25, 16/69, 73, 112, 18/33, 42, 28/57, 35/27, 68/17, 20.
Üzeyr: 9/30.
üzülme: 2/38, 62, 112, 262, 274, 277, 3/139, 153, 5/69, 6/48, 7/35, 49, 10/62, 11/36, 12/69, 15/88, 16/127, 20/40, 27/70, 28/7, 13, 29/33, 33/51, 39/61, 41/30, 43/68, 46/13, 57/23.
üzüm: 2/266, 3/20, 7/79, 99, 12/36, 13/4, 16/11, 67, 17/91, 18/32, 23/18, 29/56, 36/34, 80/28.
üzüntü: 3/153, 154, 170, 9/92, 10/71, 12/84, 86, 18/6, 20/40, 21/88, 26/3, 28/8, 35/34, 69/50.

V

vaat: 4/120, 33/12, 46/17.
vâdi: 8/42, 9/121, 13/17, 14/37, 20/12, 26/225, 28/30, 46/24, 48/24, 79/16, 89/9.
vahiy: 4/163, 8/12, 16/68, 19/11, 20/38, 41/12, 42/51, 53/4.
vahyin şekilleri: 42/51.
vâris: 15/23, 19/5, 40, 21/89, 23/10, 11, 28/58.
vasiyet: 2/132, 180, 182, 240, 4/11, 12, 5/106, 36/50, 51/53,
Ved: 71/23
vekil: 2/30, 6/165, 7/69, 74, 142, 10/14, 73, 27/62, 35/39, 38/26, 57/7.
vergi: 9/103, 18/94, 23/72.
vuruş: 52/30, 69/14, 101/1, 2, 3.

Y

yağmur,-2/19, 6/6, 7/84, 11/52, 18/29, 24/43, 25/40, 26/173, 27/58, 30/48, 49, 31/34, 42/28, 46/24, 57/20, 71/11, 78/14.
Yağus: 71/23.
Yahudiler: 2/62, 111, 113, 120, 4/46, 160, 5/18, 41, 44, 51, 64, 69, 82, 6/146, 9/30, 11/17, 16/118, 22/17, 62/6.
Yahya: 3/39, 6/85, 19/7, 12, 21/90.
yakarma: 6/42, 43, 63, 10/10, 11/45, 13/14, 23/76, 104.
yakın akraba: 2/180, 4/36.
yakınlar: 4/135, 8/41, 24/22, 26/42, 59/7, 60/3.
yakınlaştırılmışlar: 4/172, 56/11, 88, 83/28.
yaklaştırılanlar: 3/45, 26/90.
yaklaştırılmışlar: 83/21.
Yakub: 2/132, 133, 136, 140, 3/84, 4/163, 6/84, 11/71, 12/6, 38, 68, 19/6, 49, 21/72, 29/27, 38/45.
yakut: 55/58.
yalan: 2/10, 3/75, 78, 94, 4/50, 5/10, 41, 42, 103, 6/21, 24, 6/93, 144, 7/37, 89, 9/77, 90, 10/17, 60, 66, 69, 11/18, 12/27, 16/62, 116, 17/73, 18/15, 20/61, 22/30, 23/38, 25/4, 72, 29/68, 34/8, 36/15, 39/32, 60, 42/24, 58/2, 14, 61/7, 68/44, 72/5, 78/35.
yalancı: 3/61, 184, 6/28, 7/66, 9/42, 43, 107, 11/27, 93, 12/26, 74, 16/39, 86, 105, 23/90, 24/7, 8, 13, 25/19, 26/105, 186, 223, 27/27, 28/38, 29/3, 12, 37/152, 38/4, 39/3, 40/24, 28, 37, 45/7, 51/10, 54/25, 26, 58/18, 59/11, 63/1, 96/16.
yalanlama: 2/39, 41, 87, 3/11, 137, 5/10, 70, 86, 6/5, 11, 21, 27, 31, 33, 34, 39, 57,

66, 147, 148, 150, 157, 7/36, 37, 40, 64, 72, 92, 96, 101, 136, 146, 147, 176, 177, 182, 8/54, 10/17, 39, 41, 45, 73, 74, 95, 11/65, 12/110, 15/80, 16/36, 113, 17/59, 20/48, 56, 21/77, 22/42, 44, 57, 23/26, 33, 39, 44, 48, 105, 25/11, 36, 37, 77, 26/6, 12, 117, 123, 139, 141, 160, 176, 189, 27/83, 84, 28/34, 29/18, 37, 68, 30/10, 16, 32/20, 34/42, 45, 35/4, 25, 36/14, 37/21, 127, 38/12, 14, 39/25, 39, 59, 40/5, 70, 43/25, 50/5, 12, 14, 52/11, 14, 53/11, 54/3, 9, 18, 23, 33, 42, 55/13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 56/2, 82, 92, 57/19, 62/5, 64/10, 67/9, 18, 68/8, 69/4, 49, 72/4, 73/11, 74/46, 75/32, 77/15, 19, 24, 28, 29, 34, 37, 40, 45, 47, 49, 78/28, 79/21, 82/9, 83/10, 11, 12, 17, 84/22, 85/19, 91/11, 14, 92/9, 16, 95/7, 97/13, 107/1.

yalvarma: 2/61, 3/61, 4/117, 6/42, 43, 52, 63, 71, 108, 7/29, 55, 56, 134, 189, 194, 197, 205, 10/22, 106, 11/101, 13/14, 16/86, 17/56, 57, 67, 18/14, 28, 19/3, 48, 21/90, 22/12, 13, 23/117, 25/68, 26/213, 27/62, 28/88, 29/42, 65, 30/33, 31/32, 32/16, 35/13, 40, 39/8, 49, 40/14, 20, 49, 66, 74, 41/48, 43/49, 86, 44/22, 46/5, 52/28, 54/10.

yandaş: 5/56, 7/74, 86, 103, 142, 10/40, 81, 91, 11/85, 26/61, 183, 27/14, 28/4, 15, 77, 29/30, 36, 35/6, 37/83, 58/19, 22.

yanlış: 2/42, 185, 3/71, 8/8, 9/34, 69, 13/17, 16/72, 17/81, 18/56, 20/73, 21/18, 22/25, 28/8, 29/12, 48, 52, 67, 34/49, 40/5, 41/42, 42/24, 47/3, 55/9.

yanlışlıkla öldürme: 4/92.

yaprak: 6/59, 7/22, 20/18, 121.

yarar: 2/16, 123, 187, 219, 286, 5/96, 6/71, 104, 158, 7/48, 9/25, 107, 10/18, 23, 49, 98, 101, 106, 11/34, 101, 12/21, 104, 13/16, 17, 15/84, 88, 16/5, 17/15, 18/30, 88, 107, 19/42, 20/18, 109, 21/66, 22/12, 13, 23, 28, 33, 23/19, 21, 24/49, 25/3, 55, 26/73, 88, 207, 28/9, 29/66, 30/57, 32/29, 33/25, 34/23, 42, 36/44, 73, 39/41, 50, 40/52, 80, 82, 85, 41/46, 43/39, 44/41, 45/10, 15, 19, 46/26, 47/18, 52/46, 57/25, 58/17, 18, 60/3, 69/28, 74/48, 80/4.

yararlanma: 2/36, 3/185, 197, 4/24, 7/24, 9/69, 10/70, 13/17, 15/88, 16/117, 21/44, 111, 29/66, 31/24, 33/16, 36/44, 40/39, 42/36, 43/29, 57/20, 79/33, 80/32.

yararlı iş: 18/30, 88, 107, 22/23, 56.

Yaratan: 2/21, 29, 54, 4/1, 6/2, 14, 73, 79, 98, 141, 7/54, 189, 10/34, 11/7, 51, 13/12, 16, 14/10, 32, 16/17, 17/51, 99, 18/37, 20/4, 72, 21/33, 22/5, 23/14, 78, 25/54, 59, 26/78, 184, 27/60, 29/61, 30/54, 32/4, 35/1, 3, 36/22, 79, 80, 81, 37/125, 40/67, 41/9, 15, 21, 37, 43/12, 27, 46/33, 52/35, 53/45, 56/59, 57/4, 59/24, 64/2, 65/12, 67/2, 3, 23, 76/28, 96/1.

yaratık: 8/22, 55, 16/61, 17/51, 25/44, 49, 27/82, 29/60, 39/4.

yaratılış: 2/164, 3/190, 191, 7/69, 17/49, 84, 18/51, 30/11, 27, 35/1, 36/78, 39/6, 43/19, 50/15, 53/47.

yaratma: 3/191, 7/54, 13/16, 18/99, 21/16, 104, 23/17, 27/64, 29/19, 20, 30/20, 21, 22, 30, 31/11, 32/7, 35/16, 36/79, 81, 37/11, 38/27, 42/29, 44/38, 46/33, 56/59, 57/22, 67/3, 77/20, 79/27.

yardım: 1/4, 2/45, 48, 86, 107, 120, 123, 153, 214, 286, 3/13, 111, 123, 124, 125, 126, 147, 150, 160, 5/2, 6/34, 7/93, 128, 157, 192, 197, 8/9, 10, 26, 40, 62, 72, 74, 9/4, 25, 40, 11/30, 63, 113, 12/18, 21, 49, 110, 17/6, 33, 80, 92, 18/43, 95, 21/39, 43, 68, 77, 112, 22/15, 39, 40, 60, 23/26, 39, 65, 25/4, 19, 26/93, 132, 133, 227, 27/36, 28/15, 18, 41, 81, 29/10, 30, 30/5, 47, 36/43, 74, 75, 37/25, 116, 172, 39/54, 40/29, 51, 41/16, 42/39, 46, 44/41, 46/28, 47/7, 13, 48/3, 51/45, 52/46, 54/44, 57/25, 59/8, 11, 12, 60/9, 61/13, 66/4, 67/20, 71/12, 110/1.

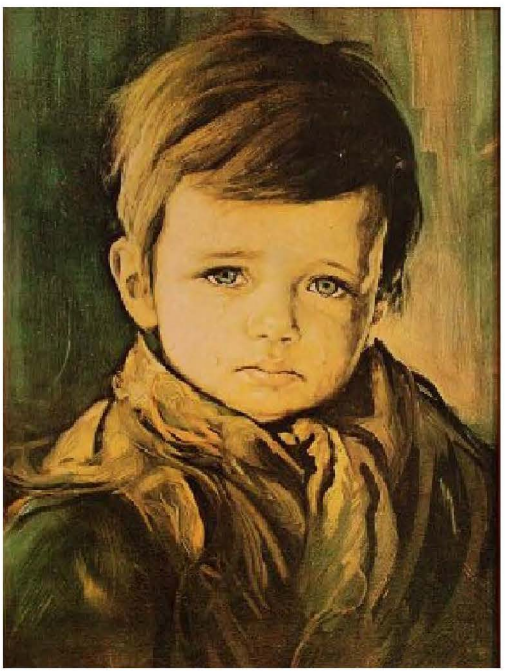
yardımcı: 2/107, 120, 270, 3/22, 52, 56, 91, 122, 150, 192, 4/45, 52, 75, 89, 123, 145, 173, 5/72, 8/40, 9/74, 116, 12/20, 16/37, 17/75, 88, 111, 18/51, 60, 62, 63, 22/71,

78, 25/30, 28/34, 29/22, 25, 30/29, 33/17, 65, 34/22, 35/37, 42/8, 31, 45/34, 48/22, 61/14, 71/25, 72/24, 86/10.
yardımseverler: 80/16, 83/18, 22.
yargı: 5/50, 6/57, 12/40, 27/78, 28/70, 88, 38/20, 40/12, 42/21.
yargı gücü: 21/74, 79, 26/21, 83, 28/14.
yargılama: 4/60, 105, 5/42, 44, 18/58.
yarılış: 113/1.
yarışanlar: 3/176, 5/41, 83/26.
yastık: 88/15.
yaşlı: 2/68, 12/78, 19/8, 26/171, 28/23, 25, 30/54, 37/135.
yatak: 2/206, 3/12, 154, 197, 4/34, 7/41, 13/18, 31/16, 38/56, 55/54.
Yaûk: 71/23.
yazgı: 3/145, 13/38, 15/4, 18/55, 33/38, 83/7, 9, 18, 20, 98/3.
Yazgı: 17/58.
Yazı: 26/196.
yazıcı: 2/282, 283, 80/15, 82/11.
Yecüc-Mecüc: 18/94, 21/96.
yemek: 5/75, 95, 12/37, 21/8, 24/61, 25/7, 20, 90/14.
yemin: 2/224, 225, 3/77, 5/89, 9/12, 13, 16/92, 94, 48/10, 66/2, 68/10.
yeniden diriliş:2/28, 73, 259, 260, 3/106-107, 6/30, 36, 94, 7/57, 13/60, 16/38-39, 17/50-52, 104, 18/21, 52, 100, 19/70, 20/102.
yer yaratığı: 27/82, 34/14.
yeryüzü: 2/27, 29, 30, 36, 60, 164, 168, 205, 251, 273, 3/137, 156, 4/97, 100, 101, 5/17, 26, 32, 33, 36, 64, 6/6, 11, 38, 71, 116, 165, 7/10, 24, 56, 74, 85, 100, 127, 128, 129, 146, 168, 8/26, 63, 67, 73, 9/2, 25, 74, 118, 10/14, 23, 24, 54, 78, 83, 99, 11/6, 20, 85, 116, 12/56, 109, 13/4, 25, 31, 33, 41, 14/8, 14, 15/39, 16/13, 15, 36, 61, 65, 17/4, 37, 95, 18/7, 45, 84, 94, 19/40, 21/21, 31, 105, 22/5, 41, 46, 23/18, 79, 84, 112, 24/55, 57, 25/63, 26/7, 152, 183, 27/48, 61, 69, 28/4, 5, 6, 19, 39, 77, 83, 29/20, 36, 39, 56, 30/9, 19, 42, 50, 31/10, 18, 20, 27, 35/39, 43, 44, 45, 38/26, 28, 39/21, 47, 67, 69, 40/21, 26, 29, 75, 82, 41/15, 39, 42/5, 27, 31, 42, 43/60, 46/4, 20, 32, 47/10, 22, 50/7, 51/20, 54/12, 57/17, 22, 62/10, 67/15, 24, 69/14, 71/19, 26, 72/10, 12, 73/20, 77/25, 80/26, 86/12,
yeşil: 12/43, 46, 18/31, 22/63, 36/80, 55/64, 76, 76/21.
yeşillik: 6/99, 10/24.
yetimler: 2/83, 177, 215, 220, 4/2, 3, 6, 8, 10, 13, 36, 127, 6/152, 8/41, 17/34, 18/82, 59/7, 76/8, 89/17, 90/15, 93/6, 9, 107/2.
yıkım: 16/27, 18/59, 29/37, 68/19, 69/4.
yıkım yağmuru: 25/40.
yıkım yurdu: 14/28.
yıl: 2/96, 259, 5/26, 7/130, 9/37, 72, 10/5, 12/47, 48, 49, 17/12, 18/11, 25, 60, 20/40, 22/47, 23/112, 26/18, 205, 28/27, 29/14, 30/4, 31/14, 32/5, 70/4.
yılan: 7/107, 20/20, 27/10, 28/31.
yıldırım: 2/19, 55, 4/153, 7/143, 13/13, 39/68, 41/13, 17, 51/44.
yıldız/lar: 6/76, 97, 7/54, 16/12, 16, 22/18, 37/88, 77/8, 81/2, 85/1.
yiyecek: 2/22, 25, 233, 3/37, 93, 4/8, 6/142, 145, 7/32, 50, 12/41, 14/32, 17/70, 18/19, 77, 20/81, 132, 37/66, 43/73, 56/52, 73/13, 88/6.
yoksul/lar: 2/83, 177, 184, 215, 236, 271, 273, 3/181, 4/6, 8, 36, 135, 5/95, 9/60, 18/79, 22/28, 24/32, 30/38, 51/19, 58/12, 59/7, 8, 68/24, 69/34, 70/25, 76/8, 89/18, 90/16, 93/8, 107/3.
yoksulluk: 2/61, 214, 268, 6/151, 9/28, 17/31.
yol gösterici: 7/186, 20/10, 22/8, 72/13.
yol gösterme: 2/2, 38, 97, 185, 3/4, 96, 138, 5/44, 46, 67, 108, 6/91, 157, 7/52, 154, 203, 9/33, 10/57, 12/111, 16/64, 89, 102, 17/2, 94, 18/55, 20/123, 27/2, 77, 28/37, 43, 50, 85, 31/3, 20, 32/23, 34/32, 36/12, 39/23, 40/53, 54, 41/44, 45/11, 20, 46/12, 48/28, 53/23, 61/9.
yolcu/lar: 2/177, 184, 215, 283, 4/36, 43, 5/6, 96, 8/41, 9/60, 112, 10/22, 17/26, 30/38, 59/7.

yolculuk: 2/283, 4/43, 5/6, 106, 9/42, 112, 10/22, 16/80, 17/1, 18/62, 40/21, 82, 47/10, 56/73, 66/5, 106/2.
yoldan çıkma: 2/59, 5/3, 6/121, 128, 7/163, 165, 46/20, 49/7, 11.
yoldan çıkmışlar: 2/26, 59, 99, 3/82, 110, 5/3, 25, 26, 47, 49, 59, 108, 6/49, 7/102, 145, 9/24, 53, 67, 80, 84, 96, 10/33, 21/74, 24/4, 55, 27/12, 28/32, 32/18, 20, 38/28, 43/54, 46/20, 35, 49/6, 7, 51/46, 57/16, 26, 27, 59/5, 19, 61/5.
yoldaş: 22/13.
yorgunluk: 9/120, 15/48, 35/35, 38/41, 50/38.
yönetici: 4/34, 83, 6/107, 129, 33/67, 52/37.
yönlendirici: 18/17.
yörünge: 21/33, 36/40, 81/1.
yumurta: 37/49.
Yunus: 4/163, 6/86, 10/98, 21/87, 37/139-148, 68/48-50.
Yusuf: 6/84, 12/4, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 21, 26, 29, 31, 46, 47, 50, 51, 55, 56, 58, 69, 76, 77, 80, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 94, 96, 99, 40/34.
Yüce-Cennet: 83/18, 19.
yüksek dereceler: 6/83, 20/75, 34/37.
yüküm: 2/233, 286, 6/152, 7/157, 13/20, 23/62, 62/5.
yün: 16/80, 70/9, 101/5.
yüz çevirme: 2/130, 3/55, 135, 5/75, 6/4, 46, 68, 95, 157, 7/79, 93, 15/81, 17/28, 18/57, 20/100, 124, 21/1, 42, 23/3, 71, 24/48, 26/5, 28/55, 32/22, 34/16, 36/46, 68, 41/4, 13, 51, 42/48, 46/3, 47/38, 51/39, 54/1, 72/17, 74/49, 75/32.

Z

zaaf: 3/146, 152.
zafer: 2/89, 250, 4/141, 5/52, 6/135, 8/19, 9/14, 14/15, 28/37, 32/28, 29, 48/1, 18, 27, 61/13, 110/1.
zan: 2/78, 4/157, 6/116, 148, 10/36, 66, 45/24, 49/12, 53/23, 28.
zarar: 2/102, 231, 233, 282, 286, 3/111, 120, 144, 176, 177, 4/34, 39, 90, 91, 102, 111, 113, 135, 141, 144, 5/42, 76, 105, 110, 6/71, 104, 7/188, 8/72, 9/4, 39, 47, 91, 107, 10/12, 18, 21, 23, 49, 106, 107, 108, 11/57, 63, 13/16, 16/53, 54, 17/15, 67, 20/89, 119, 21/66, 78, 22/12, 13, 25/3, 55, 26/50, 73, 28/63, 30/44, 34/42, 50, 35/29, 39, 36/7, 23, 70, 37/31, 39/38, 41, 53, 40/28, 41/46, 42/30, 41, 42, 45/15, 46/18, 47/32, 35, 48/10, 49/6, 58/10, 11, 63/4, 65/6, 72/21, 79/12.
Zebur: 4/163, 17/55, 21/105.
zekat verilecek kimseler: 9/60.
zekat: 2/43, 83, 110, 177, 277, 4/77, 162, 5/12, 55, 7/157, 9/5, 11, 18, 71, 19/31, 55, 21/73, 22/41, 78, 23/4, 24/37, 56, 27/3, 30/39, 31/4, 33/33, 41/7, 58/13, 73/20, 98/5.
Zekeriya: 3/37, 38, 39, 41, 6/85, 19/2, 7, 8, 10, 21/89.
zengin: 2/236, 263, 273, 3/97, 181, 4/6, 130, 131, 135, 6/133, 8/28, 9/74, 93, 10/68, 14/8, 18/34, 22/64, 24/32, 33, 27/40, 29/6, 31/12, 26, 35/15, 47/38, 53/48, 57/24, 59/7, 60/6, 64/6, 92/11, 93/8, 100/8.
zerre: 4/40, 10/61, 34/3, 22, 99/7, 8.
Zeyd: 33/37.
zeytin: 6/99, 141, 16/11, 24/35, 55/37, 80/29, 95/1.
zırh: 16/81, 21/80, 34/11, 41/5.
zillet: 2/85, 114, 6/124, 10/26, 27, 11/66, 42/45, 68/43, 70/44, 72/6.
zina iftirası ve cezası: 24/4, 5.
zina: 17/32, 24/2, 3, 25/68.
zincirler: 14/49, 40/71, 69/32, 76/4.
zindan: 17/8, 26/29.
Zindan: 83/8.
Zindan-Cehennem: 83/7.
ziynet: 7/148, 20/87.
zorba: 5/22, 11/59, 12/53, 14/15, 19/14, 32, 26/130, 28/19, 40/35, 50/45.
zulüm: 2/191, 193, 217, 5/39, 20/112, 31/13, 40/31.
Zülkarneyn: 18/83.
Zülkifl: 21/85, 38/48.
Zünnun: 21/87.

Çağımızın en saygın İslâm bilginlerinden biri olan Muhammed Hamidullah'ın Fransızca'ya yaptığı Kur'an çevirisi, bir Müslüman tarafından yapılan ilk sözcüğü sözcüğüne/harfi harfine çeviri sayılabilir. Hamidullah bu çeviriyi yapmaya, Batıdaki çevirileri inceleyip yetersizliklerini gördükten sonra karar vermiş, Le Saint Coran (Aziz Kur'an) adıyla yayımladığı (1958) çalışması, haklı bir ilgi görmüştür. Bugüne kadar onbeş baskı yapması, bu ilginin somut bir kanıtıdır. Bir dilci, bir sanatçı olmamasına karşın dört dili kitap yazabilecek bir düzeye kadar bilmesi, ilgili literatürü yakından izlemesi ve yapılan çevirileri derinlemesine incelemesi, onu dil üzerinde önemle durmaya götürmüş; yaptığı çeviride, Kur'an'ın tüm dil ve anlatım özelliklerinin bire bir aktarılması yöntemini seçmesine neden olmuştur. Aziz Kur'an incelendiğinde, bu seçimin sonuçları açık biçimde görülür. Aziz Kur'an, yöntemiyle, yaklaşımıyla bir ilk örnek, tam anlamıyla özgün bir çalışma. Hamidullah'ın onca birikiminin, emeğinin bir ürünü.

BEYAN